

τέρα τιμή, προκειμένου λόγου περὶ ἀποζημιώσεως, εἶχε τὴν καταγωγὴν τῆς ἐκ τῶν κατὰ τὴν ὑπηρεσίαν διακριθέντων ἢ τῶν ἐν πολέμῳ ἀριστευσάντων (Dienstadel), οἵτινες ὀρκιζόμενοι ἰδίαν πρὸς τὸν βασιλέα πίστιν ἐλάμβανον ἐπὶ τῆς διανομῆς τῶν δορικτῆτων χωρῶν μεγάλη γῆς τεμάχια.

2) Ἑλεύθεροι Γερμανοὶ ἢ ὅμοιοι (ingenui).

3) Ἡμιελεύθεροι Γερμανοὶ (liti).

4) Ἑλεύθεροι Ῥωμᾶνοι καὶ

5) Ὑποτελεῖς Ῥωμᾶνοι. Πάντῃ δὲ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς διακρίσεως τῶν τάξεων ἦτο ἡ μόρφωσις τῆς βασιλικῆς συνοδίας ἢ θεραπείας (comitatus)· ταύτην συνεκρότουν οἱ πρῶτοι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ βασιλέως, ὁ οἰκιακὸς στρατός του καὶ οἱ πιθανῶς πολυάριθμοι ἡμιελεύθεροι ἐπὶ τῶν βασιλικῶν ἐδρεύοντες κτημάτων.

Μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος ἰδίως ἐν τῷ τῶν Φράγκων κράτει. Ἡ διὰ δορικτησίας ἱδρυσις τοῦ Φραγκικοῦ κράτους, ἡ τῶν πλείστων Γερμανικῶν φυλῶν δικαιοῦματι τοῦ πολέμου καθυπὸτάξις, πρὸς δὲ καὶ ἡ παγίωσις τῆς ἐξουσίας ἐν τῇ αὐτῇ δυναστείᾳ συνετέλεσαν οὐσιωδῶς εἰς τὴν ἰσχυροποίησιν τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς. Αἱ εἰσφοραὶ καὶ παροχαὶ τοῦ λαοῦ ἔλαβον σημαντικὴν ἐπέκτασιν· ἡ ἐκδίκασις τῶν ἐγκλημάτων καὶ ἡ ἐξ ἐλευθέρων συγκρότησις τοῦ στρατοῦ (Heerbann) ἀπὸ τῆς κοινῆς συνόδου σύμπαντος τοῦ τῶν ἐλευθέρων δήμου περιῆλθεν εἰς τὸν βασιλέα, ἐπιτραπέισις ὑπὸ τούτου τῆς ἐκτελέσεως εἰς τοὺς κόμιτας (Grafen) καὶ δούκας του. Ἐν γένει ἡ ἀνωτάτη ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἐνεργεῖται τούντεῦθεν ἐν τῇ αὐτῇ διὰ τῶν ἀμέσων τοῦ βασιλέως ὑπαλλήλων ἥτοι τῶν αὐλικῶν. Ὁ βασιλεὺς ἐκπροσωπεῖ τὸν λαόν του εἰς ὅλας τὰς πρὸς ἄλλας πολιτείας σχέσεις· πόλεμοι, εἰρήνη καὶ ἄλλαι συνθήκαι ἐξήρτηνται ἐπ' αὐτοῦ μόνου· αὐτὸς λαμβάνει τὰς παροχὰς ἡττημένων ἢ σύμμαχόντων ἡγεμόνων. Ὁ βασιλεὺς συντάσσει νέους νόμους διὰ τῶν παρ' αὐτῷ ἐμπείρων ἀνδρῶν καὶ υποβάλλει τούτους εἰς τὴν ἐγκρίσιν τῆς ἐθνικῆς συνόδου καὶ βραδύτερον μόνων τῶν μεγιστάνων. Ἐπὶ τῆς παρακμῆς δὲ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας κατὰ τοὺς ὕστερον χρόνους οἱ κόμιτες καὶ ἐτι μάλλον οἱ δούκες ἢ πολέμαρχοι (Herzöge), καίτοι ἐξαρχῆς βασιλικοὶ ἀξιωματικοί, ἰσχυσαν νὰ καταστήσωσι κληρονομικὸν τὸ ἀξίωμα των. Ὅθεν τοῦ λοιποῦ λογίζονται οἱ κυρίως καὶ ἄμεσοι ἡγεμόνες ἐνὸς δήμου ἢ καὶ μιᾶς ὅλης φυλῆς καὶ ἐμφάνιζονται ἐν τε ταῖς κοιναῖς συνόδοις καὶ ἐν ἄλλαις περιστάσεσιν ὡς οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ ἀπέναντι τῶν βασιλέων, οὐχὶ δὲ κατὰ τὸ πρότερον, ὡς τούτων ὑπηρέται. Ὅσω δὲ πλέον ἀπείχον

ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ βασιλείου, τόσῳ μᾶλλον ἀνεξάρτητοι ἦσαν καὶ ὡς πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ὡς πρὸς τοὺς ὑπηκόους αὐτῶν. Οὐ μόνον δὲ κόμιστες καὶ δοῦκες γίνονται ἀντὶ ὑποστηριγμάτων ἀντίπαλοι τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς παραχωρήσεως κληρουχιῶν καὶ ἀτελειῶν, αἵτινες ἀφῆρσαν ἀπὸ τῆς ἀμέσου δικαιοδοσίας τῶν βασιλικῶν ἀρχῶν μείζονα εἰς μικρότερα μέρη τῆς ἐπικρατείας διεπλάσθη πολυάριθμός τις ἀριστοκρατία κληρικῶν τε καὶ κοσμικῶν, «Leudes», οἵτινες ἐκτὸς ὅτι κατεπίεζον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον τοὺς μικροτέρους ἐλευθέρους ἤρξαντο ταχέως νὰ δεικνύωνται ἀντίπαλοι καὶ αὐτῶν τῶν βασιλέων.

6) Τὸ τιμαριωτικὸν (φεουδαλικὸν) σύστημα. Ὁ βασιλεὺς διένεμε τὴν δορίκτητον χώραν μετὰ τῶν ἀποτελούντων τὴν συνοδίαν αὐτοῦ (Gasindi Leudes) ἑκαστος ἐλάμβανε κληρὸν τινα, ἀλλώδιον, καὶ ἐδύνατο νὰ διαθέσῃ τοῦτο κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ ὡς κληρονομικὴν ιδιοκτησίαν· οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ πολέμαρχοι ἐλάμβανον κατὰ τὴν διανομὴν ταύτην, κτῆμα μεγαλειότερον παρὰ τὰ μέλη τῆς συνοδίας των καὶ ἐδίδον εἰς τοὺς κατὰ μέρος πιστοὺς (fideles) ἢ ὑποτελεῖς των (Vassali) τεμάχιόν τι τῆς ἑαυτῶν ιδιοκτησίας καλούμενον τιμάριον (feudum) ἢ, ἐπειδὴ καταρχὰς ἐθεωρεῖτο τοῦτο διδόμενον ὡς ἀπλὴ εὐνοία καὶ χάρις εὐεργέτημα (beneficium), ἵνα καρπῶνται αὐτὸ διὰ θείου ἐπὶ ὑποσχέσει πίστεως καὶ στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, ὥστε κατὰ μικρὸν ὅλοι οἱ ἐλεύθερον κληρὸν ἔχοντες ἐγένοντο τιμαριούχοι (βᾶσσαλοι). Ὁ πρῶτος δὲ μετὰ τούτων ἦτο ὁ μέγας Μάγιστρος, ὅστις ὡς ἐξάρχων τοῦ βασιλέως ἀντιπρόσωπος ἠγείτο τῆς συνοδίας ἐν πολέμῳ, διένεμε τὰ βασιλικά εὐεργετήματα ἢ τὰς κληρουχίας καὶ ἔστιν ὅτε ἐν Αὐστρασίᾳ ἀνεπλήρου τὸν βασιλέα ἐν τῷ δικάζειν. Τὰ τιμάρια δὲν ἦσαν καταρχὰς κληρονομικά, ἀλλὰ προϊόντος τοῦ χρόνου τὸ δικαίωμα τῆς τούτων κατὰ κληρονομίαν μεταβιβάσεως τὸ μὲν αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς ἐπέτρεψαν, τὸ δὲ οἱ τιμαριούχοι ἐσφρατερίσθησαν.

Ἐπειδὴ ὁ τιμαριοδόχος ὥρσειε νὰ ὑπερασπίζηται τὸν πελάτην αὐτοῦ ἢ τιμαριοδόχον, διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐκ τῶν μικρῶν ἐλευθεροκληρούχων, οἵτινες καθὼ ἀσθενεῖς δὲν ἐδύναντο νὰ ὑπερασπίσωσιν ἑαυτοὺς, μετεβίβαζον τὸ ἀλλώδιον ἢ τὴν ἐλευθεροκτησίαν των εἰς τινα κραταῖον γείτονα καὶ τὸ ἐλάμβανον πάλιν ἀπὸ χειρὸς αὐτῶν ὡς τιμάριον (Feudum oblatum). Τοιοῦτοτρόπως πολλαὶ ἐλευθεροκτησαὶ μετεβλήθησαν εἰς τιμάρια.

Τὸ τιμαριωτικὸν τοῦτο σύστημα ἀνεπτύχθη εἰς ὅλα τὰ διαρκέστερα Γερμανικὰ κράτη, πρὸ πάντων δὲ εἰς τοὺς Φράγκους, Ἀγγλοσάξονας καὶ Λογγιβάρδους.

γ) Ὁ δικαστικὸς ὀργανισμὸς. Μέχρι τοῦ ἡμίσεως τῆς Ε' ἑκατονταετηρίδος αἱ Γερμανικαὶ φυλαὶ ἐπολιτεύοντο κατὰ νόμους ἀγράφους στηριζομένους εἰς τὰ πάτρια αὐτῶν ἔθιμα. Κατὰ τὰς τρεῖς δὲ προσεχεῖς ἑκατονταετηρίδας ἐγένοντο εἰς τὰ διάφορα ἐν τῷ Φραγκικῷ κράτει ἠνωμένα ἔθνη τοὺς Σαλίους, Ῥιπουαρίους, Ἀλαμανοὺς, Βαυαροὺς, Βουργουνδίους, καὶ εἰς τοὺς Βεσιγότθους, Λογγιβάρδους καὶ Ἀγγλοσάξονας νόμοι γραπτοὶ συντεταγμένοι πάντες πλὴν τῶν Ἀγγλοσαξονικῶν εἰς Λατινικὴν γλῶσσαν καὶ ἔχοντες πιθανῶς τὴν ἀρχὴν τῶν ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς κοιναῖς συνόδοις συζητήσεων ἢ ἀπὸ συμβάσεων τοῦ βασιλέως μετὰ τῆς συνοδίας του. Εἶχον δὲ σκοπὸν αἱ νέαι αὗται νομοθεσίαι νὰ καθαρίσωσι τὸ παλαιὸν Γερμανικὸν δίκαιον ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν στοιχείων καὶ νὰ τὸ προσεγγίσωσιν ὅσον ἐνεστι εἰς τὰς Χριστιανικὰς θεωρίας. Ὅθεν καὶ ὁ Σαλικὸς αὐτὸς νόμος, ὅστις ἐγράφη πρὸ τῆς τῶν Φράγκων εἰς τὸν Χριστιανισμὸν προσελεύσεως, ἔλαβεν ἀκολουθῶς ἀξιολόγους μεταβολὰς καὶ προσθήκας ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῶν νέων σχέσεων τοῦ βίου. Αἱ Γερμανικαὶ αὗται νομοθεσίαι, ἰδίως ἡ Σαλική, περιέχουσι σχεδὸν μόνον ποινικοὺς ὀρισμούς. Συνήθως εἰς τοὺς μὴ ἐλευθέρους μόνον ἐδύνατο νὰ ἐπιβληθῇ θανατικὴ ποινὴ καὶ σωματικὴ κόλασις, ὁ δὲ ἐλεύθερος ἀπηλλάττετο πληρώων διὰ πᾶν ἔγκλημα χρηματικὴν τιμὰ ἀποζημίωσιν (compositio). Ὁ μὴ δυνάμενος δὲ νὰ ποτίνῃ ταύτην ἐγένετο δούλος τοῦ προσβληθέντος ἢ ὑβρισθέντος· καὶ ὁ φόνος αὐτοῦ ἐδύνατο νὰ ἐξιλειωθῇ διὰ χρηματικῆς τιμῆς τοῦ οὕτω λεγομένου ἀμυντηρίου (Wehrgeldes), ὅπερ συνιστάμενον εἰς χρυσὰ νομίσματα (in solidis) ἐδίδετο πρὸς τοὺς συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος. Αἱ ἀποδείξεις ἐπὶ μὲν τῶν πολιτικῶν διαφορῶν ἐστηρίζοντο εἰς μάρτυρας καὶ ἐγγράφα, τὰ ὅποια ὤφειλεν ὡσεπιτοπλείστον ὁ ἐνάγων νὰ προσάγῃ, ἐπὶ δὲ τῶν ποινικῶν εἰς τὸν ὄρκον, τοῦ κατηγορουμένου εἰς τὴν βεβαίωσιν τῶν συνορκιστῶν ὄντων ὑποχρέων καὶ τούτων νὰ βεβαιώσωσι δι' ὄρκου ὅτι ὁ ὁμῶν λέγει τὴν ἀλήθειαν καὶ εἰς τὰς κρίσεις τοῦ θεοῦ (Ordalia), αἵτινες ἀποβλέπουσαι πρὸ πάντων εἰς τοὺς μὴ ἐλευθέρους συνίσταντο εἰς τὴν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος καὶ διὰ σταυροῦ δοκιμὴν καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ὁ κατηγορούμενος ὑπεχρεοῦτο νὰ κρατήσῃ γυμνὴν τὴν χειρὰ του εἰς τὸ πῦρ ἢ νὰ περιπατήσῃ ἐπὶ καίοντος σωροῦ ξύλων ἢ νὰ φέρῃ διὰ χειρὸς πεφυρακτωμένον σίδηρον ἢ νὰ πατήσῃ ἐπὶ τοιοῦτου διὰ γυμνῶν ποδῶν. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ὤφειλε νὰ θέσῃ τὴν χειρὰ του εἰς ζέον ἐντὸς λεβητος ὕδαρ· καὶ κατὰ τὴν τρίτην νὰ σταθῇ ἀκίνητος ὠρισμένον τινα χρόνον μὲ ἀνατεταμέναις χεῖρας ἐπὶ σταυροῦ· ὅστις δ' ἐξεπλήρου μίαν ἐξ αὐτῶν καὶ ἔμενεν ἀβλαβής, ἐκηρύττετο ἄθωος. Ἡ περιφημότερα

δὲ καὶ εἰς μόνους τοὺς ἐλευθέρους συνηθεστέρα κρίσις τοῦ θεοῦ ἦτο ἡ *μονομαχία*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΖ'.

ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΑΚΜΗ

§ 689. **Κράτη ἐπὶ Καρόλου τοῦ μεγάλου Γερμανικᾶ καὶ ἄλλα.** α) Τὸ Ἐμιράτον Κορδύβης. Ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ τὸ Ἐμιράτον τῆς Κορδύβης καὶ πρὸς ἄρκτον τοῦ Δουρίου τὸ Χριστιανικὸν κράτος τῆς Ἀστυρίας.

β) Οἱ Φράγκοι. Ἐπὶ τῆς βασιλείας ἤδη τῶν Μερουϊγγιδῶν, εἶχον ὑποτάξῃ πάσας τὰς ἀπὸ τῶν Πυρηνναίων μέχρι τοῦ Ἀνίσου χώρας. Πρὸς ταύτας δὲ ὁ μέγας Κάρολος ἐκτίσας ἐτι τὴν Ἰσπανικὴν Μαρκίαν, ἥτοι τὰ μετὰ τὸν Ἰβηρος καὶ Πυρηνναίων, τῶν Λογγιβάρδιων τὴν ἐπικράτειαν ἐν τῇ βορείᾳ καὶ μέσῃ Ἰταλίᾳ τὴν χώραν τῶν Σαξόνων καὶ τὸ τῶν Ἀβάρων βασίλειον περιλαμβάνον τὴν πάλαι Δακίαν καὶ Παννονίαν μέχρι τοῦ Ἀνίσου.

Τὸ κράτος τοῦ μεγάλου Καρόλου περιελάμβανε:

- 1) Τὴν Νευστριάν ἢ δυτικὴν Φραγκίαν (Francia occidentalis).
- 2) Τὴν Ἀκυτανίαν καὶ Γασκωνίαν.
- 3) Τὴν Σεπτιμανίαν.
- 4) Τὴν Ἰσπανικὴν Μαρκίαν.
- 5) Τὴν Βουργουνδίαν μετὰ τῆς Προβηγκίας.
- 6) Τὴν Αὐστρασίαν ἥτοι ἀνατολικὴν Φραγκίαν (Francia orientalis).
- 7) Τὴν Φροισίαν.
- 8) Τὴν Ἀλαμανίαν (Σουηβίαν).
- 9) Τὴν Βοϊορίαν (Βαυαρίαν) μετὰ τῶν πέριξ αὐτῆς.
- 10) Τὴν Σαξονίαν.
- 11) Τὴν Καρινθιακὴν ἢ Καραντανὴν Μαρκίαν.
- 12) Τὰς μέσας Σλαβικὰς χώρας (Βοημίαν καὶ Μοραβίαν).
- 13) Τὴν Λογγοβαρδίαν.
- 14) Τὸ δοκάτον τῆς Φριουλίας.
- 15) Τὴν Ἐξαρχίαν καὶ τὴν Πεντάπολιν (Romania).
- 16) Τὸ δουκάτον τῆς Τουσκίας.
- 17) Τὸ Ῥωμαϊκὸν δουκάτον ἢ τὴν παπικὴν ἐπικράτειαν (Patrimonium St. Petri).
- 18) Τὸ δουκάτον Σπολήτιον.

19) Τὴν Σαρδόνα καὶ Κορσικὴν.

γ') Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἄρκτος ῥεῖται, ὡς ῥηθῆσεται, ἐν μέρει ὑπὸ *Φίννων* καὶ ἐν μέρει ὑπὸ *Σκανδιναβίων*: *Νορμαντῶν*, *Δανῶν* καὶ *Σουηδῶν*. Περὶ τὰ τέλη δὲ μόλις τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος ἐσχηματίσθησαν ὑπὸ τῶν 2 τελευταίων πέντε *Νορμαννικὰ* κράτη: 1) ἡ *Νορβηγία* διὰ τῆς καθυποτάξεως τῶν κατὰ μέρος (περίπου 30) ἡγεμόνων ὑπὸ τὸν Ἀράλδον Ἀάρφραγον (Καλλίκομον), τοῦ ὁποίου ἡ ἐξουσία ἐξετείνετο μέχρι τῆς Λευκῆς θαλάσσης. 2) ἡ *Σουηδία* διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν *Γότθων* καὶ *Σουηδῶν* ὑπὸ μίαν ἀρχήν. 3) ἡ *Δανία*, ἀφ' οὗ οἱ διάφοροι τῶν *Δανικῶν* νήσων καὶ τῆς *Κιμβρικῆς* χερσονήσου, *Ίυτλανδίας*, ἡγεμόνες ἀνεγνώρισαν ὡς ἀρχηγὸν *Γόρμον* τὸν πρεσβύτερον. 4) ἡ *Ἰσλανδία* ἀνακαλυφθεῖσα (861) ἐκ μεταναστῶν τῆς *Νορβηγίας* ἀρχηγῶν. 5) τὸ ὡσαύτως ὑπὸ μεταναστῶν τῆς *Νορβηγίας* ἐπὶ τῶν πέριξ τῆς *Σκωτίας* νήσων κατασταθὲν κράτος *Μάν*.

δ') Τὰ ἐπὶ τῶν *Βρεταννικῶν* νήσων ὑπὸ Ἀγγλοσαξόνων ἰδρυθέντα 7 κράτη ἡ λεγομένη Ἀγγλοσαξονικὴ Ἐπταρχία συνεχυνεύθησαν εἰς τρία, ἐξ ὧν περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος (827), βασιλεύοντος τοῦ *Εγεβέρτου*, προέκυψεν ἓν μόνον τὸ τῆς Ἀγγλίας. Ἀλλ' ἐν ταῖς πρὸς δύοσι παραλίαις χώραις *Ουαλλίᾳ* καὶ *Κορνουαλλίᾳ* διετηρήθησαν ἔτι ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἐγχώριοι *Βρεταννοὶ* ἡγεμόνες. Τὰ τῶν *Πίκτων* καὶ *Σκώτων* κεχωρισμένα βασιλῆα ἠνώθησαν περὶ τὸ 838 ἔτι εἰς ἓν, τὸ τῆς *Σκωτίας*. ἡ *Ἰρλανδία* διηρέθη εἰς 5 ἀνεξάρτητα κράτη.

ε') Τὸ *Βυζαντινὸν* κράτος ἐξουσίαζεν ἔτι πρὸς νότον τοῦ κατωτέρου Ἰστροῦ, τὰς Ἰταλικὰς νήσους, τὴν Ἑνετικὴν πολιτείαν καὶ ἐπὶ τῆς ἡπείρου τῆς Ἰταλίας τὴν Ἰστροίαν, τὸ δουκάτον τῆς *Νεαπόλεως* καὶ τὴν νοτίαν *Καλαβρίαν*. Ἐν ᾧ δὲ τὸ μὲν Εὐρωπαϊκὸν αὐτοῦ μέρος ἦτο τὸ θέατρον συνεχῶν πολέμων πρὸς τοὺς μέχρις Ἰστροῦ προχωρήσαντας *Σλάβους*, ὧν τινες φυλαὶ εἶχον ἤδη διασκεδασθῆ καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν ἐπικράτειαν, τὸ Ἀσιατικὸν ἐπίσης ἦτο ἐκτεθειμένον εἰς τὰς ἐπανεילהμένους ἐπιδρομὰς τῶν Ἀράβων.

Ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ τινὲς *Λογγιβαρδικαὶ* ἡγεμονίαι παλαίουςαι ἀδικλόπως πρὸς τοὺς *Βυζαντινοὺς* καὶ *Σαρακηνοὺς* καὶ βραδύτερον πρὸς τοὺς *Νορμαννοὺς* διετηρήθησαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον αὐτόνομοι ἕως τῆς *ΙΑ'* ἑκατονταετηρίδος.

Πρὸς ἀνατολὰς τῆς ἐπικρατείας τοῦ μεγάλου *Καρλόου* ῥεοῦν οἱ εἰς τοῦτον ὑποτελεῖς φόρου *Ουενάδαι*, *Σόρβοι*, *Τσέχοι* ἐν *Βοημίᾳ* καὶ *Μορανοὶ*, πρὸς τοὺς ὑποίους ἀνατολικώτερον ἐγγεινιάζον τὰ ἔτι ὑπὸ ἐγχωρίους ἡγεμόνας διατελοῦντα *Σλαβικὰ* ἔθνη.

§ 690. Τὸ Φραγκικὸν κράτος ἐπὶ τῶν Καρολιδῶν

(752-887). 1) *Πιπῖνος ὁ Μικρὸς* (752-768). — Ὅτε ὁ τῶν Λογγιβάρδων βασιλεὺς Αἰστούλφιος ζήτησας παρὰ τῶν κατοίκων τῆς Ῥώμης φόρον λόγῳ τῆς ἐπ' αὐτῆς καὶ τῶν περιχώρων τῆς ἀνηκούσης αὐτῷ κυριαρχίας καὶ μὴ εὐρὼν αὐτοὺς προθύμους εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς αἰτήσεώς του ἤρξατο νὰ στενοχωρῇ τὴν πόλιν αὐτήν, τότε ὁ πάππς Στέφανος Β' (σελ. 383), ἐπειδὴ οὐδεμίαν ἐδύνατο νὰ ἐλπίσῃ βοήθειαν ἀπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος, ἔδραμεν εἰς Γαλατίαν πρὸς τὸν Πιπῖνον, ὅστις τῇ συναινέσει τοῦ πρώην πάπα Ζαχαρίου ἀνηγορεύθη τῶν Φράγκων βασιλεὺς καὶ διὰ τοῦτο θερμὸς τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας φίλος ἐγένετο, ἔχρισεν αὐτὸν μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν δύο υἱῶν του ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Διονυσίου (st. Denys), τὸν ἀνηγόρευσε πατρίκιον ἤτοι πολιτικὸν τῆς Ῥώμης κυβερνήτην, ἠπέλυσεν εἰς τοὺς Φράγκους ποιεῖν ἄπορισμὸν ἐὰν δὲν ἤθελον ἐμμένειν διὰ παντὸς πιστοὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Πιπῖνου καὶ οὕτω κατώρθωσε νὰ λάβῃ τὴν αἰτηθεῖσαν κατὰ τῶν Λογγιβάρδων βοήθειαν.

Ἐμφανισθέντος τοῦ Πιπῖνου εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὁ Αἰστούλφιος συνωμολόγησεν εἰρήνην ἐπὶ ἐκχωρήσει πολλῶν πόλεων καὶ ὅσων εἶχεν ἤδη καταλάβῃ μερῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας· ἀλλ' ἅμα τῇ ἀναχωρήσει ἐκείνου εἰς τὰ ἴδια ὁ τῶν Λογγιβάρδων βασιλεὺς κατὰ παραβίασιν τῶν συνομολογηθέντων ὤρμησε κατὰ τῆς Ῥώμης ἐλπίζων νὰ γενῇ τῆς πόλεως κύριος πρὶν ἢ ὁ Πιπῖνος δυνθῇ νὰ ἐπιστρατεύσῃ.

Οἱ Ῥωμαῖοι ὑπέμειναν τριῶν μηνῶν πολιορκίαν, ἕως οὗ οἱ Φράγκοι ἐμβαλόντες ἐκ νέου εἰς τὴν Λομβαρδίαν καὶ ἀποκλείσαντες στενῶς τὴν μητρόπολιν αὐτῆς Παυίαν (τὸ Τίκινον) ἠνάγκασαν τὸν Αἰστούλφιον νὰ υποκύψῃ εἰς τοὺς προτέρους τῆς εἰρήνης ὅρους· οἱ παρ' αὐτοῦ δὲ ἐκχωρηθέντες τόποι· ἡ *Ἐξαρχία* καὶ ἡ *Πεντάπολις* ἀντὶ νὰ ποδοθῶσιν εἰς τὸν πρώην αὐτῶν κύριον, τὸν Βυζαντινὸν αὐτοκράτορα, ἐτέθησαν ἤδη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ πάπα, καὶ τοῦτο ἔδωκε τὴν πρώτην ἀφορμὴν εἰς τὰς ἀξιώσεις τῶν Ῥωμαίων ἐπισκόπων περὶ συγκροτήσεως αὐτοτελοῦς κοσμικῆς ἡγεμονίας, ἀξιώσεις, αἵτινες, καίπερ ἐναντιουμένων πάντοτε τῶν Βυζαντινῶν καὶ Γερμανῶν αὐτοκρατόρων, ἐπὶ τέλους ἐπραγματοποιήθησαν.

Ὁ Πιπῖνος ἐν τούτῳ ἀπὸ μὲν τῶν Ἀράβων ἀφῆρσε τὴν τελευταίαν αὐτῶν ἐν τῇ νοτίᾳ *Γαλατία* κτῆσιν, τὴν *Σεπτιμανίαν*, τοὺς δὲ *Σάξονας*, οἵτινες ἐπεχείρουν συνεχεῖς κατὰ τῆς ἀνατολικῆς Φραγκίας ἐπιδρομάς, ἀπέκρουσε καὶ ὑπεχρέωσεν εἰς πληρωμὴν φόρου. Προσεγγίζων δὲ εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του διήρσε τῇ συναινέσει τῶν ἐγκρίτων τὸ κράτος αὐτοῦ, τοιοῦτοτρόπως ὅμως, ὥστε νὰ μὴ ἀναρριπίσῃ τὸ μεταξὺ *Αὐστρασίας* καὶ *Νευστρίας* ἐθνικὸν μῖσος, τουτέστι εἰς

βόρειον καὶ νότιον, ἐπιτρέψας ἐκείνου μὲν τὴν διοίκησιν εἰς τὸν πρεσβύτερον υἱὸν τοῦ Κάρολου, τούτου δὲ εἰς τὸν νεώτερον Καρολόμαννον.

2) Κάρολος ὁ μέγας (768-814). Γεννηθεὶς τῷ 742 ἤγεν ἤδη τὸ 26 ἔτος τῆς ἡλικίας, ὅτε ἀπέθανεν ὁ πατὴρ του· καὶ κατὰ μὲν τὰ 3 πρῶτα ἔτη συνεδασίλευσε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Καρολομάννου, μετὰ δὲ τὸν αἰφνίδιον ἐκείνου θάνατον (771) ἀνέλαθεν ἀμέριστον τὴν ἀρχὴν καταλαβὼν καὶ τὸ τοῦ ἀδελφοῦ του μέρος μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποβολὴν τῶν ἀνεψιῶν του, οἵτινες σὺν τῇ μητρὶ αὐτῶν εὗρον ἄσυλον καὶ προστασίαν παρὰ τῷ βασιλεῖ τῶν Λογγιβάρδων Δεσιδερίῳ. Διακριθεὶς ἐπίσης ὡς μαχητὴς καὶ δορικτῆτης, ὡς νομοθέτης καὶ διευθέτης τοῦ κράτους του, ὡς φίλος τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς ἐκκλησίας, ὡς Χριστιανὸς καὶ ἄνθρωπος παρουσιάζεται ἄξιος ἀληθῶς τῆς ἀποδοθείσης αὐτῷ ἐπωνυμίας τοῦ μεγάλου. Μετὰ τὴν εὐτυχῇ διεξαγωγὴν μακρῶν καὶ αἱματηρῶν πολέμων κατὰ Λογγιβάρδων, Σαξόνων, Ἀράβων, Ἀβάρων, Νορμαννῶν καὶ Σλαύων πρῶτος αὐτὸς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος ἀποκατέστησε τὴν δυτικὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ἔδωκε νέαν εἰς τὰ πράγματα τῆς δύσεως ῥύθμισιν.

α) Κατάκτησις τοῦ Λογγιβαρδικοῦ κράτους (773-774). Ὁ Κάρολος ἐνδίδων εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐαυτοῦ μητρὸς Βέρθας ἀπέβαλε τὴν πρώτην αὐτοῦ γυναῖκα Ἱμιλτρούδιν καὶ συνεζεύχθη μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ τῶν Λογγιβάρδων βασιλέως Δεσιδεράτης, τὴν ὁποίαν ὅμως καθὼ στεῖραν ἀπέπεμψε μετοὔπου εἰς τὸν πατέρα αὐτῆς λαβὼν ἄλλην σύζυγον τὴν τοῦ δουκὸς τῆς Σουβίας θυγατέρα Ἰλδάγαρδιν. Ἐντεῦθεν δὲ ὁ τῆς ἀποπεμφθείσης πατὴρ Δεσιδέριος παροργισθεὶς ἔλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ τοῦ ἀποβληθέντος υἱοῦ τοῦ Καρολομάννου, καὶ μὴ θέλοντος τοῦ πάπα Ἀδριανοῦ Α' νὰ χρῆσῃ αὐτοὺς βασιλεῖς κατέλαβε τὴν Πεντάπολιν καὶ τὴν Ῥώμην αὐτὴν ἠπέιλησε. Ἀλλὰ παραχρῆμα ὁ Κάρολος καθὼ πατρίκιος τῆς Ῥώμης ἤτοι ἕνεκα τοῦ ἀξιώματος, ὅπερ ἐκληρονόμησε μετὰ τῶν ἄλλων δικαιωμάτων παρὰ τοῦ πατρὸς του, ἐνέβαλεν εἰς Ἰταλίαν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἐκκλησίας, ἐπολιόρηκε τὸν Δεσιδέριον ἐν τῇ πρωτεύουσῃ αὐτοῦ, ἐντὸς 6 μηνῶν τὸν ἠνάγκασε νὰ παραδοθῇ, καὶ τοῦτον μὲν ὡς αἰχμάλωτον ἐπέμψεν εἰς μονὴν τινα τῆς Γαλλίας, τοὺς δὲ Λογγιβάρδους ὑπεχρέωσε νὰ αναγνωρίσωσι δι' ὅρκου αὐτὸν τοῦ λοιποῦ ὡς βασιλέα (774) καὶ νὰ συστρατεύσωσι μετ' αὐτοῦ.

Ἄπαν τὸ Λογγιβαρδικὸν κράτος περιελήφθη εἰς τὴν Φραγκικὴν ἐπικράτειαν ἐκτὸς τῶν δουκάτων Βενουέντου καὶ Σπολητίου, ὧν τὸ μὲν ἔμεινεν ἔτι αὐτόνομον, τὸ δὲ παρεδόθη εἰς τὸν πάπαν. Οἱ Λογγιβάρδοι διετήρησαν καταρχὰς τοὺς ἑαυτῶν νόμους καὶ θεσμούς, ὥστε

μετέβαλον μόνον δυναστείαν. Ἀλλὰ συνωμοσία τις πολλῶν Λογγιβάρδων δουκῶν προθεμένων νάνυψώσωσιν εἰς τὸν θρόνον τὸν τοῦ Δεσιδερίου υἱὸν Ἀδελχιν ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν μέγαν Κάρολον στρατεύσαντα τὸ δεύτερον εἰς Ἰταλίαν (776) νὰ διαλύσῃ μετὰ τὴν ματαίωσιν ἐκεῖνης τὸ ἀρχαῖον τῶν Λογγιβάρδων πολίτευμα καὶ νὰ κηρύξῃ τὰς θεσμοθεσίας τῶν Φράγκων ἰσχυοῦσας καὶ παρ' αὐτοῖς.

6) Πόλεμος πρὸς τοὺς Σάξονας (772-804). Οἱ Σάξονες ἔθνος Γερμανικὸν μὲν τὴν καταγωγὴν, πάντῃ δὲ διάφορον τῶν Φράγκων καὶ πρὸς τοὺς Νορμαννοὺς μᾶλλον συγγενές, διεκρίνοντο εἰς Οὐεστφάλους, Ἑγγέρους, Ὀστφάλους καὶ Βορειοαλβίους. Τὰ διάφορα δὲ ταῦτα Σαξονικὰ φύλα ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἤδη χρόνων διετέλουν εἰς παντοτεινὴν πρὸς τοὺς Φράγκους διαμάχην, καὶ μικρὸν μέρος αὐτῶν καὶ διαβατικῶς μόνον ἀνεγνώρισε πρὸ τοῦ Καρόλου τὴν ὑπεροχὴν τῶν τελευταίων πέμπτον αὐτοῖς ἐν εἶδει φόρου βόας καὶ ἵππους. Ὅσον δὲ πεισματωδῶς ἀνθίσταντο εἰς τὴν τῶν Φράγκων κυριαρχίαν, τοσαύτην δυσἀρέστησιν ἐδείκνυν καὶ εἰς τὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ παραδοχὴν φονεύοντες τοὺς πεμπομένους πρὸς αὐτοὺς ἀποστόλους καὶ τὰς ἐγειρομένας ἐκκλησίας καταστρέφοντες. Κατὰ τὴν ἐν Οὐορματία συγκροτηθεῖσαν σύνοδον (772) ἀπεφασίσθη νῦν πρῶτον ἡ τελεία αὐτῶν καθυπόταξις καὶ ἡ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ἐπιστροφή. Οὕτω δὲ ὁ κατὰ Σαξόνων πόλεμος πρὸς τῷ πολιτικῷ σκοπῷ, ὅστις ἀπέβλεπεν εἰς τὴν εἰς ἐν ὅλον σύστημα ἑνωσιν ἀπάντων τῶν Γερμανικῶν φύλων καὶ τὴν ἀναγκαίαν ἐξασφάλισιν καὶ ἀπάρτισιν τοῦ Φραγκικοῦ κράτους κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς Εὐρώπης, εἶχε καὶ τὸν θρησκευτικόν, τοῦτέστι τὴν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν συμπαραλαβὴν τοῦ τελευταίου ἐπὶ τῆς ἡπείρου Γερμανικοῦ ἔθνους, δι' ἧς ἡ θρησκεία αὕτη ἐδύνάτο νὰ παγιωθῇ παρὰ τοῖς τὰ ἀνατολικά τοῦ Ῥήνου οἰκοῦσι Φράγκοις καὶ τοῖς Θουριγγίοις. Ἀλλ' ὑπὲρ ἀμφοτέρων ἀντιθέτως τοῦ ἀρχαίου θρησκευματος καὶ τῆς ἀρχαίας ἐλευθερίας ὑπέστησαν οἱ Σάξονες τὸν πεισματωδέστερον καὶ χρονιώτερον ἀγῶνα.

Κατὰ τὰ πρῶτα 9 ἔτη τοῦ πολέμου προήλασεν ὁ Κάρολος νικηφόρως πεντάκις διὰ τῆς Σαξονικῆς χώρας μέχρι τοῦ Βισούργιος καὶ βραδύτερον μέχρι τοῦ Ἀλβιος, κατέλαβε τὰ κυριώτερα αὐτῆς ὄχυρά μέρη καὶ ἠνάγκασε τοὺς Σάξονας καταπλαγέντας νὰ ὑμώσωσι πίστιν εἰς αὐτόν, νὰ δώσωσιν ὁμήρους καὶ νὰ δεχθῶσιν, εἰκαὶ κατὰ προσποίησιν, τὸ βάπτισμα. Ἀλλὰ καθ' ὅν χρόνον ἐν τῷ μεταξὺ διετέλει ἐνησχολημένος ἀλλαχοῦ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Ἰσπανίᾳ, ἐκεῖνοι ἐστασίαζον πάντοτε ἐκ νέου καὶ ἐπεχείρουν μάλιστα καὶ ληστρικὰς κατὰ τοῦ κράτους τῶν Φράγκων ἐπιδρομάς. Κυρίως δὲ ὁ πόλεμος ἤρ-

ἔατο νὰ γίνηται σπουδαιότερος ἀπὸ τοῦ 782 ἔτους, ὅτε ἅμα τῇ τῶν Σέρβων ἔθνους Σλαυικοῦ εἰσβολῇ εἰς Θυριγγίαν καὶ οἱ Σάξονες ὑπὸ τοῦ ἐπισημοτάτου τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν Οὐϊτεκίνδου ἡρεθισμένοι ἐπανέστησαν αὐθις, ἀνέτρεψαν ὅλας τὰς ἐκκλησιαστικὰς διατάξεις καὶ στρατὸν τινα Φραγκικὸν ἐπελθόντα διέφθειραν κατὰ κράτος. Ἀλλ' ὁ Κάρολος παραγενόμενος τάχιστα ἐτιμώρησε σκληρῶς τὴν ἀπόστασιν φονεύσας ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ παρὰ τὸν ποταμὸν Ἀλληρον 4500 ἐκ τῶν ἀποστατῶν· πλὴν ἡ τρομερὰ αὕτη πράξις οὐδὲν ἄλλο ἀποτέλεσμα παρήγαγε ἢ ναυζήσῃ τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ καὶ νὰ προκαλέσῃ νέον τριετῆ ἀγῶνα (782-785)· καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην μάχην φαίνεται ὅτι ὁ Κάρολος ἠτύχησεν, ὡς ἀναγκασθεὶς νὰ ποχωρήσῃ εἰς Παδερβόνα, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν περιεγένετο ἐντελῶς τῶν φοβερῶν ἐκείνων ἀντιπάλων καὶ προχωρήσας ῥαγδαίως μέχρι τοῦ Ἀλβίου ἠνάγκασε τέλος τὸν τε Οὐϊτεκίνδον καὶ ἑτερόν τινα ἡγεμόνα, τὸν Ἀλβουίνον, νὰ ἔλθωσιν εἰς διαπραγματεύσεις μετ' αὐτοῦ καὶ νὰ δεχθῶσι τὸ βάπτισμα· κατὰ τὸ παράδειγμα δὲ τούτων ὑπετάγησαν ἤδη καὶ οἱ λοιποὶ Σάξονες καὶ διέμειναν εἰρηνεύοντες ἐπὶ ὀκτῶ ἔτη, ἕως οὗ ἡ ὁσημέραι αὐξανομένη καταπίεσις τῆς Φραγκικῆς ἐξουσίας, ἰδίως ἡ διὰ βίας εἰς τὸν κατὰ Ἀδάρων πόλεμον σύμπραξις καὶ ἡ εἰς τὸ ἐθνικὸν θρησκευμα προσήλωσις προσεκάλεσαν νέαν ἑλλην αὐτῶν ἐκείνων στάσιν (793) καὶ τὴν ἐκ νέου καταστροφὴν τῶν ἄρτι εἰσαχθεῖσιν ἐκκλησιαστικῶν διατάξεων. Ὁ Κάρολος εἰσέβαλε καὶ αὐθις ἐπανειλημμένως εἰς τὴν Σαξονικὴν χώραν, καὶ ἐπὶ τέλους προσηκνωσάμενος ἡγεμόνα τινὰ τῶν Ἀβοθριτῶν πέραν τοῦ Ἀλβίου ἐπέτυχεν οὕτω νὰ στενοχωρήσῃ ἀπ' ἀνατολῶν τοὺς Σάξονας, ἐνῶ συγχρόνως κατώρθωσε νὰ προσελκύσῃ εἰς τὸ τῶν Φράγκων συμφέρον τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ πλήθους διὰ παραχωρήσεως τιμαρίων, τῆς ἐπὶ τῶν κοινῶν ἐλευθέρων καὶ μετοίκων κυριαρχίας κτλ. καὶ μέγαν κατοίκων ἀριθμὸν τῆς ἀνατολικῆς Σαξονίας μετέστησεν εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ Φραγκικοῦ κράτους. Ἄνευ ἰδιαιτέρας συνομολογήσεως εἰρήνης τὰ καθέκαστα Σαξονικὰ φύλα καὶ μετ' αὐτῶν οἱ ἀνατολικοὶ Φρεῖσιοι οἱ παρὰ τὸν κάτω Ἀνισον καὶ Οὐῖσουργιν οἰκοῦντες παρεδέχθησαν κατὰ μικρὸν τὸ Χριστιανικὸν θρησκευμα καὶ ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ δεκάτου, διετήρησαν ὅμως τὰ ἐθνικὰ αὐτῶν νόμιμα καὶ ἔθιμα.

Ἐν τῇ ἐπεκτάσει ταύτῃ τῆς Φραγκικῆς μοναρχίας ἐνυπῆρχον τὰ σπέρματα τῆς διαλύσεως αὐτῆς· διότι ὁ τῶν Σαξόνων μετὰ τῶν ἄλλων Γερμανικῶν φύλων σύνδεσμος τοιαύτην εἰς τὸ Γερμανικὸν στοιχεῖον ἰσχὺν παρέσχε, ὥστε τοῦτο ἐδύνατο νάντιταχθῇ μὲν πρὸς τὸ Ῥωμαϊκόν, κεχωρισμένον δὲ ἀπὸ τῶν Γαλλοφραγκικῶν καὶ Ἰταλι-

κολογγοιβαρδικῶν μερῶν τοῦ ὅλου κράτους νὰ λάβῃ ἰδίαν πάντη ἀνάπτυξιν, ἐνῷ ἡ ἐν Βεροδούνῳ διαίρεσις οὐδὲν ἄλλο ἢ το εἰμὴ ἀναγκαῖα τις ἀντίδρασις κατὰ τῆς πολιτικῆς τοῦ μεγάλου Καρόλου προσπαθοῦσης νὰ συγχωνεύσῃ τὰς διαφόρους ἐθνικότητας.

Ὁ Κάρολος θέλων νὰ σφαλίσῃ διαπαντὸς τὸν εἰς τοὺς Σάξονας εἰσαχθέντα Χριστιανισμόν ἱδρυσε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον 8 ἐπισκοπὰς: δύο μὲν, τὴν ἐν Μυνστέρῳ καὶ τὴν ἐν Ὁσναβρύκῃ διὰ τὸ βόρειον ἡμισυ τῆς Οὐεστφαλίας, — ἡ δὲ νότιος Οὐεστφαλία ὑπῆχθη εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Κολωνίας, — ἄλλας δὲ δύο, τὴν ἐν Πατερβῶρνι καὶ τὴν ἐν Μινδηρῇ διὰ τοὺς Ἑγγέρους, τρεῖς δέ, τὴν ἐν Βρέμῃ, τὴν ἐν Οὐέρδῃ καὶ ἐν Ἰλδεσείμῳ διὰ τοὺς Ὀστφαλούς καὶ μίαν διὰ τοὺς Θυριγγίους Σάξονας.

γ) Πόλεμοι πρὸς τοὺς ἐν Ἰσπανίᾳ Ἀραβας (778). Ἐνῷ ὁ Κάρολος μετὰ τὴν τρίτην κατὰ Σαξόνων στρατείαν αὐτοῦ διέτριβεν ἐν Πατερβῶρνι διευθύνων τὴν αὐτόθι κατὰ Μάιον μῆνα συγκροτηθεῖσαν κοινὴν σύνοδον, ἔλαβε πρεσβείαν τινὰ περὶ ἐπικουρίας παρὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς Σαραγόσσης, τὸν ὅποιον ἐξέβαλεν ἐντεῦθεν ὁ Ἐμίρης Ἀβδερραχμάνης Α'. Ὅθεν παραχρῆμα διαιρέσας τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς δύο μοίρας εἰσῆλκε συγχρόνως διὰ τῆς Σεπτιμανίας καὶ διὰ τῆς Γασκωνίας εἰς τὴν Ἰσπανίαν, διὰ τοῦ ἐνωθέντος παρὰ τὴν Σαραγόσσαν στρατοῦ τοῦ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν ἰσάριθμον ἐχθρικόν, ἐξεπολιόρχησε τὴν πόλιν ταύτην, ἀποκατέστησε τὸν ἐκβληθέντα διοικητὴν, καὶ οὐ μόνον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους Μωαμεθανοὺς μεγιστάνας ὑπεχρέωσε νὰ τὸν ἀναγνωρίσωσιν ὡς κυριάρχην. Ἐνῷ δὲ ἡτοιμαζέτο νὰ διαβῇ τὸν Ἴβηρα, ἀγγελθείσης αὐτῷ νέας τῶν Σαξόνων στάσεως, ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ. Ἐν τῇ ἐπανάδῳ δὲ ταύτῃ τὰ ὄρεινά τῆς Γασκωνίας ἔθνη πνέοντα ἐκδίκησιν διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Καρόλου προηγουμένως διαταχθεῖσαν καταστροφὴν τῶν ὀχυρωμάτων τῆς πρωτεύουσας αὐτῶν Παμπελώνης, ἐπετέθησαν αἰφνιδίως κατὰ τοῦ στρατοῦ του, ἐκυρίευσαν ἅπασαν τὴν ἀποσκευὴν καὶ ἐφόνευσαν τοὺς γενναιοτέρους ἡγεμόνας, ἐν οἷς καὶ τὸν ἱππότην Ρονάλδον, τὸν τοσοῦτον εἰς τὰ ποιητικὰ μυθεύματα τῆς μέσης ἱστορίας ἐξυμνηθέντα. Τὸ ἀδόκητον τοῦτο συμβεβηκὸς συνεπῆγαγε τὴν ἀπώλειαν τῶν πλείστων κατακτήσεων· ἡ δὲ ἐξασφάλις τῆς Φραγκικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῆς μεταξὺ Πυρηναιῶν καὶ Ἰβηρος χώρας ἐγένετο βραδύτερον μόλις διὰ τῆς χρονιωτέρας αὐτόθι παρουσίας τοῦ Λουδοβίκου υἱοῦ τοῦ Καρόλου, ὅστις κατάρθωσε (812) νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην μετὰ τοῦ Ἑμίρου Χακῆμ Α'.

δ) Κατάλυσις τοῦ δουκάτου τῆς Βαυαρίας. Τοῦτο ἀνῆκεν εἰς τὰς ἐμμέσους τοῦ Φραγκικοῦ κράτους ἐπαρχίας· διότι, εἰκαὶ ὁ δοῦξ ἤρχε

τῆς χώρας κατὰ κληρονομίαν καὶ συναινέσει τῶν διαφόρων ὑποταγῶν ἡγεμόνων ἔθετε νόμους, ὥφειλεν ὅμως νὰ ἐμφανίζηται ἐπὶ τῆς κοινῆς συνόδου τῶν Φράγκων, νὰ δίδῃ τὸν ὅρκον τῆς πίστεως καὶ νὰ λαμβάνῃ τὴν κύρωσιν τοῦ ἀξιωματοῦ του ἀπὸ τοῦ βασιλέως. Ἡ ἐν Βαυαρία ἄρχουσα δυναστεία ἦτο συγγενὴς μὲν ἐξ αἵματος μετὰ τῶν Μαρουϊγιδῶν, ἐξ ἀγγιστείας δὲ μετὰ τῶν Καρολιδῶν. Ὁ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους δοῦξ *Θασσίλων*, ὅστις εἶχε λάβῃ ἤδη ὑπὸ τὴν προστασίαν του τὸν ἀντιποιοῦμενον τῆς ἀρχῆς Γρίφωνα κατὰ τοῦ Πιπίνου, ὑποστηρίξας τὸν δοῦκα τοῦ Βενευέντου ἐν τινι ἀτυχεῖ κατὰ τοῦ Καρόλου στάσει προσέκαλεσε τὴν καθ' ἑαυτοῦ ὀργὴν τοῦ δορικτήτου, ὅστις ὠφελούμενος ἐκ τῆς τότε ἐν Σαξονίᾳ ἀποκαταστάσεως ἡσυχίας ἐνέβαλεν εἰς Βαυαρίαν καὶ κατετρόπωσε τὸν εἰρημένον δοῦκα. Καὶ τὸ πρῶτον μὲν ἐδείχθη πρὸς τοῦτον ἐπισεικῆς παρὰχωρήσας αὐτῷ ὥς τιμᾶριον τὸ ὑποταχθὲν δουκάτον, γενόμενον ὅμως ὑποπτον ἐκ νέου τὸν συνέλαβε καὶ τὸν ἐνέκλεισεν εἰς μοναστήριον (788). Ἐκτοτε ἡ Βαυαρία ἀπέβαλε καὶ τὸ τελευταῖον φᾶσμα τῆς αὐτονομίας· τὸ ἀξίωμα τοῦ δουκὸς κατηργήθη, ἡ δὲ χώρα διενεμήθη εἰς μικρότερα τμήματα, ὧν προΐσταντο ἅπλοὶ κόμιτες διοικοῦντες κατὰ τοὺς ὑρεστώτας Βαυαρικὸς νόμους.

ε) Πόλεμος πρὸς τοὺς Ἀβάρους (791-793). Μετὰ τὴν ὑποχείρωσιν τῆς Βαυαρίας, ἐπεκταθέντων τῶν ἀνατολικῶν τοῦ Φραγκικοῦ κράτους ὁρίων μέχρι τοῦ Ἀνίσου ποταμοῦ, ὁ Κάρολος τὴν ἐξασφάλισιν τούτων προθέμενος εἰσέβαλεν εἰς τὴν χώραν τῶν ληστικῶν Ἀβάρων καὶ προῆλασε κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος νικηφόρος μέχρι τοῦ Ἀραβῶνος (Raab). βραδύτερον δὲ (796) ὁ τοῦ Καρόλου υἱὸς Πιπίνος ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφόδου τὸ μεταξὺ Ἰστρου καὶ Θείσσου μέγα ὄχυρὸν στρατόπεδον καὶ ἔδωκε πέρας εἰς τὸν πόλεμον διὰ τῆς τελείας ἐξολοθρεύσεως τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔθνους, ὑπερ ὑπὲρ τὰς δύο ἐκατόνταετηρίδας ὑπῆρξεν ἡ μάστιξ τῆς δύσεως καὶ τῆς ἀνατολῆς. Εἰς τὴν κενωθείσαν δὲ τῶν Ἀβάρων χώραν ὤκησαν ἔκτοτε Γερμανοὶ καὶ πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῆς συνέστη ὀριοκομιτεία τις (Ostmark). — Διαρκοῦντος τοῦ προκειμένου πολέμου ὁ Κάρολος ἐπεχείρησε τὴν ἑνωσιν τοῦ Ῥήνου μετὰ τοῦ Ἰστρου διὰ τινος διώρυχος, ἥς σώζονται καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἔχνη.

ς) Πόλεμοι πρὸς Νορμαννοὺς καὶ Σλαύους χάριν ἐξασφάλισεως τῶν βορείων καὶ ἀνατολικῶν μεθορίων τοῦ κράτους. Διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ Φραγκικοῦ κράτους μέχρι τῶν ὁρίων τῶν ὑπὸ Σλαύων καὶ Νορμαννῶν κατεχομένων χωρῶν ὁ μέγας Κάρολος ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν μετὰ τινῶν φυλῶν τῶν δύο τούτων κυριωτέρων ἔθνων τῆς

Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἀρκτου. Ἀλλ' ἐνῶ τὸ Νορμαννικὸν ἴσχυσεν ἐν γένει νὰ διατηρήσῃ τὴν αὐτονομίαν αὐτοῦ ἀποκρούσαν τὰς τῶν Φράγκων προσβολὰς καὶ ἀναγκάσαν μάλιστα τούτους νὰναγκωρῶσιν ὡς τὸ ὄριον τῶν πρὸς ἄρκτον δορικτισιδῶν τῶν τὸν Ἐτδερὸν ποταμόν, ἐξεναντίας οὐκ ὀλίγα γένη Σλαβικά Ουέλλοι, Σόρβοι, Ουένδοι κατὰ μῆκος τῶν ἀνατολικῶν μεθορίων, ἀπὸ τῆς χερσονήσου Ἰυτλανδίας παρὰ τὴν Βαλτικὴν μέχρι τῆς χερσονήσου Ἰστρίας παρὰ τὸν Ἀδριάν, κατέστησαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ὑποταγῇ εἰς τὴν Φραγκικὴν κυριαρχίαν.

Ὁ Κάρολος περὶ τὰ ἔσχατα τοῦ βίου του ἐκτέτατο διὰ συνθήκης συνομολογηθείσης μετὰ τῆς Βυζαντινῆς αὐλῆς καὶ τὴν Ἰστρίαν αὐτὴν, τὴν Λιβουρνίαν καὶ Δαλματίαν, ἀλλ' ἐξαιρουμένης τῆς παραλίας.

Ἀποκατάστασις τῆς δυτικο-ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας (800). Τὸν φρόνιμον πάπαν Ἀδριανὸν Α' ἀποδιώσαντα κατὰ τὸ 795 διεδέχθη ὁ Λέων Γ', ὅστις ἔχων πολλοὺς ἀντιπάλους ἐν Ῥώμῃ καὶ βλέπων τὴν ζωὴν του αὐτὴν ἐκτεθειμένην εἰς κίνδυνον προσέφυγεν (999) εἰς τὸν ἐν Ποδερβῶνι τότε εὐρισκόμενον Κάρολον, ἵνα ἐπικαλεσθῇ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ καθὼ πατρικίου τῆς Ῥώμης καὶ προστάτου τῆς ἐκκλησίας. Ὁ Κάρολος ὑπεδέχθη αὐτὸν μεγαλοπρεπῶς, τῷ ὑπεσχέθη πᾶσαν δυνατὴν ἱκανοποίησιν καὶ τὸν ἀπέστειλε μετὰ πολυαριθμοῦ συνοδίας (800). Τὸν δὲ Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπῆλθε καὶ αὐτὸς εἰς Ῥώμην καὶ συγκροτήσας μεγάλην σύνοδον ἱερέων καὶ λαϊκῶν ἐδίκασε τοὺς στασιώτας καὶ ἀποκατέστησε τὴν ἡσυχίαν. Κατὰ τὴν ἡμέραν δὲ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, ὅτε οὐχὶ μετὰ τῆς συνήθους Φραγκικῆς στολῆς του, ἀλλὰ μετὰ μακρῆς πορφύρας ὡς πατρίκιος τῆς Ῥώμης γονυπετὴς προσήγγετο κατὰ τὴν συνθήειάν του ἐνώπιον τοῦ ἱεροῦ βήματος τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἐξαίφνης ἐλθὼν ὁ πάπας πρὸς αὐτὸν περιέθετο εἰς τὴν κεφαλὴν του στέφανον πολύτιμον καὶ τὸν ἀνεκήρυξεν αὐτοκράτορα Ῥωμαίων, συνευφημοῦντος καὶ συναγαλλομένου παντὸς τοῦ περιεστῶτος πλήθους εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἀξιώματος, ὅπερ ἀπὸ Ῥωμύλου Αὐγουστύλου εἶχεν ἐκλείψῃ.

Δημοσία διοικήσεις ἐπὶ Καρόλου. Οἱ διέποντες τὸ Φραγκικὸν κράτος νόμοι γεγραμμένοι λατινιστὶ συνίσταντο α) ἐκ τῶν ἀρχαίων ἐθνικῶν δικαίων ἢ ἐθίμων, ἅτινα ἀπὸ ἀγράφων ἐγένοντο γραπτὰ προηγουμένως μὲν παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν ἀπαρτιζόντων ἐκεῖνο ἐθνῶν, νῦν δὲ πρῶτον παρὰ τοῖς ἐσχάτως ὑποταχθεῖσι: τοῖς Σάξοσι, Φρεισιόις καὶ Θυριγγίοις· β) ἐκ τῶν λεγομένων Καπιτουλαρίων, ἧτοι ἀποφάσεων, τὰς ὁποίας ὁ βασιλεὺς συνδιασκεπτόμενος μετὰ τῶν λαϊ-

κῶν καὶ κληρικῶν μεγιστάνων ἐν ταῖς κοιναῖς συνόδοις ἐξέδιδε καὶ αἱ ὁποῖαι ἐμελλόν κατὰ μικρὸν νὰ συγκροτήσωσι τὸ κοινὸν δημόσιον δίκαιον ὅλων τῶν φυλῶν.

Ἡ διοικήσεις τοῦ κράτους ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς εἰς νομοὺς (Gauē) ἢ ἐπαρχίας διαιρέσεως. Ἐν ἐκάστῃ ἐπαρχίᾳ κόμης τις (Graf) ὑπὸ τοῦ βασιλέως διοριζόμενος διεξῆγε τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις ἡγεῖτο τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως καὶ προήδρευε τῶν δικαστηρίων, ἅτινα συνεκροτοῦντο ἀπὸ ἀριθμοῦ τινος ἐλευθέρων ἀνδρῶν ἐκλεγομένων ἔτι ἐπὶ Καρόλου ὑπὸ τοῦ λαοῦ, καλουμένων δὲ δικαστῶν (Scabini). Μόνον δ' ἐν τοῖς μεθωρίοις ὁ Κάρολος ἐθεώρησεν ἀναγκαίαν πρὸς ἀσφαλεστέραν ἄμυναν τῆς χώρας τὴν ἐνωσιν πολλῶν ἐπαρχιῶν ὑπὸ ἓνα μόνον κόμита φέροντα τὸ ὄνομα τοῦ Μαρκίωνος (Ὁριοκόμιτος, Markgrafēn). Ἵνα δὲ πληροφορηταὶ ἀκριβέστερον περὶ τῆς καταστάσεως μιᾶς ἐκάστης ἐπαρχίας καὶ διατηρῇ ἐνότητά καὶ τάξιν ἐν τῇ διοικήσει τοῦ κράτους ἐπέμπε κατ' ἔτος εἰς πολλὰς ἐπαρχίας ὁμοῦ ἐκτάκτους ἐπιτρόπους (missi dominici), τὸν ἓνα κοσμικόν, τὸν ἄλλον κληρικόν, ἀμφοτέρους δὲ ἀνήκοντας εἰς τὴν ὑψηλὴν ἀριστοκρατικὴν τάξιν, οἵτινες ἐπὶ τοπικῶν συνόδων (placita) τοῦ κλήρου καὶ τῶν εὐγενῶν ἐζήτουν λόγον παρὰ τῶν ὑπαλλήλων ἀρχῶν περὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν ὑποθέσεων καὶ ἤκουον τὰ κατ' αὐτῶν ὑπάρχοντα παράπονα. Ὅλαι δὲ αἱ κυριώτεραι ὑποθέσεις αἱ ἀφορώσαι τὸ κράτος ἐν γένει ἀπεφασίζοντο ἐν ταῖς κοιναῖς συνόδοις, αἵτινες συνεκροτοῦντο ἐν μηνὶ Ματίῳ (cambus Madius), οὐχὶ δὲ, ὡς πρότερον, ἐν μηνὶ Μαρτίῳ (cambus Martius). Παρῆσαν δὲ εἰς ταύτας ἐκτὸς τῶν κληρικῶν καὶ λαϊκῶν μεγιστάνων καὶ ἄνθρωποι ἐκ τοῦ δήμου. Ἀλλὰ μόνον οἱ μεγιστάνες ἐβουλεύοντο καὶ ἐψηφοφόρουν, εἰς δὲ τοὺς πολλοὺς ἀνεκοινοῦντο ἀπλῶς τὰ δόξαντα ἵνα ἐπιδοκιμάσωσιν αὐτὰ διὰ τῆς κοινῆς ἐπιφωνήσεως.

Ὡς ἡ κυριώτέρα τοῦ μεγάλου Φραγκικοῦ κράτους χώρα ἐθεωρεῖτο ἡ Αὐστρασία, τῶν Καρολιδῶν ἡ πατρίς, καὶ ἐνταῦθα ὁ Κάρολος ἐξελέξατο (788) τὸ Ἀκυύσγρανον ὡς σταθεράν ἐδραν τῆς αὐλῆς καὶ τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ ἀνεγείρας λαμπρὸν ἀνάκτορον, ὅπερ ἐκάλει τὸ ἑαυτοῦ Πατερᾶνον καὶ πλησίον τούτου ναΐδιον (capella), ἐξ οὗ καὶ ἡ πόλις ἐπωνομάσθη Γαλλιστί Aix la chapelle· πλὴν δὲ ταύτης ὑπῆρχον καθ' ὅλην τὴν Αὐστρασίαν διεσπαρμέναι πάμπολλαι περὶ τὰς 132 Καρολιδικαὶ πόλεις, ὧν αἱ πλεῖσται ὤφειλον τὴν ἀρχὴν τῶν εἰς τὸν μέγαν Κάρολον. Πολὺ δὲ συνεχῶς οὗτος ἐπεσκέπτετο τὰ ἐν Νυμβέγκῃ καὶ Ἰγγελείμῳ Παραρρήνια ἀνάκτορα.

Ἐκκλησιαστικῇ τοῦ κράτους διαίρεσις εἰς μητροπολίτιδας διοικήσεις, ἐξ ὧν καταρχὰς τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος ὑπῆρχον 21, 5 διὰ

τὴν Λογγιβαρδίαν, 12 διὰ τὴν δυτικὴν Φραγκίαν καὶ 4 διὰ τὴν Αὐστρασίαν, ἀπεφασίσθη πιθανῶς τὸ πρῶτον ἐν τῇ κατὰ τὴν Δύρην συγκροτηθεῖσῃ κοινῇ συνόδῳ.

Στρατιωτικὸς ὀργανισμός. Ἐκτὸς τῶν ὑποτελῶν (Vassaux) ἑκα-
στος ἐλεύθερος, ὅστις εἶχε 3 (βραδύτερον 4) ἐπαύλεις (mansi) ὡς
ιδιοκτησίαν, ὑπεχρεοῦτο εἰς τὸ στρατεῦν προνοῶν οἶκοθεν περὶ τῆς
ιδίας ἑαυτοῦ ἐξοπλίσεως καὶ τῆς διατροφῆς ἐπὶ 3 μῆνας. Ἐκ δὲ
τῶν πενεστέρων δύο, τέσσαρες ἢ πέντε, ἀναλόγως τῶν κτήσεων αὐτῶν,
ὤφειλον συνελθόντες νὰ ἐκπέμψωσιν ἓνα ἐξ ἑαυτῶν ἀπὸ κοινοῦ συντε-
λοῦντες εἰς τὴν δαπάνην τῆς συντηρήσεώς του· τῆς ὅλης δὲ στρατικῆς
ἐκάστης ἐπαρχίας ἡγεῖτο εἰς δούξ. Οἱ κληρικοὶ ἦσαν μὲν τὸ καθ' ἑαυ-
τοὺς ἀπηλλαγμένοι τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, ὤφειλον ὅμως νὰ ἐκ-
πέμψωσιν εἰς τὸν στρατὸν τοὺς ὑποτελεῖς αὐτῶν φροντίζοντες περὶ τῆς
παρασκευῆς καὶ συντηρήσεώς των. Ὁ ἀποφεύγων νὰ στρατεύσῃ ἐτι-
μωρεῖτο διὰ χρηματικῆς ποινῆς μείζονος ἢ ἐλάσσονος ἀναλόγως τῆς
καταστάσεώς του, οἱ δὲ πλούσιοι ἀπέβαλον καὶ αὐτὰ τὰ τιμάρια των·
οἱ λιποτάκται καὶ ριψάσπιδες ἐτιμωροῦντο κεφαλικῶς· ἡ ὀπλοφορία ἐν
καιρῷ εἰρήνης ἦτο ἀπηγορευμένη· ἔνεκα δὲ τῶν συνεχῶν ἐκστρατεύσεων
πολλοὶ ἐλεύθεροι μὴ ἀποζημιούμενοι μετέβαλον τὰς ιδιοκτησίας αὐ-
τῶν εἰς τιμάρια (feuda oblata), καθόσον ὁ τιμαριούχος ἔπρεπε νὰ κατα-
βάλλῃ πᾶσαν ζημίαν, καὶ τοι μὴ ἔνοχος· τοῦτο καὶ ἡ εἰς πενίαν
κατάστασις πολλῶν ιδιοκτητῶν ἡλάντωσε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐλευθέρων.

Ἐμπόριον, παιδεία. Ὁ Κάρολος ἔλαβε πρόνοιαν καὶ περὶ τῆς
προαγωγῆς τοῦ ἐξ αἰτίας τῶν πολλῶν πολέμων παραλύσαντος ἐμπο-
ρίου διὰ συστάσεως ἐμπορείων, ἐμπορικῶν πανηγύρεων, βελτιώσεως
τῶν ὁδῶν καὶ ἐλαττώσεως τῶν τελῶν. — Ὡς φίλος δὲ ἐνθερμος καὶ
προβιβάστης τῆς παιδείας συνήθροισε περὶ ἑαυτὸν τοὺς περιρρημοτέρους
λογίους ἄνδρας τῆς ἐποχῆς του, οἷον τὸν Ἀγγλοσάξονα Ἀλκούινον,
τὸν Ἐγίναρδον, τοῦ ὁποίου σώζεται βίος Καρόλου, τὸν Παῦλον Διά-
κονον ἢ Παῦλον Οὐαρνεφρῖδον καὶ ἄλλους, οἵτινες συνεκρότουν ἐν τῇ
αὐλῇ αὐτοῦ εἰδός τι Ἀκαδημίας. Μετ' αὐτῶν συνδιελέγετο περὶ μορ-
φώσεως τῆς μητρικῆς γλώσσης, περὶ ἐκπαιδεύσεως τῆς νεολαίας καὶ
ιδίως τοῦ κλήρου. Εἰς τὴν σύστασιν δὲ τῶν σχολείων καὶ τὴν τούτων
ἐνωσιν μετὰ τῶν ἐπισκοπικῶν ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων ἠκολούθησε
πρὸ πάντων τὰς συμβουλὰς τοῦ εὐνουστάτου αὐτῷ Ἀλκούινου, ὅστις
τὴν ἐν Τουρώνις ἢ Καισαροδούνῃ (Tours) ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ιδίου διευ-
θυνομένην σχολὴν ἀνέδειξεν ὡς πρότυπον ἢ παράδειγμα ὅλων τῶν
ἄλλων.

Τέχνη. Μεταξὺ τῶν τεχνῶν διεκρίθη ἐπὶ Καρόλου ἡ ἀρχιτεκτονικὴ

διὰ νέων δημιουργημάτων, οἷα ἦσαν ὁ ἐν Ἀκυισγράνῳ μητροπολιτικὸς ναὸς καὶ τὰ ἀνάκτορα ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, ἐν Ἰγγελείμῳ καὶ ἐν Νυμβέργῃ.

Διανομή τοῦ κράτους. Εἰκαὶ ἀρχαία τῶν Φράγκων συνθήεια, καθ' ἣν ἀποθνήσκοντός τινος βασιλέως οἱ ἐπιζῶντες υἱοὶ ἐκκληρονόμου καθ' ἴσα μέρη τὰς συνιστώσας τὸ κράτος ἐκείνου χώρας, δὲν ἐφαίνετο πλέον μετὰ τὴν ἀνακαίνισιν τῆς δυτικῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἐπιτηδεῖα ἢ χρήσιμοι, οὐχ ἥττον ὁ μέγας Κάρολος καὶ ἔχων τὴν ἀναγκασίαν δύναμιν δὲν ἐτόλμησε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν ὑπὸ τῶν περιστάσεων ὑπαγορευόμενον νεωτερισμόν. Ὅθεν μετὰ τὸ πέρας τοῦ πρὸς τοὺς Σάξονας μακροῦ πολέμου διένειμε τὸ κράτος αὐτοῦ μεταξὺ τῶν 3 υἱῶν του: *Καρόλου, Πιπίνου, καὶ Λουδοβίκου*· ἐπειδὴ δὲ μόνον ὁ νεώτατος ἐπέζησεν, αὐτὸν τοῦτον μὲν ἀνεκήρυξεν ἐπὶ τῆς ἐν Ἀκυισγράνῳ τῷ 813 συγκροτηθείσης κοινῆς συνόδου διάδοχόν του κατὰ τε τὸ βασιλικὸν καὶ αὐτοκρατορικὸν ἄξιωμα, εἰς δὲ τὸν φυσικὸν τοῦ Πιπίνου υἱὸν Βερνάρδον ἀπένειμε τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅμως τοῦ νὰ διατελῇ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ θεοῦ. Τὴν 28 δὲ Ἰαννουαρίου τοῦ προσεχοῦς ἔτους ἀπέθανεν ὁ μέγας ἀνὴρ ἐν Ἀκυισγράνῳ, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐνταῦθα κτισθείσῃ ἐκκλησίᾳ.

3) *Λουδοβίκος ὁ Εὐσεβής* (814-840). — Ὁ Λουδοβίκος ὁ ἕνεκα τῆς εὐλαβείας αὐτοῦ ἐπικληθεὶς *εὐσεβής* ἐτόλμησεν ὅν ὁ μέγας Κάρολος ἀπέφυγε νεωτερισμόν. Ἐπὶ τῆς ἐν Ἀκυισγράνῳ κοινῆς συνόδου τοῦ 817 ἔτους εἰσήγαγε τὸ δικαίωμα τῆς πρωτοτοκίας ἐν ᾧ εἰς μὲν τὸν πρεσβύτερον υἱὸν τοῦ Λοθάριον ἐπέκρινε τὸ μέγιστον τοῦ κράτους μέρους μετὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἁξιώματος, εἰς δὲ τοὺς δύο νεωτέρους *Πιπίνου καὶ Λουδοβίκου* ἐπέτρεψε τινὸν μόνον ἐκείνου χωρὶν τὴν κυριαρχίαν, ἀλλ' ὑπὸ τοιοῦτους περιορισμοὺς τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν, ὥστε ἀμφότεροι ἀπέναντι τοῦ πρεσβυτέρου ἦσαν σχεδὸν μόνον τοποτηρηταὶ αὐτοῦ. Ἡ διάταξις αὕτη ἤγειρε τὴν ἐνότητά τοῦ κράτους εἰς θεμελιώδη νόμον, ἀντικαταστάντος τοῦ ἀνέκαθεν παρὰ Γερμανοῖς συνήθους κληρονομηκοῦ δικαίου τῶν βασιλοπαίδων διὰ τοῦ εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν προσφορωτέρου Ῥωμαϊκοῦ.

Ὁ Πιπίνος ἔλαβε τὴν Ἀκυτανίαν καὶ ὁ Λουδοβίκος τὴν Βαυαρίαν· δυσχερεστῆς δ' ἐκ τούτου ὁ προμνημονευθεὶς Βερνάρδος βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας παρεσκευάσθη εἰς στάσιν, ἀλλὰ προδοθεὶς ἐκρίθη ὑπὸ δικαστηρίων μεγιστάνων καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον· ἡ δὲ Ἰταλία περιήλθεν εἰς τὸν Λοθάριον.

Ὅτε δὲ ὁ Λουδοβίκος ἀποκτίσας ἐκ δευτέρου γάμου μετὰ τῆς Ἰουδίθ, θυγατρὸς τοῦ Βαυαροῦ κόμητος Οὐέλφριου υἱὸν τέταρτον Κά-

ρολον τὸν ἐπονομασθέντα Φαλακρόν ἠθέλησε πρὸς χάριν μὲν τῆς μητρὸς, ἀλλὰ κατὰ παράβασιν τοῦ προειρημένου περὶ κληρονομίας θεμελιώδους νόμου νάπονεῖμῃ αὐτῷ τὴν Ἀλεμαννίαν, τὴν Ῥαιτίαν καὶ μέρος τῆς Βουργουνδίας, ἡ πράξις τοῦ αὐτοῦ προεκάλεσε τὴν δυσἀρέστησιν τῶν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου υἱῶν του, οἵτινες καταρχὰς μὲν μερικῶς, βραδύτερον δὲ ἀπὸ κοινοῦ ἐπήγαγον πόλεμον κατὰ τοῦ πατρὸς, διήγειραν εἰς ἀπόστασιν τὸν στρατὸν του, αὐτὸν δὲ τοῦτον παραδοθέντα ἐνέκλεισαν εἰς μοναστήριόν τι. Ἀλλ' ἡ ὑπεροψία τοῦ Λοθαρίου, ὅστις ὑποβαλὼν τὸν πατέρα εἰς ἐκκλησιαστικὴν μετάνοιαν ἐσπούδαζε νὰ τὸν πείσῃ διὰ τῶν καλογήρων ἵνα δεχθῇ τὸ μοναχικὸν σχῆμα, παρεκίνησε μετοῦπου τοὺς δύο ἄλλους υἱοὺς νὰ ἐλευθερώσωσιν αὐτὸν καὶ νὰ τὸν ἀποκαταστήσωσιν εἰς τὸν θρόνον ἵνα οὕτω ταπεινώσωσιν τὸν πρεσβύτερον ἀδελφόν, τοῦ ὁποίου τὸ προνόμιον ἐφθόουν. Μετὰ τινα δὲ ἔτη ἀποθανόντος τοῦ Ηιπίνου (838) ὁ Λουδοβίκος πάλιν εἰς τὴν προτροπὴν τῆς Ἰουδίθ ἐνδίδων ἐπεχείρησε νῆαν τοῦ κράτους διανομὴν μεταξὺ τῶν τριῶν ὑπολοίπων υἱῶν του, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ μὲν Λοθάριος, ὅστις εἶχεν ἤδη τὴν Ἰταλίαν, προσεκτίετο τὰς ἀνατολικὰς ἢ καθαρῶς Γερμανικὰς χώρας· ὁ δὲ Κάρολος τὰς δυτικὰς ἢ Ῥωμαϊκὰς· ὁ δὲ Λουδοβίκος καίπερ σώσας δις τὸν πατέρα του ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Λοθαρίου περιωρίσθη εἰς μόνην τῶν Βαυαρῶν τὴν ἡγεμονίαν. Τούτου ἕνεκα ὁ ἀδικηθεὶς οὗτος υἱὸς ἐπανέλαβε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ πατρὸς, ὅστις μετοῦπου ἀπέθανε καταλιπὼν τὸ κράτος αὐτοῦ εἰς μεγίστην σύγχυσιν καὶ ἀνωμαλίαν.

4) Οἱ διάδοχοι Λουδοβίκου τοῦ εὐσεβοῦς ἕως τῆς ὀριστικῆς διαιρέσεως τοῦ Φραγκικοῦ κράτους. Ἀντιπαρακείμενον τοῦ Λοθαρίου κατὰ τὸν ἐν Ἀκνίσγρῳ καθιερωθέντα θεμελιώδη νόμον καὶ παραλειπόμενων τῶν μετέπειτα διατάξεων τοῦ πατρὸς του τῆς ἐπὶ παντὸς τοῦ κράτους κυριαρχίας, οἱ δύο ἄλλοι ἀδελφοὶ του συνεμάχησαν κατ' αὐτοῦ καὶ κατὰ τὴν ἐν Φοντεναίᾳ χωρίῳ τῆς Βουργουνδίας τὸν Ἰούνιον τοῦ 841 συγκροτηθεῖσαν μάχην ἐνίκησαν αὐτόν. Ἀπὸ τῆς ἀδελφικῆς δὲ ταύτης ἐριδος ὠφελοῦμενα τὰ ὑπὸ τοῦ Μ. Καρόλου εἰς παρὰ φύσιν ἐνότητα συνδεδεμένα καὶ ἀμοιβαίου ἐθνικοῦ μίσους ἔμπλεα δύο ἔθνη, οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, συνέλαβον τὴν ιδέαν τοῦ νὰ μορφώσωσιν ἰδίας αὐτονόμους πολιτείας· διὸ οἱ βασιλεῖς δὲν ὑπεστηρίχθησαν ὑπὸ τῶν ὑποτελῶν τιμαριούχων εἰμὴ ἐφόσον ἐσκόπουν δικαίαν τινὰ διανομὴν· καὶ τοιοῦτοτρόπως οἱ δύο νεώτεροι ἀδελφοὶ δὲν ἔσχυσαν νὰ μεταχειρισθῶσι τὴν νίκην αὐτῶν πρὸς τελείαν παραγκλῶνσιν τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ των, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν νὰ παρχωρήσωσιν εἰς τοῦτον κατὰ τὴν ἐν Βεροδούνῳ γενομένην (843)

περίφημον σύμβασιν τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα καὶ μείζονα μερίδα εἰς τὴν διανομὴν τοῦ ὅλου κράτους· διότι δι' αὐτῆς ἔλαβεν:

α) Ὁ Λοθάριος: 1) Τὴν Φραγκικὴν Ἰταλίαν, ἥτοι τὴν ἄλλως λεγομένην Ἄνω Ἰταλίαν, καὶ προσέτι τὴν Τουσκίαν ἢ Τυρρηνίαν, τὴν πρῶν Ἐξαρχίαν, τὴν Πεντάπολιν καὶ τὴν ἐπικράτειαν τῆς Ῥώμης καὶ τοῦ Σπολητίου. 2) Τὴν μέσσην Φραγκίαν, ἥτοι μεγάλην τινὰ χώραν κειμένην μεταξὺ τῶν δύο ἐπικρατειῶν τῶν δύο ἄλλων ἀδελφῶν καὶ διατείνουσαν βορείως μὲν μέχρι τῆς βορείας ἢ Γερμανικῆς θαλάσσης, νοτίως δὲ μέχρι τῆς Μεσογείου. Τὸ μεσημβρινὸν ταύτης μέρος ἕως τῶν πηγῶν τοῦ Μῶσα καὶ Μοσέλα ὠνομάσθη Βουργουνδία, τὸ δὲ βόρειον Λοθαριγγία ἀπὸ Λοθαρίου τοῦ Β'.

β) Ὁ δὲ Λουδοβίκος ὁ ἐπονομασθεὶς Γερμανός: 1) Τὴν ἀνατολικὴν Φραγκίαν, τουτέστι ἅπασαν τὴν ἐντὸς τοῦ Ῥήνου Γερμανίαν ἐξαιρουμένης τῆς Φρεισίας ἣτις περιελήφθη εἰς τὴν μερίδα τοῦ Λοθαρίου, ἅμα δὲ καὶ τὸ ἀνατολικὸν καὶ μέσον τῆς Ἑλβετίας μέρος καὶ τὰς ἐπέκεινα τοῦ Ῥήνου ἐπισκοπὰς Μογοντιακοῦ, Οὐορματίας καὶ Σπείρας.

γ) Τελευταῖον δὲ Κάρολος ὁ Φαλακρός: Τὴν δυτικὴν Φραγκίαν, τουτέστι πᾶσαν τὴν πρὸς δυσμὰς τῆς τοῦ Λοθαρίου μερίδος κειμένην χώραν μέχρι τῶν Πυρηναίων, καὶ πέραν τούτων τὴν Ἰσπανικὴν Μαρκίαν.

Οὕτως ἄρα ὁ Λοθάριος μετὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος ἔλαβε καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ὅμοῦ καὶ πολιτικὸν τοῦτου κέντρον: Τὴν Ῥώμην καὶ τὸ Ἀκβίσγρανον. Ἀλλ' ὅμως ἡ μερὶς αὐτοῦ κειμένη μεταξὺ τῆς ἀρχαιστάτης χώρας τῶν Φράγκων καὶ τῆς Ἰταλίας ἀπετέλει μόνον τεχνητὸν τι σύμπλεγμα ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐθνικῆς βάσεως. Ἐξεναντίας δὲ αἱ τοῦ Λουδοβίκου καὶ τοῦ Καρόλου μερίδες εἶχον καὶ κρείττονα ἐσωτερικὸν σύνδεσμον καὶ πρὸ πάντων βάσιν ἐθνικὴν: ὁ μὲν Λουδοβίκος ἦτο βασιλεὺς τῶν Γερμανῶν, ὁ δὲ Κάρολος βασιλεὺς τῶν Γάλλων.

§ 691. **Νορμαννῶν ἐπιδρομαὶ καὶ Σλαῦον.** Ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τῶν τριῶν κρατῶν εὐτύχησε νὰ ἔχῃ διαρκὴ ἡσυχίαν, καθόσον οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ καὶ μετὰ τὸν γενόμενον συμβιβασμὸν ἐζήτουν νὰ βλάψωσιν ἀλλήλους καὶ ἕκαστος αὐτῶν ὑπὸ τε ἐσωτερικῶν στάσεων τῶν τιμαριούχων σκοποῦντων τὸν περιορισμὸν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας διὰ κοινοβουλευτικῶν δικαιοματίων καὶ ἰδίως ὑπὸ τῶν ληστρικῶν καὶ ἀπροόπτων ἐπιδρομῶν τῶν Νορμαννῶν ἠναγκάζετο εἰς ἀδιάκοπον πάλιν. Οἱ Σκανδιναῖοι οὗτοι πειραταὶ ὠφελούμενοι ἐκ τῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λουδοβίκου ἐπελθούσης ἀνωμαλίας ἠνώχλουν

καὶ ἐπύρθουν συνεχῶς ἀπάσας τὰς παραλίας τῆς Λοθαριγγίας καὶ δυτικῆς Φραγκίας ἀπὸ τῆς Φρεισίας μέχρι τῆς Ἀκυτανίας προκαλούμενοι πολλάκις εἰς τοῦτο, ὡς φαίνεται, καὶ ὑπὸ τῶν ἀλληλομαχούντων βασιλέων· ἀνέπλεον τοὺς ποταμούς: *Ῥήνον, Σηκουάναν, Δείγηρα, Γαρούναν καὶ Ῥοδανόν*, κατέστρεφον τὰς πόλεις *Ῥοτόμαγον, Παρισίους, Τορώνους, Βουρδίγαλα* κλ., ἐδῆδον τὴν χώραν, καὶ μόνον δι' ἄδρας χρημάτων παροχῆς ἐνέδιδον εἰς ὑποχώρησιν. Οἱ αὐτοὶ δὲ ἐπειράθησαν νὰ εἰσδύσωσι καὶ εἰς Γερμανίαν, εἰσέπλευσαν μετὰ 600 πλοιαρίων εἰς τὸν Ἀλβιν, διήρπασαν καὶ κατέστρεψαν τὸ Ἀμβούργον.

Ἄλλ' ἔτι μᾶλλον τὰ Σλαυικὰ φύλα, ἰδίως *Βοημοί, Σόρβοι* καὶ *Μοραυοὶ* κατετάραξαν, διαρκούσης τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου, τὰ ἀνατολικά αὐτῆς σύνορα, οὐδ' ἀνεστάλησαν αἱ ἐπιδρομαὶ αὐτῶν εἰμὴ ἀφοῦ ὁ Λουδοβίκος ἱδρυσεν αὐτόθι ἰδιόν τινα μαρκίωνα καὶ δοῦκα ἔχοντα ὑφ' ἐαυτὸν ἅπαντας τοὺς κόμιτας τοῦ μέρους ἐκείνου.

§ 692. **Λοθάριος τὸ κράτος αὐτοῦ διανέμει μεταξὺ τῶν τριῶν αὐτοῦ υἱῶν.** Ὁ αὐτοκράτωρ Λοθάριος Α' παραιτηθεὶς τὴν ἀρχήν, ἵνα ἐν τῷ μοναχικῷ βίῳ ἀποτείνῃ τὰ προλαβόντα ἀνομήματά του, ὑποδιήρесе τὸ κράτος αὐτοῦ (855) μεταξὺ τῶν τριῶν υἱῶν του, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρεσβύτερος *Λουδοβίκος Β'* ὁ ἀπὸ τοῦ 852 αὐτοκράτωρ χρισθεὶς ἔλαβε τὴν Ἰταλίαν, ὁ δὲ *Λοθάριος Β'* πάσας τὰς ἐπέκεινα τῶν Ἀλπεων χώρας ἐξαίρεσει τῆς Προβινγκίας, ἧτις μετὰ τῶν μετέπειτα κομιτιῶν τοῦ Λουγδούνου καὶ τῆς Σαβανδίας ἐπετράπη εἰς τὸν τρίτον υἱὸν τὸν *Κάρολον*.

Διανομὴ τοῦ κράτους μεταξὺ τῶν δύο. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ τελευταίου κατὰ πρῶτον (863) ἄντι ἰδίων ἀπογόνων, οἱ ἄλλοι δύο διένειμαν πρὸς ἀλλήλους τὸ μερίδιόν του. Ἀφοῦ δὲ καὶ ὁ δευτερότοκος ἀπεβίωσεν ἄκαις (869), ἡ ἐπικράτεια αὐτοῦ φέρουσα ἐν γένει τὸ ὄνομα τῆς Λοθαριγγίας περιῆλθεν εἰς τὴν κυριότητα τῶν θείων τοῦ Λουδοβίκου τοῦ Γερμανοῦ καὶ Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ. Ἡ Γερμανία κατὰ τὴν νέαν ταύτην κληρονομικὴν διανομὴν προσκτησαμένη τὸ μέγιστον μέρος τῆς Φρεισίας καὶ τὴν ἀριστεράν τοῦ Ῥήνου ὄχθην ἐπέτυχεν οὕτω κατὰ τὸ πλεῖστον τῶν φυσικῶν αὐτῆς ὁρίων πρὸς δυσμὰς· ὁ Ῥήνος κατέστη πάλιν Γερμανικὸς ποταμὸς ἀπὸ τῶν πηγῶν μέχρι τῆς εἰς σχῆμα Δέλτα ἀποληγοῦσης χώρας αὐτοῦ.

Ἀποθανόντος δὲ τελευταίου καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Λουδοβίκου Β' (875) ἄντι ἄρρένων κληρονόμων δικαίως ὁ θεῖος αὐτοῦ Λουδοβίκος ὁ Γερμανὸς ὡς ὁ πρεσβύτερος τῶν Καρολιδῶν ἔπρεπε νὰ ἔχῃ τὰς πρώτας ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς Ἰταλίας, ἀλλ'

ὅμως Κάρολος ὁ Φαλακρὸς ἔσπευσεν εἰς Ἰταλίαν καὶ προκαταλαμβάνων τὸν πρεσβύτερον ἀδελφόν του ἔπεισε τὸν πάπαν διὰ σημαντικῶν παραχωρήσεων νὰ τὸν στέψη αὐτοκράτορα Ῥωμαίων. Πρὶν ἢ δὲ ἐκραγῇ τοῦτου ἕνεκα σπουδαῖός τις ἀγὼν, ἐτελεύτησε Λουδοβίκος ὁ Γερμανὸς (876). Τὸ κράτος αὐτοῦ διαιρεθὲν κατὰ πρῶτον μεταξὺ τῶν 3 υἱῶν του εἰς 3 ἀνεξαρτήτους χώρας: *Σαξονίαν, Βαυαρίαν καὶ Ἀλαμαννίαν*, ἔπειτα μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τῶν δύο πρεσβυτέρων Καρλομάνου καὶ Λουδοβίκου περιῆλθεν ὁλόκληρον εἰς τὸν νεώτατον Κάρολον Γ' τὸν Παχύν, ὅστις ἔλαβε καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα. Οὕτω δὲ ἐκ τῶν τοῦ Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ ἐγγόνων δὲν ὑπελείφθη εἰμὴ εἰς νήπιος παῖς ὁ μετέπειτα Κάρολος ὁ Εὐήθης. Ὁ δὲ Γεφοιρῆρος (Gfoerer, Geschichte der Ost-und westfränkischen Carolinger etc. 2 τόμ. 1848) φρονεῖ, ὅτι αἱ συνεχεῖς αὗται ἀποβιώσεις, δι' ὧν κατωρθώθη ὁ ἀπὸ 40 ἐτῶν ὑπὸ Γερμανῶν καὶ Νευστριῶν Καρολιδῶν ἐν ἐχθρικῇ ὁμοφωνίᾳ μελετῆθῆς σκοπός, ἦτο: ἡ ἀποκατάστασις τῆς Φραγκικῆς μοναρχίας, ὑποθέτουσιν ἀνόςιόν τι σχέδιον προερχόμενον ἀπὸ τῆς αὐλῆς Καρόλου τοῦ Παχέος, ἴσως δὲ καὶ τοῦ Ἀρνούλφου. Οἱ δὲ ὑπὸ τῶν Νορμαννῶν τότε πιεζόμενοι Νεόστριοι ἔκριναν ἀναγκαῖον νὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Γερμανίας καὶ Ἰταλίας καὶ τὸ στέμμα τῆς δυτικῆς Φραγκίας, ὥστε καὶ αὐτῆς ἐπὶ μικρὸν (885-887) ἠνώθη εἰς ἓν τὸ ὅλον Φραγκικὸν κράτος ἐξαίρεσει τῆς κατὰ τὸ 879 ἀποστάσεως κάτω Βουργουνδίας μεταξὺ τῶν Ἀλπεων καὶ τοῦ Ῥοδανοῦ βορείως μέχρι τῆς Λεμανείου λίμνης, νοτίως μέχρι τῆς Μεσογείου, ὅπου οἱ κληρικοὶ μεγιστάνες ἀνέκαθεν πλείονα τῶν ἄλλων νεμόμενοι πολιτικὴν ἐξουσίαν προτροπῇ τοῦ πάπα Ἰωάννου Η' ἐν κοινῇ συνόδῳ προσήνεγκαν τὸ βασιλικὸν στέμμα εἰς τὸν κόμιτα τῆς Βιέννης Βόσωνα.

§ 693. **Κάρολος ὁ Γ'.** Ἄλλ' ὁ Κάρολος Γ' δὲν ἦτο ικανὸς μῆτε τὰς ἐσωτερικὰς στάσεις νὰ καταστείλῃ μῆτε τὰς συνεχῶς ἐπαναλαμβανομένας καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἐπιφόβους ἐπιδρομὰς τῶν Νορμαννῶν νὰ ποτρέψῃ, οἵτινες ἀφοῦ διήρπασαν καὶ ἐπυρπόλησαν τὴν Κολωνίαν, τὴν Βόνναν, τὴν Τρηουίροις καὶ ἐν γένει ὅλας τὰς μεγάλας τῆς βορείας Λοθαριγγίας πόλεις, ἐνέβαλον ἀκολούθως καὶ εἰς τὴν δυτικὴν Φραγκίαν, ὅπου μετὰ τρομερὰς δηρώσεις τῶν ὑπαίθρων ἐκυρίευσαν ἐξ ἐφόδου τὴν *Ῥατόμαγον* καὶ τοὺς *Παρισίους* μετὰ 700 πλοίων ἐπολιόρκησαν· ἐκ τούτου δὲ ὁ Κάρολος ἠναγκάσθη οὐ μόνον φόρον νὰ ὑποσχεθῇ εἰς αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς ἐπιτρέψῃ τὴν διαρπαγὴν τῶν πρὸς νότον τοῦ Σηκουάνα καὶ τῶν Βουργουνδικῶν χωρῶν. Ἐν τῇ προφανεῖ δὲ ταύτῃ ἀνικανότητι αὐτοῦ τοῦ νὰ κυβερνήσῃ μόνος καὶ ἀμέ-

σως τὸ μέγα κράτος οἱ μεγιστάνες ἀπῆλθσαν, ὡς φαίνεται, νὰ περιορισθῇ μὲν οὗτος εἰς τὴν Γερμανίαν, νὰ καταλίπῃ δὲ τὰς λοιπὰς χώρας εἰς ἄλλους ἡγεμόνας. Ἐναντιωθεὶς δὲ εἰς τοῦτο ὁ Κάρολος καθρέθη ἐπὶ συνόδου συγκροτηθείσης ἐν Τρηούροις (887) καὶ ἀπέθανε καταρχὰς τοῦ προσεχοῦς ἔτους σχεδὸν ἐν ἐνδείᾳ. Ὁ Ἀρνούλφος ἔγγονος Λουδοβίκου τοῦ Γερμανοῦ, δούξ τῆς Καρινθίας, τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ ὁποῖου ἐγένετο ἡ καθαίρεσις τοῦ Καρόλου, ἀνηγορεύθη συναινέσει ὅλων τῶν μεγιστάνων βασιλεὺς τῆς Γερμανίας· ὁ δὲ Ὀδων κόμης τῶν Παρισίων, ὅστις ὑπερησπίσθη ἡρωικῶς τὴν πόλιν ταύτην, ὅτε ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ τῶν Νορμαννῶν, ἐχειροτονήθη βασιλεὺς Γαλλίας καὶ πρὸς τῷ ὑπὸ τοῦ Βόσωνος ἤδη ἰδρυθέντι (874) βασιλείῳ τῆς κάτω Βουργουνδίας ἢ Προβηγκίας συνέστη νῦν καὶ ἄλλο, τὸ τῆς ἄνω Βουργουνδίας τῆς μεταξὺ Ἰουρασίου καὶ Τυρολίδος χώρας, οὗτινος βασιλεὺς προεχειρίσθη ὁ κόμης Ῥοδόλφος ἔγγονος μιᾶς τῶν θυγατέρων Λουδοβίκου τοῦ εὐσεβοῦς. Καὶ ἡ Ἰταλία προσέτι, ὅπου ὁ τοῦ Σπολητίου δούξ Γουίδων καὶ ὁ τῆς Φριούλιας μαρκίων Βερεγγάριος ἤριζον περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ ἀμφοτέρω ἀνηγορεύθησαν βασιλεῖς ἀπόλετο διὰ τοὺς Καρολίδας. Οὕτω λοιπὸν τὸ μέγα τῶν Καρολιδῶν κράτος κατεκερματίσθη εἰς πέντε τμήματα. Ἀλλ' οὐχ ἥττον οἱ τῶν νιοσυστάτων πολιτειῶν δυνάσται ὥφελον νάναγκωρίζωσιν ὡς κυριάρχην αὐτῶν τρόπον τινὰ τὴν Ἀρνούλφον.

§ 694. **Ἑσωτερικὴ ἱστορία.** Ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν διαδόχων τοῦ μεγ. Καρόλου ἠγέρθη ἐκ νέου ἡ ὑπ' αὐτοῦ παντοιοτρόπως περιορισθεῖσα καὶ ὑποπισθεῖσα ἰσχὺς τῶν μεγιστάνων. Οἱ βασιλεῖς οὐ μόνον δὲν ἐδύναντο νάναστείλωσιν αὐτήν, ἀλλὰ μάλιστα καὶ ἠναγκάζοντο ἐν τῷ θορύβῳ τῶν συνεχῶν διαγνομῶν, τῶν ἐσωτερικῶν ἐρίδων καὶ τῶν ἐξωτερικῶν πολέμων νὰ υποβοηθῶσι τὰς ἀντιποιήσεις ἐκείνων, ἵνα ἐπιτύχωσι τῆς βοηθείας τῶν. Ἰδίως Κάρολος, ὁ Φαλακρὸς πρὸς διατήρησιν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος παρεχώρησεν εἰς τοὺς μεγιστάνους δύο ἐπίσης εἰς τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ βλαβῇ προνόμια τὸ τῆς ἐκλογῆς τῶν βασιλέων καὶ τὸ τῆς κληρονομικότητος τῶν μεγάλων τιμαριῶν. Τοῦτο δὲ τὸ ἐκλεκτικὸν δικαίωμα ἐφηρμόσθη μετὰ 11 ἡδὲ 12 ἀπὸ τῆς ἀποβιώσεώς του κατὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ δυναστείας.

Τὸ ὑπὸ τοῦ μεγ. Καρόλου καταργηθὲν ἀξίωμα τῶν δουκῶν ἀνέζησε πάλιν, ἰδίως εἰς τὰς ἐξωθεν ἐπαπειλουμένας μεθορίους ἐπαρχίας, οἷον εἰς τὴν Σαξονίαν καὶ Βαυαρίαν, ἐν ᾧ οἱ μαρκίωνες μετὰ τῆς στρατιωτικῆς ἐξουσίας, τὴν ὁποίαν μετήρχοντο εἰς ἐκείνας, ἦνωσαν καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ στρατοῦ τῆς ὅλης ἐπαρχίας ἡγεμονίαν. Ἀλλαχοῦ δέ, οἷον ἐν τῇ Φραγκίᾳ, Ἀλαμανίᾳ καὶ Λοθαριγκίᾳ, τὸ εἰρημένον ἀξίωμα

ἔλαβε τὴν γένεσιν τοῦ ἀπὸ τῶν ἐκτάκτων ἐπιτρόπων, οἵτινες ἐπιτετραμμένοι ἐξαρχῆς καὶ τὰς πολιτικὰς καὶ τὰς στρατιωτικὰς ὑποθέσεις ἴσχυσαν νὰ καταστήσωσι κληρονομικὴν τὴν διττὴν αὐτὴν ἐξουσίαν των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΗ'.

ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΙ ΚΑΡΟΛΙΔΑΙ (887--918).

§ 695. 1) **Ἄρνούλφος (887-899).** Ὁ πρῶτος οὗτος μετὰ τὴν ὀριστικὴν τοῦ Φραγκικοῦ κράτους διαίρεσιν βασιλεὺς τῶν Γερμανῶν ἐπέδειξε τὴν ικανότητα αὐτοῦ εἰς πολέμων πρὸς τοὺς Νορμαννοὺς, οἵτινες ἀπὸ τῆς Γαλλίας ἐξωσθέντες ἐνέβαλον ἀπειράριθμοι εἰς τὴν Λοθαριγγίαν καὶ ἐπόρθησαν τὰς περὶ τὸν Μῶσαν χώρας. Καὶ τούτους μὲν κατέβαλεν ὁλοσχερῶς ἐν τῇ παρὰ τὴν Λοθανίαν φονικωτάτῃ μάχῃ (891), ἀλλ' ἔπειτα ἐπιχειρήσας πόλεμον ἐπιθετικὸν κατὰ τοῦ Μοραυοῦ ἡγεμόνος Ζουεντιβάλδου, ὅστις εἶχεν ἤδη ἐνώση εἰς ἓν μέγα κράτος ὅλα τὰ Σλαβικὰ φύλα πρὸς ἄρκτον τοῦ μέσου Ἰστροῦ ἀπὸ τοῦ Βοημικοῦ δρυμοῦ μέχρι τῶν Καρπαθίων, δὲν ἐπέτυχε τοῦ ὁποίου προέθετο σκοποῦ διότι, εἰκαὶ μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ προήλασεν εἰς Μοραυίαν, ἐν ᾗ οἱ Θουρίγγιοι εἰσέβαλον εἰς Βοημίαν καὶ αὐτοχρόνως οἱ Οὐγγροι ἢ Μαγυάροι, ἔθνος Φιννικὸν ὁρμηθὲν ἀπὸ τῆς Ἀσίας, ὅπερ τότε εἶχε κατασταθῇ διαρκῶς ἐπὶ τῶν νοτιοανατολικῶν ὁρίων τῆς Γερμανίας, ὑπερέβαλον τὰ τῆς Μοραυίας σύνορα, οὐχ ἦττον ὁ Ζουεντιβάλδος ἴσχυσε νάντιστῇ κατὰ τῶν πανταχόθεν ἐφορμησάντων ἐχθρῶν καὶ κατὰ πρῶτον μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, διαιρεθέντος τοῦ κράτους τοῦ μεταξὺ τῶν τριῶν υἱῶν του, κατεκερματίσθη ἡ Μοραυικὴ δύναμις, ἕως οὗ τὸ ὅλον ἐγένετο λεία τῶν Οὐγγρων. Ὁ Ἄρνούλφος ἐστράτευσε δις καὶ ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, τὸ πρῶτον μὲν ἵνα συνδράμῃ τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἀναγνωρισθέντα Βερεγγάριον κατὰ τοῦ δουκὸς τοῦ Σπολητίου, τὸ δεύτερον δὲ ἵνα στεφθῇ ὡς αὐτοκράτωρ ἐν Ῥώμῃ· ἀλλ' ἡ ἀπόπειρα αὐτοῦ τοῦ νὰ προσλάβῃ καὶ τὸ Λογγιβαρδικὸν στέμμα ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἢ ἐνὸς τῶν ἀγάμων υἱῶν του ἀπέτυχε. Κατὰ τὴν ἀποβίωσιν του δὲ ἤρξατο 30ετῆς ἀγὼν διαρκέσας μέχρι τέλους τῆς βασιλείας Ἑρρίκου τοῦ Α' μεταξὺ τῶν κοσμικῶν μεγιστάνων, ἥτοι δουκῶν, μαρκιῶνων, οἵτινες ἤθελον νὰ διαλύσωσι πρὸς ἴδιον ἑαυτῶν ὄφελος τὴν Γερμανίαν εἰς πολλὰς μικρὰς αὐτονόμους πολιτείας καὶ τοῦ ἀνωτέρου κλήρου, ὅστις παντὶ σθένει καὶ ἐκ παντὸς τρόπου

ἔπευδε νὰ διασώσῃ τὴν ἐνότητα τοῦ κράτους, διότι ἐγίνωσκεν ὅτι ἐν τῇ κατακερματίζει τούτου ἤθελεν ὑπόκεισθαι εἰς ἄρχοντας, τῶν ὁποίων μέχρι τοῦδε προηγεῖτο καὶ προετιμᾶτο. Εἰς τὰς ἐπιμόνους προσπάθειάς τοῦ κλήρου ἔμεινεν ἡ νίκη. Πρὸς ἀποφυγὴν παντὸς σχίσματος ἐξελέχθη ὁ τοῦ Ἀρνούλφου υἱός, εἰκαὶ μόλις 7ετής.

§ 696. 2) **Λουδοβίκος ὁ Παῖς (900-911)**. Τούτου ἐπίτροποι διωρίσθησαν ὁ τοῦ Μογοντιακοῦ ἀρχιεπίσκοπος Ἀττων καὶ ὁ γηραιὸς μαρκίων ἡ δούξ τῶν Σαξόνων Ὅθων. Οἱ Οὐγγροι, ἀφ' οὗ κατέκτησαν τὸ Μοραυικὸν κράτος, τῆς Γερμανίας τὸ προπύργιον πρὸς ἀνατολάς, εἰσέβαλον ἐπανελημμένως εἰς τὴν Καρινθίαν καὶ Βαυαρίαν καὶ εἰς αὐτὴν προσέτι τὴν Σαξονίαν, κατέστρεψαν τοῦ Λουδοβίκου τὸν στρατὸν παρὰ τὸν Ἀνισον ποταμὸν (907), καὶ ἀφ' οὗτο ἔπαυσεν ὁ κατ' αὐτοῦ κοινὸς ἀμυντικὸς πόλεμος, διεπύρρησαν τὰς ἐπαρχίας μίαν μετὰ τὴν ἄλλην καὶ ἐξέτειναν τὰς ληστρικὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἑως τῆς Ἀλαμαννίας.

§ 697. 3) **Κορράδος Α' ὁ Φράγκος (911-918)**. Ἐκλιπόντος διὰ τῆς ἀποδιώσεως Λουδοβίκου τοῦ Παιδὸς τοῦ γένους τῶν Καρολιδῶν ἐν Γερμανίᾳ, ἐξελέχθη βασιλεὺς κατὰ παράλειψιν τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος τῶν ἐν τῇ Γαλλίᾳ ἀσθενῶν Καρολιδῶν ὁ μετὰ τῆς δυναστείας τούτων συγγενὴς δούξ τῶν Φράγκων Κορράδος· μόνον δ' ἐπὶ τῆς Λοθαριγγίας ἠθέλησεν ὁ τῆς δυτικῆς Φραγκίας βασιλεὺς Κάρολος ὁ Εὐθέης νὰ ἰσχυροποιήσῃ τὸ κληρονομικὸν αὐτοῦ δικαίωμα· ὅθεν κατέλαβε τὴν χώραν ταύτην καὶ τὴν διετήρησεν ἐπὶ τέλους ἐξαιρουμένης τῆς Ἀλσατίας κατὰ τῶν ἐπανελημμένων ἐπιθέσεων τοῦ Γερμανοῦ βασιλέως.

Ὁ Κορράδος ἠγωνίσθη καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν βασιλείαν ναναγκάσῃ τοὺς Γερμανοὺς μεγιστάνας εἰς ἀναγνώρισιν τῆς βασιλικῆς του ἐξουσίας. Ἐν ᾧ δὲ κατῴρθου ταῦτα ὅπου αὐτοπροσώπως παρῆν, ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του οἱ μόλις καταπεισθέντες ἡγεμόνες ἐκ νέου πάλιν ἀφηνίαζον, καὶ ἰδίως ἡ ἀρχαία μεταξὺ Σαξόνων καὶ Φράγκων ἔχθρα ἐξερράγη πάλιν, ὅτε ὁ Κορράδος ἠρνήθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὅθωνος δουκὸς τῶν Σαξόνων τὴν εἰς τὸν υἱὸν τούτου Ἑρρίκον παραχώρησιν ὅλων ὧν ὁ πατὴρ του ἐνέμετο τιμαρίων. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτοχρόνως ὁ βασιλεὺς ἠσχολεῖτο περὶ τὴν καταστολὴν στάσεώς τινος ἐκτραγίσσης ἐν Σουηθίᾳ, ὁ Ἑρρίκος ἔλαβε καιρὸν οὐ μόνον νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς ἑαυτὸν τὰς ὁποίας ἐκεῖνος τῷ διημιρισθῆται βορείας ἐπαρχίας τῆς Θυριγγίας, ἀλλὰ νὰ ἐπιτύχῃ καὶ τοῦ δουκάτου παρὰ τοῖς Θυριγγίοις. Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἐσωτερικὴν τῆς Γερμανίας διατάραξιν οἱ Οὐγγροι ἐπανελάμβανον σχεδὸν κατὰ πᾶν ἔτος τὰς ληστρικὰς αὐτῶν ἐπιδρομὰς διὰ

τῆς Βαυαρίας καὶ Σουηβίας μέχρι τῆς Λοθαριγγίας καὶ Σαξονίας μέχρι Βρέμης ἐπιδρομάς, εἰς αἷς προσέτι καὶ ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων ἀντιπάλων τοῦ Κορράδου προσεκαλοῦντο. Ὅτε δὲ ὁ ἄπαις Κορράδος ἐπ' αὐτῶν ἐκ τῆς κατὰ τῶν Βαυαρῶν ἐκστρατείας του τετρωμένος ἠσθάνθη ἑαυτὸν προσεγγίζοντα εἰς τὸν θάνατον, μετὰ πολλῆς γενναϊότητος ψυχῆς συνεβούλευσε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἐδεράρδον νὰ προτείνῃ αὐτορμήτως διάδοχον τῆς βασιλείας τὸν ἀντίπαλόν του Ἑρρίκον δούκα τῶν Σαξόνων, διότι τοῦτον μόνον ἐθεώρει ἱκανὸν νὰ συγκεντρώσῃ περὶ ἑαυτὸν τὰς θελήσεις ὅλων τῶν ἡγεμόνων καὶ νὰ ποικαταστήσῃ τὴν ἐνότητα τοῦ κράτους. Οὕτως ὁ Ἑρρίκος ὁ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον τοῦ Ὅρνιθοθήρου γνωριζόμενος ἡρέθη βασιλεὺς ὑπὸ τε τῶν Φράγκων καὶ Σαξόνων· μόνον δὲ ἡ Βαυαρία καὶ ἡ Σουηβία διετῆρσαν ἐπὶ τινα ἔτι χρόνον τὴν αὐτονομίαν αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΘ'.

ΣΑΞΟΝΙΚΗ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ (919-1024).

§ 698. 1) **Ἑρρίκος Α' (919-936).** Ὁ Ἑρρίκος ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν προέθετο δύο τινά: α) τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος τοῦ Γερμανικοῦ κράτους διὰ τῆς ἐν γένει ἀναγνωρίσεως τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος καὶ β) τὴν ἐξασφάλισιν τῶν συνόρων πρὸς τε τὴν δύσιν διὰ τῆς ἀνακτήσεως τῆς Λοθαριγγίας καὶ πρὸς ἄρκτον καὶ ἀνατολὴν κατὰ τῶν ἐχθρικοῶς διακειμένων ἡμῶρων ἐθνῶν: Νορμανῶν, Σλαύων καὶ Οὐγγρων.

Διὰ τῆς ὑποτάξεως τῶν δούκων τῆς Σουηβίας καὶ Βαυαρίας ὁ Ἑρρίκος ἠνώσεν ὅλα τὰ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ῥήνου Γερμανικὰ φύλα εἰς ἓν κοινὸν κράτος καὶ διὰ τῆς ἐπιτηδείας χρήσεως τῶν σχέσεων προκειμένου τινὸς πολέμου Καρόλου τοῦ Εὐήθους πρὸς τὸν ἀντίζηλον αὐτοῦ Ῥοδόλφον βασιλέα τῆς Βουργουνδίας κατώρθωσε τὴν ἀνάκτησιν τῆς Λοθαριγγίας, ἥτις ἀπὸ τοῦδε μέχρι τῆς ΙΗ' ἐκατονταετηρίδος ἔμεινεν ἠνωμένη μετὰ τῆς λοιπῆς Γερμανικῆς ἐπικρατείας. Κατὰ τινα ἐπιδρομὴν τῶν Οὐγγρων εἰς τὴν Σαξονίαν (926), ὁ Ἑρρίκος κατὰκοιτος ὧν δὲν ἐδυνήθη νὰ πράξῃ ἄλλο εἰμὴ νὰ συνομολογήσῃ μετ' αὐτῶν ἐπὶ πληρωμῇ ἐτησίου φόρου ἐννεαετῇ εἰρήνῃ, καὶ τοῦτο, ἵνα παρασκευασθῇ βέλτιον ἐπὶ τὸν κατ' αὐτῶν ἀγῶνα.

Τῶντι δὲ ὁ Ἑρρίκος ὠφεληθεὶς ἐκ τῆς διακοπῆς ταύτης τῶν ἐχθροπραξιῶν ἐσπούδασε νὰ βελτιώσῃ ὅλον τὸ πολεμικὸν σύστημα τῆς

Γερμανίας ἀνεγείρας πολλαχοῦ πύργους ἢ ἀκροπόλεις ὡς ὀρμητήρια κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ πρὸς ἐναποταμίευσιν ζωοτροφίων, ὀχυρώσας πολλὰς πόλεις, μάλιστα εἰς τὰς παρ' αὐτοῦ ἀμέσως διοικουμένας χώρας: Σαξονίαν καὶ Θυριγγίαν, ἀποκαταστήσας τὴν γενικὴν πρὸς τὸ στρατεύεσθαι ὑποχρέωσιν τῶν τε ὑπηρετικῶν καὶ τῶν ἐλευθέρων κτηματιῶν καὶ τέλος μορφώσας ἐλαφρόν τι ἱππικὸν ἀναγκαῖον κατὰ τῶν συνήθως ἐρίππων Οὐγγρων. Προθέμενος δὲ νὰ καταστήσῃ δυσχερεῖς τὰς προσβολὰς τῶν Οὐγγρων ἐζήτησε προηγουμένως νὰ ὑποτάξῃ ἐκ νέου τὰ πρόην μὲν ὑποτελῇ, ἔπειτα δὲ ἀποστάντα καὶ μετ' ἐκείνων ἐν μέρει συμμαχήσαντα Σλαυικὰ φύλα· καὶ ἐν πρώτοις μὲν κατέβαλε τοὺς Ἑβελλίους παρὰ τὸν Αὔelson ποταμόν, ἐκυρίευσεν τὸ πρωτεύον αὐτῶν πόλισμα Βρανδεβοῦργον (Brannibor) καὶ ἀνήγειρε τὴν παλαιὰν Μαρκίαν (Altmark). Ἐπειτα δὲ ὑπέταξε τὸν δοῦκα τῆς Βοημίας καὶ πρὸς τοὺς Οὐένδους συγχρόνως τὰ ὅπλα αὐτοῦ στρέψας ἐξέτεινε τὴν Γερμανικὴν κυριαρχίαν μέχρι τοῦ Οὐιάδου (Oder) ποταμοῦ.

Ἡ εὐτυχὴς τῶν κατὰ τῶν Σλαύων ἐπιχειρήσεων ἐκβάσις ἐνεθάρρυνε τὸν βασιλεῆα νὰ ποιοιῇ τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἐτησίου φόρου εἰς τοὺς Οὐγγρους. Ἐμβολόντας δὲ αὐτοὺς τούτου ἕνεκα εἰς Σαξονίαν καὶ Θυριγγίαν κατετρόπωσε περὶ Μερσεβοῦργον οὕτως ὀλοσχερῶς, ὥστε τοῦλάχιστον ἡ κάτω Γερμανία ἔμεινε τοῦ λοιποῦ ἀπηλλαγμένη αὐτῶν. Τελευταῖον ὁ Ἑρρίκος ἐπεχείρησε νὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ τὰ πρὸς ἄρκτον σύνορα· ὅθεν στρατεύσας εἰς Ἰϋτλανδίαν ἠνάγκασεν εἰς ὑποταγὴν τὸν βασιλεῆα τῶν Δανῶν, ἐξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ κράτους ἕως τοῦ λεγομένου Δαναῦρη καὶ ἀποκατέστησε τὴν ἀρχαίαν τῶν Καρολιδῶν μαρκιωσίαν τὸ Σλέσβιγον.

Ἀφοῦ ὅλοι οἱ ἐχθροὶ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους: Σλαῦοι, Οὐγγροι καὶ Δανοὶ καὶ οἱ δυτικοὶ Φράγκοι κατεβλήθησαν, φαίνεται ὅτι ὁ Ἑρρίκος διενεθῆ καὶ περὶ τῆς ἐκ νέου ἐνώσεως τῆς Ἰταλίας μετὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στέμματος· ἀλλ' ὁ θάνατος προλαβὼν (936) ἀνεχαίτισεν τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ μελετήματος τούτου.

§ 699. 2) **ἽΟθων Α' (936-973)**. Πρῶτος ὁ ἽΟθων ὁ καὶ μέγας συνήθως ἐπικαλούμενος ὑπὸ πέντε κυρίων ἐθνῶν αἰρεθεὶς βασιλεὺς ἐστέφθη μετὰ μεγίστης πομπῆς ἐν Ἀκυλσγράνῳ ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μογοντιακοῦ. Κληρονόμος ὅλων τῶν ἀρετῶν τοῦ πατρός του, ἀλλὰ πολὺ αὐστηρότερος τούτου ἀνέπτυξεν ἐκ πρώτης ἀφετηρίας ὅλην αὐτοῦ τὴν δύναμιν καὶ τὸ μεγαλεῖον παλαιῶν πρὸς τοὺς οἰκείους του καὶ πρὸς τοὺς στασιώδεις μεγιστᾶνας. Ὁ ἑτεροθαλὴς ἀδελφός του Τάγκμαρος καὶ ὁ ἀδελφός του Ἑρρίκος ἀντεποιοῦντο τοῦ

θρόνου, οἱ δὲ δοῦκες τῶν Φράγκων καὶ τῆς Λοθαριγγίας ἐκ θρόνου πρὸς τὸ αὐξανόμενον μεγαλεῖον τοῦ Σαξονικοῦ οἴκου διημιφισβήτουν τὴν ἀρχήν. Ἄλλ' ὁ μὲν Τάγκμαρος εὗρε τάχιστα τὸν ὀλεθρόν του κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν τῆς ἐξ ἐφόδου ἀλώσεως τοῦ Ἐρεσβούργου ὁ δὲ Ἐρρίκος τρεῖς ἐπαναστατήσας καὶ ἀποτυχὼν ὑπετάχθη τελοσπάντων καὶ ἔτυχε συγγνώμης. Ὁ δὲ Ἐβεράρδος δούξ τῶν Φράγκων ἠττήθη καὶ ἐξωρίσθη, καὶ ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Γεισέλβερτος δούξ τῆς Λοθαριγγίας ὁ ὑποστηρίξας τοῦ Ἐρρίκου τὴν ἀποστασίαν ἀπέβαλε τὴν ἡγεμονίαν του καὶ ἐπνίγη ἐν τῷ Ῥήνω. Οὐ μόνον δὲ τοὺς στασιάζσαντας μεγιστάνας κατέβαλεν ὁ Ὅθων, ἀλλὰ θέλων νὰ ἐνισχύσῃ καὶ τὸν θρόνον ἀπένειμε τὰ χρηεύσαντα ἐκείνων δουκᾶτα εἰς τοὺς πλησιεστέρους συγγενεῖς του: Τὴν Λοθαριγγίαν καὶ Φραγκίαν εἰς τὸν ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρόν του Κορράδον κόμιστα τῆς Οὐρματίας, τὴν Βαυαρίαν εἰς τὸν ἀδελφόν του Ἐρρίκον, τὴν Σουηθίαν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Λουδόλφον, τὴν δὲ Θυριγγίαν καὶ Σαξονίαν ἐφύλαξεν αὐτὸς ὑπὸ τὴν ἄμεσον διοίκησιν του καὶ βραδύτερον μόλις ἐπέτρεψε τὴν τελευταίαν εἰς τὸν ἐπιφανῆ καὶ γενναῖον Σάξονα Ἐρμάνον Βολούγγιον, οὗτινος ὁ οἶκος ἐπὶ μακρὸν διετήρησε τὴν ἡγεμονίαν ταύτην. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν δὲ τῆς ἐσωτερικῆς ἐνότητος ἐδείχθη οὐχ ἥττον κραταῖος καὶ ἀκάματος εἰς τὰς διαφορὰς πρὸς τὰ ἔξω ἐπιχειρήσεις αὐτοῦ.

α) *Οἱ Δανοί.* Οὗτοι ἐμβολόντες εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἐρρίκου Α' ἀποκαταστάσαν μαρκιωῖαν τοῦ Σλεσβίγου ἀπέσφαξαν τὸν μαρκίωνα καὶ τὴν αὐτόθι ἰδρυθεῖσαν Σαξόνων ἀποικίαν ἐξηφάνισαν ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τοῦ Ὁθωνος μέχρις Ἰϋτλανδίας (947), ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Ἀράλδος Βλανζάνος ἠναγκάσθη νάναγνώρισῃ τὴν Γερμανικὴν κυριαρχίαν, καὶ τρεῖς νεοσύστατοι ἐπισκοπαί: Σλέσβιγον, Ῥίπενον καὶ Ἀαρουσία ὑπετάχθησαν εἰς τὴν Γερμανικὴν ἀρχιεπισκοπὴν τοῦ Ἀμβούργου.

β) *Πρώτη ἐκστρατεία εἰς Ἰταλίαν (954).* Ἡ χερσόνησος αὕτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρνούλφου ἐχωρίσθη πάλιν ἀπὸ τῆς Γερμανίας καὶ τὸ τῆς Φριουλίας κόμμα ἐξανέστη τὸ πρῶτον μὲν κατὰ τοῦ Σπολητιανοῦ, ἔπειτα δὲ κατὰ τοῦ τῆς ἁνῶ Βουργουνδίας ἐντονώτερον. Ὁ Βερεγγάριος Β' μετὰ τὴν αἰφνιδίαν τοῦ Λοθαρίου ἀποβίωσιν ἔλαβε τὸ στέμμα καὶ χάριν ἐνώσεως ὅλων τῶν κομμάτων ἠθέλησε νὰ συνάψῃ εἰς γάμον τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀδέλβερτον μετὰ τῆς ὠραίας χήρας τοῦ Λοθαρίου Ἀδελαΐδος, ἥτις ὅμως ἀποποιηθεῖσα τὸν τοιοῦτον αὐτῆς σύνδεσμον κατεδιώχθη καὶ συλληφθεῖσα ἐφυλακίσθη. Τῆς εὐκαιρίας δὲ ταύτης ἐπελάβετο ὁ Ὅθων προθέμενος νάποκαταστήσῃ τὴν ἑνωσιν τῆς Γερμανίας μετὰ τῆς Ἰταλίας. Ὅθεν ἐλθὼν μετὰ στρατοῦ

εις Λογγιβαρδίαν ἔτρεψε τὸν Βερεγγάριον εἰς φυγὴν, ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῶν Φράγκων καὶ Λογγιβάρδων καὶ ἔγνημε τὴν Ἀδελαΐδα, ἵνα διὰ τῆς χειρὸς αὐτῆς περιποιήσῃ εἰς ἑαυτὸν κληρονομικόν τι δικαίωμα ἐπὶ τῆς Λογγιβαρδίας. Ἀλλ' ὅμως κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος ἡ χώρα αὕτη δι' ἀποφάσεως τῆς ἐν Αὐγούστη τότε συγκροτηθείσης κοινῆς συνόδου παρεχωρήθη εἰς τὸν Βερεγγάριον ὡς Γερμανικὸν τιμάριον.

Ἡ ἔνωσις τῆς Ἰταλίας μετὰ τῆς Γερμανίας ὑπῆρξε διττῶς ἐπιβλαβεστάτη εἰς τὴν τελευταίαν· πρῶτον διότι ἐνεκα αὐτῆς ἡ Γερμανία περιεπλέχθη εἰς μεγάλας καὶ ἐπανεληγμένας διενέξεις πρὸς τοὺς πάπας, καὶ δεύτερον διότι τὸ θερμὸν κλίμα τῆς Ἰταλίας καὶ στρατοὺς ὀλοκλήρους διέφθειρε καὶ τοὺς βασιλεῖς αὐτοὺς ἐξήρπασε, συνεπαγὰν οὕτω βασιλείας ἀνηλίκων μετὰ τὸν Ὅθωνα Β' καὶ Ἐρρίκον Γ' καὶ δυναστειῶν ἐξαλείψεως.

γ) Οὐγγροι. Ἐμβαλόντας αὐτοὺς ὅλαις δυνάμεσι τὸ 955 ἔτος εἰς Βαυαρίαν καὶ Ἀλαμαννίαν κατετρόπωσεν ὁ Ὅθων οὕτως ὀλοσχερῶς ἐν τῷ Λεχοπεδιῷ περὶ Αὐγούστην, ὥστε ἔκτοτε ἡ Γερμανία ἀπῆλ-
λάγη ἀπ' αὐτῶν διὰ παντός. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος συνέβη καὶ ἡ τελευταία κρίσιμος μάχη κατὰ τῶν Σλαύων, ὧν τὰ κυριώτερα φύλα ἀπὸ τοῦ Ἀλβίου μέχρι τοῦ Οὐλάδου εἶχεν ἐνωθῇ κατὰ τοῦ Ὅθωνος ἀσχολουμένου πρὸς τοὺς Οὐγγρους, ἔλαβεν οὕτω πέρας ὁ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀμφίβολος ἀγὼν τοῦ Χριστιανισμοῦ κατὰ τοῦ ἐθνισμοῦ συνεπαγόμενος τὴν ἐλπίδα τοῦ ὅτι ἤθελεν ὑποταχθῇ καὶ ἡ βάρβαρος ἀνατολὴ εἰς τὸ θρησκεισμα ἐκεῖνο. Βραδύτερον δὲ ἠναγκάσθη καὶ ὁ δοῦξ τῆς Πολωνίας Μιεκισλάυος νάναγνωρίσῃ τὴν Γερμανικὴν κυριαρχίαν. Κατὰ τὸν Ροίπελλον (Roepell, Gesch. Polens, I, 657) ἡ τῆς ἐξαρτήσεως σχέσις τῶν δουκῶν πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Γερμανίας ἦτο καθα-
ρῶς προσωπικὴ, ὥστε δὲν εἶχον οὗτοι οὐδεμίαν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἐσω-
τερικὴν κυβέρνησιν τῆς κυριαρχουμένης χώρας.

γ) Δευτέρα ἐκστρατεία εἰς Ἰταλίαν (961-965). Τὰ πολλὰ καὶ πολυειδῆ παράπονα σχεδὸν ἀπάντων τῶν ἐπισκόπων καὶ κομιτῶν τῆς Ἰταλίας καὶ αὐτοῦ τοῦ πάπα Ἰωάννου ΙΒ' ἐγγόνου τῆς διαδοχῆ του Μαροζίας περὶ τῆς τυραννίας τοῦ Βερεγγαρίου καθ' ὅλων τῶν ἀντιπά-
λων του παρεκίνησαν τὸν Ὅθωνα νὰ ἐπιχειρήσῃ καὶ δευτέραν ἐκστρα-
τείαν εἰς Ἰταλίαν. Μὴ τολμήσαντος δὲ τοῦ Βερεγγαρίου μετὰ τῶν εὐαριθμῶν συνεταίρων του νὰ ἀγωνισθῇ ἐκ τοῦ συστάδην, ἀλλὰ περιο-
ρισθέντος ἐν τισι φρουρίοις, ὁ Ὅθων λαβὼν ἐν Μεδιολάνῳ τὸ σιδηροῦν
στέμμα προήλασεν εἰς Ῥώμην, ἐχρίσθη αὐτόθι ὑπὸ τοῦ πάπα αὐτο-
κράτωρ Ῥωμαίων καὶ ἀνεκαίνισεν οὕτω τὸ δεύτερον τὸ τῆς δυτικῆς
αὐτοκρατορίας ἀξίωμα, ὅπερ διέμεινεν εἰς τοὺς Γερμανοὺς βασιλεῖς

μέχρι τῆς διαλύσεως τοῦ Γερμανικοῦ βασιλείου (1806). Ἄλλ' ἅμα ὁ αὐτοκράτωρ ἐξῆλθε τῆς Ρώμης ἵνα ἐκπολιορκήσῃ τὸν Βερεγγάριον, οἱ αὐτόθι μεγιστάνες καὶ ὁ πάπας ἐστασίασαν καὶ ἐτιμωρήθησαν μὲν ὑπὸ τοῦ Ὅθωνος ἐν τάχει ἀνακάμψαντος καὶ καθαιρέσαντος τὸν Ἰωάννην ΙΒ', ἀλλὰ καὶ πάλιν, μόλις ἀναχωρήσαντος αὐτοῦ, ἡ στάσις ἐν Ρώμῃ ἐπανελήφθη. Ὁ Ὅθων ὁμῶς, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἠχμαλώτευσεν τὸν Βερεγγάριον σταλέντα εἰς Γερμανίαν, ὅπου μετὰ δύο ἔτη ἀπέθανεν, ἐπανελθὼν ἐσωφρόνισε τοὺς Ρωμαίους, καὶ τελευταῖον διατάξας τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐν γένει ὑπέστρεφεν εἰς Γερμανίαν.

δ) Τρίτη εἰς Ἰταλίαν ἐκστρατεία (966-972). Ἐπὶ ταύτης γενομένης δῆθεν πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ φυγαδευθέντος πάπα Ἰωάννου ΙΓ' ὁ Ὅθων προέθετο ἄλλους ὑψηλοτέρους σκοποὺς. Στέφας βασιλεὺς ἐν Γερμανίᾳ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ὅθωνα τὸν Β' ὄντα ἔτι ἐξαετῇ τὸν ἔφερεν ἤδη νὰ στεφθῇ αὐτοκράτωρ ὑπὸ τοῦ πάπα θέλων οὕτω νὰ διατηρήσῃ ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ του τὸ κυριαρχικὸν τοῦτο ἀξίωμα ἐπὶ πάσης τῆς δυτικῆς Χριστιανώσεως, καὶ συγχρόνως ἐζήτησε νὰ ἐνωθῇ μετὰ τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος, ἵνα διὰ κοινῆς συμπράξεως καταβάλλῃ εὐκολώτερον τοὺς ἐν Σικελίᾳ Σαρακηνούς ὡς τοὺς τελευταίους καὶ ἰσχυροτέρους ἀντιπάλους τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἄλλ' ἐν ᾧ διεπραγματεύετο περὶ εἰρήνης καὶ φιλίας πρὸς ἐκείνους ἐξαιτούμενος καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ του σύμφωνον μετὰ Ἑλληνίδος βασιλοῦ παιδος, ἐπεδίωκεν ἐνταυτῷ τὴν κατάκτησιν τῆς κάτω Ἰταλίας κατεχομένης ὑπὸ Βυζαντινῶν. Τὴν τοιαύτην διαγωγὴν δὲν ἐδύνατο νὰ ὑπομείνῃ ὁ τότε βασιλεύων τοῦ Βυζαντίου ἰσχυρὸς Νικηφόρος Φωκάς. Ὅθεν αἱ διαπραγματεύσεις διεκόπησαν (968). Κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, φονευθέντος τοῦ Νικηφόρου, ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἰωάννης Τσιμισκῆς περισπώμενος ὑπὸ τῶν Ρώσων καὶ τῶν Ἀράβων καὶ ἀποφεύγων πᾶσαν πρὸς τὸν Ὅθωνα ἔριν ἐπανελάμβεν ἐκείνας πέμψας καὶ τὴν περιζήτητον νόμφην Θεοφανῶ τὴν ἐκκαίδεκατῇ θυγατέρα τοῦ πρώην αὐτοκράτορος Ρωμανοῦ. Ἀμα δὲ τελεσθέντων τῶν γάμων ἐν Ρώμῃ τῷ Πάσχᾳ 972 ἐπανῆλθον ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς εἰς Γερμανίαν, ὅπου ὁ πρῶτος μετὰ παρέλευσιν ἐνὸς ἔτους ἀπέθανε καταλιπὼν εἰς τὸν δεύτερον ἤδη ὀκτωκαιδεκαετῇ τὸ μέγιστον καὶ κραταιότατον τῆς τότε Εὐρώπης κράτος.

§ 700. 3) Ὅθων Β' (973-983). Μικρὸν μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασίν του ἠναγκάσθη νὰ πολεμήσῃ πρὸς τοὺς Δανούς καὶ ἐπανειλημμένως πρὸς τοὺς δουκας τῆς Πολωνίας καὶ Βοημίας ἀφηνιάσαντας· ἀφοῦ δὲ ἠσφάλισε τὰ πρὸς ἄρκτον καὶ ἀνατολὰς ὅρια τοῦ βασιλείου, ἀποκατέστησε δὲ καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἡσυχίαν διὰ τῆς συλλήψεως τοῦ στασιώδους ἐξαδέλφου του Ἑρρίκου δουκὸς τῆς Βαυα-

ρίας καὶ τῆς παραδόσεως τῆς τῶν Βαυαρῶν διοικήσεως εἰς τὸν δοῦκα τῶν Σοθίων Ὅθωνα, εἶδεν αἰφνης ἑαυτὸν περικυκλωμένον ἐν Ἀκνίσ-
γράνῳ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λοθαρίου, ὥστε μόλις ἠδυνήθη
νὰ διαφύγῃ τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῆς εἰς Κολωνίαν ἀποδράσεώς
του. Ἀλλὰ μετοὔπολιν συγκροτήσας πολυάριθμον στρατὸν ἐνέβαλεν εἰς
τὴν Γαλλίαν καὶ ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὴν πόλιν αὐτὴν τῶν Παρι-
σίων σκοπῶν ὅχι ὀλιγώτερον εἰμὴ τὴν κατάλυσιν τῆς ἀρχῆς τοῦ Λο-
θαρίου. Ἀλλ' ὅμως νόσοι ἐπισκῆψασαι εἰς τὸν στρατὸν καὶ ἡ ἀντίστα-
σταις Οὐγωνος τοῦ Καπέτου ἠνάγκασαν αὐτὸν εἰς ὑποχώρησιν, καθ'
ἣν μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ του ἀπωλέσθη. Συνομολογηθείσης ἀκο-
λούθως εἰρήνης, ὁ Λοθάριος παρητήθη τὰς ἐπὶ τῆς Λοθαριγγίας
ἀξιώσεις του. Οὕτω δὲ ἀσφαλισθέντων καὶ τῶν δυτικῶν μεθοριῶν καὶ
ἀποκαταστάσεως τῆς ἡσυχίας ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἐν τῇ Γερμανίᾳ, ὁ
Ὅθων ἐδραμεν εἰς Ἰταλίαν (980) σκοπῶν οὐ μόνον νὰ ἐμπεδώσῃ τὰ
ἐκ κληρονομίας εἰς αὐτὸν περιελθόντα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκτείνῃ τὸ κράτος
αὐτοῦ ἐπὶ πᾶσαν τὴν κάτω Ἰταλίαν λόγῳ τοῦ ὑποτιθεμένου ἐπ'
αὐτῆς δικαιώματος τῆς συζύγου του. Ὅθεν ἐνέβαλεν εἰς Ἀπουλίαν,
ἐκράτησε τοῦ Βαρίου καὶ τοῦ Τάραντος προήλασεν ἔπειτα εἰς Καλα-
βρίαν καὶ εἶχεν ἤδη καταλάβῃ ταύτην σχεδὸν ὁλόκληρον ὅτε οἱ ὑπὸ
τῶν Βυζαντινῶν εἰς βοήθειαν ἐκ Σικελίας μεταπεμφθέντες Ἀράβες
διὰ τῆς παρὰ τὸ Βασέντελλον τελείας νίκης τῶν (982) ἀφῆρσαν ἀπ'
αὐτοῦ ὅ τι εἶχεν ἀποκτήσῃ, καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ συλλάβωσι καὶ
αὐτὸν τοῦτον αἰχμαλώτων.

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν παρασκευῶν πρὸς νέαν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν
Βυζαντινῶν καὶ Ἀράβων ἐπὶ ἀνορθώσει τῆς πρώτης ἀτυχίας καὶ ἐν ᾧ
οἱ εἰς τὸν ἐθνισμὸν πάλιν ἐπιστρέψαντες Δανοὶ καὶ Σλαῦοι, ἅμα ἀγ-
γελθείσης τῆς περὶ Βασέντελλον ἥττης, ἐπανελάθον μὲν τὰς εἰς τὰ Γερ-
μανικὰ σύνορα ἐπιδρομὰς των, ἀπεκρούσθησαν δὲ ὑπὸ τῶν Σαξόνων ἡγε-
μόνων, ὁ αὐτοκράτωρ εἰκοσιεννεαέτης μόλις ἀπέθανεν ἐν Ῥώμῃ γενό-
μενος θῦμα τῶν πολλῶν φροντίδων καὶ τῶν ἰσχυρῶν πληγῶν τῆς τύχης.

§ 701. 4) **Ὅθων Γ' (983-1002).** Πρὸς ἀποφυγὴν ἐσω-
τερικῶν ἐρίδων οἱ Γερμανοὶ ἡγεμόνες συνεφώνησαν νὰ ἐκλέξωσι βασι-
λέα τὸν τοῦ Ὅθωνος Β' ὁμώνυμον υἱόν, εἰκαὶ μόλις τὸ τρίτον τῆς
ἡλικίας ἔτος ἄγοντα. Εἰς τὴν ἀνατροφὴν καὶ μόρφωσιν αὐτοῦ συνέ-
δραμον τρεῖς διαφόρου καταγωγῆς γυναῖκες: ἡ μήτηρ αὐτοῦ Θεοφανῶ
Ἑλληνίς, ἡ μάμμη του Ἀδελαῖς Ἰταλίς καὶ ἡ πρὸς πατρὸς θεία
του Ματθίλδη Γερμανίς. Τῆς δὲ κυρίως ἐκπαιδεύσεώς του ἐπεμελήθη-
σαν τὸ πρῶτον μὲν ὁ τοῦ Ἰλδερσεΐμου ἐπίσκοπος Βερνουάρδος, ἔπειτα
δὲ ὁ πολυμαθὴς, ἀλλὰ κόλαξ Γάλλος ἀββὰς Γέρβερτος. Ὁ παῖς

ἐνεκα τῶν ταχυτάτων αὐτοῦ περὶ τὰ γράμματα προόδων ἐθεωρήθη ὡς θαῦμα· ἔμαθεν ὅμως προώρως ἀπὸ τῶν διδασκάλων του νὰ καταφρονῇ μὲν τὰ πάτρια ἥθη, νὰ δεικνύῃ δὲ κλίσιν πρὸς τὰ ξένα. Καθ' ὃν δὲ χρόνον ἦτο εἰσέτι ἀνήλικος, εἶχεν ὁ τοῦ Μογοντιακοῦ ἀρχιεπίσκοπος Οὐέλγις μετὰ τῶν εἰρημένων γυναικῶν τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους. Καίτοι δὲ ὑπὸ ἐμπείρων χειρῶν τοῦ πηδάλιου ἰθυνομένου, οἱ ἐσωτερικοὶ καὶ ἐξωτερικοὶ ἐχθροὶ τὴν ἀνηλικιότητα τοῦ Ὁθωνος ὡς εὐκαιρίαν λαμβάνοντες ἐστασίασαν ἐκ νέου. Ὁ καθαιρεθεὶς καὶ φυλακισθεὶς δοῦξ τῆς Βαυαρίας Ἑρρίκος ἀποδράς ἐκ τῆς φυλακῆς συνέλαβεν αἰφνης τὸν νέον βασιλέα, ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῶν ὁπαδῶν του τῶν δουκῶν τῆς Βοημίας καὶ Πολωνίας βασιλεὺς καὶ ἤρξατο νὰ συνεννοῇται μετὰ τῶν ζηλοτύπων γειτόνων, τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ τῶν Σλαύων, ὥστε τὸ κράτος ἐκινδύνευε νὰ διαλυθῇ ἐντελῶς ἐὰν οἱ διέποντες τὰ πράγματα δὲν ἐσπευδον δι' ἀφειδῶν ὀρωρῶν καὶ παραχωρήσεων τοὺς μὲν ἐκ τῶν δυσηρεστημένων μεγιστάνων νὰ προσελκύσωσιν ἐκ νέου, τοὺς δὲ νὰ στηρίξωσιν εἰς τὴν ἀνέκαθεν αὐτῶν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν καὶ οὕτω διὰ τῆς κοινῆς ὄλων συμπράξεως νὰποκρούσωσιν ἐκ τῶν ὀρίων τοὺς ἐχθρούς. Ἀλλὰ καὶ ὁ δοῦξ τῆς Βαυαρίας ἠναγκάσθη νὰ ἀποδώσῃ τὸν νέον βασιλέα εἰς τοὺς ἐπιτρόπους αὐτοῦ λαβὼν ὡς λύτρον τὴν πατρικὴν του ἡγεμονίαν, ἡλαττωμένην ὅμως δι' ἀφαιρέσεως τῆς Καρινθίας.

Ἐπανελθούσης οὕτω τῆς ἐσωτερικῆς ἡσυχίας καὶ τῶν σχεδὸν κατ' ἔτος ἐπαναλαμβανομένων πολέμων πρὸς τοὺς Σλαῖους ἀποπερατωθέντων μετὰ τὴν ὀλοσχρῇ ἦτταν τῶν Ὁβοτριτῶν διὰ τινος εἰρήνης, ὁ Ὁθων ἀπεφάσισεν ἐπὶ τῇ προσκλήσει τοῦ πάπα Ἰωάννου ΙΕ', τὸν ὅποιον ἠνώχλει μεγάλως ὁ τότε πολλὰ ἰσχύων καὶ αὐτὸ τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα θηρεύων μεγιστὰν Κρησκέντιος, νὰ ἐμβάλῃ εἰς Ῥώμην (996). Εἰκαὶ δὲ φθάσας εἰς Ῥαύενναν ἔμαθε τοῦ Ἰωάννου τὸν θάνατον, οὐδὲν ἦττον ἐξηκολούθησε τὴν εἰς Ῥώμην πορείαν του, ἀπέδειξε μετὰ τὴν αὐτόθι ἀφίξιν του διάδοχον τοῦ εἰρημένου πάπα τὸν συγγενῆ αὐτοῦ Βρούνωνα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Γρηγορίου Ε' καὶ ἐστέφθη ὑπὸ τούτου αὐτοκράτωρ. Θέλων δὲ ὁ νεοχειροτόνητος πάπας νὰ δειχθῇ ἐξαρχῆς ἐπεικῆς ἐπεκαλέσαστο τὴν ὑπὲρ τοῦ Κρησκεντίου εὐμένειαν τοῦ Ὁθωνος, ὅστις ἐσκόπει νὰ τὸν ἐξορίσῃ. Ἀλλ' ἅμα ἀναχωρήσαντος αὐτοῦ οἴκαδε, ὁ ἀνήσυχος καὶ τῶν ὑποσχέσεων του ἐπιλήσμων Κρησκέντιος διήγειρε νέαν ἐν Ῥώμῃ στάσιν, ἐξέβαλε τὸν Γρηγόριον Ε' καὶ ἐχειροτόνησε τὸν ἀφωσιωμένον αὐτῷ Ἰωάννην Ις'. Ὁθεν ὁ Ὁθων ἐνέβαλε καὶ τὸ δεύτερον εἰς Ἰταλίαν (998), ἐτιμώρῃσε μετὰ πλείστης τραχύτητος τοὺς στασιαστάς, ἀπεκεφάλισε τὸν Κρησκέντιον, ἡρωτηρίασε καὶ εἰς τὸν χλευασμὸν τοῦ ὄχλου παρέδωκε τὸν Ἰωάννην

καί, ἀποθανόντος ἤδη τοῦ Γρηγορίου Ε', ὕψωσεν εἰς τὸν παπικὸν θρόνον τὸν πρῶτον διδάσκαλόν του Γέρβερτον μετονομασθέντα Σύλβεστρον Β'. Ὁ νέος ὑπὸ ἀναμνήσεων ἀρχαίων ἐμπνεόμενος αὐτοκράτωρ δὲν ἐδύνατο πλέον νὰ κρύψῃ τὸ προσφιλὲς αὐτοῦ σχέδιον τοῦ νὰποκαταστήσῃ τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος εἰς τὴν ἀρχαίαν λαμπρότητα του καὶ ἐκ νέου τὴν αἰώνιαν πόλιν καθέδραν τῶν αὐτοκρατόρων νάναδειξῇ. Ἀλλὰ τοῦτο ἀπῆρσεν εἰς τοὺς Ἰταλοὺς ἐπίσης καὶ εἰς τοὺς Γερμανοὺς. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ τὰ πράγματα τὸν ἀνεκάλεσαν πάλιν εἰς Γερμανίαν, ὅπου πολλοὶ καρδινάλιοι καὶ ἐπιφανεῖς Ἰταλοὶ τὸν συνώδευσαν. Τότε τῷ 1000 ἔτει ἀκριβῶς ἐπεσκέφθη τὸν τάφον τοῦ ἐπισκόπου τῆς Γνεσίας Ἀδαλθέρτου τοῦ μικροῦ πρότερον κατὰ τὴν παρὰ τῆς Βαλτικῆς φονευθέντος ὑπὸ τῶν Πρώσων, εἰς οὗς εἶχε κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἤγειρεν εἰς ἀρχιεπισκοπὴν τὸ ἱδρυμα τῆς Γνεσίας. Κατὰ δὲ τὸ παρὰ πόδας ἔτος ὁ Ὁθων ἐπανῆλθε τὸ τρίτον εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἤδη ἐπέισθη κατὰ πόσον ἐδύνατο νὰ στηριχθῇ εἰς τῶν Ἰταλῶν τὴν ἀφοσίωσιν· διότι ἐκραγείσης τρομερᾶς στάσεως οἱ Ῥωμαῖοι τὸν ἐπολιόρκησαν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας εἰς τὸ ἀνάκτορόν του, ἕως οὗ οἱ πιστοὶ αὐτοῦ Γερμανοὶ κατῴρθωσαν νὰ τὸν ἀπαλλάξωσι συνοδεύοντές τον εἰς Πάτερνον· ἐκεῖ δέ, ἐνῷ ἡτοιμάζετο νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἀποστάτας, ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 22 ἐτῶν. Ἐκλιπόντος δὲ μετ' αὐτοῦ τοῦ ἄρρενος γένους τοῦ Ἑρρίκου, ἡ διαδοχὴ τοῦ θρόνου περιτλήθη εἰς τὸν πλησιέστερον συγγενὴ του τὸν δοῦκα τῶν Βαυαρῶν Ἑρρίκον Β'.

§ 702. 5) **Ἑρρίκος Β' ὁ ἐπικαλούμενος Ἅγιος (1002-1024).** Καθ' ὃν χρόνον οὗτος περιέτρεχεν ὅλας τὰς χώρας τῆς Γερμανίας ἵνα τύχῃ τῆς κοινῆς ἀναγνωρίσεως, ἐν τῇ Ἰταλίᾳ κατῴρθωσεν ὁ τῆς Ἰθρέας μαρκίων Ἀρδουίνος νὰ χειροτονηθῇ βασιλεὺς· ὁ δὲ δοῦξ τῆς Πολωνίας Βολεσλάος κατέλαβε τὴν Βοημίαν καὶ μετ' αὐτοῦ ἠνώθησαν καὶ οἱ δυσηρεστημένοι Γερμανοὶ ἡγεμόνες. Ἀλλὰ τὸν μὲν Ἀρδουίνον καταχρησθέντα τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ καὶ δυσαρεστήσαντα πολλοὺς τῶν μεγιστάνων εὐκόλως ὁ Ἑρρίκος ἐξέβαλε στερθεῖς αὐτὸς βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας· ὁ δὲ Βολεσλάος ἠναγκάσθη μὲν νὰ παραιτηθῇ πάλιν τὴν Βοημίαν καὶ νὰ ἀναγνωρίσῃ ἐκείνον ὡς κυριάρχην, διετήρησε δὲ τὴν ἄνω Λαυσατίαν (Lausitz) καὶ ἀνέστειλεν οὕτω τὴν ἐπέκτασιν τῆς Γερμανικῆς κυριότητος πρὸς ἀνατολάς. Ἡ ἐκ νέου ἐξέγερσις τοῦ Ἀρδουίνου προεκάλεσε καὶ δευτέραν τοῦ Ἑρρίκου εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐκστρατείαν, καθ' ἣν ἐκεῖνος μὲν κατεβλήθη ἐντελῶς καὶ ἀπέθανεν ἐν τινι μοναστηρίῳ, ὁ δὲ Ἑρρίκος ἔλαβε τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα ἐν Ῥώμῃ διὰ τοῦ πάπα Βενεδίκτου Η'. ἀλλ' ὑπὸ ὑπερβολικῆς εὐλαβείας κινούμενος ἔπραξε κατὰ τὴν περιστάσιν ταύτην μέγα

τι πολιτικὸν σφάλμα· διότι ἐρωτηθεὶς πρὸ τῆς στέψεως παρὰ τοῦ πάπα ἂν θέλῃ διατελέσῃ ἐν ἅπασι πιστὸς πρὸς αὐτόν τε καὶ πρὸς τοὺς διαδόχους του, ἀπήντησε ναὶ χωρὶς νάναλογισθῇ ὅτι τοιαύτη ἐρώτησις δὲν ἐγένετο συνήθως εἰμὴ εἰς ὑποτελεῖς. — Αἱ παρακλήσεις τοῦ εἰρημένου πάπα ἐλθόντος κατὰ τὸ 1020 εἰς Γερμανίαν νὰ ἐγκαταστήσῃ τὴν ἐν Βαυβέργῃ νεόδμητον μητροπολιτικὴν ἐκκλησίαν καὶ αἱ μετὰ τὴν περὶ Βασέντελλ ν μάχην πρόοδοι τῶν Βυζαντινῶν ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ, καθ' ὧν ἐζήτησε βοήθειαν καὶ ὁ ἐν τῇ Ἀπουλίᾳ ἀρχηγὸς τῶν Λογγιβάρων Μέλων, ἐπεισαν τὸν Ἑρρίκον νὰ ἐμβάλλῃ καὶ τρίτον εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τοῦ ἰσχυροῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἠνώθησαν καὶ Νορμαννοὶ ἀπ' ὀλίγων ἐτῶν αὐτόσε ἀγύρται ἐκ Νορμανδίας μεταναστάντες, κατώρθωσεν εὐκόλως νὰ περιορίσῃ τοὺς Βυζαντινοὺς κατακτήσας πολλὰς αὐτῶν ἐν τῇ Ἀπουλίᾳ πόλεις, ἐν αἷς καὶ τὴν νεόκτιστον ὀχυρὰν Τροίαν. Ἀλλὰ νόσοι ἐπισκέψασαι εἰς τὸν στρατὸν ἐφθείραν τὸ κράτιστον αὐτοῦ μέρος καὶ ἠνάγκασαν τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἐπανέλθῃ τὸ ἀκόλουθον ἔτος εἰς Γερμανίαν, ὅπου μετοῦ πολὺ ἀπέθανεν ἄπαις καὶ μηδὲν περὶ διαδοχῆς ὄρισας.

ΦΡΑΓΚΙΚΗ ἢ ΣΑΛΙΚΗ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ (1024-1125)

§ 703. 1) Κορράδος Β' ὁ Σάλιος (1024-1039).

Μετὰ τὴν ἐξάλειψιν τοῦ τῶν Σαξόνων αὐτοκρατορικοῦ οἴκου συνῆλθον οἱ τε κληρικοὶ καὶ κοσμικοὶ ἡγεμόνες τῆς Γερμανίας εἰς τὴν παρὰ τὸν Ῥήνον μεταξὺ Οὐορματίας καὶ Μογοντιακοῦ πεδιάδα πρὸς νέαν βασιλείωσιν ἐκλογὴν. Αὕτη ἐταλαντεύθη πολὺν χρόνον μεταξὺ τῶν υἱῶν δύο ἀδελφῶν δουκῶν τῶν Σαλίων Φράγκων καὶ τῶν Καρινθίων, Κορράδου τοῦ πρεσβυτέρου καὶ Κορράδου τοῦ νεωτέρου. Φοβούμενοι δὲ ὁ πρῶτος μὴ ἐντεῦθεν προκύβῃ διχόνοια, καθόσον δὲν εἶχεν ἔτι ἡ πλειονοψηφία οἷαν ἔλαβε μετὰ ταῦτα ἰσχύν, ἐπεισε τὸν ἐξαδελφόν του νὰ αναγνωρίσῃ ὅτινα οἱ ἡγεμόνες ἤθελον ἐκλέξῃ. Κατὰ τὸ παράδειγμα δὲ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μογοντιακοῦ Ἀρίεωνος ἔδωκαν οὗτοι τὴν ψήφον των εἰς τὸν πρεσβύτερον Κορράδον καὶ ἔκτοτε ἡ Γερμανία παρίσταται ὡς ἀληθῶς αἰρετὸν κράτος.

Ἀφοῦ ὁ Κορράδος περιηγήθη ὡς καὶ ὁ προκατόχος του τὰ καθέκαστα μέρη τοῦ βασιλείου ἰδίως τὴν Σαξονίαν καὶ πανταχοῦ παρὰ

τῶν μὴ παρευρεθέντων ἐν τῇ ἐκλογῇ ἡγεμόνων ἐδέχθη τὸν ὄρκον τῆς πίστεως, προελάσας εἰς Ἰταλίαν ἔλαβεν ἐν Μεδιολάνοις μὲν τὸ σιδηροῦν τοῦ βασιλέως, ἐν δὲ Ῥώμῃ τὸ τοῦ αὐτοκράτορος στέμμα. Παρῆσαν δὲ κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐτοῦ στέψιν ὁ τε βασιλεὺς τῆς Βουργουνδίας Ῥοδόλφος Γ' καὶ ὁ ἰσχυρὸς τῆς Δανίας καὶ Ἀγγλίας κυριάρχης Κανούτος ὁ μέγας· ἐξ ὧν ὁ πρῶτος μὴ ἔχων ἀπογόνους ἐπανέλαβεν εἰς τὸν νέον αὐτοκράτορα ἣν ἤδη ὁ προκατόχος του εἶχε δώσῃ εἰς τὸν Ἑρρίκον Β' ὑπόσχεσιν τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῆς Βουργουνδίας· ὁ δὲ δευτέρος συνεφώνησε νὰ ἐκδώσῃ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα ὡς σύζυγον εἰς τὸν υἱὸν ἐκείνου ἐπὶ παραχωρήσει τῆς μετὰ τὴν παύσιν τῶν ληστρικῶν ἐπιδρομῶν τῶν Νορμαννῶν περιττῆς καταστάσεως μαρκίας τοῦ Σλεσβίγου, ὥστε ὁ Εἰδερὸς ποταμὸς ἐγένετο πάλιν τὸ ὄριον τοῦ Γερμανικοῦ κράτους πρὸς ἄρκτον. Ἀποθανόντος τοῦ Ῥοδόλφου Γ' ἐπαρουσιάσθη μὲν ὁ ἀδελφιδεὺς αὐτοῦ ὁ Γάλλος κόμης τῆς Καμπανίας Ὁδων προτείνων ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς Βουργουνδίας, ἀλλ' ἅμα ἐμφανισθέντος τοῦ Κορράδου οἱ μεγιστάνες δὲν ἐδίστασαν νὰ ἐκλέξωσι καὶ στέψωσιν αὐτὸν βασιλέα. Διὰ τῆς προσκλήσεως δὲ ταύτης τὸ Γερμανικὸν κράτος ἐξετάθη νοτίως μὲν μέχρι τῆς Μεσογείου, νοτιοδυτικῶς δὲ μέχρι τοῦ Ῥοδανοῦ καὶ Ἀραρός.

Ὁ Κορράδος ἦλθε καὶ δευτέρον εἰς τὴν Ἰταλίαν πρὸς καταστολὴν τῶν ἐκ τῆς καταπίεσεως τῶν τιμαριούχων ἐκραγευσῶν ταραχῶν. Κατὰ τὴν περίστασιν δὲ ταύτην ἐξέδωκε δύο νόμους, τὸν μὲν ὑποχρεοῦντα τοὺς ἐν τέλει νὰ συνοδεύωσι τὸν αὐτοκράτορα πορευόμενον εἰς Ῥώμην, τὸν δὲ καθιεροῦντα τὴν κληρονομικότητα τῶν μικρῶν τιμαρίων, ἵνα οὕτως ἐξασθενήσῃ ἡ τῶν μεγαλητέρων τιμαριούχων δύναμις πρὸς ὄφελος τοῦ στέμματος. Ἀποθανόντα τὸν διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἑρρίκος δοῦξ τῆς Βαυαρίας καὶ Σουηβίας καὶ βασιλεὺς τῆς Βουργουνδίας.

§ 704. 2) **Ἑρρίκος Γ' (1039-1056).** Ἀκολουθῶν οὗτος πιστῶς τὴν πολιτικὴν τοῦ πατρὸς του ἠθέλησε πρὸ πάντων νὰ ἐνώσῃ τὰ δουκᾶτα μετὰ τοῦ στέμματος. Τὴν Βαυαρίαν καὶ Σουηβίαν εἶχεν ἤδη κληρονομήσῃ παρὰ τοῦ πατρὸς του, τὴν Φραγκίαν μετεχειρίζετο ὡς ἰδίαν αὐτοῦ χώραν καὶ τὴν Καρινθίαν κατέλιπεν ἐπὶ πολὺ κενήν, ὥστε ἤρχεν ἀμέσως ἀπάσης τῆς νοτίας Γερμανίας καὶ πρὸς ταύτη τῆς Βουργουνδίας καὶ τῆς Ἰταλίας. Δύο δὲ μόνον Γερμανικαί: Σαξονία καὶ Λοθαριγγία, καὶ ἄλλαι δύο Σλαβικαὶ χώραι: Βοημία καὶ Πολωνία εἶχον τοὺς ἰδίους αὐτῶν δοῦκας. Ἀφοῦ ὁ παρά τινας ἀντιπάλου Ἀδα ἐξωσθεὶς βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Πέτρος ἐγκατέστη πάλιν εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου καὶ ἀνεγνώρισε τούτον χάριν τῆς ὁποίας ἔλαβε βοήθειαν, τὸ Γερμανικὸν κράτος ἐφθα-

σεν εἰς τὴν μεγίστην αὐτοῦ αὐξήσιν ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Ῥοδανοῦ καὶ Ἀραρος ἕως τοῦ Ἀλούτα καὶ τοῦ Βούγου καὶ περιλαμβάνον: 3 βασιλεια, 6 Γερμανικά καὶ 3 Σλαβικά δουκάτα. Ἀλλ' ἡ τῆς Οὐγγαρίας ἐξάρτησις ἀπὸ τῆς Γερμανίας ὀλίγα μόνον ἐτη διήρκεσεν.—Ἐν ᾧ δὲ ὁ Ἑρρίκος ἡσχολεῖτο περὶ τὴν αὐξήσιν τοῦ κράτους, δὲν ἠμέλησεν οὐδὲ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ διαρρυθμίσεως καὶ εἰρηνεύσεως. Μὴ ἐξαρκούντων δὲ τῶν ὑφ' ἐστῶτων νόμων νάναστέλλωσι τοὺς ἀδιαλείπτους πολέμους μεταξὺ τῶν μικρῶν καὶ μεγάλων ὑποτελῶν, ἐσπούδασε νά κυρωθῇ ἐπὶ τῆς ἐν Κωνσταντίᾳ συγκροτηθείσης κοινῆς συνόδου ἐπικουρικὴ τις διάταξις ἡ οὕτω λεγομένη Ἑκεχειρία (Treuga Dei), καθ' ἣν ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς τετάρτης μέχρι τῆς πρωῒας τῆς δευτέρας καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν νηστειῶν ἔπρεπε νά καταπαύῃ πᾶς πόλεμος, ὁ δὲ παραβῆτης ἐτιμωρεῖτο δι' ἀπορισμοῦ ἢ ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν ποινῶν. Ὁ Ἑρρίκος ἀποβλέπων εἰς τὴν ὅσον ἔνεστιν ἀκρίβεστέραν τοῦ εἰρημένου νόμου τῆς κοινῆς εἰρήνης τήρησιν καὶ θέλων νά προσοικεωθῇ ἐπιστήμους ἡγεμόνας ἀποκατέστησε πάλιν τὰ τρία νῦν τὰ δουκάτα, ἀλλὰ δὲν τὰ ἀπένειμεν εἰς ἐγγυρίους καὶ διὰ κληρονομικῶν κλημάτων κραταιοὺς μεγιστάνας.

Ἀσφαλίς δὲ οὕτω τὴν ἡσυχίαν ἐν τῷ Γερμανικῷ κράτει ἐτράπη μετὰ ἰσχυρὰς δυνάμεως εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου κατέπαυσε μὲν πρῶτον τὰς ἐν Μεδιολάνῳ ἐκταγείσας ταραχὰς προστατεύσας τὸν προῖσταμένον τῆς δημοτικῆς μερίδος εὐπατρίδην Λώνζωνα, ἀποκατέστησε δ' ἀκολούθως τὴν ἐνότητά ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διὰ τῆς καθαιρέσεως τῶν τότε ὑπὸ διαφόρων ἀριστοκρατικῶν φατριῶν συγχρόνως ἀνηγορευμένων καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐξελόντων τριῶν παπῶν καὶ τῆς προχειρίσεως ἐνός νέου, Κλήμεντος τοῦ Β' πρώην ἐπισκόπου τῆς Βαμβέργης, ὃν οὐ καὶ ἐστέφθη αὐτοκράτωρ. Κατὰ ῥητὴν δὲ τῶν Ῥωμαίων αἵτησιν καὶ οἱ τρεῖς ἐπόμενοι πάπαι Δάμασις Β', Λέων Θ' καὶ Βίκτωρ Β' ὅλοι Γερμανοὶ ἐγκατέστησαν ὑπ' ἐκείνου.

Εἰκὴ ὁ Ἑρρίκος διὰ τῆς ἀνθαιρέτου κυβερνήσεώς του, ἰδίως περὶ τὴν διάθεσιν τῶν δουκάτων, οὐκ ὀλίγας διήγειρε δυταρεστήσεις, οὐδεὶς ὅμως ἐτόλμησε νά ἐναντιωθῇ αὐτῷ θελήσαντι ναναγορεύτῃ βασιλεῖα τὸν υἱὸν αὐτοῦ τριετὴ ὄντα τὴν ἡλικίαν.

§ 705. 3) **Ἑρρίκος Δ' (1086-1106).** Ἐπὶ τῆς Ἑρρίκου τοῦ Δ' μακροτάτης ἀρχῆς ἐκ τῶν παμπλείστων ἄξιᾶ πρὸ πάντων σημειώσεως εἶνε πρῶτον τὰ κατὰ τὴν ἀνηλικιότητα αὐτοῦ· δεύτερον οἱ πρὸς τοὺς Σάξονας πόλεμοι· τρίτον τὸ καὶ σπουδαιότατον τὰ μεταξὺ τοῦ Ἑρρίκου καὶ Γρηγορίου τοῦ Ζ' πάπα Ῥώμης καὶ τέταρτον τὰ κατὰ τὴν ἀπόστασιν τῶν υἱῶν τοῦ Ἑρρίκου.

α) Ἐπιτροπικὴ κυβέρνησις (1056-1065). Ἀγοντος αὐτοῦ μόλις τὸ ἕκτον τῆς ἡλικίας ἔτος ὅτε ἀπεβίωσεν ὁ πατὴρ του, ἡ διοίκησις τοῦ κράτους μετὰ τῆς ἀνατροφῆς τοῦ παιδὸς ἐπετράπη ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων εἰς τὴν βασιλομήτορα Ἀγνήν ἐχούσαν παρ' ἑαυτῇ σύμβουλον τὸν ἐπίσκοπον Αὐγούστης Ἐρρίκον. Ἀλλὰ μετὰ τινα ἔτη, ἐν ᾧ ἡ ἐπιτροπὸς διὰ τῆς παραχωρήσεως τῆς Βαυαρίας μὲν εἰς τὸν ἐπιφανῆ Σάξονα Ὁθωνα, τῆς δὲ Σουηβίας καὶ Καρινθίας εἰς δύο ἄλλους δούκας: Ῥοδόλφον καὶ Βαρθόλδον, ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε περὶ ἑαυτὴν φύλακας ἀγρύπνους καὶ στηρίγματα βέβαια, αἰφνης ὁ φιλόδοξος ἀρχιεπίσκοπος Κολωνίας Ἀννων συνομόσας μετ' ἄλλων μεγιστάνων καὶ ἰδίως μετὰ τοῦ ἰσχυροτέρου ἐκ τῶν εὐεργετηθέντων αὐτῶν ἡγεμόνων τοῦ Ὁθωνος ἤρπασεν ἀπὸ τῶν χειρῶν ἐκείνης τὸν νέον βασιλεῦα καὶ ἐσφετερίσθη οὕτως ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τὴν ὅλην ἀρχήν. Ἡ περίλυπος μήτηρ ἐγκαταλελειμμένη ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τὴν ἐπιτροπείαν καὶ νὰναχωρήσῃ ἡσύχως εἰς μοναστήριόν τι τῆς Ἰταλίας· ὁ δὲ Ἀννων ἤρξατο νὰ παιδαγωγῇ αὐστηρῶς τὸν Ἐρρίκον καὶ ἤθελε τὸν ἀναδείξῃ ἐξάπαντος εὐπαιθέστατον τῆς ἐκκλησίας δούλον, ἐὰν τὸν ἐκράτει μέχρι τέλους. Ἀλλὰ κατὰ τὸ δεύτερον ἤδη ἔτος ἀπὸ τῆς ἀπαγωγῆς, ἀπόντος αὐτοῦ προκαίρως εἰς Ἰταλίαν, κατώρθωσεν ὁ ἀντίζηλός του καὶ οὐχ ἥττον ἰσχυρὸς ἀρχιεπίσκοπος Βρέμης Ἀδέλβερτος νὰ λάβῃ εἰς χεῖράς του τὸν νέον καὶ μετ' αὐτοῦ τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Ἐχων δὲ οὗτος πάντα ἀντιθέτους πρὸς τὰς τοῦ προκατόχου του πολιτικὰς ἀρχὰς ἐσπούδασε νὰ ἐγχαράξῃ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ νέου βασιλεῦος τὰ δόγματα τῆς ἀπολύτου ἐξουσίας καὶ νὰ τῷ ἐμπνεύσῃ μῖσος κατὰ τῶν μεγιστάνων καὶ ἰδίως κατὰ τῶν Σαξόνων, τῶν ὁποίων ἦτο ἐχθρὸς ἄσπονδος. Ἰνα ἐξασφαλίσῃ δὲ εἰς ἑαυτὸν τὴν εὐνοίαν αὐτοῦ τὸν ἄφησε πάντα ἐλεύθερον εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ὅλων τῶν νεανικῶν ὀρέξεων καὶ τέλος πρὸς ματαίωσιν πάσης ἄλλου τινὸς μετοχῆς εἰς τὰ τῆς ἐπιτροπείας τὸν ἀνεκήρυξεν ἐνήλικον εἰς ἡλικίαν πεντεκαίδεκα ἐτῶν ἐν Οὐορματσί (1065). Ἀλλ' ἂν καὶ κατ' ὄνομα ἡ ἐπιτροπεία ἔπαυσεν, ὁ Ἀδέλβερτος ὅμως ἐξηκολούθει νὰ διέπῃ πραγματικῶς. Ἐντεῦθεν οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες ζηλοτυποῦντες τὴν παντοδυναμίαν αὐτοῦ συνήλθον ἐν Τρηουίροις (1066) καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐκλέξωσιν ἄλλον βασιλεῦα, ἐὰν ὁ Ἐρρίκος δὲν ἀπεμάκρυνεν εὐθὺς ἐκείνον. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος μισοῦμενος γενικῶς ἔφυγε, καὶ οὕτως ἡ κυβέρνησις τοῦ κράτους ἐπανῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Ἀννωνος ἠνωμένου ἤδη καὶ μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Μογοντιακοῦ Σειγφρείδου. Ἀλλ' ἀμφότεροι οὗτοι δὲν ἐδύναντο πλέον νὰ ἐπαναγάγωσιν εἰς βίον κρεῖττονα τὸν νέον βασιλεῦα, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ψυχὴν εἶχον ριζώσῃ τὰ δόγματα τοῦ Ἀδελ-

βέρτου καὶ ὅστις ὑπὸ ἀκολάστων αὐλικῶν περικυκλωμένος ἐξεδόθη ἀσυστόλως εἰς ὅλας τὰς σωματικὰς τρυφάς. Εἰς μάτην δὲ ὁ Ἄννων θέλων νὰ θέσῃ χαλινὸν εἰς τὰς ἀκολασίας αὐτοῦ ἐνήργησε νὰ λάβῃ σύζυγον τὴν σεμνὴν Βέρθαν θυγατέρα τοῦ μαρκίωνος τῆς Σούσης Ὁθωνος, μεθ' ἧς ζῶν ἔτι ὁ πατήρ του τὸν εἶχε μνηστεύσῃ· ὁ Ἑρρίκος συνεθίσας εἰς τὸν ἀκόλαστον βίον ταχέως ἠθέλησε νὰ διαζευχθῇ ἀπ' αὐτῆς καί, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο ἀντίστασιν, ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ ἰσχυροῦ ἀρχιεπισκόπου Μογοντιακοῦ ὑποσχεθεὶς αὐτῷ εἰς ἀμοιβὴν νάναγκάσῃ τοὺς ἔως τότε ἐλευθέρους Θυριγγίους νὰ πληρώνωσι τὰς δεκάτας εἰς τὴν Μογοντιακὴν ἐκκλησίαν. Εἰκαὶ δὲ οὔτε ὁ βασιλεὺς οὔτε ὁ Μογοντιακοῦ ἐπέτυχον τοῦ σκοποῦ των, οὐδὲν ἦττον ἡ ἀπόπειρα δυσηρέστησε τοὺς Θυριγγίους γείτονας τῶν Σαξόνων κατὰ τοῦ βασιλέως. Ἐν τούτῳ ὁ Ἀδελβερτος, ἀφοῦ ἐπὶ τρία ἔτη ἔμεινε κεκρυμμένος ἐν τινι ἀγνώστῳ τόπῳ, ἀναβαρύνσας ἐνεφανίσθη πάλιν εἰς τὴν αὐλὴν καὶ ἐζήτησεν ἤδη νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐναντίαν αὐτοῦ μερίδα. Ὁ Ὁθων δοῦς τῆς Βαυαρίας συκοφαντήθεις παρὰ τινος κακοήθους εὐγενοῦς ὅτι ἐμελέτα νὰ φονεύσῃ τὸν βασιλέα καθηρέθῃ, τὸ δὲ δουκᾶτόν του ἐδόθη εἰς τὸν τούτου γαμβρὸν Οὐέλφριον πρόγονον τῆς καὶ νῦν ἐπὶ ἀκμαζούσης νεωτέρας Οὐέλφικῆς δυναστείας· ὁ δὲ τοῦ Ὁθωνος ἀδελφὸς Μάγνος, ὅστις ἔμελλε νὰ διαδεχθῇ ἐν Σαξονίᾳ τὸν πρὸ μικροῦ ἀποδιδώσαντα πατέρα του Ὁρδόλφον, συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη, διότι δὲν ἤθελε νὰ παραιτηθῇ τὰ κληρονομικά του δικαιώματα.

6) Πόλεμος πρὸς τοὺς Σάξονας (1073-1075). Ὁ Ἑρρίκος διατρίβων μονίμως ἐν Σαξονίᾳ ἔκτιζε πανταχοῦ πύργους καὶ φρούρια καὶ κατεπίεζε δεινῶς τὴν χώραν. Ὁθεν οἱ Σάξονες δυσηρεστημένοι εἰσάκρον ἐπεμψαν πρῶτον πρεσβευτὰς πρὸς αὐτόν, δι' ὧν ἀπήτουν νὰ κλημνίσῃ τοὺς κατασκευασθέντας πύργους, νάπολύσῃ τὸν Μάγνον, νὰ μὴ διατρίβῃ ἀδιαλείπτως ἐν Σαξονίᾳ, νὰ περιστοιχισθῇ ὑπὸ συμβούλων ἐντιμωτέρων τῆς αἰσχρᾶς σπείρας τῶν περὶ αὐτὸν φαυλοβίων νέων καὶ νὰ μὴ ἀδικῇ τὴν χρηστὴν αὐτοῦ σύζυγον ἀποδιδώκων τὰς πολλὰς παλλακὰς. Μὴ εἰσακουσθέντες δ' ἐπανεστήσαν πανδημεὶ (1073) καὶ ἔχοντες συμμάχους τοὺς Θυριγγίους ἐπῆλθον αἰφνης ἐξακισμύριοι περὶπου τὸν ἀριθμὸν ἐπὶ τὴν Γοσλαρίαν καὶ τὸ Ἀρζέβουργον τὴν συνήθη τοῦ βασιλέως διατριβὴν. Μόλις δὲ οὗτος ἐδυνήθη νὰ φύγῃ λάθρα μετὰ ὀλίγων ὑπηρετῶν καὶ ἀφοῦ ἠγωνίσθη εἰς μάτην νὰ καταπείσῃ τοὺς δοῦκας, ἐπισκόπους καὶ κόμιστας τοῦ ἐπιλοιποῦ κράτους νὰ στρατεύσωσι κατὰ τῶν Σαξόνων, ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους νὰ συνομολογήσῃ πρὸς τοὺς ἀποστάτας εἰρήνην, δι' ἧς ἐνέδωκεν εἰς ὅλας αὐτῶν τὰς

ἀπαιτήσεις καὶ ἐπέτρεψε τὴν κατεδάφισιν τῶν πύργων. Ὁ Ὅθων ἀνέλαβε πάλιν τὸ δουκάτον τῆς Βαυαρίας καὶ ὁ Μάγνος τὴν ἐλευθερίαν του. Ἀλλ' ἡ μαγνία τῶν Σαξόνων ἦτο τοιαύτη, ὥστε δὲν ἐφείσθησαν περὶ τὴν κατασκαφὴν τοῦ Ἀρζεβούργου οὐδὲ τῆς ἐκκλησίας οὐδὲ τῶν τάφων τοῦ βασιλέως· τοῦτο παρώργισε τοὺς λοιποὺς Γερμανοὺς καὶ ὁ Ἑρρίκος εὐρὼν ἤδη αὐτοὺς προθυμότερους συνεκρότησε δύναμιν ἰσχυράν, μεθ' ἧς κατετροπώσε τοὺς Σάξονας περὶ Οὐνστρουτον ποταμὸν (1075). Οἱ Σάξονες μεγιστάνες ἐν οἷς καὶ ὁ Μάγνος παρεδόθησαν ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει ὅτι δὲν ἤθελον προσβληθῇ ἡ τιμὴ καὶ ἡ περιουσία αὐτῶν· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς, τοῦ ὁποίου τὸ φιλέκδικον δὲν ἐκορέσθη εἰσέτι, παρασπόνδως ἐφυλάκισεν αὐτοὺς καὶ διέταξε τῶν καταστραφέντων πύργων τὴν ἀνέγερσιν· τούτου δ' ἔνεκα οἱ Σάξονες ἐτράπησαν ἤδη πρὸς τὸν πάπαν ἐπικαλούμενοι εἰς τὰ δεινὰ αὐτῶν τὴν βοήθειάν του.

γ) Ἀγὼν πρὸς τὸν πάπαν Γρηγόριον Ζ' καὶ πρὸς τοὺς Γερμανοὺς ἡγεμόνας (1073-1085). Ἡ βασιλεία τοῦ Ἑρρίκου Δ' εἶνε ἡ ἐποχὴ τῆς ἰδρύσεως τοῦ κράτους τῆς πνευματικῆς ἱεραρχίας ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ. Ἐπὶ τῆς ἀνηλικιότητος ἤδη αὐτοῦ ὁ πάπας Νικόλαος Β' (1059) συγκροτήσας ἐν Ῥώμῃ συμβούλιον ἐνήργησεν ὥστε δι' ἀποφάσεως τούτου νάνατεθῇ τοῦ λοιποῦ ἡ ἐκλογὴ τοῦ πάπα ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν σύλλογον τῶν καρδινάλιων· ὁ αὐτὸς δ' ἐτόλμησε νάντιποιηθῇ καὶ τῶν βασιλικῶν δικαιωμάτων παραχωρήσας εἰς τὸν τῶν Νορμανδῶν ἡγεμόνα Ῥόβερτον Γυσκάρδον ὡς ἡγεμονίαν ὑποτελῆ (φρέουδον) οὐ μόνον τὰς ὑπ' αὐτοῦ κατακτηθείσας ἤδη χώρας τῆς Καλαβρίας καὶ τῆς Ἀπουλίας, ἀλλὰ καὶ τὴν μέλλουσαν ἐτι νά κατακτηθῇ Σικελίαν ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει τοῦ ὑπερασπίζεσθαι διὰ παντὸς τὰ συμφέροντα τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου. Ὁ τι δὲ ὁ Νικόλαος ἤρξατο, τοῦτο ἤγαγεν εἰς πέρας ὁ περίφημος Ἴταλός· Ἰλδέβρανδος, ὅστις, ἀφοῦ ὑπὸ πέντε ἀλληλοδιαδόχους πάπας τὸ πρῶτον ὡς ὑποδιάκονος καὶ ἔπειτα ὡς ἀρχιδιάκονος καὶ καγκελάριος διηύθυνε τὰ τῆς ἐκκλησίας, τέλος κατὰ τὸ 1073 ἔτος προήχθη εἰς τὸ παπικὸν ἀξίωμα μετονομασθεὶς Γρηγόριος Ζ'. Ἴνα δὲ οὗτος φθάσῃ ἀσφαλῶς εἰς τὸν κύριον σκοπόν, ὅστις ἦτο ἡ ἀνεξαρτησία τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς, ἐνόμισεν ἀναγκαῖον νά προσιμιάσῃ διὰ τινων μεταρρυθμίσεων ἢ βελτιώσεων περὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἐκκλησίας. Ὅθεν κατὰ τὴν πρώτην σύνοδον, ἣν συνεκρότησεν ἐν Ῥώμῃ (1074), ἀνεκαίνισε τὴν πρὸ πολλοῦ ματαίως διαταχθεῖσαν ἀπαγόρευσιν τῆς αἰσχρᾶς Σιμωνίας οὕτως ὀνομασθεῖσαν ἀπὸ Σίμωνος τοῦ μάγου ἥτοι τῆς ἀγορᾶς καὶ πωλήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν θέσεων καὶ τῆς διὰ δωροδοκίας ἐπιτυχίας αὐτῶν. Συγχρόνως δ' ἐξέτεινε τὸν

μέχρι τοῦδε διὰ μόνους τοὺς ἐπισκόπους συνήθως ἰσχύοντα νόμον τῆς ἀγαμίας ἐπὶ πάντας τοὺς κληρικούς ἀνεξαίρετως θέλων οὕτω νὰ τοὺς ἀποσπᾷ ἀπὸ παντὸς κοσμικοῦ συνδέσμου καὶ νὰ τοὺς προσηλώσῃ ἀπολύτως εἰς τὰ συμφέροντα τῆς ἐκκλησίας ἢ μᾶλλον τοῦ παπικοῦ θρόνου. Εἰς ἄλλην δὲ δευτέραν σύνοδον (1075) προέβη καὶ μέχρι τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς λεγομένης περιβολῆς (investitura), ἧ ἐστὶ τῆς ὑπὸ τῶν κοσμικῶν ἡγεμόνων εἰς τὰς ἐπισκοπὰς καὶ τὰ μοναστήρια θεωρούμενα ὡς τιμάρια ἐγκαθιδρύσεως τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν ἡγουμένων διὰ τῆς εἰς αὐτοὺς παραδόσεως τοῦ δακτυλίου καὶ τῆς βακτηρίας· πρὸ πάσης δὲ ἄλλης ἢ διατάξεως αὕτη ἐτάραξε τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς μακράς μετ' αὐτῆς διενέξεις.

Ἡ κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον ὑπὸ τῶν Σαξόνων γενομένη πρὸς τὸν Γρηγόριον αἰτήσεις βοήθειας ἔδωκεν εἰς τοῦτον τὴν ἐπιθυμητὴν εὐκαιρίαν νάποκαλύψῃ καὶ ἦν ἐπρέσθεις τολμηρὰν ἀρχήν: ὅτι ὁ πάπας ὡς ἐπίτροπος τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς προτίσταται ὅλων τῶν κοσμικῶν κυριάρχων καὶ ὅτι διὰ τοῦτο αὐτοκράτορες, βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες δὲν εἶνε εἰμὴ ὑποτελεῖς αὐτοῦ. Ὅθεν διὰ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐκάλεσε δι' ἐπίτηδες ἀπεσταλμένων ἐξάρχων τὸν Ἑρρίκον κατηγοροῦμενον νάπολογηθῇ ἐνώπιον τοῦ δικαστικοῦ βήματος εἰς Ῥώμην· ἀλλ' ὁ νέος βασιλεὺς ἀγανακτήσας διὰ τὴν αὐθάδειαν ταύτην ἀπέπεμψε μεθ' ὕβρεως τοὺς ἐξάρχους καὶ συγκαλέσας ἐν Οὐορματίζ τοὺς Γερμανοὺς ἐπισκόπους ἐδίκησε δι' αὐτῶν καὶ καθήρσε τὸν Γρηγόριον. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα συνταχθεῖσα συλλογὴ συνοδικῶν ἀποφάσεων καὶ κανόνων τῶν ἄλλως γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν ψευδοῖσι-δορικῶν δογμάτων, εἰς τὰ ὅποια, καίτοι ὑποβολιμαία, ὡς ἐκ τῶν ψηλαφητῶν ἀναχρονισμῶν δηλοῦται, ὁ Γρηγόριος ἐσπούδασε νὰ δώσῃ καθολικὴν ἰσχύν, περιεῖχε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν διάταξιν ταύτην: ὅτι μόνον αἱ ὑπὸ τοῦ νομίμου πάπα συγκαλούμεναι σύνοδοι εἶχον κύρος καὶ αἱ τούτων ἀποφάσεις ὑπῆγοντο εἰς τὴν ὑπερτάτην ἐκείνου αὐθεντίαν, μέσον, δι' οὗ ἦ τε ἰσχὺς τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἡ τῶν ἐπισκόπων ἡλαττοῦτο οὐσιωδῶς, ἐντεῦθεν ὁ Γρηγόριος ἀπεφάνετο ἀυστόλως τὴν ἐν Οὐορματίζ συγκροτηθεῖσαν σύνοδον ὡς παράνομον, τὸν δὲ αὐτοκράτορα ἀφορίσας ἐκήρυξεν ἐκπτωτον τῆς ἀρχῆς. Τοῦτο δὲ συνέβη καθ' ἣν στιγμὴν ἡ τοῦ Ἑρρίκου διαγωγὴ πρὸς τοὺς Σάξονας εἶχε διεγείρῃ γενικὴν δυσἀρέστησιν. Ὅθεν βλέπων οὗτος ἑαυτὸν ἐγκαταλειμμένον μὲν ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀπειλούμενον δὲ παρὰ τῶν ἐν Τρηουίροις συναλθόντων ἡγεμόνων νὰ στερηθῇ τοῦ θρόνου ἐὰν ἐντὸς ἐνὸς ἔτους μὴ ἐπιτύχῃ τῆς λύσεως τοῦ ἀφορισμοῦ, ἠναγκάσθη (1077) ἐν μέσῳ δριμυτάτου χειμῶνος νὰ διαβῇ τὰς Ἀλπεῖς καὶ ἀπέλθῃ κατευ-

θεῖαν πρὸς τὸν πάπαν διατρίβοντα τότε ἐν Κανουσίῳ φρουρίῳ τῆς φίλης αὐτοῦ Ματθίλδης κομίσσης τῆς Τοσκάνης. Ἀλλὰ δὲν ἔλαβε τὴν ἄδειαν νὰ προσέλθῃ, εἰμὴ ἀφοῦ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀνυπόδητος, ἄσιτος καὶ ἐν ἱματίῳ μετανοίας ἔμεινεν ἐν τῷ προκαλίῳ· καὶ μετὰ τὴν οἰκτρὰν δὲ ταύτην ταπείνωσιν μόλις ἔτυχεν ἀτελοῦς καὶ ἀμφιβόλου συγγνώμης, διότι ὑπεχρεώθη νὰ ἀπολογηθῇ προηγουμένως ἐνεκα τῶν γενομένων κατ' αὐτοῦ κατηγοριῶν ἐνώπιον δικαστηρίου συγκροτηθησόμενον ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τοῦ πάπα καὶ τῶν ἡγεμόνων καὶ ἔπειτα νὰ ἀλλάξῃ τὸ στέμμα ἀπέχων ἐν τούτῳ πάσης κυδερνητικῆς ἐξουσίας.

Ἡ τραχύτης αὕτη τοῦ πάπα διήγειρε πολλῶν τὴν συμπάθειαν ὑπὲρ τοῦ ἐξευτελισθέντος Ἑρρίκου, ὥστε οὗτος τάχιστα κατέστη ἱκανὸς νάντιταχθῇ εἰς τοὺς ἀντιπάλους του, οἵτινες ἐν τῷ μεταξύ εἶχον χειροτονήσῃ ἕτερον βασιλέα τὸν Ῥοδόλφον τῆς Σουηβίας. Τριετὴς ἐμφύλιος πόλεμος κατεσπάραξε τὴν Γερμανίαν· διαρκούντος δὲ τούτου ὁ Γρηγόριος ἔμεινεν ἐπὶ πολὺ ἀμφίροπος ἐναντίον τῶν προσδοκίων τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἑρρίκου πεποιθότων εἰς τὴν βοήθειαν αὐτοῦ· μόλις δὲ μετὰ τὴν παρὰ τὸ Φλάχειμον τῆς Θυριγγίας νίκην τοῦ Ῥοδόλφου (1080) ἀναθαρρήσας ἀνεγνώρισεν μὲν τοῦτον ὡς βασιλέα, ἀφώρισε δὲ αὐτῇς καὶ ἐκέρυξεν ἐκπτώτον τῆς ἀρχῆς τὸν Ἑρρίκον, ὅστις ὅμως ἀνταποδίδων τὰ ἴσα ἀπεκήρυξεν αὐτὸν συγχρόνως, προσκάλεσε τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Ῥαυέννης Κλήμεντος Γ' ὡς ἀντίπαπα. Ὡστε ἡ μὲν Γερμανία εἶχεν ἤδη δύο βασιλεῖς, ἡ δὲ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία δύο πάπας. Ἐν τούτῳ ὁ Ῥοδόλφος εἰς μάχην ἄλλην κρισιμωτέραν, τὴν παρὰ τὸν Ἐλστερον ποταμὸν τῆς Σαξονίας τρωθεὶς δεινῶς ἀπέθανεν. Εἰκαὶ δὲ ἡ μερὶς αὐτοῦ, ἡγουμένου τοῦ Ὁθωνος, ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον καὶ ἀνηγόρευsen ἕτερον βασιλέα, τὸν κόμιτα τοῦ Λουξεμβούργου Ἑρμάννον, οὐδὲν ἥττον ὁ Ἑρρίκος ἐπιτρέψας τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους εἰς τὸν γαμβρόν του Φρειδερίκον δοῦκα τῆς Σουηβίας μετὰ τὸν Ῥοδόλφον ἐνέβαλε κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος (1081) εἰς Ἰταλίαν καὶ μετὰ τριετὴ πολιορκίαν γενόμενος κύριος τῆς Ῥώμης ἐγκατέστησεν εἰς τὸν παπικὸν θρόνον τὸν Κλήμεντα, παρ' οὗ καὶ ἐστέρθη αὐτοκράτωρ. Ἐν τούτῳ δὲ ὁ Γρηγόριος ἐγκλεισθεὶς εἰς τὸν Ἀγγελόπουργον ἐκάλεσεν εἰς βοήθειάν του τὸν ἄρτι ἀπὸ τῆς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατείας του ἐπανελθόντα Ῥόβερτον Γυσκάρδον, οὗτινος ἡ μετὰ ἰσχυρᾶς δυνάμεως ἐμφάνισις συνεπήγαγε τάχιστα τὴν τε ἐλευθέρωσιν ἐκείνου καὶ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἑρρίκου εἰς τὰ ἴδια. Ἀλλ' ἡ ἀγανάκτησις, ἣν οἱ κάτοικοι τῆς Ῥώμης ἠσθάνθησαν, ὡς ἐκ τῆς ἀκολάστου διαγωγῆς τῶν Νορμανῶν κατὰ τοῦ προσκαλέσαντος αὐτοῦς πάπα ἠνάγκασαν τοῦτον νὰ παρακολουθήσῃ τὸν σύμμαχόν του εἰς

Σάλερνον, ὅπου καὶ ἀπέθανε (1085), μείνας ἕως τελευταίας ἀναπνοῆς ἐχθρὸς ἀμείλικτος τοῦ Ἑρρίκου καὶ θεωρῶν ἑαυτὸν ὡς μάρτυρα τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀληθείας.

Τὰ τῆς Γερμανίας πράγματα ἐστράφησαν ἤδη πρὸς ὄφελος τοῦ Ἑρρίκου· οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ, μὴδὲ τῶν Σαξόνων ἐξαιρουμένων, ἀποκαμώντες ἐκ τοῦ μακροῦ καὶ ὀλεθρίου πολέμου ἐδείχθησαν εὐδιάθετοι εἰς συνδιαλλαγὴν· ὁ προαναγορευθεὶς βασιλεὺς Ἑρμᾶννος παρητήθη ἐκουσίως τὴν ἀρχὴν καὶ ὁ μετ' αὐτὸν ἐκλεχθεὶς μαρκίων τῆς Μεισνίας Ἐκβερτος ἀπέβίωσε. Οὕτω δὲ μὴδὲνα ἐναντίον ἔχων ὁ Ἑρρίκος μετέβη καὶ αὖθις εἰς Ἰταλίαν (1090), ὅπου ἐπήγαγεν εὐτυχῶς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς κομίσσης Ματθίλδης καὶ πολλὰς αὐτῆς πόλεις ἐκυρίευσεν.

δ) Ἀποστάσεις τῶν υἱῶν τοῦ Ἑρρίκου Δ'. Διατρίβοντος ἔτι τοῦ Ἑρρίκου ἐν Ἰταλίᾳ ὁ πρεσβύτερος υἱὸς αὐτοῦ Κορράδος, ὅστις πρῶτος χρόνου (1087) ἐστέρθη διάδοχος τῆς βασιλείας ἐν Γερμανίᾳ, διέμενε δὲ ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ πατρὸς ἐν τῇ εἰρημένῃ χερσονήσῳ παραπεισθεὶς ὑπὸ τῆς ἀντιθέτου τοῦ Κλήμεντος Γ' μερίδος, ἥς προΐστατο ὁ παρ' αὐτῆς προχειρισθεὶς ἀντίπαπας Οὐρβανὸς Β', ἀπέστη ἀπ' ἐκείνου ἀναφανδὸν καὶ ἐχρίσθη βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας. Ἀλλ' ὁ Ἑρρίκος ἅμα τῇ εἰς Γερμανίαν ἐπανόδῳ αὐτοῦ (1097) συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας ἐν Κολωνίᾳ ἔπεισε τοὺτους νὰ κηρύξωσι τὸν ἀποστάτην ἐκπτώτον τῆς κληρονομίας καὶ νὰ μεταβιβάσωσιν αὐτὴν εἰς τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ τὸν Ἑρρίκον Ε'. Ὁ δυστυχὴς Κορράδος ἐγκαταλείρθηκε καὶ ὑπὸ τῆς παπικῆς μερίδος, ἥτις ἤθελε νὰ τὸν μεταχειρισθῇ ὡς ἀπλοῦν ὄργανον, ἀπέθανε τῷ 1001 εἰς ἐσχάτην περιελθὼν ἀπορίαν. Μικρὸν δὲ πρὶ αὐτοῦ ἀπέβίωσαν ὁ τε Κλήμης Γ' καὶ ὁ ἀντίπαλός του Οὐρβανὸς καὶ τὸν τελευταῖον διεδέχθη ὁ Πασχάλιος Β', ὅστις μαθητὴς πιστὸς τοῦ Γρηγορίου, ἀφοῦ ἀνενέωσε τὸν κατὰ τοῦ Ἑρρίκου ἀφορισμὸν ὡς ἐπιχειρήσαντος τὴν ἐκλογὴν ἐτέρου ἀντίπαπα, διενήργησε στάσεις ἐντὸς τῆς Γερμανίας καὶ κατάρθωσε νὰ κινήσῃ εἰς ἀπόστασιν καὶ αὐτὸν τὸν ὁμώνυμον υἱὸν αὐτοῦ, διὰ τῆς πονηρίας τοῦ ὁποίου ὁ δυστυχὴς πατὴρ συλληφθεὶς ἐφυλακίσθη καὶ δικασθεὶς ἔπειτα ὑπὸ τινος ἐν Ἰγγελεμιῷ συγκροτηθείσης συνόδου ὑπεχρέωθη νὰ παραιτηθῇ τὴν ἀρχήν. Ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐτοιμασιῶν τῆς στέψεως τοῦ νέου βασιλέως ὁ γέρον Ἑρρίκος ἀποδράς ἐκ τῆς φυλακῆς κατέφυγε πρῶτον εἰς Κολωνίαν, ἔπειτα δὲ εἰς Λεόδιον, ὅπου ὁ δοῦξ τῆς Κάτω Λοθαριγγίας ἀντελάβετο αὐτοῦ. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἔμελλε νὰ ἐκραγῇ πόλεμος μεταξὺ πατρὸς καὶ υἱοῦ, ἐπελθὼν ὁ θάνατος ἀπῆλλαξε τὸν πρῶτον ἀπὸ τινος δυστυχοῦς ζωῆς καὶ μιᾶς πεντηκονταετοῦς πλήρους ἀκανθῶν βασιλείας. Ἀλλὰ τοῦ πάπα Πασχα-

λίου τὸ μῖσος κατεδίωξεν αὐτὸν καὶ μετὰ θάνατον· διότι ἐκ προσταγῆς τῶν τοποτηρητῶν ἐκείνου ὁ νεκρὸς τοῦ βασιλέως ὡς ὑπὸ τὸ βάρος δῆθεν τοῦ ἀφορισμοῦ τελευτήσαντος ἀνορυχθεὶς ἔμεινεν ἄταφος δι' ὅλων πέντε ἐνιαυτῶν, ὅτε, ἀρθέντος τοῦ ἀφορισμοῦ, ἐκηδεύθη τελευταῖον εἰς τὸ τῶν προγόνων αὐτοῦ κοιμητήριον ἐν Σπείρᾳ.

§ 706. 4) **Ἑρρίκος Ε' (1106-1125)**. Ὁ τοσοῦτον ἀστόργως πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ προσενεχθεὶς Ἑρρίκος Ε' ὡς βασιλεὺς διεκρίθη τὰ μάλιστα ἐπὶ συνέσει καὶ σταθερότητι χαρακτήρος· ἐξαρχῆς δὲ προσέθετο δύο τινὰς σκοπούς: α') μὲν νὰ ἀνορθώσῃ τὸ ταπεινωθὲν βασιλικὸν ἀξίωμα, διὸ περιέστειλε μέχρι τινὸς τοὺς μεγιστᾶνας καὶ ἀποκατέστησε τὴν ὅλως λησμονηθεῖσαν Γερμανικὴν κυριαρχίαν εἰς τὴν Βοημίαν, Πολωνίαν καὶ Οὐγγαρίαν· β') δὲ νὰ δώσῃ πέρας εἰς τὴν περὶ τῆς περιβολῆς ἔριν, ἥτις ἀνεκαινίσθη πάλιν, ὅτε ὁ πάπας Πασχάλιος Β' ἐπανελάβε τὴν ἀπαγόρευσιν ἐκείνης, ἀλλ' ὁ Ἑρρίκος ἐξηκολούθησεν ἀμεριμνῶν περὶ τῶν παπικῶν ἀξιώσεων νὰ ποιῇται χρῆσιν τοῦ βασιλικοῦ αὐτοῦ δικαϊώματος. Συμβιβασμός τις παρὰ τοῦ πάπα προταθεὶς, καθ' ὃν προέκειτο ὁ μὲν βασιλεὺς νὰ παραιτηθῇ τὴν περιβολήν, οἱ δ' ἐπίσκοποι ἐξεγαντίας νὰποδώσωσιν ὅλα τὰ κοσμικὰ κτήματα καὶ βασιλικά δωρήματα, εὗρε γενικὴν παρὰ τῷ κλήρῳ ἀντίρρησην, ὥστε ὁ Ἑρρίκος ὀργισθεὶς ἐφυλάκισε τὸν πάπαν μετὰ τῶν καρδινάλιων καὶ ἠνάγκασε τελευταῖον τοῦτον νὰ συνομολογήσῃ νέαν συνθήκην κυροῦσαν τὸ τοῦ βασιλέως δικαίωμα τοῦ περιβάλλειν τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἡγουμένους διὰ δακτυλίου καὶ βακτηρίας κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνθήκην· μετὰ δὲ τοῦτο ἔστειλεν ὁ Πασχάλιος (τὴν 13 Ἀπριλίου 1111) τὸν Ἑρρίκον αὐτοκράτορα. Ἀλλ' ἅμα καταλιπόντος τούτου τὴν Ἰταλίαν ὁ Πασχάλιος ἀνεκάλεσε τὴν συνθήκην ὡς ἐκβιασθεῖσαν καὶ ἐξετόξευσε κατὰ τοῦ Ἑρρίκου τὸν ἀφορισμόν, ὃν ἐπανελάβε καὶ ὁ διάδοχός του Γελάσιος Β'. μόλις δὲ ἡ κατὰ τὸ 1122 ἐν Οὐορματία γενομένη σύμβασις μετὰ τοῦ Καλλίστου Β' διέλυσε τὴν πεντηκονταετῇ σχεδὸν μεταξὺ τῆς βασιλείας καὶ τῆς ἐκκλησίας ἔριν, τοῦ μὲν αὐτοκράτορος συγκατατεθέντος νὰ μὴ ποιῇται τοῦ λοιποῦ χρῆσιν τῆς διὰ δακτυλίου καὶ βακτηρίας περιβολῆς ἐν τῇ ἀπονομῇ τῶν κληρουχημάτων, τοῦ δὲ πάπα στέρξαντος νὰ δέχωνται οἱ τε ἐπίσκοποι καὶ ἡγούμενοι τὴν κληρουχικὴν ἐξουσίαν παρ' ἐκείνου διὰ τοῦ σκήπτρου καὶ νὰ μὴ ἐκλέγωνται ἄλλως εἰμὴ ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος. — Ἀπέθανε δὲ ὁ Ἑρρίκος τῷ 1125 ἐν Τραϊάκτῳ μηδένα ἴδιον γόνον οὐδ' ἄλλον οἰονδήποτε ἐξ ἀρρενογονίας συγγενῆ καταλιπόν.

§ 707. **Μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος τῆς Γερμανίας ἐπὶ τῆς Σαξονικῆς καὶ Φραγκικῆς δυναστείας.** 1) Ἡ

βασίλεια. Ἀπὸ τῆς ἐξαλείψεως τοῦ τῶν Καρολιδῶν γένους παύουσι καὶ αἱ τοῦ κράτους διαίρέσεις μεταξὺ υἱῶν, ταύτας δὲ διαδέχεται κατ' αὐτάς τις διχόρροπος μεταξὺ τοῦ κληρονομικοῦ καὶ αἵρετοῦ μέχρι τοῦ Ἑρρίκου Δ', καθόσον ἡ τῶν μεγιστάνων ἐκλογὴ δὲν ἦτο πλέον τι ἢ πανηγυρική τις τῆς ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος βασιλείας γενομένης ῥυθμίσεως τῆς διαδοχῆς ἀναγνώρισις, ἣτις ἤθελεν ἀποβῆ ἐπὶ μᾶλλον τύπος κενός, ἐὰν ἡ ἐπανειλημμένως συμβᾶσα ἔκλειψις τῆς ἀρχούσης δυναστείας δὲν συνεπῆγαγε τὴν ἀνάγκην ἐκλογῆς τινος. Ἐγίνετο δὲ ἡ ἐκλογὴ, πολλάκις δὲ καὶ ἡ στέψις τοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκίας διαδόχου, ζῶντος ἔτι τοῦ διέποντος βασιλέως. Ἐπὶ Ἑρρίκου Δ' κατὰ πρῶτον ἐκήρυξαν οἱ ἡγεμόνες ῥητῶς τὴν Γερμανίαν ὡς αἵρετόν κράτος· τὰ ὅρια τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας δὲν ἦσαν δι' οὐδενὸς νόμου κανονισμένα· ἡ μεγαλειτέρα ἢ μικροτέρα αὐτῶν ἑκτασις ἐξῆρτητο πρὸ πάντων ἐκ τῆς οἰκιακῆς δυνάμεως καὶ τῆς προσωποκρίτης τοῦ ἄρχοντος.

2) Οἱ δοῦκες περιορισθέντες ὑπὸ τοῦ Μ. Καρόλου εἰς τὸ ἀρχικὸν αὐτῶν καθῆκον, τὴν ἐν πολέμῳ ἡγεμονίαν, ἐξέτειναν ταχέως μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου τὴν ἐξουσίαν των ἐν ᾧ ὠκειοποιήθησαν τὰ ἔργα τῶν ἀχρήστων καταστάντων ἐκτάκτων ἐπιτρόπων, ἰδίως δὲ τὴν ἐφορίαν τῶν δικαστηρίων καὶ τὴν ἐν ταῖς τοπικαῖς συνόδοις προεδρείαν, ἣτις περιεποίησεν αὐτοῖς συγχρόνως καὶ τὴν μεγίστην ἰσχὺν εἰς τὴν τοῦ βασιλέως ἐκλογὴν· ἡ δύναμις ὁμῶς αὐτῶν περιορίσθη διὰ τῶν βασιλικῶν προνομίων, διὰ τῆς ἐπιδόσεως τῶν πόλεων καὶ τῆς ἰδρύσεως τῶν ἡγεμονιῶν, ὧν προΐσταντο μαρκίονες, χωροκόμιτες κλ. Ἐπὶ Ἑρρίκου Δ' τὰ πλεῖστα τῶν δουκᾶτων ἐγένοντο κληρονομικά.

3) Τὸ ἀξίωμα τῶν παλατινῶν, οἵτινες κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Μερουγγιδῶν καὶ Καρολιδῶν ἦσαν αὐλικοὶ δικασταὶ καὶ ἐξεδίκαζον πᾶσαν ἔφεσιν εἰς ὑποθέσεις, περὶ ὧν δὲν ἀπεφάσιζεν ἀμέσως ὁ βασιλεὺς, ἐξέλιπε μετὰ τῆς καταρρεύσεως τῆς τῶν Καρολιδῶν βασιλείας. Ἀλλὰ κατὰ τὴν Ι' ἤδη ἑκατονταετηρίδα ἀναφαίνονται πάλιν παλατινοί, ὅχι πλέον ὡς αὐλικοὶ δικασταί, ἀλλ' ἐν ταῖς κατὰ μέρος ἐπαρχίαις εἴτε ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ βασιλέως ἐπὶ δικαστηρίου εἴτε ὡς βασιλικοὶ οἰκονομικοὶ ὑπάλληλοι ὠρισμένοι νὰ προστατεύωσι τὰ τοῦ στέμματος νόμιμα (regalia), νὰ διαφυλάττωσι τὰ δικαιώματα τοῦ δημοσίου ταμείου (fiscus) καὶ νὰ ἐπιτηρῶσι τὰ βασιλικά κτήματα. Καὶ τοῦτο δὲ τὸ ἀξίωμα κατέστη ὡς ἐπιτοπλεῖστον κληρονομικόν.

4) Ὅλαι αἱ κομιτεῖαι ἐπὶ τῶν Φράγκων αὐτοκρατόρων ἐγένοντο ὡσαύτως κληρονομικά.

§ 708. Λοθάριος Γ' ὁ Σάξων (1125-1137). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἑρρίκου Ε' ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Φριδερίκος δούξ

τῆς Σουηβίας ἤλπιζε νάναγορευθῇ διάδοχος τοῦ. Ἄλλ' ὁ τοῦ Μογουν-
τιακοῦ ἀρχιεπίσκοπος, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος ἀντίπαλος τοῦ Ἑρ-
ρίκου Ε' καὶ τῆς μερίδος αὐτοῦ, κατώρθωσε νὰ ἐκλεχθῇ αὐτ' ἐκείνου
ὁ τῶν Σαξόνων δουὲς Λοθάριος· κατὰ δὲ τὴν περὶ τὴν ἐκλογὴν γενο-
μένην συνθήκην ἠναγκάσθη οὗτος νὰ ὑποσχεθῇ ὅτι τοῦ λοιποῦ ἡ διὰ
τοῦ σκήπτρου περιβολὴ θέλει ἐκτελεῖσθαι ὅχι ἀμέσως πρὸς τὸν ἐκλε-
γόμενον, ὅπως εἶχε πρότερον ὀρισθῇ, ἀλλὰ πρὸς τὸν προηγουμένως
ἱερωθέντα· προέβη μάλιστα καὶ ἔτι περαιτέρω παραλείψας εἰς τοὺς
ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ παρόντος ἐπισκόπους καὶ κληρικοὺς τὸν ὄρκον
τῆς ὑποτελείας καὶ ἀρκασθεὶς εἰς μόνην τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως,
ἐν ᾧ οἱ κοσμικοὶ ἡγεμόνες ὑπεχρεοῦντο εἰς ἀμφοτέρα. Τοιοῦτοτρόπως
δὲ ἐθυσίαςεν ἀπέναντι τῶν κληρικῶν μεγιστάνων τὴν ἀρχήν, ἐφ' ἧς ἡ
αὐτοκρατορία ἐρείδετο, ἀπολύσας αὐτοὺς ἐκ τοῦ καθολικοῦ συνδέσμου
μεθ' ὧν τῶν κτημάτων, ὅσα ἀπὸ τοῦ μεγάλου Καρόλου περιῆλθον
εἰς τὴν ἐξουσίαν των. Τὴν μόνην αὐτοῦ θυγατέρα συνέζευξε μετὰ τοῦ
ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Οὐέλφων καταγομένου Ἑρρίκου τοῦ Ἀλαζόνος
δουκὸς τῆς Βαυαρίας, διὰ τῆς βοήθειας τοῦ ὁποίου ἐζήτησεν εἰς μά-
την νάφαιρέσῃ ἀπὸ τῶν Ὀευσταουφίων ἀδελφῶν Φριδερίκου καὶ Κορ-
ράδου τὰ βασιλικά κτήματα, ἅτινα ὁ Ἑρρίκος Ε' καταβαλὼν τοὺς
ἀντιπάλους τοῦ εἶχεν ἰδιοποιηθῇ καὶ κατέλιπε κληρονομίαν, ὡς ἂν
ἦσαν ιδιόκτητα αὐτοῦ, εἰς τοὺς Ὀευσταουφίους.

Οἱ Ὀευσταοφιοὶ οὐ μόνον διετήρησαν ὑπὸ τὴν κατοχὴν των τὰ
εἰρημένα κτήματα, ἀλλ' ἐνθάρουνθέντες ἐκ τῆς περὶ τὸν πόλεμον εὐ-
τυχίας ἐπεχείρησαν ἀπροκαλύπτως καὶ τὸν περὶ τοῦ Γερμανικοῦ στέμ-
ματος ἀγῶνα. Ὁ Κορράδος μάλιστα ἐπέτυχε νὰ στεφθῇ βασιλεὺς ἐν
Ἰταλίᾳ, ἀλλὰ μετοῦπολιν, ἐκσφενδονίσαντος κατ' αὐτοῦ ἀφορισμὸν
τοῦ πάπα Ὁνωρίου Β', ἀπέβαλε ὅλους τοὺς ὁπαδοὺς του. Αὐτὸς τε
δὲ καὶ ὁ ἀδελφός του Φριδερίκος μετὰ θετῇ ἀδιάκοπον πάλην ἠναγ-
κάσθησαν τέλος νὰ ὑποταχῶσιν εἰς τὸν βασιλέα.

Ὁ Λοθάριος ἐστράτευσε δις εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐπὶ τῆς πρώτης
ἐκστρατείας ὁ κύριος σκοπός, ἦγουν τοῦ ἐκ τῆς συγχρόνου ἀναγορεύσεως
δύο παπῶν Ἀνακλήτου Β' καὶ Ἰννοκεντίου Β' ἀναφυέντος σχίσματος ἡ
κατάπαυσις, δὲν κατωρθώθη· καταφυγόντος δὲ τοῦ πρώτου ἐξ αὐτῶν
ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ κόμιστος τῆς Σικελίας Ῥογήρου Β', ὁ ἕτερος
δὲν ἐβράδυνε νὰ στέψῃ αὐτοκράτορα τὸν Λοθάριον. Κατὰ τὴν δευτέ-
ραν ἐκστρατείαν ὁ Λοθάριος μετὰ τοῦ γαμβροῦ τοῦ Ἑρρίκου ἐξήλασε
τὸν εἰρημένον Ῥογήρον ἐκ τῶν πλειόνων χωρῶν τῆς κάτω Ἰταλίας,
ὅς εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ καταλάβῃ καὶ πύκλυνεν οὕτω τὴν εἰς Ῥώμην
ἀκώλυτον ἐπάνοδον τοῦ Ἰννοκεντίου Β'. Ἐνῶ δ' ἐπέστρεφεν ἐκ τῆς

Ἰταλίας ἀπεβίωσεν ἐν τῇ καλύβῃ τινὸς χωρικοῦ παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Βαυαρίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΑ'.

ΟΓΕΣΤΑΟΥΦΙΚΗ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ (1138-1254).

§ 709. 1) **Κορράδος Γ' (1138-1252).** Μετὰ τὸν Λοθάριον ἠρέθη βασιλεὺς ὅχι ὁ κραταῖος καὶ μισητὸς γαμβρὸς τοῦ Ἑρρίκος ὁ Ἀλαζών, ὅστις ἔλαβε παρ' ἐκείνου καὶ τὴν Σαξονίαν καὶ εἶχεν ἤδη εἰς χεῖράς του καὶ τὰ βασιλικά παράσημα, ἀλλ' ὁ Ὁγεσταούφιος Κορράδος. Ὅπως δὲ ὁ Λοθάριος πρὸς τοῦτον καὶ τὸν ἀδελφόν του, οὕτω καὶ αὐτὸς προσηνέχθη πρὸς τοὺς Θυελφίδας ἀπαιτήσας εὐθὺς παρὰ τοῦ Ἑρρίκου μέρος τῶν ὁποίων ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ πενθεροῦ τοῦ βασιλικῶν τιμαριῶν μὴ ἐνδοὺς δὲ ὁ Ἑρρίκος εἰς τὴν τοιαύτην ἀπαίτησιν εὐθὺς ἀπεκηρύχθη, καὶ τὸ μὲν δουκῆτον τῆς Βαυαρίας ἐδόθη εἰς τὸν μαρκίωνα τῆς Αὐστρίας Λεοπόλδον ἑτεροθαλῆ ἀδελφόν τοῦ Κορράδου Γ', τὸ δὲ τῆς Σαξονίας εἰς Ἀλβρέχτον τὸν Βαῦρον υἱὸν τοῦ κόμητος τῆς Ἀσκανίας. Ἐν τούτῳ ὁ Ἑρρίκος διατηρήθη ἐν Σαξονίᾳ, καὶ μετὰ τὴν μικρὸν ἔπειτα ἐπελθοῦσαν ἀποβίωσιν αὐτοῦ, ὄντος ἔτι ἀνηλίκου τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἑρρίκου τοῦ Λέοντος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Οὐέλφου ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Λεοπόλδου καὶ τοῦ βασιλέως· μετὰ τινα δὲ ἤτταν τῶν Οὐέλφων ἀλωθείσης τῆς ὁχυρᾶς αὐτῶν πόλεως Οὐεινσβέργης (Weinsberg), ὁ βασιλεὺς ἐπέτρεψεν εἰς τὸ γυναικεῖον φύλον τῶν κατοίκων νάποκομίσῃ ἐντεῦθεν ὅ τι ἑκαστὸν ἄτομον ἐδύνατο νὰ φέρῃ ἐπὶ τῶν ὤμων. Ὅθεν γυναῖκες καὶ κόραι ὤφθησαν ἐνῷ ἐξήρχοντο τῆς πόλεως φέρουσαι τοὺς ἄρρενας αὐτῶν συμπολίτας καὶ ὁ βασιλεὺς εἶδεν ἄσμενος τὴν πανουργίαν ταύτην. Ὁ πόλεμος ἔλαβε πέρας διὰ τινος συνθήκης, καθ' ἣν Ἑρρίκος ὁ Λέων ἐτήρησε μὲν τὴν Σαξονίαν, παρητήθη δὲ τὴν Βαυαρίαν, ἥτις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λεοπόλδου περιήλθεν εἰς τὸν τούτου ἐν Αὐστρίᾳ διάδοχον Ἑρρίκον Ἰασομίργοττον ἄλλον ἑτεροθαλῆ τοῦ Κορράδου ἀδελφόν, ὅστις ἔφερε τὸ ἐπώνυμον τοῦτο ἀπὸ τοῦ συνήθους τρόπου τῆς ὀρκίσεώς του. — Τὰ περὶ τῆς σταυροφορίας τοῦ Κορράδου ἀλλαχοῦ.

§ 710. 2) **Φρειδερίκος Α' Βαρβαρόσσας (1152-1192).** Ἐπειδὴ ἐκ τῶν δύο τοῦ Κορράδου υἱῶν ὁ μὲν πρεσβύτερος Ἑρρίκος εἶχε προαποβιώσῃ, ὁ δὲ νεώτερος Φρειδερίκος ἦτο μόλις

ὀκταετής, ὁ βασιλεὺς πρὸ τοῦ θανάτου συνέστησε εἰς τοὺς μεγιστάνας ὡς διάδοχον τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Φρειδερίκον *Βαρβαρόσσαν* (Πυρρογένειον) δοῦκα τῆς Σουηδίας, ὅστις διακρίθεις ἤδη κατὰ τὴν δευτέραν σταυροφορίαν καὶ δοκῶν μόνος ἐπιτήδειος διὰ τῆς καταγωγῆς του νὰ συνδιαλλάξῃ τὰς δύο ἀντιμαχομένας μερίδας ἀνεγνωρίσθη σχεδὸν ὁμοφώνως ὑπὸ πάντων ὑπέρτατος ἄρχων τοῦ κράτους. Ἐξαρχῆς δὲ οὗτος συνέλαβε τὴν μεγαλόφρονα ἀπόφασιν τοῦ νὰ ἐπαναγάγῃ περὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ τὰ κοσμικὰ τὴν ἐπὶ τῶν Καρολιδῶν καὶ 'Οθόνων κατὰστασιν τῶν πραγμάτων καὶ ἔστησεν ἐξαιρέτως τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν Ἰταλίαν· ὅθεν ἐπεχείρησεν ἕκτῃ εἰς ταύτην ἐκστρατείαν, καὶ διήνυσεν τὸ τρίτον μέρος τῆς βασιλείας του (13 ἔτη) αὐτόθι.

Πρώτη ἐκστρατεία (1154). Ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Ἑρρίκου Δ' αἱ Λογγιβαρδικαὶ πόλεις παρεκκλίναςαι τῆς δικαιοδοσίας τῶν αυτοκρατορικῶν διοικητῶν ἤρουντο ἰδίους ὑπάτους καὶ ἡγεμονικὰ προσέτι δικαίωματα· νομισμάτων χάραξιν, τελώνια, ἐσφατερίσθησαν· μικρότεραι πόλεις Κῶμον, Λύδης, ὑπὸ τῆς κραταιᾶς τοῦ Μεδιολάνου πιεζόμεναι ἐτράπησαν τούτου ἕνεκα πρὸς τὸν Φρειδερίκον. Πέμψαντος δὲ αὐτοῦ παραινετικὴν πρὸς τοὺς Μεδιολανίτας ἐπιστολήν, οὗτος τὴν ἔσχισε καὶ τὴν κατεπάτησεν. Κατὰ τὴν πρώτην ἐν Ἰταλίᾳ ἐμφάνισίν του ὁ Φρειδερίκος δὲν εἶχεν ἔτι δυνάμεις ἱκανὰς ὥστε νὰ ἐπαγάγῃ πόλεμον κατὰ τοῦ Μεδιολάνου, ἐδέχθη ὅμως τῶν λοιπῶν πόλεων δι' ὧν διῆλθε τὴν προσκύνησιν, κατέστρεψε τρεῖς, αἵτινες ἀντέστησαν, ἔλαβε τὸ Λογγιβαρδικὸν στέμμα ἐν Παννίᾳ καὶ ἐπορεύθη ἔπειτα εἰς Ῥώμην προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ πάπα Ἀδριανοῦ Δ' κατὰ τῶν ἀποστάντων Ῥωμαίων καὶ κατὰ τοῦ Ἀρνόλδου τοῦ Βρεσκιανοῦ μαθητοῦ τοῦ Πέτρου Ἀβιλιάρδου, ὅστις ἐπὶ Κορράδου ἤδη εἶχεν ἀναλάβῃ τὸ κήρυγμα κατὰ τῆς κοσμικῆς τοῦ κλήρου ἐξουσίας καὶ ἐκίνησεν εἰς ἐνθουσιασμόν τοὺς Ῥωμαίους, ὥστε κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν προπατόρων νὰ συστήσωσι σύγκλητον καὶ ἀνορθώσωσι τὸν τύπον τῆς ἀρχαίας δημοκρατίας. Ὁ Φρειδερίκος ἐλθὼν τὴν μὲν στάσιν κατέπαυσε διὰ πολλῆς σφαγῆς, τὸν δὲ Ἀρνόλδον παρέδωκεν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ Ἀδριανοῦ, ὅστις τὸν κατεδίκασε πάραυτα εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον. Ἀκολούθως ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πάπα αυτοκράτωρ, ἀλλ' ἕνεκα νόσων, ἐλλείψεων καὶ τῆς λήξεως τοῦ χρόνου τῆς ὑπηρεσίας τοῦ στρατοῦ του ἠναγκάσθη νὰ ἀνακάμψῃ εἰς Γερμανίαν. Φθάσας δὲ αὐτόθι ἀπέδωκεν εἰς Ἑρρίκον τὸν Λέοντα, ὅστις τὸν εἶχε συνοδεύσῃ εἰς τὴν προκειμένην ἐκστρατείαν, τὴν Βαυαρίαν, ἀπέσπασεν ὅμως ἀπ' αὐτῆς τὴν ἀνωτέρω τοῦ Ἀνίσου μαρκίαν καὶ ἤγειρε τὰς δύο μαρκίας τὴν ἄνω καὶ τὴν κάτω τοῦ εἰρημένου ποταμοῦ εἰς δου-

κἄτον, τὸ τῆς Αὐστρίας, ὅπερ προικισθὲν καὶ μετὰ σημαντικῶν προνομίων ἐμφανίζεται ἔκτοτε ὡς ἀνεξάρτητός τις ἡγεμονία τοῦ Γερμανικοῦ κράτους. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον καὶ ὁ δούξ τῆς Βοημίας δι' ὅσας ὡσαύτως παρέσχεν ὑπηρεσίας ἐν τῇ αὐτῇ ἐκστρατείᾳ ἔλαβεν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ αὐτοκράτορος τὸ βασιλικὸν στέμμα.

Ἐπὶ τῆς δευτέρας ἐκστρατείας (1158-1162) ὁ Φρειδερίκος ἀπεκῆρυξε τὸ Μεδιόλανον, διότι ἐτόλμησε τὴν μὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος καταστραφεῖσαν Τορτώναν νάποκαταστήσῃ, τὸ δὲ Κῶμον καὶ τὴν Λύδιν νά καταστρέψῃ, ἠνάγκασε τὴν πόλιν διὰ στενῆς πολιορκίας νά παραδοθῇ εἰς τὴν διάκρισιν αὐτοῦ ἀπαιτήσαντος παρὰ τῶν Μεδιολανιτῶν πρὸς ταῖς ἄλλαις ὑποχρώσεσι καὶ τὸ νά ὑποκύψωσιν εἰς ἀπάσας τὰς περὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν δικαιωμάτων διατάξεις, ὅσαι προσεχῶς ἐμελλόν νά ὀρισθῶσιν ἐν κοινῇ συνόδῳ. Τῶντι δὲ ἡ σύνοδος αὕτη συνεκροτήθη μετολίγον ἐν τῷ Ῥογκαλικῷ πεδίῳ τῆς Πλακεντίας συγκατεμένη ἀπὸ 28 ἀπεσταλμένων τῶν Ἰταλικῶν πόλεων καὶ τῶν ἐπισημοτέρων τῆς Βοωνίας νομοδιδασκάλων καὶ προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος αὐτοῦ. Κατὰ τὰς καθιερωθείσας δ' ἐν αὐτῇ θεμελιώδεις διατάξεις ἡ αὐτοκρατορικὴ θέλησις τοῦ λοιποῦ καθίστατο ἡ μόνη πηγὴ τοῦ δικαίου καὶ παντὸς νόμου. Ὅθεν ὁ Φρειδερίκος ἐπιχειρήσας ἤδη νά ἐφαρμόσῃ τὴν ὑπέρογκον ταύτην ἀρχὴν παρῶζυνεν ἐπὶ τοσοῦτον τοὺς Λογγιβάρδους, ὥστε μετὰ ἐν ἔτος ἀπὸ τῆς Ῥογκαλικῆς συνόδου οἱ Μεδιολανῖται ἠναγκάσθησαν νά καταφύγωσι καὶ αὖθις εἰς τὰ ὅπλα, ἀλλὰ πρὸς ὄλεθρον αὐτῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ ὑποστηρίζομενος ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Παυίας, τῆς Κρεμόνης, τῆς Λύδιος καὶ τῆς Νοβάρας δεινῶς ἐδήλωσεν ἐπὶ ἡμιόλιον ἐνιαυτὸν τὴν τῶν ἐπαναστατῶν χώραν, ἕως οὗ γενόμενος κύριος τῆς πόλεως τὰ μὲν τείχη καὶ τὰ κυριώτερα αὐτῆς κτίρια κατέβαλεν εἰς ἔδαφος, τοὺς δὲ κατοίκους διώκισεν εἰς 4 ὑπαίθρους κόμας· ὁμοίαν δὲ τύχην ἔλαβον καὶ αἱ τοῦ Μεδιολάνου σύμμαχοι πόλεις, οἷον ἡ Πλακεντία, ἡ Βρεσκία, ἡ Κρέμα καὶ ἄλλαι. Αἱ Ῥογκαλικαὶ ἀποφάσεις ἐφηρμόσθησαν πανταχοῦ καὶ εἰς τὰς ὑποταχθείσας πόλεις διωρίσθησαν αὐτοκρατορικαὶ ἀρχαὶ (protestates, podesta), τῶν ὁποίων αἱ καταπίσεις κατέστησαν ταχέως ἐπαίσθηται καὶ ἀφόρητοι.

Προκειμένης παπικῆς τινος ἐκλογῆς ἀνεφάνησαν καὶ μετὰ τῶν καρδινάλιων δύο ἀντίθετοι μερίδες, ἡ μὲν αὐτοκρατορικὴ, ἡ δὲ ἀντὶ-αὐτοκρατορικὴ· αὕτη προσεχείριστο πάπαν τὸν Ἀλέξανδρον Γ', ἐκείνη δὲ τὸν Βίκτωρα Δ' καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὸν Πασχάλιον Γ'. ὅθεν προέκυψε σχίσμα τι, ὅπερ διήρκεσε 18 ὅλα ἔτη (1159-1177). Ὁ Φρειδερίκος ὡς προστάτης τῆς ἐκκλησίας ἠθέλησε νά φέρῃ τινὰ

συμβιβασμόν, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ἤρνηθη αὐτῷ τὸ δικαίωμα τῆς ἐπεμβάσεως καὶ συνεμάχησε μετὰ τῶν πόλεων τῆς Ἰταλίας κατ' αὐτοῦ.

Ἐπὶ τρίτης ἄλλης παρὰ πόδας γενομένης ἐκστρατείας (1163) ἄνευ στρατοῦ ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Γ' ἐν τῇ μεταξὺ ἀφορισθείς αὐτοκράτωρ ἐζήτησε νὰ καταστείλῃ τὴν πολλαχῶς δηλωθεῖσαν δυσαρέστησιν διὰ τὴν τραχύτητα καὶ τὰς καταπιέσεις τῶν ὑπ' αὐτοῦ διορισθέντων ὑπαλλήλων.

Ἐπὶ τῆς τετάρτης ἐκστρατείας (1166-1168) ὁ Φρειδερίκος ἠνάγκασε τοὺς Ῥωμαίους διὰ τῆς περὶ Τοῦσκουλον νίκης νάναγκωρῶσι τὸν Πασχάλιον Γ' καὶ ἔλαβε διὰ χειρὸς τούτου τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα· τότε δ' εὕρισκετο εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δυνάμεώς του, ἀλλ' ἐπὶ βραχὺν μόνον χρόνον· διότι, ἐξολοθρευθέντος σχεδὸν ἅπαντος τοῦ ἀκμαίου στρατοῦ του ἕνεκα τοῦ ἐνσκήψαντος φοβεροῦ λοιμοῦ καὶ τῶν πιστοτέρων αὐτῷ μέχρι τοῦδε πόλεων Κρεμώνης, Βεργάμου, Βρεσκίας, Μαντούας καὶ Φερραρίας κηρυχθεῖσάν κατ' αὐτοῦ, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ μετημφισμένος καὶ σχεδὸν μόνος διὰ τῶν Ἀλπεων. Θέλων δὲ νάναχαίτισθαι τοὺς καταδιώκοντας αὐτὸν Λογγιβάρδους διέταξε νὰ κρεμασθῶσι καθ' ἑδὼν ἐν διαφόροις θέσεσι τινες τῶν ὑποίων ἔλαβε μεθ' ἐκείνου ὁμήρων καὶ σύναμα ἐγνωστοποίησεν, ὅτι, ἂν ἡ καταδιώξις ἐξηκολούθει περαιτέρω, καὶ οἱ ἐτι ὑπόλοιποι ὁμηροὶ τὴν αὐτὴν ἤθελον ὑποστῆ τύχην. Ἐν τούτῳ αἱ Λογγιβαρδικαὶ πόλεις, τῶν ὑποίων τὰ παράπονα κατὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν ἀρχῶν οὐδεμίαν εὑρον ἀκρόασιν, συνεννοηθεῖσαι μετ' ἀλλήλων συνεκρότησαν τὴν οὕτω λεγομένην Οὐηρωνικὴν συμμαχίαν, ἐπανάγαγον τοὺς Μεδιολανίτας εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν διὰ γενικῆς φορολογίας εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν ταύτης συντελέσασαι καὶ ἀνήγειράν μεταξὺ Παυίας καὶ Ἀστῆς νέαν ὀχυρὰν πόλιν ὡς προπύργιον κατὰ τῶν Γερμανῶν, τὴν ὁποίαν πρὸς ὕβριν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ ἀντιπάλου του πάπα ὠνόμασαν Ἀλεξάνδρειαν.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ Φρειδερίκος κατὰ τὴν ἐπομένην πέμπτην αὐτοῦ ἐκστρατείαν (1174-1178) ἐπολιόρκει τὴν νεόδημον ἐκείνην πόλιν, ἥτις μετὰ δύο ἔτη περιείχεν ἤδη πεντεκαίδεκα χιλιάδας μαχίμων πολιτῶν, Ἐρρίκος ὁ Λέων ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ, ὡς μὴ θελήσαντος νὰ τῷ παραχωρήσῃ πρὸς ἀμοιβὴν προηγουμένων ὑπηρεσιῶν τὴν πόλιν Γοσλαρίαν. Γονυπετής, ὡς λέγεται, ὁ αὐτοκράτωρ ἐδεήθη τοῦ ὑπερηφάνου δουκὸς νὰ μὴ τὸν στερήσῃ τῆς περαιτέρω βοηθείας του, ἀλλ' εἰς μάτην. Πρὶν ἢ λάβῃ νέας ἐκ Γερμανίας δυνάμεις οἱ Λογγιβάρδοι συστάντες ἐπετέθησαν κατ' αὐτοῦ περὶ Λεγνᾶνον καὶ τὸν ἐνίκησαν οὕτως ὀλοσχερῶς (τὴν 30 Μαΐου 1176), ὥστε τὸν ἠνάγκασαν νὰ συνο-

μολογήσῃ πρὸς μὲν τὸν Ἀλέξανδρον Γ' εἰρήνης συνθήκην ἐν Ἑνετίᾳ, πρὸς αὐτοὺς δὲ τὸ πρῶτον μὲν ἀνακωχὴν ἐξαετῇ καὶ μετὰ τὴν παρέλευσιν ταύτης βῆτην ἐν *Κωνσταντία εἰρήνην* (1183), καθ' ἣν ἐπὶ πληρωμῇ ὠρισμένου φόρου ἐπετράπη εἰς τὰς Λογγιβαρδικὰς πόλεις ἡ ἐξάσκησις πολλῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων.

Ἐπανακάμψας εἰς Γερμανίαν ὁ Φρειδερίκος ἀπεκήρυξε τὸν εἰρημέ-
νον Ἑρρίκον ὡς ἐγκαταλιπόντα αὐτὸν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ μὴ ἐμφα-
νισθέντα ἐνώπιόν του μετὰ πεντάκις ἐπαναληφθεῖσαν πρόσκλησιν καὶ
κατεκερμάτισε τὸ ἐπὶ τριάκοντα ἔτη ὑπ' αὐτοῦ κατασκευαζόμενον
κράτος ἀπονείμας τὴν μὲν Βαυαρίαν εἰς τὸν παλατινοκόμιτα *Ὁθωνα*
τὸν *Οὐίττελσβαχικόν*, οὗτινος οἱ ἀπόγονοι καὶ τὴν σήμερον ἐτι ἄρ-
χουσιν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, τὴν δὲ δυτικὴν Σαξονίαν εἰς τὸν ἀρχιεπί-
σκοπον τῆς Κολωνίας, τὴν δὲ ἀνατολικὴν μετὰ τοῦ δουκικοῦ ἀξιώ-
ματος εἰς τὸν κόμιτα τῆς Αἰνάλτης Βερνάρδον υἱὸν Ἀλδρέχτου
τοῦ Βαίρου. Ἐν γένει οἱ Ὀευσταούφιοι ἔμειναν πιστοὶ εἰς τὴν πολι-
τικὴν τῶν Φράγκων αὐτοκρατόρων τοῦ νὰ καθιστῶσι τὰ μεγάλα δου-
κᾶτα ἀσθενῇ καὶ ἐπομένως ἀβλαβῇ· ἐνεκα δὲ τούτου ἀμφότερα τὰ
εἰρημένα δουκᾶτα ἡλαττώθησαν ἐτι μάλλον, ἀφαιρεθέντων ἀπ' αὐτῶν
μεγάλων τεμαχίων, ἐξ ὧν τὰ μὲν ἔλαβον οἱ ἐπίσκοποι, τὰ δὲ ὑπο-
βληθέντα εἰς τὴν ἀμεσον τοῦ ὅλου Γερμανικοῦ κράτους ἡγεμονίαν
ἀπεσπάσθησαν ἐκ τῆς κυριαρχίας τῶν δουκῶν. Καὶ ἔλαβε μὲν ὁ Ἑρ-
ρίκος πρὸς ἄμυναν ἑαυτοῦ τὰ ὅπλα, καταρχὰς μάλιστα κηδοκίμησε
περὶ ταῦτα, ἀλλ' ἄφου ὁ αὐτοκράτωρ αὐτὸς ἐπαρουσιάσθη ἐν τῷ πε-
δίῳ τῆς μάχης καὶ οἱ ὑποτελεῖς αὐτοῦ τὸν ἐγκατέλιπον, κλίνας γόνυ
ἐζητήσατο παρ' αὐτοῦ συγγνώμην· συγκινήθεις δὲ μέχρι δακρύων ὁ
αὐτοκράτωρ ἀπήλλαξε μὲν αὐτὸν τῆς ἀποκηρύξεως καὶ κατέλιπεν αὐτῷ
τὰ κληρονομικὰ κτήματα, ἐξ ὧν βραδύτερον προέκυψε τὸ Βρυνσβικι-
κὸν δουκᾶτον, ὑπεχρεώθη δ' ἐν τούτῳ νάπομακρυνθῇ τῆς ἐπικρατείας
του ἐπὶ 3 ἔτη, ἅτινα διήνυσε παρὰ τῷ πενθερῷ αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ
τῆς Ἀγγλίας Ἑρρίκῳ Β'.

Ὁ Φρειδερίκος μετὰ τινα λαμπρὰν σύνοδον συγκροτηθεῖσαν ἐν
Μογοντιακῷ (1184) πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν δύο πρεσβυτέρων αὐτοῦ
υἱῶν Ἑρρίκου καὶ Φρειδερίκου ὡς στρατευσίμων ἢ ἐνηλίκων ἐνεφα-
νίσθη καὶ τὸ ἔκτον ἐν Ἰταλίᾳ, εὗρε πανταχοῦ ἐντιμον ὑποδοχὴν καὶ
ἐπανηγύρισεν ἐν Μεδιολάνῳ τοὺς γάμους τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ τοῦ Ἑρ-
ρίκου βασιλέως τῆς Ῥώμης μετὰ τῆς Κωνσταντίας θυγατρὸς τοῦ Ῥο-
γήρου Β' καὶ κληρονόμου τοῦ βασιλείου τῆς Ἀπουλίας καὶ Σικελίας.
Τὰ περὶ τῆς σταυροφορίας καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἀλλαχού.

§ 711. 3) **Ἑρρίκος Γ' (1190-1197)**. Διαχειρισθεὶς

ἤδη τὰ τοῦ κράτους, διαρκούσης τῆς σταυροφορίας τοῦ πατρός του, διεδέξατο, ἀποθανόντος αὐτοῦ, τὴν ἀρχὴν ὡς ἂν ἦτο κληρονομική, ἦτοι ἄνευ τῆς ἄλλως συνήθους ἀναγνωρίσεως τῶν ἡγεμόνων. Μετὰ τὴν ἐξάλειψιν τῆς Νορμαννικῆς δυναστείας ἐπῆλθεν εἰς Ἰταλίαν, ἠνάγκασε τὸν πάπαν Κελεστίνον Γ' νὰ στέψῃ αὐτὸν ὡς αὐτοκράτορα ἐν Ρώμῃ ('Απριλίῳ 1191) καὶ ἤλπισε νὰ λάβῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του τὴν κληρονομίαν τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἀπουλίαν καὶ Σικελίαν· ἀλλ' οἱ Σικελιώται ἀποστρεφόμενοι τὴν Γερμανικὴν ἀρχὴν ἀνηγόρευσαν βασιλεῖα τὸν κόμιτα Ταγκρέδον καὶ μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τούτου τὸν υἱὸν του Γουλιέλμον Γ', οἵτινες ἀμφοτέροι διημερισθῆτησαν ἔτι ἐπὶ πάντε ἔτη εἰς τὸν αὐτοκράτορα ἣν ἡζίου κληρονομίαν· καὶ ἠναγκάσθη μὲν οὗτος διὰ τὴν ἐπιπεσοῦσαν εἰς τὸν στρατὸν του νόσον καὶ διὰ χρηματικὴν ἐνδειαν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ ἴδια, ἀλλὰ μετοῦπολιν ἐπεχείρησε δι' ὧν ἔλαβεν ὑπὲρ τοῦ 'Ριχάρδου τοῦ Λεοντοθύμου λύτρων νέαν ἐκστρατείαν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ταγκρέδου αἱ ἀξιολογώτεραι πόλεις ἐδέχθησαν προθύμως τὸν 'Ερρίκον, ὅστις οὐχ ἤττον λαμβάνων ὡς πρόφασιν ὑποτιθεμένην τινὰ συνωμοσίαν ἐξεδικήθη ὁμότατα τοῖς ἀντιπάλους του· οἱ πρῶτοι τοῦ κλήρου καὶ τῆς ἀριστοκρατίας ἀπηγγονίσθησαν καὶ παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ ἢ ὡς ὁ βασιλεὺς Γουλιέλμος ἠκρωτηριάσθησαν καὶ ἀπετυφλώθησαν· ἔνεκα δὲ τούτου, τῆς ἀναξίας πρὸς τὸν 'Ριχάρδον διαγωγῆς καὶ τῆς κατακρατήσεως τῶν τῆς Ματθίλδης κτημάτων ὁ 'Ερρίκος ἐφείλκυσε καθ' ἑαυτοῦ τὸν ἀφορισμὸν τοῦ πάπα. Μετὰ τὴν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐπάνοδόν του κατῴρθωσε νὰ σύρῃ πολλοὺς τῶν μεγιστάνων εἰς ἑν' προέθετο σκοπὸν τοῦ νὰ καταστήσῃ κληρονομικὸν εἰς τὴν ἑαυτοῦ οἰκογένειαν τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα, ἐν ᾧ σύναμα ἤθελε νὰ ἐνώσῃ ἀδιασπάστως μετὰ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους τὴν τε Ἀπουλίαν καὶ τὴν Σικελίαν· ἀλλ' ὁ τοῦ Μογοντιακοῦ ἀρχιεπίσκοπος καὶ οἱ Σάξονες ἡγεμόνες ἀντέστησαν εἰς τοῦτο· μετὰ πολλῆς δὲ δυσκολίας ὁ ἔνεκα τῆς ὁμότητός του μισητὸς αὐτοκράτωρ ἐδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ τῆς ἐκλογῆς τοῦ διετοῦς υἱοῦ του Φρειδερίκου ὡς διαδόχου. 'Εν ᾧ δὲ ἡτοιμάζετο νὰ ἐπιχειρήσῃ σταυροφορίαν τινά, αἰφνης νοσήσας ἀπέθανεν ἐν Μεσσήνῃ πρὸς κοινὴν τῶν Ἰταλῶν χαράν.

Ὁ 'Ερρίκος ὁ Λέων ἐπανελθὼν ἐν τῷ μεταξύ ἐκ τῆς Ἀγγλίας εὔρε πολλοὺς ὁπαδοὺς, ἀλλὰ πᾶσαι αὐτοῦ αἱ περὶ ἀνακτήσεως τῶν πρώτων ἡγεμονιῶν του ἀπόπειραι ἀπέβησαν ἀτελεσφόρητοι· ἀπέθανε δ' ἐν Βρουνσβίγῃ τῷ 1195.

§ 712. 4) **Φίλιππος ὁ Σουηδικὸς (1198-1208) καὶ Ὁθων Δ' (1198-1213).** Μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ 'Ερρίκου 5' οἱ Γερμανοὶ ἡγεμόνες διηρέθησαν, προκειμένης νέας

ἐκλογῆς, εἰς δύο μερίδας : μίαν Ὀενσταουφικὴν καὶ ἄλλην Οὐελφικὴν, ὧν ἡ μὲν ἀνηγόρευσε βασιλέα τὸν νεώτατον τοῦ Ἑρρίκου ἀδελφὸν Φίλιππον δούκα τῆς Σουηβίας τοῦ Φριδερίκου υἱοῦ τοῦ Ἑρρίκου ἄγοντος· μόλις τὸ τρίτον τῆς ἡλικίας ἔτος, ἡ δὲ τὸν Ὀθωνα δευτερότοκον υἱὸν Ἑρρίκου τοῦ Λέοντος ὑποστηρίζομενον καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ τοῦ Ριχάρδου τοῦ Λεοντοθύμου. Ἡ τελευταία ἐπέτρεψε τὴν περὶ τούτου ἀπόφασιν εἰς τὸν πάπαν Ἰννοκέντιον Γ' (1198 - 1216), ὅστις μετὰ ματαίας συμβιβασμοῦ ἀποπείρας ἀπεφάνθη ὑπὲρ τοῦ Ὀθωνος τοῦτο μὲν, ἵνα μὴ φανῇ ὅτι καθίσταται τὸ κράτος κληρονομικόν, ἐὰν ἤδη εἰς ἀδελφὸς διεδέχτο τὸν ἑτερον, τοῦτο δέ, διότι ὁ Φίλιππος ὡς καὶ ἅπας ὁ Ὀενσταουφικὸς οἶκος ἐθεωρεῖτο ἐχθρικῶς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν διακείμενος καὶ καθ' ὃν χρόνον ἀνηγορεύθη διετέλει ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ ἀφορισμοῦ ὡς ἀδίκως δῆθεν καθὼ δούξ τῆς Τουσκίας, μέρους τινὸς τοῦ παπικοῦ κράτους ἀντιποιούμενος. Ὁ μεταξὺ τῶν δύο ἀντιπάλων καταστρεπτικὸς περὶ τοῦ θρόνου ἀγὼν διήρκεσε δέκα ἔτη. Ὁ Φίλιππος ἐπιτηδεύειν προσω- κειώθη τοὺς ἀπαδούς τοῦ Ὀθωνος, ἰδίως τοὺς τοῦ κάτω Ῥήνου ἡγεμόνας διὰ παραχωρήσεως δικαιωμάτων καὶ χωρῶν, ὥστε οὗτοι ὑπετάχθησαν εἰς αὐτὸν καὶ πρὸς διατήρησιν τοῦ ἐκλεκτικοῦ δικαιώμα- τὸς των συνελθόντες ἔδωκαν αὐτῷ τὰς ψήφους των καὶ τὸν ἔστεψαν τὸ δεύτερον ἐν Ἀκίσγράνω (1205). Ὁ Ὀθων διατρίβων ἐν τούτῳ ἐν Κολωνίᾳ δὲν ἐδυνήθη νὰ ἀναστείλῃ τὰ γεγονότα· προσβληθεὶς μάλιστα ἐπανειλημμένως (1205 καὶ 1206) ὑπ' ἐκείνου μόλις ἀπέφυγε τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τοῦ λοιποῦ διῆγε περιορισμένος ἐν τῇ κληρονομικῇ αὐτοῦ χώρᾳ τῇ Βρουνσβίγῃ. Διαπραγματεύσεις δὲν ἐδυνήθησαν νὰ φέρωσιν εἰς εἰρήνην, ἀλλὰ μόνον εἰς ἐνεαήμερόν τινα ἀνακωχὴν· ἀλλ' ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς λήξεως ταύτης ὁ Φίλιππος, ὅστις ἤδη στρατολογήσας ἐμελλε νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸν τελευταῖον κρίσιμον ἀγῶνα, ἐδο- λοφονήθη ἐν Βαμβέργῃ συνεργεῖα τοῦ παλατινοκόμιτος Ὀθωνος τοῦ Οὐίττελσβαχικοῦ, εἰς ὃν, ἀφοῦ πρότερον ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ σύζυγον τὴν κόρην του, βραδύτερον τὴν ἤρνήθη.

Ἀναγνωρισθεὶς δὲ ἤδη ὁ Ὀθων παρὰ πάντων κυριάρχης τῆς Γερμανίας ἀπικήρυξε τὸν Οὐίττελσβαχικὸν Ὀθωνα καὶ μετοῦπολιν ἐνήργησε τὴν δολοφονίαν του· πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τῆς μετὰ τῆς Ὀενσταουφικῆς μερίδος συνδιαλλαγῆς του συνεζεύχθη μετὰ τῆς πρεσβυτέρας Φιλίππου τοῦ Σουηβικοῦ θυγατρὸς Βεατρίκης καὶ πορευθεὶς εἰς Ῥώμην ἐδέχθη τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα· ἦλθεν ὁμοῦς πάραυτα εἰς Ῥήζιν πρὸς τὸν πάπαν, ὅτε ἐπεχείρησεν ἔνθεν μὲν νὰ διανέμῃ εἰς ὑποτελεῖς τοιαύτας χώρας καὶ πόλεις, αἵτινες εἶχον πρότερον παρα-

χωρηθῇ εἰς ἐκεῖνον, ἔνθεν δὲ νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ κράτος του εἰς τὴν Ἀπουλίαν καὶ Καλαβρίαν, αἵτινες δὲν ὑπῆγοντο εἰς τὴν Γερμανικὴν κυριαρχίαν, ἀλλ' ἀνῆκον προσωπικῶς εἰς τὸν νέον Φρειδερίκον. Τότε ὁ Ἰννοκέντιος μεταμεληθεὶς δι' ἣν ἔδειξε πρότερον ἐμπιστοσύνην ἀφώρισεν αὐτὸν ὡς ἐπίσκοπον καὶ ἐκάλεσε τοὺς Γερμανοὺς ἡγεμόνας νὰ ἰσχυροποιήσωσιν ἐκ νέου τὴν προτέραν ἐκλογὴν τοῦ μόνου ἐτι ὑπολοίπου Ὀυσταουφίου Φρειδερίκου· τούτου δὲ ἀληθῶς γενομένου, ὁ νέος ἡγεμὼν ἐλθὼν εἰς Γερμανίαν ἐστέφθη ἐν Ἀκνίσγρῳ (1215). Ὁ Ὁθων, ὅστις ἐν τούτῳ συμμαχήσας μετὰ Ἰωάννου τοῦ ἀκτῆμο-
νος τοῦ ἀντιπάλου τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου Αὐγούστου καὶ παθὼν τὴν περὶ Βουβίνας ἥτταν εἶχεν ἀπολέσῃ ἐκ τούτου ὅλην τὴν μέχρι τοῦδε ἰσχὺν καὶ ἀξίαν του, ἠναγκάσθη νὰ ποχωρήσῃ εἰς τὴν κληρονομικὴν αὐτοῦ ἐπικράτειαν τὴν Βρουνσβίγην, ὅπου καὶ ἀπέθανε μετ' οὗ πολυ.

§ 713. 5) **Φρειδερίκος Β' (1215-1250).** Ὅσον ὁ Φρειδερίκος πρὶν ἢ καταλάβῃ τὴν ἀρχὴν διῆγεν ἐν καλλίστῃ ἀρμονίᾳ καὶ συνεννοήσῃ μετὰ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Γ' ὡς δι' αὐτοῦ οὐ μόνον τὴν κατοχὴν τῆς Σικελίας διατηρήσας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα προαχθεὶς, τοσοῦτον μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου κατὰ πάσαν τῆς βασιλείας του τὴν διάρκειαν σχεδὸν ἀδιάκόπως εὐρίσκετο εἰς ἐχθρικὴν κατάστασιν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, τὴν ὁποίαν πρῶτον ἠπάτησε, ἔπειτα δὲ κρυφίως τε καὶ ἀπροκαλύπτως ἐπολέμησε· διότι, εἰκαὶ εἶχεν ὑποσχεθῇ εἰς τὸν Ἰννοκέντιον Γ': 1) νὰ παραχωρήσῃ τὸν Σικελικὸν θρόνον εἰς τὸν ἤδη ὡς βασιλέα τῆς Σικελίας στεφθέντα υἱὸν αὐτοῦ Ἐρρίκον καὶ 2) νὰ ἐπιχειρήσῃ πόλεμον σταυροφορικόν, οὐδὲν ἥττον ἀπεφάσισεν ἤδη τὴν μὲν Γερμανίαν νὰ δώσῃ ὡς κράτος δευτερεύον εἰς τὸν υἱὸν του, τὴν δὲ Ἰταλίαν νὰ καταστήσῃ ἐδραν κυρίαν τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ, καὶ πρὸς τοῦτο ἔσπευσε νὰ ἐκλεχθῇ ὁ εἰρημένος διάδοχος τῆς ἀρχῆς ἐν τῷ Γερμανικῷ κράτει καὶ νὰ στεφθῇ βασιλεὺς τῆς Ῥώμης, παραχωρήσας εἰς τοὺς ἡγεμόνας, ἵνα ἐπιτύχῃ τῆς συγκαταθέσεώς των, πολλὰ βασιλικά δικαιώματα. Τὴν σταυροφορικὴν ὁμῶς ἐκστρατείαν, εἰς ἣν καὶ αὐθις, προκειμένης τῆς στέψεώς του ὡς αὐτοκράτορος, ὑπεχρέωθη (1220), ἀνέβηκε μέχρι τοῦ 1228 ἔτους ἀσχοληθεὶς ἐν τούτῳ εἰς τὴν νέαν διοργάνωσιν τῶν κληρονομικῶν αὐτοῦ χωρῶν. Διαρκούσης δὲ τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης ὁ τοῦ Σπολητίου δούξ, αὐτοκρατορικὸς διοικητής, ἐπέπεσεν ὡς πορθητὴς εἰς τὸ παπικὸν κράτος, ὁ δὲ πάπας ἐξεναντίας διέταξε τὸν στρατὸν του νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς Νεαπόλεως. Ἀλλ' ὁ Φρειδερίκος μετὰ τὴν ἐκ Παλαιστίνης ἐπάνοδόν του ἐξέβαλε μὲν τὸν παπικὸν στρατὸν ἐκ τῆς Ἀπουλίας, συνδιαλλάγῃ δέ, μεσο-

λαβούντος τοῦ Γερμανοῦ μαϊστορος Ἑρρίκου Σάλτσα, μετὰ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ῥώμης. Ἀφοῦ δὲ διερρύθμισε τὰ περὶ τὴν νομοθεσίαν τοῦ Σικελικοῦ κράτους, ἐπανῆλθεν εἰς Γερμανίαν, ἔπαυσε τῆς ἀρχῆς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἑρρίκον βουλευθέντα νὰ γενῇ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τοῦ πατρὸς· καὶ τούτου ἕνεκα συμμαχήσαντα μετὰ τῶν Λογγιβαρδικῶν πόλεων κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐκράτησε καθειργμένον ἐν Ἀπουλίᾳ μέχρι τῆς τελευταίας του (1242). Κατὰ τὴν περίστασιν δὲ ταύτην ὁ Φρειδερίκος θέλων νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν πίστιν τῶν ἡγεμόνων πρὸς τὸν δεύτερον υἱὸν του παρεχώρησεν αὐτοῖς καὶ αὐθις οὐ μικρὰς προνομίας, δι' ὧν ἡ χωροκυριαρχία αὐτῶν τοῦ λοιποῦ ἀνεπτύχθη νομίμως καὶ μάλιστα ἐπὶ βλάβῃ τῶν πόλεων. Ἐκτοτε δὲ ἄρχεται ἐν Γερμανίᾳ ἡ μεταβολὴ τοῦ μοναρχικοῦ καθολικοῦ πολιτεύματος εἰς τὸ τῆς ὁμοσπονδίας.

Ἐπὶ λαμπρᾷ τινος κοινῆς συνόδου συγκροτηθείσης ἐν Μογοντιακῷ ὁ Φρειδερίκος ἐκώρυσεν πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς δημοσίας ἡσυχίας καὶ τάξεως διατάξεις αὐστηρὰς ἐχούσας ἰσχὺν θεμελιώδους τοῦ κράτους νόμου καὶ συνδιέλλαξε τὸν οἶκον αὐτοῦ μετὰ τῶν Οὐέλφων δημιουργήσας ἐκ τῶν Οὐέλφικῶν κληρονομικῶν χωρῶν νέον τι δουκάτον, τὸ τῆς Βρουσβίγης Λυνεβούργης ὑπὲρ Ὁθωνος τοῦ παιδός.

Ἀκολούθως ἐστράτευσεν εἰς Ἰταλίαν (1236) σπεύδων νὰ τιμωρῇ τοὺς Λογγιβάρδους, οἵτινες ἐν τῷ μεταξὺ ἀνενέωσαν τὴν ὁμοσπονδίαν αὐτῶν καὶ διεκώλυσαν αὐτὸν νὰ συγκροτήσῃ ἐν Ἰταλίᾳ σύνοδον μετὰ τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων, καὶ σκοπῶν νάφαιρέσῃ ἀπ' αὐτῶν ὅσας ὁ πάππος του εἶχεν ἐπιδαφιεύσῃ αὐτοῖς ἐλευθερίας ἐν τῇ τῆς Κωνσταντίας εἰρήνῃ. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐξ ἐφόδου ἄλωσιν καὶ διαρπαγὴν τῆς Βικεντίας ἐπανέκαμψε τὸ προσεχές ἔαρ εἰς Γερμανίαν, ὅπου ἐνήργησε νάναγορευθῇ βασιλεὺς τῆς Ῥώμης ὁ δευτερότοκος ἐνναετὴς μόλις υἱὸς τοῦ Κορράδου. Ἐπειτα δὲ ὥρμησε τὸ δεύτερον (1237) κατὰ τῶν Λογγιβάρδων καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν πολλῶν μικροτέρων πόλεων συγκροτήσας τὴν περὶ Κορτενουόβαν οὐ μακρὰν τοῦ Βεργάμου μάχην ἐνίκησε κατὰ κράτος τοὺς τε Μεδιολανίτας καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν, ἀπέριψε δὲ τὴν ὑπ' αὐτῶν προσενεχθείσαν ὑποταγὴν ὥς μὴ οὖσαν ἀπόλυτον, καὶ οὕτως ὁ Λογγιβαρδικὸς πόλεμος ἐξηκολούθησε, μὴ ἔχων ὅμως ἄλλο ἀποτέλεσμα ἢ τὴν ἐρήμωσιν τῆς χώρας καὶ τὴν καθυπόταξιν μικροτέρων πόλεων. Ὅθεν ὁ Φρειδερίκος ἐγκαταλιπὼν τὸ αὐτόθι θέατρον τοῦ πολέμου εἰς τὸν ἐπὶ ὠμότητι διαβόητον στρατηγόν του Ἐζελίνον αὐτὸς ἐτράπη κατὰ τοῦ πάπα Γρηγορίου Θ', μεθ' οὗ εἶχεν ἐκ νέου διχονοήσῃ ὥς μὴ δόντος οὐδεμίαν ἀκρόασιν εἰς τὴν αἴτησιν αὐτοῦ τοῦ νὰ ὑποτάξῃ εἰς τὴν δικαιοτηρικὴν ἀπόφασιν

του τὰ πράγματα τῆς Ἰταλίας. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Γρηγόριος νέον ἐξεσφενδόνισε κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀφορισμὸν ἐπὶ λόγῳ ὅτι ὑπέβαλψε στάσιν τινὰ ἐν τῷ παπικῷ κράτει καὶ ἐκακοποίησε τὴν ἐκκλησίαν τῆς Σικελίας, οὗτος διεπόρθησεν ἐπανειλημμένως τὴν παπικὴν χώραν καὶ ὑπέταξε μέγα μέρος αὐτῆς ὀλιγορῶν τῆς δεινῆς καταστάσεως τῆς Γερμανίας ἕνεκα τῆς κατὰ τοὺς χρόνους τούτους γενομένης ἐπιδρομῆς τῶν *Μογόλων*, ἧτις ἤνωσεν ἐκ νέου τοὺς ἡγεμόνας εἰς κοινὴν σύμπραξιν.

Ἀποθανόντος δ' ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ σχεδὸν ἑκατονταέτους Γρηγορίου Θ', ὁ τούτου δεύτερος διάδοχος Ἰννοκέντιος Δ' ἐσπούδασε νὰ ἔμβῃ εἰς διαπραγματεύσεις εἰρήνης μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις καὶ τοι ὑποσχέθει· διὰ πληρεξουσίων ὑποταγὴν εἰς τὸν πάπαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀναιρέσῃ τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν καὶ νὰ κατάρχη τὴν χώραν του. Ὅθεν ὁ Ἰννοκέντιος κατέφυγεν εἰς Λούγδουνον ὡς εἰς πόλιν ἐλευθέραν, συνεκάλεσεν αὐτοῖσι γενικὴν ἐκκλησιαστικὴν σύνοδον (1245), κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ προκατόχου του ἐπιβληθέντα ἀφορισμὸν ἀπερρίθη ὑπὲρ τῆς καθαιρέσεως τοῦ Φρειδερίκου καὶ προσεκάλεσε τοὺς Γερμανοὺς ἡγεμόνας εἰς νέαν ἐκλογὴν, παραλειπομένου τοῦ Κορράδου. Ἀλλὰ σχεδὸν μόνον κληρικοὶ ἡγεμόνες ἀνηγόρευσαν ὡς βασιλεῖα τὸν χωροκόμιτα τῆς Θυριγγίας Ἑρρίκον Ράσπην (1246) καί, ἀφοῦ οὗτος, νικήσας διὰ προδοσίας τὸν Κορράδον περὶ Φραγκοφόρτιον ἀπέθιωσε μετὰ ἐν ἡδῇ ἔτος, οἱ παραρρήνιοι ἀρχιεπίσκοποι ἐν συνεννοήσει μετὰ τινων κοσμικῶν ἡγεμόνων προεχειρίσαντο νέον ἀντίπαλον βασιλεῖα τὸν εἰκοσάεττον κόμιτα Γουλιέλμον τὸν Ὁλλανδικόν. Ἐν ᾧ δὲ ἡ Γερμανία ὑπῆρχε διηρημένη μεταξὺ τῶν δύο νέων βασιλέων, Κορράδου καὶ Γουλιέλμου, ὁ Φρειδερίκος ἐξηκολούθει μετὰ τοῦ νόθου υἱοῦ του Ἐνζίου καὶ τοῦ στρατηγοῦ του Ἐζελίνου τὸν πρὸς τοὺς Λογγιβάρδους ἀγῶνα, ὅστις ἀπέθαικιν ἐπὶ μᾶλλον ἀτυχῆς μέχρι τῆς ἐν τῷ Νεαπολιτικῷ αὐτοῦ κράτει ἀποδιώσεώς του (1250).

§ 714. 6) **Κορράδος Δ' (1250-1254), Γουλιέλμος (1253-1256).** Ὁ Κορράδος συμβαλὼν δις πρὸς τὸν Γουλιέλμον ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ καὶ προτιμῶν ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὴν τῆς Ἰταλίας ἀρχὴν τῆς Γερμανικῆς ἀπῆλθεν εἰς Ἀπουλίαν, τὴν ὁποίαν ὁ νόθος ἀδελφὸς αὐτοῦ Μαμφρέδος, τὸ πανομοιότυπον καθ' ὅλα τοῦ πατρὸς του, ὡς ἐπίτροπος εἶχεν ὑπερασπισθῆ γενναίως κατὰ τῶν βραδουργιῶν τοῦ πάπα. Ἀπέθανε δ' ἐνταῦθα μετοῦ πολυ καταλιπὼν υἱὸν διετῆ τὸν μετέπειτα ὑποκοριστικῶς ἐπονομασθέντα Κορραδῖνον ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ Μαμφρέδου.

Ὁ Ὁλλανδικὸς Γουλιέλμος, τοῦ ὁποίου τὴν ἐκλογὴν συνεπλήρωσεν ἀκολούθως καὶ ἡ συγκατάθεσις τοῦ μαρκιῶνος τοῦ Βρανδεμβούργου, τοῦ

δουκὸς τῆς Σαξονίας καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Βοημίας, οἵτινες ἤδη ἐμφανίζονται ὡς νόμιμοι αἰρέται, ἀνεγνωρίσθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κορράδου καὶ ὑπὸ τῶν μικροτέρων μεγιστάνων τοῦ κράτους, οἵτινες ἕως τότε ἔμειναν πιστοὶ εἰς τὸν Ὁενσταουφικὸν οἶκον. Δὲν ἐπέζησεν ὁμοῦ μετὰ τὸν ἀντίπαλόν του εἰμὴ βραχὺν χρόνον· καθότι ἐπὶ τινος ἐκστρατείας κατὰ τῶν δυτικῶν Φρεισιῶν, τοὺς ὁποίους ἤθελε νὰ ἀναγκάσῃ εἰς πληρωμὴν φόρου, συνέβη νὰ μείνῃ μετὰ τοῦ ἵππου του ἐμπεπηγμένος ἐν παγετῷ, ὅπου ἐφονεύθη παρὰ τινων Φρεισιῶν μὴ γνωσκόντων αὐτόν.

§ 715. **Ἡ μεσοβασίλειά ἐν Γερμανίᾳ (1236-1273).** Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γουλιέλμου, ἀπαγορεύσαντος τοῦ πάπα Ἀλεξάνδρου Δ' τὴν ἐκλογὴν τοῦ Κορραδίνου ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Βοημίας Ὁθωνοκάρου ἀποποιηθέντος τὸ προσενεχθὲν αὐτῷ στέμμα, τινὲς μὲν ἐκ τῶν ἐχόντων τὸ ἀρχαιρεσιακὸν δικαίωμα ἡγεμόνων, οἷον ὁ τῆς Κολωνίας, ὁ τῆς Βαυαρίας καὶ ὁ τῆς Βοημίας, ἐπὶ πληρωμῇ ὠρισμένου χρηματικοῦ ποσοῦ ἀνηγόρευσαν βασιλέα τὸν κόμητα τῆς Κορνουαλλίας *Ριχάρδον*, ἄλλοι δὲ οἷον ὁ τῶν Τρηνουῶν, ὁ τῆς Σαξονίας καὶ ὁ τοῦ Βρανδεμβούργου τὸν τῆς Καστιλλίας βασιλέα *Ἀλφόνσου Ι'*. Ὁ *Ριχάρδος* ἐστέρφη ἐν Ἀκνίσ-γράφῳ καὶ ἦλθε τετράκις εἰς Γερμανίαν, ὅπου ὁμοῦ μόνον τὸ τέταρτον τῆς 15ετοῦς βασιλείας του (1257-1272) διέτριψε καὶ ἡ ἐνέργειά του οὐδέποτε πέραν τῆς περιοχῆς τοῦ *Ρήνου* ἐξετάθη. Ἡ μεταξὺ δὲ αὐτοῦ καὶ τοῦ *Ἀλφόνσου*, ὅστις οὐδ' ἐπάτησέ ποτὲ τὸν πόδα του εἰς Γερμανίαν, κινηθεῖσα μακρὰ δίκη ἐνώπιον τῆς παπικῆς αὐλῆς ἔμεινεν εἰς τέλος ἀκριτος.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ὁενσταουφίων ἤρξατο ἡ τῆς Γερμανίας κατακερμάτισις διὰ τε τῶν παραχωρήσεων, αἵτινες ἐγίνοντο παρὰ τῶν ὑποστηρίξεως χρηζόντων αὐτοκρατόρων, καὶ τῆς διαλύσεως τῶν δουκάτων καὶ τῆς κληρονομικότητος τῶν τιμαρίων καὶ ἀρχῶν εἰς πολλὰς μερικὰς ἐπικρατείας, ὧν οἱ κάτοχοι πρὸς τοῖς αὐτοκρατορικοῖς δικαιώμασιν εἶχον καὶ τὰ τῶν φεουδαρχῶν καὶ προστατῶν ἐπὶ τῶν ἐν τῇ περιοχῇ αὐτῶν οἰκούντων ὑπηκόων τοῦ κράτους. Οἱ ἡγεμόνες καὶ βαρῶνοι ἀπετέλουν τὴν τάξιν τῶν οὕτω καλουμένων *φείπτο* ἐλευθέρων (*Semperfreien*) ἧτις ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς χωροκρατικῆς κυριαρχίας ἀπῆλθε τῆς ἀμέσου εἰς τὸ κράτος ἐν γένει ὑπαγωγῆς καὶ ἐδύνατο προσέτι, τυχούσης περιστάσεως, νὰ προσκτήσῃ καὶ τὴν χωροκρατικὴν κυριαρχίαν. Ὅλοι δὲ οἱ λοιποὶ ἐλεύθεροι περιέπεσον εἰς κατὰστασιν ἐξαρτήσεως λίαν πολυειδῆ. Ὁ χωροδεσπότης ἐλάμβανε πρὸς ἀποζημίωσιν τῆς μετὰ τῶν περὶ ἑαυτὸν μόνον χορηγητέας στρα-

τιωτικῆς ὑπηρεσίας παρ' ὅλων τῶν ἐγγχωρίων κατοίκων φόρον ἐγκτητικὸν (Bede), παρὰ δὲ τῶν ἰδίων αὐτοῦ μετοίκων ἐδύνατο νὰ εἰσπράξῃ καὶ ἀναγκαστικὸν φόρον (Nothbede). Χάριν τῆς περὶ κοινῶν πραγμάτων συζητήσεως συνεκάλει εἰς συνόδους τὴν τάξιν τῶν ἱπποτῶν. Πολλοὶ ἐκ τῶν πόλεων διὰ τῆς ἐπιδόσεως τῶν ἐπιτηδευμάτων κραταιότεραι ἐπὶ μᾶλλον γενόμεναι ἐκτήσαντο τὸ δικαίωμα τοῦ ὑπάγεσθαι ἀμέσως εἰς τὸ κράτος, τοῦ δασμολογεῖν καὶ νομισματοκοπεῖν· τὸ ὁσημέραι εἰς μείζον ἀξίωμα προβαίνον συμβούλιον αὐτῶν, οὗτινος προϊστάντο εἰς ἡ πλείονες πολιτάρχαι (Bürgermeister), ἤρεϊτο ἐπὶ ὠρισμένον χρόνον ἐκ τῶν ἱπποτικῶν (πατρικικῶν) καὶ ἄλλων ἐλευθέρων γενῶν· μόλις δὲ κατὰ τὴν ΙΔ' ἑκατονταετηρίδα ἤρξαντο νὰ προσλαμβάνωνται εἰς τοῦτο ἔμποροί τε καὶ βιομηχανοί. Εἰς τὰς λόγου ἀξίας ὑποθέσεις ἐζητεῖτο καὶ ἡ γγώμη τῶν πολιτῶν. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ βασιλέως ἐγένετο κατ' ἔθος ἐπικρατήσαν· σταθερῶς κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ὑπὸ ἐπτὰ αἰρετῶν ἡγεμόνων (Kurfürsten) συνερχομένων ἐν Φραγκοφορτίῳ. Περὶ γενικῶν πραγμάτων καὶ ἰδίως περὶ νομοθεσίας ἀπεφάσιζεν αὗτος πάντοτε μετὰ τῶν μεγιστάνων τοῦ κράτους ἐν κοιναῖς συνόδοις ἢ ἐν αὐλικοῖς συμβουλίαις. Τὴν δὲ δικαστικὴν ἐξουσίαν, δικαζομένων μὲν ἡγεμόνων, ἐξήσκει αὐτὸς οὗτος ἐν ἡγεμονικοῖς δικαστηρίοις, ἄλλως δὲ διὰ τῶν παλατινοκομίτων αὐτοῦ, τῶν αὐλικῶν καὶ ἄλλων ἐγγχωρίων δικαστηρίων. Αἱ πρόσοδοι αὐτοῦ ἀναγκαζομένου πρὸς ἐπάρκεσιν τῶν πολεμικῶν δαπανῶν νὰ ἐκποιῇ νὰ χαρίζῃ ἢ ὑποθηκεύῃ κτήματα δημόσια, τελώνια, νομισματοκοπίαν καὶ ἄλλα ἡλαττώθησαν μεγάλως. Ἐκ τῆς πρὸς διευκύνουσιν τῶν ἔργων τοῦ δικαστοῦ γενομένης μερικῆς συλλογῆς νομικῶν διατάξεων προέκυψαν πολλοὶ κώδικες, ἰδίως ὁ οὕτω λεγόμενος Σαξονικὸς καθρέπτης, ὅστις συνετάχθη περὶ τὸ 1220 ἔτος ὑπὸ τοῦ Σάξονος ἱερέπτης, Ἐκκάρδου, διὰ προσθηκῶν δὲ αὐξηθεὶς εἰσῆχθη ταχέως ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Σουηβικοῦ καθρέπτου εἰς τὴν νοτίαν Γερμανίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ NB'.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΕΚ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΟΙΚΩΝ (1273-1347).

§ 716. 1) **Ῥοδόλφος ὁ Ἀψοδουργικὸς (1273-1291).** Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κορνούαλλικοῦ Ῥιχάρδου, ἀποποιηθέντος τοῦ Ὁθωνοκάρου βασιλέως τῆς Βοημίας τὸ προστενεχθὲν αὐτῷ στέμμα ἴσως ἔνεκα τῶν μετὰ τῆς ἐκλογῆς συνημμένων ὄρων, οἱ τρεῖς ἀρχιεπίσκοποι· τοῦ *Μογοντιακοῦ*, τῆς *Κολωνίας* καὶ *Τρηνουίρας*

καὶ ὁ παλατινοκόμης, τοῦ Ῥήνου ὁ μαρκίων τοῦ Βρανδεμβούργου καὶ ὁ δούξ τῆς Σαξονίας παρῆσαν μόνον ἐπὶ τῆς στέψεως ἀνηγόρευσαν βασιλέα τὸν κόμιτα Ῥοδόλφον τὸν Ἀψοβουργικόν, ὃν καὶ ὁ πάπας Γρηγόριος Ι' ὑποσχθέντα ὅτι θέλει προστατεύσει τὰς κτήσεις καὶ τὰ δικαιώματα τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἀνεγνώρισε τὸ πρῶτον μὲν διὰ πρέσβειων, ἔπειτα δὲ καὶ προσωπικῶς κατὰ τὴν ἐν Λαυσάνῃ γενομένην συνέντευξιν. Ἡ συμφωνηθεῖσα δὲ στέψις αὐτοῦ ὡς αὐτοκράτορος ἀνεβλήθη καὶ οὐδ' ἐτελέσθη ἔπειτα παντάπασιν. Ὁ Ῥοδόλφος δὲν ἐξήτησεν οὐδαμῶς νάποκαταστήσῃ τὸ ἀρχαῖον τῆς βασιλείας ἀξίωμα, διότι ἐκτὸς ὅτι ἀνεγνώρισε τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πάπα ἐπέτρεψε προσέτι καὶ εἰς τοὺς ἰσχυροὺς ἡγεμόνας τοῦ κράτους, οἵτινες ἐσφετερίσθησαν τὸ ἐκλεκτικὸν δικαίωμα, νὰ μετέχωσι τῆς δημοσίας κυδερνήσεως. Τῇ συγκαταθέσει τούτων ἀπήτησε τὰ κτήματα καὶ φέουδα, ὅσα ἀπὸ τῆς καθαιρέσεως τοῦ Φρειδερίκου Β' μείναντα ἔρημα κατελήφθησαν διὰ τῆς βίας. Τὸ μέτρον δὲ τοῦτο ἀπηυθύνετο κυρίως κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Βοημίας Ὁθωνόκαρου, ὅστις ἦτο τότε ὁ κραταιότερος τῶν δυναστῶν ἄρχων ἀπὸ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους μέχρι τῶν Γιγαντιῶν ὀρέων· καθότι, ἀφοῦ μετὰ τὴν ἐξάλειψιν τοῦ Βαμβέργικου οἴκου ἔλαβεν ὑπὸ τὴν κατοχὴν του τῇ συναίνεσι τῶν ἡγεμόνων τὴν Αὐστρίαν, ἔπειτα μετὰ τινα μεγάλην κατὰ τῶν Οὐγγρων νίκην ἤνωσε τὴν ὑπὸ τούτων πρότερον καταληφθεῖσαν Στεϊρίαν μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ τελευταῖον ὡς κληρονόμος τοῦ ἄπαϊδος συγγενοῦς του δουκὸς τῆς Καρινθίας καὶ Κρανιόλης Οὐλέρικου προσεκλήσατο καὶ ταῦτας τὰς δύο χώρας. Ἡ κατάλυσις δὲ τῆς κραταιᾶς ταύτης δυνάμεως καὶ κατὰ ταῦτα ἡ κώλυσις τῆς παγιώσεως ἐνὸς ἀνεξαρτήτου Σλαβικοῦ Γερμανικοῦ κράτους παρὰ τὰ ἀνατολικά μεθόρια ἀπετέλει τὸ κοινὸν συμφέρον τοῦ νέου βασιλέως καὶ τῶν ἄλλων τῆς Γερμανίας ἡγεμόνων. Ἐντεῦθεν δὲ οἱ ἐπανειλημμένοι πρὸς τὸν Βοημὸν ἐκείνον δυνάστην πόλεμοι (1276 καὶ 1278).

Ὁ Ῥοδόλφος προσεκάλασε τὸν Ὁθωνόκαρον, ὅστις ἐξαρχῆς δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν ἀναγνώρισῃ, νὰ παραλάβῃ μὲν ἀπ' αὐτοῦ τὰ νόμιμα φέουδά του: Βοημίαν καὶ Μοραυίαν, νάποδώσῃ δ' ἐξεναντίας τὰ λοιπὰ ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸ κράτος. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος, ἐπαναληφθεὶς τῆς προσκλήσεως, δὲν ἐνεφανίσθη, εὐθὺς ἐκπύρχθη ἐκπτωτος τῆς ἀρχῆς καὶ ἀπεφασίσθη κατ' αὐτοῦ ὁ πόλεμος. Ἐνῶ δὲ ὁ Ῥοδόλφος μετ' ὅλης τῆς δυνάμεώς του πρὸς τὸν κάτω Ἰστρὸν διευθυνόμενος ἐνέβαλε διὰ τῆς προθύμους δεχομένης αὐτὸν Αὐστρίας μέχρις Οὐιέννης, ὁ κόμης τῆς Τυρολίδος Μαϊνάρδος συγχρόνως ἀπήλαυσε τὰς Βοημικὰς φρουράς ἐκ τῆς Στεϊρίας καὶ Καρινθίας· ὅθεν καὶ ὁ Ὁθωνόκαρος ἐστράτευσε πρὸς

τὸν Ἰστρον· ἀλλὰ, δειχθέντων ἤδη καὶ τῶν Οὐγγρων ἐτοιμῶν νὰ ὑποστηρίξωσι τὸν Ῥοδόλφον διὰ μεγάλου στρατοῦ, ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ εἰρήνην καὶ νὰ παραιτηθῇ πᾶσαν ἀξίωσιν ἐπὶ τῶν 4 ἐκείνων χωρῶν. Οὐδὲν ἤττον ὅμως μὴ δυνάμενος νὰ λησμονήσῃ τὴν ἀπώλειαν τοιούτων πλουσιῶν κτήσεων ἀνεκαίνισεν αἰφνης τὸν πόλεμον (1278), ἀφοῦ κατώρθωσε νὰ προσελκύσῃ εἰς ἑαυτὸν διὰ χρημάτων τινὰς ἐκ τῶν μεγιστάνων τῆς Γερμανίας. Ἐν τούτῳ ὁ Ῥοδόλφος ἐνισχυθεὶς διὰ προσθήκης δυνάμεων ἐκ τῶν προσκτηθεισῶν χωρῶν, ὅπου ὀλίγοι μόνον εἴλοντο τὰ τοῦ Ὁθωνοκάρου, κατέστη πολὺ ἰσχυρότερος ἢ πρότερον· διό, συγκροτηθείσης μάχης κρισίμου οὐ μακράν τῆς Οὐτιέννης, εἰς τὸ *Μαρχαφελδικὸν πεδίον*, ὁ Βοημικὸς στρατὸς ἠττήθη καθ' ὁλοκληρίαν, ἔπεσε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ὁθωνόκαρος.

Ἐκ τῶν ὀριστικῶς κατακτηθεισῶν χωρῶν ὁ Ῥοδόλφος ἐπέτρεψεν ἤδη τὴν μὲν Αὐστρίαν καὶ τὴν Στεiriάν εἰς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ Ἀλβρέχτον καὶ Ῥοδόλφον θέλων οὕτω νὰ χωρῇ εἰς τοὺς ἀπογόνους του, τῶν ὁποίων ἡ εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα διαδοχὴ ἦτο πολὺ ἀμφίβολος, θέσιν ἀξιόλογον μεταξὺ τῶν ἄλλων μεγιστάνων τοῦ κράτους, τὴν δὲ Καρινθίαν, ἃν καὶ μετὰ τινὰς ἐνιαυτοὺς (1285), εἰς τὸν Τυρολικὸν κόμιτα Μαϊνάρδον πρὸς ἀμοιβὴν ἧς παρέσχεεν αὐτῷ βοηθείας εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ὁθωνοκάρου ἀγῶνα. Ἀπὸ τοῦδε δὲ ἡ κυρία τῶν Γερμανῶν βασιλέων σπουδὴ ἀπέβλεπε τὴν αὐξησιν τῆς τοῦ οἴκου αὐτῶν δυνάμεως, ἥτις ἐθεωρεῖτο οὐ μόνον ὡς βάσις τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀντικατάστασις ἢ ἀποζημίωσις, οὕτως εἰπεῖν, τούτου, ὡσάκις ὁ θρόνος περιήρχετο εἰς ἄλλον οἶκον· διότι, ἀφ' ὅτου ἡ ἐκλογὴ, ἡ ὁποία πρότερον μὲν ἐνηργεῖτο ὑπὸ τῆς ὁμάδος τῶν ἐλευθέρων κατὰ τὰς διαφόρους ἡμοεθνίας, ἀκολουθῶς δὲ ὑπὸ τῆς ὁμάδος τῶν ἡγεμόνων ἢ μεγιστάνων, κατὰ μικρὸν συνεκεντρώθη εἰς ἑπτὰ ἀποκλειστικῶς ἐκλέκτορας, οἱ ὀλίγοι οὗτοι προέκρινον νὰ ἐκλέγωσιν ἀσθενῇ τινα βασιλέα ὡς μὴ θέλοντες νὰ ὑποτάσσωνται αὐτῷ. Ὅθεν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ῥοδόλφου ὁ τότε ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Μογοντιακοῦ, εἰς ὃν, ὡς φαίνεται, οἱ λοιποὶ ἐκλέκτορες κατ' ἀμοιβαίαν συνεννόησιν ἐπέτρεψαν τὴν ἀναγόρευσιν βασιλέως, πρὸς χειρίσατο ὡς τοιοῦτον ὄχι τοῦ Ῥοδόλφου τὸν μόνον υἱὸν Ἀλβρέχτον, προκαποθανόντος ἤδη τοῦ νεωτέρου, ὅστις ἐν πᾶσι ἦτο τὸ ἀντίθετον τοῦ πατρὸς του, ὃν πάντες ἐσέβοντο ζῶντα, ἀλλὰ τὸν ἐξάδελφον αὐτοῦ κόμιτα Ἀδόλφον τὸν *Νασσαυικόν*.

Ὁ Ῥοδόλφος δι' ὅλης τῆς βασιλείας του κατέβαλε πολλὴν φροντίδα εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς κοινῆς εἰρήνης· οὐ μόνον ἀνενέωσε τοὺς ἀρχαίους νόμους τοῦ Φρειδερίκου Β', ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐτελειο-

ποίησεν. Ὅσakis καὶ ἐνθα ἡ ἀνάγκη ἀπῆτει, παρίστατο αὐτοπροσώπως ἵνα ἀσφαλίσῃ τὴν ἐπαπειλουμένην τάξιν, οὐχ ἥττον δὲν κατώρθωσε νὰ παγιώσῃ διαρκῶς τὴν δημοσίαν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ προσώπου καὶ τῆς ιδιοκτησίας εἰμὴ ὅπου εἶχε συμπράττοντας καὶ τοὺς κραταιοὺς χωροδеспότας. Ὁ τι δὲ ἄλλως καθιστᾷ ἀξιόμμεπτον τὸν Ῥοδόλφον εἶνε ἡ ἄκρα εὐπείθεια, ἣν ἐδειξε πρὸς τὸν πάπαν καὶ δι' ἣν ἠναγκάσθη νὰ πράξῃ πολλὰς παραχωρήσεις· μάλιστα εἰς τὸν Νικόλαον Γ'.

§ 717. 2) **Ἀδόλφος ὁ Νασσαυϊκός (1292-1298).** Θέλων καὶ οὗτος κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ προκατόχου του ναυύσῃ τὴν δύναμιν τοῦ ἑαυτοῦ οἴκου ἀντεποιήθῃ τῶν κενωθείσων χωρῶν, Μεισσήνης καὶ ἀνατολικῆς Μαρκίας, τὰς ὁποίας ἔλαβον ὑπὸ τὴν κατοχὴν των οἱ τοῦ χωρικομίτου τῆς Θυριγγίας Ἀλβρέχτου, τοῦ ἐπικαλουμένου κακοτρόπου, υἱοί· Φρειδερίκος καὶ Δείσμαννος· διὸ καὶ ἀπεκήρυξε τοὺς δύο ἀδελφοὺς ὡς ἐχθροὺς τοῦ κράτους, οἵτινες ὡς τοιοῦτοι ἀπεκλείσθησαν καὶ ἀπὸ τῆς ἐν Θυριγγίᾳ κληρονομικῆς διαδοχῆς. Ἀρνούμενοι δὲ τούτων νὰ ἐκχωρήσωσι τῆς πατρικῆς των κληρονομίας, ὁ Ἀδόλφος ἐπέπεσε δις εἰς τὴν Θυριγγίαν, ἐπάρθησε τὴν χώραν καὶ ὑπέταξεν ἅπασαν τὴν Μεισσήνην. Ἀλλ' ἕνεκα τῶν ὠμοτήτων, τὰς ὁποίας ἐπραξέ καὶ τῆς μὴ ἐκπληρώσεως τῶν πρὸς τοὺς ἐκλέκτορας δοθεισῶν ὑποσχέσεων τοῦ ἰδίου τῆς μὴ παραχωρήσεως τοῦ κατὰ τὸν Ῥῆνον ἀξιολόγου τελωνίου εἰς τὸν τοῦ Μογοντιακοῦ ἐκλέκτορα ἐκηρύχθη παρά τινων ἐξ αὐτῶν ἐκπτώτος τῆς ἀρχῆς, ἀναγορευθέντος ἀντ' αὐτοῦ τοῦ πρότερον παραλειφθέντος Ἀλβρέχτου. Ὁ Ἀδόλφος μαχόμενος ἔπεσε περὶ τὸ χωρίον Γοιλχέιμιον οὐ μακρὰν τῆς Οὐορματίας.

§ 718. 3) **Ἀλβρέχτος Α' ὁ Αὐστριακός (1298-1308).** Ἐπειδὴ ἡ προτέρα ἐκλογὴ τοῦ ἐγένετο ὅφ' ἐνὸς μέρους τῶν ἐκλεκτόρων, τούτου ἕνεκα ὑπέβαλεν ἑαυτὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀδόλφου εἰς νέαν ἄλλην γενομένην ἐπιστήμωσ ὑπὸ ἐξ ἐν Φραγκοφορτίῳ παρόντων ἐκλογέων. Ἐξαρχῆς δ' ἐπεμελήθη μετὰ ζήλου περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ κράτους καὶ ἔτι μᾶλλον περὶ τῆς αὐξήσεως τῆς δυνάμεως τοῦ οἴκου αὐτοῦ. Πρώτη δὲ εὐκαιρία εἰς τοῦτο ἐπαρουσιάσθη ὅτε ὁ τῆς Ὁλλανδίας κόμης Ἰωάννης ἔκγονος τοῦ Ὁλλανδικοῦ Γουλιέλμου ἀπέθανεν ἄτεκνος καὶ ὁ τῆς Ἐννεγαύης κόμης Ἰωάννης καὶ οὗτος ὡς συγγενῆς ἐκ θηλυγονίας ἀντεποιήθη τῆς κληρονομίας· καὶ ἀπεκηρύχθη μὲν οὗτος, ἀλλ' ἡ πρὸς ὑπόταξιν τοῦ γενομένη ὑπὸ τοῦ Ἀλβρέχτου ἐκστρατεία δὲν ἐπέτυχεν, ὡς φαίνεται, ἐντελῶς.

Ὡσαύτως δὲ ὁ Ἀλβρέχτος δὲν ἐδυνήθη νὰ κυρώσῃ τὰς ἐπὶ τῆς

Θυριγγίας καὶ Μεισσηνίας ἀξιώσεις τοῦ κράτους ἀποκρουσθεῖς γενναίως ὑπὸ τῶν προειρημένων Φρειδερίκου καὶ Δεισμάννου καὶ ἀπολέσας κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην τὸ κράτιστον τῆς δυνάμεώς του. Βραχεῖα δὲ ὑπῆρξε καὶ ἡ διὰ τοῦ υἱοῦ του γενομένη κατάληψις τοῦ Βοημικοῦ θρόνου, καθότι οὗτος ἀπεβίωσε κατὰ τὸ πρῶτον ἤδη ἔτος τῆς βασιλείας του· οἱ δὲ Βοημοὶ προλαβόντες ἀνηγόρευσαν τὸν τῆς Καρινθίας δοῦκα Ἑρρίκον, καθὼ σύζυγον τῆς ἀδελφῆς τοῦ πρώην αὐτῶν βασιλέως Οὐενσεσλάου Γ'. Οὐχ ἤττον δὲ ἀπέτυχε καὶ ἡ ἀπόπειρα τοῦ νάποσπᾶσθαι τὰς τρεῖς Ἑλβετικάς χώρας: Σουητίαν, Οὐρίον καὶ Οὐντερβάλδην ἀπὸ τῆς ἀμέσου εἰς τὸ Γερμανικὸν κράτος ὑποτελείας των καὶ νὰ τὰς ὑποτάξῃ εἰς τὸν Ἀψβουργικὸν οἶκον· διότι, ὅτε οἱ αὐτοκρατορικοὶ διοικηταί: Ἑρμάννος Γέσλερος καὶ Βερίγγερος ἤρξαντο νὰ καταπιέζωσιν αὐτὰς ἕνεκα τῆς ἀντιστάσεώς των δι' ἐπιβολῆς φόρων καὶ ἄλλων βίαιοπραγιῶν, τρεῖς οἱ ἐπισημότεροι ἐκ τῶν ἐγγχωρίων ἄνδρες: ὁ ἐξ Οὐρίου Οὐάλτερος, ὁ ἐκ Σουητίας Οὐέρνερος Σταουφφάχερος καὶ ὁ ἐξ Οὐντερβάλδης Ἀρνόλδος Μέλχθαλος, συνομόσαντες ἐν Ρυτλίῳ κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1307 καὶ προσλαβόντες εἰς τὴν συνωμοσίαν των καὶ 30 ἄλλους, ἐν οἷς καὶ τὸν Γουλιέλμον Τέλλον γαμβρὸν τοῦ Οὐαλτέρου, ἐματαίωσαν τὰς βουλάς τοῦ Ἀλδρέχτου. Τὴν πρώτην δηλονότι τοῦ ἔτους 1308, καθ' ἣν οἱ εἰρημένοι συνεφώνησαν νὰ γείνῃ ἡ ἐναρξίς τοῦ ἐπιχειρήματος, ἐξεπολιορκήθησαν ἀπανταχοῦ οἱ πύργοι· ὁ Γέσλερος ἔπεσε διὰ τῆς τοξεύσεως τοῦ Τέλλου, ὁ Βερίγγερος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐξώστησαν διὰ πανουργίας καὶ μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς Ἑλβετικῆς ὁμοσπονδίας. Ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια τῆς καὶ παρὰ τοῖς Δανοῖς καὶ Ἰσλανδοῖς παρουσιαζομένης ἀρνηγήσεως περὶ τῆς εἰς τὸ μῆλον τοξεύσεως ἐθεωρήθη πρὸ πολλοῦ ἀμφίβολος καὶ ὁ Ἰάκωβος Γρίμμ μάλιστα ἀπεφάνθη ὡς μυθικὸν καὶ αὐτὸ τοῦ Τέλλου τὸ πρόσωπον. Ἀλλὰ νεώτερός τις συγγραφεύς, ὁ L. Hattiser, ὑποβαλὼν εἰς ἐπανειλημμένην κριτικὴν ἔρευναν τὰ περὶ Τέλλου (Die Sage von Tell, aufs Neue kritisch untersucht, 1840), ἀπέδειξε τὴν ὑπαρξίν τοῦ νέου τοῦτου Ἀρμοδίου· ἰσχυρίσθη δὲ μόνον ὅτι πιθανῶς ἡ πατριωτικὴ του πράξις συνίστατο εἰς τοῦτο, ὅτι πρῶτος ἠρνήθη τὸ πρὸς τὸν διοικητὴν Γέσλερον σέβας μὴ ἀποκαλύψας τὴν κεφαλὴν ἤτοι μὴ ἐξαγαγὼν τὸν πῖλόν του. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Ἀλδρέχτος ἠτοιμάζετο τοῦτο μὲν νὰ τιμωρήσῃ τοὺς αὐθάδεις ὀρεῖτας τῆς Ἑλβετίας, τοῦτο δὲ νάνακτῇ τὴν Βοημίαν, ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Ἰωάννης ὁ Σουηβικὸς υἱὸς τοῦ προαποθανόντος ἀδελφοῦ του Ροδόλφου, ὅστις ἐζήτησε ματαίως τὴν διαίρεσιν τῶν Ἀψβουργικῶν χωρῶν, ἐκδικούμενος τὴν ἀποτυχίαν τὸν ἐδολοφόνησε τὴν

1 Μαΐου 1308. Μετὰ 7 δὲ μόλις μῆνας ἐξελέχθη, τὸ τρίτον ἤδη ἀπὸ 60 ἐτῶν, βασιλεὺς Γερμανὸς κόμης.

§ 719. 4) **Ἑρρίκος Ζ' ὁ Λουξεμβουργικός (1308-1313)**. Οὗτος ἐγένετο ἰδίως διὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ ἀδελφοῦ του Βαλδουίνου ἀρχιεπισκόπου τῆς Τρηουίρας. Ὑπῆρξε δὲ οὗτος εὐτυχέστερος περὶ τὴν ἰδρυσιν μεγάλης οἰκιακῆς δυνάμεως· διότι ἐξ ἀρχῆς ἤδη τῆς βασιλείας του εἶδε προστιθεμένην εἰς τὸν οἶκόν του τὴν Βοημίαν, προσενεγκόντων τῶν κατὰ τοῦ βασιλέως αὐτῶν Ἑρρίκου τοῦ Καρινθιακοῦ κατεξαναστάντων Βοημῶν μεγιστάνων ὁμοῦ μὲ τὴν χεῖρα τῆς Βοημῆς ἡγεμονίδος Ἑλισάβετ καὶ τὸ στέμμα τῆς ἀξιολόγου ἐκείνης χώρας εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰωάννην. Ἀκολούθως δὲ ἐπορεύθη εἰς Ἰταλίαν (1310), ὅπου ἄπασαι σχεδὸν αἱ πόλεις ἰδιοποιηθεῖσαι τὰ πρῶν αὐτοκρατορικὰ δικαιώματα οὐ μόνον πρὸς ἀλλήλας διεμάχοντο, ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικῶς ὑπῆρχον διατεταραγμένα. Ὁ Ἑρρίκος ἐδείχθη προστάτης τῶν καταπιεζομένων ἀσθενεστέρων, ἐπανάγαγε τοὺς ἐξορίστους Γιβελλινούς εἰς τὰς ἐστίαις αὐτῶν, ἀνέλαβε πανταχοῦ τὴν κυβερνητικὴν ἐξουσίαν καταστήσας νέας διοικητικὰς ἀρχὰς καὶ ἀποκαταστήσας οὕτω τὴν Γερμανικὴν ἐπὶ τῆς Ἰταλίας κυριαρχίαν. Ἐν Μεδιολάνῳ ἐστέφθη διὰ τοῦ σιδηροῦ στέμματος· ἀκολούθως δ' ἐτράπη εἰς Γένουαν, ὅθεν διὰ θαλάσσης μετέβη εἰς Πίσαν, καὶ τέλος συμβιβάζων πανταχοῦ τὰς ἀντιμαχομένας πατρίδας Γιβελλινικὰς καὶ Οὐέλφικὰς ὥρμησεν ἐπὶ τὴν Ῥώμην, ὅπου εὗρε δύο ἀντιπάλους μερίδας, τὴν τῶν Ὀρσίνων καὶ τὴν τῶν Κολώννων. Μὴ δυνθεις δὲ νὰ ἐξώσῃ τοὺς πρὸς αὐτὸν ἐχθρικῶς διακειμένους Ὀρσίνους ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς πόλεως, ὅπου ἐκεῖτο ἡ τοῦ Ἀγίου Πέτρου ἐκκλησία, ἐστέφθη τῇ 29 Ἰουνίου 1312 ἐν τῇ Λατερανικῇ, ἡγουν τῇ ἐφημερικῇ τοῦ πάπα ἐκκλησίᾳ, καὶ οὕτως ἀποκατέστησε τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν μετὰ 62 ἐτῶν διακοπῇ. Ἐν ᾧ δὲ μετὰ τὴν ἐκ Ῥώμης ἀναχώρησίν του διεννοεῖτο νὰ στρατεύσῃ κατὰ τῆς Νεαπόλεως, νοσήσας βαρέως ἀπέθανε καθ' ὁδὸν ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας.

Ὁ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλβρέχτου πρεσβύτερος υἱὸς Φρειδερίκος ὁ καλὸς ἤλπισεν ἤδη νὰ δεχθῇ τὸν χηρεύσαντα θρόνον τοσοῦτω μάλλον, ὅσῳ ὁ υἱὸς τοῦ ἄρτι ἀποθανόντος ἦτο εἰσέτι ἀνήλικος· ἀλλ' ἐν ᾧ μέρος τοῦ ἀρχαιρεσιακοῦ συνδρίου ἀνηγόρευσε αὐτὸν βασιλεῖα, τὸ ἀντίθετον, ὅπερ ἀπεδοκίμαζε τὴν ἀναγόρευσίν του, φοβούμενον τὴν μεγάλην τοῦ Αὐστριακοῦ οἴκου δύναμιν ἐχειροτόνησε τὸν τῆς ἄνω Βαυαρίας ἡγεμόνα Λουδοβίκον.

§ 720. 5) **Λουδοβίκος Δ' ὁ Βυαρὸς (1314-1347)** καὶ **Φρειδερίκος ὁ Αὐστριακὸς (1314-**

1330). Πρὶν ἢ ἐκραγῇ πόλεμος μεταξὺ τῶν δύο βασιλείων ὁ Αὐστριακὸς οἶκος ἠθέλησε νὰ ἐκδικηθῇ τὰς Ἑλβετικὰς πόλεις καὶ διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Ἀλβρέχτου Α' ἀπόστασιν των καὶ διότι αὗται ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς ἐκλογῆς Λουδοβίκου τοῦ Βαυαρῶ· ἀπέτυχεν ὅμως τῆς προθέσεώς του· διότι οἱ Ἑλβέτιοι ἐνίκησαν περιφανῶς Νοεμβρίῳ 1315 περὶ *Μοργάτενον* τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Λεοπόλδου ἀδελφοῦ τοῦ Φρειδερίκου ἐπιχειρήσαντας νὰ ἐμβάλωσιν ἵππεῖς, μέγα ἐντεῦθεν περιποήσαντες ὄνομα εἰς τὸν πεζικὸν στρατὸν των. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς λαμπρᾶς ταύτης νίκης των ὑπῆρξεν ἡ εἰς μίαν ὁμοσπονδίαν ἔνωσις καὶ τῶν ἄλλων γειτόνων χωρῶν τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης φιλικῶς πρὸς τὴν Αὐστρίαν διακειμένων μετὰ τῶν τριῶν πρώτων, περὶ ὧν πρότερον ἤδη διὰ βραχέων ἐγένετο λόγος. Ἀκολούθως δὲ ἤρξατο ὁ περὶ τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος πόλεμος καὶ διήρκεσεν ἀμφίροπος μέχρι τοῦ 1322, ὅτε συγχροτηθεῖσης τῇ 22 Σεπτεμβρίου κρίσιμου μάχης περὶ *Μυλδόρφιον* καὶ *Ἀμπιφένγιον*, ἡ Αὐστριακὴ μερὶς ἡττήθη ὁλοσχερῶς καὶ αὐτὸς ὁ Φρειδερίκος ἐπεσεν αἰχμάλωτος εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν του. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ τοῦ Φρειδερίκου ἀδελφοὶ ἐξηκολούθουν μετὰ πλείονος ἐπιτυχίας τὸν πόλεμον πρὸς τὸν Λουδοβίκον, οὗτος ἔκρινεν εὐλογον νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τοῦ ἀντιπάλου του ἀποδοὺς αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ὑπόσχεσιν τῆς ἀπὸ τοῦ Γερμανικοῦ θρόνου παραιτήσεώς του. Ὅτε δὲ μετελίγον ὁ Φρειδερίκος μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐκπληρώσῃ τοὺς συμφωνηθέντας ὅρους πάλιν κατὰ τὴν συνθήκην παρέσχεν ἑαυτὸν αἰχμάλωτον, ὁ Λουδοβίκος διεσείσθη οὕτως ὑπὸ τῆς τοιαύτης πίστεως, ὥστε τοῦ λοιποῦ ἀπεφάσισε νὰ κυδυνᾷ μετ' αὐτοῦ κοινῶς. Ἀλλ' ὅμως ὁ Φρειδερίκος δὲν κατώρθωσε νὰ ἔχῃ ἴσιν μετὰ τὸν συνάρχοντα αὐτῷ ἰσχὺν εἰς τὰ πράγματα τοῦ κράτους.

Ἀλλ' ὁ κυριώτερος τοῦ Λουδοβίκου ἀντίπαλος ἦτο ὁ ἐν Αὐενιῶνι ἐδρεῶν πάπας *Ἰωάννης ΚΒ'*, ὅστις ἐπέσβευσεν ὅτι εἰς τὸν πάπαν ἀνῆκε τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπικυροῦν τὴν ἐκλογὴν τοῦ αὐτοκράτορος· ὑπαρχούσης δ' ἐριδος περὶ τὸν θρόνον, αὐτὸς ἐπρεπεν αὐτοδικαίως νὰ διαχειρίζεται τὴν ἐξουσίαν. Ὅθεν ἐνεκα τῶν τοιούτων ἀξιώσεων διέταξεν ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ τὰς ἐν *Λογγιβαρδίᾳ* αὐτοκρατορικὰς ἀρχὰς νὰ παύσωσι τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν καὶ συγχρόνως ἐπεχείρησε διαπραγματεύσεις περὶ προαγωγῆς Γάλλου τινὸς ἡγεμόνος εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Λουδοβίκος μετὰ τὴν ἐν *Μυλδορφίῳ* μάχην ἐπεμψεν εἰς τοὺς κατὰ τῶν παπικῶν ἀντιποιήσεων κατεξαναστάντας Γιβελλινούς βοήθειαν πρὸς ἀντίκρουσιν τῶν μετὰ τοῦ πάπα συντεταγμένων Οὐέλφων καὶ ἠνάγκασεν οὕτω τὸν ἐπίτροπον ἐκείνου νὰ λύσῃ τὴν τοῦ *Μεδιολάνου* πολιορκίαν (1323), ὁ *Ἰωάννης ΚΒ'*

ὀργισθεὶς ἄκρως ἐξεσφενδόνισε μὲν κατ' αὐτοῦ τὸν ἀπορισμὸν, ὑπέβαλε δὲ ὅλον τὸ κράτος εἰς ἀπαγόρευσιν. Πρὸς τούτους τοὺς ἱερατικούς κεραυνοὺς ὁ Λουδοβίκος ἠρκέσθη νάντιτάξῃ τὴν εἰς γενικὴν τινα σύνοδον ἐκκλησίαν καὶ μετὰ τοῦτο ἀμέσως προσκεκλημένος ὑπὸ τῶν Γιβελλινῶν ἐπορεύθη μετὰ στρατοῦ εἰς Ἰταλίαν (1327), ἔλαθεν ἐν Μεδιολάνῳ μὲν τὸ Λογγιβαρδικόν, ἀκολούθως δ' ἐν Ῥώμῃ ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Σκιώρρα Κολώννου καὶ ἄλλων ἀπεσταλμένων τοῦ λαοῦ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα καὶ συγχρόνως ἐχειροτόνησε πάπαν ἀντὶ τοῦ ἐν Λύενιανι Ἰωάννου τὸν Νικόλαον Ε'. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ δύναμις καὶ τὰ μέσα αὐτοῦ δὲν ἐξήρκουν πρὸς τὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἀσφαλῆ διατήρησίν του, ἐπανῆλθε τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1329 εἰς Γερμανίαν, ὅπου, ἀποθανόντος μετοῦπολι τοῦ Φρειδερίκου, ἔλαθεν εἰς χεῖράς του ὅλην τὴν ἐξουσίαν καὶ ἀντιμαχόμενος πρὸς ἑαυτὸν ἐσπούδασε ματαιῶς νὰ συνδιαλλαγῇ μετὰ τοῦ ἀντιπάλου του πάπα. Ὅτε δὲ ὁ διαδεχθεὶς τοῦτον Βενέδικτος IB' συνέλαβε τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐκστῇ τῆς ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας ἐξαρτήσεως, νὰ μεταστήσῃ δὲ πάλιν τὴν παπικὴν ἐδρὰν εἰς τὴν Ῥώμην, ἐφάνη δυνατὴ πῶς ἡ συνδιαλλαγὴ ἄλλ' οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Νεαπόλεως ἔσχον τὴν ἐπιτηδειότητα τοῦ νὰ ποτρέψωσι τὸν πάπαν τῆς προθέσεώς του καὶ νὰ ματαιώσωσι πάσας τὰς διαλλακτικὰς τοῦ Λουδοβίκου προτάσεις. Ἐντεῦθεν οἱ Γερμανοὶ ἡγεμόνες ἐπὶ τῆς πρώτης ἐν Ρενσίῳ ἀρχαιρεσιακῆς συνόδου, 1338, ἀπεφάνθησαν, ὅτι οἱ ὠρισμένοι αἰρέται ὅλοι ὁμοφώνως ἢ οἱ πλεῖστοι αὐτῶν ἤθελον ἐκλέξῃ αὐτοκράτορά τινα ἢ βασιλέα, οὗτος διὰ μόνης τῆς ἐκλογῆς ἄνευ ἄρα ἐπικυρώσεως τοῦ πάπα πρέπει νὰ θεωρῇται ὡς τοιοῦτος. Ἀλλὰ τὴν ἀγαθὴν συνεννόησιν τοῦ αὐτοκράτορος Λουδοβίκου μετὰ τῶν κληρικῶν καὶ κοσμικῶν μεγιστάνων διετάραξε ταχέως πάλιν ἡ πρὸς σφετερίσεις χωρῶν ἀκράτητος αὐτοῦ κλίσις.

Ἀφοῦ ὁ Λουδοβίκος 1) ἔδωκεν ὡς φέουδον εἰς τὸν υἱόν του τὴν μαρκιωνίαν τοῦ Βρανδεμβούργου, ἐκλιπόντος ἐν αὐτῇ τοῦ Ἀσκανικοῦ οἴκου, 2) ἐσφετερίσθη τὴν κάτω Βαυαρίαν καὶ τὴν Τυρολίδα κατορθώσας νὰ διαζύξῃ τὴν κόμισσιν ταύτης Μαργαρίταν Μαουλτάσχην καὶ νὰ τὴν συζύξῃ μετὰ τοῦ υἱοῦ του μαρκιωνος τοῦ Βρανδεμβούργου. Ἐκτὸς δὲ τούτων ἤρπασε καὶ τὴν Ὁλλανδικὴν κομιτείαν ὡς δῆθεν χηρεῦσαν φέουδον τοῦ κράτους.

Τὸ παράνομον πολίτευμα τοῦ αὐτοκράτορος περὶ τὴν ἀπόκτησιν τῆς Τυρολίδος παρώξυνε πολλοὺς ἡγεμόνας καὶ ἰδίως τὸν πάπαν Κλήμεντα ς' διάδοχον τοῦ Βενέδικτου, ὅστις ἔσχυσε νὰ πείσῃ 5 ἐκ τῶν μεγιστάνων, ἐν οἷς καὶ τοὺς ἀρχιεπισκόπους Τρηουιρῶν καὶ Κολωνίας νὰ κηρύξωσι τὸν Λουδοβίκον ἐκπτωτον τῆς ἀρχῆς καὶ νὰ αναγορεύσωσιν

ἀντ' αὐτοῦ τὸν Κάρολον υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Βοημίας Ἰωάννου τῷ 1346, εἰς ὃν ἡ Βαυαρικὴ μερὶς μετὰ τὸν ἐπισυμβάντα θάνατον τοῦ Λουδοβίκου τῷ 1347, ἀντέταξε τὸν κόμιτα τοῦ Σθάρτισδούργου Γύνθερον. Ἀλλὰ καὶ τούτου ἀποβιώσαντος μετοῦ πολυ (1349), ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ πάντων ἐν γένει ὁ Κάρολος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΓ'.

ΒΟΗΜΙΚΗ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ (1347-1437).

§ 721. 1) **Κάρολος Δ' (1347-1378).** Ἐπασα τοῦ Καρόλου Δ' ἡ ἐνέργεια περιορίσθη σχεδὸν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ χώραν, *Βοημίαν*, μεθ' ἧς ἤνωσε διὰ κληρονομικῆς μὲν ἀδελφοποιήσεως τὸν Βρανδεμβουργον καὶ τὴν Δαυσατίαν, διὰ δὲ τῆς δευτέρας καὶ τρίτης συζύγου του μέρος τοῦ ἀνωτέρου Παλατινάτου καὶ τὴν Σιλεσίαν. Ἐσπούδασε δὲ νὰ προαγάγῃ αὐτὴν ταύτην τὴν χώραν κατὰ πάντα τρόπον: διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ πρώτου Γερμανικοῦ πανεπιστημίου ἐν Πράγᾳ (1348), ὑπερ πικρατικῶς ἠρίθμει 1000 φοιτητάς, διὰ τῆς βελτιώσεως τῶν νόμων καὶ τῶν δικαστηρίων, τῆς αὐξήσεως τῶν ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων, τῆς ἐνισχύσεως τοῦ ἐμπορίου, τῆς μεταλλουργίας, τῆς ἀμπελοουργίας, κτλ.

Ἵνα πορισθῇ πρὸς τοῦτο τὰ μέσα, ἐχορήγει εἰς τὰς αὐτοκρατορικὰς πόλεις ἐπὶ χρήμασιν ἢ ἄλλαις ὠφελείαις τὰς μεγαλειτέρας ἐλευθερίας, οἷον τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοφορολογήσεως, τὰς μετ' ἀλλήλων συμμαχίας, τοῦ πολέμου, τῆς εἰρήνης, τὴν ἀπὸ ἐξωτερικῶν δικαστηρίων ἀπαλλαγὴν καὶ τὸ ἀναπόσπαστον αὐτῶν ἀπὸ τοῦ κράτους.

Ὑπὲρ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους οὐδὲν οὐσιώδες ἔπραξε. Τὸ παρ' αὐτοῦ ἐκδοθὲν (1356) πολυθρόλυτον χρυσόβουλλον εἶχε σκοπὸν νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὰς ὡς πρὸς τοῦ ἀορίστου τῆς ἐκλογῆς τοῦ αὐτοκράτορος ἀναφυσμένας ἐριδας, προσδιορίζομένων τῶν πρὸς αὐτὸν καὶ τὸ κράτος σχέσεων τῶν ἐκλεκτόρων. Ὅθεν κατὰ τοὺς ὅρους αὐτοῦ: μετὰ τὴν ἀποβίωσιν ἐνὸς αὐτοκράτορος ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Μογοντιακοῦ ὤφειλε μετὰ 3 μῆνας νὰ συγκαλέσῃ τοὺς ἐκλεκτορας εἰς Φραγκοφόρτιον πρὸς ἐπιχείρησιν νέας ἐκλογῆς· ἡ ἐκλογὴ ἔπρεπε νὰ γίνηται διὰ τῆς ψήφου τῶν πλειόνων, ἡ στέψις νὰ ἐκτελῆται πανηγυρικῶς ἐν Ἀκνισγράφῳ, αἱ ἐκλεκτορικαὶ χώραι νὰ μένωσιν ἀδιαιρέτοι καὶ τῶν τεσσάρων κοσμικῶν κληρονομικαὶ κατὰ τὸ δικαίωμα τῆς πρωτοτοκίας, οἱ δὲ ἐκλέκτορες νὰ ἔχωσι τὴν πρώτην τάξιν μεταξὺ τῶν ἡγεμόνων τοῦ Γερμανικοῦ κράτους. Τὸ ἀρχαιρεσιακὸν δὲ δικαίωμα ἔλαβον ῥητῶς: οἱ ἀρχιε-

πίσκοποι τοῦ Μογοντιακοῦ, τῶν Τρηουιρῶν καὶ τῆς Κολωνίας, ὁ βασιλεὺς τῆς Βοημίας, ὁ παλατῖνος τοῦ Ῥήνου, ὁ δούξ τῆς Σαξονίας καὶ ὁ μαρκίων τοῦ Βρανδεμβούργου. Παρατηρητέον δὲ ὅτι διὰ τοῦ θεμελιώδους τούτου νόμου ὁ Κάρολος ἠθέλησε μὲν νὰ ἐμποδίσῃ ὅσον ἐνδέχεται εὐσχημόνως τὸν πάπαν ἀπὸ τοῦ νὰ σφετερίζηται τοῦ λοιποῦ τὸν διορισμὸν τοῦ ὑπερτάτου τῆς Γερμανίας ἄρχοντος, πλαγίως ὅμως ἐσκόπει νὰ καταστήσῃ πρῶτον κοσμικὸν ἐκλέκτορα τὸν ἡγεμόνα τῆς Βοημίας, ἥτις ἦτο χώρα Σλαυικὴ μᾶλλον ἢ Γερμανικὴ. Ὁ Κάρολος ἔλαβεν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀρελάτου καὶ τὸ στέμμα τοῦ ἐπωνύμου βασιλείου, μικρὸν ὅμως μετὰ τὴν στέψιν αὐτοῦ ὡς αὐτοκράτορας ἐφρόντισε περὶ ἀποκαταστάσεως τῶν μετ' ἐκείνου συνδεδεμένων δικαιοματίων.

Ἡ Βουργουνδία διετέλει ἤδη πρὸ πολλοῦ εἰς λίαν χαλαράν πρὸς τὴν Γερμανίαν σχέσιν καὶ εἶχε διαιρεθῇ εἰς πολλὰς μικράς καὶ σχεδὸν ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξαρτήτους πολιτείας, τὰς ὁποίας κατὰ μικρὸν κατέλαβεν ἡ Γαλλία· ὀλίγοι δὲ μόνον ἡγεμόνες, οἷον οἱ τῆς Σαβαυδίας, διετήρησαν τὸν πρῶτον μετὰ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους σύνδεσμον.

Ἀφοῦ ἀπὸ τοῦ Ἑρρίκου Β' ἤδη ὅλοι σχεδὸν οἱ αὐτοκράτορες ἐξέδωκαν νόμους ἀφορῶντας εἰς τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν, οὐδεὶς ὅμως ἐδυνήθη νὰ καταστήσῃ τούτους κοινῶς ἀποδεκτοὺς καὶ ἰσχύοντας, ἐπεχείρησαν οἱ κατὰ μέρος ἡγεμόνες νὰναπληρώσωσι τὴν ἔλλειψιν αὐτὴν δι' ἐλευθέρων συμφωνιῶν ἢ ἀμοιβαίων συνδέσμων. Προηγήθησαν δὲ κατὰ τοῦτο αἱ πόλεις, αἵτινες ἔχουσιν παράδειγμα τὰς Λογγιβαρδικὰς· ἠθέλησαν νὰ περιποιήσωσι εἰς τὰς συντεχνίας καὶ τὴν ἐμπορίαν τῶν προστασίαν, ἣν δυσκόλως ἐδύναντο νὰ λάβωσιν ἀμέσως ἀπὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας. Ἡ αὐξανομένη δὲ χρεία κοινῆς προστασίας ἐπολλαπλασίασε:

α) Τὰς ὁμοσπονδίας τῶν πόλεων, ἐξ ὧν κατὰ τὸ τέλος τῆς βασιλείας τοῦ Καρόλου ὑφίσταντο ἤδη 5 αἱ ἐξῆς: 1) ἡ Ἀνσεατικὴ, ἥτις κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἦτο εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἀκμῆς της· 2) ἡ τῶν 4 Φρεισικῶν πόλεων πρὸς ἄμυναν τῆς ἐαυτῶν ἐλευθερίας κατὰ τῶν ὁμόρων ἡγεμόνων· 3) ἡ Παραρρηνία κατὰ τῆς διὰ νέων τελωνίων καταπίεσεως τοῦ ἐμπορίου· ἀνῆκον δὲ εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν ταύτην οὐ μόνον παραρρήναι, ἀλλὰ καὶ ἀπώτεραι πόλεις, οἷον ἡ Νωριμβέργη καὶ τὸ Ἀργεντοράτον· 4) ἡ Ἑλβετικὴ, ἥτις ἐπηυξήθη διὰ τῆς κατὰ μικρὸν προσχωρήσεως τῶν πόλεων Λουκέρνης, Ζυρίχης, Ζύγης, Βέρνης καὶ Γλαρίδος· καὶ 5) ἡ Σοηβικὴ κατὰ τῶν καταπίεσεων τοῦ κόμιτος τῆς Βυρτεμβέργης, Ἐβεράρδου καὶ τῶν ἀποτιμήσεων τοῦ αὐτοκράτορος.

6) Τὰς ὁμοσπονδίας τῶν εὐγενῶν ἰδρυθείσας ἢ μᾶλλον προκυψάσας ἐκ τῶν πρότερον ὕφισταμένων Τορνικῶν ὁμοσπονδιῶν, τὸ μὲν πρὸς διατήρησιν ἀρχαίων δικαιοματίων κατὰ ἡγεμόνων καὶ πόλεων, τὸ δὲ πρὸς ἀπόκτησιν νέων.

Ὁ Κάρολος δι' ἀδρῶν χρηματικῶν ποσοτήτων καὶ δι' ἐνεχυριάσεως τελωνίων καὶ ἄλλων κτημάτων τοῦ στέμματος κατῳρῶσε πρᾶγμα, τὸ ὅποιον πρὸ ἐνὸς καὶ ἐπέκεινα αἰῶνος δὲν συνέβη : νὰ προχειρίσῃ ζῶν ἔτι διάδοχον αὐτοῦ τὸν υἱόν του.

§ 722. 2) Οὐένσελος (1378-1400-(1410).

Οὗτος διετήρησε τὴν Βοημίαν, τὸ ἄνω Παλατινᾶτον καὶ τὴν Σιλεσίαν καὶ μετ' αὐτῶν ἤνωσε βραδύτερον, ἀποδιώσαντος ἀτέκνου τοῦ ὁμωνύμου θείου του, τὸ Λουξεμβούργον, ἐνῷ ὁ ἀδελφός του Σιγεμουῦνδος ἔμεινεν ἄρχων τοῦ Βρανδεμβούργου, ἵνα μὴ 2 ἀρχαιρεσιακαὶ ψῆφοι συμπέσωσιν εἰς ἓν πρόσωπον· ὁ δὲ τρίτος ἀδελφός Ἰωάννης διωρίσθη δούξ τῆς Λαυσατίας καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς τούτου Ἰάδοκον καὶ Προκόπιον ἐπετράπη ἡ Μοραβία.

Κατὰ τὰ πρῶτα δέκα ἔτη τῆς βασιλείας του ὁ Οὐένσελος ἐδείχθη λίαν δραστήριος περὶ τὴν προαγωγὴν τοῦ εὖ εἶναι τῶν ὑπ' αὐτοῦ κυβερνωμένων χωρῶν καὶ ἐσπούδασεν ἐπιμελῶς εἰς ἀποκατάστασιν τῆς διαταραχθείσης εἰρήνης ἔν τε τῷ κράτει καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἐναντίον ὅμως ὅλων τῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τῷτον τεινουσῶν προσπαθειῶν του ἡ ἐσωτερικὴ ἡσυχία διαταράχθη πάραυτα διὰ δύο πολέμων. Ἐν πρῶτοις ὁ Αὐστριακὸς δούξ Λεοπόλδος, ὅστις ἐπὶ τινος διανομῆς τῆς Ἀψβουργικῆς κληρονομίας ἔλαβε τὰς δυτικὰς χώρας καὶ ταύτας ἠύξησε δι' ἀγορὰς τῶν κομιτειῶν Φελδικίρχης, Βρεισγανίας κλ., διήγειρε τὴν μέριμναν τῶν Ἑλβετῶν. Οἱ ὀρεινοὶ οὗτοι ἡρεθισμένοι ἄλλως ὑπὸ τῆς τραχείας καὶ ὕβριστικῆς διαγωγῆς τῶν Αὐστριακῶν διοικητῶν κατέστρεψαν πολλοὺς Αὐστριακοὺς πύργους καὶ τὸ πολίχνιον Σεμπάχιον καὶ ἐκίνησαν εἰς ἀπόστασιν καὶ πολλοὺς ἄλλους τόπους. Ἐν τῇ περὶ Σεμπάχιον μάχῃ (1386), ὅπου ὁ Ἀρνόλδος Οὐϊγκελρείδος ἀποθνήσκων διέρρηξε τὰς ἐχθρικὰς τάξεις, κατετροπώθησαν ὁλοσχερῶς οἱ τῆς Αὐστρίας ἱππεῖς ὑπὸ τῶν ἐλαφρῶς ὀπλισμένων Ἑλβετῶν, ἔπεσε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Λεοπόλδος· ὁ δεῦτερος ἐμῶνυμος υἱός του ἠθέλησε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον, ἀλλ' οἱ εὐγενεῖς ἱππῶται ἔπαθον νέαν ἡτταν περὶ Ναιφέλσιν (1388).

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, καίτοι ὑπαρχούσης νέας κοινῆς εἰρήνης, ἤρξατο ὁ τῶν πόλεων πόλεμος, ὅστις ἀνεστάτωσε τὴν νοτιοδυτικὴν Γερμανίαν (1388). Ὁ τῶν Σοηθικῶν πόλεων στρατὸς ὑπέκυψε περὶ Δοιφίγγην εἰς τὸν κόμιτα τῆς Βυρτεμβέργης Ἐθεράρδον, ὁ δὲ τῶν

Παραρρηνίων εἰς τὸν παλατινοκόμιτα Ῥουπρέχτον περὶ Οὐορματίαν. Ἄφ' οὗ δ' ἔπειτα ὁ Οὐένσελος μετὰ μεγάλης μόλις δυσκολίας ἐδυνήθη νὰ πείσῃ ἡγεμόνας τε καὶ πόλεις εἰς τρίτην κοινὴν εἰρήνην, ἐπλήθυνεν αἰφνης τροπὴ τις περὶ τὴν κυβέρνησιν αὐτοῦ. Οὐ μόνον δηλονότι ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ πατρίῳ αὐτοῦ κράτει τῇ Βοημίᾳ, ἤρξατο οὗτος νὰ γίνηται ἀποτρόπαιος ἔνεκα τῆς ἀδρανείας καὶ ὀμότητός του καὶ κατ' αὐτῆς προσέτι τῆς συζύγου του Ἰωάννας καὶ τοῦ ἐξαγορευτοῦ ταύτης Νεπομούκου. Ὅθεν συνομοσάσης τῆς ἀριστοκρατικῆς ἐν Βοημίᾳ μερίδος, ὁ βασιλεὺς συνελήφθη ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ συγγενῶν, τοῦ Ἰοδόκου, καὶ μετηνέχθη εἰς Αὐστρίαν· ἀλλὰ μετοῦπολιν ἤλευθερώθη πάλιν ὑπὸ τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ του Ἰωάννου δουκὸς τῆς Λαυσατίας.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Οὐένσελος μικρὸν πλέον ἐφρόντιζε περὶ Γερμανίας καὶ πρὸς ταῖς προλαβούσαις πολλαῖς αἰτιάσεσι προσετέθησαν καὶ δύο ἔτι νέαι 1) ὁ ἐπὶ χρηματικῇ πληρωμῇ καὶ ἄνευ προηγουμένης ἐρωτήσεως τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων προβιβάσμός τοῦ τυράννου τοῦ Μεδιολάνου Ἰωάννου Γαλεάτσου εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ δουκὸς καὶ 2) ἡ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας ἐνωσις πρὸς καθαίρεσιν τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἐδρεύοντος πάπα Βονιφατίου Θ', ἐντεῦθεν ὁ τοῦ Μογοντιακοῦ ἀρχιεπίσκοπος, ὅστις ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ πάπα τούτου τὴν ἀρχιεπισκοπὴν του, καίτοι ἀντιπράττοντος τοῦ Οὐενσέλου, κατώρθωσεν εὐκόλως τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐκπτώσιν τοῦ βασιλέως διὰ τῆς ἀποφάνσεως τεσσάρων ἐκλεκτόρων καὶ τὴν ἀντ' αὐτοῦ ἀναγόρευσιν τοῦ ἐκλεκτορὸς τοῦ παλατινάτου Ῥουπρέχτου Γ'. Οὕτω δὲ ὑπῆρχον ἤδη δύο αὐτοκράτορες καὶ δύο πάπαι συγχρόνως.

Ὁ Ῥουπρέχτος οὗτος, καίτοι ἔχων ὅλας τὰς ἀρετὰς ἀξίου ἡγεμόνος, δὲν ἐδυνήθη ἐπὶ τῆς δεκαετοῦς βασιλείας του (1400-1410) νὰ ποκαταστήσῃ τὴν ἡσυχίαν καὶ τάξιν οὔτε ἐν τῇ Γερμανίᾳ οὔτε ἐν τῇ Ἰταλίᾳ.

Ἀφοῦ ἡ εἰς Βοημίαν ἐκστρατεία του γενομένη πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς καταναγκάσεως τοῦ Οὐενσέλου εἰς παραίτησιν ἀπέβη ἀτελεσφόρητος, ἐστοχάσθη δι' ἄλλης εἰς Ἰταλίαν ἐκστρατείας καὶ τῆς ἐν Ῥώμῃ αὐτοκρατορικῆς στέψεως νὰ καταστρέψῃ τὸν ἀντίπαλόν του· ἀλλὰ καὶ αὕτη οὐχ ἤττον ἀπέτυχεν ἔνεκα τῆς ἀντιστάσεως τοῦ Ἰωάννου Γαλεάτσου, τῆς χρηματικῆς ἐλλείψεως καὶ τῆς ἀποστάσεως τῶν συμμάχων. Ὁ Ῥουπρέχτος σπεύδων κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν προκατόχων του ναυξήσῃ τὴν δύναμιν τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἤλθεν εἰς ῥῆξιν καὶ πρὸς τοὺς Γερμανοὺς ἡγεμόνας, ἐξ ὧν πολλοὶ συμμαχήσαντες κατ' αὐτοῦ ἐκηρύχθησαν δημοσίως πάλιν ὑπὲρ τοῦ Οὐενσέλου, ὃν

καὶ τὸ ἐν Πίσα τότε συνελθὼν συμβούλιον ὡς νόμιμον ἀνεγνώρισε βασιλέα. Ἐν ᾧ δὲ οὗτος ἦτο ἤδη ἑτοιμος νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν κυρίων αὐτοῦ ἀντιπάλων, ἀπέθανεν αἰφνης, καὶ ὁ ἀπροσδόκητος θάνατός του ἀνέστειλε τὴν ἐκρηξιν ἐμφυλίου πολέμου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ῥουπρέχτου οἱ ἐκλέκτορες διηρέθησαν εἰς 3 μερίδας, ἐξ ὧν ἡ μία, προϊσταμένου αὐτῆς τοῦ βασιλέως Οὐενσέλου, ἠξίου ὅτι δὲν ὑπῆρχε παντάπασιν ἀνάγκη ἐκλογῆς νέου βασιλέως, ὡς ὑπάρχοντος ἐτι τοιούτου, αἱ δὲ δύο ἄλλαι ἦσαν σύμφωνοι περὶ τὴν νομίμως δῆθεν γενομένην καθαιρέσιν τοῦ Οὐενσέλου· ἀλλ' ἡ μὲν ἐξελέξατο τὸν τοῦ Οὐενσέλου ἀδελφὸν Σιγεμουῖνον βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας καὶ ἐκλέκτορα τοῦ Βρανδεμβούργου, ἡ δὲ τὸν τούτου ἐξάδελφον Ἰόδοκον μαρκίωνα τῆς Μοραβίας· ὥστε ἡ Γερμανία ἤδη εἶχε 3 βασιλεῖς. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ τελευταῖος ἀπεβίωσεν ἤδη πρὸ τῆς στέψεως, ἐντεῦθεν εἰς δευτέραν τινὰ ἐκλογὴν τῶν ἐκλεκτῶρων συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Οὐενσέλου ἐπεκυρώθη ὁ Σιγεμουῖνδος.

§ 723. 3) **Σιγεμουῖνδος (1410-1437)**. Πολλὰ καὶ παντοδαπὰ οὐσιώδη πράγματα ἐνησχόλησαν ἐκ πρώτης ἀρχῆς τὸν νέον βασιλέα· τὰ κυριώτερα τούτων ἦσαν· ἡ διάλυσις διαφορᾶς τινος μεταξὺ Πολωνίας καὶ τοῦ Τευτονικοῦ πάγματος, πόλεμός τις, ὃν αὐτὸς εἶχεν ἐπιχειρήσῃ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Οὐγγαρίας κατὰ τῆς Ἑνετίας καὶ Δαλματίας, ἐκστρατεία τις εἰς Λογγιβαρδίαν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐπαναγάγῃ μὲν ταύτην ὑπὸ τὴν Γερμανικὴν κυριαρχίαν, νὰ ὑποτάξῃ δὲ ἰδίως τὸν δούκα τοῦ Μεδιολάνου, ὅστις ὅμως ἀπέβη ἐπίσης ἀτελεσφόρητος ὡς καὶ ἡ προτέρα τοῦ Ῥουπρέχτου ἐπιχειρήσις, ὥστε μόλις μετὰ τετραετίαν ἀπὸ τῆς προχειρίσεώς του ἠδυνήθη νὰ ἔλθῃ εἰς Ἀκυεγράνον στέψεως χάριν· ταύτης δὲ τελεσθείσσης, ἐπορεύθη ἀμέσως πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ πάπα Ἰωάννου ΚΓ' συγκαληθεῖσαν σύνοδον ἐν Κωνσταντίᾳ (1414-1418). Ὁ σκοπὸς τῆς μεγάλης ταύτης ἐκκλησιαστικῆς, μᾶλλον δ' εἰπεῖν Εὐρωπαϊκῆς συνελεύσεως, ἦτο τριπλοῦς:

α) **Παντελὴς διάλυσις τοῦ παπικοῦ σχίσματος**. Ἀπὸ πολλοῦ ἤδη πανταχοῦ τοῦ καθολικοῦ κόσμου ἐδηλώθη ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐπαναγωγῆς τοῦ πρὸ 70 ἐτῶν εἰς Αὐενῶνα μετατεθέντος παπικοῦ θρόνου εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ ἑδραν, τὴν Ῥώμην. Ἀλλ' οἱ Γαλλόφρονες καρδινάλιοι, οἵτινες ὑπὸ τὸν ὠραῖον καὶ αἶθριον οὐρανὸν τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας ἠσθάνοντο ἑαυτοὺς εὐθυμότερους καὶ ὑγιεστερούς, ἐματαίουν πάντοτε τὴν κοινὴν ταύτην ἐπιθυμίαν. Ἐντεῦθεν ὁ Ἰταλικὸς κληρὸς ἠναγκάσθη τέλος νὰ ἐπιχειρήσῃ αὐτογνωμόνως νέαν παπικὴν ἐκλογὴν, καὶ οὕτως ἡ καθολικὴ ἐκκλησία διασχισθεῖσα εἶχεν ἐπὶ πολὺ δύο συγχρόνως

πάπας, τὸν μὲν ἐν Αὐσενιῶνι, τὸν δὲ ἐν Ῥώμῃ, ὧν ἑκάτερος ἐθεώρει ἑαυτὸν νόμιμον κεφαλὴν ἐκείνης καὶ ἐξεσφενδόνιζε κατὰ τοῦ ἐτέρου καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ τὸν ἀφορισμόν. Τὴν παῦσιν τοῦ σκανδάλου τούτου προτιθεμένη ἡ ἐν Πίσῃ κατὰ τὸ 1409 συγκροτηθεῖσα σύνοδος καὶ ἐλπίζουσα ὅτι οἱ δύο τότε πάπαι Γρηγόριος IB' καὶ Βενέδικτος II' ἤθελον παραιτηθῇ ἐχειροτόνησε τρίτον πάπαν τὸν Ἀλέξανδρον Ε', ὅστις θεωρῶν τοὺς ἄλλους μὴ παραιτουμένους, ἐὰν μὴ παρητῆτο καὶ αὐτός, φοβούμενος δὲ μήπως ἀναγκασθῇ εἰς τοῦτο διέλυσε τὴν σύνοδον ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει τοῦ νὰ συγκαλέσῃ ἄλλην μετὰ τρία ἔτη. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου τῷ 1410, οἱ παρ' αὐτοῦ διορισθέντες καρδινάλιοι προεχειρίσαντο διάδοχόν του τὸν Ἰωάννην ΚΓ'. ὥστε τρεῖς πάλιν ὑπῆρχον ἀρχηγοὶ τῆς ἐκκλησίας, ὧν ἕκαστος εἶχε τὴν ἑαυτοῦ μερίδα ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ καὶ παρὰ ταῖς αὐλαῖς, ἰδίως δὲ ὁ Ἰωάννης κατώρθωσε νάναγνωρισθῇ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Σιγερμοῦνδου, μεθ' οὗ συνεννοηθεὶς συνεκάλεσε κατὰ τὸ 1414 γενικὴν ἐκκλησιαστικὴν σύνοδον ἐν Κωνσταντίᾳ, ὅπου συνέρρευσαν ὑπὲρ τὰς δέκα, ὡς λέγεται, μυριάδας ἀνδρῶν Ἰταλῶν, Γερμανῶν, Γάλλων, Ἀγγλῶν ἐπὶ τέλους καὶ Ἰσπανῶν προσῆλθε δὲ καὶ ὁ Γρηγόριος IB'. Ἡ σύνοδος, παρόντος ἤδη καὶ τοῦ Σιγερμοῦνδου, ἤρξατο τῇ 5 Νοεμβρίου καὶ ὥρειε νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα τίς ἐκ τῶν τριῶν παπῶν ἐμελλε νάναγνωρισθῇ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, ἢ ἂν καὶ οἱ τρεῖς ἔπρεπε νὰ παραιτηθῶσιν. Ἵνα δ' ἐξαρχῇ καταστρέψῃ τὴν παπικὴν ἐπίδρασιν καὶ ἰδίως τὴν τοῦ Ἰταλικοῦ κλήρου ὑπερίσχυσιν, διηρέθη πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ψηφοφορίας εἰς 4 ἔθνη: τὸ Ἰταλικόν, τὸ Γαλλικόν, τὸ Γερμανικόν καὶ τὸ Ἀγγλικόν, εἰς 2 βραδύτερον προστεθῇ καὶ ἡ 5 ψῆφος τῶν Ἰσπανῶν. Ὁ νέος δὲ οὗτος τρόπος τῆς ἐπιψηφίσεως ἔκρινε περὶ τῆς τύχης τοῦ πάπα Ἰωάννου. Καὶ εἶχε μὲν οὗτος παραιτηθῇ ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ νὰποθέσῃ καὶ οἱ ἄλλοι δύο πάπαι τὸ ἀξίωμα, ἴσως δὲ καὶ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι: ὅτι, κενωθέντος τοῦ παπικοῦ θρόνου, αὐτὸς ἔνεκα τῆς προθυμίας του ἤθελεν ἐκ νέου ἐκλεχθῇ. Ἀλλὰ ταχέως μετανοήσας διὰ τὴν παραίτησίν του ἐδραπέτευσεν ἐκ Κωνσταντίας τῇ 20 Μαρτίου 1415 καὶ διεμαρτυρήθη κατὰ τῆς συνόδου, ἥτις ὅμως δὲν ἐπτοήθη ἐκ τούτου, ἀλλ' ἀνεκήρυξεν ἑαυτὴν ἀνωτέραν τοῦ πάπα, εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς δίκην καὶ τὸν ἠνάγκασε τελευταῖον νὰποδώσῃ τὰ παράσημα τοῦ ἀξιωματός του. Τότε δὲ παρητήθη ἐκουσίως καὶ ὁ Γρηγόριος λαβὼν τὴν ἰσθμὶον ἐξαρχίαν τῆς Ἀγκῶνος καὶ ἄλλας τιμὰς. Ἄλλ' ὁ Βενέδικτος Γ' ἐδείχθη πολὺ ἐπιμονώτερος· ὤθεν κατὰ πρόσκλησιν τῆς συνόδου ἀνεδέχθη ὁ Σιγερμοῦνος νὰ διενεργήσῃ τὴν παραίτησίν του. Μετὰ πολλὰς δὲ ἀναβολὰς καὶ χρονοτριβὰς καθ' ὁδὸν ἔφθασεν εἰς Ἀραγωνίαν, ὅπου διέτριβεν ὁ Βενέδικτος καί, μὴ πειθομένον

τούτου νά ἐνδώσῃ, κατώρθωσε τοῦλάχιστον νά τὸν ἐγκαταλίπωσιν οἱ ὀλίγοι ἐτι ἡγεμόνες τῆς Ἰσπανίας, ὅρ' ὧν τότε ἀνεγνωρίζετο, καὶ νά ὑποταχθῶσιν εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Κωνσταντίᾳ συνόδου. Ἐπειτα ὁ Σιγμοῦνδος ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους, ἐκεῖθεν εἰς Ἀγγλίαν οὐχὶ ἐπὶ πολιτικῷ τινι σκοπῷ, ἀλλὰ ἀσωτίας καὶ εὐωχίας ἕνεκα. Μόλις δ' ἐν ἀρχῇ τοῦ 1417 ἔτους μετὰ ἡμιολίου ἔτους περιπλανήσεις ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντίαν. Ἐν τούτῳ οἱ Γερμανοὶ καὶ μέχρι τινὸς οἱ Ἀγγλοὶ ἀπῆλθον νά μὴ ἐκλεχθῇ νέος πάπας πρὶν θεραπευθῶσι τὰ παράπονα τῶν Χριστιανῶν· οἱ δὲ Ἰταλοὶ, οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἰσπανοὶ ἰσχυρίζοντο ἐξεναντίας, ὅτι ἄνευ προηγουμένης τοῦ πάπα ἐκλογῆς, οὐδεμίαν δύνανται νά ἐπιχειρήσωσι μεταρρύθμισιν. Ἐνωθέντων δ' ἐπιτέλους καὶ τῶν Ἀγγλῶν μετ' αὐτῶν, προεχειρίσθη τῇ 8 Νοεμβρίου 1417 ὁ Ἰταλὸς Μαρτίνος Ε'.

β) Ἐξάλειψις τῶν δογμάτων τοῦ Ἰωάννου Οὐσσίου. Ὁ προεδρεύων καταρχὰς τῆς ἐν Κωνσταντίᾳ συνόδου εἶχε κατορθώσῃ νά προτιμηθῇ τοῦ κυρίου ἕτερον ζήτημα, τὸ περὶ τῶν ἀκμαζόντων τότε ἐν Βοημίᾳ μεταρρυθμιστικῶν δογμάτων τοῦ Ἰωάννου Οὐσσίου καθηγητοῦ τοῦ ἐν Πράγᾳ πανεπιστημίου. Τὴν ταχείαν δὲ αὐτοῦ λύσιν ἐπεθύμει καὶ ὁ βασιλεὺς Σιγμοῦνδος, ἵνα παύσωσιν αἱ ἐντεῦθεν παραχθεῖσαι ἀνωμαλίας ἐν ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ, εἰς ἣν ἐμελλε νά διαδεχθῇ τὴν ἀδελφόν του. — Ὁ Ἰωάννης Οὐσσίος ἀκολουθῶν τὰς δόξας τοῦ περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος κατὰ τῶν καταχρήσεων τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας καὶ ἰδίως κατὰ τοῦ παπισμοῦ κατεξαναστάντος Ἰωάννου Οὐϊκλεφίου καθηγητοῦ τοῦ ἐν Ὁξονίᾳ πανεπιστημίου ἐκήρυττε καὶ ἔγραπτεν ἀυστόλως κατὰ τῶν παρανόμων ἀξιώσεων τοῦ πάπα, τῆς ἀντιχριστιανικῆς τούτου καὶ τοῦ περὶ αὐτὸν κλήρου διαγωγῆς, κατὰ τοῦ μοναχικοῦ τάγματος, κατὰ τοῦ καθαρτηρίου πυρός, τῶν συγχωροχαρτίων κτλ. Εἰκαὶ δὲ ὁ πάπας εἶχεν ἤδη ἐκδώσῃ κατ' αὐτοῦ ἀφορισμὸν καὶ κατεδίκασε τὰ συγγράμματά του, οὐχ ἥττον καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁπαδῶν καὶ συνεργῶν του, ἐν οἷς διεκρίνετο τὰ μάλιστα διὰ τοῦ ζήλου του ὁ εὐπατρίδης τῆς Πράγης Γερώνυμος. Οἱ ἐν τῷ αὐτῷ πανεπιστημίῳ διδάσκοντες καὶ μαθητευόμενοι Γερμανοί, ἐπειδὴ ἐδείχθησαν πολέμιοι τῶν Οὐσσιτικῶν νεωτερισμῶν, ἐστερήθησαν ὧν μέχρι τοῦδε ἀπέλαυνον δικαιωμάτων, διὸ καὶ ἐγκατέλιπον πάντες τὴν Βοημικὴν πρωτεύουσιν. Οὕτω δ' ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ὁ Οὐσσίος, ὅστις ἔμεινεν ἀλόγνητος κατὰ τὸ φρόνημά του, κατὰ πρόσκλησιν τῆς συνόδου ἔχων καὶ προπεμπτήριον τοῦ αυτοκράτορος χάριν τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἀσφαλείας ἀφίκετο εἰς Κωνσταντίαν, ὅπου ὁμως παραχρῆμα ἐφυλακίσθη

καὶ κατηγορήθη ἐπὶ διαδόσει αἰρετικῶν δοξῶν. Εἰς μάτην μετὰ πολ-
λῆς ἀξιοπρεπείας ἀπελογήθη εἰς τὰς προσαπτομένους αὐτῷ αἰτιάσεις·
δικασταὶ αὐτοῦ ἦσαν οἱ κατήγοροί του! Εἰς μάτην οἱ φίλοι αὐτοῦ
ἐπεκαλῆσαντο τὸ αὐτοκρατορικὸν προπεμπτήριον· ἡ σύνοδος ἀπροκα-
λύπτως ἀπεφάνθη ὅτι εἰς αἰρετικούς δὲν ὀφείλεται οὐδεμίᾳ τήρησις
ὑποσχέσεως καὶ ἀπήτησε παρ' αὐτοῦ ἀπόλυτον ἐξωμοσίαν τῶν δογμα-
των. Ἐπειδὴ ὁ Οὐσσιος ἠρνήθη νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν ἀπαίτησιν ταύ-
την, ὡς αἰρετικὸς δῆθεν κατεδικάσθη ἀπανθρώπως εἰς τὸν διὰ πυρὸς
θάνατον, τὸν ὅποιον ὑπέστη τῇ 6 Ἰουλίου 1415 μετὰ πλείστης ἀτα-
ραξίας· ὁμοίαν δὲ τύχην ἔλαθε μετὰ ἔντοιο καὶ ὁ Ἱερώνυμος.

γ) *Μεταρρύθμισις γενική τῆς ἐκκλησίας.* Ταύτην εἶχον ἀναγνω-
ρίσει ὡς ἀναγκαίαν καὶ ζητήσῃ ὡς κατεπείγουσαν οἱ εὐσεβεστέροι καὶ
ἐπιφανέστεροι τῶν κληρικῶν ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς φρικώδεις κατα-
χρήσεις, εἰς ἃς ἡ δυτικὴ ἐκκλησία ἐξώκειλε. Ἐπειδὴ δὲ ἡ σύνοδος
δὲν ἀπεδέχθη τὸ ὑπὸ τοῦ Μαρτίνου Ε' προταθὲν μεταρρυθμίσεως σχέ-
διον, ὁ πονηρὸς οὗτος πάπας ἐπὶ τῇ προφάσει τοῦ νὰ εὐκολύνῃ τὴν
συνεννόησιν συνωμολόγησεν ἐκκλησιαστικὰς συμβάσεις (Concordate)
πρὸς ἕν ἕκαστον τῶν συγκροτούντων τὴν σύνοδον ἐθνῶν ἐξαιρουμένων
τῶν Ἰταλῶν, οἵτινες δὲν ἐπέζητουν βελτιώσιν τινα πραγμάτων. Ἀλλ'
αἱ συμβάσεις αὗται μικροῦ λόγου ἀξίας παραχωρήσεις περιέχουσai
καὶ μηδὲν εἰς τὰς μεγάλας περὶ ριζικῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγ-
μάτων διορθώσεως ἐλπίδας ἀνταποκρινόμεναι δὲν ἐπεκυρώθησαν ὑπὸ
τῶν κυβερνήσεων.

Οὕτως ἄρα ἡ σύνοδος αὕτη ἡ μεγίστη καὶ λαμπρότερα πασῶν,
ὅσας ποτὲ ἡ Χριστιανικὴ δύσις συνεκρότησεν, ἐκ τῶν τριῶν αὐτῆς
προβλημάτων ἐν μόνον ἔλυσεν ἐντελῶς· τὴν κατάπαυσιν τοῦ σχίσμα-
τος. Ἐν ᾧ δὲ οὐδεμίαν κατάχρησιν ἐθεράπευσεν, ἔδωκε προσέτι
ἀφορμὴν δι' ὧν μετεχειρίσθη μέσων εἰς ἐξάλειψιν τῆς Οὐσσιτικῆς
αἵρέσεως καὶ εἰς πόλεμον μακρὸν καὶ φοβερώτατον.

Ἐπὶ τῆς συνόδου ταύτης ὁ Σιγεμοῦνδος παρεχώρησε πανδήμως
(1407) τὴν ἀνήκουσαν αὐτῷ Βρανδεβουργικὴν μαρκίαν εἰς τὸν βοη-
θήσοντα αὐτὸν τὰ μέγιστα κόμιτα Νυρεμβέργης Φρειδερίκον Ὁεν-
ζολλερνικόν, ὅστις ἐγένετο ἀρχηγέτης νέας ἐπιφανοῦς ἐν τῇ Γερμα-
νικῇ ἱστορίᾳ οἰκίας.

Ὁ Οὐσσιτικὸς πόλεμος (1419-1436). Ἡ ἀγγελία τῆς ἐν Κων-
σταντίας τελεσεθείσης στυγεραῆς ὀλοκαυτώσεως ὤθησε τοὺς Οὐσσίτας
εἰς τρομερὸν θρησκευτικὸν πόλεμον. Ὁ κάλυξ ἦτοι τὸ ποτήριον τοῦ
μυστικοῦ δαίπνου, τοῦ ὁποῦ κατὰ τὴν δόξαν τοῦ Οὐσσίου ἔπρεπε νὰ
μεταλαμβάνῃ καὶ ὁ λαός, ἐγένετο τὸ σύνθημα τῆς ἐνώσεώς των, ὅθεν

ἡ ἐπωνυμία αὐτῶν: Καλύκειοι (Calixtini) καὶ Ἀμφοτερισταὶ (Ultraquistae) δηλαδὴ κοινῶν τοῦ μυστικοῦ δείπνου ἐξ ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν. Ὡς ἡγεμόνες δὲ αὐτῶν ἐξελέχθησαν ὁ Νικόλαος Οὐσσινέκιος καὶ ὁ πολὺ τούτου κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν τόλμην ἀνώτερος Ζίσκας Τροσνόβιος. Εἰς μάτην ὁ πάπας ἐκεραυνοδόλει δι' ἀφορισμῶν τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Οὐσσίου· ὁ μὲχρι μανίας ἐξημιμένος λαὸς κατεφρόνει τὰς ἀπειλάς. Ὁ Οὐένσελος εἰδείχθη καταρχάς ὅτι ἐκλινε πρὸς τοὺς ὑπηκόους τοῦ μᾶλλον ἢ πρὸς τὴν ἀδυσώπητον ἐκκλησιαστικὴν ἱεραρχίαν· ὅτε δ' ἔμαθεν ὅτι οἱ Οὐσσῖται περιερχόμενοι διὰ τῶν ἀγριῶν τῆς Πράγας ὥρμησαν τῇ 30 Ἰουλίου 1419 εἰς τὸ βουλευτήριον καὶ ἐκρήμνισαν ἐκ τῶν θυρίδων πολλοὺς βουλευτάς, διότι αὐτόθεν ἐρρίφθη λίθος εἰς ἱερέα φέροντα τὸ ἱερὸν ποτήριον, μεταβαλὼν φρόνημα ἠθέλησε νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἀχαλινώτους ἐνόπλους· ἀλλ' αἵφνης καταληφθεὶς ὑπὸ ὀργῆς καὶ τρόμου ἀπέθανεν ἀπόπληκτος· ὁ δὲ θάνατός του συνέχεν ἐτι μᾶλλον τὴν κατάστασιν τῆς Βοημίας.

Διάδοχος αὐτοῦ κληρονομικῶς δικαίῳματι ἦτο ὁ αὐτοκράτωρ Σιγεμουνδος· ἀλλ' οἱ Βοημοὶ τὸν ἀπεστρέφοντο καὶ καθὼ φονέα τοῦ Οὐσσίου καὶ καθὼ Γερμανόν. Τὴν ἀποστρεφὴν των δὲ ταύτην ἠύξησεν ἐκεῖνος διὰ τῆς σκληρᾶς ἐν Βρατισλαύᾳ, ὅπου εἶχεν ἤδη ἀναγνωρισθῇ ὡς βασιλεὺς, τιμωρίας Οὐσσιτῶν τινῶν καὶ ἤνωσεν ὅλους καθ' ἑαυτοῦ διὰ τῆς αὐστηρότητος, μεθ' ἧς ἀπέκρουε καὶ ἐφύχραине τοὺς ἀνθρώπους, ἐν ᾧ ἡπιώτερον φερόμενος ἐδύνατο νὰ τοὺς οἰκειωθῇ· διότι οἱ Οὐσσῖται δὲν ἦσαν πάντες σύμφωνοι πρὸς ἀλλήλους. Οἱ καλούμενοι Καλύκειοι ἦσαν μετριώτεροι τῶν λεγομένων Θαβωριτῶν, Ὁρεβιτῶν κλ., τῶν ὑποφίλων ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Ζίσκας· εἰς ἐκείνους ἀνῆκον καὶ πολλοὶ κτηματικοί, οἵτινες ἡγάπων μὲν τοῦ Οὐσσίου τὰς δόξας, ἐμίσουν δὲ τὴν ἀκολασίαν τῶν περὶ τὸν Ζίσκαν καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἀπεστρέφοντο τὸν βασιλικὸν οἶκον. Ἀλλ' ὁ Σιγεμουνδος τυφλὸν ὄργανον τῆς παπικῆς καὶ αὐλικῆς ἀριστοκρατίας καὶ ἀγνοῶν τί ἐστὶ καὶ τί δύναται παρωργισμένος λαὸς δὲν ἠθέλησε νὰ δώσῃ ἀκρόασιν εἰς συνθήκας, τὰς ὁποίας τῷ προέτεινεν ἡ μετριωτέρα μερίς. Οὕτω δὲ αὕτη, καίτοι ἀποτροπιαζομένη τὰς ἄλλας μανιώδεις φατρίας, ἠναγκάσθη νὰ συμμαχήσῃ μετ' αὐτῶν κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων. Ὅτε δὲ μετοῦ πολυ (1420) ὁ Σιγεμουνδος ἐπῆλθεν ἰσχυρῶς κατὰ τῆς Πράγας μετὰ στρατοῦ Γερμανικοῦ 160,000, ὁ Ζίσκας διὰ τῶν μανιωδῶν στιφῶν του ἀπέκρουσε τὴν ἐφοδὸν τρέψας αὐτὸν εἰς φυγὴν· καὶ πάλιν δὲ τὸ προσεχὲς ἔτος (1421) μεθ' ἱκανῆς δυνάμεως ἐπανακάμψαντα ὀλοσχερῶς περὶ τὸ Γερμανόβροδον (Deutschbrod) κατετρόπωσεν. Ἀναγκασθέντος δὲ τότε τοῦ βασιλέως νὰ ἐκχωρήσῃ τῆς Βοη-

μίας, οἱ *Θαβωρίται* καὶ οἱ *Ὀρεδίται* ἀκατάσχετοι κατέκλυσαν τὰς περὶ τὴν χώραν καὶ ἐξεδικήθησαν μάλιστα τὰς ὑπὸ Γερμανῶν κατοικουμένας. Σωροὶ πτωμάτων καὶ πυραὶ ἐδείκνυνον τὴν ὁδόν· τὸ ὄνομα τοῦ *Ζίσκα* διήγειρε πανταχοῦ τὸν πανικὸν φόβον. Καὶ ἀφοῦ οὗτος ἀπέθανεν ἐβδομηκονταετῆς ἤδη καὶ τυφλός, ἔτρεμον οἱ ἐχθροὶ εἰς μόνην τὴν κλαγγὴν τοῦ δέρματός του, ὅπερ οἱ ὀπαδοὶ του εἶχον ἐντείνῃ ἐπὶ τυμπάνου.

Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ διηρέθησαν οἱ *Θαβωρίται* καθ' ἑαυτοὺς εἰς δύο μερίδας· ἡ πολυπληθεστέρα ἀνεγνώρισεν ἀρχηγὸν τὸν ὑποστράτηγον τοῦ *Ζίσκα* *Προκόπιον* τὸν μέγαν πρῶτον καλόγηρον, ἐνῶ ἡ μικρότερα ἔμεινεν ἐπίτηδες καταρχὰς ἀνευ ἡγεμόνος καὶ ἔλαβε τὸ ἐπώνυμον «*Ὀρφανῖται*», βραδύτερον ὁμῶς ἐξελέξατο *Προκόπιον* τὸν μικρόν. Ἀμφότεροι δὲ οἱ νέοι ἀρχηγοὶ ἐκτῆσαντο οὐχ ἥττον τῶν πρώτων φήμην ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ ὠμότητι· ἀφοῦ δ' ἐκ προσιμίων ἀπέκρουσάν τινα ἐπίθεσιν μεγάλου Γερμανικοῦ στρατοῦ, ὥρμησαν εὐθὺς ὡς χεῖμαρρον κατὰ τῆς *Σιλεσίας*, *Μοραβίας*, *Σαξονίας*, *Αὐστρίας* καὶ *Βαυαρίας*. Τὸ *Βερολῖνον*, τὸ *Μαγδέβουργον*, τὸ *Ἀργεντοράτον* εἶδον τὰς σημαίας τῶν ἀκαταμαχῆτων· μετὰ 3000 ὄχημάτων μεστῶν παντὸς εἶδους λαφύρων ἐπέστρεψεν εἰς *Βοημίαν* ὁ *Προκόπιος* ὁ πορθητῆς ἑκατὸν πόλεων καὶ χιλίων τετρακοσίων χωρίων.

Κατὰ τὸ 1431 συνελθόντες οἱ Γερμανοὶ ἡγεμόνες ἐν *Νωριμβέργῃ* ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιχειρήσωσι γενικὴν τινὰ ἐκστρατείαν. Ὑπὲρ τοὺς δεκακισμυρίους μαχηταὶ συνηρῶσθησαν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ *Φρειδερίκου* δουκὸς τοῦ *Βρανδεμβούργου*· μετ' αὐτοῦ σύνεστράτευον καλῶς παρεσκευασμένοι ὁ *Αὐστριακὸς Ἀλβρέχτος* γαμβρὸς τοῦ βασιλέως, οἱ δούκες τῆς *Βαυαρίας* καὶ πολλοὶ μικρότεροι ἡγεμόνες. Ἀλλ' ἅμα προσέλασαντες μέχρι τῶν μεθορίων τῆς *Σαξονίας* ἤκουσαν ὅτι προσεγγίζουσι τὰ ἄγρια στίφη τῶν *Οὐσσιτῶν*, κατελήφθησαν ὑπὸ τοιοῦτου πανικοῦ τρόμου, ὥστ' ἐγκαταλιπόντες ἀρχηγοὶ καὶ στρατιῶται πάντα τὰ σκεύη καὶ τὴν λοιπὴν πολεμικὴν παρασκευὴν ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Κατὰ τῶν φευγόντων δ' ἐπιπεσόντες μετ' ἀλαλαγμῶν οἱ *Οὐσσῖται* ἐφόνευσαν πλείονας τῶν δεκακισμυρίων.

Τελοσπάντων ἀφοῦ πᾶσα ἐλπίς νίκης διὰ τῶν ὅπλων καὶ τῆς διαλύσεως τοῦ *Βοημικοῦ* κράτους δι' ἐσωτερικῶν διχονοιῶν ἐξέλιπεν, ἐγένοντο εἰς τοὺς *Βοημοὺς* παραχωρήσεις καὶ παρελείφθη ἡ ἀπαίτησις τῆς ἀπεριορίστου αὐτῶν ὑποταγῆς. Ἡ ἐν *Βασιλείᾳ* κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην συγκροτηθεῖσα ἐκκλησιαστικὴ σύνοδος, ὡς ῥηθήσεται, κατόρθωσε τοῦλάχιστον μετὰ τῆς μερίδος τῶν μετριοτέρων τῶν *Καλυκείων* σύμβασιν τινὰ κατὰ *Φεβρουάριον* τοῦ 1434, δι' ἧς ἐπετρά-

πησαν εἰς τὴν νέαν Ούσσιτικὴν τῆς Βοημίας ἐκκλησίαν τέσσαρα τινά: 1) ἡ μετάληψις τοῦ μυστικοῦ δείπνου ἐξ ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν· 2) ἡ ἐκδίκασις τῶν ὑπὸ κληρικῶν πραττομένων κοινῶν κακουργημάτων ὑπὸ λαϊκῶν δικαστῶν, ἀλλὰ τῇ συμπράξει κληρικῶν· 3) τὸ ἐλεύθερον κήρυγμα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ ἱερωμένων καὶ 4) ἡ τῶν κληρικῶν ἀπόκλεισις παντὸς πολιτικοῦ ἀξιώματος περιοριζομένων μόνον εἰς τὴν διαχείρησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Θεωριῖται καὶ Ὁρφανῖται δὲν ἠθέλησαν νάποδειχθῶσι τοὺς ὅρους τούτους, ἐντεῦθεν ἐξερράγη τρομερὰ μεταξύ αὐτῶν καὶ τῶν μετριοφρόνων πάλῃ, καθ' ἣν οἱ τελευταῖοι κατετρόπωσαν τοὺς πρώτους ὁλοσχερῶς τῇ 28 Μαΐου 1434. Ἀκολούθως δ' ἔπαυσε πᾶσα ἀντίστασις καὶ οἱ Βοημοὶ ὑπὸ Βοημῶν μόνον καταβληθέντες ἀνεγνώρισαν τὸν Σιγεμουῦνδον ὡς βασιλέα, ὅστις ὁμως ἐπέζησε μετὰ τὴν νίκην του ταύτην ἕν ἔτος μόνον.

Ἡ ἐν Βασιλείᾳ καὶ Φλωρεντίᾳ ἐκκλησιαστικὴ σύνοδος (1431-1449). Ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ, εἰς τῆς ὁποίας τὴν σύγκλησιν συγκατετέθη μετὰ μακρὰν μέλλησιν ὁ τοῦ πάπα Μαρτίνου Ε' διάδοχος Εὐγένιος Δ', προέκειτο τὸ μὲν νάποπερατωθῇ ἡ ἐν Κωνσταντίᾳ διακοπεῖσα διόρθωσις τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, τὸ δὲ νά διαλυθῶσιν αἱ Ούσσιτικαὶ διαφοραί. Πᾶραυτα ὁμως αἱ συζητήσεις ἐνταῦθα ἔλαβον χαρακτῆρα ἀπειλητικὸν ὡς πρὸς τὴν παπικὴν παντοδυναμίαν. Ἡ ἐν μέρει ἐκ μελῶν τοῦ κατωτέρου κλήρου συντεθειμένη σύνοδος ἡλάττωσε τὰ χρηματικὰ εἰσοδήματα, ὅσα ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ εἰσέπραττεν ἐκ τῶν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῆς ἐκκλησιῶν καὶ ἀπηγόρευσε τὴν παπικὴν ἐπέμβασιν εἰς τοὺς διορισμοὺς τῶν ἐπισκόπων. Ἐκ τῶν ἀποφάσεων δὲ τούτων καὶ ἄλλων ὁμοίων τοσοῦτον ὁ Εὐγένιος κατεταράχθη, ὥστε—ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἐνταῦθα δὲν ἐδύνατο νά συζητηθῇ καταλλήλως τὸ μέγα ζήτημα τῆς ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς, τὴν ὁποίαν ὁ Βυζαντίνος αὐτοκράτωρ ἐπεκαλεῖτο τότε ἐλπίζων διὰ τῆς ἐνώσεως ταύτης νά ἔχῃ τὴν βοήθειαν τῆς δύσεως κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν,—ἠθέλησε νά μεταθέσῃ τὴν σύνοδον εἰς Φερραρίαν καὶ τελευταῖον διὰ τὸν ἐκραγέντ' αὐτόθι λοιμὸν εἰς Φλωρεντίαν. Ἀλλὰ πολλοὶ τῶν κληρικῶν μείναντες ἐν βασιλεῖᾳ ἀδιάσειστοι ἐχειροτόνησαν ἄλλον πάπαν τὸν Φήλικα καὶ προσκήρυξαν ἐκ νέου τὴν ἀρχὴν ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ σύνοδος εἶνε ἀνωτέρα τοῦ πάπα καὶ αὐτὴ μόνη, οὐχὶ δ' ἐκεῖνος, ὑπάρχει ἀναμάρτητος. Τότε δὲ ὁ Εὐγένιος ἐνθαρρυνθεὶς ἐκ τοῦ φόβου, τὸν ὁποῖον νέον τι θρησκευτικὸν σχίσμα διήγειρεν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἡγεμόνων καὶ λαῶν, ἐξεσφενδόνισε τὸν ἀφορισμὸν κατὰ τῶν ἀπειθῶν μελῶν τῆς συνελεύσεως καὶ

ἀπέριψε τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν. Θέλων δὲ νὰ ἐξασφαλισθῇ κατὰ τῆς ἐνδεχομένης ἀντιστάσεως τῶν Γερμανῶν προσωκειώθη τὸν περίφημον ἐπὶ παιδείᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πανουργίᾳ διαβόητον Ἰταλὸν *Aiveian* *Συλοῦϊον* καὶ διὰ τῆς βοηθείας αὐτοῦ διατελοῦντος ὑπουργοῦ καὶ ἰσχύοντος μεγάλως παρὰ τῷ αὐτοκράτορι Φρειδερίκῳ Γ' κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν ἀσθενῆ τοῦτον ἡγεμόνα εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς *Ἀσχα-φεμβουργικῆς* ἐκείνης *συμβάσεως*, ἣτις ἐπανήγαγε τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὴν πρώτην κατάστασιν καὶ ἐπέτρεπε τὴν ἐξακολούθησιν ὅλων τῶν μέχρι τοῦδε καταχρήσεων καὶ εἰσπράξεων ἐκτὸς μικρῶν τινῶν ἐξαίρεσεων. Μετὰ ἓν ἔτος δὲ ἀπὸ τῆς συνολογήσεως τῆς συνθήκης ταύτης διελύθη καὶ ἡ παρὰ πάντων κατὰ μικρὸν ἐγκαταλειφθεῖσα ἐν Βασιλείᾳ σύνοδος Μαΐῳ 1449 ἀφοῦ, παραιτηθέντος οἰκιοθελῶς τοῦ Φήλικος, ἀνεγνώρισε καὶ αὕτη ὡς νόμιμον τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἀποδιδώσαντος Εὐγενίου διάδοχον τὸν Νικόλαον Ε'. Τοιοῦτοτρόπως ὁ παπισμὸς ἐξῆλθε καὶ τὸ δεύτερον θριαμβεύων ἐκ τῆς πάλης, ἀλλὰ διὰ μέσων ἀντεκκλησιαστικῶν μάλλον ἢ διὰ τῆς ἰσχύος τῆς ἀληθείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΔ'.

ΛΥΘΟΒΟΥΡΓΙΚΗ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ (1438-1493).

§ 724. 1) **Ἄλβρεχτος Β' ὁ Αὐστριακός (1438-1439).** Ὁ ἐπὶ θυγατρὶ οὗτος γαμβρὸς τοῦ Σιγισμόνδου ἀνηγορεύθη ὁμοφώνως ἄνευ οὐδεμιᾶς συνεργείας τοῦ ὑπὸ τῶν ἐκλεκτῶν πεπεισμένων περὶ τῆς ἀνάγκης ἐνὸς κραταίου αὐτοκράτορος καὶ ἀπὸ τοῦδε τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα διέμεινε μέχρι τῆς κατὰ τὸ 1806 ἐξαλείψεως του παρὰ τῷ Αὐστριακῷ οἴκῳ· αὐτὸς δὲ οὗτος διεδέχθη τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν ἐν Βοημίᾳ καὶ Οὐγγαρίᾳ. Ἀλλὰ κατὰ τὸ προσεχές ἤδη ἔτος ἐπανελθὼν νοσηρὸς ἐκ τινος ἀτυχοῦς κατὰ τῶν εἰς τὴν Τρανσυλθανίαν εἰσβαλόντων Τούρκων ἐκστρατείας ἀπέθανε. Τὴν βραχυτάτην δὲ ταύτην πασῶν τῶν αὐτοκρατορικῶν κυβερνήσεων διεδέχθη ἡ μακροτάτη καὶ κατὰ πλείστον ἀτυχῆς τοῦ ἐξαδέλφου αὐτοῦ Φρειδερίκου.

§ 725. 2) **Φρειδερίκος Γ' (1440-1493).** Οὗτος ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος ἐν Ῥώμῃ στεφθεὶς αὐτοκράτωρ. Ὁψιγενής τις τοῦ Ἄλβρεχτου Β' υἱὸς ὁ Βλαδίσλαος σ' ἔλαβε τὸ στέμμα τῆς Βοημίας· πρὸς δὲ τούτῳ, ἀφοῦ ὁ εἰς τὸν Οὐγγαρικὸν θρόνον προσκεκλημένος Πολωνὸς βασιλεὺς ἐπέσεν ἐν Βάρνῃ μαχόμενος κατὰ τῶν

Τούρκων, καὶ τὸ τῆς Οὐγγαρίας. Διαρκούσης δὲ τῆς ἀνηλικιότητος αὐτοῦ ὁ Φρειδερίκος ἐθεωρεῖτο ὡς ἐπιτροπικῶς τὰ τῆς βασιλείας διέπων· καὶ ἐν μὲν τῷ Αὐστριακῷ δουκάτῳ οὐδεμίαν κατὰ τοῦτο ἀπῆντησε δυσκολίαν, ἐν τῇ Βοημίᾳ ὁμῶς καὶ Οὐγγαρίᾳ εὗρεν ἰσχυροὺς ἐναντίους. Ὅθεν ἐκεῖ μὲν διωρίσθησαν δύο ἐγχώριοι, εἰς ἐξ ἑκατέρας τῶν θρησκευτικῶν μερίδων ἐπίτροποι, ἐνταῦθα δὲ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν ὁ περίφημος Ἰωάννης Οὐνιάδης.

Ὁ Φρειδερίκος ὢν λίαν ἀδιάφορος οὐδόλως ἢ ἐλάχιστον ἐκτὸς τῶν πραγμάτων τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἐφρόντιζε περὶ διατηρήσεως τῶν πρότερον μετὰ τῆς Γερμανίας συνδεδεμένων χωρῶν. Καὶ ὅτε δὲ οἱ Τούρκοι μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1453 ἤρξαντο νὰ δεικνύωνται ἐπικίνδunami καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Γερμανίαν, καὶ τότε ὁ ἀνάγκητος οὗτος βασιλεὺς ἤρκειτο μόνον νὰ συγκαλῇ συνελεύσεις, εἰς τὰς ὁποίας ὁμῶς οὐδέποτε ἐνεφανίζετο. Εἰς μάτην ὁ προμνημονευθεὶς ὑπουργὸς αὐτοῦ Αἰνείας Συλοῦτος γενόμενος πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα Πῖος Β' πρόσπερεν αὐτὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ σταυροφορικόν τινα πόλεμον καὶ προσεκάλει ὅλους τῆς Εὐρώπης τοὺς ἡγεμόνας νὰ συνέλθωσιν ἐν Μαντούᾳ. Ἡ ἐσωτερικὴ τῆς Γερμανίας κατάστασις ὑπῆρχεν οἰκτρά· ἡ ἀναρχία ἐπεκράτει πανταχοῦ.

Ὁ Φρειδερίκος ἐκτὸς ὅτι διὰ τῆς ἀδιαφορίας καὶ ἀνικανότητός του ἀπῆλλοτρίωσε πολλὰς πρότερον μετὰ τῆς Γερμανίας συνδεδεμένας χώρας, οἷον τὴν Ἑλβετίαν, τὸ Μεδιόλανον, τὴν Πρωσσίαν κλ., οὐδὲ εἰς τὴν διατήρησιν τῶν κληρονομικῶν τοῦ Αὐστριακοῦ οἴκου κτημάτων ἐφάνη εὐτυχής· διότι οἱ μὲν Βοημοὶ μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ ὀψιγενοῦς Βλαδισλάου (1457) προεχειρίσαντο βασιλεῖα τὸν μέχρι τοῦδε ἐπιτροπικῶς διοικοῦντα· *Γεώργιον Ποδιεβράδον Καλύκειον*, ὅστις ὑπεσκέλισε τὸν Καθολικόν, οἱ δὲ Οὐγγροὶ τὸν ἀνδρεῖον καὶ φιλόκαλον *Ματθαῖον Κορουῖνον* υἱὸν τοῦ προμνημονευθέντος Οὐνιάδου. Ἀμφοτέρους δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη νὰναγνωρίσῃ.

Οὐδὲ τὸ δουκάτον αὐτὸ τῆς Αὐστρίας, ὅπερ ἀνῆκεν αὐτῷ ὡς τῷ πρεσβυτάτῳ κληρονόμῳ τοῦ Ἀψβουργικοῦ οἴκου, ἐδυνήθη νὰ διατηρήσῃ ἀμείωτον. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀλβρέχτος καὶ ὁ ἐξάδελφος Σιγμουνδὸς τὸν ἠνάγκασαν εἰς τὴν διανομὴν ἐκείνου. Ὁ Φρειδερίκος ἠναγκάσθη νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὴν λεγομένην Κάτω Αὐστρίαν. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα, ἄφω ἤρξατο νὰ πιέζῃ μὲν τὸν λαὸν δι' ἐπιβολῆς νέων φόρων, νάπαιτῇ δὲ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ὑπὸ τῆς ἀριστοκρατικῆς μερίδος ἰδιοποιηθέντων κτημάτων, ἐξερράγη στάσις τις κατ' αὐτοῦ, ἥτις, προστεθέντος καὶ τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ τοῦ Ἀλβρέχτου εἰς τοὺς δυσηρεστημένους, συνεπῆγαγε τὴν ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς Οὐιέννης στενὴν πολιορκίαν αὐτοῦ τῷ 1462. Ἐν τῇ ἀμνηχανίᾳ δὲ ταύτῃ τὸν ἐσωσεν ὁ τῆς Βοημίας ἡγεμὼν Γεώργιος Ποδιεβράδος κατορθώσας διὰ τῆς μεσολαβήσεώς του εἰρήνην ἐπὶ παραχωρήσει καὶ αὐτῆς τῆς κάτω Αὐστρίας

μετὰ τῆς Ουέννης εἰς τὸν Ἀλβρέχτον. Ἄλλ' οὗτος ἀπέθανε μετοῦ-
πολυ (1463) καὶ τότε μόνος ὁ αὐτοκράτωρ ἐγένετο κύριος ὅλης τῆς
Αὐστριακῆς χώρας πλὴν τῆς Τυρολίδος, τὴν ὁποίαν κατεῖχεν ὁ Σιγ-
μούνδος.

Ἐν ᾧ δὲ οὕτως εἶχον τὰ ἀνατολικά τῆς Γερμανίας πράγματα,
ἐξαίφνης τὰ δυτικά ἐλάβανον τοιαύτην τροπὴν, ὥστε νὰ παρέχωσιν
ἐλπίδας αὐξήσεως τοῦ Ἀψβουργικοῦ οἴκου.

Περὶ τὸ τέλος τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος τὸ Βουργουνδικὸν δουκά-
τον (Bourgogne) καὶ ἡ Φραγκοκομιτεία (Franche-Comte) δύο χῶραι,
αἵτινες πρὸ πολλοῦ εἶχον κατασταθῇ ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῆς μετὰ τοῦ
Γερμανικοῦ κράτους ἡνωμένης Βουργουνδίας, ἠνώθησαν διὰ κληρονο-
μίας. Διαρκούσης δὲ τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος αἱ κτήσεις τῶν δου-
κῶν τῆς Βουργουνδίας κῆξήθησαν ἐξ ἐπιγαμίας, ἀγορᾶς καὶ κληρονο-
μίας, διὰ πασῶν σχεδὸν τῶν ἐπαρχιῶν τῶν τότε ἀκμαιοτάτων κάτω
χωρῶν. Φίλιππος δὲ ὁ ἀγαθὸς (1419-1467) προσέθετο εἰς ταύτας
διὰ συμβιβασμοῦ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου τοῦ Ζ'
καὶ πλείστας ἐστὶ Γαλλικὰς χώρας, ὥστε τὸ Βουργουνδικὸν κράτος
κατήντησε νὰ ἐκτείνηται ἀπὸ τῆς Γερμανικῆς θαλάσσης μέχρι τῶν
Ἀλπεων. Ὁ τελευταῖος δὲ δούξ τῆς Βουργουνδίας Κάρολος ὁ θρα-
σὺς (1467-1477) συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ ἐγείρῃ τοῦτο εἰς ἴδιον με-
ταξὺ Γερμανίας καὶ Γαλλίας βασίλειον. Ὁ αὐτοκράτωρ ἀνταπεκρίθη
εἰς τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ νὰ νυμφεῖται τὸν υἱὸν τοῦ
Μαξιμιλιανὸν μετὰ τῆς μονογενοῦς θυγατρὸς καὶ κληρονόμου τοῦ Κα-
ρόλου Μαρίας. Ἀλλὰ κατὰ τινα προσωπικὴν ἀμφοτέρων τῶν ἡγεμό-
νων ἐπὶ τούτῳ ἐν Τροουέρε γενομένην συνέντευξιν Σεπτεμβρίῳ τοῦ
1473 ἕκαστος αὐτῶν ἤθελε νὰ ἴδῃ πρῶτος ἐκπληρουμένην τὴν ἑαυτοῦ
αἰτήσιν: ὁ αὐτοκράτωρ τὴν σύζευξιν, ὁ δὲ Κάρολος τὴν στέψιν. Ἡ ἀμοι-
βαία δὲ αὕτη διὰ τῆς ἀναμίξεως τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδο-
βίκου ΙΑ' αὐξηθεῖσα δυσπιστία, διέκοψεν ἐν τῷ μεταξὺ τὴν ὑπόθεσιν.
Ὁ αὐτοκράτωρ ἀνεχώρησεν αἶφνης ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἔσπευδε
νὰ ἐξομαλίσῃ τὰς μεταξὺ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κολωνίας Ρου-
πρέχτου καὶ τοῦ κλήρου αὐτοῦ, ὅστις εἶχεν ἐνεργήσῃ τὴν καθαιρέσιν
του, ἀναφυσίας ἐριδας. Ἐπειδὴ δὲ οἱ τῆς Κολωνίας κάτοικοι ἐκάλε-
σαν εἰς βοήθειαν τὸν αὐτοκράτορα, ἐντεῦθεν Κάρολος ὁ Θρασὺς ἔλαβεν
ὕπὸ τὴν προστασίαν του τὸν ἀρχιεπίσκοπον. Μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ κυ-
ριεῖσῃ μετὰ ἐνδεκάμηνον πολιορκίαν καὶ πολλὰς ἐφόδους τὴν μικρὰν
πόλιν Νευσσίαν ἠναγκάσθη νὰ συνομολογήσῃ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα
εἰρήνην προθέμενος νὰ κατακτήσῃ τὴν Λοθαριγγίαν καὶ νὰ τιμωρήσῃ
τοὺς Ἑλβετοὺς ὡς τολμήσαντας νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Φραγκοκομι-
τείαν τῆς Βουργουνδίας. Ἀλλ' ἐν ᾧ τοῦ πρώτου σκοποῦ τοῦ ἐπέτυχε
ταχέως, τοῦ δευτέρου ἀπέτυχεν ἐντελῶς, δις ὑπὸ τῶν Ἑλβετῶν περὶ
Γρανσῶνα καὶ Μούρτερον κατὰ Ἰαννουάριον τοῦ 1476 καὶ τὸν Ἰού-

νιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὀλοσχερῶς κατατροπωθεὶς, ὅτε καὶ ὁ τῆς Λοθαριγγίας δούξ 'Ρενᾶτος ἐδυνήθη νάνακτῆσθαι τὴν χώραν αὐτοῦ. Ἡ μετὰ τὰς ἀτυχίας δὲ ταύτας ἀπόπειρα τοῦ Καρόλου τοῦ νά γενῇ ἐκ νέου κύριος τῆς Ναγκύας πρωτευούσης τῆς Λοθαριγγίας ἔλαβεν ὡσαύτως ἀτυχὲς πέρας συνεπαγαγοῦσα καὶ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἀλαζόνος ἀνδρὸς (1477). Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ κατωρθώθη τέλος τὸ συνοικέσιον τοῦ ἀρχιδουκῆς καὶ μετέπειτα αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ μετὰ τῆς Μαρίας. Ἀλλ' ἡ πλουσία κληρονομία ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς πόλεμον μετὰ τῆς Γαλλίας, κατὰ τὸν ὅποιον ὁ Μαξιμιλιανὸς διὰ τῆς περὶ Γυϊνεγάτην νίκης 1478 ὑπερίσχυσε· καὶ ὑπεχρεώθη μὲν οὗτος ἐπὶ τῆς γενομένης ἀκολουθίας εἰρήνης νά παραχωρήσῃ μέρος τῆς Βουργουνδικῆς κληρονομίας ὑπὲρ τοῦ Δωφινίου, ὅστις ἐμελλε νά συζευχθῇ τὴν τοῦ Μαξιμιλιανοῦ θυγατέρα Μαργαρήταν· ἀλλ' ὁ γάμος οὗτος ἔμεινεν ἄπρακτος καὶ ὁ Κάρολος Η' ὁ εἰρημένος Δωφινίου ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν κατάκτησιν τῆς Νεαπόλεως ἀπέδωκε τὰς λόγῳ προικὸς τῆς ἀρχιδουκίσσης Μαργαρήτας παραχωρηθείσας αὐτῷ κατὰ τὴν ἐν Σενλὴ εἰρήνην 1493 ἐπαρχίας.

Τὴν χαρὰν τοῦ Φρειδερίκου ἐπὶ τῇ προσκτήσει τῆς Βουργουνδικῆς κληρονομίας ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του διατάραξαν μετοῦπολιν παθήματα θλιβερά. Μετὰ δύο δηλονότι ἀτυχεῖς πολέμους πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας Ματθίαν Κορουῖνον (Corvinus) ὁ λεγόμενος αὐτοκράτωρ ἀποβαλὼν τὴν κάτω Αὐστρίαν καὶ ἐξελαθεὶς τῆς μητροπόλεώς του, τὴν ὁποίαν κατέλαβεν ὁ νικητῆς (1485), ἠναγκάσθη νά καταφύγῃ εἰς Σοηθίαν καὶ νά ζῇ αὐτόθι ὡς ἐξόριστος ἀπὸ δανείων καὶ δώρων, ἅτινα τῷ ἐχορήγουν πόλεις καὶ μοναστήρια. Μόλις δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κορουῖνου (1490) ὁ Μαξιμιλιανὸς ἀνέκτησε μὲν τὴν Αὐστρίαν, δὲν ἐδυνήθη ὅμως νά ἐμποδίσῃ τὴν ὑπὸ τῶν Οὐγγρων γενομένην ἐκλογὴν τοῦ Βοημικοῦ Βλαδισλάου ὡς βασιλέως αὐτῶν ἀρκεσθεὶς μόνον εἰς τὴν συνομολόγησιν συνθήκης, δι' ἧς ἐπεφυλάσσετο εἰς αὐτὸν τὸ δικαίωμα τῆς διαδοχῆς.

Μικρὸν πρότερον ὁ Μαξιμιλιανὸς ἀπέκτησε τὴν *Τυρολίδα*. Αὕτη διετέλει, ὡς προεῖρηται, ὑπὸ τὸν Σιγεμουνδον, ὅστις ἐν τοῖς πρὸς τοὺς Ἑλβετοὺς πολέμους ἀπέβαλε τὰς πλείστας Αὐστριακὰς χώρας, τὰς λοιπὰς ἐπώλησε καὶ διὰ τῆς ἀθλίας διοικήσεώς του κατέστησεν ἑαυτὸν τοσοῦτον μισητόν, ὥστε, ὅτε ὁ Μαξιμιλιανὸς ἦλθεν εἰς *Τυρολίδα*, ὅλοι οἱ προὔχοντες αὐτῆς ἠνώθησαν μετ' αὐτοῦ καὶ ἠνάγκασαν οὕτω τὸν ἄπαιδα Σιγεμουνδον νά ἐκχωρήσῃ τῆς χώρας (1490), ἥτις ἄλλως κατὰ κληρονομικὸν δικαίωμα ἤθελε περιέλθῃ εἰς αὐτόν. Τοιοῦτοτρόπως δὲ κατὰ τὴν ἀποδίωσιν τοῦ Φρειδερίκου κατωρθώθη ἡ ἐκ νέου ὑπὸ ἓνα ἀρχηγὸν ἔνωσις πασῶν τῶν Αὐστριακῶν χωρῶν.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

ΓΑΛΛΟΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΕ'.

ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΕΘΝΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

§ 726. **Χώρα, ὀνόματα, ὄρια, διαίρεσις, ὄρη, ἀκρωτήρια, ποταμοί.** Ἡ Γαλλία τὸ πάλαι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλήσιν ἐλέγετο *Κελτική* ἢ *Κελτία*· ἀπὸ δὲ τοῦ Τιμαίου συνήθως *Γαλατία* καὶ ἠνωμένως *Κελτογαλατία*. Ἐπὶ δὲ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων ὠνομάσθη *Γαλλία* καὶ διηρεῖτο εἰς τὴν ὑπὲρ τῶν Ἀλπεων *Κελτικὴν* ἢ εἰς ἐπέκεινα τῶν Ἀλπεων ἢ εἰς τὴν ἐκτὸς τῶν Ἀλπεων *Γαλλίαν* (*Gallia transalpina* ἢ οὐχὶ ἐπὶ πάσης *Gallia comata* ἢ *braccata*) καὶ εἰς τὴν ἐντὸς τῶν Ἀλπεων *Γαλλίαν* (*Gallia cisalpina* ἢ *Togata*).

Ὅρια δ' εἶχε πρὸς Α τὸν Ῥήνον ἐν μέρει τὰς Ἀλπεὺς καὶ τὸν ποταμὸν Οὔαρον· πρὸς Β τὸν Ὠκεανὸν καὶ τὸν Ῥήνον· πρὸς Μ τὰ Πυρηναια καὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ πρὸς Δ τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανόν.

Ὅρη δὲ αὐτῆς ἦσαν ἡ *Κεμμένη* ἢ τὰ *Κέμμινα* ὄρη, ὁ *Ίόρας* ἢ *Ίουράσιος* ἢ *Ίουρασσὸς* μεταξὺ Ἑλουητίων καὶ Σηκουανῶν, ἡ Ἀρδουέννα ὄλη.

Ἀκρωτήρια δ' ἐν τοῖς νοτίοις παραλίοις ὁ *Κιθαριστής*, τὸ *Σήτιον*, τὸ *Κουριανόν*, τὸ *Σαντόνων* ἄκρον, τὸ *Πικτόνιον*, τὸ *Γόθαιον*, τὸ *Ίκιον*.

Ποταμοὶ δὲ πολλοί· πρῶτον εἰς τὴν Γερμανικὴν θάλασσαν χυνόμενοι ὁ *Σκάλδης* (*Schelde*), ὁ *Μώσας* (*Maas*) ὁ τὸν *Σάβιν* (*Sambre*) δεχόμενος, ὁ *Μοσσέλας* (*Mosel*)· δεύτερον εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν χυνόμενοι ὁ *Ῥοδανὸς* (*Rhone*) δεχόμενος τὸν Ἀραρα (*Saone*)· τρίτον εἰς τὸν Βρετανικὸν ὠκεανὸν ὁ *Σηκοάνας* (*Seine*) ὁ δεχόμενος τὴν *Ματρῶναν* (*Marne*) καὶ *Αὔζουννον* (*Aisne*), τὸν *Ίγκαυνον* (*Incaunus* ἢ *Incaunum* νῦν *Yonne*), ὁ Ῥήνος ὁ χωρίζων Γερμανίαν καὶ Γαλλίαν· τέταρτον εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἀκνιτανίας ὁ *Γαρόνας* ἢ *Γα-*

ρουνᾶς (Garonna, Garunda, νῦν Garonne), οὗ παραποτάμια ὁ Τάρνις (νῦν Tarn), ὁ Κλίτης ἢ Ὁλτις καὶ ὁ Δυράνιος (Duranius νῦν Dordogne), ὁ Λείγηρ (ἢ Λίγυρος καὶ Λίγρος νῦν Loire), οὗ παραποτάμια ἡ Μεδούανα (Meduana νῦν Mayenne), ὁ Ἐλάουρις (νῦν Allier).

§ 727. **Ἀκουϊτανία, Γαλλία Κελτική ἢ Λουγδουνική, Ναρθωνίτις, Βελγική.** Ὑποδιηρεῖτο δὲ ἡ Γαλλία πρῶτον εἰς τὴν Ἀκουϊτανίαν ἧς πόλεις ἄξιαι λόγου ἡ Κλίμβερρος (Auch), τὰ Βουρδίγαλα (Bordeaux), ἡ Νοδιόμαγος (Castelneau de Medoc), ἡ Γεργοῦα ἢ Γεργοῦη, ἡ Νεμωσσός, τὸ Μεδιόλανον ἢ Μεδιολάνιον. Κατ'ὧκου δ' αὐτήν: οἱ Σάντονοι, οἱ Πίκτονες, οἱ Λεμόβικες, οἱ Βιτούριγες, οἱ Οὐϊβίσκοι, οἱ Τάρβελλοι, οἱ Νιτιόβριγες, οἱ Πετροκόριοι, οἱ Καδοῦρκοι, οἱ Ἀρόερνοι. Δεύτερον εἰς τὴν Κελτικὴν ἢ Λουγδουνικὴν ἢ Κελτογαλατίαν Λουγδουνησίαν, ἧς πόλεις τὸ Δαριόριγον (Vannes), τὸ Λούγδουνον, Καίσαρδόδουνον (Tours), τὸ Αὐγουστώδουνον, τὸ Καβιλλῖνον (Chalons) ἢ Καβᾶλλινον, Αὐρηλίναον (Orleans), ἡ Ἀλεστία, τὸ Ἀγηδικὸν (Sens), ἡ Λουκοτεκία Παρισίων ἢ τὸ Παρίσιον, ἡ Ῥατόμαγος, ἡ Ἰουλιόμαγος (Angers). Κατ'ὧκου δ' αὐτήν: οἱ Ἄνδες ἢ Ἀδεγανοί, οἱ Τουρῶνες, οἱ Καρνοῦτοι, οἱ Παρίσιοι, οἱ Σένωνες, οἱ Αἰδοῦοι, οἱ Βόιοι. Τρίτον εἰς Ναρθωνίτιδα ἢ Ναρθονησίαν, ἧς πόλεις ἡ Ἰλλιζίρρις (Ἐλένε Elne) ἡ Κάρκασος (Carcassonne), ἡ Τολῶσα (Toulouse), ἡ Ναρθὼν (Narbonne), ἡ Νέμαυσος (Nîmes), ἡ Μασσαλία, ἡ Τέλων Μαρτία (Toulon), ἡ Ἀρελάτη (Arles), ἡ Οὔβεννα (Vienne), τὸ Κούραλον (Grenoble) ἢ Γρατιανούπολις, ἡ Γένεβα (Geneve). Τέταρτον εἰς Γαλλίαν Βελγικὴν ἢ Κελτογαλατίαν Βελγικὴν, ἧς πόλεις: ἡ Κολωνία Ἐκουεστρία, τὸ Νοβιδόδουνον (Nîon), ἡ Λαυσάννα (Lausanne), τὸ Μίνοδον (Moulton), τὸ Ἐβουρόδουνον (Yverdon), ἡ Βινδονίσσα (Windisch), τὸ Βιτδόδουρον (Winterthur), ἡ Αὐγούστα Ῥαυράκων (August bey Basel), Ἀργενταρία (Horbürg ἢ Arburg), Βασιλεία (Basel), Οὔψόντιον (Besançon), ἡ Νεμέτη (Speyer), τὸ Μογουντικὸν (Maynz), τὸ Βίγγιον (Bingen), οἱ Τρηούριοι (Trier), Κολωνία Ἀγριππῖνα (Cöln), Λούγδουνον (Leiden) κλ. Κατ'ὧκου δ' αὐτήν: Μορινοί, Ἀτρεβάτιοι, Νερούιοι, Τούγκροι, Βατανοί, Ἐλουήτιοι, Ῥαυράκοι, Σηκουανοί, Νεμετοί, Βαγγιῶνες, Οὔβιοι.

§ 728. **Τὰ νότια τῆς Γαλλίας ἔλαθον Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν τὸ πρῶτον ἐκ Μασσαλίας, Μασσαλιωτῶν πολίτευμα.** Περί τῆς Γαλλίας λόγον ποιοῦνται πολλοὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, οἷον ὁ Ἐκκαταῖος, ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Ἐφορος, Σκύλαξ, Ἀριστοτέλης, Πολύβιος, Σκύμνος καὶ εἰ τις

ἕτερος. Ἀλλὰ κατὰ πρῶτον ἤρξατο νὰ γίνηται γνωστοτέρα ἡ Γαλλία ὑπὸ Στράβωνος καὶ μάλιστα ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ὅστις περιγράφει ἐν ἐκτάσει τοὺς λαούς, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν, τὴν μορφήν, τὰς πόλεις. Ἐπὶ δὲ Αὐγούστου ὠρίσθησαν ἔτι μᾶλλον καὶ τὰ ὅρια τῆς Γαλλίας, ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ὁποίων καὶ ἡ ἔκτασις αὐτῆς ἦν ἀπροσδιόριστος.

Ὅσον δ' ἀποβλέπει εἰς τὸν πολιτισμὸν τῶν ἀρχαίων Γαλατῶν ἔχει τις εἰπεῖν ὅτι τὰ μὲν νότια τῆς Γαλλίας ἔλαβον πολιτισμὸν ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔκτου αἰῶνος π. Χ., διότι ἡ Ἑλληνικὴ Μασσαλία ἀποικία τῶν Φωκαέων ἐδίδαξε τὸν πολιτισμὸν ἐκεῖ.

Ἡ Μασσαλία κειμένη πρὸς Α τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ῥοδανοῦ ἰδρύθη περὶ τὸ 600 π. Χ. πρὶν ἢ ἡ μητρόπολις ἐκπολιορκηθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀρπάγου καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀποδημήσωσιν ὡς λέγεται παρ' Ἀρποκρατίων (ἐν λ. Μασσαλία): «Ὅτι δὲ πρὸ τούτων τῶν χρόνων ἤδη ὑπὸ Φωκαέων ὤκιστο ἡ Μασσαλία καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Μασσαλιωτῶν πολιτείᾳ δηλοῖ». Ἦν δὲ τὸ πολίτευμα ὀλιγαρχικόν, οὐ μετεῖχον μόνον οἱ πρῶτοι ἰδρυταὶ τῆς πόλεως, ἐξ ὧν μνημονεύονται οἱ *Πρωτιάδαι*. Ἐνεκὰ δὲ τῆς ἀνισοπολιτείας ταύτης μεταβολαὶ συχναὶ τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἐγίνοντο καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἐκάστοτε ἄρχοντες ἦσαν μέτριοι καὶ ἐπιεικεῖς, δῆλα δὲ ἡ ὀλιγαρχία ἦν ὡς ἔλεγον οἱ πάλοι Ἑλλήνες «πολιτικωτέρα». Πρωτοστατο δὲ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν Μασσαλιωτῶν τὸ συνέδριον ἐξ 600 ἰσοβίων, οἵτινες ἐκαλοῦντο «τιμοῦχοι» ἢ ἀπλῶς «οἱ ἐξακόσιοι», οἵτινες ἀναντιλέκτως παρελαμβάνοντο ἐξ ὠρισμένων οἰκῶν. «Διοικεῦνται δ' ἀριστοκρατικῶς οἱ Μασσαλιῶται πάντων εὐνομώτατα, ἀνδρῶν ἐξακοσίων καταστήσαντες συνέδριον διὰ βίου ταύτην ἐχόντων τὴν τιμὴν, ὅς τιμούχους καλοῦσι. Πεντεκαίδεκα δ' εἰσὶ τοῦ συνεδρίου προσετώτες, τούτοις δὲ τὰ πρόχειρα διοικεῖν δέδοται. Πάλιν δὲ τῶν πεντεκαίδεκα προκείμεναι τρεῖς οἱ πλείστον ἰσχύοντες, τούτων δὲ εἷς τιμούχος δ' οὐ γίνεται μὴ τέκνα ἔχων μηδὲ διὰ τριγωνίας ἐκ πολιτῶν γεγὼς» (Στράβ. 179). Οἱ ἐξακόσιοι δ' ἐπραττον οὐ μόνον τὰς ἐσωτερικὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐξωτερικὰς ὑποθέσεις. Οὕτως ὁ Ἡγησίας ὡς πρέσβυς τῶν Λαμψακηνῶν «ἐπελθὼν ἐπὶ τοὺς ἐξακοσίους παρεστήσατο αὐτοὺς καὶ ἐπραξεν ὅπως τύχοι πρεσβευτῶν εἰς τὸ συμπρεσβεύεσθαι μεθ' αὐτῶν εἰς Ῥώμην» κρίναντες δὲ χρήσιμοι εἶναι ἀξιῶσαντες ἔλαβον παρὰ τῶν ἐξακοσίων συμφέρουσαν ἐπιστολὴν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς τὸν δῆμον τῶν Τολοστοαγίων Γαλατῶν» (Dittenberger 200). Ἡ ὀλιγαρχία δὲ τῆς Μασσαλίας ὤφιστατο ἔτι καὶ μετὰ τὴν ὑποταγὴν (49 π. Χ.) εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἐπὶ Καίσαρος. Καὶ ὅτι μὲν ἡ Ἑλληνικὴ αὕτη ἀποικία εἰσήγαγε τὸν πολιτισμὸν εἰς

τὴν νότιον Γαλλίαν βέβαιον· ἄδηλον ὅμως εἰ εἰσῆχθη οὗτος καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα, διότι οἱ Γαλάται καὶ πρὸ πάντων οἱ Σάλυες οὐ μόνον ἀνθίσταντο, ἀλλὰ καὶ ἐπιδρομαῖς ἐποιοῦντο εἰς τὴν τῶν Μασσαλιωτῶν, ἐφ' ᾧ καὶ οὗτοι ἠτήσαντο τὴν βοήθειαν τῶν Ῥωμαίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΕ'.

ΟΙ ΓΑΛΛΟΙ ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΚΑΙ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ

(58 π. Χ.—887 μ. Χ.)

§ 729. **Βοήθεια Ῥωμαίων τοῖς Μασσαλιώταις κατὰ Γαλατῶν, Σέξτια ὕδατα, Ναρθῶν, Ὀργέτοριξ, Καῖσαρ.** Κατὰ πρῶτον μνημονεύεται ὅτι παρέσχε βοήθειαν τοῖς Μασσαλιώταις κατὰ Γαλατῶν καὶ μάλιστα τῶν ἀγρίων Σαλύων ὁ Σέξτιος Καλβίνος, ὅστις ὢν ἀνθύπατος κατὰ τὸ 123 π. Χ. ἐνίκησε τοὺς Σάλυας καί, ἵνα μὴ ἐπέρχωνται πάλιν κατὰ τῆς χώρας τῶν Μασσαλιωτῶν, ἐκτίσεν οὐ μακρὰν τῆς Μασσαλίας παρὰ τὰ ἐκεῖ ἀναβλύζοντα θερμὰ ὕδατα πόλιν· καὶ αὕτη εἶνε ἡ πρώτη Ῥωμαϊκὴ ἀποικία, ἥτις ὑπεστήριξε τὸν πολιτισμὸν παρὰ τοῖς Γάλλοις. Ἐκ τε τῶν ὑδάτων δὲ καὶ ἐκ τοῦ Σέξτιου ὠνομάσθη ἡ ἀποικία αὕτη τῶν Ῥωμαίων Σέξτια ὕδατα (aguæ Sextiæ τανῦν Aix), παρ' ἣν ἐγένοντο καὶ ἄλλαι μάχαι καὶ ἡ τοῦ Μαρίου, καθ' ἣν οὗτος τῷ 102 ἐνίκησε κατὰ κράτος τοὺς Τεύτονας αἰχμαλωτίσας καὶ τὸν γίγαντα αὐτῶν βασιλέα Τευτόβοδον. Μετ' ὀλίγα δ' ἔτη (118 π. Χ.) ἕτερος Ῥωμαῖος ὁ Μάρκιος Νάρβων ἵδρυσεν ἐτέραν ἀποικίαν τὴν Ναρθῶνα, ἐξ ἧς καὶ ἡ Ναρθωνίτις ἐπαρχία, ἥτις ὡς γενομένη πρώτη κυρίως Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία ὠνομάσθη Provincia καὶ τανῦν Προβιγκία (Provence).

§ 730. **Γαλατία ἐπὶ Καίσαρος.** Ἐπὶ Καίσαρος διηρεῖτο ἡ πέραν τῶν Ἀλπεων ἡ μεταξὺ Ῥήνου, Ἀλπεων καὶ Πυρηναίων Γαλατία, ὡς εἴρηται, εἰς τρία μέρη, ὧν ἐν μὲν τῇ Βελγικῇ ἠριθμοῦντο 27 αὐτόνομοι πολιτεῖαι (civitates), ἐν δὲ τῇ Ἀκουιτανίᾳ 12, ἐν δὲ τῇ Κελτικῇ 43 καὶ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ ἐπαρχίᾳ 7. Ἐκ δὲ τῶν φυλῶν ἐπισημόταται μὲν ἦσαν οἱ Σηκουανοί, οἱ Ἐλουήτιοι, οἱ Νερούσιοι καὶ οἱ Βελλόακοι. Ἀνδρειότατοι δὲ ἦσαν οἱ Βέλγαι καὶ οἱ ἀγριώτεροι, οἵτινες πάντοτε εἶχον πολέμους πρὸς τοὺς γείτονας αὐτῶν Γερμανούς. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ οἱ Ἐλουήτιοι ἦσαν πολεμικοί, ὧν ἀνδρειότατος, εὐγενέστατος καὶ πλουσιώτατος ἦν ὁ Ὀργέτοριξ. Οὗτος ἐσκοπεῖ

ἐπὶ τῶν ὑπάτων Μάρκου Μεσσάλα καὶ Μάρκου Πείσσωνος (61 π. Χ.) νὰ ἐξέλθῃ πρὸς κατάκτησιν τῆς Γαλατίας ὅλης. Καὶ ὁ μὲν Ὀργέτοριζ ἀποθανὼν δὲν ἐπραξεν ὅ,τι ἐπεθύμει· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ὑπάτου Λευκίου Πείσσωνος καὶ Αὐλοῦ Γαβίνιου τῷ 58 αὐθις ἐπειράθησαν. Ἀλλ' ἡ ἐπιβολὴ αὐτῶν καὶ τότε ἐκωλύθη ὑπὸ τοῦ Καίσαρος. Ἐντεῦθεν δ' ἄρχονται καὶ οἱ Γαλατικοὶ τοῦ Καίσαρος πόλεμοι, περὶ ὧν εἴρηται (σελ. 146-148), οἵτινες διήρκεσαν μέχρι τοῦ 51 ἔτους π. Χ. Ἡ Γαλατία ὑπετάγη τοῖς Ῥωμαίοις ἐπὶ Καίσαρος καὶ διετηρήθη ἡ παλαιὰ διοικητικὴ διαίρεσις αὐτῆς. Ἐπὶ δὲ τοῦ Αὐγούστου (τῷ 27 π. Χ.) διὰ τοῦ Ἀγρίππα ἐγένετο νέα διαίρεσις, καθ' ἣν ἡ Ἀκυϊτανία περιέλαβε δεκατέσσαρα ἔτι γένη καὶ ἐξετάθη μέχρι Λείγης· τὸ δὲ Βελγικὸν προσέλαβε πλὴν τῶν τριῶν γενῶν· τῶν Βελλοάκων, Ἀτρεβατῶν καὶ Ἀμβιανῶν καὶ τοὺς Σηκουανοὺς καὶ Ἐλβετοὺς καὶ Λίγγοντας. Ἐπειτα δ' ὅμως αἱ παρὰ τὸν Ῥήνον χώραι διηρέθησαν, ὡς εἴρηται, εἰς κάτω Γερμανίαν καὶ ἄνω· ἡ δὲ τῶν Ἐλβετῶν χώρα καὶ τῶν Σηκουανῶν ὠνομάσθη ἡ μεγίστη τῶν Σηκουανῶν (maxima Sequanorum)· ἡ δὲ Κελτικὴ ἡ μεγίστη ἐγένετο ἐπὶ Αὐγούστου ἡ ἐλαχίστη. Ἐπὶ δὲ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ Διοκλητιανοῦ καὶ τῶν ὕστερον αὐτοκρατόρων ὑποδιηρέθησαν εἰς 14 καὶ αὗται εἰς 17 ἐπαρχίας.

§ 731. **Φράγκοι Μερουγγίδαι (481-752), Καρολίδαι (752-887) ἐν Γαλλίᾳ.** Διετέλεσε δ' ἡ Γαλλία ἐπαρχία Ῥωμαϊκὴ λαβούσα καὶ τὸν ἀστικὸν αὐτῆς κώδικα μέχρι τῆς μεταναστάσεως τῶν βορείων λαῶν, ὅτε ἐν Γαλλίᾳ τῷ μὲν 419 ἰδρῶθη τὸ πρῶτον Γερμανικὸν βασίλειον τὸ τῆς Τολώσης, τῷ δὲ 460 οἱ Βρετανοὶ κατέλαβον τὴν Ἀρεμορικὴν ἔκτοτε ὀνομασθεῖσαν Βρετανίαν (Bretagne), οἱ δὲ Βουργούνδιοι τὰ περὶ τὸν Ῥοδανὸν καὶ Ἀραρά· τῷ δὲ 486 ἰδρυσεν τὸ βασίλειον τῶν Φράγκων ὁ Χλοδοβίκος (481-511), ὅστις κατέλαβε πᾶσαν τὴν μέχρι τοῦ Σηκουάνα Γαλλίαν· ὑπὸ δὲ τὸ ὄνομα τῶν Φράγκων (ἐλεύθερος ἀνὴρ) περιλαμβάνονται διάφοροι Γερμανικαὶ φυλαί, οἷον Χαῦκοι, Σύγαμβροι, Ἀττουάριοι, Βρούκτεροι, Χάττοι, Χαμαῦεροι καὶ εἴ τις ἕτερος. Διετέλεσε δὲ ἡ Γαλλία ὑπὸ μὲν τοὺς Φράγκους ἡγουμένων τῶν Μερουγγιδῶν οὕτω καλουμένων ἐκ τοῦ Χλοδοβίκου ἔχοντος ἀππὸν Μερουαῖον ἀπὸ 481-752, ὑπὸ δὲ τοὺς Καρολίδας ἀπὸ τοῦ 752-887, εἰκαὶ ἤδη ἀπὸ τοῦ 843 διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βεροδίνου διεκρίθη κράτος Γαλλικὸν ὑπὸ τὸν Λοθάριον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΖ'.

ΟΙ ΓΑΛΛΟΙ ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥΣ ΚΑΡΟΛΙΔΑΣ
(887—987).§ 732. 1) **Ὁδων, κόμης τῶν Παρισίων (887-898).**

Ἐπειδὴ κατὰ τὴν ὀριστικὴν τοῦ Φραγκικοῦ κράτους διαίρεσιν ὁ μόνος ἔτι ὑπόλοιπος γνήσιος Καρολίδης Κάρολος ὁ Εὐήθης ὑπῆρχεν εἰσέτι ἀνήλικος, οἱ ὑπὸ τῶν Νορμαννῶν πιεζόμενοι μεγιστάνες τῆς Γαλλίας συνελθόντες ἐν Κομπιεννῇ ἀπεφάσισαν νὰ ἐκλέξωσιν ὡς βασιλεῖα τὸν διὰ τῶν προσωπικῶν πλεονεκτημάτων καὶ τῶν μεγάλων αὐτοῦ κτήσεων διακρινόμενον κόμιτα τῶν Παρισίων Ὁδωνα.

Ἐδείχθη δὲ οὗτος ἀληθῶς ἄξιος τῆς υφώσεώς του καὶ διεπολέμῃσεν ὄχι ἀτυχῶς πρὸς τοὺς Νορμαννούς. Ἀλλὰ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κράτους εὐρίσκετο τότε εἰς ἄκραν ταραχὴν. Τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου ἐπεκράτει πανταχοῦ· οἱ κατὰ μέρος κόμιτες καὶ δοῦκες ἦσαν πολυτάκτως δεσπόται· βαρεῖς ἐν ταῖς ὑπ' αὐτοῦς διατελούσαις χώραις, τοὺς δὲ βασιλεῖς ἐθεώρουν ὡς ὁμοτίμους μὴδὲν εἰς τὸ ἀξίωμα αὐτῶν ἀποβλέποντες. Ἐντεῦθεν ὁ δοῦξ Ῥοδόλφος κηρυχθεὶς ἀνεξάρτητος ἰδιοποιήθη μέγα μέρος τῆς Ἑλβετίας, τὸ μέγιστον τῆς Σαβαυδίας καὶ κατέστησεν αὐτὸ κράτος αὐτόνομον φέρον τὸ ὄνομα τῆς ἄνω ἢ ὑπεριουρανικῆς Βουργουνδίας (Burg. Transjurana). Εἰκαὶ δέ, βασιλεύοντος τοῦ Ὁδωνος, μεγαλειτέρα ὑπῆρχεν ἐν τῇ Γαλλίᾳ τάξις ἢ ὑπὸ τοὺς ἐν πολλοῖς ἀναξίους Καρολίδας, οὐδὲν ἦν πολλοὶ μεγιστάνες μετὰ τῶν ὀπαδῶν των συνησπίσθησαν ὑπὲρ τοῦ Εὐήθους Καρόλου, εἰς ὃν ἐπὶ τέλους ὁ Ὁδων ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, διατηρήσας ὅμως τὴν μετὰ τὸν Σηκουάνα καὶ τῶν Πυρηναίων χώραν. Ὁ ἐπελθὼν δὲ μετὰ πολὺ θάνατος αὐτοῦ κατήργησε τὴν ἐπιβλαβὴ ταύτην διαίρεσιν καὶ οὕτως ἤρξε τῆς ἀδιαίρετου Γαλλίας ὁ Κάρολος.

§ 733. 2) **Κάρολος ὁ Εὐήθης (898-923).** Οὗτος ἦτο κυρίως φάντασμα βασιλείας, τὸν ὅποιον ἠνείχοντο πρὸς τὸ ἑαυτῶν συμφέρον οἱ κραταῖοι ὑποτελεῖς. Ἐπὶ τῆς ἀσθενοῦς δὲ αὐτοῦ βασιλείας οἱ Νορμαννοὶ ἰδρύνθησαν σθερρῶς ἐν Γαλλίᾳ (912), παραχωρηθέντος ῥητῶς εἰς τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Ῥόλλωνα ἢ Ῥόλφον μέρους τῆς Νευστρίας, ὅπερ ἀκολούθως μετωνομάσθη Νορμανδία. Ὁ Ῥόλλων δὲ οὗτος βαπτισθεὶς καὶ ἐπονομασθεὶς Ῥόβερτος ἔγημε τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Γισέλων, ἐκυβέρνησε μετὰ πολλῆς συνέσεως τὸ δουκάτον αὐτοῦ, εἰς ὃ προσετέθη καὶ ἡ Βρεταννία καὶ οὕτως ἐγένετο ἰδρυτὴς δυναστείας, εἰς ἣν ἐμελ-

λον ὕστερον νὰ περιέλθωσι στέμματα. Ἄν δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἐκλιπόντος τοῦ γένους τῶν ἐν Γερμανίᾳ Καρολιδῶν, ἡ Λοθαριγγία ἀνεγνώρισε τὴν κυριαρχίαν τῆς Γαλλίας, δὲν πύξθη ἐντεῦθεν οὐδαμῶς ἡ πραγματικὴ δύναμις τοῦ Καρόλου διατελέσαντος καὶ τοῦ λοιποῦ, ὡς πρότερον, δούλου εὐτελοῦς τῶν μεγιστάνων, οἵτινες ἦσαν ἀληθεῖς κύριοι τοῦ πλείστου μέρους τοῦ κράτους καὶ ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἐπὶ τέλους ἔνεκα μίσους πρὸς τὸν ὑπερήφανον καὶ ἰσχύοντα ὑπουργὸν Ἀγανον ἠνώθησαν κατ' ἐκείνου, τὸν καθήρεσαν καὶ τὸν ἐφυλάκισαν, ἐκλέξαντες βασιλέα ἄλλον (922) τὸν τοῦ Ὁδωνος ἀδελφὸν Ῥόμπερτον δούκα τῆς Φραγκίας καὶ τούτου μετοῦ πολυ φανευθέντος ἐν τινι μάχῃ τὸν γαμβρόν του Ῥοδόλφον.

§ 734. 3) **Ῥοδόλφος δούξ τῆς Βουργουνδίας (923-936).** Ἐπὶ τούτου ἡ Λοθαριγγία ἀποσπασθεῖσα ἐκ τῆς Γαλλίας προσετέθη πάλιν εἰς τὸ Γερμανικὸν κράτος. Ἀποβιώσαντος δὲ αὐτοῦ ἀτέκνου, ὁ Οὐγων κόμης τῶν Παρισίων ἐφάνη ἔχων τὰς πλείστας ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀξιώσεις· ἀλλὰ μὴ ὢν βέβαιος περὶ τῆς ἐπιτυχίας αὐτοῦ ἔνεκα τῆς ἀντιπράξεως ἄλλων ἀντιζήλων ἔκρινε νὰ ὑποστηρίξῃ ὡς διάδοχον τῆς βασιλείας τὸν ἐναπολειφθέντα υἱὸν Καρόλου τοῦ Εὐήθους τότε δεκαεξαετὴ ὄντα Λουδοβίκον.

§ 735. 4) **Λουδοβίκος Δ' (936-984).** Οὗτος διακρίνεται συνήθως διὰ τῆς ἐπωνυμίας τοῦ ὑπερθαλασσίου (Ultramarinus ἢ d'Outremer), διότι ἦλθεν ἐξ Ἀγγλίας, ὅπου εἶχε καταφύγη μετὰ τῆς μητρὸς του Ὀγίθης παρὰ τῷ πατρὶ ταύτης Ἐδουάρδῳ Α'. Ἐν ὧσιν ὁ νέος βασιλεὺς ἠκολούθει τὰς συμβουλὰς τοῦ Οὐγωνος, ἀπέλαυε δι' αὐτοῦ τιμὰς καὶ ἐφαίνετο ἰσχυρός, ἀλλ' ἅμα θελήσας νὰ ποσεισῇ τὴν κηδεμονίαν αὐτοῦ εἶδεν αἰφνης ἑαυτὸν περιπεπλεγμένον εἰς ἀτελεύτητα δεινὰ. Ἐν τῇ ἀμυχανίᾳ δ' ἑαυτοῦ ἐτράπη πρὸς τὸν Γερμανὸν αὐτοκράτορα Ὁθωνα τὸν Α', πρὸς τὸν θεῖον τούτου τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Ἀδελστάνον καὶ πρὸς τὸν πάπαν Στέφανον Η'. Ἀλλὰ κατ' οὐδὲν ὑπὸ τῆς συμμαχίας τούτων βοηθηθεὶς ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους νὰ συνδιαλλαγῇ πρὸς τὸν Οὐγωνα καὶ εἰς τὴν διάκρισιν μάλιστα αὐτοῦ νὰ παραδώσῃ καὶ τὸν υἱὸν του Λοθάριον.

§ 736. 5) **Λοθάριος (984-986).** Ὁ βασιλεὺς οὗτος δὲν ἐστερεῖτο ἱκανότητος καὶ ἀνδρείας· τοσαύτη ὅμως ἦτο ἡ ἐσωτερικὴ παράλυσις καὶ ἡ δυσχέρεια τῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων, ὥστε μικρὸν ἀπὸ τῶν προτερημάτων ἐκείνων ὠφελήθη. Μεταξὺ τῶν ἐμφυλίων διενέξεων οἱ Μαγυάροι ἐξακολουθοῦντες τὰς ληστρικὰς αὐτῶν ἐπιδρομὰς προὔχωρουν μέχρι τῶν ἐνδοτέρων τῆς Βουργουνδίας. Αἱ γενναῖαι ἀποπειραι τοῦ Λοθαρίου πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Λοθαριγγίας ἀπὸ τοῦ ἰσχυροῦ

τῶν Γερμανῶν βασιλείῳ· Ὁθωνος τοῦ Β' ἀπέτυχον· ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κατὰ τῆς Νορμανδίας ἐπιχειρήσεις αὐτοῦ ἀπέβησαν ἀτελεσφόρητοι.

§ 737. 6) **Λουδοβίκος ὁ σαπρὸς (Fainéant) (986-987)**. Οὗτος οὐδὲν λόγου ἄξιον πράξα· μετὰ πεντεκαίδεκα μῆνας ἀπέθανεν ἄπαις. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπελείπετο ἄλλος Καρολίδης παρὰ τὸν τοῦ Λοθαρίου ἀδελφὸν Κάρολον, ὅστις ὅμως ὥς δοῦξ τῆς κάτω Λοθαριγγίας ὁμόσα· πίστιν ὑποτελοῦς εἰς τὸν βασιλέα τῶν Γερμανῶν εἶχεν ὑποπέσῃ εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ ἔθνους, ἐντεῦθεν ὠφελοῦμενος ὁ τοῦ μεγάλου Οὐγωνος υἱὸς **Οὐγὼν Καπέτος** δοῦξ τῆς Φραγκίας ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῶν ὑποτελῶν καὶ φίλων βασιλεὺς καὶ ἐστέφθη ἐν Ῥήμοις (987).

§ 738. **Κληρουχίματα, 4 δουκάτα**. Ἡ Γαλλία ἦτο κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον διηρημένη εἰς πολλὰ μείζονα καὶ μικρότερα κληρουχίματα, ἅτινα μετοῦ πολὺ κατέστησαν κληρονομικὰ καὶ οἱ τοῦ στέμματος ὑποτελεῖς ἰδιοποιήθησαν ἐπὶ τέλους τοσαύτας ἐπαρχίας, ὥστε εἰς τοὺς τελευταίους Καρολίδας ὑπελείφθησαν μόνον αἱ **Συεσιῶνες**, ἡ **Λωὼν** καὶ τινὰ μικρὰ ἄλλα κτήματα.

Ἀμεσα τοῦ θρόνου κληρουχίματα, τῶν ὁποίων οἱ κάτοχοι ὀνόματι μόνον ἀπὸ τοῦ βασιλέως ἐξήρτηντο, ἦσαν τὰ ἐξῆς 4 δουκάτα: ἡ **Φραγκία** μετὰξὺ **Σικουάνα** καὶ **Λείγης**, ἡ **Νορμανδία** μετὰ τῆς **Βρετανίας (Bretagne)**, ἡ **Ἀκυϊτανία** ἢ **Γουιέννη**, μεθ' ἧς βραδύτερον ἠνώθη καὶ ἡ **Γασκωνία**, καὶ ἡ **Βουργουνδία**· πρὸς δὲ τούτοις αἱ τρεῖς κομιτεῖαι: ἡ τῆς **Τολώσης**, ἡ τῆς **Φλανδρίας** καὶ ἡ τῶν **Οὐερμανδύων (Uermandois)**, ἧς ἡ πρωτεύουσα ἐλέγετο **St. Quentin**.

Πρὸς ταύτῃ τῇ ἐπὶ τοῦ κληρουχικοῦ ἢ φεουδαϊκοῦ συστήματος στηριζομένη διαιρέσει τῆς Γαλλίας ἐμρφώθη κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καὶ τις διάκρισις αὐτῆς εἰς **βορείαν** καὶ **νοτίαν** ὡς ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς γλώσσης, τῶν ἠθῶν καὶ τοῦ πολιτεύματος. Πρὸς ἄρκτον δηλονότι τοῦ **Λείγης** ἐπεκράτει ἡ λεγομένη **langue d'oïl** ἢ **d'oui** ἢ ἀπλῶς **langue française**· πρὸς νότον δὲ τοῦ αὐτοῦ ποταμοῦ ἡ **langue d'oc**, ὀνομασθεῖσα βραδύτερον καὶ **langue provençale**. Ὁ κάτοικος τῆς βορείας Γαλλίας ἦτο **θρασύς**, μάλλον **φιλοπόλεμος** καὶ **φιλόκομπος**, ὁ δὲ τῆς νοτίας ἐπιδειξιώτερος καὶ **πανουργότερος**, ἀλλὰ καὶ **φιλοπονώτερος** καὶ **ὀλιγαρχέστερος**. Εἰς τὴν πρώτην ἐπεκράτει τὸ ἐξ ἐθίμων μορφωθὲν δίκαιον, εἰς δὲ τὴν δευτέραν τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΖ'.

ΟΙ ΓΑΛΛΟΙ ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ ΠΡΩΤΟΥΣ

ΚΑΠΕΤΙΔΑΣ (987-1108).

§ 739. 1) **Οὐγων Καπέτος (987-996)**. Ἀπὸ τούτου ἄρχεται νέα τις δυναστεία ἢ διαδοχὴ νέων βασιλείων ἄνευ σχεδὸν ἀντιρρήσεως τῶν ὑποτελῶν. Καὶ οὐσιωδῶς μὲν ἡ Γαλλία ἦτο τότε κράτος τι αἰρετόν· ἐπειδὴ ὅμως οἱ βασιλεῖς εἶχον εὐτυχῶς πάντοτε υἱούς, τῶν ὁποίων τὴν εἰς τὸν θρόνον διαδοχὴν ἐφρόντιζον πρὸ τῆς ἀποδιώσεως αὐτῶν νὰ ἐπικυρώσιν, ἐντεῦθεν προέκυψε κληρονομικὴ τις βασιλεία ἐκ συνηθείας χωρὶς νὰ ἦναι διὰ νόμου καθιερωμένη· μόνον δὲ ὁ δοῦξ τῆς Ἀκυιτανίας ἐπειράθη νὰ διαμυρσινήσῃ τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν νέον βασιλέα ἀντιτάσσων αὐτῷ τὸν Καρολίδην Κάρολον δοῦκα τῆς κάτω Λοθαριγγίας· ἀλλ' ὁ Οὐγων Καπέτος κατέβαλεν μὲν ἐκείνον διὰ ταχείας ἐπιθέσεως, ἠχμαλώτευσεν δὲ τὸν δεῦτερον καὶ ἐκράτησεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ, ἕως οὗ ἀπέθανεν (991). Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ δύο ὑπόλοιποι τούτοις υἱοὶ καταφυγόντες εἰς Γερμανίαν μετοῦ πολὺ ἀπεβίωσαν, ἡ τῶν Καρολιδῶν γενεὰ ἐξέλιπεν ὀλοτελῶς. Οὐδεὶς δὲ τοῦ λοιποῦ ἐτόλμησε νὰ προσβάλλῃ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Οὐγωνος, ὅστις ἀπὸ τῆς Λυῶνος, ὅπου οἱ τελευταῖοι Καρολίδαι ἠδραυνον, μετέστησαν ἤδη εἰς Παρισίους τὴν καθέδραν τῆς κυβερνήσεως. Πρὸς ἀποτροπὴν δὲ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Νορμανῶν ὥχρωσε τὴν Ἀββαπόλιν οὖσαν μέχρι τοῦδε ἀπλῶς ἐπαυλιν (Abbatis villa). Πολὺ δὲ πρὶν ἢ ἀποθάνῃ εἶχε προσλάβῃ συνάρχοντα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ῥόδερτον.

§ 740. 2) **Ῥόδερτος (996-1031)**. Ἡ τούτου εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασις μετὰ τὴν ἀποδίωσιν τοῦ πατρὸς του δὲν ἀπῆντησεν οὐδεμίαν ἐναντιότητα· ἡ δὲ μακρὰ αὐτοῦ βασιλεία ὑπῆρξε μὲν σχεδὸν πάντοτε εἰρηνική, ἀλλ' ὅχι καὶ ἀπηλλαγμένη οἰκιακῶν παθημάτων. Τοιαῦτα δὲ ἦσαν μάλιστα· ἡ ἐκ διαταγῆς τοῦ πάπα Γρηγορίου Ε' καὶ ἐπὶ ἀπειλῇ ἀφορισμοῦ γενομένη διάζευξις τοῦ ἀγαθοῦ αὐτοῦ Καπετίδου ἀπὸ τῆς συγγενοῦς συζύγου του Βέρβης, τὴν ὁποίαν ἠγάπα εἰς ὑπερβολὴν, καὶ προσέτι αἱ μακραὶ διενέξεις μετὰ τῆς δευτέρας συζύγου του Κωνσταντίας, ἥτις ὑπὸ ἀμέτρου φιλοδοξίας οἰστρηλατούμενη ἐζῆτει νὰ προδιαθῇ τὴν κληρονομίαν τοῦ στέμματος ὑπὲρ τοῦ ἀπ' αὐτῆς νεωτέρου υἱοῦ τοῦ Ῥοβέρτου, παραγκωνιζομένου τοῦ πρεσβυτέρου Ἐρρίκου, καὶ τοῦτο, ἀφοῦ ὁ Ῥόδερτος, χηρεὺς αὐτοῦ κυρίου τοῦ δουκάτου τῆς Βουργουνδίας, εἶχε κατορθώσῃ νὰ περιποιήσῃ τὴν

ἀρχὴν αὐτοῦ εἰς τὸν εἰρημένον ὁμώνυμον υἱόν του. Μνεΐας δὲ ἄξιον εἶνε ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὅστις ἐφάνη ἔχων τὴν καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς διαδόχους του ἀποδιδόμενὴν δύναμιν τοῦ θεραπεύειν τὰς χοιράδας διὰ τῆς ἐπαφῆς.

§ 741. 3) **Ἑρρίκος Α' (1031-1060)**. Οὗτος μεμνημένος τοῦ πατρικοῦ παθήματος ἐφρόντισε νὰ συνάψῃ γάμον μετὰ προσώπου, ὑπερ οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ὑπόνοιαν συγγενείας ἐδύνατο νὰ διεγείρῃ, τουτέστι μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Ῥωσσίας Ἰαροσλαύου τοῦ Βλαδιμηροβίδου. Ἡ ἀνήσυχος καὶ μηχανορράφος μητροιὰ του Κωνσταντία ἐπειράθη καὶ ἤδη νὰ τὸν ὑποσκελίσῃ ὑπὲρ τοῦ ἰδίου αὐτῆς υἱοῦ· ἀλλ' ὁ Ἑρρίκος ὑπερίσχυεν εἰς τέλος διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Νορμανδικοῦ δουκὸς Ῥοβέρτου Β'. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἡ βάρβαρος βία τῶν μεγιστάνων προσέθη εἰς τὸ μὴ περαιτέρω. Ὅθεν πρὸς περιορισμὸν αὐτῆς ὥπως οὖν εἰσῆχθη κατὰ πρῶτον μὲν εἰς τὴν Ἀκουϊτανίαν, ἔπειτα δὲ εἰς πᾶσαν τὴν Γαλλίαν ἡ ἐκχειρία ἡ θεία εἰρήνη (Treuga Dei trêve de Dieu).

§ 742. 4) **Φίλιππος Α' (1060-1108)**. Οὗτος παρέλαβε τὴν ἀρχὴν τοῦ πατρὸς ἀνήλικος ἔτι· καὶ καταρχὰς μὲν ἐπετρόπευεν αὐτοῦ ἡ μήτηρ του Ἄννα, ἔπειτα δὲ ὁ συνετὸς καὶ γενναῖος θεῖός του κόμης τῆς Φλανδρίας Βαλδουίνος. Διαρκούσης δ' ἔτι τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ Φιλίππου, ὁ κραταιότατος τῶν ὑποτελῶν αὐτοῦ Γουλιέλμος δούξ τῆς Νορμανδίας καὶ υἱὸς τοῦ προειρημένου Ῥοβέρτου Β' περαιοθεὶς εἰς Ἀγγλίαν ἴσχυσε νὰ γενῇ κύριος αὐτῆς· ἔκτοτε δὲ τὸ δουκάτον τῆς Νορμανδίας ἀπέβη χώρα τις ξένη πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ τὸ ἐναυσμα τῶν μετέπειτα μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ἀγγλίας ἐκραγέντων μακρῶν πολέμων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βαλδουίνου ὁ Φίλιππος στερηθεὶς τῶν συμβουλῶν αὐτοῦ ἐδείχθη πάντῃ ἀνεπιτήδειος κυβερνήτης καὶ τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος ἀνάξιός. Ἀπαθῶς καὶ ἡλιθίως ὑπέφερε τὰς αὐθαιρέτους τοῦ πάπα Γρηγορίου Ζ' ἐπεμβάσεις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Γαλλίας. Τὸν δ' ἀποστάτην υἱὸν Γουλιέλμου τοῦ δορικτήτου τῆς Ἀγγλίας Ῥόβερτον ὑπεστήριξε κατὰ τοῦ πατρὸς, πρὸς δὲ ἡρέθισε δι' ἀνοήτων χλευασμῶν καὶ τούτου τὴν ὀργήν, ὅθεν προέκυψε πόλεμος καταστρεπτικὸς διὰ τὴν Γαλλίαν. Ἀκολούθως ἀποβαλὼν τὴν σύζυγον αὐτοῦ Βέρθαν ἤρπασε τοῦ κόμης τῆς Ἀνδεγαυίας Φούλκωνος τὴν γυναῖκα Βερτράδην χωρὶς νὰ διαζευχθῇ ἀπὸ τῆς πρώτης, διὸ καὶ προεκάλεσε καθ' ἑαυτοῦ ὅλας τὰς ἐκκλησιαστικὰς ποινάς, ἀπὸ τῶν ὁποίων μόνον δι' εὐτελοῦς ταπεινώσεως ἐνώπιον τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ Β' καὶ τῶν τούτου ἐξάρχων ἐδυνήθη ἔστιν ὅτε νάπαλλαγῇ, αἵτινες ὁμῶς ἐσωρεύοντο πάλιν κατ' αὐτοῦ

ἕνεκα τῆς ἰσχυρογνώμονος ἐπιμονῆς του εἰς τὴν ἀθέμιτον μετὰ τῆς Βερτράδης ἔνωσιν του. Ἀνχμφιδόλως δὲ ὁ βασιλεὺς οὗτος ᾔθελεν ἐπὶ τέλους ἀποκηρυχθῆ ἂν μὴ προσελάμβανεν ὡς συνάρχοντα τὸν ἀξιόλογον αὐτοῦ υἱὸν Λουδοβίκον, ὅστις μόνος εἰσῆγαγε τάξιν τινὰ εἰς τὴν παράλυτον διοίκησιν τοῦ πατρὸς του. Ἄλλως δὲ ἀξιωμανημόνευτος εἶνε ἡ βασιλεία τοῦ Φιλίππου, διότι κατ' αὐτὴν συνέζη ὁ πρῶτος σταυροφορικὸς πόλεμος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΖ'.

ΟΙ ΓΑΛΛΟΙ ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΠΕΝΤΕ ΚΑΠΕΤΙΔΑΣ (1108-1270).

§ 743. 1) Λουδοβίκος Γ' ὁ παχὺς (1108-1137).

Πρῶτος οὗτος μεταξὺ τῶν Καπετιδῶν ἔδωκε πλείονα δύναμιν καὶ σημασίαν εἰς τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα περιστείλας τὴν ἀκολουσίαν τῶν ἀντιπραττόντων μεγιστάνων καὶ περιποιηθεὶς ἀπέναντι αὐτῶν τὰς πόλεις διὰ τῆς ιδρύσεως κοινοτήτων, αἵτινες ἀπῆλθον προσωπικῆς ἐλευθερίας καὶ πολλῶν προνομίων καὶ ἐδύνατο νὰ ἐκλέγῃσιν ἰδίᾳς ἀρχάς. Εἶχε δ' ἐν πᾶσι σύμβουλον ἄριστον τὸν μεγαλοφυῆ ἀββᾶν τοῦ ἁγίου Διονυσίου Συγέριον. Οὐ μόνον δὲ δι' ἐσωτερικῶν μεταρρυθμίσεων, ἀλλὰ καὶ διὰ πολεμικῶν πράξεων ἐπούδασε νὰ ἐξυψώσῃ τὴν βασιλείαν. Ὁ πρὸς τὸν Ἑρρίκον Α' βασιλέα τῆς Ἀγγλίας καὶ θεῖον τοῦ δουκὸς τῆς Νορμανδίας Γουλιέλμου ἀγὼν αὐτοῦ δις ἐπαναληφθεὶς ἐπεραιώθη εὐτυχῶς, χωρὶς ὅμως νὰ περιποιηθῇ ἰδίαν τινὰ ὠφέλειαν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὁ δ' ἐπικείμενος ἤδη πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας Ἑρρίκον Ε' ἐπὶ σκοπῷ ἀποκρούσεως τῆς ὁποίας οὗτος προέθετο νὰ παράσχῃ βοήθειαν εἰς τὸν εἰρημένον ἔμεινεν ἀπραγματοποίητος· διότι ἡ ταχὺ συνάθροισις 200,000 περίπου ἐνόπλων περὶ τὴν νῦν πρῶτον ἀναπατασθεῖσαν τοῦ ἁγίου Διονυσίου σημαίαν (aurea flamma, l'oriflamme) ἐξήρκεσε νὰ ποτρέψῃ τὸν αὐτοκράτορα τῆς μελετηθείσης ἐπιχειρήσεώς του.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου Γ' ὠρύχθη τὸ πρῶτον ἀρτεσιανὸν φρέαρ (1126) ἐν τινι μοναστηρίῳ τῆς Ἀρτεσίας (Artois). ἀρ' ἢς μέχρι τῆς σήμερον ὀνομάζονται τὰ τοιοῦτου εἶδους φρέατα.

§ 744. 2) Λουδοβίκος Ζ' (1137-1180). Καὶ ὁ Καπετιδῆς οὗτος τὸν ὅποιον εἶχεν ἤδη προσλάβῃ συνάρχοντα ὁ πατὴρ

περὶ τὰ τελευταῖα ἑξ ἑτῆ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἠκολούθησε τὴν αὐτὴν πολιτικὴν ὡς πρὸς τὴν ταπεινῶσιν τῶν ὑποτελῶν καὶ τὴν αὐξησιν

τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας διατηρῶν παρ' ἑαυτῷ τὸν αὐτὸν ἀξιόλογον σύμβουλον Συγέριον, κατὰ προτροπὴν τοῦ ὁποίου, ζῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς, συνεζεύχθη μετὰ τῆς Ἑλεονώρας θυγατρὸς καὶ κληρονόμου τοῦ δουκὸς τῆς Ἀκυτανίας Γουλιέλμου Θ', καθόσον διὰ τοῦ γάμου τούτου ἔμελλε νὰ συνάψῃ μετὰ τοῦ στέμματος τὴν τε ἐπαρχίαν ταύτην καὶ τὰς εἰς τὸν αὐτὸν δοῦκα ὑποκειμένας κομιτείας τῆς Πικτανίας καὶ Γουιέννης. Εἰς τὴν κατὰ τὴν Παλαιστίνην ἐκστρατείαν ὁ Λουδοβίκος συμπαρέλαβε καὶ τὴν Ἑλεονώραν. Μετὰ δὲ τὴν ἐκεῖθεν ἐπάνοδόν του (1149) ἠθέλησε νὰ διαζευχθῇ ἀπ' αὐτῆς ὡς παραβιασάσης δι' ἀκολάστων ἡθῶν τὴν γαμικὴν πίστιν. Ὁ Συγέριος ἠγωνίσθη παντὶ σθένει νὰ ποτρέψῃ ἕνεκα πολιτικῶν λόγων τὸ διαζύγιον· ἀλλ', ἅμα ἀποθανόντος αὐτοῦ (1152), ὁ βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Βερνάρδου ἐνθαρρυνόμενος ἐξετέλεσε τὴν ἀπαρχῆς πρὸς τὴν αὐτὴν. Μετὰ ἐξ δ' ἑβδομάδας ἀκολούθως ἡ περιζήτητος νόμῃ συνεζεύχθη μετὰ Ἑρρίκου τοῦ Πλανταγενέτου δουκὸς τῆς Νορμανδίας καὶ κόμιτος τῆς Ἀνδεγαυίας καὶ Μαίνης, ὅστις μετοῦ πολυ γεγόμενος βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἀφῆρπασε καὶ τὴν Βρετανίαν καὶ εἰς νέας ἄλλας ἐν τῇ Γαλλίᾳ κτήσεις ἀπέβλεψεν. Ὁ Λουδοβίκος μὴ δυνάμενος νὰ θεωρῇ ταῦτα μετ' ἀδιαφορίας ὑπέθαλψεν ὅλας τὰς κατὰ τοῦ Ἑρρίκου στάσεις καὶ κατώρθωσε πρῶτον μὲν διὰ τῆς ἐκκλησίας, ἔπειτα δὲ διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ υἱῶν νὰ τὸν ἀναχαιτίσῃ ἀπὸ τῆς ἐπιδιώξεως καὶ ἐπιτυχίας τῶν σχεδίων του.

Ἐν τούτῳ οἱ ἡγεμόνες καὶ μεγιστᾶνες τῆς Γαλλίας καὶ μάλιστα τῆς βορείας, ὧν ἡ ὑπαρξὶς ἠπειλεῖτο ὑπὸ τῆς τῶν Νορμαννῶν ὑπεροχῆς, συνεδέθησαν σφιγκτότερον μετὰ τῆς καπετικῆς βασιλείας καὶ οὕτω καὶ μὴ θέλοντες ἐξηρτήθησαν ἀπὸ ταύτης κατὰ μικρόν. Ὁ Λουδοβίκος νύξῃσε τὴν δόξαν αὐτοῦ διὰ τῆς συγκλήσεως βουλῆς (parlement) ἥτοι κοινῆς τοῦ κράτους συνόδου συγκειμένης οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ὁμοτίμων (pares) τῶν ἀνέκαθεν δηλονότι ἴσων κατὰ τὴν τάξιν πρὸς τὸν βασιλέα, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν κοσμικῶν καὶ κληρικῶν τιμαριούχων τοῦ βασιλείως ἐν τῇ τῶν Παρισίων κομιτείᾳ. Εἰκαὶ δὲ αἱ ἀποφάσεις ἐν ταῖς βουλαῖς ταύταις ἐπῆγαζον ἀπὸ τῶν ὑποτελῶν, ἀνατιθεμένης ὁμῶς τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν εἰς τὸν βασιλέα, οὗτος ἐμφανίζεται κατὰ μικρόν ὡς ἡ κεφαλὴ τοῦ κράτους. — Τὸν Λουδοβικὸν Ζ' διεδέχθη ὁ υἱὸς του Φίλιππος.

§ 745. 3) Φίλιππος Αὐγουστος Β' (1180-1223).

Οὗτος πολὺ διάφορος τοῦ πατρὸς πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν αὐτοῦ καὶ πρὸς αὐξήσιν τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος δὲν ἐδίστασε νὰ συνάψῃ πανουργίαν ὁμοῦ καὶ βίαν. Διὰ τοῦ πρώτου διατάγματός του ἀπεφάσισε τὴν καταδίωξιν τῶν αἰρετικῶν Ἀλβιγίων, περὶ ὧν κατωτέρω,

τὴν τιμωρίαν τῶν βλασφημιῶν καὶ τὴν ἀποπομπὴν τῶν αὐλικῶν βωμολόγων. Δι' ἐνὸς ἄλλου ἐξώρισεν ὅλους τοὺς Ἰουδαίους ἐκ τῆς Γαλλίας δημεύσας τὴν ἀκίνητον περιουσίαν αὐτῶν, τοὺς δὲ ὀφείλοντας αὐτοῖς χρήματα ἀπαλλάξας τῆς ὑποχρεώσεως ἐπὶ καταβολῇ τοῦ πεμπτημορίου τῆς ὀφειλῆς. Ἀλλὰ τὸ ἀδίκημα τοῦτο συναπῆγαγε διττὴν εἰς τὸ κράτος ζημίαν: πρῶτον τὴν ἐλάττωσιν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ δεύτερον τὴν ἐξαγωγὴν ἱκανῶν χρηματικῶν ποσοτήτων. Μαλλον δ' ἄξια ἐπαίνου ὑπῆρξεν ἡ αὐστηρότης, ἣν ὁ Φίλιππος ἐδείξε κατὰ τῶν Βραβαντίων (Brabançon) ἀπολυθέντων μισθωτῶν στρατιωτῶν, ἐξ ὧν 7000 ἀπεσφάγησαν. Ἐπιστρέψας ἐκ τῆς ἱερᾶς γῆς, ὅπου εἶχε συνεκστρατεύσει μετὰ Ῥιχάρδου τοῦ Λεοντοθύμου, ἠθέλησε νὰ ὠφελθῇ ἀγενῶς ἀπὸ τῆς διετοῦς αἰχμαλωσίας τοῦτου ἀφαρπάξας μέρος τῆς Νορμανδίας. Ὅθεν πνέων ἐκδίκησιν ὁ Ῥιχάρδος εὐθὺς μετὰ τὴν ἐλευθέρωσίν του ἐκίνησε κατ' αὐτοῦ πόλεμον, ὅστις ὁμοίως, πληγωθέντος ὑπὸ βέλους καιρῶς καὶ ἀποθιώσαντος ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ Ῥιχάρδου, ἔμεινεν ἄκριτος. Τὸν ἀδελφὸν δὲ καὶ διάδοχον τούτου Ἰωάννην τὸν ἀκτῆμονα ὡς φονέα τοῦ ἀνεψιοῦ του Ἀρθούρου δουκὸς τῆς Βρετανίας προσεκάλεσε κατὰ τὴν ὑπερτάτην φεουδαϊκὴν κυριαρχίαν του νὰ δώσῃ λόγον περὶ τῆς πράξεως. Ἐπειδὴ δὲν ἐνεφανίσθη, ὁ Φίλιππος κατέλαβεν ἀμέσως ὁλόκληρον τὴν Νορμανδίαν, τὴν Ἀνδεγαυίαν, τὴν Μαίνην, τὴν Τουραίνην μετὰ τοῦ μεγίστου μέρους τῆς Πικτανίας, ὥστε εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας ὑπελείφθη μόνον ἡ Γουϊννή. Δυσκόλως δὲ ἤθελον ὑπομείνῃ τοῦτο οἱ ὑποτελεῖς, ἂν μὴ ἦσαν διὰ τῶν σταυροφοριῶν καὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς Λατινικῆς αὐτοκρατορίας ἀλλαχοῦ ἐνησχολημένοι. Μετοῦ πολυ καὶ ἡ Ἀγγλία αὐτῇ, ὅπου τρομερὰ στάσις κατὰ τοῦ ἀναξίου Ἰωάννου ἐξεράγη, εἰλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ Φιλίππου προθεμένου οὐδὲν μικρότερον ἢ τὴν κατάκτησιν αὐτῆς. Ἐν τῇ περὶ Βουδίνας μάχῃ (27 Ἰουλίου 1214) κατετρόπωσεν ὁλοσχερῶς τὸν Ἀγγλικὸν στρατόν, τὸν ὅποιον εἶχον ἐνδυναμώσει πολλοὶ ὑποτελεῖς καὶ αὐτὸς ὁ τῆς Γερμανίας αὐτοκράτωρ Ὅθων Δ'. Προσνεχθέντος δὲ εἰς τὸν υἱόν του Λουδοβίκον τοῦ στέμματος τῆς Ἀγγλίας, ἐπεμψεν αὐτὸν ἐκεῖ μετὰ στρατοῦ. Ἀλλ' ἐξεγερόντος τοῦ ἐθνικοῦ τῶν Ἀγγλῶν φρονήματος κατὰ τοῦ ξένου δυνάστου, ὁ Φίλιππος ἠναγκάσθη μετὰ ἐν ἔτος νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν νῆσον. Ἐπιτυχεστέρα δὲ τοῦ σχεδίου τούτου τῆς αὐξήσεως ἀπέβη ἡ τῆς ἐπικρατείας τοῦ Φιλίππου ἐπέκτασις ἐντὸς τῆς Γαλλίας αὐτῆς· διότι διὰ τῆς πειθοῦς ἢ διὰ τῆς βίας κατώρθωσεν οὗτος νὰ ἐνώσῃ μετὰ τοῦ στέμματος πλὴν τῶν εἰρημένων ἐπαρχιῶν καὶ πολλὰς ἄλλας, οἷον τὴν τῶν Οὐερομανδύων, τὴν Ἀλανσῶνα, τὴν Ἀρουερνίαν, τὴν Ἀρτε-

σίαν, καὶ τὴν Οὐαλενσίαν. Ὅθεν κατέστη ἄξιος τοῦ ἀποδοθέντος αὐτῷ ἐπωνύμου τοῦ *Αὐγούστου*, καθ' ὅσον τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡῤ-
 ξησε (*augere*) τὸ κράτος του. Πρὸς τοῦτοις εἰσέγαγε καὶ οὐκ ὀλίγας
 ἐσωτερικὰς βελτιώσεις· κατήργησε δηλονότι τὸ κληρονομικὸν καὶ ἐπι-
 κίνδυνον ἄξιωμα τοῦ ἀρχιστρατήγου καὶ ἀρχιδικαστοῦ (*grand sé-
 néchal*). Ἀντὶ δὲ τοῦ ὑπὸ τῶν ὑποτελῶν διοικουμένου ἐθνικοῦ στρα-
 τοῦ μετεχειρίσθη πολλάκις μισθωτὸν στρατόν, ὅπερ ἡλάττωσε μὲν
 τὴν δύναμιν ἐκείνων, ἡῤξησε δὲ τὰς δαπάνας τοῦ κράτους· κατε-
 σκεύασεν ὁδοὺς πρὸς εὐκολίαν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας·
 ἐπροστάτευσε τὴν μέσσην τῶν πολιτῶν τάξιν καὶ ἐνίσχυσε τὴν
 παιδείαν.

§ 746. 4) **Λουδοβίκος Η' (1123-1126).** Οὗτος
 ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος Καπετίδης βασιλεὺς, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ
 πατρὸς του ἐστέφθη ἐν Ῥήμοις. Καίπερ δὲ βραχὺν βασιλεύσας χρό-
 νον, ἐπραξεν ὅμως πλείστα πρὸς αὐξήσιν τῆς δυνάμεως τοῦ Γαλλικοῦ
 κράτους· διότι διετήρησε μὲν τὰς ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τοῦ πατρὸς του
 σφετερισθείσας Ἀγγλικὰς ἐπαρχίας, τὰς ὁποίας ματαίως ὁ Ἑρρίκος
 Γ' ἠγωνίσθη νάναικτῆσθαι, ὠφελήθη δὲ καὶ ἀπὸ τινος θρησκευτικοῦ ἀξιο-
 μνημονεύτου πολέμου ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ πρὸ τινων ἐτῶν
 ἐκραγέντος.

Θρησκευτικαὶ αἱρέσεις. Κατὰ τὴν IB' δηλονότι ἑκατονταετηρίδα
 παρήχθησαν ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ πολλαὶ θρησκευτικαὶ αἱρέσεις
 διαφέρουσαι ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας καὶ ἀπειλοῦσαι ἐπίφοβον
 κατὰ τῆς παπικῆς ἐξουσίας ἀντίστασιν. Πρώτη ἡ τῶν Οὐαλδείων
 ἀπὸ Πέτρου Οὐάλλδου ἐνός τῶν πρωτοργῶν — οἵτινες ἀπέρριπτον ὅλα
 τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας τὰ δόγματα τὰ μὴ συμφωνοῦντα πρὸς τὸ
 καθαρὸν Εὐαγγέλιον καὶ ἐσπούδαζον νὰ διάγωσι βίον ἀληθῶς Χριστια-
 νικόν, — εὔρε πολλοὺς ὁπαδοὺς ἐν Γαλλίᾳ, Ἀραγωνίᾳ, Ἰταλίᾳ Ἀγ-
 γλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ. Ἄλλη ἐτι ἐπικινδυνωτέρα αἵρεσις ἦτο ἡ τῶν
 λεγομένων καθαρῶν σχέσιν ἔχουσα πρὸς τὴν τῶν Παυλικιανῶν ἢ
 Μανυχαίων τῆς ἀνατολῆς. Αἱ κυριώτεραι δὲ τῶν καθαρῶν ἑδραὶ ἦσαν
 ἡ Ἰταλία καὶ ἡ μεσημβρινὴ Γαλλία, ὅπου οὗτοι ἀπὸ τῆς πόλεως
 Ἀλβίγης (*Albi*) ὠνομάσθησαν καὶ Ἀλβίγιοι ἢ Ἀλβιγανοί. Ἀμφό-
 τεραι δὲ αἱ εἰρημέναι αἱρέσεις συγγεόμεναι πολλάκις διήγειρον ἰδίως
 τὸ μῖσος τῆς πλεονεκτικῆς καὶ φιλάρχου Ῥωμαϊκῆς ἱεραρχίας καθ'
 ἑαυτῶν, διότι ἦσαν κατὰ τοῦτο σύμφωνοι ὅτι ἡ ἐκκλησία δὲν ἔπρεπε
 νὰ ἔχη οὔτε κοσμικὸν πλοῦτον οὔτε κοσμικὴν ἐξουσίαν. Ὅθεν ὁ
 πολλάκις προμνημονευθεὶς Ἰννοκέντιος Γ' αἰσθανθεὶς τὸν ἐντεῦθεν εἰς
 τὴν ἐκκλησίαν ταύτην ἐπαπειλούμενον κίνδυνον ἐπεχείρησε φοβερὸν

κατ' αὐτῶν ἀγῶνα. Τῷ 1208 πολυάριθμος σταυροφορικὸς στρατὸς διοικούμενος ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ ἀδελφῆ Ἀρνόλδου (de Citeaux) ἐστάλη πρὸς καταδίωξιν τῶν κατοίκων τῆς πρότερον τοσοῦτον εὐδαίμονος χώρας τῶν Ἀλβιγίων συνεπαγόμενος κατ' αὐτῶν πῦρ καὶ σιδήρον. Ὁ αἰσχροκερδὴς κόμης Μοντεφορτίου Σίμων ἐγένετο πρόθυμος τοῦ κινήματος τούτου κοινωνός, ἵνα ἀρπάσῃ τὰ κτήματα τοῦ κόμιτος τῆς Τολώσης Ῥαιμούнду τοῦ ἀναλαβόντος τὴν υπεράσπισιν τῶν καταδικωμένων ὑπηκόων του. Πολλοὶ ἐκ τῶν ὑπόπτων πόλεων ἀπετεφρώθησαν, οἱ δὲ κάτοικοι ἀδιακρίτως ἐσφάγησαν ἢ ἐξωρίσθησαν· σύνοδος τις συγκληθεῖσα ἐν Λατεράνῳ ὑπὸ τοῦ Ἰννοκεντίου Γ' ἐκήρυξε τὸν κόμιτα τῆς Τολώσης ἐκπτώτον τῶν χωρῶν αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ Σίμωνος (1215). Ἀλλὰ μετοῦ πολὺ ἐκείνος ἀνέκτησεν αὐτὰς σχεδὸν ὅλας καὶ ἀποθανὼν κατέλιπε κληρονομίαν εἰς τὸν ὁμόνυμον υἱόν του τὸν γενναῖον κόμιτα τῆς Προβηγκίας, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ματαίως Ἀμαλάριχος ὁ Σίμωνος ἠθέλησε νὰ τὰς ἀφαιρέσῃ. Τότε δὲ ὁ πάπας Ὀνώριος ἠναγκάσθη νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς Γαλλίας τὴν τε ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου καὶ τὰ ἀπὸ τῆς εὐτυχοῦς αὐτοῦ ἐκβάσεως ὠφελήματα. Τῶντι δὲ τῷ 1226 ὁ Λουδοβίκος Η' ἐπεχείρησε μετὰ δυνάμειν ἀξιολόγου τὸν ἀγῶνα τοῦτον, ὅστις διαρκέσας καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἔλαβε πέρας τῷ 1229 δι' εἰρήνης, καθ' ἣν ὁ ἀτυχὴς Ῥαιμούνδος ὑπεχρῶθη νὰ παραχωρήσῃ τὰ πλεῖστα τῶν κτημάτων του εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς Γαλλίας, οὗτινος ἡ κυριαρχία ἐξηπλώθη οὕτω καὶ ἐπαγιάθη εἰς τὸ μεσημβρινὸν τοῦ κράτους αὐτοῦ μέρος. Κατὰ πρῶτον δὲ ἐπὶ τοῦ προκειμένου πολέμου ἰδρῦθησαν ὑπὸ τοῦ πάπα Γρηγορίου Θ' τὰ ὅλως ἀντιχριστιανικὰ ἱερὰ δικαστήρια (Inquisition), ἅτινα εἰσαχθέντα ἔπειτα καὶ εἰς ἄλλας χώρας ὁλεθρίας συνεπήγαγον συμφοράς.

§ 747. 5) **Λουδοβίκος Θ' (1227-1270).** Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Λουδοβίκου Η' ὁ διὰ τὴν εὐσέβειαν αὐτοῦ ἐπικληθεὶς Ὁσίος ἦτο ἀνήλικος ἔτι, ὥστε οἱ μεγιστάνες ἐθεώρησαν πρόσφορον τὴν περίστασιν εἰς τὸ νὰ περιστείλωσι τὴν ἐπὶ τῶν δύο τελευταίων βασιλέων τοσοῦτον ἀύξηθεισαν βασιλικὴν ἐξουσίαν. Ὅθεν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν συνεμάχησαν κατὰ τῆς μητρὸς του τῆς εὐλαβοῦς Βλάβκης τῆς Καστιλλιανῆς, ἥτις εἶχεν ἀναλάβῃ τὴν ἐπιτροπιάν τοῦ κράτους, καὶ κατὰ τοῦ συμβούλου αὐτῆς καρδινάλιου Ῥωμανοῦ. Ἀλλὰ κἀκεῖρ ἔχοντες καὶ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας ἀπέτυχον ἀπέναντι τῆς πανουργίας τοῦ καρδινάλιου καὶ τῆς ἀνδρικῆς τῶντι συνέσεως καὶ ἐπιτηδείότητος τῆς βασιλίδος. Ὁ νέος βασιλεὺς ἡλικιωθεὶς τῷ 1239 ἐπέδειξε τὴν ἀνδρείαν του διὰ τῆς ἐπανειλημμένης

κατατροπώσεως (1241) τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἑρρίκου Γ' ἐπελθόντος μετὰ δυνάμεως ἀξιολόγου. Μετὰ τινα δὲ ἔτη ἐπεχείρησε τὴν ἐπὶ Αἴγυπτου καὶ Συρίαν σταυροφορίαν, τῆς ὁποίας τὴν ἀτυχὴ ὡς πρὸς τὴν Γαλλίαν ἐκθασιν ἐθεράπευσε μετὰ τὴν ἐπάνοδον διὰ τοῦ χρηστοῦ αὐτοῦ βίου καὶ τῆς ἀμετατρέπτου δικαιοσύνης. Ἀποφεύγων πᾶσαν περιττὴν δαπάνην ταχέως καὶ εὐχερῶς ἀπεταμίευσε τὰ ὁποῖα ἡ ἐπιχειρήσις ἐκείνη ἀπήτησε χρήματα καὶ διὰ τῆς ἐπιτηδείας καὶ οἰκονομικῆς αὐτοῦ διαχειρίσεως ἐδιπλασίασε τὰ εἰσοδήματα τῶν βασιλικῶν κτημάτων. Ὑπὸ ἀκραιφνοῦς δὲ δικαιοσύνης αἰσθήματος κινούμενος καὶ θέλων νὰ θέσθῃ τέρμα εἰς τὰς συνεχεῖς Ἀγγλικὰς καὶ Γαλλικὰς ἐριδας ἀπεφάσισε νὰποδώσῃ εἰς τὸν Ἑρρίκον Γ' τὰς ὑπὸ τῶν δύο προκατόχων αὐτοῦ ἀφαιρηθείσας Ἀγγλικὰς ἐν Γαλλίᾳ χώρας: *Περιγορδιάν, Λιμουσίνον, Ἀγινανσίαν* καὶ μέρος τῆς Κουερσυκῆς καὶ Σαιντόγγης, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἐντελοῦς τούτου παραιτήσεως τῶν ἐπὶ τῆς *Νορμανδίας, Τουραινης, Ἀνδεγαυίας, Μαίνης καὶ Πικταυίας* ἀξιώσεών του. Πρῶτος δὲ ὁ βασιλεὺς οὗτος ὠργάνισε τὸν δικαστικὸν κλάδον ἐν Γαλλίᾳ καὶ διὰ πολλῶν σοφῶν νόμων καὶ διατάξεων εἰσήγαγε ὀρμὴν καὶ τάξιν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν. Καίπερ δὲ ὢν ὁ εὐσεβέστερος τῆς ἐποχῆς του ἡγεμῶν, δὲν ἐδίστασε μὲν νὰ ἐκδώσῃ τῷ 1269 τὴν περίφημον αὐτοῦ *Πραγματικὴν διάταξιν* (*Sanction pragmatique*), δι' ἧς συνέστειλε τὴν περὶ τὸν διορισμὸν εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς θέσεις κατάχρησιν καὶ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ πάπα, ἀπηγόρευσε δὲ αὐστηρῶς πᾶσαν τούτου φορολογίαν μὴ ἐγκριθείσαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ ἐπεκύρωσεν ἐκ νέου τὰ προνόμια τῆς Γαλλικῆς ἐκκλησίας. Ἀποθανόντα δὲ κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἀτυχὴ εἰς Τύνιδα σταυροφορίαν ἐπέβησεν ἀπαρηγόρητα ἅπανα ἡ Γαλλία.

Ἡ Γαλλικὴ βασιλεία, ἥτις πάντῃ διάφορος τῆς Γερμανικῆς πάντοτε ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν μεταβιβαζομένη κατέστη κληρονομικὴ, ἀπέβαλεν ἤδη ἐπὶ Λουδοβίκου Ζ' ἐντελῶς τὸν φεουδαϊκὸν χαρακτῆρα· τὸ δὲ Γαλλικὸν κράτος διεπλάσθη κατὰ πρῶτον ἐπὶ Φιλίππου Αὐγούστου. Ἀμφότερα δέ: βασιλείαν καὶ κράτος ἐξέτεινεν ἱκανῶς ὁ Λουδοβίκος Θ'. Εἰκαὶ δὲ οὗτος ἐσεδάσθη μετὰ πολλῆς εὐσυνειδησίας τῶν ὑποτελῶν τὰ δικαιώματα, προθέμενος ὁμῶς νὰ ἰδρῶσῃ τακτικὴν καὶ Χριστιανικὴν πραγμάτων κατάστασιν προσέβαλε τὰ κυριώτερα τοῦ φεουδαϊσμοῦ ἐρείσματα: πρῶτον δηλονότι περιώρισεν ἀπὸ τοῦ 1245 ἔτους ἤδη τὰς ἰδιωτικὰς ἐριδας διὰ τῆς οὕτω λεγομένης ἀπαγορεύσεως (*Quarantaine*) τοῦ βασιλέως, τουτέστι διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ προσβάλλειν πρὸ τῆς παρελεύσεως 40 ἡμερῶν ἀφ' ἧς ἤρχετο ἡ ἔρις συγγενῇ τινι τῶν ἐριζόντων ἢ ἀλληλομαχοῦντων, βραδύτερον δ' ἐπέ-

τρεψεν εἰς τὸν προσβληθέντα νὰ προτιμᾷ τὴν δικαστικὴν ἀπόφασιν· τῷ δὲ 1257 κατήργησε πᾶσαν ἰδιωτικὴν ἔριν καὶ οὕτως ἐξέλιπεν ἡ βάρβαρος χειροκρατία· δεύτερον ἀπηγόρευσεν (1260) εἰς τὰ κτήματα τοῦ στέμματος τὴν δικαστικὴν μονομαχίαν, ὅπερ κατὰ μικρὸν ἴσχυσε καὶ εἰς τὰς χώρας τῶν ὑποτελῶν· μετερρύθμισε τὰ περὶ τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν παραδοῦς τὰ δικαστήρια εἰς νομομαθεῖς, οἵτινες εἶχον ὡς ὁδηγὸν τῶν ἀποφάσεών των τὸ τοσοῦτον εἰς τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν λυσιτελεῖς Ῥωμαϊκὸν δίκαιον. Ἡ διὰ τῆς προσωπικῆς τοῦ Λουδοβίκου δικαιοσύνης ἐνισχυθεῖσα δόξα ὅτι τινὲς διαφοραὶ (cas royaux) ἀνήκον ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ βασιλικά δικαστήρια, πρὸς δὲ καὶ ἡ παραδοχὴ ταχέως πολλαπλασιασθεῖσων ἐφέσεων ὑπέταξα καταμικρὸν τὰ τῶν χωροδεσποτῶν εἰς τὰ βασιλικά δικαστήρια· ἡ ἐξ ἀπειρίας δὲ καὶ ἀδιαφορίας ὑπὸ τῶν τιμαριούχων ἐγκαταλειφθεῖσα διαχείρισις τῆς δικαιοσύνης περιῆλθε σχεδὸν ὅλοσχερῶς εἰς τὰς χεῖρας τῶν νομομαθῶν, οἵτινες ἐγένοντο τὸ κύριον ὄργανον πρὸς κατάλυσιν τῆς φεουδαλικῆς ἀριστοκρατίας. Ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ ἀξία τῶν κατὰ πόλεις ἐλευθέρων κοινοτήτων ηὐξήθησαν καὶ ὁ Λουδοβίκος Θ' ἤρξατο ἤδη νὰ συγκαλῇ ἀπεσταλμένους ἢ ἀντιπροσώπους τῶν πόλεων, ἵνα συμμετάσχῃσι τῆς νομοθεσίας. Ἡ δουλεία ἐμετριάσθη μεγάλως διὰ τῆς τῶν σταυροφοριῶν ἐπιδράσεως καὶ τῆς ἀρχομένης μισθοφόρων στρατῶν εἰσαγωγῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ'.

ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΙ ΚΑΠΕΤΙΔΑΙ (1270—1328).

§ 748. 1) Φίλιππος Γ' ὁ τολμηρός (1270-1285).

Οὗτος συνοδεύσας τὸν πατέρα αὐτοῦ Λουδοβίκον Θ' κατὰ τὴν ἀτυχῇ εἰς Τύνιδα ἐκστρατείαν του διεβίβασε τὰ λείψανα τοῦ διασωθέντος στρατοῦ εἰς Σικελίαν ὅπου ὅμως κλύδων τις ἀνέτρεψεν ἔτι 18 πλοῖα καὶ τετρακισχιλίους ἄνδρας εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης κατεπόντισε. Πρῶτος ὁ βασιλεὺς οὗτος ἀπένειμε τίτλους εὐγενείας δι' ἐπιστολῶν καὶ πρῶτος χρυσοχόος τις τὸ ὄνομα Ῥοδόλφος ἐξηυγενίσθη τοιούτοτρόπως ἐν τῇ Γαλλίᾳ. Περιελθούσης μετὰ τὸν Σικελικὸν ἐσπερινὸν τῆς Σικελίας εἰς τὸν Πέτρον Γ' βασιλέα τῆς Ἀραγωνίας, ὁ πάπας Μαρτίνος Δ' ἠθέλησε νὰ δωρήσῃ λόγῳ ἀποζημιώσεως τὴν χώραν ταύτην τοῦ Πέτρου εἰς τὸν δευτερότοκον τοῦ Φιλίππου υἱὸν Κάρολον. Εἰς μάτην ὅμως ὁ Φίλιππος ἐπεχείρησε νὰ ἰσχυροποιήσῃ τὴν

δωρεάν διὰ τῶν ὀπλῶν. Ἀποθανὼν κατέλιπε τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν πρωτότοκον υἱὸν τοῦ Φίλιππου.

§ 749. 2) **Φίλιππος Δ' ὁ ἐπονομαζόμενος καλὸς (1285-1314)**. Οὗτος διὰ τῆς συζεύξεώς του μετὰ τῆς Ἰωάννας κληρονόμου τῆς Ναυάρρας ἔλαβε καὶ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Ναυάρρας. Καὶ αὐτὸς δὲ θελήσας ἐκ προοιμίων νὰ ἀνανεώσῃ τὸν κατὰ τῆς Ἀραγωνίας πόλεμον ἀπέτυχε. Τότε δ' ἐμελέτησε νὰ ποζημιωθῇ ἔνεκα τῆς ἀτυχίας ταύτης διὰ τῆς ἀνακτήσεως τῶν ὧτων οἱ Ἄγγλοι κατεῖχον χωρῶν πρὸς βορρᾶν τῶν Πυρηναίων. Ὁ ἐντεῦθεν δὲ ἀρξάμενος τῷ 1293 μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδου πόλεμος μόλις μετὰ ἑνδεκα ἔτη κατέπαυσεν ἐντελῶς. Ἐπειδὴ δὲ κατ' αὐτὸν ὁ κόμης τῆς Φλανδρίας εἶχε συμμαχίαν μετὰ τῶν Ἀγγλῶν, ὁ Φίλιππος ἔλαβεν ἀκολούθως ἀφορμὴν εὐλογον νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτοῦ καὶ νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ μέγα μέρος τῆς χώρας του. Τῶν συνεχῶν δὲ τούτων πολέμων καταδροχισάντων τὰς ἰδίας αὐτοῦ βασιλικὰς προσόδους, κατὰ πρῶτον μὲν ἠναγκάσθη ναυῶσθαι τοὺς φόρους τῶν κοσμικῶν ὑπηκόων του, ἔπειτα δὲ ἐζήτησε νὰ ἐκτείνῃ τούτους καὶ εἰς τοὺς κληρικούς. Ἀλλ' ἐντεῦθεν ἀνεφύη ἔρις φοβερά μετὰ αὐτοῦ καὶ τοῦ πάπα Βονιφάτιου Η', ὅστις ἐξέδωκε τὸ περίφημον ἐπίταγμα «Clericis laicos», δι' οὗ ἀπηγόρευεν εἰς τὸν κλῆρον πᾶσαν χρημάτων εἰσφοράν. Ὁ δὲ Φίλιππος ἀντέταξεν εἰς τοῦτο διάταξιν, ἃν ὄχι ἀμέσως, ἐμμέσως ὁμως εἰς τὸν πάπαν ἀφορῶσαν, δι' ἧς ἐκώλυε τὴν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἐξαγωγὴν ἀργυρίου ἢ ἄλλων πολυτίμων πραγμάτων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Βονιφάτιος εἰς δεῦτερον ἐπίταγμα «unum sanctum» ἀπροκαλύπτως τὴν μὲν παπικὴν ἐξουσίαν ὡς τὴν μόνην, τὴν δὲ κοσμικὴν ἐξεναντίας ὡς ἀπόρροϊαν ἐκείνης καὶ ὑποκειμένην ἀνεκέρυττεν, ὁ Φίλιππος ὀργισθεὶς ἐπαμφεν εἰς Ἰταλίαν (1302) δύο πιστοὺς αὐτῷ τὸν Γουλιέλμον Νογαρέτον καὶ τὸν Σκιέρραν Κολώνναν, οἵτινες συνέλαβον τὸν πάπαν· καὶ διέφυγε μὲν οὗτος μετολίγον τὰς χεῖρας αὐτῶν, καταβεβλημένος ὁμως ἐκ τῆς λύπης του ἀπέθανε τῇ 11 Ὀκτωβρίου 1303 ἀθλίως ἐν Ρώμῃ. Ὁ διάδοχός του Βενέδικτος ΙΑ' ἠθέλησεν, εἰκαὶ μετριώτερόν πως, νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ αὐτὸ σύστημα, ἀλλὰ πρὸ τῆς παρελεύσεως ἐνὸς ἔτους ἀπεβίωσε καὶ τότε ὁ Φίλιππος κατώρθωσε νὰναγορευθῇ πάπας ὁ τῶν Βουρδιγάλων ἀρχιεπίσκοπος Βερτράνδος, ὅστις μετονομασθεὶς Κλήμης Β' μετέθεσε τὴν ἑδραν αὐτοῦ εἰς Ἀβενιῶνα, ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ, ὅπου οἱ πάπαι διέμειναν 72 ἔτη διατελοῦντες ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τῶν Γάλλων βασιλέων. Διὰ τοῦ εἰρημένου Κλήμεντος ὁ Φίλιππος ἐνήργησε τὴν κατάργησιν τοῦ τάγματος τῶν Ναϊτῶν, εἰς ἣν

τὸ κυριώτερον ἐλαττήριον ὑπῆρξεν ἡ φιλοχρηματία αὐτοῦ. Ὁ τελευταῖος μέγας μαίστωρ τῶν Ναϊτῶν Ἰάκωβος Μολάνης καὶ ὁ πρωθυγούμενος τῆς Γαλλίας Οὐγος Περάλδος, καίτοι ἐνόρκως τὴν ἀθώτητα τοῦ τάγματός των βεβαιούντες, ἀπέθανον τὸν διὰ πυρὸς θάνατον. Μετὰ ὁκτὼ δὲ μῆνας ὕστερον κατέβη καὶ ὁ Φίλιππος εἰς τὸν τάφον. Ὁ βασιλεὺς οὗτος ὑπερρησπύσθη κραταιῶς τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν κατὰ τοῦ πάπα· ἐξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ κράτους αὐτοῦ διὰ τῆς προσκτήσεως μέρους τῆς Φλανδρίας καὶ πολλῶν χωρῶν τοῦ Ἀρελατικοῦ ἢ Βουργουνδικοῦ βασιλείου καὶ προσέτι τῆς ἀξιολόγου κομιτείας τοῦ Λουγδούνου· κατέθλιψεν ὅμως τοὺς ὑπηκόους του διὰ βαρέων φόρων, ἐξημίωσεν αὐτοὺς διὰ τῆς νοθεύσεως τῶν νομισμάτων καὶ ἐξώρισε τοὺς Ἰουδαίους, ἵνα δημεύσῃ τὴν περιουσίαν αὐτῶν. Ἔνεκα τῶν μετὰ τοῦ πάπα ἐρίδων οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν πόλεων εἰσῆχθησαν ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ εἰς τὰς ἐθνικὰς συνόδους καὶ οὕτως ἡ τρίτη τάξις (tiers-état) ἔλαβε ψῆφον εἰς τὰς δημοσίας συζητήσεις· ἡ δὲ βουλὴ (παρλαμέντον) μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συμβουλευτικὸν συνέδριον ὃν μετεβλήθη εἰς ἀνώτερον ἢ βασιλικὸν δικαστήριον. Τὸν Φίλιππον Δ' διαδέχθη ὁ πρεσβύτερος αὐτοῦ υἱὸς Λουδοβίκος.

§ 750. 3) **Λουδοβίκος Γ' ὁ ἐπικαλούμενος φιλό-νεικος (Hutin) (1314-1316).** Οὗτος πολλὰς παρὰ τὸ σύστημα τοῦ πατρὸς εἰς τοὺς εὐπατρίδας ἐποίησε παραχωρήσεις ἵνα τοὺς ἐξευμενίσῃ καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους αὐτοὺς ἐπέτρεψε τὴν ἐπάνοδον ἐπὶ ἀδρᾶ χρηματικῇ προσφορᾷ· ἐπὶ πληρωμῇ δ' ἐπέτρεψε προσέτι καὶ εἰς τοὺς δουλαπαροίκους τῶν βασιλικῶν κτημάτων τὴν ἀπελευθέρωσίν των, ὑπερ συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν πρόωμον ἐπίδοσιν τοῦ Γαλλικοῦ πολιτισμοῦ.

§ 751. 4) **Φίλιππος Ε' (1316-1322).** Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἤγαγεν εἰς πέρας εὐτυχῆς τὸν ἐπὶ τοῦ Λουδοβίκου ἀνανεωθέντα κατὰ τῆς Φλανδρίας πόλεμον. Ἡ Δίλλη, ἡ Δούακον (Douay) καὶ ἄλλαι πόλεις προσετέθησαν εἰς τὴν Γαλλίαν. Οἱ μόλις ἐπανελθόντες Ἰουδαῖοι διήγειραν διὰ τῆς βιομηχανίας των τὸν φθόνον. Τὸ διαδοθὲν πλάσμα περὶ δηλητηριάσεως τῶν φρεάτων καὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν δῆθεν μεταδοθείσης λέπρας εὗρε πίστιν καὶ συνεπήγαγε τὴν ἐκ νέου ἐξορίαν τοῦ δυστυχοῦς τούτου λαοῦ ὑπὸ μυρίας καταδιώξεις. Τὴν πρόθεσιν τοῦ Φιλίππου τοῦ νὰ εἰσαγάγῃ εἰς πᾶσαν τὴν Γαλλίαν τὰ αὐτὰ μέτρα καὶ σταθμὰ ἐματαίωσεν ἡ ταχὺ ἀποβίωσίς του. Ἐν ἐλλείψει δὲ ἰδίου ἄρρενος ἀπογόνου κατέλαβε τὸν θρόνον ὁ ἀδελφός του Κάρολος.

§ 752. 5) **Κάρολος Δ' ὁ καλὸς (1322-1328).** Οὗτος ἐσπετέρισθη τὴν Ναυάρραν καὶ Καμπανίαν, ἐξηκολούθησε τὴν

ἔξωσιν τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐξέβαλε προσέτι τῆς χώρας τοὺς αὐτόθι συρρεύσαντας Ἰταλοὺς τραπεζίτας, οἵτινες ὠνομαζόντο κοινῶς *Λομβάρδοι*, ἀφοῦ προηγουμένως ἀφῆρσεν ἀπ' αὐτῶν ὅλα τὰ κέρδη των. Μετὰ τοῦ βασιλείως τούτου ἀποθανόντος ἀτέκνου μήτε ἄλλον ἀδελφὸν ἔχοντος ἐξέλιπεν ὁ οἶκος τῶν *Καπετιδῶν*, ἐκ τοῦ ὁποίου 14 βασιλεῖς κατὰ τὸ πλεῖστον μέτριοι ἤρξαν ἐπὶ τῆς Γαλλίας 341 ἔτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΑ'.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΟΥΑΛΕΝΣΙΑΝΟΥ ΟΙΚΟΥ (1328-1589).

§ 753. 1) **Φίλιππος Σ' (1328-1350)**. Πρῶτος ἐκ τοῦ οἴκου τούτου βασιλεὺς ὑπῆρξεν ὁ *Φίλιππος Σ'* πλησιέστερος ἐξάδελφος τοῦ *Καρόλου*. Οὗτος δ' εὗρεν ἐξαρχῆς δεινὸν ἀνταγωνιστὴν τὸν *Ἐδουάρδον Γ'* βασιλέα τῆς Ἀγγλίας, ὅστις ὡς ἐξ ἀδελφῆς τοῦ ἀποθανόντος βασιλέως ἀναιφίδος ἤξιον ὅτι εἶχε μείζονα ἐπὶ τοῦ Γαλλικοῦ θρόνου δικαιώματα διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ Σαλικὸς νόμος ἀπέκλειε μὲν τῆς διαδοχῆς τὴν μητέρα τοῦ *Ἰσαβέλλαν*, οὐχὶ δὲ καὶ τοὺς ἄρρενας ἀπογόνους. Ὅθεν ἐξερράγη πόλεμος μετὰ *Γαλλίας* καὶ *Ἀγγλίας* διαρκέσας ἐκτὸς μικρῶν διακοπῶν ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἔτη (1339-1453). Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἡ Γαλλία καίπερ μείζων τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὴν ἑκτασιν καὶ πλουσιώτερα ἔχουσα μέσα ἐδείχθη κατωτέρα, καθότι οἱ βασιλεῖς τῆς ἤθελον γὰρ υποστῶσιν αὐτὸν σχεδὸν μόνον διὰ τῆς ἐπικουρίας τῶν εὐγενῶν, ἐνῶ ὁ *Ἐδουάρδος Γ'* ἐπιτηδεύει εἰς αὐτὸν χαρακτῆρα ἐθνικόν, καὶ διότι ἡ Γαλλία δὲν εἶχεν ἔτι πεζικὸν στρατὸν πειθαρχοῦντα καὶ δυνάμενον νᾶπαντήσῃ εἰς τῶν Ἀγγλῶν τὰ τόξα καὶ τοὺς πελέκεις. Ὁ *Ἐδουάρδος* ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῶν ὑπὸ τοῦ ἐκ Γάνδης ζυθοποιοῦ *Ἰακώβου Ἀρτενελδίου* ὀδηγουμένων Φλανδρίων κατήρξατο τοῦ πολέμου διὰ τῆς λαμπρᾶς περὶ *Σλυσβιον* ἐν τοῖς Ὀλλανδικοῖς παραλλοῖς ναυμαχίας (1340), ἧτις ὑπῆρξεν ἡ αἱματηροτάτη ὅλων τῶν ναυμαχιῶν τοῦ μεσαίωνος, ἀπεβιβάσθη μετὰ τοῦ ὁμωνύμου υἱοῦ τοῦ ἐκ τῆς μελανοχρώμου πανοπλίας τοῦ καλουμένου *μέλανος πρίγκιπος* ἐν τῇ *Νορμανδίᾳ* ἐνίκησε βραδύτερον περὶ τὴν μικρὰν τῆς *Πικαρδίας* πόλιν *Κρεσὺν* (1346) καί, ἵνα ἔχῃ ἀσφαλὲς διὰ τὰς μελλούσας ἐπιδρομὰς τοῦ ὀρμητήριον, ἐξεπολιόρκησε μετὰ δεκάμηνον ἡρωϊκὴν ἄμυναν τὸ *Καλε(πιον)*, ὅπερ διέμεινεν ὑπὲρ τὰ διακόσια ἔτη

(μέχρι 1558) ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν κυριότητα δεξάμενον πολλοὺς ἐποί-
κους Ἀγγλοὺς ἀντὶ τῶν πολλῶν ἐκβληθέντων Γάλλων. Ὁ τότε εἰς
πᾶσαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην ἐπισκήψας μέλας θάνατος, πιθανῶς ἢ νό-
σος χόλερα, ἀνεχαίτισε προσκαίρως τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου.

Ὁ Φίλιππος ἀφῆρσεν ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ναυάρρας τὴν *Καμ-
παίαν* καὶ διὰ συνθήκης προσεκτέσατο ὑπὲρ τοῦ στέμματος τὴν ἀπὸ
τῶν πέριξ τοῦ *Μομπελλιέρου* μέχρι τῆς Γενεύης καὶ τοῦ Λουγδούνου
ἐκτεινομένην εὐρείαν χώραν, ἥτις κατὰ τὴν ἀνάκαθεν ἐπικρατήσασαν
ἐπωθυμίαν τοῦ ἡγεμόνος αὐτῆς ἐκαλεῖτο *Δωφινᾶτον*, ὑπὸ τὸν ὅρον
μόνον τοῦ νὰ φέρῃ ἀέποτε ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλ-
λίας τὸν τίτλον καὶ τὰ παράσημα τοῦ *Δωφινίου*.

§ 754. 2) **Ἰωάννης ὁ ἀγαθός (1350-1364).** Ἀφοῦ
εἰς μάτην ἐσπούδασε καὶ διὰ τῆς συμπράξεως τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου
ς' νὰ μετατρέψῃ τὴν μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἀνακωχὴν εἰς εἰρήνην, διότι
ὁ Ἐδουάρδος ἀπῆτει τὴν τελείαν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς πρὸς τὴν Γαλλίαν
ὑποτελείας ἀπαλλαγὴν καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὸ ἀνεξαρτήτως ἄρχειν
ἐν ταῖς πλείεσταις τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῆς, ἠναγκάσθη νὰ ἐξακολουθήσῃ
τὸν πόλεμον· ἀλλὰ κατὰ τὴν πρώτην περὶ *Μωπερτουσιον* οὐ μακρὰν
τῆς Πικταυίας συγκροτηθεῖσαν κρίσιμον μάχην τῇ 19 Σεπτεμβρίου
1356, ἐν ᾗ ὁ μέλας πρίγκηψ ἐστρατήγει τῶν Ἀγγλῶν, ἠττήθη ὁλο-
σχερῶς καὶ μετὰ πολλῶν ἄλλων ἐπιφανῶν ἀνδρῶν καὶ τοῦ νεωτάτου
υἱοῦ τοῦ Φιλίππου αἰχμαλωτευθεὶς ἀπήχθη εἰς Λονδίνον. Διαικρούσης
δὲ τῆς τετραστοῦς αἰχμαλωσίας τοῦ βασιλέως ἐπεκράτει ἐν τῇ Γαλ-
λίᾳ ἀναρχία, τὴν ὁποίαν ὁ ὡς ἐπίτροπος τοῦ βασιλείου (*lieutenant,
général du royaume*) διορισθεὶς *Δωφίνιος Κάρολος* δὲν εἶδ' ἄντα νάνα-
στείλῃ, καὶ τρομερὰ ἐπανάστασις τῶν χωρικῶν ὀνομασθεῖσα Ἰακω-
βίτις (*Jacquerie*) ἀπὸ τῆς χλευαστικῆς ἐπωθυμίας, δι' ἧς οἱ εὐπατρί-
δαι ἐκάλουν τοὺς χωρικοὺς: Ἰάκωβος ὁ εὐθύς (*Jacques bonhomme*),
διέφθειρε τὴν χώραν. Τούτων δ' ἕνεκα ὁ βασιλεὺς ἠναγκάσθη νὰ ἐν-
δώσῃ εἰς βαρεῖας θυσίας. Κατὰ τὴν ἐν Βρεταννύῳ χωρίῳ κειμένῳ πλη-
σίον τῆς Χάρτρης συνομολογηθεῖσαν εἰρήνην ὁ Ἐδουάρδος Γ' ἐκτὸς
τῶν μέχρι τότε ἐν Ἀκвітάνιᾳ καὶ Γασκωνίᾳ κτήσεις του ἔλαβε πολ-
λὰ πόλεις καὶ χώρας ἐν τῇ δυτικῇ Γαλλίᾳ: Πικταύταν, Σαιντόγ-
γην, Ἀγινενσίαν, Περιγορδιαν, Λιμουσίνον, Ἀγγουλεμίαν, τὸ Κα-
λαισίον ὡς ἀπόλυτος κυριάρχης· ἀντὶ τούτων δὲ παρητήθη τὰς ἐπὶ
τοῦ Γαλλικοῦ θρόνου ἀξιώσεις καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν Ἀγγλικῶν κτή-
σεων τοῦ δουκάτου τῆς Νορμανδίας, τῶν κομιτεῶν: Τουραίνης, Ἀν-
δεγαυίας καὶ Μαίνης, καὶ τῆς ἐπὶ τῆς Βρεταννίας καὶ Φλανδρίας
κυριαρχίας. Ἀπελύθη δὲ καὶ ὁ Ἰωάννης τῆς αἰχμαλωσίας, ἀλλ' ἐπὶ

λύτροις ὑπερόγκοις. Τοιουτοτρόπως τὸ στέμμα διὰ τῆς ἀτυχοῦς ἐκβάσεως τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἀδρῶς ἐξαγορασθείσης εἰρήνης ἀπώλεσε πάλιν μέρος τῆς ὁποίας πρότερον ἀπέκτησε σημασίας. Ἐκλιπούσης δ' ἐν τούτῳ τῆς πρεσβυτέρας γενεᾶς τῶν δουκῶν τῆς Βουργουνδίας ὁ τῆς Γαλλίας βασιλεὺς ἐδήμεισε τὸ δουκάτον· ἀντὶ ὅμως νὰ τὸ ἐνώσῃ μετὰ τοῦ στέμματος παρεχώρησεν αὐτὸ ὡς φέουδον εἰς τὸν ἀγαπητὸν αὐτοῦ υἱὸν Φίλιππον τὸν τολμηρὸν.

§ 755. 3) **Κάρολος Ε' Δωφένιος ὁ ἐπικαλούμενος σοφός (1364-1380).** Οὗτος ὁ διὰ τὴν πονηρίαν του ἐπικληθεὶς σοφός, εὐρὼν κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν του στήριγμα κάλλιστον τὸν ἀνδρεῖον Βερτράνδον τὸν ἐκ Γυεσκιλίνου, πρὸς δὲ βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Καστιλλίας Ἐρρίκου, ὅστις ἐχορήγησε προθύμως τοὺς ὑπὸ ἐμπείρων ναυτικῶν τῶν Γενοατῶν διευθυνόμενους στόλους του, κατόρθωσε διὰ τῶν ἐν τῷ καὶ αὖθις ἐκραγέντι πρὸς τὴν Ἀγγλίαν πολέμῳ εὐτυχημάτων του νὰ δώσῃ εἰς τὴν Γαλίαν τὴν ἀπὸ πολλοῦ ἐκλείψασαν ἐσωτερικὴν ἡσυχίαν καὶ νὰ ποικταστήσῃ τὴν ἰσχὺν τοῦ στέμματος διὰ τῆς ἀνακτήσεως τῶν πλείστων ὑπὸ τοῦ πατρὸς του ἀπολεσθεισῶν κτήσεων. Ἀλλ' ὁ πρόωρος αὐτοῦ θάνατος συμβᾶς ὀλίγον ὕστερον μετὰ τὸν τοῦ Βερτράνδου καὶ ἡ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Καρόλου ἀνηλικιότης συνετάραξαν τὰ πράγματα τῆς Γαλλίας.

§ 756. 4) **Κάρολος Σ' (1380-1422).** Ἡ ἀνηλικιότης τοῦ Καρόλου, ὡς εἴρηται, καὶ ἔπειτα ἡ τούτου συνεχῶς ὑποτροπιάζουσα πνευματικὴ νόσος, παραφροσύνη, ἀνεπὴγάγον δεινότητας ἀνωμαλίας εἰς τὴν Γαλίαν. Καὶ εἶχε μὲν καταστραφῇ ἐντελῶς ἡ ἰσχὺς τοῦ ἀρχαίου φεουδαϊκοῦ συστήματος διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν πλείστων μεγάλων φεούδων μετὰ τοῦ στέμματος· ἀντὶ ἐκείνου ὅμως ἐμορφώθη ἤδη ἀριστοκρατία τις τῶν ἐκ βασιλικοῦ αἵματος ἡγεμόνων, οἵτινες ἔχοντες τὴν κληρονομικὴν κατοχὴν ἐκτεταμένων χωρῶν, ἐπέτυχον νὰ ἐπιτροπεύσωσι τοῦ βασιλέως. Τὴν ἐπιτροπείαν ὅμως ταύτην, τὴν ὁποίαν καταρχὰς ἔλαβον οἱ θειοὶ τοῦ βασιλέως, οἱ δούκες τῆς Βουργουνδίας καὶ τοῦ Βερρύ, διημφισβήτησε ταχέως ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς Φίλιππος ὁ Αὐρηλιανός. Τοιουτοτρόπως δὲ ἐγεννήθησαν ἐν τῇ αὐτῇ δύο ἀντίπαλοι μερίδες, μία Βουργουνδική—ὁ Βερρυκὸς δουξ μετέσχεν ὀλίγον τῆς κυβερνήσεως τῶν πραγμάτων—καὶ ἄλλη Αὐρηλιανή, μεταξὺ τῶν ὁποίων μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ δουκὸς τῆς Αὐρηλίας ἐξεργάγη πόλεμος ἐμφύλιος, καθ' ὃν τῶν Αὐρηλιανῶν τὴν ἀρχηγίαν ἔλαβεν ὁ γενναῖος Ἀρμανιακὸς κόμης Βερνάρδος, ὅτε οἱ Ἀγγλοὶ ἐπωφελοῦμενοι τὴν ἀναρχίαν τῆς Γαλλίας ἐνέ-

βαλον εἰς αὐτὴν ἐκ νέου καὶ ἐνίκησαν τὴν περὶ Ἀζίγκουρτον οὐ μακρὰν τοῦ Κρεσσὺ περιφανῆ νίκην (1415), καθ' ἣν σὺν τοῖς ἄλλοις ἡχηκλωτέθησαν καὶ οἱ δουκες Αὐρηλίας καὶ Βουρβώνος καὶ ἔπασον ἑπτὰ κόμιτες, τρεῖς δουκες καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος Δαλβρέτιος. Εἰκαὶ δὲ μετὰ τὸ κατόρθωμα τοῦτο οἱ Ἀγγλοὶ ἀπειρηκότες ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια, ἡ Γαλλία ὅμως διετέλει εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν, διότι αἱ ἐμφύλιοι ἐριδες ἀνερριπίσθησαν ἐκ νέου. Ἡ Βουργουνδικὴ μερὶς καταλαβοῦσα διὰ προδοσίας τὴν πόλιν τῶν Παρισίων, ἥτις ἀπέβη τὸ θέατρον τῆς ἀγριωτάτης ὀχλοκρατίας, διεξῆγεν ἐντεῦθεν τὰ τῆς κυβερνήσεως, ἕως οὗ ὁ νεώτερος δούξ τῆς Βουργουνδίας Ἰωάννης ὁ ἀτρόμητος μόλις μετὰ τοῦ Δωφινίου συνδιαλλαγεῖς ἐν τινι μετὰ τούτου συνεντεύξει ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ Μοντερώ ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν δορυφόρων του καὶ οὕτως ἐτιμωρήθη ὁ θάνατος τοῦ δουκὸς τῆς Αὐρηλίας.

Ὁ υἱὸς τοῦ δολοφονηθέντος Φίλιππος ὁ ἀγαθὸς ἀπεφάσισε νὰ ἐκδικηθῇ τὸν αἵτιον τῆς δολοφονίας τοῦ πατρὸς του Δωφίνιον διὰ τῆς ἀποκλείσεως αὐτοῦ ἐκ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου καὶ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἑρρίκου Γ' ὡς διαδόχου τοῦ παράφρονος Καρόλου. Μετοῦπολιν ὁ Ἑρρίκος εἰσῆλθε πανηγυρικῶς εἰς Παρισίους, ἐφυγάδευσεν τὸν Δωφίνιον καὶ συναζεύχθη μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Αἰκατερίνης. Ἀλλὰ τῇ 3 Αὐγούστου (1422) ἀπεβίωσεν ἐξαίφνης καταλιπὼν υἱὸν ἔχοντα μόλις ἐννέα μηνῶν ἡλικίαν τὸν Ἑρρίκον ς'. Μετὰ δύο μῆνας ἀπεβίωσε καὶ ὁ Κάρολος ς' καὶ τὸν διεδέχθη ὁ Δωφίνιος Κάρολος.

§ 757. 5) **Κάρολος Ζ' (1422-1461).** Συγχρόνως ὁ Ἑρρίκος ς' διατελὼν ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ θεοῦ του δουκὸς Βεδφορδίου ἀνεγνωρίσθη ὡς βασιλεὺς εἰς τὸ μέγιστον μέρος τῆς βορείου Γαλλίας. Ὁ ἀσθενὴς καὶ ἀδρανὴς Κάρολος εἶχεν ἀναγκασθῇ νὰ ὑποχωρήσῃ πέραν τοῦ Λείγερους καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν στενωὴς πολιορκημένη Αὐρηλία παρὰ τὸν Λείγερκα, καίπερ ἀνδρείως ἀμυνομένη ὑπὸ τοῦ οὕτω λεγομένου Νόθου Αὐρηλιανοῦ φυσικοῦ υἱοῦ τοῦ δολοφονηθέντος δουκὸς τῆς Αὐρηλίας, ἦν ἐγγὺς τοῦ νὰ παραδοθῇ, ὅτε ἡ θαυμασία ἐμφάνις διτωκαδεκαέτους χωρικῆς κόρης ἀπὸ τοῦ Λοθαρίου χωρίου Δόμ. Ρωμὺ παρὰ τὴν Καμπανίαν καταγομένης, καλουμένης δὲ Ἰωάννας ἐξ Ἀρκίας καὶ μετονομασθείσης ἔπειτα Αὐρηλιανῆς Παρθένου, ἀνεζωπύρσεν μὲν τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Γάλλων, ἠνάγκασε δὲ τοὺς Ἀγγλοὺς νὰ παραιτηθῶσι τὴν πολιορκίαν (1429). Ἡ Ἰωάννα ὠδήγησεν, ὡς ὑπεσχέθη, τὸν Κάρολον Ζ' διὰ μέσου ἐχθρικῆς χώρας εἰς Ῥημοὺς (Δουροκόρτορον), ἵνα στεφθῇ ἐκεῖ· ἀλλὰ τῷ 1430 κατὰ τινα ἐξοδὸν ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν καὶ Βουργουνδίων πο-

λιορκουμένης πόλεως Κομπιέννης ἔπescen αἰχμάλωτος εἰς χεῖρας τῶν πολεμίων καὶ δικασθεῖσα ὑπ' αὐτῶν κατεδικάσθη αἰσχροῶς ἐπὶ μαγεῖα εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον ἐκτελεσθέντα τῇ 30 Μαΐου 1431 ἐν Ῥατομάγῳ (Rouen) τῆς Νορμανδίας. Τὰ Γαλλικὰ ὅπλα ἔλαβον τὴν ὑπεροχὴν κατὰ τῶν Ἀγγλικῶν, ἀφοῦ ὁ δοῦξ τῆς Βουργουνδίας ἐπὶ τῇ πρὸς αὐτὸν παραχωρήσει ἀπείρων ὠφελημάτων, συνδιηλλάγη μετὰ τοῦ Καρόλου Ζ' καταλιπὼν ἦν μέχρι τοῦδε ὑπεστήριζε μερίδα τοῦ προμνημονευθέντος Βεδφορδίου ἐπιτρόπου τοῦ Ἑρρίκου ς'. Οἱ Ἀγγλοὶ ἀπώλεσαν τότε τὴν Νορμανδίαν καὶ Γουβέννην καὶ μετὰ τινὰ τελευταίαν ματαίαν προσπάθειαν περιορίσθησαν εἰς τὸ Καλαίσιον καὶ εἰς τὰς ἐν τῷ διάρματι τῆς Μάγχης κειμένας νήσους. Ὁ πόλεμος ἔπαυσεν ἄνευ τινὸς ῥητῆς συνθήκης εἰρήνης, διότι ἐν Ἀγγλίᾳ εἶχεν ἐκραγῇ ὁ μεταξὺ τῆς Εὐσρακικῆς καὶ τῆς Λαγκαστρικῆς μερίδος ἡ ὁ λεγόμενος τοῦ ἐρυθροῦ καὶ τοῦ λευκοῦ ῥόδου ἀγών.—Ὁ Κάρολος Ζ' συνεκάλεσε τῷ 1439 κοινὴν σύνοδον καὶ ἀπήτησε παρ' αὐτῆς τὴν διαρκῆ ἀντὶ τῆς πρότερον προσωρινῶς ἐπιτροπομένης εἰσπραξέως τῶν προσόδων. Συγκατατεθείσης δὲ ταύτης εἰς τὴν αἵτησιν καὶ τοῦ λαοῦ φανέντος προθύμου εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ νέου φόρου, κατώρθωσεν εὐκόλως τότε νὰ συγκροτήσῃ τὸν πρῶτον μόνιμον τῆς Γαλλίας στρατόν, ὅστις συνέκειτο ἀπὸ 15 λόχων ἱππικοῦ (gens d'armes) καὶ ἀπὸ πεζικοῦ φέροντος τὸ ὄνομα τῶν ἐλευθέρων τοξοτῶν (frances archers). Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Καρόλου διεδέχθη αὐτὸν ὁ υἱὸς του Λουδοβίκος.

§ 758. 6) **Λουδοβίκος ΙΑ' (1461-1483).** Οὗτος διὰ τῆς ἄκρας αὐτοῦ ἐπιτηδειότητος περὶ τὸ ὠφελεῖσθαι ἐκ τῶν προσώπων καὶ σχέσεων διὰ τῆς ἀκαμάτου δραστηριότητός του, ἀλλὰ καὶ διὰ παντοίων προσέτι ἀθεμίτων μέσων, κατώρθωσε νὰ καταστρέψῃ ἐν τινὶ ἐσχάτῳ ἀγῶνι τὴν ἰσχὺν τῶν ὑποτελῶν καὶ νὰ κρατύνῃ τὴν μοναρχικὴν ἐξουσίαν. Κατὰ τὴν ἀρχὴν δηλονότι τῆς βασιλείας του συνέστη μεγάλη τις συμμαχία ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ κοινοῦ συμφέροντος (ligue du bien public) συγκειμένη ἐκ τῶν κραταιότερων ὑποτελῶν τοῦ στέμματος τοῦ Καρόλου: τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας, τῶν δουκῶν τοῦ Βερρύ, τῆς Βουρβῶνος καὶ τῆς Βρετανίας καὶ σκοποῦσα νὰ περιστείλῃ μὲν τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα, νὰποκαταστήσῃ δὲ τὸ κράτος τοῦ φεουδαίου κατὰ πᾶσαν τὴν Γαλλίαν. Οἱ σύμμαχοι ἡγούμενοι πολυαρίθμου στρατοῦ προήλασαν μέχρι τῶν Παρισίων καὶ πολιορκήσαντες στενῶς τὴν πόλιν ταύτην ἠνάγκασαν τὸν βασιλέα νὰ δεχθῇ ὅλας αὐτῶν τὰς ἀπαιτήσεις. Ἄλλ' ὁ Λουδοβίκος διὰ τῆς πανουργίας καὶ τῶν μηχανορραφῶν τοῦ ἴσχυσε νὰ διαιρέσῃ τοὺς συμμάχους, τὸν ἕνα νὰ

μεταχειρισθῇ κατὰ τοῦ ἐτέρου ἢ νὰ τρέψῃ τούτους πρὸς ἄλλους παρ' αὐτοῦ ὑποστηριζομένους ἐχθρούς, ὡς τὸν δοῦκα τῆς Βουργουνδίας Κάρολον τὸν Θρασὺν πρὸς τοὺς Λοθαριγγίους καὶ Ἑλβετίους. Καὶ ἀφοῦ δὲ ὁ δοῦξ Κάρολος συνέλαβεν αὐτὸν ἐν Περόνῃ ἐλθόντα αὐτόσε νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ καὶ τὸν ἠνάγκασεν εἰς νέας παραχωρήσεις, εὔρε πάλιν τὴν εὐκαιρίαν καὶ τὰ μέσα νὰ κυρώσῃ αὐτάς κατὰ μικρόν. Ἐξαιρέτως ὁμῶς ἐπέτυχε τὴν ταπεινώσιν τῶν ὑποτελῶν, ἀφοῦ διὰ τῶν σκευωριῶν τοῦ ὁ κυριώτερος ἀντίπαλός του Κάρολος ὁ τολμηρὸς στρέψας ὅλην αὐτοῦ τὴν δύναμιν κατὰ τῆς Γερμανίας, ἵνα κατακτήσῃ τὴν μεταξὺ τῶν χωρῶν αὐτοῦ ἐν τῷ μέσῳ κειμένην Λοθαριγγίαν, τιμωρήσῃ τοὺς τὴν Βρεισγαυίαν ἐπεξελθόντας Ἑλβετίους καὶ συστήσῃ οὕτως ἀνεξάρτητόν τι Βουργουνδικὸν βασίλειον, εὔρε τὸν τέλειον ὄλεθρον αὐτοῦ ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῶν σχεδίων τούτων.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ εἰρημένος Κάρολος κατέλιπε μίαν μόνην θυγατέρα τὴν μετὰ τοῦ ἀρχιδουκὸς Μαξιμιλιανοῦ υἱοῦ τοῦ αυτοκράτορος τῆς Γερμανίας Φρειδερίκου συζευχθεῖσαν Μαρίαν, παραχρῆμα ὁ Λουδοβίκος κατέλαβε τό τε κύριον δουκάτον τῆς Βουργουνδίας καὶ ὅλα τὰ Γαλλικὰ τούτου φέουδα θεωρήσας αὐτὰ ὡς χηρεύοντα καθὼ μὴ δυνάμενα νὰ κληρονομηθῶσιν ὑπὸ γυναικὸς. Ἀλλὰ τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ τοῦ νὰ προσλάβῃ καὶ τὰς ἐν τῷ Βελγίῳ κειμένας Βουργουνδικὰς χώρας ἐματαίωσεν ἡ ἰσχυρὰ ἀντίστασις τοῦ εἰρημένου Μαξιμιλιανοῦ.

Μετὰ τὴν ἐξάλειψιν τοῦ Ἀνδεγαυικοῦ οἴκου συγγενέοντος πλαγίως μετὰ τοῦ βασιλικοῦ ὡς καταγομένου ἐκ τινος υἱοῦ Ἰωάννου τοῦ ἀγαθοῦ ἐκληρονόμησεν ὁ Λουδοβίκος τὴν *Προβιγκίαν*, *Ἀνδεγαυίαν*, *Μαίνην* καὶ τὰς ἐπὶ τῆς *Νεαπόλεως ἀξιώσεις* τοῦ οἴκου τούτου. Οὕτως ἄρα ὅλα τὰ μεγάλα φέουδα ἠνώθησαν μετὰ τοῦ στέμματος, ἐξαιρουμένου μόνου τοῦ δουκάτου τῆς Βρετανίας, τοῦ ὁποίου ὁμῶς ἡ εἰς τὸ στέμμα περιέλευσις προπαρεσκευάσθη ἤδη διὰ τῆς συζεύξεως τοῦ Καρόλου Η' υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Λουδοβίκου μετὰ τῆς κληρονόμου τῆς Βρετανίας (1491).

§ 759. 7) **Κάρολος Η' (1483-1498).** Παραλαβὼν οὗτος οὕτω πεπαγισμένην καὶ κῦξημένην τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐδύνατο νὰ ἐπικτείνῃ ταύτην καὶ πρὸς τὰ ἔξω· ὅθεν κατὰ τὰς ἀρχάς ἤδη τῆς βασιλείας του ἐκυρίευσεν τὴν Νεάπολιν στήριζόμενος ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐκληρονόμησεν ἐπ' αὐτῆς ἀξιώσεων. Ἀλλ' ὁ φόβος μὴ οἱ κατακτητικοὶ σκοποὶ του ἤθελον ὑπερβῇ τὰ ὅρια τῆς Νεαπόλεως προεκάλεσε συμμαχίαν τινὰ μεταξὺ *Ἰσπανίας*, *Ἑνετίας*, τοῦ αυτοκράτορος, τοῦ δουκὸς τοῦ *Μεδιολάνου* καὶ τοῦ πάπα πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ ἐξωσθέντος βασιλέως, συμμαχίαν, ἥτις τὸν ἠνάγκ-

κασε νὰ παραιτήσῃ πάλιν τὴν μόλις γενομένην κατάκτησιν. Ἐν τούτῳ ἡ προκειμένη ἐπιχείρησις διήγειρεν ἤδη τὴν δορικτητικὴν τῶν Γάλλων διαθέσιν καὶ οἱ προσεχεῖς τοῦ Καρόλου διάδοχοι ἐδάδισαν τὴν αὐτὴν ὁδὸν τὴν τόσον ἐπιβλαβὴ εἰς τὸ ἀληθὲς συμφέρον τοῦ κράτους αὐτῶν. Μετὰ τοῦ Καρόλου δὲ ἐξέλιπεν ἡ ἀρχαιοτέρα γραμμὴ τοῦ Οὐαλενσιανοῦ οἴκου.

§ 760. **Νόμοι.** Ἡ βασιλεία ὑπῆρχεν ἤδη ἐν Γαλλίᾳ ἰδρυμένη ἐπὶ ἐδραιωτέρων βάσεων ἢ ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ. Ἐκ τῶν θεμελιωδῶν νόμων τοῦ κράτους ὁ μὲν πρῶτος (1317) ἀπέκλειε τῆς διαδοχῆς τὰ θήλεα πρόσωπα, ὁ δὲ δεύτερος (1374) ὥριζεν ὡς ἀρχὴν τῆς ἐνθλικότητος τοῦ βασιλέως τὴν ἀρχὴν τοῦ 14 ἔτους, καὶ ὁ τρίτος (1484) καὶ ἤδη ὑπὸ Λουδοβίκου (1467) ὡς διάταγμα ἐκδοθεὶς διέτασσε τὸ ἀμετάθετον τῶν δικαστῶν. Πρὸς τῇ τῶν Παρισίων βουλῇ (παρλαμέντῳ), τῆς ὁποίας τὸν ὀργανισμόν ἐπεχείρησε πρῶτος ὁ Φίλιππος Δ' ὁ καλὸς τῷ 1303 ἰδρύθη τῷ 1443 δευτέρα ἄλλη ἐν Τολώσῃ καὶ τῷ 1462 τρίτη τις ἐν Βουρδιγάλοις (Bordeaux). Τὰς δημοσίους προσόδους ὁ Λουδοβίκος ἀπὸ 1,800,000 λιβρῶν εἰς 4,700,000 εἰς 25 περίπου ἑκατομμυρίων φράγκων ἀντὶ δὲ τῶν ἐλευθέρων τοξοτῶν ἔλαβεν 6,000 μισθοφόρους Ἑλβετίους.

BIBΛION ENATON

ΒΡΕΤΑΝΟΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒ'.

ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΕΘΝΗ ΤΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ

§ 761. **Χώρα, ὀνόματα, ὄρια, διαίρεσεις, ὄρη, ἀκρωτήρια, ποταμοί, πόλεις.** Ἡ Βρετανία ἢ Βρετανικὴ ἐκαλεῖτο προσέτι Ἀλβιον ἢ Ἀλουῖων (insula Albionum). Ἡ δὲ παρκειμένη αὐτῇ ἐλάσσων νῆσος ἐκαλεῖτο Ἰέρνη ἢ Ἰερνίς ἢ Ἰουερνία· ἀμφότεραι δ' ὁμοῦ ἐκαλοῦντο *Βρετανικαὶ νῆσοι*, ὅφ' ὃ ὄνομα συμπεριλαμβάνοντο συγχρόνως καὶ αἱ περίξ μικραὶ νῆσοι. Ἐπίσης ἀορίστως *Κασσιτερίδες* ἢ *Καττιτερίδες* νῆσοι ἐκαλοῦντο αἱ νῆσοι αὗται ἐν γένει. Καὶ οἱ μὲν ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἥκιστα ἐγίνωσκον τὰς Βρετανικὰς νήσους· πρῶτος δέ, ὅστις ὑπέδειξεν ὅτι πρὸς Β τῆς Ἰσπανίας καὶ Γαλλίας ὑπάρχει μεγάλη τις νῆσος ἦτο ὁ Ἕλλην Μασσαλιώτης Πυθέας. Ἀλλ' ἐν πολλῶ προγενεστέροις χρόνοις οἱ Φοίνικες καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ἐγίνωσκον τὰς νήσους, ἃς τινες ἐκάλουν *Κασσιτερίδας* ἐκ τοῦ κασσιτέρου, ὃν ἐμπορεύοντο ἐκεῖ. Ἀκριβέστερον δὲ γνωστὰ ἐγένοντο αἱ νῆσοι αὗται σὺν τῷ χρόνῳ ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων. Ὁ Καῖσαρ ἐγνώμνον τὰ Ν τῆς Βρετανίας. Ἐπὶ Κλαυδίου ἐγένετο ἔτι μᾶλλον γνωστὴ καὶ ἐντεῦθεν ἤρξατο ἡ διαίρεσις αὐτῆς εἰς *Βρετανίαν βάρβαρον* ἢ *Καληδονίαν* (Britannia barbara) καὶ εἰς Ῥωμαϊκὴν, ἥτις διηρέθη ἐπὶ Σευήρου εἰς *πρώτην* ἢ *κάτω*, δῆλα δὴ *νοτίαν*, καὶ εἰς *δευτέραν* ἢ *ἄνω*, δῆλα δὴ *βορείαν*. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος προσέθηκεν εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν Βρετανίαν δύο ἐτι ἐπαρχίας, ὧν τὸ μὲν νότιον τῆς μεσογαίας ἐκαλεῖτο *Flavia Caesariensis*, τὸ δὲ βόρειον *maxima Caesariensis*. Καὶ ὁ μὲν Ἀδριανός, ἵνα προφυλάξῃ τὴν Ῥωμαϊκὴν Βρετανίαν (Britannia romana) ἀπὸ τῆς βαρβάρου κατεσκευάσεν μακρὰν καὶ βαθεῖαν τάφρον μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ *Ἰτούνα* καὶ *Τίνα*. Ἐπὶ δὲ Ἀντωνίνου ὁ Λόλλιος Οὐρβικὸς κατεσκευάσεν ἐτέραν ὑψώσας χῶμα ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν ὁχθης. Ἐπὶ δὲ Σευήρου κατεσκευάσθη τεῖχος καὶ βαθεῖα τάφος πρὸς βορρὰν πρὸς τὴν Σκωτίαν μεταξὺ *Βοδοτρίας* (Firth of Forth) καὶ *Γλόττης* (Firth of Clyde) ἐπὶ

τοῦ στενωτάτου μέρους τῆς νήσου καὶ οὕτως ἀφωρίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων ἡ Σκωτία καὶ ἡ Βρετανία. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐπὶ Ἀδριανοῦ, Ἀντωνίνων καὶ τοῦ Σευήρου ἐπεξέτειναν τὰς Ῥωμαϊκὰς κτήσεις ἐπὶ τῆς μεγάλης νήσου Βρετανίας καὶ μετέδωκαν τὸν ἐαυτῶν πολιτισμόν.

§ 762. **Βρετανία, Ἰδερνία, μικραὶ νῆσοι.** Ἡ Βρετανία διαίρεται φυσικῶς εἰς τρία μέρη πρῶτον εἰς τὴν μεγάλην νῆσον τὴν κυρίως Βρετανίαν. Ἐν αὐτῇ ποταμοὶ εἰσιν: ὁ Ἄβος (Abus), ὁ Ταμέσας ἢ ἡ Τάμησα ἢ Ἰάμησα (Tamesis τανῦν Themse), ἡ Σαβριάνα (Sabrina ἢ Sarva, τανῦν Severn).

Τὰ δὲ ὄρη αὐτῆς εἶνε μικρά. Ἀκρωτήρια δὲ πολλά, οἷον πρὸς Α τὸ Ὁκελον ἢ Ὁκελλον ἄκρον (Ocelum τανῦν ἴσως Sparn Head), τὸ Κάντιον (τανῦν Cap Ramsgate), τὸ Δαμνόνιον τὸ καὶ Ὁκρινον ἄκρον (Damnonium ἢ Ocrinum τανῦν Cap Lizard), τὸ Ἀντιουέσταιον τὸ καὶ Βολέριον (Antivestæum ἢ Bolerium νῦν Cap Landsend). Πρὸς δὲ ΝΔ Ὁκταπίταρον (νῦν St. Daxids Head), τὸ Γαγγανῶν ἄκρον ἢ Καγγανῶν (ἴσως Cangî, τανῦν Cap Braichypuly).

Κόλποι ἐκ Β: πρὸς Ν Δούνον (Dunum sinus νῦν ἴσως Whitby-Bay), Γαβραντουίκου κόλπος (Golf of Bridlington). Ἐκ δὲ Ν πρὸς Β: Οὐεξάλλα, Σαβριάνα, Σετητα ἢ Σεγητα, Μορικάμβη (νῦν Morecambe-Bay), Ἰτουνα (Solway Firth). Πόλεις δ' ἐν αὐτῇ: Μάγνος Πόρτος (Portsmouth), Λονδίνιον (London), τὸ Εὐόρακον (York) ἐκ τῶν λαμπροτάτων πόλεων, ἐν ᾗ διέτριβον οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀπέθανεν ὁ Σεπτίμιος Σευήρος καὶ ὁ Κωνστάντιος, ἡ Οὐέντα (Venta ἢ Venta Belgaram νῦν Winchester), τὸ Δούνιον (Dunium), τὸ Μαριδουνον (νῦν Caermarthen), Ἰσκα (Isca τανῦν Cær Leon ἢ Lheion), ἡ Καληούα ἢ (ἀμφίβολον) Καλκούα, τὸ Καμουλόδουνον (Camalodunum) ἢ ἔδρα τοῦ περιφήμου Κυνοβελλίνου καὶ ἄλλαι πολλάι.

Κατῴκουν δ' ἐν αὐτῇ διάφοροι λαοί: οἱ Κάντιοι, Ῥήγνοι, Βέλγαι, Δουρότριγες, Δουμνόνιοι, Δημήται ἢ Δημηκῆται, Σίλυρες, Δοβούνιοι ἢ Δοβουννοί, Ἀτρεβάτιοι, Τρινόαντες, Σιμενοί, Κατνευχλανοὶ οἱ καὶ Καπελάνοι, Γαβραντουίκοι καὶ ἄλλοι.

Ἐν δὲ τῇ βαρβάρῃ Βρετανίᾳ ἡ Κελθονία ἀκρωτήρια μνημονεύονται: τὸ Νοουαντῶν ἄκρον (νῦν Corsil Point), τὸ Ἐπίδιον (νῦν Mull of Cantyre), Ταρουεδροῦμ ἢ καὶ Ὁρκὰς ἄκρα (Dunnet Head), Ταιζάλων ἄκρον (τανῦν Kinnairds Head).

Ποταμοὶ δέ: ὁ Νοοῦιος (Novius νῦν Nith), ὁ Ἀβραουάννος (Abravanus), ὁ Λόγγος (Longus), ὁ Ἴτυς.

Κατῴκουν δ' ἐν αὐτῇ πολυῶν μοι λαοί: οἱ Νοοῦνται, Σελγοῦται ἢ Ἐλγοῦται, Ὡταδινοί, Δαμνόνιοι ἢ Δάμνιοι, Οὐενίκωνες ἢ Οὐενί-

κοντες, Ταίξαλοι ἢ Τεξάλαι, Οὐακομάγοι, Καληδόνιοι, Κέρωνες ἢ Κρέωνες, Καρνονάκαι, Καρινοί, Κορναύιοι ἢ Κουρναούιοι ἢ Κορνάβυοι, Λούγγοι, Σμέρται καὶ εἰ τις ἕτερος.

Ἐν δὲ τῇ Ἰβερνίᾳ ἀκρωτήρια: τὸ ἱερὸν ἄκρον (Sacrum promontorium νῦν Carnsore Point), τὸ Ἰσάμνιον (νῦν St. Johns Point), τὸ Ῥοβόγδιον (νῦν Fair Head), τὸ Οὐεννίκνιον (Vennicinium νῦν Melin Head;), τὸ Βόρειον (νῦν North Cap).

Ποταμοὶ δέ: ἡ Δαβρώνα (Lee ἢ Blackwater), ὁ Βίργος ἢ Βάργος (νῦν Barrow), ὁ Μόδοнос ἢ Μοδουόννος (νῦν Lissy), ἡ Ὀβόκα (νῦν Boyne).

Πόλεις δ' αὐτῆς: ἡ Ἑβλανα (Eblana νῦν Dublin), ἡ Μαναπία, τὰ Νάγνατα ἢ Μάγνατα (Donegal), ἡ Ῥηγία (περὶ τὴν Omagh), ἡ Ῥαίβα (νῦν Rheban), ἡ Λάβηρος (νῦν ἴσως Killair), Ῥηγία ἑτέρα (ἴσως Limerik).

Λαοὶ δ' ἐν αὐτῇ: οἱ Βρίγαντες, Ἰουέρνιοι, Οὐελλέβοροι, Οὐοδαίαι, Αὐτεινοί, Κοριώδοι, Μανάπιοι, Ἑβλάνοι, Ναγνάται, Ῥιβόγδιοι, Οὐεννίκνιοι.

Μικραὶ δὲ νῆσοι ἦσαν: ἡ Μόννα ἢ Μώννα, αἱ Ἑβουδαι ἢ Ἡβουδαι, αἱ Ὀρκάδες, Ῥικίνα, Μαλεοί, Ἐπίδιον καὶ ἡ ἀπωτάτη πασῶν Θούλη (ἡ νῦν ἴσως Island).

§ 763. **Κάτοικοι: Γαλάται, Κέλται, Γερμανοὶ (Κίμβροι).** Τὸ κυριώτερον τῶν κατοίκων ἦσαν Γαλάται Κέλται

οἱ ἀρχαιότεροι, ὡς φαίνεται, οἱ ἰδίως Βρετανοί, οἵτινες ἦσαν οἱ μᾶλλον βάρβαροι κατοικοῦντες ἐν τῇ μεσογείᾳ, ἐστίζον ἑαυτοὺς χρομίᾳ κυανῷ ἢ ραίῳ· ἐτρέφοντο ἐκ τῆς ἀλιείας καὶ τῆς θήρας· ἐνεδύοντο δέρματα· κατώκουν καλύβας ἐκ καλάμου ἐν ὄχθαις ποταμῶν ἢ ἐν τῷ βάλθει δρυμῶν κειμένας. Οὐδὲν δὲ γνωστὸν περὶ τῆς αὐτῶν θρησκείας εἰμὴ ὅτι εἶχον γυναῖκας προφήτιδας καὶ ἱερεῖς Δρυΐδας ἀσκούντας βίον αὐστηρὸν καὶ ἐξουσίαν τινὰ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἔχοντας. Οἱ δὲ μετὰ Γερμανῶν μεμιγμένοι Γαλάται ὡς κατοικοῦντες τὰ παράλια εἶχον πολιτισμὸν τινα, ἐγκλητὸν γῆν καὶ ἥσκουν ἐμπορίῳ τι. Ἄλλ' οἱ ἀγριώτεροι τῶν κατοίκων τῆς Βρετανίας ἦσαν οἱ Καληδόνιοι, ὧν φυλαὶ ἦσαν οἱ Πίκτοι καὶ Σκῳττοι. Οἱ Καληδόνιοι οὐδὲν ἄλλο ἦσαν εἰμὴ Βρετανοὶ βάρβαροι, καθ' ὅσον μάλιστα τὸ ὄνομα Βρετανὸς εἶνε κυρίως ἐπίθετον ἀποδιδόμενον πᾶσι τοῖς κατοικοῖς ἢ τοῦλάχιστον τοῖς νομιζομένοις ὡς ἐγχωρίοις, καὶ δηλοῖ τὸν ἐστιγμένον, τὸν στικτόν, παραγόμενον παρὰ τὸ Γαλατικὸν Κελτικὸν brit δηλοῦν στικτόν, ὅπερ δηλοῖ καὶ αὐτὸ δὴ τὸ ὄνομα Πίκτοι ἢ Πικτοὶ ὃν αὐτὸ τοῦτο τῷ Λατινικῷ Picti. Οὗτοι ἦσαν οἱ ὠμότεροι καὶ ληστρικώτεροι πάντων τῶν

ὁμοφύλων αὐτῶν Βρεττανῶν. Περιήρχοντο ὡς λησταὶ καὶ ἐνεδρεύοντες ἐλήστευον πάντα διαβάτην. Λέγεται μάλιστα ὅτι ἦσαν καὶ ἀνθρωποφάγοι. Αἱ λεηλασίαι δὲ καὶ τὰ κακουργήματα τῶν Πίκτων καὶ Σκώττων ἠνάγκασαν τὸν βασιλεῖα τῆς νοτίου Βρετανίας νὰ καλέσῃ εἰς βοήθειαν τοὺς Ἀγγλοὺς καὶ Σάξονας, ὡς ῥηθῇσεται.

§ 764. **Ἡθῆ, ἔθιμα Βρετανῶν, προῖόντα, κλίμα.** Ἐπὶ δὲ Καίσαρος οἱ μὲν τὰ ἐνδότερα οἰκοῦντες ἐλέγοντο αὐτόχθονες, πάντες δὲ ἔφερον ὀνόματα ἴδια ἐκ τῆς πολιτείας, ἐξ ἧς κατήγοντο. Ἦσαν δὲ οἱ παρὰ τὰ ΝΑ οἰκοῦντες Βρετανοὶ πολυάριθμοι καὶ εἶχον οἰκοδομήματα παρεμφερῇ πρὸς τὰ τῶν Γαλατῶν καὶ ἔτρεφον κτήνη πολλά. Ἀντὶ νομίσματος μετεχειρίζοντο χαλκὸν ἢ σιδηροὺς ὀβελίσκους ἐσταθμημένους πρὸς βάρος ὠρισμένον. Ὁ δὲ κασσίτερος, ὃν ἤδη, ὡς εἴρηται, οἱ Φοίνικες ἐμπορεύοντο, παρήγετο ἐν τῇ νῦν Κορνουαλλίᾳ, ὃ δὲ σίδηρος παρὰ τὰ παράλια, ὃ δὲ χαλκὸς ἦν ἐπείσакτος. Ξυλεία δὲ ἦν θαψιλῆς παντὸς εἶδους πλὴν ἐλάτης καὶ φηγοῦ. Δέν ἦσθιον δὲ οὔτε λαγῶν οὔτε ἀλεκτορίδα οὔδὲ χῆνα· ἔτρεφον ὅμως ταῦτα τέρψεως καὶ ἡδονῆς χάριν. Τὸ δὲ κλίμα ἦν εὐκρατον. Οἱ ἡμερώτατοι δὲ τῶν Βρετανῶν ἦσαν οἱ τὰ ΝΑ οἰκοῦντες παράλια Κάντιοι. Πάντες δ' οἱ Βρετανοὶ ἐκόμων, ἐξυρῶντο δὲ πᾶν τὸ σῶμα ἐκτὸς τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ ἄνω χεῖλους. Γυναῖκας δ' εἶχον δέκα ἢ δώδεκα κοινὰς πρὸς ἀλλήλους καὶ μάλιστα οἱ ἀδελφοὶ μετὰ τῶν τέκνων· ἀλλὰ τὰ γεννώμενα ἐκ τούτων ἐνομίζοντο τέκνα μόνον ἐκείνων, πρὸς οὓς ἐκάστη παρθένος κατὰ πρῶτον ἐδόθη.

Ἐμάχοντο δ' ἐξ ἁρμάτων σφοδρῶς καὶ ἐπιτήδειοι ἦσαν περὶ τὰς ἐφόδους καὶ τὰς ἐνεδράς. Διὰ τὰ ποικίλα δὲ στίγματα ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ τὰ παντοῖα ζῶα, ἅτινα δι' ἱσάτιδος, ἥτοι διὰ βαφικοῦ τινος φυτοῦ χρώματος κυανοῦ, ὡς εἴρηται, ἢ φαιοῦ ἐπὶ τοῦ σώματος ἔστιζον καθίσταντο φρικώδεις εἰς τὴν μάχην καὶ ἐμάχοντο ἐρρωμένως· ἀλλὰ συνήθως βαρεῖς ἐν τάχει ἐφορμῶντες ταχέως πάλιν ἀνεχώρουν μὴ ἐμμένοντες ἐν τῇ ἐκ τοῦ συστάδην μάχῃ σταθερῶς ὥσπερ οἱ Ῥωμαῖοι. Φιλελεύθεροι δὲ λίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΓ'.

Οἱ ΒΡΕΤΑΝΟΙ ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

§ 765. **Πρώτη ἐκστρατεία Καίσαρος εἰς Βρετανίαν (55 π. Χ.).** Ὁ Καίσαρ βουλόμενος νὰ κατακτήσῃ καὶ τὴν

Βρετανίαν ἔλαβεν πρὸς τοῦτο ἀφορμὴν ὅτι δῆθεν οἱ Βρετανοὶ ἐβοήθουν τοὺς Γαλάτας καὶ ἠρέθιζον αὐτοὺς εἰς ἀπόστασιν κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Περὶ δὲ τὸ τέλος τοῦ θέρους τοῦ 55 π. Χ. ὁ Καῖσαρ διέταξε νὰ συνέλθωσι πανταχόθεν νῆες ἐκ τῶν ὁμόρων χωρῶν παρὰ τὴν ἀκτὴν τῶν Μορινῶν κειμένην ἐγγύτερον τῇ Βρετανίᾳ πάσης ἄλλης Γαλλικῆς ἀκτῆς καὶ ὁ στόλος, ὅν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος κατεσκεύασεν ἐπὶ τὸν πρὸς Ἑνετοὺς πόλεμον. Ἐν τούτῳ δὲ γνωστῆς γενομένης τῆς ἐπικειμένης ἐκστρατείας, ἐλθόντες πρέσβεις ἀπὸ πλείστων τῆς Βρετανίας πολιτειῶν ὑπισχνοῦντο ὑποταγὴν τῇ Ῥώμῃ καὶ ὁμήρους. Σὺν τούτοις ἀναχωροῦσιν εἰς τὰ ἴδια ἐπεμψε καὶ τὸν βασιλέα τῶν Ἀτρεδάτων Κόμμιον, ἵνα παροτρύνῃ τοὺς Βρετανοὺς εἰς ὑποταγὴν. Εἶτα δὲ τῇ 25 πρὸς τὴν 26 Αὐγούστου ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Βοωνίας ἀπῆρεν· ἐν δὲ τῷ ἀποβιβάζεσθαι ἐπὶ τὴν ἀκτὴν τῆς Βρετανίας μάχη σφοδρὰ συνήθη, καθ' ἣν οἱ Ῥωμαῖοι μὴ δυνάμενοι ἄνθρωποι νὰ ἀποβιβάσθωσι διὰ τὰ τενάγη καὶ τὴν ἀλγίμενον παραλίαν μεμονωμένοι προσεβάλλοντο ὑπὸ τῶν πολεμίων ἐφίππων ὄντων. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους οἱ Βρετανοὶ ἡττηθέντες ἐζητήσαντο εἰρήνην παρὰ τοῦ Καίσαρος διὰ πρέσβεων, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ προαποσταλὴς Κόμμιος ὁ Ἀτρέβατος. Καίπερ δὲ εἰρήνης γενομένης, οὐδὲν ἤττον οἱ Βρετανοὶ λύσαντες τὴν εἰρήνην ἐπῆλθον κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἰδόντες ὅτι τὰ πλοῖα αὐτῶν ἄλλα μὲν μεγάλως ἐβλάβησαν, ἄλλα δὲ κατεποντίσθησαν κατὰ τὴν γενομένην τρικυμίαν. Ἀλλὰ πάλιν νικηθέντες οἱ Βρετανοὶ ἡτήσαντο εἰρήνην· ταύτην δὲ λείσας μετ' αὐτῶν ὁ Καῖσαρ, λαβὼν διπλασίους ὁμήρους ἢ πρότερον εἶχε ζητήσῃ, ἀνέπλευσεν εἰς τὴν τῶν Μορινῶν χώραν.

§ 766. **Δευτέρα ἐκστρατεία Καίσαρος εἰς Βρετανίαν (54 π. Χ.).** Κατὰ δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος ναυπηγήσας νέον στόλον ναῦς περὶ τὰς 600 διέταξε νὰ συναθροισθῶσι πάντες ἐν τῷ λιμένι Ἰτίφ (τανῦν Calais) ἢ ἐκ τοῦ Οὐϊσσάντῳ, εἰς ὃν καὶ αὐτὸς ἀφίκετο μετὰ τὴν ὑπόταξιν τῶν Τρηούρων. Ἐκεῖθεν δ' ἀφίκετο εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Βρετανίας· κακεῖ καταλιπὼν πρὸς φρούρησιν τῶν νεῶν τὸν Κόϊντον Ἀτρίον ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Βρετανῶν καὶ ἐνίκησεν αὐτοὺς πρῶτον παρὰ τὸν ποταμὸν Στοῦρον, εἶτα δὲ παρὰ τὸν μέγαν ποταμὸν Τάμεσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς Κασσιβέλανος, ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἡ τελευταία μάχη παρὰ τὸν Τάμεσιν, μὴ ἐλπίζων νὰ νικήσῃ ἐκ παρατάξεως τὸ μὲν μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἀπέπεμψε, κρατήσας δὲ παρ' αὐτῷ μόνον τέσσαρας χιλιάδας ἄρματομαχούντων ἐξώρμα ἐξ ἐνεδρῶν κατὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ καταδιωκόμενος ἐκρύπτετο ἐν τόποις δυσβάτοις καὶ δασώδεσι· καὶ ὅτε τὸ Ῥωμαϊκὸν

ἱππικὸν διεσκεδάζετο εἰς τοὺς ἀγροὺς πρὸς λεηλασίαν, ἐκεῖνος ἐξέπεμπε τοὺς ἀρματομαχοῦντας κατὰ πάσας τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς στενωποὺς καὶ μεγάλως ἐβλάπτε τοὺς ἱππεῖς. Οὕτω δ' ἐγίνοντο ἀψιμαχίαι ἀτελεῦσθητοι.

Ἐν τούτῳ δ' ὅμως οἱ Τρινοβάνται, οἵτινες ἦσαν ἡ ἰσχυροτάτη σχεδὸν πολιτεία, ὑπετάγησαν μετὰ δὲ αὐτοὺς ἐπεμψαν πρέσβεις περὶ εἰρήνης καὶ ἄλλοι: οἱ Κονιμενοί, Σεγοντιακοί, Ἀγκάλιτες, Βίθροκχοι καὶ Κάσσοι. Παρὰ τούτων δ' ἔμαθεν ὁ Καῖσαρ ὅτι ἐγγὺς ἦν ἡ πόλις τοῦ βασιλέως Κασσιβέλανου ὠχυρωμένη ἐν δάσει καὶ ἔλει, ὅπου μέγας ἀριθμὸς ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν διέτριβον. Πόλιν δὲ κυρίως ἐκάλουν οἱ Βρετανοὶ κατὰ τὸν Καῖσαρα τόπον δασώδη ὠχυρωμένον φύσει καὶ τέχνῃ καὶ διὰ τάφρου περιχαρακωμένον, ἐν ᾧ διατρίβοντες ἠδύναντο νάμυνωνται τοὺς πολεμίους. Πόλιν λοιπὸν ταύτην κατέχοντας τοὺς Βρετανούς ὑπὸ τὸν Κασσιβέλανον προσέβαλεν ὁ Καῖσαρ καὶ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν πολλοὶ καὶ ἠχμαλωτεύθησαν οὐκ ὀλίγοι. Ἀλλ' οὐδὲν ἤττον ὁ Κασσιβέλανος δὲν ὑπετάγη, ἀλλὰ πέμψας ἄγγελον εἰς τὴν χώραν τῶν Καντιῶν προσεκάλεσε τοὺς τέσσαρας αὐτῶν βασιλεῖς Κιγγετόριγα, Καρβίλιον, Ταξιμάγουλον καὶ Σεγόναγα, ἵνα στρατὸν συναθροίσωσι καὶ ἐξ ἐφόδου ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν νηῶν τῶν Ῥωμαίων. Ἀλλ' ἀποτυχόντες καὶ φονευθέντες πολλοὶ ἐκ τούτων ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ὑπεχώρησαν. Κατὰ τὴν ἐφοδὸν ταύτην ἠχμαλωτίσθη καὶ ἡγεμὼν τις ἐπιφανὲς Λουγοτόριξ. Τὴν ἤτταν ταύτην μαθὼν ὁ Κασσιβέλανος ἐπεμψε πρέσβεις πρὸς τὸν Καῖσαρα περὶ εἰρήνης, διότι αὐτὸς μὲν τοσαῦτα ὑπέστη μάτην, ἡ δὲ χώρα αὐτοῦ δεινῶς ἐδρώθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Ὁ Καῖσαρ ἐπιθυμῶν νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Βρετανίαν διὰ τὰς αἰφνιδίας ἐν Γαλατίᾳ ἀποστασίας προθυμότατα ἐδέξατο τὴν εἰρήνην λαβὼν ὁμήρους καὶ ὁρίσας φόρον, ὃν ὤφειλον οἱ Βρετανοὶ νὰ εἰσφέρωσι κατ' ἐνιαυτὸν εἰς τοὺς Ῥωμαίους· εἶτα δ' ἀνέπλευσεν εἰς τὴν Γαλατίαν.

Μετὰ δὲ τοῦτο ἔμειναν οἱ Βρετανοὶ ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους, ἐφ' ὧν πολλὰ τῶν πατρίων ἀπέβηλον καὶ πρὸ πάντων τὸ φιλοπόλεμον καὶ φιλελεύθερον. Ἀδηλον δὲ κατὰ πόσον οἱ Βρετανοὶ μετέσχον τοῦ ἀστικοῦ κώδικος καὶ κατὰ πόσον οἱ Ῥωμαῖοι εὐεργετικοὶ ἐφάνησαν πρὸς αὐτοὺς εἰμὴ μόνον ὅτι ὁσημέραι ἐπεξέτεινον οὗτοι τὰ ὅρια τῆς ἑαυτῶν ἐπαρχίας πάντοτε βορειότερον καὶ μάλιστα, ὡς εἴρηται, ἐπὶ Ἀδριανοῦ, Ἀντωνίνου καὶ Σευήρου· οἱ δὲ λεγεῶνες αὐτῶν πάντοτε ὑπερήσπιζον τὴν Ῥωμαϊκὴν Βρετανίαν ἐναντίον τῶν Καληδονίων, ἡγουν τῶν Πίκτων καὶ Σκώττων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΔ'.

ΟΙ ΒΡΕΤΑΝΟΙ ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΑΓΓΛΟΥΣ ΚΑΙ ΣΑΞΟΝΑΣ
(450-1016).

§ 767. **Ἰδρυσις ἐπὶ τὰ Ἀγγλικῶν Σαξονικῶν βασιλείων.** Ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς τῶν βορείων λαῶν εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος οἱ Ῥωμαῖοι κινδυνεύοντες ἐν αὐτῇ τῇ Ἱταλίᾳ ἠναγκάζοντο σὺν τῷ χρόνῳ νάνακαλῶσι τοὺς λεγεῶνας ἐκ τῶν ἀπωτέρω ὁρίων εἰς τὴν Ἱταλίαν καὶ εἰς τὰς ἐγγυτέρας τοῦ κράτους ἐπαρχίας. Διὰ τοῦτο ὁ Οὐαλεντινιανὸς ὁ Ι΄ ἠναγκάσθη νάνακαλέσῃ ἐκ τῆς Βρετανίας (427) τοὺς λεγεῶνας, ἐγκατέλιπε δὲ τὴν Ῥωμαϊκὴν τῆς Βρετανίας ἐπαρχίαν ἔρμαιον τῶν ἀγρίων Καληδονίων, οἵτινες ἤρξαντο μετὰ μείζονος μαχίας τῶν εἰς αὐτὴν ἐπιδρομῶν. Πιεζόμενοι δ' οὕτω οἱ Βρετανοὶ ἐπεκαλέσαντο εἰς βοήθειαν αὐτῶν τοὺς περὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀλβίος κατοικοῦντας Ἀγγλοὺς καὶ Σάξονας, οἵτινες τῷ 449 ὑπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς Ἐγγίστιον καὶ Ὀρσαν ἐλθόντες εἰς Βρετανίαν ἀπέκρουσαν μὲν τοὺς Καληδονίους, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀπόκρουσιν ἐκείνων δὲν ἤθελον νάναχωρήσωσι παρὰ τὰ συμπεφωνημένα εἰς τὰ ἴδια. Τοῦντεῦθεν ἤρξατο μέγας ἀγὼν τῶν μὲν Βρετανῶν πολεμούντων ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀνεξαρτησίας, τῶν δὲ Ἀγγλῶν καὶ Σαξόνων ὑπὲρ κατακτήσεως τῆς χώρας ἐκείνων. Οἱ Βρετανοὶ ἐπὶ τέλους ὑπετάγησαν καὶ πολλοὶ μὲν ἐξ αὐτῶν ἀπώλοντο ἐν τῇ πάλῃ ταύτῃ, οὐκ ὀλίγοι δὲ μὴ ἀνεχόμενοι τὴν δυναστείαν τῶν κατακτητῶν ἐγκατέλιπον τὴν πατρίδα καὶ ἄλλοι ἀλλαχόσε μετηνάστευσαν καὶ εἰς τὴν Ἀρμορικὴν τῆς Γαλατίας, ἐξ ὧν ὠνομάσθη καὶ ἡ ἐν τῇ ΒΔ γωνίᾳ ὀρεινὴ χώρα (Montagne d'Arrée) αὐτῆς· οἱ δ' ἐν Βρετανίᾳ μέιναντες ἐνεκαρτέρουν περιορισμένοι ἐν τῇ ὀχυρᾷ Καμβρίᾳ (νῦν Οὐαλίᾳ). Ἐπὶ τῶν ἀγώνων τούτων διέπρεψαν ἐπὶ ἀνδρείᾳ οἱ ὑπὸ τὸν ἥρωα Ἀρθούρον ἱππῶται τῆς στρογγύλης τραπέζης καλούμενοι (chevaliers de la table ronde) οἱ ὑπὸ τοῦ ἐπικοῦ Ὅσσιανος ὑμνηθέντες ἐν ἔπει ποιηθέντι κατὰ δημῳδαίς παραδόσεσι.

Οἱ δ' Ἀγγλοὶ καὶ Σάξονες μετὰ Φρεισίων καὶ ἄλλων Γερμανικῶν φυλῶν ὁσημέραι εἰσβαλλουσῶν εἰς Βρετανίαν ὑπὸ ἄλλοτε ἄλλους ἡγεμόνας ἰδρυσαν ἐν τῇ κατακτηθείσῃ χώρᾳ ἐπὶ τὰς βασιλείας ἦσαν δὲ ταῦτα: 1) ἡ Ἐσσεξία (Essex-Ost-Sachsen), ἡγουν ἀνατολικὴν Σαξονίαν μετὰ μητροπόλεως τοῦ Λονδίνου κειμένης ἐν πλουσιωτάταις καὶ εὐφορωτάταις ἐπαρχίαις· 2) ἡ Κεντική παρὰ τὸν Τάμεσιν· 3) ἡ Συσσεξία (Sussex-Sud-Sachsen) ἡγουν νότιον Σαξονίαν μετὰ τοῦ

λιμένος Βριγκτῶνος· 4) ἡ Οὐεσσεξία (Wessex-West-Sachsen ἤτοι δυτικὴ Σαξονία), ἐνθα κεῖται τὸ Πορτοσμούθ· 5) ἡ Ὀσταγγλία (Ostangeln ἤτοι ἀνατολικὴ Ἀγγλία), ἐν ἣ διαπρέπουσι τανῦν τὰ δύο πανεπιστήμια τοῦ Ὁξονίου καὶ Κανταβρυγίας· 6) ἡ Νορθουμβρία ἢ Νορθουμβερλανδία, ἐν ἣ τανῦν ἡ Μαγκεστρία, ἡ Λιβερπούλη καὶ 7) ἡ Μερκία. Ἐκτοτε δ' ἐν τῇ Βρετανίᾳ μετεβλήθησαν ὁ βίος τῶν ἐγχοωρίων, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα ἐπὶ τὸ γερμανικώτερον, οἱ νόμοι, καὶ τὸ πολιτεύμα καὶ ἡ γλῶσσα. Ἡδὴ ἐμφανίζονται κατὰ πρῶτον τάξεις εὐγενῶν (Eorls, Thanes) καὶ ἐλευθέρων (Ceorles), οἵτινες συγκροτοῦσι πολιτείας ἐλευθέρων καὶ συνερχόμενοι ἐν ἐκκλησίαις συσκέπτονται περὶ τῶν δημοσίων πραγμάτων, καὶ ἡ τῶν μὴ ἐλευθέρων ἢ τῶν δουλοπαροίκων, οἵτινες ὑποχρεοῦνται νὰ καλλιεργῶσι τὴν γῆν καὶ μετέρχονται ἔργα χειρωνακτικά. Οἱ δουλοπάροικοι φαίνεται ὅτι ἦσαν οἱ ὑποταγέντες ἢ αἰχμαλωτισθέντες παλαιοὶ τῆς Βρετανίας κάτοικοι. Ὁ δὲ πολιτισμὸς συνηρξάνετο μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅστις εἰσέχθη περὶ τὸν ἕκτον αἰῶνα τελευτῶντα (596) ὑπὸ κληρικῶν τῆς Ῥώμης ἐχόντων ἀρχηγὸν τὸν ἀββᾶν Αὐγουστίνον καὶ βοηθουμένον ὑπὸ διερμηνέων Φράγκων. Ἀλλ' οὐχ ἥττον τὰ ἑπτὰ βασίλεια διετέλουν πάντοτε ἐρίζοντα περὶ ἐπικρατήσεως.

§ 768. 1) **Ἐγεβέρτος καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ μέχρι τοῦ μεγάλου Ἀλφρέδου (826-871).** Ὁ Ἐγεβέρτος βασιλεὺς τῆς Οὐεσσεξίας καταβαλὼν μετὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν τοὺς ἐν Οὐαλίᾳ Βρετανοὺς καὶ περιγενόμενος ἀλληλοδιαδόχως τῆς τε Νορθουμβερλανδίας, τῆς Μερκίας καὶ τῶν λοιπῶν Ἀγγλικῶν Σαξονικῶν βασιλειῶν, αἵτινες ἀπετέλουν ὅμοῦ τὴν οὕτω λεγομένην Ἑπταρχίαν, ὑπῆρξεν ὁ κατὰ πρῶτον ἐνώσας ἐκείνας εἰς ἓν κράτος καὶ δούς εἰς τοῦτο ἓν ὄνομα κοινόν, τὸ τῆς Ἀγγλίας. Οἱ Δανοὶ ἢ Νορμαννοί, οἵτινες ἀπὸ τοῦ τέλους ἤδη τῆς Η' ἑκατονταετηρίδος (ἀπὸ τοῦ 787) εἶχον ἐπιχειρήσῃ ἐπανειλημμένας ἐπιδρομὰς κατὰ τῶν εἰρημένων Ἀγγλικῶν Σαξονικῶν πολιτειῶν, ἀνεκαίνισαν ταύτας ἐπὶ Ἐγεβέρτου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ: Ἐθελουολφίου, Ἐθελβάλδου, Ἐθελβέρτου καὶ Ἐθελρέδου. Καὶ εὖρον μὲν ἐν γένει κραταιὰν ἀντίστασιν, ἀλλὰ τὰ παρ' αὐτῶν γενόμενα λάφυρα ἠρέθιζον αὐτοὺς πάντοτε εἰς νέας ἐπιδρομὰς, οὐδὲ ὑπῆρξέ τις χώρα ὑποστᾶσα τοσαῦτα ἐκ τούτων δεινὰ ὅσα ἡ Ἀγγλία. Ὁ μόλις ἀρξάμενος πολιτισμὸς κατεστράφη πάλιν· ὁλόκληροι ἀγροτῶν τῆς Βαλτικῆς ἀποικίαι κατεστάθησαν ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς παραλίαις, ἐξηπλώθησαν κατὰ μικρὸν πρὸς δυσμὰς καὶ ἐνισχυόμεναι ὑπὸ νέων ἀδιακόπως προστιθεμένων σιφῶν ἐσπευδον πρὸς τὴν κυριότητα ὅλης τῆς χώρας. Ὁ δὲ περὶ

ταύτης ἀγὼν διήρκεσεν ὑπὲρ τὰς δύο ἑκατονταετηρίδας. Ἐκαστον τῶν διαμαχομένων μερῶν ὑπερίσχυεν ἐναλλάξ.

§ 769. 2) **Ἀλφρέδος ὁ μέγας (871-901)**. Οὗτος νεώτερος ἀδελφὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ἑβελρέδου, εἰς τῶν ἐπιφανεστέρων ἀνδρῶν ὄσων ἡ ἱστορία μνημονεύει, παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν καθ' ἃν χρόνον τὸ μέγιστον τῆς Ἀγγλίας μέρος κατεῖχετο ὑπὸ τῶν Δανῶν ἐγὼν νὰ καταβάλλῃ πάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις εἰς ἀπελευθέρωσιν ἐκείνης ἀπὸ τῶν ὀλεθρίων τούτων ἐχθρῶν καὶ εἰς ἀποκατάστασιν τῆς ἡσυχίας, ἀσφαλείας καὶ τάξεως. Εἰκαὶ δὲ ἐν ἐνὶ ἔτει ἐνίκησε τοὺς ἐχθροὺς εἰς ὅκτῳ μεγάλας καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας μικροτέρας μάχας, οὗτοι δὲν ἀπεδειλίασαν οὐδαμῶς, ἀλλὰ γενόμενοι πολλαπλάσιοι διὰ τῆς ἀκαταπαύστου συρροῆς νέων ἐπικουριῶν ἐπανελάβον τὸν ἀγῶνα, κατέστησαν ὑπόφορον τὴν Μερκίαν, ἐκράτησαν τῆς Νορθουμπερλανδίας καὶ εἰσέβαλον παρὰσπόνδως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἑως τότε (877) ἐλευθέραν Οὐεσσεξίαν ὥστε πολλοὶ τῶν αὐτοχθόνων ἀπογόνντες τὰ ἑαυτῶν κατέφυγον εἰς τὴν Γαλλίαν, οἱ δὲ ἄλλοι ὑπετάγησαν. Ὁ δὲ Ἀλφρέδος ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν ἐγκαταλειφθεὶς καὶ ὑπὸ τῶν Δανῶν περικυκλωθεὶς ἐζήτηε ἐν τῷ ἀπελπισμῷ ὁρμῶν ξιφῆρης κατὰ τῶν ἐχθρῶν νὰ εὕρῃ τὸν θάνατον. Ἀλλ' ὁμως ὑπὸ τινῶν φίλων προτραπείς νὰ διασώσῃ ἑαυτὸν εἰς κρείττονας περιστάσεις, ἔφυγε καὶ ἐζήσε κεκρυμμένος τὸν χειμῶνα ὀλόκληρον ἐν τῇ καλύβῃ τινὸς ποιμένος. Τὸ ἀκόλουθον ἔαρ περιεχαρὰκώθη μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν συναθροισθέντων ὀλίγων φιλοκινδύνων ἀνδρῶν ἐν τινι δρυμῷ καὶ ἐλώδει θέσει τῆς Σομμερσετίας καὶ ἐκείθεν ὁρμώμενος ἐπεχειρεῖ συνεχεῖς κατὰ τῶν Δανῶν ἐπιδρομὰς. Ὅτε δὲ τις τῶν ὁπαδῶν τοῦ ὁ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐν Κενουϊδίᾳ πολιορκηθεὶς κόμης Ὀδδὰν εὐτύχησεν ἐν τινι ἐξόδῳ νὰ κυριεύσῃ τὴν θαυματουργὸν σημαίαν τοῦ ἀρχηγοῦ ἐκείνων Γουθρόνου, ὁ Ἀλφρέδος ὡς καθαρωδὸς εἰσέδυσεν εἰς τὸ Δανικὸν στρατόπεδον καί, ἀφοῦ τὰ πάντα ἐξετάσας ἐπανῆλθεν εὐτυχῶς εἰς τοὺς περὶ αὐτόν, ἐξέδωκε πρόσκλησιν πρὸς ὅλους τοὺς ἀνδρείους Ἀγγλοὺς τῶν τριῶν πλησιεστέρων κομητειῶν. Ἐκθαμβοὶ δὲ οὗτοι καὶ χαίροντες ὅτι ἔτι ἐξῆ συνῆλθον πανταχόθεν πλήρεις θάρρους καὶ φιλομαχίας. Τότε δὲ ὁ Ἀλφρέδος ἐπιπεσὼν αἰφνης κατὰ τοῦ Δανικοῦ στρατοπέδου παρὰ τὴν Ἑδδινγκτῶνα ἐνίκησε νίκην πληρεστάτην (880), ὥστε οἱ ἐχθροὶ ἠναγκάσθησαν νὰ συνομολογήσωσι συνθήκην, καθ' ἣν διετήρησαν μὲν τὴν Ὀσταγγλίαν, Νορθουμπερλανδίαν καὶ μέρος τῆς Μερκίας ὡς κληρομήματα, ὑπεχρεώθησαν δὲ νὰ ποδώσωσιν ἀπάσας τὰς νέας αὐτῶν δορικτησίας. Ὁ δὲ Γουθρόνος ἐπέισθη μάλιστα νὰ δεχθῇ καὶ τὸ βάπτισμα μετονομασθεὶς Ἀδελστάν. Βραδύτερον δὲ καὶ ἄλλο τι Δανῶν στίφος ἐπὶ

330 σκαφῶν εἰς Ἀγγλίαν ἀφικόμενον ἠναγκάσθη, μετὰ τριετῇ ἀγῶνι νὰ ἐγκατασταθῇ εἰρηνικῶς ἐν Νορθουμβερλανδίᾳ (896). Διαρκούσης δὲ τῆς εἰρήνης ὁ Ἀλφρέδος ἐστρεψεν ὅλην αὐτοῦ τὴν προσοχὴν εἰς ἐσωτερικὰς τοῦ κράτους βελτιώσεις· τοιαῦται δὲ ἦσαν μάλιστα: ἡ ἀνάκτῃσις καὶ ὀχύρωσις τῶν καταστραφεισῶν πόλεων καὶ ἀκροπόλεων· ἡ κατασκευὴ στόλου πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν παραλιῶν ἀπὸ νέων ἐπιδρομῶν· ἡ κατὰ γῆν συγκρότησις μονίμου στρατοῦ καὶ ἡ παραχώρησις κτημάτων εἰς τοὺς γενναιοτέρους αὐτοῦ ἄνδρας· ἡ ἐπὶ τὸ κρεῖττον ῥύθμισις τοῦ δικαστικοῦ κλάδου διὰ τινος συλλογῆς τῶν νόμων καὶ τῆς καταλληλοτέρας διαιρέσεως τῆς χώρας εἰς κομιτείας (Shires) ἑκατοντάδας (Hundreds) καὶ δεκάδας (Tithings)· τέλος ἡ σύστασις σχολείων πρὸς ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ καὶ ἡ πανταχόθεν πρόσκλησις περιφήμων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης λογίων ἀνδρῶν.—Ἐκ πάντων δὲ τούτων συνάγεται πόσον ἀξίως ὁ βασιλεὺς οὗτος τῆς Ἀγγλίας φέρει τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ μεγάλου.

§ 770. 3) **Ἐδουάρδος Α' (901-925)**. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ, ἀφοῦ διεξήγαγεν εὐτυχῶς τὸν κατὰ τοῦ ἀνεψιοῦ του Ἐθελουάρδου ἐσωτερικὸν πόλεμον, οὗτινος μετέσχον καὶ οἱ περίοικοι Δανοί, ἀπέκρουσε καὶ τοὺς περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐν τῇ βορείᾳ Γαλατίᾳ κατασταθέντας Νορμαννοὺς ἐπιχειρήσαντας· ἐκείθεν νὰ ποδῶσιν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀγγλίας.

§ 771. 4) **Ἀθελστάν (925-941)**. Ὁ διαδεχόμενος αὐτὸν υἱὸς ὑπῆρξεν ὁ γενναιότερος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνὴρ καταβαλὼν ὀλοσχερῶς ἐν τῇ περὶ Βρυνέβουργον κρισίμῳ μάχῃ τοὺς ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ καθεσταμένους Δανοὺς ἅπαντας ἐξαναστάντας κατ' αὐτοῦ καὶ ἀναγκάσας τοὺς ἕως τότε ἔτι ἀκαταμαχήτους Βρετανοὺς τῆς βορείας Οὐαλίας νὰ τελῶσι φόρον ἐτήσιον, ὅστις συνίστατο εἰς παροχὴν 25,000 βοῶν (?) καὶ εἰς τινα ἀριθμὸν ἀόριστον φονευμένων ἀγριμαίων πτηνῶν καὶ θηρευτικῶν κυνῶν. Ὁ ἐντεῦθεν δὲ πολυῦμνητος εἰς τὰ ἡρωϊκὰ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ ἄσματα καταστάς Ἀθελστάν οὐ μόνον τὸ πολίτευμα τοῦ Ἀλφρέδου διεφύλαξεν, ἀλλὰ καὶ διὰ νέων νόμων ἐτελείωσεν αὐτό, ἐξ ὧν μνήμης ἄξιος εἶνε μάλιστα ὁ ὅρισας ὅτι πᾶς ἔμπορος διεξαγαγὼν τρεῖς μακρὰς ναυστολίας προβιβάζεται εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐπατριδῶν. Ἀποθανόντα δὲ αὐτὸν ἄγαμον διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Ἐδμουνδος.

§ 772. 5) **Ἐδμουνδος (941-946)**. Οὗτος περιῆλθεν οὐχ ἥττον εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παλαιῇ συνεχῶς πρὸς τοὺς στασιώδεις Δανούς. Ἴδιος δὲ πάντῃ ὑπῆρξεν ὁ τρόπος τῆς τελευταῖς αὐτοῦ: Ἐν ᾧ ἔδιδε συμπόσιόν τι πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου Αὔγουστίνου τῆς Κεντίας,

παρατηρήσας ὅτι μεταξὺ τῶν συνδαιτυμόνων ἦτο καὶ τις διαβόητος ληστής τὸ ὄνομα Λέοφος διέταξε τὸν οἰνοχόον νάπομακρύνη ἀμέσως τὸν ἀναίσχυντον. Μὴ θελήσαντος δὲ τούτου νά ὑπακούσῃ, ἠγέρθη ὁ βασιλεὺς αὐτὸς ἀπὸ τῆς τραπέζης, ἔλαβε τὸν κακοῦργον ἀπὸ τῆς κόμης, τὸν ἔριψε χαμαὶ καὶ ἐν ᾧ παλαίῳ ἔκειτο ἐπάνω τοῦ οὔτος διὰ ξιφιδίου τὸν ἐπλήγωσε θανατηφόρως. Τότε δὲ μόλις οἱ παρόντες μέχρι τοῦδε ἀπλοὶ θεαταὶ ὁρμήσαντες κατέκοψαν μεληδὸν τὸν βασιλοκτόνον. — Ὅντων ἔτι ἀνηλίκων τῶν υἱῶν τοῦ Ἑδμούνδου ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἑδέρεδος.

§ 773. 6) **Ἑδέρεδος (946-988)**. Τοῦτον ἐνησχόλησαν πόλεμοι ἀδιάκοποι πρὸς τοὺς Δανοὺς θέλοντας νάποσεισωσι τὸν Ἀγγλικὸν ζυγόν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας δὲ αὐτοῦ ὁ πολυμαθὴς μοναχὸς Δυστάνιος γινώσκων ἐντελῶς τὴν τέχνην τοῦ ὑποκρίνεσθαι ἤρξατο ἤδη νά ἔχῃ δύναμιν εἰς τὰ πράγματα, ἕως οὗ προϊόντος τοῦ χρόνου κατέστη παντοδύναμος. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦ Ἑδερέδου οἱ υἱοὶ ἦσαν ἔτι ἀνήλικοι, ἐντεῦθεν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὸ στέμμα περιῆλθεν εἰς τὸν Ἑδοῦον.

§ 774. 7) **Ἑδοῦος, (988-989)**. Οὗτος υἱὸς τοῦ Ἑδμούνδου διὰ τῶν ἐξόχων αὐτοῦ προτερημάτων ἤθελεν ἀναδείξῃ εὐτυχὲς τὸ κράτος του, ἐάν μὴ συνέπιπτεν ἡ διεγερθεῖσα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ διὰ τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ ὄχλου κραταιοῦ κλήρου ἔρις, ἣν προεκάλεσεν ἡ μετὰ τῆς ὥραιας Ἑλγίβης συγγενοῦς εἰς τέταρτον βαθμὸν σύζευξις του. Ὁ Δυστάνιος καὶ ὁ Ὅδων ἀρχιεπίσκοπος τῆς Καντερβυρίας ἐγένοντο ἀρχηγοὶ τῆς στάσεως κατὰ προσταγὴν τούτων στρατιῶται ὁρμήσαντες αἰφνης εἰς τοὺς βασιλικούς θαλάμους ἤρπασαν διὰ τῆς βίας τὴν νέαν βασίλισσαν, ἔρθειραν διὰ πετυρακτωμένου σιδήρου τὰς παρειάς της καὶ τὴν ἀπήγαγον εἰς τὴν Ἱρλανδίαν. Ὁ Ἑδοῦος ἠναγκάσθη νά συναινέσῃ εἰς τὴν ἀπ' αὐτῆς διάζευξίν του, ἣν ἀπήγγειλεν ἐπ' ἐκκλησίας ὁ Ὅδων. Μετοῦπου ἡ τολμηρὰ Ἑλγίβα ἐξαπατήσασα τοὺς φύλακας αὐτῆς ἠθέλησε νά ἐπιστρέψῃ κρυφίως εἰς τὴν αὐλήν, ἀλλὰ κατάσκοποι τοῦ ἀρχιεπισκόπου τὴν συνέλαβον, συνέθλασαν τὰ γόνανά της καὶ τέλος τὴν ἐφόνευσαν μετὰ πανδείνων μαρτυρίων. Ὁ ἀπαίδευτος καὶ θεοβλαβὴς ὄχλος ἐπευφήμησεν εἰς τὴν ἀπάνθρωπον ταύτην πράξιν φωνάζων: «δικαία εἶνε ἡ κρίσις αὕτη»! Ὁ δυστυχὴς Ἑδοῦος ἐδυνήθη μόνον εἰς τὸν τάφον νά εὕρῃ τὴν ἀπαλλαγὴν του ἀπὸ τῶν δεινῶν τοῦ βαρβάρου ἐκείνου αἰῶνος· διεδέχθη δὲ αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον ὁ ἀδελφός του Ἑδέγερος.

§ 775. 8) **Ἑδέγερος (989-978)**. Οὗτος φρονίμως ποιῶν εἰδείχθη εὖνους πρὸς τὸν πολὺ ἰσχύοντα Δυστάνιον, ἀνηγό-

ρευσεν αὐτὸν μετὰ τὴν ἀποδίωσιν τοῦ Ὀδωνος ἀρχιεπίσκοπον Καντερβυρίας καὶ οὕτω διήγαγε βασιλείαν εἰρηνικὴν διὰ τῆς ἰσχυρᾶς συνδρομῆς τοῦ κλήρου, ἀφοῦ μάλιστα πειθόμενος εἰς τὸν Δυνστάνιον ἐπέτρεψε νὰ ποδληθῶσιν ἀπὸ τῶν ἐπισημοτέρων ἐκκλησιαστικῶν θέσεων οἱ ἔγγαμοι ἱερεῖς καὶ νὰ δοθῶσιν αὐταὶ εἰς τοὺς μοναχοὺς ἢ τοῦλάχιστον εἰς τοὺς ἀγάμους ἱερεῖς. Ἐνεκα δὲ τῶν τοιούτων παραχωρήσεων κατῴρθωσε νὰ ἔχῃ τὸν εἰρημένον ἀρχιεπίσκοπον συγκαταβατικὸν κριτὴν τῶν ἡθῶν του· διότι, ὅτε ποτὲ ἐρασθεῖς τινος καλογραφίας ἤρπασεν αὐτὴν ἐκ τοῦ μοναστηρίου, ἐκεῖνος ἤρκεσθαι μόνον νὰ τῷ ἐπιβάλῃ διὰ τὴν ἀνοσίαν ταύτην πρᾶξιν μετρίαν ἐκκλησιαστικὴν ποινὴν· καί, ἀφοῦ πάλιν ἔπειτα ἐφόνευσεν ἰδιοχείρως τὸν πρῶν ἐννοῦν αὐτῷ κόμιτα Ἀθελούαλδον, ἵνα συζευχθῇ μετὰ τῆς τούτου γυναικὸς Ἐλθρίδης, ὁ Δυνστάνιος τὸν ἐπέπληξεν ἀπλῶς, διότι ἦτο μετ' αὐτῆς πνευματικῶς συγγενὴς ὡς χρηματίας ἀνάδοχος τοῦ υἱοῦ της. Μνεῖας δὲ ἄξιον εἶνε ὅτι ὁ Ἐδέγαρδος ἐπιβαλὼν εἰς τοὺς Βρετανοὺς ἡγεμόνας τῆς Οὐαλίας, ἀντὶ τοῦ προτέρου φόρου τῶν βοῶν τὴν ἐτησίαν παράδοσιν 300 κεφαλῶν λύκων ἐγένετο ὁ αἷτιος τῆς ἐξολοθρεύσεως τοῦ φθοροποιοῦ τούτου θηρίου ἐν Ἀγγλίᾳ. Διὰ βοηθείας τοῦ Δυνστανίου τὸν Ἐδέγαρδον διεδέχθη ὁ δεκαπενταετὴς υἱὸς αὐτοῦ Ἐδουάρδος.

§ 776. 9) Ἐδουάρδος Β' (978-979). Ἡ μητρικὰ αὐτοῦ Ἐλφρίδα θέλουσα νὰ περιποιήσῃ τὸ στέμμα εἰς τὸν ἴδιον αὐτῆς υἱὸν Ἐθέλρεδον τὸν ἐδολοφόνησε θηρεύοντα ἐν τινὶ ἐρήμῳ τόπῳ.

§ 777. 10) Ἐθέλρεδος (979-1016). Εἰκαὶ ἡ δολοφόνος πρὸς ἐξιλέωσιν τῆς ἀπανθρώπου πράξεως ἔκτισε μοναστήρια καὶ ὑπέβαλεν ἑαυτὴν εἰς πολλὰς μετανοίας, ὁ λαὸς ὅμως τὴν ἐβδελύσσετο καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ ὁ δι' αὐτῆς βασιλεύσας υἱὸς της διὰ τῆς ἀφροσύνης καὶ ἀνικανότητός του προσκάλεσε πολλὰ καὶ μεγάλα δεινὰ εἰς τὴν Ἀγγλίαν· οἱ ὑποτελεῖς καταφρονούντες αὐτὸν ἐγένοντο σχεδὸν ἀνεξάρτητοι· ἡ στρατιωτικὴ καὶ ἡ ναυτικὴ δύναμις παραμεληθεῖσα ἐξέπεσεν, ὅθεν οἱ Δανοὶ ἀνεκαίνισαν ἀφόβως τὰς ἐπιδρομὰς των καὶ ὑπεχρέωσαν τὸν ἄθλιον Ἐθέλρεδον νὰ εξαγοράσῃ κατὰ πρῶτον τὴν ἐκουσίαν αὐτῶν ἀναχώρησιν διὰ 10,000 λιτρῶν ἀργύρου (991)· τὸ ποσὸν δὲ τοῦτο εἰσεπράχθη παρὰ τῶν ὑπηκόων ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Δανικοῦ φόρου. Ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν δύο ἐτῶν ἐπανελάθον ἐκεῖνοι πάλιν τὰς ἐπιδρομὰς των ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Σουήνωνα καὶ τὸν τῆς Νορβηγίας Ὀλάφιον. Δις δ' ἔτι ὁ Ἐθέλρεδος ἐπλήρωσε τὸν Δανικὸν ἐκεῖνον φόρον πάντοτε πύξημένον καὶ τελευταῖον κατέφυγεν εἰς μέσον τι ἀπότολμον, ἦτοι εἰς τὴν διὰ γενικῆς

σφαγῆς ἐξολόθρευσιν τῶν ἀπλήστων ξένων. Ὁ Δανικὸς οὗτος ἐσπερινὸς διεσχέθη ἀληθῶς ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ (13 Νοεμβρίου 1002) δι' ὅλης τῆς Ἀγγλίας· ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτοῦ ὑπῆρξε δεκαετῆς ἐξολοθρευτικὸς πόλεμος, ὅστις συνεπήγαγε τὴν τελείαν τῆς Ἀγγλίας κατάκτησιν (1013), κατορθωθείσαν διὰ τοῦ Σύνωνος καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κανούτου.

Ὁ Ἐθελρέδος καταφυγὼν εἰς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Ριχάρδον Β' δοῦκα τῆς Νορμανδίας ἀπέθανε μετὰ 3 ἔτη· μικρὸν ἔπειτα ἐδολοφονήθη καὶ ὁ πρεσβύτερος υἱὸς αὐτοῦ Ἐδμουνδος ὁ Σιδηρόπλευρος (Ironsides), διεσώθησαν δὲ ἐν Νορμανδίᾳ μόνον οἱ δύο νεώτεροι: ὁ Ἀλφρέδος καὶ ὁ Ἐδουάρδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΕ'.

ΔΑΝΟΚΡΑΤΙΑ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ (1016-1042).

§ 778. 1) **Κανούτος ὁ ἐπικαλούμενος μέγας (1016-1035).** Οὗτος ὑπῆρξεν ὁ κραταιότατος τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ μονάρχης: βασιλεὺς σὺναιμα τῆς Δανίας καὶ Ἀγγλίας, βραδύτερον καὶ τῆς Νορβηγίας καὶ κυριάρχης τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Σκωτίας. Λαβὼν σύζυγον τὴν χήραν τοῦ Ἐθελρέδου Ἐμμαν ἐδείχθη ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν αὐτῆς εὐεργετικὸς καὶ δίκαιος πρὸς τὴν δορίκτητον Ἀγγλίαν· ἐδέχθη τὸν Χριστιανισμόν, συνετέλεσεν ὅλαις δυνάμεσιν εἰς τὴν προαγωγὴν αὐτοῦ ἀπαγορεύσας τὰ ἔθιμα τῆς εἰδωλολατρείας· πρὸς ἐξιλέωσιν δὲ τῶν προτέρων αὐτοῦ ἁμαρτημάτων ἐπορεύθη χάριν προσκυνήσεως τῶν ὁσίων Πέτρου καὶ Παύλου εἰς Ῥώμην (1026 καὶ 1027), ὅπου ἐγνώρισε προσωπικῶς τὸν αὐτοκράτορα τῶν Γερμανῶν Κορράδον Β' καὶ τὸν Ῥοδόλφον Γ' Βασιλέα τῆς Βουργουνδίας, παρὰ τῶν ὁποίων ἐπέτυχε τὴν ἀπὸ τῶν ὑπερβολικῶν καὶ καταθλιπτικῶν φόρων ἀπαλλαγὴν τῶν ὡς προσκυνητῶν εἰς Ῥώμην προσερχομένων ὑπηκόων του. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ κατέλαβε τὸν θρόνον ὁ νόθος υἱὸς του Ἀράλδος.

§ 779. 2) **Ἀράλδος Ἀρεφούτος (1036-1039).** Ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐπικαλούμενος Ἀρεφούτος (Hasenfuss, ἥτοι λαγόπους, καλούμενος οὕτως ἀπὸ τῆς μεγάλης περὶ τὸ τρέχειν ταχύτητός του). Διαμφισβητήσαντος δὲ τὴν ἀρχὴν ἐνεκα ἰσχυροτέρων ἀξιώσεων, τοῦ ἀπὸ τῆς Ἐμμας νομίμου υἱοῦ ἐκείνου Ἀρδικανούτου, ἐντεῦθεν ἔμελλε νὰ ἐκραγῇ πόλεμος ἐμφύλιος, τὸν ὁποῖον μόνον ἡ ταχεῖα τοῦ ἁπαιδὸς

Ἀράλδου ἀποβίωσις ἀνεχαίτισε, καὶ οὕτως ἀνέλαβε τὴν πατρικὴν κληρονομίαν ὁ Ἀρδικανούτος.

§ 780. 3) **Ὁ Ἀρδικανούτος (1039-1041)**. Οὗτος ἀγενῶς ὕβρισε τὸν νεκρὸν τοῦ ἀδελφοῦ του, κατεπίεσε τὸν λαὸν δι' ἐπιβολῆς βαρέων φόρων καὶ ἐδείχθη οὕτω πλεονέκτης καὶ οὐτιδανός, ὥστε κατέστη μισητός παρὰ τε τοῖς Ἀγγλοῖς καὶ τοῖς Δανοῖς αὐτοῖς. Ἀποθανόντος δὲ ἄπαιδος, ἀσμένως πάντες συγκατετέθησαν εἰς τὴν ἐπάνοδον τῆς Ἀγγλικῆς Σαξονικῆς δυναστείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΓ'.

ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΣΑΞΟΝΙΚΗΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΣ (1042-1066).

§ 781. **Ἐδουάρδος Γ' (1042-1066)**. Ὁ ἔνεκα τοῦ μοναχικοῦ αὐτοῦ χαρακτήρος ἐπικληθεὶς Ὁμολογητής, διατρίψας πολὺν χρόνον ἐν Νορμανδίᾳ καὶ ἀνατραφεὶς αὐτόθι ἀπηλλοτριώθη παντάπασιν πρὸς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα. Διὰ τῆς ἀπροκαλύπτου κλίσεώς του πρὸς τὴν γλῶσσαν, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν Νορμαννῶν καὶ διὰ τῆς προτιμῆσεως τούτων εἰς τὰ κυριώτερα ἐκκλησιαστικά καὶ κοσμικά ὑπουργήματα διήγειρε καθ' ἑαυτοῦ τὴν δυσἀρέστησιν τῶν Ἀγγλων. Ἀνίκανος δὲ ἄλλως περὶ τὸ διοικεῖν ἤγετο καὶ ἐφέρετο τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἰσχυροῦ κόμιστος Γοδούνου, τοῦ ὁποίου τὴν κόρην Ἐδιγῆθην ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ σύζυγον, ἔπειτα δέ, ὅτε ὁ Γοδούνος ἀπέθανε (1053), ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τούτου Ἀράλδου. Ὁ τελευταῖος μάλιστα κατάρθρωσε μετὰ τὸν ἐν ἔτει 1066 ἐπελθόντα θάνατον τοῦ Ἐδουάρδου νὰ καταλάβῃ καὶ τὸν θρόνον, ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἡδὴ μηνῶν ἀπέβαλε καὶ τοῦτον καὶ τὴν ζωὴν κατατροπωθεὶς ἐν τῇ περὶ Ἀστιγγα φονικῇ μάχῃ (τῇ 14 Ὀκτωβρίου 1066) ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Νορμανδίας Γουλιέλμου, ὅστις διὰ τῆς νίκης ταύτης ἐγένετο κύριος τῆς Ἀγγλίας καὶ ἔλαβε τὸ ἐπώνυμον τοῦ δορικτήτου (conquerant).

Ἐν δὲ τῇ Σκωτίᾳ Πίκτοι καὶ Σκῶτοι συνεχωνεύθησαν κατὰ μικρὸν εἰς ἓν ἔθνος. Ἡ χώρα κατὰ τὴν Θ' καὶ Γ' ἑκατονταετηρίδα διεπορθήθη ὑπὸ τῶν Νορμαννῶν καὶ προσεβλήθη ὑπὸ τῶν Ἀγγλων καὶ Σαξόνων. Ἐκ τῶν τῆς προκειμένης ἐποχῆς βασιλέων αὐτῆς ὁ μὲν Μαλκόλμος Α' ἔλαβε (945) παρὰ τοῦ Ἐδμούνδου Α' τὴν Κουμβερ-

λανδίαν μέχρι τοῦ Κλύδου ποταμοῦ ὡς κληρούχημα καὶ ἐπὶ ὑποσχέσει βοηθείας ἐν πολέμῳ· ὁ δὲ Μαλκόλμος Β' κατώρθωσε (1020) νὰ προσκτήσῃ τὴν νοτιοανατολικὴν Σκωτίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΖ'.

NORMANNOI ΒΑΣΙΛΕΙΣ (1066-1154).

§ 782. 1) **Γουλιέλμος Α' ὁ δορικτῆτης (1066-1087)**. Γενόμενος οὗτος μετὰ τὴν περὶ Ἀστιγγα κρίσιμον μάχην βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἐδυνήθη μόλις μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς Ἀγγλοὺς καὶ Σάξονας καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῶν εἰς βοήθειαν προσκληθέντας Δανοὺς νὰ καταστῇ κύριος ἐντελῶς τῆς χώρας. Ὡς ἐκ τῶν ἐπανελημμένων δὲ στάσεων ἔλαβε τὴν ἀφορμὴν τοῦ νὰ ἐξολοθρεύσῃ ἀπάσας τῆς Ἀγγλικῆς Σαξονικῆς ἀριστοκρατίας τὰς οἰκογενείας καὶ νὰ εἰσαγάγῃ οὕτω τὸ φεουδαϊκὸν σύστημα διαιρέσας ἐπὶ τῇ βάσει τούτου τὴν Ἀγγλίαν εἰς 700 μεγάλα τιμάρια, ἅτινα ὑποδιηρημένα εἰς 60,000 μικρότερα ἐδόθησαν σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς Νορμαννοὺς. Καὶ τὰ μὲν μεγάλα τιμάρια ἔλαβον οἱ ἐπιφανέστεροι τοῦ στρατοῦ του, γενόμενοι οὕτως ἄμεσοι ὑποτελεῖς τοῦ στέμματος ἢ βαρῶνοι, τὰ δὲ μικρότερα διανεμήθησαν παρ' αὐτῶν εἰς τοὺς ἐμμέτους ὑποτελεῖς, οἵτινες ὅμως, ἐνῷ διεφύλαζαν τὴν ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης συνήθη τότε πρὸς τοὺς προϊσταμένους αὐτῶν ὑποταγήν, ὑπεχρεώθησαν προσέτι καὶ εἰς ἄμεσον πρὸς τὸ στέμμα παῖθαρχίαν. Ὁ Γουλιέλμος προσέτι, ἵνα ἡ δύναμις του ἀντιρροπῇ πρὸς τὴν τῶν μεγάλων βαρῶνων, διετήρησεν ὑπὸ τὴν ἄμεσον τοῦ στέμματος κυριότητα μεγάλα κτήματα καὶ πρὸς διάκρισιν αὐτῶν ἐπεμελήθη νὰ συνταχθῇ ἀκριβὲς ἀναγραφὴ περισθεῖσα μέχρι τοῦδε (Domesdaybook) ὅλων ἐν γένει τῶν ἀκινήτων. Τὰς ἀξιώσεις τοῦ πάπα Γρηγορίου Ζ' θελήσαντος νὰ ἐκτείνῃ τὴν ὑπερτάτην κυριαρχίαν του καὶ ἐπὶ τῆς Ἀγγλίας ἀπέκρουσεν ἀτρομέτως, περιώρισεν ἐν γένει τὸν κληρὸν καὶ πρὸ πάντων ἐζήτησε νὰ ἐνισχύσῃ τὴν δύναμιν τοῦ στέμματος καὶ διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν τακτικῶν φόρων καὶ δι' αὐθαιρέτων καταπίεσεων.

Παρά τὸ αὐστηρὸν φεουδαϊκὸν σύστημα ὑφίσταντο οἱ ἀρχαῖοι νόμοι καὶ θεσμοὶ τοῦ δήμου, δὲν εἶχον ὅμως πλέον τὴν πρώτην αὐτῶν ἰσχὺν καὶ ἀξίαν. Ὑφίστατο, φερ' εἰπεῖν, ἔτι τὸ συνέδριον τῶν κληρικῶν καὶ κοσμικῶν μεγιστάνων (Witeregemot), ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἀνεξαρτήτως αὐτοῦ ἐδύνατο νὰ νομοθετῇ καὶ ἀποφασίζῃ κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῦ.

Διευθεῖτο προσέτι καὶ ὁ Ἀγγλικὸς Σαξονικὸς θεσμὸς τῶν ἐνόρκων, συγχρόνως ὅμως ἦτο ἐπιτετραμμένον εἰς τοὺς Νορμαννοὺς βαρῶνους νὰ ἐξασκῶσι τὴν ἐπὶ τῶν ὑποτελῶν αὐτῶν δικαιοδοσίαν καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν δικαστηρίων ἐγένετο ἔφεσις εἰς τὸ τῆς κομιτείας δικαστήριον, ἐνῷ ἀπεφάσιζεν ἐπ' ὀνόματι τοῦ βασιλέως ὁ κόμης ἢ ὁ ἐπίτροπος αὐτοῦ (scherif).

§ 783. 2) **Γουλιέλμος Β' ὁ ξανθὸς (1087-1100).**

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δορικτῆτος Γουλιέλμου ὁ μὲν πρεσβύτερος υἱὸς αὐτοῦ Ῥόβερτος ἔλαβε τὴν Νορμανδίαν, βασιλεὺς δὲ τῆς Ἀγγλίας ἀνεδείχθη ὁ δευτερότοκος καὶ ὅλως ὅμοιος αὐτοῦ Γουλιέλμος Β'. Οἱ βαρῶνοι μετὰ τινα ἀσθενῆ ἀπόπειραν εἰς ἀποστασίαν, τὴν ὁποίαν προσεκάλεσεν ὁ Ῥόβερτος ἐνέμειναν εἰς τὴν ἄπαξ ὀρισθεῖσαν φεουδαϊκὴν σχέσιν, καθόσον ἡ θέσις τῶν πρὸς τοὺς καταπεπισμένους ἐγγωρίους ἀπῆται τὴν μετὰ τοῦ βασιλέως ἀδιάσπαστον ἑνωσιν. Ὁ δὲ ἄστατος Ῥόβερτος θελήσας νὰ στρατεύσῃ μετὰ τῶν πρώτων σταυροφόρων εἰς Παλαιστίνην, στερούμενος δὲ τῶν πρὸς τοῦτο ἀναγκαίων χρημάτων ἠτήσατο δάνειον παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Γουλιέλμου ἐπὶ ἐνεχυριάσει αὐτῆς τῆς Νορμανδίας, ὁ Γουλιέλμος ἐνέδωκεν εἰς τὴν αἴτησιν τόσῳ προθυμότερον, ὅσῳ ἤλπιζε δι' αὐτοῦ τοῦ μέσου νὰ φθάσῃ καὶ εἰς τὴν κυριότητα τῆς ἐνεχυριασθείσης χώρας. Ἀλλὰ μετοὔπολιν ἀπέθανεν ἀπὸ πληγῆς βέλους, ἣν ἔλαβε κυνηγῶν. Ἀπόντος δὲ τοῦ Ῥόβερτου ὁ νεώτερος ἀδελφὸς του Ἑρρίκος διεδέχθη τὴν ἀρχήν.

§ 784. 3) **Ἑρρίκος Α' (1100-1135).** Πρὸς διατήρησιν τῆς ἀρχῆς παρεχώρησεν, ὡς λέγεται, πρῶτος μέγαν τινὰ χάρτην, δι' οὗ παραιτούμενος τὰς μέχρι τοῦδε φεουδικὰς καταχρήσεις ἐπεκύρου τοὺς νόμους Ἐδουάρδου τοῦ Ὁμολογητοῦ. Προσωκειώθη δὲ σὺναμα καὶ τὸν κληρὸν ἀνακαλέσας τὸν ὑπὸ τοῦ προκατόχου του καταδιωχθέντα Ἀνσελμον ἀρχιεπίσκοπον τῆς Καντερβυρίας. Ἐν τούτῳ ἐπανακάμφας ὁ Ῥόβερτος ἐκ Παλαιστίνης ἐπεχείρησε νὰ ποδισθῇ εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ νὰ διαπολεμήσῃ πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἔχων αὐτόθι καὶ ὁπαδοὺς πολλοὺς. Ἀλλὰ στερούμενος τῆς ἀναγκαίας καρτερίας καταρχὰς συνεδιβάσθη παραιτηθεὶς τὰ δικαιώματά του ἐπὶ χρηματικῇ χορηγήσει, ἔπειτα δὲ ἐπαναλαβὼν τὰς ἐχθροπραξίας ἤχμαλωτεύθη, ἐτυφλώθη καὶ ἀπέθανεν ἐν φυλακῇ.

Ἡ κτῆσις τῆς Νορμανδίας περιέπλεξεν ἤδη τὸν Ἑρρίκον Α' εἰς πόλεμον ἐπανελημμένον πρὸς τὴν Γαλλίαν. Ὁ Ῥόβερτος κατέλιπεν υἱὸν τὸν Γουλιέλμον Κλίτωνα, τοῦ ὁποίου ἔχοντος δικαίας ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς πατρικῆς κληρονομίας ἀντελάβοντο ὁ τῆς Ἀνδεγαυίας κόμης Φούλκων καὶ ὁ τῆς Γαλλίας βασιλεὺς Λουδοβίκος σ', εἰς ὃν ἰδίως συν-

έφερε νά μὴ ἦνε ἡ Νορμανδία Ἀγγλικὴ ἐπαρχία. Μετὰ διατεῖς δηώσεις καὶ ἀφοῦ εἰς μάτην ὁ Λουδοβίκος προσεκάλεσε τὸν τῆς Ἀγγλίας βασιλέα εἰς προσωπικὴν μονομαχίαν, κατορθώθη τέλος συμβιβασμός τις, κατὰ τὸν ὅποιον ὁ τοῦ Ἑρρίκου υἱὸς Γουλιέλμος ὑπεχρώθη νά-ναγνωρίσῃ ἔνεκα τῆς Νορμανδίας τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας ὡς κυριάρχην· ἀλλὰ κατὰ προτροπὴν τοῦ Κλίτωνος ἐπαναλαβόντος τοῦ Λουδοβίκου τὰ ὅπλα, ὁ Ἑρρίκος ἀπεβιδάσθη τάχιστα εἰς τὸ Γαλλικὸν ἔδαφος μεθ' ἱκανῆς δυνάμεως· καταβρῶν δὲ τὸν ἀτίπαλόν του ἐν τῇ παρὰ Βρεννουέλλην μάχῃ (1119), ἠρέσθη νά τῷ ἐπιβάλῃ ὡς ὅρον εἰρήνης τὴν ἀπὸ πάσης ὑπερασπίσεως τοῦ Κλίτωνος παραίτησιν, μένοντος ἄλλως ἐγκύρου τοῦ πρότερον γενομένου περὶ Νορμανδίας συμβιβασμοῦ. Ἐν τούτῳ τρομερὰ ἀγγελία ἔμελλε νά πικράνῃ τὴν καρδίαν τοῦ Ἑρρίκου ἐπανακάμψαντος εἰς τὰ ἴδια. Τὸ πλοῖον, δι' οὗ ὁ μονογενὴς αὐτοῦ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ θρόνου ἐπέστρεφεν εἰς Ἀγγλίαν, ἀπώλεσθη αὐτανδρῶν. Ἐντεῦθεν αἱ ἐλπίδες τοῦ Κλίτωνος ἀνεζωπυρήθησαν ἐκ νέου καὶ τρίτος πάλιν ἐξερράγη πόλεμος ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ Ἑρρίκος ἐθριάμβευσε. Ἦδη δὲ καλέσας οὗτος εἰς Ἀγγλίαν τὴν θυγατέρα τοῦ Ματθίλδην, ἥτις μετὰ τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος Ἑρρίκου Δ' συζευχθεῖσα ἐχέρυσεν ἄτεκνος, ἀπαράσιτε νά τὴν καταστήσῃ διάδοχον, καί, ἐν' ἀσφαλίῃ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ Γουλιέλμου Κλίτωνος τοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐγκατασταθέντος ἐν τῇ κομιτείᾳ τῆς Φλανδρίας ὑπὸ τοῦ Γάλλου βασιλέως, ἠθέλησε νά τὴν συζεύξῃ μετὰ τοῦ Γοδοφρίδου υἱοῦ τοῦ γηραιοῦ κόμιστος τῆς Ἀνδεγαυίας Φούλκωνος Ε'. Καίπερ δ' ἐφήβου μόλις ὄντος τοῦ Γοδοφρίδου καὶ δεκαετίαν σχεδὸν νεωτέρου τῆς Ματθίλδης, οὐδὲν ἦττον ὁ γάμος ἐτελέσθη, τοῦ ὁποῖου καρπὸς ὑπῆρξεν ὁ μετέπειτα βασιλεύσας Ἑρρίκος Β'. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Γοδοφρίδος συνείθιζε νά φέρῃ ἐπὶ τοῦ κράνους κλάδον σπάρτου (planta genest), ἔλαβεν ἐντεῦθεν τὸ τοῦ Πλανταγενέτου ὄνομα, ὅπερ μετεδόθη εἰς τὸν παρ' αὐτοῦ ἰδρυθέντα νέον βασιλεῖον οἶκον.

Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς τοῦ Ἑρρίκου Α' παρῆλθον ἡσυχὰ καὶ ἡ Ἀγγλία ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν αὐτοῦ εὐδαιμόνησεν· ἀλλὰ τὰς προσπαθείας τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ματθίλδης τοῦ νά τὸν διαδεχθῇ ἀπέδειξε ματαίας· εἰς τῶν ἐξ ἀδελφῆς ἀνεψιῶν του ὁ Στέφανος.

§ 785. 4) **Στέφανος ὁ τῶν Βλοισῶν (Blois) (1135-1134).** Οὗτος ταχέως καὶ ἀπροσδοκῆτως κατέλαβε τὸν χρεῖσαντα θρόνον καὶ ἔσχυσε νά τὸν διατηρήσῃ προσοικειωσάμενος πολλοὺς τῶν βαρὼνων καὶ κληρικῶν διὰ πλουσίων δωρεῶν, θωπειῶν, ὑποσχέσεων καὶ παραχωρήσεων. Ἐχων δὲ οὗτος πρὸς ὀφθαλμῶν τὸν

ὁποῖον οἱ ἀντίπαλοι ἐδύναντο νὰ κινήσωσι πόλεμον, ἔλαβεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του μισθοφόρους τοὺς ἀγρίους ἐκείνους Βραβαντίους (Brabançons), ἔκτισε πρὸς ἐνίσχυσιν ἑαυτοῦ πύργους ὀχυρούς, ἐπιτρέψας καὶ εἰς τοὺς ὑποτελεῖς νὰ κτίζωσι τοιοῦτους, ὅπερ ἔδωκεν εἰς τὴν χειροκρατίαν ὀλεθρίαν αὐξήσιν. Ὁ τῆς Μαθίλδης θεῖος, ὁ βασιλεὺς τῆς Σκωτίας Δαυὶδ Α', ὥρμησε πρῶτος κατὰ τοῦ Στεφάνου οὕτω χαλεπὸς καὶ ἄγριος, ὥστε ἐφαίνετο ἀνακαλῶν τοὺς χρόνους τῶν Οὐννων καὶ Βανδήλων. Ὁ τοῦ Ἐδοράκου ἀρχιεπίσκοπος τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος ἐπωφελούμενος ἐκήρυξε σταυροφορίαν εἰς τὸ κήρυγμα δὲ τούτου συνήχθη πολυάριθμος στρατός, διὰ τοῦ ὁποῖου ὑποστηριζομένου καὶ ὑπὸ τῶν μισθοφόρων ὁ Στέφανος κατετρόπωνεν ὁλοσχερῶς τοὺς Σκώτους ἐν τῇ οὕτω λεγομένῃ μάχῃ τῶν σημαίων (τὴν 22 Αὐγούστου 1138) καὶ ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ εἰρηνεύσωσιν. Ἀκολούθως κατέλαβεν εὐτυχῶς καὶ τὴν Νορμανδίαν· θελήσας δὲ τότε νὰ περιστείλῃ καὶ τὴν ὑπέρρογκον τοῦ κλήρου ἐξουσίαν προεκάλεσε τὴν σύστασιν φοβερᾶς πολεμίας μεριδος. Ἐντεῦθεν δὲ ὠφελουμένη ἡ Μαθίλδη ἀπεδιβάσθη μετὰ τοῦ ὁμοπατρῆου ἀδελφοῦ τῆς Ῥοβέρτου τοῦ Γλοκεστριακοῦ καὶ τινος μικρᾶς συνοδίας εἰς Ἀγγλίαν (1139), ὅπου πολλοὺς εὐρύουσα ὁπαδοὺς ἐπεχείρησε πόλεμον αἱματηρὸν καὶ καταστροφικόν. Εἰκαὶ δὲ κατ' αὐτὸν ὁ Στέφανος ἀνέδειξε καὶ στρατηγοῦ ἐξόχου καὶ μαχητοῦ γενναίου τὰ προτερήματα, οὐδὲν ἥττον ἐνίκηθη ἐν τῇ περὶ Λίγκολνον ἀτυχῇ μάχῃ καὶ ἡττωμένω (1141). Ἀλλ' ἡ Μαθίλδη ἀντὶ νὰ δειχθῇ μετριοπαθὴς ἐξεναντίας διὰ τῆς ἀλαζονείας καὶ τραχύτητός τῆς κατέστησεν ἑαυτὴν κοινῶς μισητήν, ὥστε ταχέως μερὶς τις ἰσχυρὰ ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ Στεφάνου. Εἰς τὰς χεῖρας δὲ αὐτῆς ἐπέσεν ὁ Ῥόβερτος, καὶ θέλουσα ἡ Μαθίλδη νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἠναγκάσθη νὰ τὸν ἀνταλλάξῃ ἀντὶ τοῦ Στεφάνου. Ὁ πόλεμος μετὰ τῶν δύο ἀντιζήλων διήρκεσεν ἕξ ἔτη ὑπὸ διαφόρους περιπετείας καὶ ἐπὶ τέλους πρὸς βλάβην τῆς Μαθίλδης ἀναγκασθεῖσας νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Ἀγγλίαν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Στέφανος, καίπερ κύριος τοῦ πεδίου τῆς μάχης, δὲν ἐδυνήθη νὰ τύχῃ τῆς ἐπιθυμητῆς ἡσυχίας. Διὰ τῆς ἀδίκου κτήσεως τοῦ θρόνου ἀπώλεσε διὰ παντός τὸ ἐσωτερικὸν σέβας τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ· τούτου δὲ ἑλλείποντος, πᾶσα πρόκλησις εἰς ἀποστασίαν εὗρισκεν εὐδιάθετον ἀκρόασιν καὶ ἐτοιμοὺς χεῖρας. Τῆς Μαθίλδης ὁ υἱὸς Ἑρρίκος ἤδη 17ετής ἦλθεν ἀντ' αὐτῆς εἰς Ἀγγλίαν, ἀλλὰ μὴδὲν πρὸς τὸ παρὸν διαπράξας ἐπέστρεψε, πάλιν ἵνα καταλάβῃ τὴν Νορμανδίαν, ἣν ὁ πατὴρ αὐτοῦ Γοδοφρίδος μικρὸν πρὸ τῆς ἀποβιώσεώς του τῷ παρεχώρησε. Γήμας δὲ τὴν Ἐλεονώραν τὴν διεζευγμένην τοῦ Λουδοβίκου Ζ' σύζυγον ἠνωσε μετὰ τῶν ἰδίων πατρικῶν

κτημάτων τὴν Γουβέννην, τὴν Πικταυίαν καὶ πολλὰς ἄλλας ἐπαρχίας, καὶ ἤδη ἀπεβιβάσθη τὸ δεύτερον μετὰ στρατοῦ εἰς Ἀγγλίαν ὡς ἀντίπαλος ἰσχυρὸς τοῦ Στεφάνου, ὅστις ἐγκαταλειμμένος ὑπὸ τῶν κοσμικῶν καὶ κληρικῶν μεγιστάνων, ἠναγκάσθη νὰ συνομολογήσῃ συνθήκην εἰρήνης, δι' ἧς ἀνεγνώρισε τὸν Ἑρρίκον ἐπίδοξον τοῦ κράτους κληρονόμον. Τῶντι δὲ τελευτήσαντος τοῦ Στεφάνου (1154) παρέλαβεν ἀκωλύτως τὴν ἀρχὴν ὁ Ἑρρίκος Β' ἀρχηγέτης γενόμενος τῆς τῶν Πλανταγενετῶν ἐν Ἀγγλίᾳ δυναστείας, ἧτις διετήρησε τὴν ἐξουσίαν ὑπὲρ τὰς τρεῖς ἑκατονταετηρίδας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΗ'.

ΟΙ ΤΕΣΣΑΡΕΣ ΠΡΩΤΟΙ ΠΛΑΝΤΑΓΕΝΕΤΑΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ

(1154-1272).

§ 786. 1) **Ἑρρίκος Β' (1154-1189).** Ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἡσυχίας καὶ τάξεως εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὑπῆρξεν ἡ πρώτη τοῦ νέου βασιλέως φροντίς. Οἱ Βραδάντιοι ὑπεχρεώθησαν νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν Ἀγγλίαν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καὶ οἱ ὄχυροί τῶν ἱπποτῶν πύργοι ἐκτὸς ὀλίγων τινῶν καθηρέθησαν. Τὰς ὑπὸ τῶν Σκώτων καταληφθείσας βορείας ἐπαρχίας ὑπέβαλεν ὁ Ἑρρίκος πάλιν ὑπὸ τὸ κράτος του, ἐταπείνωσε τοὺς ληστρικοὺς κατοίκους τῆς Οὐαλίας καὶ ἥνωσε τὴν ἐν Γαλλίᾳ Βρετανίαν μετὰ τῶν λοιπῶν αὐτῷ κτήσεών του, ὥστε ἡ Γαλλία ἤδη ἀπεκόπη σχεδὸν ὁλοσχερῶς ἀπὸ τοῦ Καλητίου πορθμοῦ καὶ τῆς βορείας θαλάσσης. Ἐπιχειρίσας δὲ κατ' ἐπανάληψιν νὰ ἐπεκτείνῃ ἐν αὐτῇ τὸ κράτος του ἀπέτυχε, καὶ ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθη νὰ δώσῃ εἰς τὸν Λουδοβίκον Ζ' τὸν τῆς ὑποτελείας ὄρκον ὑπὲρ τῆς Νορμανδίας, ὑποχρεωθέντων καὶ τῶν υἱῶν του νὰ πράξωσι τὸ αὐτό, τοῦ μὲν Ῥιχάρδου ὑπὲρ τῆς Γουβέννης, τοῦ δὲ νεωτάτου Γοδοφρίδου ὑπὲρ τῆς Βρετανίας καὶ τοῦ πρεσβυτέρου Ἑρρίκου ὑπὲρ τῶν κομειτιῶν Ἀνδεγαυίας καὶ Μαίνης. Ἀλλ' ἐπειδὴ πάντες οὗτοι ἦσαν ἔτι ἀνήλικοι, ἡ ὀρκωμοσία των ἐνέφαινε προσποίησην μᾶλλον ἢ ἀλήθειαν. Ἐκτὸς δὲ τῶν πρὸς τὴν Γαλλίαν πολέμων τὰ κυριώτερα ἄλλα τῆς βασιλείας τοῦ Ἑρρίκου Β' γεγονότα ἦσαν ἡ πρὸς τὸν Θωμᾶν Βεκκέτιον διαφορά, ἡ χεῖρωσις τῆς Ἰρλανδίας καὶ αἱ πρὸς τοὺς υἱοὺς ἔριδες.

Ὁ κληρὸς ὠφελούμενος ἐκ τῶν προηγηθεισῶν ἐσωτερικῶν ταραχῶν κατ' ὀρθῶς νὰ γενῇ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας καὶ νὰ

κοινωνῇ μετὰ τῆς Ῥώμης ἄνευ εἰδήσεως τοῦ βασιλέως. Ὁ Ἑρρίκος θέλων νάναστείλῃ τὴν κατάχρησιν ταύτην ἀνέδειξεν ἀρχιεπίσκοπον Καντερβυρίας καὶ τρόπον τινὰ μητροπολίτην πάσης Ἀγγλίας τὸν ὅλως ἀφωσιωμένον αὐτῷ καγκελάριον *Θωμᾶν Βεκκέτιον* ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἤθελε τὸν εὐρὴ συνεργὸν πρόθυμον εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά πράγματα. Ἀλλ' οὗτος ἅμα χειροτονηθεὶς ἐφάνη αἰφνης θερμὸς ὑπέρμαχος τῶν συμφερόντων τοῦ πάπα καὶ τῆς ἐκκλησίας. Καὶ ἐδέχθη μὲν κατὰ τὴν ἐν Κλαρενδῶνι συγκροτηθεῖσαν κοινὴν σύνοδον (1164) ἕνεκα τῆς ἐπιμόνου αἰτήσεως τοῦ βασιλέως τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀρχαίας συνηθείας, τούτεστι τὴν ὑποταγὴν τοῦ κλήρου εἰς τὴν βασιλικὴν δικαιοδοσίαν, μετ' ὀλίγον ὅμως μετανοήσας διὰ τὴν παραχώρησιν ταύτην ἀπεφάνετο αὐτὴν ἄκυρον. Προκαλέσας δὲ οὕτω τὴν ὀργὴν τοῦ Ἑρρίκου καθ' ἑαυτοῦ, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ τάχιστα εἰς τὴν Φλανδρίαν. Τότε δὲ ὁ πάπας Ἀλέξανδρος Γ' ἠπέιλησεν ἀφορισμὸν καὶ ἀπαγόρευσιν εἰς τὸν βασιλέα, ἐὰν μὴ ὁ Βεκκέτιος ἤθελεν ἐπαναχθῆ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν του καὶ ἀναλάβῃ ὅλην αὐτοῦ τὴν ἀξίαν. Ὁ Ἑρρίκος εἰς δυσχερεῖς οἰκιακὰς περιστάσεις κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν διατελὼν ἐπέτρεψε τὴν ἐπάνοδον εἰς τὸν φυγάδα ἀρχιερέα. Αὐτὸς δὲ ἅμα ἀναλαβὼν τὸ ἀξίωμά του ἐπολιτεύθη ἔτι θρασύτερον, ὥστε, ἐκφράζοντός ποτε τοῦ βασιλέως τὴν κατ' αὐτοῦ ἀγανάκτησιν, τέσσαρες ἐκ τῶν παρόντων ἱππέων οἰκοθεν τῆς ἐκδικήσεως τὸ ἔργον ἀναλαβόντες εἰσέβαλον ἔνοπλοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου ἱεροῦργεῖ ὁ Βεκκέτιος καὶ ἔσφαξαν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ (1170). Ὁ φόνος, καίπερ ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τοῦ Ἑρρίκου ἐκτελεσθεὶς, οὐδὲν ἥττον ἀπεδόθη εἰς αὐτόν καὶ πᾶσα ἡ θλίψις, ἣν ἔδειξε διὰ τὴν ἀνόσιον πράξιν, πᾶσαι αἱ πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἀθωότητός του προσπάθειαι ἀπέβησαν μάταιαι· τέλος, ἵν' ἀποφύγῃ τὸν ἐπικείμενον ἀφορισμὸν, ἔπρεπε νὰ ὑποκύβῃ εἰς τὴν ταπεινωτικὴν μετάνοιαν καὶ νὰ ὁμώσῃ ἐπ' ἐκκλησίας τὴν κατάργησιν τῶν διατάξεων τῆς ἐν Κλαρενδῶνι συνόδου. Ὁ δολοφονηθεὶς ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τοῦ πάπα ἅγιος, χιλιάδες ἀνθρώπων ἐπορεύθησαν εἰς προσκύνησιν τοῦ τάφου αὐτοῦ· τοῦτο δ' αὐτὸ ἠναγκάσθη νὰ πράξῃ καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς.

Ἐν τῷ μεταξὺ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τούτων διενέξεων συνέβη καὶ ἡ κατάκτησις τῆς ὁμόρου Ἑρλανδίας. Ἡ νῆσος αὕτη ἢ παρ' Ἑλλήσιν Ἰέρνη καὶ παρὰ Ῥωμαίους *Hibernia*, ὡς εἴρηται, δωρηθεῖσα ἤδη πρότερον ὑπὸ τοῦ πάπα Ἀδριανοῦ Δ' εἰς τὸν Ἑρρίκον Β', ὅστις ὅμως, διαρκούσης τῆς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐριδός του, δὲν ἐδυνάθη νὰ ποιήσῃ οὐδεμίαν τῆς γενομένης δωρεᾶς χρῆσιν, εἶχεν ἔτι κατοίκους ἡμιαγρίους, τοὺς μὲν ἐκ Κελτῶν, τοὺς δὲ ἐκ Νορμαννῶν καταγομένους,

διατελοῦντας ὑπὸ 5 ἀδικόπως πρὸς ἀλλήλους ἐρίζοντας ἡγεμονίσκους· ἄλλως δὲ ἐμμένοντας πιστῶς εἰς τὸν περὶ τὰ μέσα τῆς πέμπτης ἑκατονταετηρίδος διὰ τοῦ ἱεροῦ Πατρικίου εἰσαχθέντα χριστιανισμόν. Εἰς τῶν ἡγεμονίσκων τούτων τὸ ὄνομα Δερμόντος ἐκβλήθεις ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐπεκαλέσατο τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου (1174), ὅστις προσωπικῶς τότε κωλυόμενος ἔπεμψεν ἐκεῖ πολλοὺς τῶν βαρῶνων του· καὶ ἐγκατέστησαν μὲν οὗτοι τὸν ἡγεμονίσκον, ἐπεχείρησαν δὲ νὰ προσκτῶνται ὑπὲρ ἑαυτῶν τόπους ἐν τῇ νήσῳ, ὅπερ ἐκίνησε τῶν ἐγγχωρίων τὴν μέριμναν καὶ δυσaréστησιν. Ἀφοῦ δ' ἔπειτα ὁ Ἑρρίκος αὐτὸς διεπεραιώθη μεθ' ὅλων τῶν ὑποτελῶν τῆς δυτικῆς παραλίας αὐτόσε καὶ ἐδειξε τὸ δωρητήριον ἐγγραφον τοῦ πάπα, οἱ κάτοικοι ὑπετάχθησαν εἰς αὐτὸν ἄνευ τινὸς ἀντιστάσεως. Αἱ μετὰ ταῦτα δὲ αὐτῶν ἀπόπειραι τοῦ νάποσεισωσι τὸν ξένον ζυγὸν καὶ νάπαλλαχθῶσι τῶν διηνεκῶς πρὸς τὰ ἀνατολικά τῆς νήσου συρρεόντων Ἀγγλῶν μεταναστῶν ἐναυάγησαν ἕνεκα τῆς ἰδίας αὐτῶν παντοτεινῆς διχονοίας.

Πόλεμός τις πρὸς τοὺς ἰδίους υἱούς, Ἑρρίκον καὶ Ῥιχάρδον, ἐτάραξε τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς τοῦ ἀδαμάστου Ἑρρίκου· ὁ πρεσβύτατος γαμβρὸς τοῦ Λουδοβίκου Ζ' βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ πρωρισμένος ἤδη διάδοχος τοῦ θρόνου ἀπέθανε χωρὶς νὰ συνδιαλλαγῇ μετὰ τοῦ πατρὸς· ἡ δὲ ἀνακάλυψις ὅτι καὶ ὁ νεώτερος Ἰωάννης, εἰς ὃν οὗτος ἐνεπιστεύετο ἰδίως μετέσχευ ὡσαύτως τῆς κατ' αὐτοῦ συνωμοσίας ἐκλόνησε τοσοῦτον τὸν ἤδη γεγηρακότα Ἑρρίκον, ὥστε μετοῦ πολὺ συνεπήγαγε τὸν θάνατόν του.

§ 787. 2) **Ῥιχάρδος ὁ Λεοντόθυμος (1189-1199).** Ἀναμιμνησκόμενος οὗτος ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα ἀδικήματος καὶ ὑπὸ τοῦ συνειδότης ἐλεγχόμενος ἐτιμώρησε μὲν πάντας τοὺς συνδραμόντας αὐτὸν εἰς τοῦτο, ἀντήμειψε δ' ἐξεναντίας τοὺς πιστοὺς τοῦ ἀποθανόντος βασιλέως ὁπαδούς. Ἐπὶ τῆς ἀπουσίας αὐτοῦ, ἥτις διήρκεσε πέντε ἔτη, 3 ἐν τῇ σταυροφορίᾳ καὶ 2 ἐν Γερμανικῇ αἰχμαλωσίᾳ, δεινὰ ταραχαὶ διέσεισαν τὴν Ἀγγλίαν· κατὰ πρῶτον ὁ ἐπίσκοπος Ἐλμος Γουλιέλμος Λόγκαμπος (Longchamp), εἰς ὃν ἀποδημήσας κατέλιπε τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ κράτους, κατεχρήσατο τῇ ἐπιτραπείᾳ αὐτῷ ἐξουσίᾳ καὶ συνέλαβε μάλιστα τὴν ιδέαν τῆς μεταδιώσεως τοῦ Ἀγγλικῆς στέμματος εἰς τὸν πενταετῆ ἐτι Ἀρθούρον δούκα τῆς Βρετανίας καὶ υἱὸν τοῦ Γοδοφρίδου πρεσβυτέρου καὶ ἀποδιώσαντος ἤδη ἀδελφοῦ τοῦ Ῥιχάρδου, ἵνα ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀνηλίκου διέπῃ αὐτὸς οὗτος τὸ κράτος. Ὁ Ἰωάννης νεώτερος τοῦ Ῥιχάρδου ἀδελφὸς ἀνέστειλε τὸ προκείμενον βούλευμα καὶ ἠνάγκασε τὸν προδότην ἐπίσκοπον νὰ μεταναστεύσῃ διὰ παντός

εἰς Γαλλίαν. Ἄλλ' ὅ,τι ἐκώλυσε νὰ γενῇ ὑπὲρ τοῦ συγγενοῦς του, τοῦτ' αὐτὸ ἠθέλησε νὰ ἐπιτύχῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ διὰ τῆς βοήθειας τοῦ Φιλίππου Αὐγουστοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας. Ὅθεν ἡ πρώτη τοῦ Ῥιχάρδου ἐπιχειρήσις ἅμα τῇ μετὰ ἐπανόδῳ του ὑπῆρξε πόλεμος δεινὸς πρὸς τὴν Γαλλίαν ὃ Ἰωάννης γονυπετῆς ἠτήσατο συγγνώμην καὶ ἔτυχεν αὐτῆς, ὃ δὲ Φίλιππος Αὐγουστος ἠττηθεὶς παρὰ Φρετευάλην οὐ μακρὰν τῆς Βανδόμης συνωμολόγησεν ἀνακωχὴν ἐπὶ ἓν ἔτος· μετὰ τὴν παρέλευσιν δὲ ταύτης ἤρξατο ἐκ νέου ὁ πόλεμος, ὅστις ὅμως οὐδὲν ἄλλο ἀποτέλεσμα ἔσχεν εἰμὴ τὸν φόνον τῶν ὑπηκόων καὶ τὴν δῆωσιν τῆς χώρας ἀμφοτέρων τῶν βασιλέων. Τελευταῖον δὲ συμφωνήθη μεταξὺ τῶν διαμαχομένων εἰρήνην πενταετῆς καὶ μετὰ τρεῖς μῆνας ἀπέθανεν ὁ Ῥιχάρδος εἰς πόλεμον, τὸν ὁποῖον πάλιν ἐπεχείρησε κατὰ τινος ὑποτελοῦς. Ἀπαιδὸς δὲ ἀποβιώσαντος αὐτοῦ διεδέχθη τὴν ἀρχὴν Ἰωάννης ὁ ἀκτῆμων.

§ 788. 3) **Ἰωάννης ὁ ἀκτῆμων** (Lackland) (1199-1216). Οὗτος ἐπεκλήθη οὕτω, διότι μόνος τῶν ἄλλων ἀδελφῶν του οὐδὲν εἶχε λάβῃ κτῆμα ἐκ τῆς πατρικῆς κληρονομίας. Ἄλλ' ἀντίπαλος αὐτοῦ ἔχων μείζονας ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀξιώσεις καὶ ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου Αὐγουστοῦ ἐπαρουσιάσθη εὐθὺς ὁ ἀνεψιὸς του Ἀρθούρος υἱὸς τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του Γοδοφρίδου. Ὅθεν ὁ Ἰωάννης ἠναγκάσθη νὰ κινήσῃ πόλεμον πρὸς ἀμφοτέρους· πρώτην δὲ ταύτην καὶ μόνην φοράν ἐπὶ τῆς ζωῆς του ἀνεδείχθη εὐτυχὴς νικήσας τοὺς ἐναντίους καὶ αἰχμαλωτεύσας τὸν Ἀρθούρον· τὴν εὐτυχίαν του ὅμως ταύτην διεδέχθησαν ὀλέθριαι ἀποτυχίαι καὶ καταστροφαί, διότι φρονεύσας ἰδιοχείρως τὸν ἀνεψιὸν του ἐκείνον προσεκλήθη ἀμέσως ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ὡς ὑπερτάτου Φεουδαϊκοῦ κυριάρχου νὰ δώσῃ λόγον περὶ τῆς πράξεως· ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐνεφανίσθη, ὁ Φίλιππος κατέλαβεν ἅπαντα τὰ ἐν τῇ μεσημβρινῇ καὶ δυτικῇ Γαλλίᾳ κτῆματά του ἐκτὸς τῆς Γουβέννης καὶ μέρους τινὸς τῆς Πικταυίας. Ὁ Ἰωάννης ἐν ᾧ ἀδρανῶς καὶ ἀπαθῶς ὑπέστη τὸ δυστύχημα τοῦτο, ἔδειξεν ὅμως τὴν ἀσύνητον τόλμην τοῦ νὰ περιπλεχθῇ εἰς ἀγῶνα πρὸς τὸν τότε κραταῖον πάπαν Ἰννοκέντιον Γ' ἀρνηθεὶς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Καντερβυρίας προχειρισθέντος καρδινάλιου Λάγκτωνος. Ὁ Ἰννοκέντιος, ὅστις οὐδὲν μέσον ἀσφαλίζον τὸ κράτος τῆς Ῥωμαϊκῆς ἱεραρχίας ἐφοβεῖτο, κατὰ μὲν τοῦ βασιλέως ἀπήγγειλε τὸν ἀφορισμόν, τὴν δὲ Ἀγγλίαν καθυπέβαλεν εἰς τὴν λεγομένην ἀργίαν (interdictum), ἥτοι εἰς τὴν κατὰπαυσιν πάσης ἐκκλησιαστικῆς πράξεως (1208). Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰωάννης παροξυνθεὶς ἔλαβεν αὐστηρότερα κατὰ τοῦ κλή-

ρου μέτρα, ἐντεῦθεν ἐκεῖνος ἀντεκδικούμενος ἐκήρυξεν αὐτὸν ἔκπτωτον τοῦ θρόνου (1212), ἀπέλυσε τοὺς ὑποτελεῖς τοῦ ὅρκου τῆς πρὸς αὐτὸν πίστεως καὶ ἐπέτρεψε τὴν ἐκτέλεσιν εἰς τὸν Φίλιππον Αὐγουστον, ὅστις ἀνεδέχθη αὐτὴν προθυμότατα. Τότε ὁ Ἰωάννης, ὅστις ἔμισεῖτο ὑπὸ τῶν βαρῶνων καὶ ἐπισκόπων ἕνεκα τῆς τυραννικῆς τραχύτητος καὶ τῶν καταπίεσεών του, ἰδὼν ἑαυτὸν αἰφνης ἐγκαταλειμμένον ὑπὸ πάντων καὶ παρὰ τὸ βάραθρον τῆς ἀπωλείας, κατέφυγεν εἰς τὸ πάντῃ ἀνάξιον βασιλέως καὶ αἰσχρὸν σωτηρίας μέσον, ὅπερ ὁ τοῦ πάπα λεγάτος τῷ προέτεινε, νὰ κηρύξῃ δῆλα δὴ τὸ ἐλεύθερον βασιλείου τῆς Ἀγγλίας ὡς ἰδιοκτησίαν τοῦ παπικοῦ θρόνου καὶ νὰ δεχθῇ τοῦτο πάλιν παρ' αὐτοῦ ὡς φέουδον ἐπὶ πληρωμῇ ἐτησίου φόρου (1213). Οὕτως ὁ Ἰννοκέντιος ἐπέτυχε τῶν ἱεραρχικῶν του βουλευμάτων, ἀλλ' οἱ Ἀγγλοι βαρῶνοι δὲν ἠρέσκοντο οὐδαμῶς εἰς τὴν κατὰστασιν ταύτην τῶν πραγμάτων. Ὅθεν ἐσπούδασαν νὰ ποσπάσωσιν ἀπὸ τοῦ ἐν ἀμχανίᾳ εὐρισκόμενου βασιλέως ἐλευθερίας καὶ μετὰ τὴν περὶ Βουβίνας ἦτταν αὐτοῦ (7 Ἰουλίου 1214), προστεθέντων εἰς τὴν ἔνωσιν αὐτῶν καὶ τῶν ἐπισκόπων, τὸν ἠνάγκασαν τέλος νὰ δεχθῇ τῇ 15 Ἰουνίου 1215 τὸν πολυθρήλητον μέγαν χάρτην τῶν ἐλευθεριῶν (*Magna charta libertatum*), δι' οὗ οὗτος ὑπεχρεώθη ἐνόρκως, ἐπ' ὀνόματι ἑαυτοῦ καὶ τῶν διαδόχων του, νὰ πέχη τοῦ λοιποῦ πάσης τοῦ καθεστώτος δικαίου προσβολῆς, νὰ μὴ εἰσπράττῃ ποτὲ ἐκτάκτους φόρους ἄνευ συναινέσεως βουλῆς (*παρλαμέντου*), ἥτοι συνεδρίου συγκειμένου ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρου κλήρου, τῶν βαρῶνων καὶ τῶν ἐλευθέρων γεωργῶν, νὰ μὴ ἐπιχειρῇ αὐθαιρέτους φυλακίσεις καὶ δημεύσεις καὶ τέλος νὰ νορθώσῃ καὶ πραγματοποιήσῃ τὸ ἐπὶ τῶν Ἀγγλικῶν Σαξονικῶν καὶ Νορμαννικῶν ἐθίμων τεθεμελιωμένον κυβερνητικὸν καὶ δικαστικὸν σύστημα. Ἐπιχειρήσαντος δὲ ἀκολούθως τοῦ δολίου Ἰωάννου νὰ καταστρέψῃ τὸν χάρτην τοῦτον, ὃν καὶ ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ἐκήρυξεν ἄκυρον ὡς μὴ χορηγηθέντα διὰ τῆς συναινέσεώς του, ἐντεῦθεν ἤρξατο πόλεμος ἐμφύλιος. Διὰ τοῦτο δὲ οἱ βαρῶνοι προσενεγκόντες τὸ στέμμα τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸν τοῦ Φιλίππου υἱὸν Λουδοβίκον ἠνάγκασαν τὸν ἐπίορκον βασιλέα εἰς φυγὴν, καθ' ἣν οὗτος ἀπέβίωσεν.

§ 789. 4) **Ἑρρίκος Γ' (1216-1272)**. Ἀνήλικος ἔτι ὁ Ἑρρίκος Γ' ὅτε διεδέχθη τὴν ἀρχήν, διατέλει ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν ἀνδρὸς ἐμπειροτάτου τοῦ κόμιστος τῆς *Πεμβρικίας Γουλιέλμου*, ὅστις διὰ τινος νίκης κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν ἠνάγκασε τὸν Λουδοβίκον νὰ παραιτηθῇ τὰς ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀξιώσεις του καὶ νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Ἀγγλίαν. Ἀμα δὲ ἀποθανόντος τοῦ εἰρημένου κόμιστος ἀνέλαβεν αὐτὸς τὰς ἡνίας τοῦ κράτους πρὶν ἔτι συμπληρώσῃ τὸ 20 ἔτος τῆς ἡλι-

κίας του, ἔδειξε τὴν πρὸς τὸ κυβερνᾶν ἀνικανότητά του διὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν στρατηγῶν καὶ ὑπουργῶν αὐτοῦ, διὰ τῆς πρὸς τοὺς ξένους εὐνοίας καὶ τῆς καταπίσεως τῶν ἐγγχωρίων καὶ διὰ τῆς παραβιάσεως τῶν δικαιωμάτων τῶν τε μεγιστάνων καὶ τοῦ δήμου, καίτοι ἐπὶ ἐκάστης νέας φόρων ἐγκρίσεως ἐπὶ 30 ἔτη ἐπανελάμβανε τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν τὴν ἐξασφάλισιν. Ἡ γενικὴ δυσaréστησις συνεπήγαγε τέλος (1258) στάσιν τινὰ τῶν βαρῶνων, οἵτινες, προϊσταμένου τοῦ ἐξ ἀδελφῆς γαμβροῦ τοῦ Ἑρρίκου καὶ κόμιτος τῆς Λεικεστερίας Σίμωνος τοῦ Μοντεφορτίου, ἠνάγκασαν τὸν βασιλέα κατὰ τὴν ἐν Ὁξονίᾳ γενομένην συνέλευσιν οὐ μόνον τοὺς ξένους νάποπέμψῃ, ἀλλὰ καὶ τὴν διεξαγωγὴν τῶν κυβερνητικῶν πραγμάτων νά ἐπιτρέψῃ εἰς συμβούλιόν τι συγκείμενον ἐξ 24 βαρῶνων· ἀλλὰ ζητήσας πάλιν οὗτος νάνατρέψῃ τὰποφασισθέντα προσέκαλεσε νέας στάσεις καὶ νέους ἐκ τοῦ συστάδην ἀγῶνας, ἕως οὗ συγκροτηθείσης μάχης κρίσιμου περὶ Λεύας (1264), ὃ κόμης τῆς Λεικεστρίας κατετρόπωσε τὸν βασιλικὸν στρατὸν καὶ αἰχμαλωτεύσας τὸν Ἑρρίκον ὑπεχρέωσεν αὐτὸν νά ἐπικυρώσῃ τὸ συμφωνηθὲν κυβερνητικὸν συμβούλιον. Ἀλλ' ὁ νικητὴς Σίμων διὰ τῆς αὐθαίρετου ἐξουσίας του διεγείρας καθ' ἑαυτοῦ ἰσχυράν τινα μερίδα τῶν εὐπατριδῶν ἠθέλησεν ἐναντίον ταύτης νά προσλάβῃ στήριγμα τὸν λαόν. Ὅθεν προσεκάλεσεν εἰς τὴν βουλὴν οὐ μόνον τοὺς κληρικοὺς καὶ τοὺς κοσμικοὺς μεγιστᾶνας, ἀλλὰ καὶ δύο ἀπεσταλμένους τῶν κατωτέρων εὐπατριδῶν, προσέτι δὲ καὶ τινας ἀντιπροσώπους τῶν πόλεων καὶ οὕτως ἔθετο τὰς πρώτας βάσεις τῆς βουλῆς τῶν κοινοτήτων, ἥτις ὑπῆρξε τὸ παράδειγμα ὅλων τῶν ἀντιπροσωπικῶν συνόδων τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἀλλ' οὐχ ἦττον ὁ τοῦ θρόνου ἐπίδοξος διάδοχος Ἐδουάρδος συναθροίσας περὶ ἑαυτὸν τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ βασιλέως κατέλυσε διὰ τῆς περὶ Εὐεσχαμ μάχης (1265), ἐν ἣ ἐπεσεν ὁ Σίμων, τὴν βαρωνικὴν ἀριστοκρατίαν καὶ κατάρθρωσε τὴν μεταξὺ βασιλέως καὶ λαοῦ συμφιλίωσιν. — Περὶ τῆς ἀποπερατώσεως τῶν πρὸς τὴν Γαλίαν διενέξεων διὰ τινος εἰρήνης γενομένης μετὰ τοῦ Λουδοβίκου Θ' ὅρα σελ. (490). Ἐπὶ τῆς βασιλείας δὲ τοῦ Ἑρρίκου Γ' κατωρθώθη καὶ ἡ χείρωσις τῆς Οὐαλίας, ὅπου εἶχεν ἔτι διατηρηθῆ μέρος τῶν ἀρχαίων Βρετανῶν ὑπὸ ἰδίου ἡγεμόνας.

Ὁ μέγας χάρτης τῶν ἐλευθεριῶν, δι' οὗ κατὰ πρῶτον περιορίσθη νομίμως ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἐν Ἀγγλίᾳ, καίπερ πολλάκις παραβιάσθεις, δὲν ἐπαυσε νά ὑποτρέφῃ τὸ ἐλεύθερον πνεῦμα, ὅπερ προϊόντος τοῦ χρόνου ἀνεπτύχθη θαυμασίως καὶ ἐπεκράτησε τέλος διὰ παντὸς ἐν τῷ Ἀγγλικῷ πολιτεύματι. — Αἱ πόλεις ὑπέκειντο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Νορμαννικῆς κατακτήσεως εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ βασι-

λέως καὶ τῶν χωροδεσποτῶν, εἰς οὓς ἐτέλουν ὠρισμένους, πολλάκις δὲ καὶ κατ' ἀρέσκειαν φόρους· αὐξανομένη δὲ εὐημερία ἐπέτρεψεν αὐταῖς ἰδίως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰωάννου νὰ ἐξαγοράσωσι παρὰ τῶν χωροδεσποτῶν στερουμένων χρημάτων ἄφεςιν τελῶν, ἐμπορικὰς ἐλευθερίας, πρὸς δὲ καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν ἰδίας ἀρχὰς πρὸς τὸ δικάζειν καὶ διοικεῖν. Τὸ Λονδίνον διὰ τοῦ Ἑρρίκου Α' ἤδη προσκτησάμενον ἰδίαν δικαιοδοσίαν καὶ πολλὰς ἐμπορικὰς ἐλευθερίας διεκρίθη ἰδίως ἐπὶ πλούτῳ καὶ ἰσχύϊ. Οἱ μικρότεροι τοῦ στέμματος ὑποτελεῖς ἀπεῖχον τῆς δαπανηρᾶς εἰς τὰς κοινὰς τοῦ κράτους συνόδους φοιτήσεως καὶ συνεχωνεύθησαν κατὰ μικρὸν μετὰ τῶν λοιπῶν ἐλευθέρων κατοίκων τῶν κομιτειῶν.

Ἡ Σκωτία πολλάκις, ἀλλὰ διὰ τῆς βίας μόνον εἰς φεουδαϊκὴν ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας ἐξάρτησιν διατελοῦσα πρὸς ταύτην διαμυχομένη καὶ ἔστιν ὅτε ἐσωτερικῶς ἐκ δυναστικῶν ἐρίδων κατασπαρραττομένη διεκρίθη κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἰς δύο μέρη: τὸ μὲν ἀποτελοῦν τὴν βορείαν ὄρεινὴν χώραν, ὅπου τὰ ἀρχαῖα ἦθῃ, ἔθιμα καὶ ἡ γλῶσσα διετηρήθησαν σταθερῶς, τὸ δὲ περιλαμβάνον τὴν νοτίαν κάτω χώραν, ἐν ἧ τὸ πρῶτον Ἀγγλοὶ Σάξονες, ἔπειτα δὲ Νορμαννοὶ προσελήφθησαν καὶ δι' αὐτῶν μεγαλειότερος πολιτισμός, Νορμαννὴ Γαλλικὴ γλῶσσα καὶ ἐπὶ τέλους τὸ φεουδαϊκὸν σύστημα εἰσέχθη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΘ'.

ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΙ ΠΛΑΝΤΑΓΕΝΕΤΑΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ

(1272-1399).

§ 790. 5) Ὁ Ἐδουάρδος Α' (1272-1307). Ἀμα ἐπανελθὼν ὁ Ἐδουάρδος μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ πατρὸς τοῦ Ἑρρίκου εἰς Ἀγγλίαν ἐτράπη κατὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Οὐαλίας Λουελόνου, ὡς ἀποπονηθέντος τὸν ὄρκον τῆς ὑποτελείας· καὶ κατὰ πρῶτον μὲν περιωρίσθη μόνον νὰ τὸν σωφρονίσῃ, ἀλλὰ μετὰ τινα ἔτη (1282), στασιασάντων αὖθις τῶν Οὐαλεσιῶν, καθήρεσεν ἐντελῶς τὸν ἡγεμονικὸν ἐκείνον οἶκον, τὴν δὲ χώραν ὑπέβαλεν εἰς τὴν ἄμεσον αὐτοῦ ἐξουσίαν καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Ἀγγλικῶν νόμων. Ὁ ἐνταῦθα δ' ἀκολούθως γεννηθεὶς ὁμώνυμος υἱὸς τοῦ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ πρίγκηπος τῆς Οὐαλίας, καὶ ἐπειδὴ οὗτος ὕστερον, ἀποβιώσαντος τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του, ἐγένετο διάδοχος τοῦ θρόνου, ἐντεῦθεν ἐπεκράτησεν ἕκτοτε ἡ συνήθεια τοῦ νὰ φέρωσι τὸν τίτλον ἐκείνον ὅλοι οἱ ἐπίδοξοι διάδοχοι τοῦ Ἀγγλικοῦ θρόνου. Κατὰ τὸν χρόνον δὲ τοῦτον

ἐξαφανισθείσης δι' ἀποδιώσεων τῆς δυναστείας τοῦ οἴκου *Κεννέθς* ἐν *Σκωτία* καὶ παραστάντων ὅχι ὀλιγωτέρων τῶν 13 μνηστήρων τοῦ θρόνου, ἐν οἷς εἶχον τὰς μεγαλειτέρας ἀξιώσεις οἱ δύο ἀπόγονοι ἀδελφοῦ τινος τοῦ προτελευταίου βασιλέως τῆς εἰρημένης χώρας, ὁ *Ἰωάννης Βαλλιόλης* καὶ ὁ *Ρόβερτος Βρύκιος*, ὁ *Ἐδουάρδος Β'* καθὼ κυριάρχης προσεκλήθη ὑπὸ τῆς Σκωτικῆς βουλῆς νάποφασίσῃ ὡς ἐπιδιαιτητής· προτίμησε δὲ οὕτω τὸν Βαλλιόλην καὶ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὸν ὅρκον τῆς ὑποτελείας (1292). Ζητήσας ὁμῶς ἐπανειλημμένως νά ὑποχρεώσῃ τοῦτον καὶ εἰς προσωπικὴν εὐθύνην ἀπέναντι τοῦ Ἀγγλικοῦ στέμματος τὸν ἠνάγκασε νά συμμαχήσῃ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου Α'. Συγκροτηθείσης δὲ περὶ Δουμβάρην μάχης (1296) ὁ *Ἐδουάρδος* ἐνίκησεν, ὡς νικητῆς δ' ἐξέβαλε τὸν Βαλλιόλην, ἀκολούθως δὲ κατέστειλε καὶ τὴν καταρχὰς εὐτυχῇ τῶν Σκώτων ἐπανάστασιν διὰ τῆς συλλήψεως καὶ ἀναιρέσεως τοῦ ἀνδρειοτάτου ἀρχηγοῦ αὐτῆς *Γουλλιέλμου Οὐαλλακίου* (1303). Ἀλλ' ὁμῶς δὲν ἐδυνήθη οὔτε νά ἐμποδίσῃ οὔτε νάνατρέψῃ τὴν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βαλλιόλου γενομένην ἀναγνώρισιν ὡς βασιλέως τῆς Σκωτίας ὁμωνύμου τινὸς υἱοῦ τοῦ *Ροβέρτου Βρυκίου*.

Ὁ *Ἐδουάρδος* ἐνεκα τῶν συνεχῶν πολέμων τοῦ περιῆλθε πολλάκις εἰς τὴν ἀνάγκην νά συγκαλέσῃ οὐ μόνον τοὺς κοσμικοὺς καὶ κληρικοὺς μεγιστάνας βαρῶνους καὶ ἐπισκόπους, ἀλλὰ καὶ ἀντιπροσώπους τῶν πόλεων καὶ κομιτειῶν, τῇ συγκαταθέσει τῶν ὁποίων ἤθελε νά εἰσπράττῃ φόρους. Ἀφοῦ ὁμῶς μὴ ἐπαρκῶν διὰ τῶν ἐκουσίως παραχωρουμένων εἰς τὰς δαπάνας ἐζήτησε καὶ διὰ τῆς βίας καὶ αὐθαιρεσίας ναυξήσῃ ἐκείνους, διήγειρε τότε τὴν κοινὴν δυσἀρέστησιν καὶ αὐτῶν τῶν βαρῶνων καὶ πρὸς κατάπausιν αὐτῆς ἠναγκάσθη νά ἐπικυρώσῃ μὲν τὸν μέγαν χάρτην νά ὑποσχεθῇ δὲ ὅτι δὲν θέλει ἐπιχειρήσῃ οὐδενὸς φόρου εἰσπραξὶν ἄνευ τῆς συνευδοκῆσεως τῶν συγκροτούντων τὴν βουλὴν ἐπισκόπων, βαρῶνων, ἱπποτῶν καὶ πολιτῶν. Εἰκαὶ δὲ πολλάκις ἔτι παρεβίασε τὴν ὑπόσχεσίν του, ἀλλ' ὁμῶς ἀνεγνώρισθη τὸ κυριώτερον τῆς βουλῆς δικαίωμα, ἡ ἐπιψήφισις φόρων παρόντων καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν πόλεων. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἐπὶ *Ἐδουάρδου* παρήχθη ἡ βουλὴ τῶν κοινοτήτων παρὰ τὴν τῶν λόρδων, καίτοι πολλαὶ ἔτι ἑκατονταετηρίδες παρῆλθον ἕως οὗ ἐκείνη θεωρηθῇ ὁ κύριος τοῦ ἔθνους ἀντιπρόσωπος.

§ 791. 6) *Ἐδουάρδος Β' (1307-1327)*. Οὗτος ὑπῆρξε κατὰ πάντα ἀνόμιος καὶ κατώτερος τοῦ ἰσχυροῦ καὶ ἱπποτικοῦ πατρὸς του. Ἐν ᾧ ματαίως ἐσπούδαζε νά προστατεύῃ τὸν εὐνοούμενον του *Γάλλον Πέτρον Γαυέστωνα*, ἄνθρωπον κοῦφον καὶ ἀλαζόνα,

κατὰ τῶν βαρόνων αὐτοῦ, οἵτινες ἐπὶ τέλους τὸν συνέλαβον καὶ τὸν ἀπεκεφάλισαν, ὁ Βρούκιος κυριεύσας ὅλα τὰ ὑπὸ τῶν Ἀγγλων μέχρι τοῦδε κατεχόμενα ὄχυρά φρούρια καὶ νικήσας τὸν Ἑδουάρδον ἐξησφάλισε τὴν αὐτονομίαν τῆς Σκωτίας. Ἡ βασιλὶς Ἰσαβέλλα συνώμοσε μετὰ τοῦ ἑραστοῦ αὐτῆς Μορτιμέρου, προσωκαϊώθη μέγα μέρος τῶν εὐγενῶν καὶ τὸν ὄχλον τοῦ Λονδίνου καὶ ἔπεισε τὴν βουλὴν νὰ κηρύξῃ μὲν τὴν καθαίρεσιν τοῦ συζύγου τῆς ἀνασκολοπισθέντος ἔπειτα διὰ πεπυρακτωμένου σιδήρου, νὰ ἀνυψώσῃ δὲ εἰς τὸν θρόνον τὸν υἱὸν τῆς Ἑδουάρδου.

§ 792. 7) **Ἑδουάρδος Γ' (1327-1377)**. Οὗτος θέλων νὰ μένῃ ἀνεξάρτητος ἀπὸ πάσης ἐπιδράσεως ἐνήργησε διὰ τῆς βουλῆς νὰ καταδικασθῇ καὶ ἀπαγχονισθῇ ὁ Μορτίμερος ὡς παραίτιος τοῦ φόνου τοῦ ἑαυτοῦ πατρός, τὴν δὲ μητέρα του ἀπέπεμψεν ἐκ τῆς αὐλῆς εἰς τινὰ ἑπαυλιν. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ βασιλέως τῆς Σκωτίας Ροβέρτου Βρυκίου († 1329) ὁ Ἑδουάρδος ἠνάγκασε τὸν τούτου υἱὸν καὶ διάδοχον Δαυίδ ὄντα ἔτι ἀνήλικον νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸν Ἑδουάρδον Βαλλιόλην τοῦ προτέρου βασιλέως Ἰωάννου Βαλλιόλου υἱόν, ὅστις οὐ μόνον ἀνεγνώρισε τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀγγλων, ἀλλὰ καὶ παρεχώρησεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὰς μεσημβρινὰς ἤτοι τὰς κρείττονας τῆς Σκωτίας χώρας. Ἀλλὰ σφόδρα δυσαρεστηέντες τούτου ἔνεκα οἱ Σκῶτοι ἐπανέστησαν μετοῦ πολὺ κατὰ τοῦ Βαλλιόλου καὶ μετὰ πολυετῆ ἀγῶνα ἐπανάγαγον πάλιν τὸν Δαυίδ εἰς τὸν θρόνον, καθ' ὃν μάλιστα χρόνον ὁ βασιλεὺς Ἑδουάρδος εἶχεν ἀπέλθῃ εἰς Γαλλίαν, ἵνα πραγματοποιήσῃ τὰς ἐπὶ τοῦ Γαλλικοῦ θρόνου αξιώσεις του. Καὶ ἡ μὲν πρόθεσις αὕτη τοῦ Ἑδουάρδου ἀπέβη εἰς τέλος ματαία, τὸ Ἀγγλικὸν ὅμως πολίτευμα ὠφελήθη ἐμμέσως διὰ τῶν ἐξωτερικῶν τούτων πολέμων· διότι ἔνεκα τῶν συνεχῶν κατὰ τοὺς πολέμους τούτους χρηματικῶν ἀμνηχανῶν, ὁ βασιλεὺς οὗτος ἠναγκάσθη νὰ συγκαλέσῃ πολλάκις κατ' ἐπανάληψιν (70κις) τὴν βουλὴν, ἥτις εἰς πᾶσαν ἐπιψήφισιν τῶν προτεινομένων εἰσφορῶν ἀπῆτει τὴν ἐπανόρθωσιν τινων παραπόνων καὶ ἐλλείψεων καὶ διὰ τῆς διαίρεσεως εἰς ἄνω βουλὴν περιλαμβάνουσαν ἀνωτέρους κληρικοὺς καὶ βαρόνους καὶ κάτω βουλὴν συγκειμένην ἐκ τῶν κατωτέρων εὐγενῶν καὶ ἀντιπροσώπων τῶν πόλεων ἔλαβε μορφήν σταθερωτέραν. Ἐκτὸς δὲ τοῦ δικαιοῦματος τῆς ἐπιψηφίσεως φάρων εἶχεν ἤδη τοῦτο τὸ τῆς βοηθείας ἢ συνεργίας ἐν τῇ νομοθεσίᾳ, ἰδίως δὲ ἡ βουλὴ τῶν κοινοτήτων ἐδύνατο νὰ ἐξετάζῃ καταχρήσεις δημοσίας καὶ τοὺς ὑπουργοὺς νὰ ὑποβάλλῃ, ὡς κατήγορος, εἰς δίκην.

Ὁ Ἑδουάρδος Γ' ὑπῆρξεν ὁ ἰδρυτὴς τοῦ περιφήμου Ἀγγλικοῦ

παρασῆμου τῆς κυανῆς περισκελίδος (Jarretière), εἰς τοῦ ὁποῖου τὴν ἰδρυσιν καὶ τὴν ἐμβληματικὴν ἐπιγραφὴν «hony soit qui mal y pense» ἔδωκεν, ὡς λέγεται, ἀφορμὴν ἢ κατὰ τὸν χορὸν ἀπολεσθεῖσα περισκελὶς τῆς περικαλλοῦς κομμίσσης τῆς Σαλισβούρας.

§ 793 8) **Ὁ Ῥιχάρδος Β' (1377-1399)**. Οὗτος υἱὸς τοῦ πολυθρῦλτου μέλανος ἡγεμόνος εἰς ἀναξίους εὐνοουμένους ἐν τῇ νεαρχῇ αὐτοῦ ἡλικίᾳ τὴν διαχειρίσιν τῶν δημοσίων πραγμάτων ἐπιτρέψας καὶ διὰ τοῦτο τὴν κοινὴν διεγείρας δυσἀρέστησιν ἐστερήθη διὰ τοῦ θεῖου τοῦ Θωμᾶ Βούκιγραμ δουκὸς Γλοκεστρίας καὶ τινος κυβερνητικῆς ἐπιτροπείας σχεδὸν πάσης ἐξουσίας (1386). Τότε δὲ κατὰ πρῶτον ἢ κατὰ βουλὴν εἰσήγαγε τακτικῶς εἰς δίκην ἐνώπιον τῆς ἄνω βουλῆς τὸν ὑπουργὸν Μιχαὴλ Πόλιον, τὸν ὁποῖον ἐξ ἀφανοῦς καταγόμενον γένους ὁ Ῥιχάρδος εἶχεν ἀναβιβάσει εἰς τὸ ὑπέρτατον τοῦτο ἀξίωμα, ἀναδείξας αὐτὸν καὶ κόμιστα Συρφολκίας. Ἡ δίκη αὕτη ἔλαβε πέρας διὰ τραχείας τοῦ κατηγορηθέντος καταδίκης. Ὁ εἰρημένος δούξ καὶ ἡ ὑπὸ τῆς βουλῆς ἰδρυθεῖσα κυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ ἀπέβησαν παντοδύναμοι μέχρι τοῦ 1389, ὅτε ὁ Ῥιχάρδος ἐπωφεληθεὶς τὴν τοῦ ἔθνους δυσανασχέτησιν διὰ τὴν κυριαρχίαν ταύτην τῶν μεγιστάνων, κατάρθρωσε νάναλᾶβῃ πάλιν τὴν ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν ὅμως διεχειρίσθη χειρὸν ἢ τὸ πρότερον, ἕως οὗ ὁ ὑπ' αὐτοῦ ἐξορισθεὶς Ἑρρίκος δούξ Λαγκαστρίας ἐκγονός τις τοῦ Ἐδουάρδου Γ' ἐπανελθὼν τὸν συνέλαβε, τὸν ἠνάγκασε νὰ παραιτηθῇ τὴν βασιλείαν καὶ κατέλαβεν αὐτὸς τὸν θρόνον. Περὶ δὲ τοῦ κηρύγματος τοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀκμάσαντος Οὐίκελφίου ἐρρήθη (σελ. 466-471).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ο'.

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΛΑΓΚΑΣΤΡΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ

(1399 — 1461)

§ 794. 1) **Ἑρρίκος Δ' (1399-1413)**. Οἱ τοῦ Λαγκαστρικοῦ οἴκου βασιλεῖς εἶνε πλάγιοι συγγενεῖς τῶν τοῦ οἴκου τῶν Πλανταγενετῶν. Ὁ δ' Ἑρρίκος δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς βασιλείας ἐπάλαισεν ἕνεκα τοῦ σφετερισθέντος θρόνου πρὸς μυρίας συνωμοσίας, τῶν ὁποίων τινὰς μὲν διὰ πραότητος καὶ ὑποχωρήσεως, ἄλλας δὲ δι' αἰματηρᾶς αὐστηρότητος ἐδυνήθη νὰ καταστείλῃ. Τὸν Ῥιχάρδον Β' ἐφόνευσεν ἐντὸς τῆς φυλακῆς ἢ κατ' ἄλλους ἄφησε νὰ διαφθαρή

ὕπὸ λιμοῦ, περιποητικὸς δ' εἰδείχθη ἰδίως πρὸς τὴν βουλὴν τῶν κοινοτήτων διὰ πολλῶν παραχωρήσεων ἵνα ἔχῃ τὴν συγκατάθεσιν τῆς εἰς τὴν ἐπιθήφισιν τῶν ὁποίων συνεχῶς ἀπῆπει εἰσφορῶν. Ὑπὸ τοιαύτας δὲ σχέσεις αὕτη οὐ μόνον ἰσχυροποίησε τὰ ὅποια εἶχε δικαιώματα καὶ προνόμια, ἀλλὰ προσεκτῆσατο καὶ νέα, ὅσων τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ μὴ δύνανται νὰ φυλακίζωνται τὰ μέλη αὐτῆς.

§ 795. 2) **'Ερρίκος Ε' (1413-1422)**. Ὁ ἀνδρεῖος υἱὸς αὐτοῦ, ἀφοῦ κατέβαλε τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Οὐίκλεφίου τοὺς καλουμένους Λολλάρδους, οἵτινες διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν δογμάτων ἐκείνου εἶχον παρεκτραπῆ εἰς πάντῃ δημοκρατικὰ φρονήματα, ἐζήτησε πρὸς κατάπαυσιν τῶν ἐσωτερικῶν ταραχῶν νὰ τρέψῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἔθνους πρὸς τὰ ἔξω· διὸ καὶ ἀνεκάνισε τὰς ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Γαλλίας ἀξιώσεις, ἐν ᾧ εἰς τοῦτο τὸν προεκάλουν ἡ τε πνευματικὴ ἀσθένεια τοῦ Καρόλου Σ' καὶ ἡ περὶ τὴν ἐπιτροπείαν ἕως τῶν Γάλλων μεγιστάνων. Κατὰ Αὐγούστον τοῦ 1415 ἀποδιδασθεὶς εἰς Νορμανδίαν κατέλαβεν εὐθὺς τὸ ὄχυρόν 'Αρφελεύριον καὶ τῇ 23 Ὀκτωβρίου ἐνίκησε τὴν λαμπρὰν περὶ 'Αζόγκουρτον νίκην, μεθ' ἣν οὐ μόνον τῆς Νορμανδίας, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς πρὸς ἄρκτον τοῦ Λαίγηνος χώρας ἐγένετο κύριος, ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν τοῦ Καρόλου Σ' θυγατέρα καὶ ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει ὅτι θέλει τὸν διαδεχθῆ μετὰ θάνατον ἐπ' ἀνέκκλητον οἰκάδε· ἀπέβίωσεν ὅμως πρὸ αὐτοῦ καταλιπὼν υἱὸν ἔχοντα ἡλικίαν ἐννέα μόνον μηνῶν τὸν 'Ερρίκον.

§ 796. 3) **'Ερρίκος Σ' (1422-1461)**. Οὗτος ἔλαβε μὲν ἅμα ἀποθανόντος τοῦ Καρόλου Σ' τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας ἐπιτροπεύμενος ἐνταῦθα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνηλικιότητός του ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου θεῖου του τοῦ δουκὸς Βεδιφορδίου, ἐνῶ ὁ νεώτερος θεῖός του δούξ Γλοκηστρίας εἶχεν ἀναλάβῃ τὴν κυβέρνησιν τῆς 'Αγγλίας. Ἐπὶ τέλους ὅμως μετ' ἄλλεπαλλήλους ἤττας, τὸν θάνατον τοῦ Βεδιφορδίου τοῦ κυριωτέρου 'Αγγλικοῦ στηρίγματος καὶ μετὰ τὰς ἐπελθούσας ἐν 'Αγγλίᾳ ἐμφυλίους στάσεις ἀπέβαλεν ἅπαντα τὰ ἐν τῇ Γαλλίᾳ κτήματα πλὴν τοῦ Καλητιοῦ καὶ τινων νήσων καὶ ἔκτοτε οὐδεμία 'Αγγλικὴ κυβέρνησις εἰδείχθη ποτὲ σπουδαίως εὐδιάθετος εἰς ἐπιχειρήσιν μεγάλων ἡπειρωτικῶν κατακτήσεων. Ἡ ἀπώλεια δὲ αὕτη καὶ ἡ προσήλωσις τοῦ ἀνικάνου βασιλέως εἰς ἀνθρώπους κοινῶς μισουμένους παρήγαγον ἐν τῇ βουλῇ ἰσχυρὰν ἀντιπολιτευσέως μερίδα, τῆς ὁποίας ἡγεῖτο ὁ ἐξάδελφος ἐκείνου 'Ριχάρδος δούξ τοῦ Εὐοράκου. Περιπεσόντος δὲ τοῦ 'Ερρίκου εἰς νόσον ψυχικὴν, παραφροσύνην, ὁ 'Ριχάρδος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς καταστάσεως ταύτης τοῦ βασιλέως ἔλαβε δις τὸ ἀξίωμα τοῦ προστά-

του (προτέκτωρ)· ἀπεξεδύετο δὲ τούτου πάλιν ὡς αἰεὶ ἡ βασίλισσα καὶ οἱ περὶ αὐτὴν παρετήρουν σημεῖα ἀναρρώσεως παρὰ τῷ βασιλεῖ. Ἀλλὰ τέλος παρῆλθεν εἰς τὸ μέσον προτείνων ἀξιώσεις ἰδίας ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, διότι ἡ μήτηρ αὐτοῦ κατήγετο ἀπὸ τοῦ δευτέρου υἱοῦ τοῦ Ἐδουάρδου Γ', ἐν ᾧ ὁ Λαγκαστρικὸς οἶκος εἴλκε τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ τρίτου υἱοῦ αὐτοῦ· ὥστε τὰ εἰς τὸν θρόνον δικαιώματά του ἦσαν ἐπικρατέστερα παρὰ τὰ τοῦ Ἑρρίκου ς'. Ἐντεῦθεν δὲ ἀνεφύη ὁ δεινὸς καὶ μακρὸς πόλεμος τοῦ ἐρυθροῦ συμβόλου τοῦ Λαγκαστρικοῦ οἴκου καὶ τοῦ λευκοῦ ῥόδου συμβόλου τοῦ Εὐορακικοῦ οἴκου (1459-1485). Ὁ Ῥιχάρδος μετὰ τινα νίκην τῆς μερίδος του περὶ Νορθαμπτῶνα (1460) ἀπαγαγὼν τὸν βασιλεῖα αἰχμάλωτον εἰς Λονδίνον ἀνεγνωρίσθη οὐ μόνον προστάτης διαρκῆς τοῦ κράτους, ἀλλὰ καὶ διάδοχος τοῦ θρόνου ἐπὶ ἀποκλείσει τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἑρρίκου. Ἡ ἀτρόμητος καὶ πολυμήχανος βασίλισσα Μαργαρίτα σπεύδουσα νὰ διατηρήσῃ τὰ δικαιώματα τοῦ υἱοῦ τῆς ἀνεκαίνισε τὸν πόλεμον συναθροίσασα ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐκ Σκώτων, Οὐαλίων καὶ ἄλλων τὸν συγκροτηθέντα στρατόν της εἰς τὸ βόρειον τοῦ κράτους μέρος· ὁ δὲ Ῥιχάρδος ἐκστρατεύσας κατ' αὐτῆς ἠττήθη ἐν τῇ περὶ Οὐάκεφίλδιον μάχῃ, ἡττημένη καὶ ἐπὶ μυρμηκίᾳ ὥς ἐπὶ θρόνου τεθείς ἐνεπαίχθη καὶ εἰς τέλος ἐφρονεύθη. Ἀλλ' ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἐδουάρδος ἐξακολούθησάντος ἔτι πεισματωδέστερον τοῦ πολέμου κατεστράφησεν ὁλοσχερῶς περὶ Ταουντῶνα τὴν Λαγκαστρικὴν μερίδα καὶ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΑ'.

ΤΡΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΕΥΟΡΑΚΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ (1461-1485).

§ 797. 1) Ἐδουάρδος Δ' (1461-1483). Ἡ Μαργαρίτα, ἀποτυχοῦσης τῆς νέας αὐτῆς ἀποπείρας τοῦ νὰ ποκαταστήσῃ τὸν σύζυγόν της διὰ τῆς βοηθείας Γαλλικοῦ καὶ Σκωτικοῦ στρατοῦ, ἠνώθη μετὰ τοῦ κατὰ τοῦ Ἐδουάρδου δυσαρρεστηθέντος καὶ εἰς Γαλλίαν καταφυγόντος ἰσχυροῦ κόμιστος Οὐαρουϊκού καὶ τοῦ γαμβροῦ τούτου δουκὸς τῆς Κλαρεντίας, ὅστις ἐπανελθὼν εἰς Ἀγγλίαν ἐφυγάδευσε μὲν τὸν Ἐδουάρδον Δ' εἰς Ὀλλανδίαν, τὸν δ' Ἑρρίκον ς' ἀπὸ τῆς φυλακῆς εἰς τὸν θρόνον ἐπανήγαγε (1470) καὶ ἀνέλαθεν ἤδη αὐτὸς τοῦ κράτους τὴν κυβέρνησιν. Ἀλλ' ἐν τούτῳ ὁ Ἐδουάρδος Δ' ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ κηδεστοῦ καὶ φίλου του τοῦ δουκὸς τῆς Βουρ-

γουνδίας Καρόλου ἐνεφανίσθη πάλιν μετοῦπου (1471) εἰς τὴν Ἀγγλίαν, κατετρόπωνσεν ὁλοσχερῶς ἐν τῇ περὶ Βάρνετον συγκροτηθείσῃ μάχῃ τὸν Οὐαρουϊκόν, ὅστις ἐφονεύθη μετὰ πολλῶν ἄλλων Λαγκαστριδῶν, ἀκολούθως δὲ καὶ τὴν ἄρτι ἀποβιβασθεῖσαν βασιλίδαν Μαργαρίταν περὶ Τεουξιδύρου (Tewksbury). Καὶ αὕτη μὲν αἰχμαλωτευθεῖσα διέμεινεν ἐν φυλακῇ μέχρι τοῦ 1482, ὅτε ἐξηγοράσθη ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΑ' βασιλέως τῆς Γαλλίας· ὁ δὲ υἱὸς τῆς περιῦδρισθείς κατεκόπη μεληδόν, οἱ ἐπισημότεροι τῶν Λαγκαστριδῶν ἀπεκεφαλίσθησαν καὶ ὁ δυστυχὴς Ἑρρίκος ε' ἀπέθανεν αἰφνιδίως ἐν τῇ εἰρκτῇ πιθανῶς δι' ἐγχειριδίου τοῦ Ῥιχάρδου δουκὸς Γλοκεστρίας. Τοιουτοτρόπως ἅπας ὁ Λαγκαστρικὸς οἶκος ἐξηφανίσθη, ὁ Γεώργιος δούξ τῆς Κλημεντίας ἐπνίγη, ὡς λέγεται, ἐντὸς πίθου Μονεμβασιώτου οἴνου· μόνος δὲ ὁ Ἑρρίκος Θεοδωρίδης (Tudor) ἐδυνήθη νὰ διασωθῇ εἰς Βρετανίαν.

§ 798. 2) **Ὁ Ἐδουάρδος Ε' (1483)**. Οὗτος ἀνακηρυχθεὶς παραυτίκα ὑπὸ τοῦ ἀνοσίου ἐπιτρόπου καὶ θεοῦ τοῦ δουκὸς τῆς Γλοκεστρίας νόθος τοῦ Ἐδουάρδου Δ' υἱὸς ἀπεκλείσθη τοῦ θρόνου, τὸν ὅποιον αὐτὸς οὗτος κατέλαβεν ὡς Ῥιχάρδος.

§ 799. 3) **Ῥιχάρδος Γ' (1483-1485)**. Ἀλλὰ καὶ οὗτος διὰ τῆς μετοῦπου θανατώσεως ἐν τῇ φυλακῇ τοῦ Ἐδουάρδου Ε' καὶ δι' ἄλλων ὁμοτήτων διεγείρας καθ' ἑαυτοῦ τὴν κοινὴν ἀγανάκτησιν προεκάλεσε στάσιν, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἀνεφάνη ὁ εἰς Βρετανίαν, ὡς προεῖρηται, καταφυγὼν ἔσχατος Λαγκαστρίδης, Ἑρρίκος Θεοδωρίδης ὁ Ῥιχμουδικός, ὅστις ἐν τῇ περὶ Βοσούορθον (Bosworth) μάχῃ κατετρόπωνσε καὶ ἐφόνευσε τὸν Ῥιχάρδον καὶ ἀναγνωρισθεὶς βασιλεὺς ὡς Ἑρρίκος Ζ' ἀρχηγέτης τῆς δυναστείας τῶν Θεοδωριδῶν ἤνοιξε διὰ τῆς μετὰ τῆς Ἑλισάβετ θυγατρὸς τοῦ Ἐδουάρδου Δ' συζεύξεώς του τὰς ἀξιώσεις ἀμφοτέρων τῶν μέχρι τοῦδε ἀντιμαχομένων οἰκῶν. Ἀλλ' οὐχ ἥττον ὁ ἀμοιβαῖος ἐρεθισμὸς τῶν δύο ἀριστοκρατικῶν μερίδων, τῶν ὁποίων προΐσταντο οἱ δύο κλάδοι τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, διήρκεσε πολλὸν ἔτι χρόνον καὶ μετὰ τὴν περὶ διαδοχῆς τοῦ θρόνου ἔριν.

Ὁ μικρὸς ἐμφύλιος πόλεμος ἡλάττωσε μεγάλως τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ ἀξίωμα τῶν ἀρχαίων βαρῶνων καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐξύψωσε τὴν τε βασιλείαν καὶ τὴν τάξιν τῶν πολιτῶν· φρόνημα δὲ ἀστικὸν ὑπερίσχυσε τοῦ ἱπποτικοῦ φρονήματος τοῦ μεσαιῶνος. Ὁ πολιτισμὸς ὅμως ἐξέπεσε καὶ τὰ ἤθη ἐξηγριώθησαν ἕνεκα τῶν συνήθως ἀπὸ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἀχωρίστων ὁμοτήτων.

Ἡ Σκωτία καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος διετέλει ἐν

ἐχθρική πρὸς τὴν Ἀγγλίαν σχέσει, ἥτις προεκάλει συνεχῶς ἔριδας καὶ πολέμους. Συχνὴ ἀνηλικοότης τῶν βασιλέων, ἰσχύς καὶ θράσος τῆς ἀριστοκρατικῆς μερίδος, ἰδίως ἡ ἀνεξάρτητος θέσις τῶν ὀρεινῶν ἀρχηγῶν καὶ σκαιότης τῶν ἡθῶν ἀνέδειξαν τὴν χώραν πολλάκις θέατρον ἀγρίων φατριῶν καὶ ἐπανειλημμένων ἐρίδων μεταξὺ τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ βασιλέως.

Ἡ ἐξουσία τοῦ βασιλέως ὑπῆρχε λίαν περιορισμένη διὰ τῆς ἰσχύος τῆς εὐαρίθμου μὲν, κυρίας δὲ πάντων σχεδὸν τῶν ἀκινήτων κτημάτων φρουδαϊκῆς ἀριστοκρατίας, τῆς ὁποίας τὰ ἐπιφανέστερα μέλη ἐξωμοιοῦντο ἐν ταῖς ἐαυτῶν ἐπαύλεσι πρὸς ἀνεξαρτήτους ἡγεμόνας. Εἰς τὰς ὑπ' αὐτῆς καὶ τοῦ εἰς τὸ στέμμα ἀφωσιωμένου κλήρου συγκροτούμενας κοινὰς συνόδους προσετέθησαν ἀπὸ τοῦ 1325 ἔτους καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν πόλεων, οἵτινες ὅμως οὔτε πολυάριθμοι ἦσαν οὔτε ἱκανῶς ἰσχυροί, ὥστε νάντιροπῶσι πρὸς τὰς δύο ἐκείνας τάξεις.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

ΣΚΑΝΔΙΝΑΥΟΙ

(ΔΑΝΟΙ, ΣΟΥΗΔΟΙ, ΝΟΡΒΗΓΟΙ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΒ'.

ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΣΚΑΝΔΙΝΑΥΙΑΣ. ΔΑΝΟΙ

§ 800. **Χώρα, ἔθνη.** Σκανδιναυὰ λέγονται κυρίως ἡ Σουηδία καὶ Νορβηγία, εἴτα δὲ ἡ Δανία, ἥτις τὸ πάλαι ἐλέγετο κυρίως Κιμβρική χερσόνησος. Ὅριζεται δὲ ἡ Σκανδιναυία Β ὑπὸ τοῦ βορείου Ὠκεανοῦ, Α ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας καὶ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, Ν ὑπὸ τῆς Βαλτικῆς καὶ τῆς βορείου θαλάσσης καὶ Δ ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ. Ὅρη δὲ ὑψοῦνται τὰ Λαπωνικά καὶ αἱ μεταξὺ Νορβηγίας καὶ Σουηδίας Ἀλπεις. Ποταμοὶ δὲ ὁ Τορνέας, ὁ Γλόμετος. Λίμναι δὲ ἐν Σουηδίᾳ ἡ Μαιλάρη, ἡ Βεττέρη, ἡ Βενέρη καὶ ἐν τῇ Νορβηγίᾳ ἡ Μιαϊσένη.

Δαοὶ δὲ κατῴκου, Φίννοι, Λάπωνες, Γερμανοὶ (Γότθοι, Κίμβροι), οἱ δὲ Νορμαννοὶ ἦν κοινὸν ἵσως ὄνομα Δανῶν καὶ Νορβηγῶν. Ἀλλ' ἰδῶμεν ἐκάστην ἰδίᾳ.

§ 801. **ΔΑΝΙΑΣ χώρα, μυθιστορικοὶ χρόνοι.** Ἡ Δανία συνίσταται ἐκ τῆς Ἰουτλανδίας κειμένης πρὸς Β, τοῦ Σλεσβιγίου πρὸς Ν ἐκείνης, τοῦ Ὀλστείνου πρὸς Ν τούτου καὶ ἐκ τῶν νήσων Σηλανδίας, Φιονίας, Λαλανδίας κειμένων πρὸς Α καὶ ἄλλων πολλῶν νησίδων.

Τὰ ὄρη τῆς Δανίας εἶνε μικροῦ λόγου ἄξια. Τὸ δ' ἔδαφος καρποφόρον παράγον δημητριακοὺς καρποὺς ἔχει πλούσια λατομεῖα ἀσβεστολίθων. Τὸ δὲ κλίμα οὐχὶ μὲν λίαν ψυχρὸν ἀναλόγως τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως, ἀλλ' ὑγρὸν ἢ δ' ἀτμόσφαιρα ὀμιχλώδης, διὸ καὶ ἡ πόα εἶνε πάντοτε χλοερά.

Μυθιστορικοὶ χρόνοι, Ἑδδαι. Παρ' Ἑροδότῳ, Πλίνῳ καὶ Τακίτῳ οὐδὲν ὥρισμα ἐστὶν περὶ Δανίας μανθάνομεν. Ἐπὶ δὲ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἀλφρέδου τοῦ μεγάλου (871-901 μ. Χ.)

ἐγένετό πως γνωστός ὁ τῶν Δανῶν βίος ὑπὸ δύο ὁδοιπόρων Ὀδέρου καὶ Οὐύλστανου. Ἡ δὲ μόνη περὶ τῆς ἀρχαίας θρησκείας, θεογονίας καὶ τοῦ βίου τῶν πρὸ Χριστοῦ Δανῶν πηγὴ εἶνε αἱ Ἑδδαὶ ἥτοι συλλογὴ ἀρχαίων δημοδῶν ἀσμάτων. Διακρίνονται δὲ αἱ Ἑδδαὶ εἰς ποιητικὴν ἀρχαιότεραν καὶ πεζὴν νεωτέραν ἐκείνης. Ἐν τῇ ποιητικῇ ταύτῃ συλλογῇ ἀπαντῶσι μυθολογικά, ἱστορικά καὶ παραγγέλματα διδακτικά κάλλιστα.

Παραγγέλματα. Ἐν τινι Ἑδδᾷ Χάβα-Μάλ κεῖνται τὰ διδάγματα τάδε: «Μὴ κατοίκει πολὺν χρόνον παρὰ τῷ αὐτῷ ξενίζοντί σε, ἵνα μὴ γείνης πρὸς αὐτὸν βάρος.—Μὴ καταφρόνει τὸν ἄγνωστον ξένον, διότι ἄγνωστis τίς δύναται νὰ εἶνε.—Μυστικόν τι τηρεῖται πιστῶς ὑφ' ἐνὸς ἀνθρώπου, οὐχὶ δὲ ὑπὸ δύο· ὅ,τι δὲ τρεῖς γινώσκουσι δὲν εἶνε μυστικόν. Νέος ὢν περιεπάτουσιν ποτὲ μόνος καὶ ἐπλανήθην. Ὅτε εὖρον σύντροφον, ἐνόμισα ὅτι εἶμαι πλούσιος· ὁ ἄνθρωπος ἄρα εἶνε ἡ χαρὰ τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ ἐν τῇ πεδιάδι μεμονωμένον δένδρον οὐδόλως καρποφορεῖ· τὸ αὐτὸ πάσχει καὶ ἐκεῖνος ὃν οὐδεὶς ἀγαπᾷ· διατί λοιπὸν ζῇ;—Ἀγάπα τὸν φίλον σου καὶ τὸν φίλον τοῦ φίλου σου· ἀλλὰ μὴ ἀγάπα τὸν φίλον τοῦ ἐχθροῦ σου.—Ἄν ἔχῃς φίλον ᾧ πίστιν δίδεις καὶ παρ' οὗ τινος θέλεις νὰ λάβῃς τι ἀνάμιξον τὴν σὴν μετὰ τῆς ἐκείνου καρδίας, ἀντάλλασσε δῶρα καὶ ἐπισκέπτου συνεχῶς αὐτόν. Ἡ μὴ πατουμένη ὁδὸς φράσσεται ὑπὸ τῶν χόρτων.—Ἐὰν ἔχῃς φίλον, εἰς ὃν δὲν δίδεις πίστιν, ἀλλὰ θέλεις νάπολαύῃς τῆς εὐνοίας αὐτοῦ, οὐμίλει πρὸς αὐτὸν ἡδέως, ἀλλὰ μένε ἐνδομύχως πανούργως καὶ ἀπόδιδε ἀπάτην ἀντὶ ἀπάτης.—Αἰρετώτερον νὰ ζῇ τις ἀθλίως ἢ νὰ μὴ ζῇ, νὰ ἦνέ τις τυφλὸς ἢ νάναβῃ ἐπὶ τῆς πυράς». Τοιαῦτα καὶ ὅμοια τούτοις διδάσκουσι σὺν τῇ ποιητικῇ Ἑδδᾷ διὰ γλώσσης ἀπλῆς Ἰσλανδικῆς οἱ ἀνώνυμοι καὶ ἄγνωστοι ποιηταὶ τῶν Ἑδδῶν.

Κοσμογονία, θεογονία, ἥρωες. Ἐν ἀρχῇ τῶν αἰώνων ὑπῆρχε μόνον χάος καὶ δύο χῶραι Νεφέλχειμ καὶ Μουσπελχέιμ, ἐν ᾗ ἐγεννήθη ἐξ ὑετοῦ, χιόνος καὶ ἄλλων στοιχείων ὁ γίγας Ὑμέρ.

Ὑμέρ, Ἀουβούμβλα, Βουρῆς, Βῶρ, Ὀδίν. Ἐκ τοῦ ἰδρωτός τοῦ Ὑμέρ κοιμωμένου ἐγεννήθη εἰς ἀνὴρ, μία γυνὴ καὶ εἰς ἑπτακέφαλος υἱός. Ἐκ τούτων ἐγεννήθη ἡ πονηρὰ τῶν γιγάντων φυλή. Ἐγαλούχῃσεν δὲ τὸν Ὑμέρ ἡ βοῦς Ἀουβούμβλα διὰ τεσσάρων ποταμῶν γάλακτος. Αὕτη δὲ λείχουσα κρημνοὺς ἅλατος καὶ πάχνης ἐξήγαγε κατὰ μικρὸν τὸν Βουρῆν ἄνδρα εὐειδῆ. Τούτου δὲ ὁ υἱὸς Βῶρ μετὰ τινος γιγαντίδος ἐγέννησεν τὸν Ὀδῖνον καὶ ἄλλους ἄρχοντας οὐρανοῦ τε καὶ γῆς. Οἱ ἀπόγονοι δὲ οὗτοι τοῦ Βῶρ φονεύσαντες τὸν Ὑμέρ καὶ ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ πνίξαντες ἅπαντας τοὺς γίγαντας πλὴν ἐνὸς μόνου

ἐποίησαν ἐκ μὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ τὴν γῆν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χάους στρογγύλην καὶ περιέζωσμένην ὑπὸ τοῦ ὠκεανοῦ, ἐκ δὲ τοῦ κρανίου τὸν οὐρανόν.

Ἀστέρες, πρωτόπλαστοι Ἄσκ καὶ Ἑμβλα, Μιτγάρδ. Μετὰ τοῦτο οἱ θεοὶ μετῆνεγκον τοὺς ἐν τῇ Μουσπελχειμ περιέπταμένους σπινθήρας εἰς τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ, ἵνα φωτίζωσιν αὐτόν. Ἐκ δὲ στελεχῶν δύο δένδρων, ἅπερ ἐν περιπάτῳ εὔρον οἱ υἱοὶ τοῦ Βῶρ ἐπιπλέοντων ἐπὶ τῶν κυμάτων ἔπλασαν μεταποιήσαντες ταῦτα ζεύγος ἀνθρώπων: ἄνδρα ὀνομασθέντα Ἄσκ καὶ Ἑμβλαν, οἷς ὥρισαν κατοικίαν τὸ Μιτγάρδ. Οἱ δὲ θεοὶ κατόκουν τόπον εὐδαίμονα καὶ θελκτικὸν Ἀσγάρδ ὅμοιον τῷ παραδείσῳ τῆς Πεντατεύχου, ἢ τῷ Ὀλύμπῳ τῶν μακάρων τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας. Πάντων δὲ τῶν ἐν Ἀσγάρδ θεῶν ὕπατος ἦν ὁ Ὀδίν, θεὸς τοῦ πολέμου, ποιητῆς καὶ συντηρητῆς τοῦ σύμπαντος. Μετὰ τὸν Ὀδῖνα ἦν ἡ Φρεία ἡ Φρίγγα θεὰ καὶ αὕτη τοῦ πολέμου οἰοεὶ Ἀθηνᾶ τις τῶν Ἑλλήνων. Ὁ δὲ τοῦ Ὀδίνος καὶ τῆς Φρείας πρωτότοκος υἱὸς Θῶρ, ὁ ἀνδρείοτατος καὶ ἰσχυρότατος τῶν θεῶν, ἤρχε τῶν ὤρων τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ ἰδίᾳ τοῦ κεραυνοῦ, δι' οὗ ἐβαλεν ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων τοὺς γίγαντας. Τὸν Θῶρ οἱ Ῥωμαῖοι ἐθεώρουν ὡς τὸν Δία. Ὀδὶν δὲ, Φρεία καὶ Θῶρ συνεκρότουν τὸ ἐν οὐρανῷ συμβούλιον τὸ ἀνώτατον πάντων. Ὑποδεέστεροι δὲ θεοὶ ἦσαν ἕτερος υἱὸς τοῦ Ὀδίνος ὁ Βάλδερ καλὸς τε τὴν ὕψιν καὶ κραταῖος τὸ σῶμα καὶ τὴν διάνοιαν· ὁ Νιϋρδ ὁ Ποσειδῶν τῶν Σκανδιναυῶν καὶ ὁ τῆς γῆς ἔφορος Φρεϋξ. Πρὸς τούτοις ὁ Βραγέ θεὸς τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ῥητορικῆς καὶ ἄλλοι ἄλλων ιδιοτήτων καὶ καθηκόντων θεοί. Οὐχ ἤττον ἄξια θεῶν καθήκοντα εἶχον αἱ δώδεκα θεαὶ αἱ ἔφοροι, ἡ μὲν τῆς ἐπιστήμης καὶ χρηστοηθείας, ἡ δὲ τῆς ἱατρικῆς, ἡ δὲ τῆς καθαριότητος, ἡ δὲ τοὺς ἐραστὰς συνδιαλάττουσα, ἡ δὲ τοὺς ἀπίστους τιμωροῦσα. Δώδεκα δὲ ἄλλαι Οὐαλκυρίαι καλούμεναι ἴδιον εἶχον ἔργον νὰ προσφέρωσι τὸ ὑδρόμελι, τὴν ἀμβροσίαν τῶν Σκανδιναυῶν θεῶν, πρὸς τοὺς ἀθανάτους τῆς Οὐαλχάλλας τῆς ἀπειρομεγέθους ταύτης τοῦ Ὀδίνος κατοικίας ὠκοδομημένης ἐπὶ τῶν νεφῶν, ἐν ᾗ ἄπειρον τὸ πληθος ἡρώων συνδιητᾶτο τοῖς ἐπουρανίοις θεοῖς εὐδαίμονες μετ' εὐδαιμόνων. Ἀλλ' αἱ θυγατέρες τῶν γιγάντων, αἱ νυμφευθεῖσαι θεοὺς καὶ ἡ πλεονεξία διαιροῦσι τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ Βάλδερ φονεύεται ἐν τινι τῶν ἐν Οὐαλχάλλᾳ πολεμικῶν ἀγώνων. Τὸν δὲ θάνατον αὐτοῦ ἀπαίσιτοι ὄνειροι προήγγειλαν· μάτην δὲ πατήρ καὶ μήτηρ ἠγωνίζοντο πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτῶν παιδός. Μετὰ δὲ τοῦτο ὁ κόσμος φέρεται εἰς τὸν ὄλεθρον. Ἀνθρώποι, θεοὶ καὶ κακοποιοὶ daίμονες φονεύουσιν ἀλλήλους· πυρκαϊὰ δ' ἐπελθοῦσα ἀφανίζει τὸ θεῖον οἰκοδόμημα, ἡ

δὲ γῇ βυθίζεται ἐν τοῖς βαθυτάτοις τῆς θαλάσσης ὕδασιν. Ἄλλ' οὐδὲν ἦττον εὐθὺς νέα κτίσις ἀρχεται· τὰ ὕδατα ἀποσύρονται· οἱ θεοὶ συναθροισθέντες ἐν Ἰδα συμπράττουσιν εἰς τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ παντός· ὁ Βάλδερ ἀναβιοῖ καὶ ἀνοικοδομεῖ τὰ ἀνάκτορα τῶν θεῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἡλίου λαμπρότερα. Ἐν τῇ κοινῇ ταύτῃ κτίσει, ἐν τοῖς δώμασι τοῖς λαμπροτάτοις τῶν θεῶν θέλουσι ζῆσθαι εὐδαίμονες μετὰ μακάρων ἅπασαι αἱ ἀγαθαὶ γενεαί· ἐξ ὧν δηλονότι, ὅπως παρ' Ἑλλήσιν, αἱ ψυχαὶ εἶνε ἀθάνατοι κατὰ τὴν τῶν Σκανδιναυῶν μυθολογίαν.

Ὁδὴν ἤρωσ, ῥοῦναι. Ἐν τοῖς ἤρωσι μεταπρέπει ὁ Φρίγγης ἢ Ὁδὴν ἀρχηγὸς τῶν Ἀσῶν καὶ ἱερεὺς τοῦ ὁμωνύμου θεοῦ. Αὐτὸς σύμμαχος ὧν Μιθριδάτου τοῦ μεγάλου κατὰ τὸν Σνόρον Στουρλεσῶνα τοῦ ὑπὸ τοῦ Πομπηίου ἡττηθέντος καὶ ἐκ τῆς μεταξὺ Κασπίας καὶ Εὐξείνου πόντου χώρας ὁρμώμενος ὑπέταξεν ἀλληλοδιαδόχως τὴν βόρειον Γερμανίαν, τὴν Κιμβρικὴν χερσονήσον μετὰ τῶν παρακειμένων νήσων, τὴν Νορβηγίαν καὶ Σουηδίαν, ὅπου νόσῃσας καὶ προῖδὼν τὸν θάνατον ἐγένετο αὐτόχειρ λέγων ὅτι ἐπορεύετο εἰς τὴν αὐτοῦ γενέθλιον Σκυθίαν. Εἰς τὸ ὄνομα δὲ τοῦ Ὁδίνος ὁμνῶουσιν ἔτι καὶ νῦν οἱ Δανοί. Οἱ δὲ χωρικοὶ μετὰ τὸν θρισμὸν καταλειπόντες στάχυν ἀθερίστους χορεύουσι περὶ αὐτοὺς ἄδοντες. «Ὁδὴν, Ὁδὴν, λάβε τούτους εἰς τροφήν τῶν ἵππων σου.» Τῷ Ὁδίνι δὲ τούτῳ ἀποδίδεται καὶ ἡ θαυμασία ἐφεύρεσις τῶν ῥοῦνῶν, ἥτοι γραφῆς συμβολικῆς, ἧς οἱ χαρακτῆρες τὸ πρῶτον ἦσαν δέκα ἐξ ἐκ τῶν Φοινικικῶν ἴσως τὴν ἀρχὴν λαβόντες. Αἱ ῥοῦναι οὐ μόνον παρίστανον συμβολικὰς ἐννοίας, ἀλλ' ἦσαν σύμβολα μαγικῆς ἢ μαντευτικῆς καὶ ἱατρικῆς τινος δυνάμεως. Ὁ ἤρωσ δ' οὗτος Ὁδὴν εἶνε τὸ μεταίχμιον οἰονεὶ τῆς μυθιστορίας καὶ ἱστορίας τῶν Δανῶν καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς πρώτης αὐτῶν δυναστείας.

§ 802. **Δυναστεία τῶν Σκιολδούγγων.** Τὰ περὶ τῶν διαδόχων καὶ υἱῶν τοῦ Ὁδίνος εἶνε ὅλως ἀσαφῆ καὶ σκοτεινά. Οἱ πρῶτοι ἄρχοντες εἶχον κατ' ἀρχὰς θρησκευτικὴν τινα καὶ στρατιωτικὴν ἐξουσίαν, ἣν ἐξέτειναν δι' ἔργων πολεμικῶν ἢ πειρατικῶν. Πρῶτος δὲ διάδοχος τοῦ Ὁδίνος μνημονεύεται ἐν Δανίᾳ ὁ Σκιόλδος, κατοικῶν ἐν Λούνδη τῆς Σκανίας ἢ πιθανώτερον ἐν Λέθροις ἀρχαίῳ τοῦ Ὁδίνος ναῷ ἐν τῇ νήσῳ Σηλανδία. Καὶ ἐπὶ τινα μὲν χρόνον ἡ Σκανία καὶ Σηλανδία εἶχον ἰδίους ἐκάστη βασιλεῖς, ἠνώθησαν δὲ τὸ πρῶτον περὶ τὸ 270 μ. Χ. ὑπὸ τὸν Δάν Μυκαλλάτην, ἐξ οὗ καὶ ὠνομάσθη τὸ νέον βασιλεῖον «Δάν», ἥτοι Δανία. Διηρέθη (494 μ. Χ.) δὲ αὖθις ἡ Δανία ἐπὶ τῶν βασιλέων Ἐλγου καὶ Ῥώ. Ἐκ τούτων ὁ μὲν Ῥώ ἔκτισεν, ὡς λέγεται, τὴν πόλιν Ῥοσکیل-

δην, κατώκει ὁμῶς πάντοτε ἐν τινι χώρᾳ τῆς Νορθουμβερλανθίας, ἣν ἀφῆρσεν ἐκ τῶν Ἀγγλοσαξόνων τῆς μεγάλης Βρετανίας· ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἔλγος εἰσέβαλεν εἰς Σουηδίαν καὶ ἐλεηλάτησε τὴν Οὐψάλην, τὴν δὲ βασίλισσαν αὐτῆς ἔλαβεν εἰς σύζυγον. Ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Ἔλγου Ῥόλφος Κράκος ὁ ἐν ταῖς σάγαις (ιστορικῇ ἐδῶ) ἐγκωμιάζεται ὡς γίγας ῥωμαλεώτατος, θαρσαλέος καὶ μεγαλόψυχος. Κατακτῆσας δὲ οὗτος πολυαρίθμους χώρας ἐν Σουηδίᾳ, Σκανίᾳ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπέθανεν ἄνευ κληρονόμου δολοφονηθεὶς ὑπὸ τινος τιμαριώτου καὶ κηδεστοῦ αὐτοῦ. Μετὰ τοῦτον ὁ ἐμφύλιος πόλεμος διεμέλισε τὴν Δανίαν, μέχρις οὗ ἠνώθη ἐκ νέου ὑπὸ τὸν Ἰβάρου Οὐιδιφάδμον.

§ 803. **Ἰβάρος Οὐιδιφάδμος, Ἀράλδος Ἰλδετάνδος.** Ὁ Ἰβάρος κατὰ τὸν Σνόρον Στουρλεσῶνα τὸν μόνον περὶ αὐτοῦπραγματευόμενον ἱστορικὸν ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο, ὅπερ σημαίνει περιηγητὴν ἢ φῆμην, ἕνεκα πολυαρίθμων κατακτῆσεων. Οὗτος ὑπέταξε τὴν Σκανίαν, τὴν δυτικὴν Γοτθίαν, ἐπαρχίας ἀμφοτέρως τῆς Σουηδίας, τὴν Γιουτλανδίαν, μέρος τῆς Πομμερανίας καὶ ἐξεστράτευσεν καὶ κατ' αὐτῆς τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ Κερελίας. Τοῦ δὲ ἐγγόνου τούτου Ἀράλδου Ἰλδετάνδου, ἥτοι τοῦ πολεμικοῦ ἐχροντος ὁδόντας, ἡ δόξα ὑπῆρξε βεβαιωτέρα. Κύριος ὢν οὗτος τῆς Σκανίας μόνον καὶ Σηλανθίας τὸ πρῶτον ἐξέτεινε τάχιστα τὴν ἑαυτοῦ ἀρχὴν ἐφ' ἅπαντα τὰ κράτη τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰβάρου Οὐιδιφάδμου κατεχόμενα, κατέστησεν ὑποφόρους πάντας τοὺς γείτονας βασιλεῖς, ἐπέδραμεν ἀλλεπαλλήλως τὴν Γερμανίαν, ὑπέταξεν ἔθνη τινὰ τοῦ Ῥήνου, ἐλεηλάτησε τῆς Γαλλίας τὰ παράλια καὶ ἀπῆρτησεν ἐκ νέου ὑποταγὴν παρὰ τινος χώρας τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Ἀσχοληθεὶς δ' ἐπὶ τινι χρόνῳ περὶ τὴν ἐσωτερικὴν προαγωγὴν τῆς χώρας ἐπολέμησεν ἔπειτα πόλεμον αἱματηρὸν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ ἀνεψιὸν Σίγουρδον Ῥίγγον βασιλέα τῆς δυτικῆς Γοτθίας ἀρνηθέντα αὐτῷ τὸν φόρον. Ἀπασαίαι τοῦ βορρᾶ ναυτικαὶ καὶ πεζικαὶ δυνάμεις ἀπιστεῦτου πλήθους συνεπλάκησαν περὶ τὸ ἔτος 735 μ. Χ. ἐν Βραυάλλᾳ τῆς Σκανίας. Ἐν τῇ μάχῃ ὁ γέρον καὶ τυρλὸς Ἰλδετάνδος μὴ δυνάμενος αὐτὸς νὰ διοικῇ τὸν στρατὸν ἐφέρετο ἐπὶ πολεμικοῦ ἅρματος· μαθὼν δὲ τὴν ἥτταν τοῦ ἑαυτοῦ στρατοῦ, εἰσδύσας εἰς τὸ πλῆθος τῶν μαχομένων ἔχων δύο ξιφίδια ἐπληττεν ἀδιακρίτως πάντα προστυχόντα, ἕως οὗ ἀνατραπείς κατὰ τοὺς ποιητὰς ὑπὸ τοῦ Ὀδίνος αὐτοῦ ἐφρονεύθη. Τὸ δὲ πτώμα αὐτοῦ ἀνευρόντες οἱ Γότθοι ἔκαυσαν ἐπὶ μεγαλοπρεποῦς πυρᾶς μετὰ τῶν ὀπλων, τοῦ ἅρματος καὶ τοῦ πολεμικοῦ ἵππου, καταθέσαντες τὴν κόνιν αὐτοῦ ἐν Λέθροις. Δεκαπέντε δ' ἄλλοι βασιλεῖς ἐκ τῶν οἰκείων ἐφρονεύθησαν παρ' αὐτῷ ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ. Ὁ Ἀράλδος ἦν ὁ τελευ-

ταῖος τῶν Σκιολδούγγων. Ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Σιγοῦρδος Σνακέιος ἀνεκτῆσατο τὴν Νορθουμβερελανδίαν, ἐπαρχίαν τῆς Ἀγγλίας, ἣτις κατεκτήθη μὲν ἄλλοτε ὑπὸ Ἰῆαρ Οὐιδιφάρδου, ἀπηλευθερώθη δὲ ὕστερον.

§ 804. **Ῥανίαιος Λοδβρόκος.** Τὸν Σνακέιον διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ περίφημος **Ῥανίαιος Λοδβρόκος**, περὶ οὗ πολλὰ μυθικὰ ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς χρονικοῖς τῶν Φράγκων καὶ Ἀγγλοσαξόνων. Περὶ αὐτοῦ λέγεται ὅτι ἐδόξασε τὴν Δανίαν, διότι οὐ μόνον ἄλλας χώρας, τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Σκωτίαν καὶ τὴν Ἰρλανδίαν κατετρόμαξεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν **Γαλλίαν**, τοὺς **Σάξονας**, τοὺς **Ῥώσσους** καὶ τοὺς κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον **Ἕλληνας**. Ἀλλὰ ἐπὶ τέλους ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Νορθουμβερελανδίας τῷ 793 ἢ τῷ 865 ἀφ' οὗ μόνος τῶν ἄλλων ἐπέζησε μετὰ τὴν συγκροτηθεῖσαν μάχην, αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Σαξόνων ἐρρίφθη εἰς βόθρον ἐχιδνῶν, αἵτινες δὲν ἤγγισαν τοῦτον, εἰμὴ ἀφ' οὗ ἐξέδυσαν αὐτὸν τοῦ γοητευτικοῦ χιτῶνος, ὃν ἔλαβε παρὰ τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς **Ἀσλαύγας**. Οὕτω δ' ἀπέθανεν ὁ ἥρωος περιφρονῶν τοὺς ἐχθροὺς καὶ ᾄδων κατὰ τὰς Σκανδιναυικὰς παραδόσεις τὸ ὑπ' αὐτοῦ τούτου ποιηθὲν πολεμικὸν ᾄσμα.

Κατὰ δὲ τὴν εὐχὴν, ἣν ὁ Λοδβρόκος ἐξέφρασε θνήσκων, οἱ υἱοὶ αὐτοῦ **Ἰγγοῦαρος** καὶ **Οὔρδοος** συλλαβόντες ἐν ἔτει 867 τὸν βασιλέα τῶν Σαξόνων **Αἰλλαν** ἐν βασάνοις ἀπέκτειναν οἰκτρότατα αὐτὸν ἐκδικούμενοι τὸν σκληρὸν τοῦ πατρὸς θάνατον. Ἐκ τῶν ἡγεμόνων τούτων ἀρχεται ἡ δυναστεία τῶν Λοδβρόκων ἀναλαβόντων φοβερὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τοῦ ἐθνισμοῦ κατὰ τοῦ Χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ὃν **Κάρολος** ὁ μέγας ἤθελε νὰ ἐπιβάλλῃ αὐτοῖς.

§ 805. **Πόλεμοι τῶν Δανῶν κατὰ Καρόλου τοῦ μεγάλου.** Κάρολος ὁ μέγας ἐνώσας τὴν Γερμανίαν ἠθέλησε νὰ προστατεύσῃ αὐτὴν ὑποτάσσων τὰ περὶ βάρβαρα ἔθνη, ἐνθεν μὲν διὰ τοῦ πολέμου, ἐνθεν δὲ διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Πολεμήσας πρὸς ἀνατολὰς κατὰ τῶν Σλαύων καὶ πρὸς βορρᾶν κατὰ Σαξόνων, οὓς ὑπέταξεν, εἴτα ἐνίκησε καὶ τοὺς Δανούς, ἐξ ὧν ὁ μὲν Σιγοῦρδος Σνακέιος ἀπέθανεν ἐν τῇ μάχῃ ἐν ἔτει 803· ἀλλὰ **Γοδοφρίδος** ὁ δυνάστης τῆς **Ιουτλανδίας** προσέβαλεν ἀποικίαν τινὰ ἰδρυμένην ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος παρὰ τὸν Ἄλβιν καὶ τοῖς Ὀδοτρίταις, ἐπολιόρησε τὴν Φρεΐσαν, ἔλαβεν ἐξ αὐτῆς ἑκατὸν λίτρας ἀργύρου ἐκτὸς τοῦ δημευθέντος, διότι ἐκ τοῦ ἥχου μόνον ἐφάνη αὐτῷ κίβδηλος. Εἰς δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Καρόλου ἀνέγερσιν τοῦ Ἀμβούργου ἀντέταξε τειχος μετὰ τάφρων ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς βορείας ὁχθῆς τοῦ κατωτέρου **Εἰδέρου** καὶ μέχρῃ τῆς **Σιλέης** διήκον διὰ χώρας ἀκάρπου ἐλάχιστον κατοικουμένης, ἐρεϊκώδους καὶ πολλὰ ἔλη ἐχούσης. Τὰ δὲ ἐρεΐπια τὰ

καλούμενα νῦν Kograben νομίζονται ἔχνη τοῦ προτειχίσματος τοῦτου, ὅπερ ὀλίγω ὕστερον ἐχρησίμευσεν ὑπόδειγμα εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ περιφήμου Δανιδίρκου (Danevirk).

Μετὰ ταῦτα δὲ μᾶλλον ἀπηλλαγμένος ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Φράγκων ὁ Γοδοφρίδος ἐξώπλισε στόλον ἐκ διακοσίων πλοίων, δι' οὗ ὑπέταξε μέρος τῶν Γερμανικῶν παραλίων καὶ ἠπέλησεν αὐτὸ τὸ Ἀκυθγρανον, καθέδραν τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις ἠτοίμασεν ἥδη μέγαν στρατὸν κατ' αὐτοῦ. Ἀλλὰ πρὸ τῆς μάχης ὁ Γοδοφρίδος ἐδόλοφρονήθη ἐν τῷ ἑαυτοῦ στρατοπέδῳ (810). Τὸ δ' ἀκόλουθον ἔτος ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἑμμίγγος ἐδέχθη συνθήκην, καθ' ἣν ὁ Εἰδερος ἐγένετο ὄριον μεταξὺ τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Φράγκων καὶ τῶν Δανικῶν κτήσεων.

§ 806. **Βάπτισις Ἀράλδου Κλάκ.** Κάρολος ὁ μέγας ἠρκέσθη ἐμποδίσας τὰς Σκανδιναυικὰς ἐπιδρομὰς εἰς Γερμανίαν. Ὁ δὲ Λουδοβίκος ὁ εὐσεβὴς (Louis le Débonnaire) βουλόμενος νὰ μεταγάγῃ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν τοὺς Δανούς, ἔτυχεν εὐκαιρίας πρὸς τοῦτο ὅτε ὁ Ἀράλδος Κλάκ ἡγεμὼν τοῦ Σλεσβιγίου καὶ τῆς Ἰουτλανδίας ἐξωσθεὶς τοῦ ἑαυτοῦ κράτους καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν παρὰ τὸν Ῥῆνον Ἰγ-γελχείμην καθέδραν τοῦ Λουδοβίκου ἐφιλοξενήθη λαμπρῶς καὶ ὑποσχέσεις ἔλαβε βοηθείας. Τότε δ' ὑπέσχετο ὅτι θὰ δεχθῇ τὸν Χριστιανισμὸν τῶν Καρολοβιγγίων καὶ βαπτισθεὶς μετὰ τῆς ἑαυτοῦ οἰκογενείας καὶ ἀκολουθίας σχεδὸν πάσης ὠδηγήθη μετὰ τὴν τελετὴν ἐν στολῇ λευκῇ πολυτελεῖ καὶ λαμπρᾷ ἀκολουθίᾳ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις προσήνεγκεν αὐτῷ μεγαλοπρεπῆ δῶρα, ὅπλα, κοσμήματα καὶ ἄλλα.

§ 807. **Ἀποστολὴ τοῦ ἁγίου Ἀνασγάρου (826-865).** Μετὰ δὲ ταῦτα Χριστιανοὶ ἱεραπόστολοι συνώδευσαν τοὺς μέλλοντας νὰ ἐπαναγάγῃσι τὸν βασιλέα τῆς Ἰουτλανδίας, οὗ αἱ φιλόδοξοι προθέσεις ἐπεσκηῖζοντο ὑπὸ τοῦ μεγέθους τοῦ σκοποῦ τοῦ Λουδοβίκου τοῦ εὐσεβοῦς. Καὶ πρότερον μὲν εἶχον προσηλυτίσῃ τινὰς ἐν Δανίᾳ, ἐν οἷς καὶ ὁ περιβόητος Ὁγίερος ὁ Δανός, πολεμιστὴς Καρόλου τοῦ μεγάλου· ὁ δὲ Σάξων ἱεραπόστολος Ἐββος ὁ γενόμενος ὕστερον ἀρχιεπίσκοπος τῶν Ῥωμαίων προσηλύτισε τὸ Σλεσβιγιον. Ἀλλὰ πρῶτος ὁ ἐνθουσιώδης μοναχὸς Ἀνάσγαρος συνοδεύσας κατ' ἐκλογὴν τοῦ αὐτοκράτορος τὸν βασιλέα Ἀράλδον μετ' ἄλλου τινὸς μοναχοῦ ἐθέλοντο, Ἀουτεβέρτου ἀφικόμενος εἰς τὴν νότιον Ἰουτλανδίαν, ἀγοράζων παιδία εἰδωλολατρῶν πιθανῶς αἰχμάλωτα ἐδίδασκεν αὐτὰ τὸν Χριστιανισμόν· Ἀλλ' ἐνεκα τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἐξ ἀντιζηλίας τῶν δύο θρησκειῶν, καὶ ἐνεκα τῆς ἐν Φελε-

νεσθούργω ἤττης τοῦ Ἀράλδου ἀναχωρήσαντος εἰς τὰ ἐν Νορδαλβιγ-
γία κτήματα, ἅτινα εἶχε δεδομένα πρὸς αὐτὸν Λουδοβίκος ὁ εὐσεβής,
ἠναγκάσθησαν οἱ ιεραπόστολοι νὰπέλθωσιν οἴκαδε οὐδὲν δυνάμενοι νὰ
διαπράξωσιν. Ἀλλ' οὐδὲν ἤττον ὁ Ἀνάγαρος μετέβη εἰς Σουηδίαν
κάκει ἐδίδαξε τὸν Χριστιανισμόν· ἐπανελθὼν δὲ διωρίσθη διὰ διατάγ-
ματος Γρηγορίου τοῦ Δ' ἐπίτροπος τοῦ πάπα ἐν Δανία, Σουηδία καὶ
Νορβηγία ἐδρεύων ἐν Ἀμβούργῳ. Ἐντεῦθεν δεόντως καὶ πολυειδῶς
καὶ διὰ ιεραποστόλων ἐνήργει. Ἀλλὰ καὶ αὖθις, ἐνῷ ἐξετέλει θαυμασίως
τὸ θρησκευτικὸν αὐτοῦ ἔργον, ἐγερθέντος θρησκευτικοῦ πολέμου μεταξὺ
τῶν νέων προσηλύτων καὶ τῶν ἐθνικῶν, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ μόλις δια-
σωθεὶς ἐκ τοῦ Ἀμβούργου εἰς τι πλησίον χωρίον, ὅπου διέμεινε ἀκο-
λουθήσας πρεσβεῖα τινὶ πεμφθείσῃ εἰς Δανίαν καὶ ἀνέλαβε πάλιν τὸ Χρι-
στιανικὸν αὐτοῦ ἔργον. Ἀπελθὼν δὲ μετ' οὐ πολὺ εἰς Σουηδίαν καὶ
μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας ἐπανακάμψας πάλιν ἐκείθεν εἰς τὴν Δανίαν
εὗρεν ἀντιπάλους Ἐρίχον τὸν Β' καὶ τοὺς εὐπατρίδας. Διδάξας δ' ἐπὶ
δεκαετίαν ὅλην ἐτελεύτησεν ἐν ἔτει 865 ἄγων τὸ ἐξηκοστὸν τέταρτον
ἔτος καταβληθεὶς ἐκ τῶν πολλῶν πόνων καὶ κακώσεων. Ἡ δὲ μνήμη
αὐτοῦ μέχρι τῆς ἀναμορφώσεως ὑπῆρξε σεβαστὴ κατὰ τὴν ἄρκτον.

§ 808. **Γόρμος ὁ Γηραιὸς πολέμιος τοῦ Χριστια-
νισμοῦ, τὸ Δανίδικον.** Σφοδρότατος δὲ πολέμιος τοῦ Χρι-
στιανισμοῦ ἐγένετο ἐν Σκανδιναυίᾳ Γόρμος ὁ Γηραιὸς βασιλεὺς τῆς
Δανίας καὶ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Σουηδίας, Σκανίας καὶ Ἀλλανδίας,
καίτοι εἶχε συζυγὸν τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀράλδου Κλάκ, βαπτισθεῖ-
σαν μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Ὁ Γόρμος οὐ μόνον δὲν ἔπαυσε λα-
τρεύων τὰ εἰδῶλα τῶν ἐθνικῶν, ἀλλ' ἀνενέωσε καὶ τὰς ἀνθρωποθυ-
σίας. Διὰ τοῦτο δὲ Ἐρρίκος ὁ Ὀρνιθοθήρας κηρύξας κατ' αὐτοῦ πό-
λεμον περὶ τὸ 934 ἐνίκησεν, ὡς φαίνεται, αὐτὸν καὶ κατέκτησεν ὅλην
τὴν χώραν τὴν μετὰ τοῦ Εἰδέρου καὶ Κογραβήνου. Μετὰ δὲ τοῦτο
ιδίᾳ τῇ φροντίδι τῆς βασιλείσεως τῆς Δανίας Θύρας συζύγου τοῦ Γόρ-
μου ἀνηγέρθη (936-950) τὸ Δανίδικον, ἥτοι τὸ προτειχισμα τῆς
Δανίας, εἰς οὗ τὴν ἀνέγερσιν οἱ μὲν τῆς Σηλανδίας καὶ Φιονίας κά-
τοικοι πάσης ἡλικίας ἐργάσθησαν μετ' ἐνθουσιασμοῦ, οἱ δὲ τῆς Ἰουτ-
λανδίας ἔτρεφον τοὺς ἐργαζομένους. Ἐκ δὲ τῆς κοινῆς ταύτης ἐπι-
χειρήσεως καὶ ἀσφαλείας προῆλθε καὶ ἡ τῆς Δανίας ἐνωσις. Τὸ μα-
κρὸν τοῦτο τεῖχος ἐν χώρῳ ἐπικκίρῳ ἐκτισμένον ἐκ λίθων, ξύλων καὶ
γῆς ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου φρουρίου τοῦ Ὀλδεμβούργου πρὸς
δυσμὰς μέχρις τῆς ἀπεξηραμμένης νῦν λίμνης τοῦ Βουστορρίου καὶ ἐν-
τεῦθεν πάλιν πρὸς δυσμὰς μέχρι Σλεσβιγίου ἔχον μίαν μόνην μικρο-
τάτην πόλιν ὑφ' ἐνὸς μόνου πύργου φρουρουμένην.

§ 809. **Εἰσβολὴ Ὁθωνος τοῦ Β' εἰς Δανίαν (978),
πρόοδος τοῦ Χριστιανισμοῦ.** Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ
Γόρμου Ἀράλδος ὁ Βλατάνδος, ἤτοι Μελανόδων (936-985), κατε-
πολέμησε τοὺς βασιλεῖς τῆς Γαλλίας Λουδοβίκον τὸν Δ' καὶ τὸν
Λοθάριον βοηθῶν κατὰ τούτων τοὺς δοῦκας τῆς Νορμανδίας, παρενέβη
ἐπιτυχῶς εἰς τὰ τῆς Νορβηγίας καὶ ἐξέωσεν ἐκ ταύτης ἐν ἔτει 950 ἄρ-
παγὰ τινα τύραννον αὐτῆς. Φονευθέντος δὲ μετὰ δώδεκα ἔτη τοῦ ἡγε-
μόνος, ὃν ἐκεῖ ἐγκατέστησε, διεμερίσατο τὸ βασίλειον μετὰ δύο ἐτέρων
μνηστήρων καταστήσας αὐτοὺς φόρου ὑποτελεῖς. Ἐνθαρρυνθεὶς δ' ἐκ
τούτων ὁ Ἀράλδος προεκάλεσε καὶ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας
Ὁθωνα τὸν Α' τὸν μέγαν, ὅστις τῷ μὲν 972 ἦλθε μέχρι τῆς Δανίας,
ἵνα ἀναγκάσῃ αὐτὸν νὰ βαπτισθῇ· τῷ δὲ 975 Ὁθων ὁ Β', οὐτινος
ὑπεδέξατο ἀποστάτην τινὰ ὑπήκοον, κατέστρεψε τὸ Δανίδικον, κατέ-
λαβε τὰ κράτη τοῦ Ἀράλδου, ἕως οὗ ἡ τῆς Μορσόςης σύνοδος ἐπέ-
βαλεν αὐτῷ τε καὶ τοῖς οἰκείαις αὐτοῦ καὶ δεύτερον τὸ βάπτισμα
καθιερώσασα τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ καθ' ἅπασαν τὴν Δα-
νίαν. Ἐκτοτε δὲ τὸ βασίλειον διετέλεσε πολυφικῶς ἀνεξάρτητον. Τὸ
δὲ Δανίδικον ἀνεγερθὲν πάλιν ἀμέσως μετὰ τὸν πόλεμον καὶ αὐξηθὲν
βραδύτερον ὑπὸ Βαλδεμάρου τοῦ μεγάλου ἦτο πάντοτε τὸ προπύργιον
ἀπάσης τῆς Δανίας μέχρις οὗ τέλος κατέστη ἄχρηστον ἕνεκα τῆς
συγκοινωνίας τοῦ Ὀλστέϊνου καὶ Σλεσβιγίου. Ἐκτοτε δὲ καὶ ὁ
Χριστιανισμὸς προήγετο ἀκωλύτως ἐν Δανίᾳ εἴτε διότι αἱ διαταγαὶ
τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας ἐξετελοῦντο πιστῶς εἴτε διότι
ὁ Ἀράλδος εἰλικρινῶς ἠσπάσθη αὐτόν. Ἐπισκοπαὶ ἰδρύθησαν ἐν
Σλεσβιγίῳ, Ἀαρούα καὶ Ὁδενσάια, ἐξηρητημέναι πᾶσαι ἐκ τῆς
μητροπολιτικῆς ἑδρας τοῦ Ἀμβούργου. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπήνεγκε
πολλὰς τῇ νέᾳ θρησκείᾳ μεταρρυθμίσεις καὶ καταλιπὼν τέλος τὴν
εἰδωλολατρικὴν πόλιν Λέθρα κατέστη ἐν Ῥοσκίλδῃ, ἥτις ἦτο ἡ πρὸ
τῆς Κοπενάγης πρωτεύουσα τῆς Δανίας. Ἀλλὰ φατρία ὑπὸ τὴν
ἀρχηγίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ Συηνώνος ἐξεθρόνισεν αὐτόν. Ἀποκατασταθεὶς
δὲ ὕστερον ἐπὶ τοῦ θρόνου τῇ βοηθείᾳ τοῦ δουκὸς τῆς Νορμανδίας
ἀποδιδόντος τὰ ἴσα ἀπέθανε μετ' ὀλίγον τοξευθεὶς ἐξ ἐνέδρας ἐν δάσει
τὴν νύκτα ὑπὸ τινος τῶν ἐταίρων τοῦ Συηνώνος, Παλνατόκου. Ὁ
δὲ Παλνατόκος οὗτος ἀρχηγὸς τῆς πειρατικῆς συμμορφίας τῆς Ἰομ-
βόργης πιθανῶς εἶνε ὁ ἐπιτήδειος τοξότης Τόκης, ᾧ ὁ ἱστορικὸς Σά-
ξων Γραμματικὸς ἀποδίδει τὰ περὶ τοῦ μήλου, ἅτινα ὑπ' ἄλλων βρα-
δύτερον ἀπεδόθησαν τῷ Γουλλιέλμῳ Τέλλῳ.

§ 810. **Κατακτήσεις Συηνώνος ἐν Ἀγγλίᾳ (981).**
Ὁ τοῦ Ἀράλδου υἱὸς Συηνὼν Α' ὁ Διγένειος γενόμενος βασιλεὺς

μετά την δολοφονίαν τοῦ πατρὸς τοῦ (985), εἰκαὶ ὡν βεβαπτισμένοις ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ, ὑπεστήριζεν οὐχ ἦττον κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ πατρὸς φατρίαν εἰδωλολατρῶν. Καὶ ἐνῶ δ' ἔτι ἦν φυγὰς καὶ ἀντεποιεῖτο τοῦ θρόνου, μετήρχετο τὴν πειρατείαν· ἠναγκάσθη δὲ ἐκ δύο ἀτυχῶν κατὰ τῆς Νορβηγίας καὶ Ἐρίχου τοῦ Νικητοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας πολέμων, νὰ διατελῇ πειρατεύων καὶ μετὰ τὴν ἑαυτοῦ ἀναγόμενους, ὅτε δις ἢ τρίς ἠχμαλωτίσθη ἐκ νέου καὶ ἐπειδὴ οὐδὲν πλέον εἶχεν, ἀπελυτρώθη ὑπὸ τῶν δεσποινῶν τῆς αὐλῆς, αἵτινες ἐθυσίασαν πρὸς τοῦτο τὰ ἴδια ἑαυτῶν κοσμήματα. Τοῦτο δ' ἐγένετο βραδύτερον ἀφορμὴ ἐκδόσεως, νόμου καθ' ὃν αἱ θυγατέρες ἐλάμβανον ἴσιν τῷ ἡμίσει μερίδα τῶν ἀρρένων. Καίπερ δὲ τοσάκις ἠττηθεὶς ὁ Σουηὼν οὐ μόνον οὐδόλως ἐταπεινώθη, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν (981) μετὰ στρατοῦ Δανῶν καὶ Νορβηγῶν ἐκδίκησιν πνέων κατὰ τοῦ Ἐδγέρου βασιλέως τῶν Ἀγγλοσαξόνων εἰσέβαλεν, ἐπειδὴ οὗτος ἠρνήθη νὰ ὑποδεχθῇ αὐτὸν ἐν τῇ ἑαυτοῦ αὐλῇ, καὶ ἐλεηλάτησε τὴν Κεστρίαν, τὸ Λονδίνον καὶ ὅλην τὴν νοτίαν ἀνατολικὴν παραλίαν. Ἐνθαρρυνόμενος δ' ἐκ τοῦ φόρου τοῦ ὀνομασθέντος Δανιγέλδου, ἦτοι Δανῶν χρήματα, ὃν ἐπέβαλεν εἰς τὸν ἀσθενῆ Ἐθελερέδον, ἐπανήρχετο κατ' ἔτος, ἀπειζημιούτο δι' ἣν πάντοτε παρέβαινον οἱ Ἀγγλοὶ ἀνακωχὴν καὶ οὕτως ἐξεδικεῖτο σκληρῶς τὸν θάνατον τῶν Δανῶν τῶν σφαγέντων τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἁγίου Βρίκου (1002). Ὑποτάξας δὲ καὶ αὐτὸ τὸ Λονδίνον (1014) ἐτελεύτησε δολοφονηθεὶς.

§ 811. **Κανούτος ὁ μέγας (1014-1036), θρίαμβος τοῦ Χριστιανισμοῦ.** Κανούτος ὁ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Σουηωνῶς διατρίβων τότε ἐν Ἀγγλίᾳ ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῶν παρόντων ἐκεῖ Δανῶν βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας. Ἀλλ' οἱ Ἀγγλοὶ Σάξονες εὐμενῶς διακείμενοι πρὸς τοὺς ὁμοφίλους βασιλεῖς καὶ ἐλπίζοντες νὰ ποσεισωσι καὶ πάλιν τὸν ξένον ζυγὸν ἐπανεστάτησαν καὶ ἠνάγκασαν τὸν Κανούτον νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀράλδου κληρονόμου τῆς ἐν Δανίᾳ βασιλείας. Οὗτος δὲ μετασχὼν τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ συνήνεσεν εἰς τὴν ἐξόπλισιν στόλου ἰσχυροῦ, εἰς ὃν ἔλαβον μέρος οἱ κυριώτεροι τῆς ἄρκτου ἄρχηγοί (1015). Μετὰ τινος δ' ἐχθροπραξίας λαβῶν ὁ Κανούτος διὰ συνθήκης τὸ βόρειον τῆς Ἀγγλίας, ὅπου οἱ Δανοὶ ἦσαν πολλῶ πλείονες τῶν ἄλλων κατοίκων, ἠσχολήθη εἰς τὴν συμφορίῳσιν καὶ συγχώνευσιν Ἀγγλοσαξόνων ἀποικισάντων εἰς Ἀγγλίαν κατὰ τὸν 9^{ον} αἰῶνα καὶ τῶν Δανῶν ἐλθόντων κατὰ τὸ τέλος τοῦ Η'. Οὕτω δὲ καθησυχάσας τὴν Ἀγγλίαν ἦλθεν ἐν ἔτει 1019 εἰς Δανίαν, ὅπου ἀποθανόντος τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ καὶ καταλιπόντος δύο υἱοὺς μὴ δυναμένους διὰ τὴν ἡλικίαν νὰ βασιλεύσωσιν, ἀνηγορεύθη

αὐτὸς βασιλεὺς ἐκπέμφας τοὺς ἀνεψιοὺς τούτους εἰς Σουηδίαν καὶ ἐκείθεν εἰς Οὐγγαρίαν παρὰ τινι αὐτῶν συγγενεῖ. Ἐπιζητῶν δὲ πάντοτε τὴν συγχώνευσιν τῶν ἑαυτοῦ ὑπηκόων ἀνεμίμνησκεν αὐτοὺς ὅτι ἔχουσι τὴν αὐτὴν καταγωγὴν καὶ ἐνέκυψεν ὅλος εἰς τὴν σύνταξιν κοινῆς θεσμοθεσίας. Μετεχειρίσθη δὲ πρὸς τοῦτο τὸν Χριστιανισμόν, οὗτινος ἡ ἐπικράτησις κυρίως ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Κανούτου ἀρχεται. Προσεκάλεσε πλῆθος πεπαιδευμένων ἱερέων ἐκ τῆς Ἀγγλίας πρὸς ἐκπαίδευσιν Δανικοῦ κλήρου καὶ ἀρχιτέκτονας καὶ ἐργάτας εἰς ἀνέγερσιν ἐκκλησιῶν· καὶ τοσοῦτο προήγαγε τὸν Χριστιανισμόν, ὥστε ἡ εἰδωλολατρεία ἐξωρίσθη εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Φιννίας, Λαλανθίας καὶ Φαλεστέρης, ἐνῶ κατὰ τὴν ἀναγόρευσιν αὐτοῦ οἱ ἡμίσεις τῶν κατοίκων τῆς Δανίας ἦσαν ἔτι εἰδωλοάτραι. Ἐξασφαλίσας δὲ διὰ τῆς καταδιώξεως τῶν πειρατῶν καὶ τῶν ληστῶν τὴν χώραν εἰσήγαγε παρὰ τῶν Ἀγγλων λαβὼν νέους τρόπους γεωργίας, βιομηχανίαν καὶ τέχνας καὶ ἐν γένει τὸν πολιτισμόν.

§ 812. **Σύστασις Δανικοῦ ἔθνους.** Ὁ Κανούτος ἐλύσας μὲν διὰ προνομίων Ἀγγλους ἐκκλησιαστικοὺς καὶ διορίζων αὐτοὺς εἰς ὑψηλὰς θέσεις ἐν Δανίᾳ κατέστησε κληρὸν ἰσχυρόν. Μεταρρυθμίσας τὰ περὶ τοὺς Ἀουσκερέλους, οἵτινες ἦσαν δορυφόροι προγενεστέρων βασιλέων καὶ στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν εἰς σώματοφυλακὴν μόνιμον ἀποτελουμένην ἐκ τρισχιλίων ἀνδρῶν ἐλευθέρων καὶ ἀξίων τῆς τιμῆς ταύτης, ἐδημιούργησεν ἐξ αὐτῆς ὕστερον τάξιν ἀληθῶς εὐγενῶν. Καὶ ὁ μὲν σκοπὸς τῆς συστάσεως τοῦ Θιγμαναλίθου (Thigmanalith), ὡς ὠνόμαζον τοὺς Ἀουσκιέρους οἱ παλαιότεροι συγγραφεῖς, δὲν ἦτο οὗτος· ἀλλ' ἡ πολυτέλεια τοῦ ὅπλισμοῦ καὶ τῆς στολῆς μὴ ἐπιτρέπουσαι εἰς ἄλλον, ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς πλουσιωτέρους νὰ κατατάσσωνται ἐν αὐτῷ περιείχεν ἀρχῇθεν τὰ σπέρματα τῆς ἀριστοκρατίας. Προνόμιον μέγα αὐτῶν ἦτο νὰ δικάζωνται μόνον ὑπὸ τῶν ἰσοτίμων ἐν ἰδίαις αὐτῶν συνελεύσεσιν, ὅπερ ἦτο ἡ πρώτη παράβασις τῶν ἀρχαίων ἐθίμων, καθ' ἃ ὁ λαὸς ἐδίκαζεν ἄνευ διακρίσεως προσώπων ἀπάσας τὰς διαφορὰς ἐν γενικαῖς τοῦ λαοῦ ἐκκλησίαις. Πλὴν τούτου ὁ Κανούτος ἔδωκεν εἰς τοὺς Θιγμαννέρους ἴδιον κώδικα συνταχθέντα ὑπὸ τοῦ ἐκ Σηλανθίας Ὀππου τοῦ σοφοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ τούτου Ἐσείλδου. Ὁ κώδηξ οὗτος διορθωθείς ὕστερον ὑπὸ Κανούτου τοῦ Δ' ἴσχυεν ἐπὶ πολὺ.

Πορεία Κανούτου εἰς Ῥώμην. Ἀρχων ὁ Κανούτος τῆς Ἀγγλίας, Δανίας, μέρους τῆς χώρας τῶν Βανδῶν καὶ τοῦ βασιλείου τῆς Σκωτίας ἠβουλήθη ναυξήσῃ τὴν Ἀγγλικὴν Δανικὴν ταύτην αὐτοκρατορίαν καὶ ἔτι μᾶλλον νὰ συνδέσῃ πρὸς τὴν Χριστιανικὴν Εὐρώπην

θηρσκευτικῶς καὶ πολιτικῶς. Ὅθεν ἐγκαταλιπὼν ἐκ νέου τὴν Ἀγγλίαν ἐν ἔτει 1026 ἐπεχείρησεν ὁδοιπορίαν εἰς Ῥώμην. Καὶ καθ' ὁδὸν μὲν ἐνούμφευσε τὴν ἑαυτοῦ ἀδελφὴν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις παρεχώρησεν αὐτῷ τὴν ὁροκομιτείαν τοῦ Σλεσβιγίου· ἐν δὲ Ῥώμῃ ἐπέτυχε παρὰ τοῦ Κορράδου Β' καὶ ἄλλων τινῶν ἡγεμόνων ἵνα οἱ ἐμπορευόμενοι ἢ ὁδοιπόροι Δανοὶ διέρχωνται ἐλευθέρως ἄνευ φόρων διὰ τῶν κρατῶν αὐτῶν· παρὰ δὲ τοῦ πάπα ἐλάττωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ Δανικοῦ κλήρου εἰσφερομένων φόρων εἰς τὴν παπικὴν ἐδραν καὶ τὴν ἐν Ῥώμῃ καθίδρυσιν καταφυγίου τινὸς διὰ πάντα τὴν Δανικὴν γλῶσσαν λαλοῦντα. Ἐπὶ τέλους ὑπέσχετο πανδήμως ἐπὶ τῶν τάφων τῶν ἁγίων Πέτρου καὶ Παύλου νὰ κανονίσῃ τὴν εἰς τὸ μέλλον διαγωγὴν του μόνον διὰ Χριστιανικῆς δικαιοσύνης καὶ εὐσεβείας.

Νεαὶ τοῦ Κανούτου κατακτήσεις, διαμελισμὸς τῶν κρατῶν αὐτοῦ. Ὁ Κανούτος ἐπανελθὼν ἐκ Ῥώμης εὗρε τὴν Δανίαν ἐξωτερικῶς μὲν πολεμοῦσαν πρὸς τὴν Σουηδίαν καὶ Νορβηγίαν, ἐσωτερικῶς δὲ τεταραγμένην ὑπὸ τοῦ Ἰαρόλου Οὐλφου τοῦ ἀντιβασιλεύοντος, ὅστις ἡβουλήθη ἐκ τῶν συνεχῶν τοῦ Κανούτου ἀπουσιῶν νὰ ἀρπάσῃ τὸ στέμμα. Καὶ τὴν μὲν στάσιν τάχιστα κατέβαλε, τὸν δὲ βασιλεῆ τῆς Νορβηγίας Ὀλάφον κατεναυμάχησε, καὶ εἰτα ἔχων ἐπικούρους πολλοὺς Νορβηγοὺς ἀρχηγοὺς ἐξεδιώξεν αὐτόν, τὴν δὲ ἀρχὴν ἐνεχείρισεν εἰς τὸν ἑαυτοῦ ἀνεψιὸν Ἀκῶνα υἱὸν τοῦ Ἰαρόλου Ἐρίχου καὶ ὕστερον εἰς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν Σηνῶνα, ὅστις ὁμῶς δὲν διετήρησεν αὐτὴν ἐπὶ πολὺ. Ἀλλ' ἀποθανόντος τοῦ Κανούτου τὸ μέγα κράτος αὐτοῦ διελύθη. Καὶ ὁ μὲν εἰς τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ἀράλδος ὁ Ὠκύπους ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς βορειοτέρας Ἀγγλίας· ὁ δ' ἕτερος ὁ Ἄρδος Κανούτος βασιλεὺς τῆς Δανίας καὶ τῶν παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ταμέσεως κοριτάτων. Οὗτος δὲ ἀποπερατώσας διὰ συνθήκης τὸν πρὸς τὴν Νορβηγίαν πόλεμον ἤνωσε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του τὴν Ἀγγλίαν μετὰ τῆς Δανίας βασιλεύσας μετὰ τοῦτο δύο μόνον ἔτη, μεθ' ὃ ὁ μὲν Ἐδουάρδος ὁ υἱὸς τοῦ τῶν Ἀγγλῶν Σαξόνων βασιλέως Ἐθελερέδου ἀνέλαβε αὖθις τὸ στέμμα τῶν πατέρων του, ἐξαλειφθέντος οὕτω τοῦ ὀνείρου Κανούτου τοῦ μεγάλου, ὁ δὲ τῆς Νορβηγίας βασιλεὺς Μάγνος ὁ Ἀγαθὸς διαδεχθεὶς τὸν μὴ καταλιπόντα κληρονόμον Ἄρδον Κανούτον ἐν Δανίᾳ κατὰ τὴν μεταξὺ τῶν δύο τούτων συνθήκην ἔδωκε πέρας εἰς τὴν δυναστείαν τῶν Σκιολδούγων (1048).

§ 813. **Πειρατεῖαι καὶ ἀποικίαι Νορμανδῶν.** Τῶν ἐν τῷ βορρᾷ ἀνθρώπων οἱ γεννώμενοι ἐν τινι νήσῳ ἢ ἐντὸς πλοίου

διήρχοντο καὶ τὸν βίον ἐν τῇ θαλάσῃ, ὁ μὲν ἄπορος ζητῶν λείαν, ὁ δ' εὐγενὴς ἐνδοξὸν βασιλικὸν στέμμα κατὰ θάλασσαν ἐν ᾧ ἐπὶ τῇ γῆς οὐσῃς ἀγόνου σιτηρῶν καὶ ἀκαλλιεργήτου ἐκεῖνος μὲν μετὰ μόχθου ἀπέλαυνεν εὐτελοὺς τινος τροφῆς, οὗτος δ', ἐὰν μὴ ἦτο αὐτὸς ὁ κληρονόμος τῆς πατρικῆς περιουσίας εἴτε ἐκ πρωτοτοκίας εἴτε ἐκ τύχης, ἔζη περιφρονούμενος καὶ ἀπρακτῶν. Τῶν κυρίως ὁμῶς Δανῶν προηγέθησαν κατὰ τὴν πειρατείαν οἱ Σάξονες καὶ οἱ Ἀγγλοι λαοὶ κατοικοῦντες ἐν Ὀλστεϊνῷ καὶ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἀλβίου, ἔχοντες ὁμοίαν πρὸς τοὺς Δανοὺς καταγωγὴν καὶ θρησκείαν μεταβληθεῖσαν ὕστερον διὰ τὴν πρὸς τοὺς Γερμανοὺς συνάφειαν καὶ ἀμφοτέρω ἀδιακρίτως ὀνομαζόμενοι Νορμαννοί, ἦτοι ἄνθρωποι τοῦ βορρᾶ.

Οἱ Ἀγγλοι καὶ Σάξονες καὶ ἰδίως Δανοὶ ἐν Ἀγγλίᾳ. Εἰρήται ἤδη (σελ. 507-508) ὅτι μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατῶν ἐκ τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας, ἣν κατέλειπον ἐν ἀθλίᾳ καταστάσει, προσκληθέντες εἰς βοήθειαν οἱ Σάξονες, ἀπὸ καιροῦ λεηλατοῦντες μετὰ τῶν Ἀγγλῶν τὰ παράλια αὐτῆς, ὑπὸ τοῦ βασιλέως Οὐορτιγέρνου κατὰ τῶν ἐσωτερικῶν αὐτοῦ ἐχθρῶν καὶ τῶν βαρβάρων τῶν διαρπαζόντων τὰς χώρας αὐτοῦ, ἐτράπησαν μετοῦ πολυ κατ' αὐτοῦ τούτου καὶ νικήσαντες ἀποκατεστάθησαν ἐκεῖ. Μετὰ ταῦτα ὁμόφυλοι αὐτῶν ἐπελθόντες καὶ Ἀγγλοι ἀκολούθως ἱδρυσαν τὰ ἐπτὰ βασιλεία διώξαντες εἰς τοὺς ὄρεινους τόπους τοὺς ἐγχωρίους. Διαρρουθίσαντες τὸ πρῶτον τὴν κοινωνίαν αὐτῶν οἱ Ἀγγλοι καὶ Σάξονες κατὰ τὰ τῶν Σκανδιναυῶν ἤθη καὶ ἔθιμα νυξήθησαν σφόδρα. Ἀσπασθέντες δ' ὕστερον τὸν Χριστιανισμόν διὰ τῆς ἐπιδράσεως τούτου καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν θεσμοθεσιῶν, ὧν λείψανά κατέλειπον ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ Ῥωμαῖοι ἀναχωρήσαντες, ἐπὶ τοσοῦτο προήχθησαν, ὥστε παρὰ τούτων ὁ μέγας Κάρολος παρέλαβε τὰ πρὸς τὸν ἐκπολιτισμὸν τῆς ἑαυτοῦ αὐτοκρατορίας καὶ ἐκ τούτων ἐλθόντες ἱεραπόστολοι ἐδίδαξαν τὴν τε Γερμανίαν καὶ τὴν Σκανδιναυίαν. Καταδιώξαντες δὲ τελευταῖον τοὺς αὐτόχθονας Βρετανοὺς καὶ εἰς αὐτὰ αὐτῶν τὰ καταφύγια ἀντικατέστησαν καὶ τὸ μέχρι τοῦδε ὄνομα τῆς Βρετανίας διὰ τοῦ τῆς Ἀγγλίας.

Ἀλλ' ἡ παρακμὴ αὐτῶν ἐπῆλθεν ἕνεκα τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς πολυτελείας τῶν παρεπομένων συνήθως τῇ εὐδαιμονίᾳ τῶν ἐθνῶν. Ἀπὸ δὲ τοῦ 787 οἱ Δανοὶ ἤρξαντο τῶν κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἐπιδρομῶν. Νικηθέντες ἐν ἔτει 835 ὑπὸ Ἐγκερτου τοῦ μεγάλου Ἀγγλοσάξονος βασιλέως κατεκτεθήσαντο ὕστερον κατὰ τὸ 870 ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἐθελερέδου τὴν Νορθουμβερελανδίαν, Ἀγγλίαν καὶ Μερκίαν. Ἀλλὰ κατὰ τὸ 878 ὁ βασιλεὺς Ἀλφρέδος τρέψας εἰς φυγὴν περιήγαγεν αὐτοὺς εἰς ἀμνηχανίαν. Ἀκολούθως πάλιν ἐγκατασταθέντες ἐν

Ἀγγλίᾳ ἐπέβαλον καὶ φόρον, τὸν ἐπικληθέντα Δανίγελδον, εἰς τὸν βασιλέα Ἐδλερέδον (991) καί, ὡς εἴρηται (σελ. 513), διαδοχικῶς ἐβασίλευσαν τῆς Ἀγγλίας τέσσαρες Δανοὶ μονάρχαι (1016-1042). Αἱ δὲ ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κανούτου εἰσαχθεῖσαι θεσμοθεσίαι ἦσαν οἱ τῶν Ἀγγλῶν καὶ Σαξόνων κώδικες ἀναθεωρηθέντες. Οἱ Δανοὶ εἰσέβαλον ἐπίσης καὶ εἰς Ἱρλανδίαν καὶ εἰς Σκωτίαν.

§ 814. **Σκανδιναυῶν ἀνακαλύψεις χωρῶν.** Περί τοῦ ἔτος 872 ἀνεκαλύφθησαν αἱ τριάκοντα νῆσοι Φαρόαι οὕτως ὀνομασθῆναι ἐκ τῶν προβάτων (faar), τὰ ὁποῖα εἰσιν ὁ πλοῦτος αὐτῶν. Ὡθούμενοι δὲ ὑπὸ ἀνέμων καὶ ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῆς ἀνακαλύψεως Νορβηγοὶ πειραταὶ ἀνεκάλυψαν βορειότερον τὴν Ἰσλανδίαν, ἥτοι νῆσον τοῦ πάγου, ὀνομασθῆναι οὕτω διὰ τοὺς πάντοτε καλύπτοντας αὐτὴν πάγους. Ἐντεῦθεν ἀναγκασθεὶς νὰ φύγῃ Ἐρίχος ὁ Ἐρυθρὸς καὶ αὐτὸς Νορβηγὸς ἀνεκάλυψε περὶ τὸ ἔτος 986 ΜΔ τῆς Ἰσλανδίας 1300 χιλιομέτρα μακρὰν αὐτῆς νήσον τινα καὶ πέραν πορθμοῦ ὀνομασθέντος ἐξ αὐτοῦ Ἐριχοφιόρδου ἥπειρον κληθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ Γροιλλανδίαν ἥτοι γῆν εὐθαλῆ. Ὁ υἱὸς Ἐρίχου τοῦ Ἐρυθροῦ νύξιν λαβὼν ἐκ τῶν μικρῶν ἀνακαλύψεων, ὃς Βιάρνος τις πλανώμενος εἰς ἀναζήτησιν τοῦ πατρὸς ἔκαμε, καὶ ἀποπλεύσας περὶ τὸ 1001 ἀπὸ τῆς Ἰσλανδίας ἀνεκάλυψε πολλὰ τῶν παραλίων τῆς βορείου Ἀμερικῆς, τὴν νέαν Γῆν, τὴν νέαν Σκωτίαν καὶ ἄλλας χώρας ἀποικισθεῖσας ὕστερον κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ διατηρησάσας συγκοινωνίαν μετὰ τῆς Ἰσλανδίας μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἐξ ὅτου διακοπείσης τῆς συγκοινωνίας ἐγένετο πάλιν ἄγνωστος ἡ Ἀμερικὴ ἀνεκαλύφθη δ' ἐκ νέου ὑπὸ τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου.

§ 815. **Δυναστεία Ἑστρίθεδῶν (1047-1378).**

Ἀφανισθεῖσας μετὰ τοῦ Ἄρδου Κανούτου τῆς ἀρχαίας βασιλικῆς οἰκογενείας τῶν Σκιολδοῦγγων, ἤρξατο ἐν ἔτει 1047 μετὰ τοῦ Συηνώου τοῦ διαδεξαμένου Μάγνον τὸν Ἀγαθόν, υἱοῦ τῆς Ἑστρίθας ἀδελφῆς τοῦ μεγάλου Κανούτου, δευτέρα δυναστεία ἄρξασα τῆς Δανίας ὑπὲρ τοὺς τρεῖς αἰῶνας. Εἰκαὶ τὰ σχέδια Κανούτου τοῦ μεγάλου ἐναυάγησαν, ὁ Συηνὼν ὅμως ἐπειράθη ἐτι ἅπαξ ἵνα κατακτήσῃ τὴν Ἀγγλίαν κατακτηθεῖσαν ἀπὸ τριῶν ἤδη ἐτῶν (1066) ὑπὸ Γουλιέλμου τοῦ Νόθου, ἥτις ἔνεκα τῆς τυραννίας τῶν Νορμαννῶν ἐπόθει τότε, ὡς ἔλεγον, τὴν ἐξουσίαν τῶν Δανῶν. Ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς τοῦ Συηνώου, εἰς θν ἀνετέθη ἡ ἐκστρατεία αὕτη, λαβὼν χρήματα παρὰ τοῦ Γουλιέλμου ἀπῆλθε καὶ ἀπολέσας ἐν τρικυμίᾳ τὸν ἑαυτοῦ πλοῦτον ἐξωρίσθη· ἐν δὲ τῷ κράτει ἐπεχείρησεν ὁ Συηνὼν νὰ καταστήσῃ ἀπόλυτον τὴν βασιλείαν, ἀλλ' ὁ κληρὸς σφοδρῶς ἀντέστη.

Πέντε υἱοὶ τοῦ Συηνώου: Ἀράλδος, Κανοῦτος Δ', Ὀλάφος, Ἐρίχος Γ' καὶ Νικόλαος. Πέντε υἱοὶ διεδέξαντο τὸν πατέρα. Ὁ Ἀράλδος ἐν ἔτει 1077 καταργήσας τὴν διὰ πεφυρακτωμένου σιδήρου δικαστικὴν ἀπῶδειξιν. Κανοῦτος ὁ Δ' ἐν ἔτει 1080 ὁ ἀξιολογώτατος τῶν πέντε υἱῶν εὐπειθὴς μὲν ὢν πρὸς τὸν κληρον, ὑπὲρ οὗ ἠθέλησε νὰ εἰσαγάγῃ τὸ δέκατον, ἀλλ' αὐστηρὸς πρὸς τὸν λαὸν ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἐπαναστατησάντων ὑπηκόων του ἐντὸς ἐκκλησίας τινὸς καὶ κατετάχθη μάρτυς ὑπὸ τῶν ἱερέων. Ὀλάφος 1086 ὁ ἐπικληθεὶς Πειναλέος ἐκ μεγάλης τινὸς πείνης καταθλιψάσης τὴν Δανίαν. Ἐρίχος Γ' ὁ Ἀγαθὸς (1095) ὁ μέγιστος, ῥωμαλειώτατος καὶ ὁ τὰ μάλιστα λόγιος ἀνὴρ τῶν ἐν Δανίᾳ. Οὗτος ἐλθὼν εἰς Ῥώμην κατέταξε Κανοῦτον τὸν μέγαν μεταξὺ τῶν ἀγίων καὶ συνέστησεν ἐν Λούνδῃ ἔδραν μητροπολίτου. Τούτου τὸ μὲν κράτος ἐξετείνετο ἐπὶ τῆς Δανίας, Νορβηγίας, Σουηδίας, τῶν νήσων Φαροῶν, τῆς Ἰσλανδίας, Γροιλλανδίας, Οὐϊλανδίας καὶ τῶν Ἑβριδῶν, ἡ δὲ ἰσχὺς αὐτοῦ ἦν ἀνάλογος. Ἐπὶ δὲ τῆς πρώτης σταυροφορίας, ὅτε σύμπασα ἡ Εὐρώπη διεισέσθη ὑπ' ἐνθουσιασμοῦ χάριν τοῦ ἁγίου τάφου, συνεταράχθη δὲ ἅπας Χριστιανισμὸς καὶ ὁ ἰσλαμισμὸς, ὁ Ἐρίχος θερμῶς μετέσχεν αὐτῆς, καίπερ τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ προσενεγκόντων τὸ τρίτον τῆς ἑαυτῶν περιουσίας, ἵνα τὸν ἀπαλλάξωσιν αὐτῆς· ἀπέθανε δ' ἐν Κύπρῳ. Διεδέξατο δὲ μετὰ μακρὰς ἐριδᾶς τὸν Ἐρίχον ἐν ἔτει 1105 Νικόλαος τοῦ Συηνώου, ὁ πέμπτος υἱός. Ἄλλ' ὁ τούτου ἀνεψιὸς καὶ ἀντίπαλος Ἐρίχος ἐπικαλεσάμενος ἔτυχε τῆς βοήθειας τοῦ αὐτοκράτορος Λοθαρίου. Ἵνα δ' ἀπαλλαγῇ τοῦ φοβεροῦ τούτου ἐχθροῦ ὁ Νικόλαος ἠναγκάσθη νὰ θέσῃ ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν αὐτοῦ τὴν Δανίαν. Ἄλλ' αἱ δίκαιαι ἀξιώσεις τῶν ἀπογόνων τοῦ Συηνώου, Ἑστρίσσωνος, ἤρξαν τὴν ἀναρχίαν, καὶ ἡ ἀταξία κατέστη τοσαύτη, ὥστε οἱ τῆς Δανίας κάτοικοι ἠναγκάσθησαν νὰ ποικρούωσιν αὐτοὶ τοὺς Βενέδους πειρατὰς δι' ὁμάδων καθιερωθεῖσων θρησκευτικῶς. Εἰκαὶ δὲ αὐτοὺς τούτους τοὺς πειρατὰς καλίσας εἰς βοήθειαν ἐν ταῖς ταραχαῖς ὁ Συηνὼν Ἐμουνδέσων κατὰ τῶν ἀντιποιοιμένων τὸ στέμμα, Βαλδεμάρου καὶ Κανοῦτου, οὐχ ἥττον ἠναγκάσθη νὰ διαμοιρασθῇ μετὰ τῶν δύο τούτων τὸ βασίλειον· καὶ ὁ μὲν Κανοῦτος ἔλαβε τὰς Δανικὰς νήσους, ὁ δὲ Βαλδεμάρὸς τὸ Σλεσβίγιον καὶ τὴν Ἰουτλανδίαν· αὐτὸς δὲ ὁ Συηνὼν τὴν Σκανίαν μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῆς. Τὴν σύμβασιν ταύτην ὠρκίσθησαν καὶ οἱ τρεῖς νὰ σεβασθῶσι. Ταυτοχρόνως ὁμοῦ σχεδὸν ὁ Συηνὼν προσεκάλεσε τοὺς δύο ἀντιπάλους του εἰς μέγα συμπόσιον ἐν Ῥοσκίλδῃ διαρκέσαν μέχρι τῆς ἐσπέρας τῆς τρίτης ἡμέρας, ὅτε, τοῦ συνθήματος δοθέντος, ἐσβέσθησαν ὅλα τὰ φῶτα, οἱ δὲ φύλακες εἰσορμήσαντες εἰς τὴν αἴθουσαν

ἀπέκτειναν τὸν Κανούτον διασχίσαντες τὸ κρανίον αὐτοῦ διὰ πελέκους· ὁ δὲ Βαλδεμάρους νέος ὢν θαρραλέος ὑπερήσπισιν ἑαυτὸν· καίπερ δὲ τετραυματισμένος ἀνατρέψας τὸν δολοφόνον του καὶ φυγὼν εἰς γειτονικόν τι χωρίον, ἐπλανήθη ἐπὶ πολλὸν χρόνον εἰς τὰ δάση τῆς Σηλανδίας· ἐκεῖθεν δὲ διαπλεύσας τοὺς δύο Βέλτας ἀφίκετο εἰς τὴν Ἰουτλανδίαν. Ἐνταῦθα συγκαλέσας τὸ ἐθνικὸν συμβούλιον καὶ δείξας τὰ ἑαυτοῦ τραύματα κατήγγειλε τὸν δολοφόνον Σουηῶνα. Ἀπεφασίσθη δὲ ἀμέσως νὰ ἐξοπλισθῶσι πρὸς ἄμυναν καὶ μετὰ μεγάλην μάχην, καθ' ἣν ὁ Σουηὼν ἐφονεύθη, ἔλαβεν ὁ Βαλδεμάρους τὸν θρόνον (1157).

§ 816. **Ἐνδοξος βασιλεία Βαλδεμάρου τοῦ μεγάλου (1157-1182).** Ὁ Βαλδεμάρους καταλαβὼν ἐν ἡλικίᾳ εἰκοσιῆς ἐτῶν βασιλείῳ ἐσωτερικῶς μὲν ἡρμωμένον ἐκ διηνεκοῦς ἀναρχίας, ἐξωτερικῶς δὲ ἀπειλούμενον πάντοτε καὶ καταφρονούμενον ἀνώρθωσεν αὐτό. Οἱ βασιλεῖς τῆς Δανίας ἀπορρίψαντες τὴν ἐξουσίαν τῶν ἀρχιεπισκόπων τῆς Γερμανίας καὶ ἰδρύοντες τὴν ἑδραν τῆς Λούνδης ἡγείραν διὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν χειρῶν ἀντίπαλον τοῦ θρόνου ἀρχήν, ἥτις πολλάκις ἐξώπλισε στρατοὺς καὶ ὑπεστήριξε πολιορκίας. Ἀλλὰ νῦν εἰς τῶν δύο ὀνόμαστοτάτων τῆς Δανίας ἀρχιεπισκόπων ὁ Ἀξελ ἢ ὁ Ἀβεσαλὼν ἀπόγονος τοῦ φοβεροῦ τῶν πειρατῶν τῆς Ἰομβόργης ἀρχηγοῦ Παλνατόκου ἡγωνίσθη μετὰ τοῦ Βαλδεμάρου εἰς καταστροφὴν τῆς πειρατείας. Καθ' ὅλην τὴν περιοχὴν τῆς ἑαυτοῦ ἐπισκοπῆς ἀνήγειρε καλῶς, ὥσπερ φυλακεία ὄχυρά· περιήρχετο, ἐπεσκόπει καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα πολλάκις ἔπλεε τὰς πλησίον θαλάσσας, ἵνα παρεμποδίξῃ τοὺς πειρατάς. Ἄλλοτε δὲ ποτε τῇ κυριακῇ τῶν Βατῶν ἐνθ' προητοιμάζετο νὰ λειτουργήσῃ ἡγγέλθη αὐτῷ ὅτι πλῆθος Βενέδων ἀπέβη καὶ ἐλήστευσεν τὴν χώραν. Ἀμελλητί ὀπλίσας οἰκέτας, κληρικούς, ψάλτας, ὑπηρέτας τῆς ἐκκλησίας καὶ ἅπαν αὐτοῦ τὸ ποίμνιον καὶ ἐπιπεσὼν ἔστρεψεν αὐτοὺς δρομάδην εἰς τὰ πλοῖα αὐτῶν καὶ ἀτάκτως καταφυγόντας. Καὶ ὁ Βαλδεμάρους δὲ αὐτὸς πολλάκις μετείχε τοιοῦτων σταυροφοριῶν συνεχῶς κατὰ τῶν πειρατῶν κηρυσσομένων. Συμμαχήσας δὲ μετὰ πολλῶν ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας καὶ καταστήσας ἑαυτὸν ὑποτελῆ Φρειδερίκου τοῦ Βαρβαρόσσα ὑπισχνουμένου νὰ παραχωρήσῃ αὐτῷ ὅλην τὴν Βενεδικτὴν χώραν κατεκτήσατο τὴν Ῥύγην καὶ τὴν πόλιν Ἀρκόναν, κατέστρεψε τὸ ἐθνικὸν εἶδωλον τοῦ Σουαντεϊτ, ἀφῆρπασε τοὺς θησαυροὺς αὐτῆς, ἠλευθέρωσε πάντας τοὺς Χριστιανούς δούλους καὶ μετέστρεψεν αὐτὴν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ἐπιβαλὼν ἔτι ἐτήσιον φόρον καὶ ὑπηρεσίαν ἐν τοῖς Δανικοῖς στρατοῖς. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀβεσαλὼν κατέστρεψεν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τὰ λοιπὰ φρούρια τῶν Βενέδων, ἔκαυσε ναοὺς καὶ εἰκόνας καὶ ἐπέβαλε πανταχοῦ

τὸ βάπτισμα. Ἐκκλησίαι ἀνηγέρθησαν ἐπὶ τῶν ἑρειπίων τῶν ἐθνικῶν ναῶν καὶ ἀπόστολοι ἐστάλησαν πρὸς διάδοσιν τῆς νέας διδασκαλίας. Οὕτως ἡ νῆσος Ῥύγη ἐγένετο ὑποτελὴς τῇ Δανίᾳ καὶ προσηρτήθη εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Σηλανδίας διὰ διατάγματος τοῦ Ἀλεξάνδρου Γ'. Ἐν ἔτει δὲ 1170 ὁ Βαλδεμάρους προσέβαλε καὶ τὴν Ἰομβόργην δις ἤδη μάτην ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Δανίας καταστραφεῖσαν καὶ ἐνεργὸν πάντοτε οὖσαν ἐστὶν φοβερᾶς πειρατείας. Ἡ μεγάλη τοῦ Βαλδεμάρους πολεμικὴ προπαρασκευὴ ἔκαμε τοὺς πειρατὰς τούτους νὰ καταφύγῃσι πάντες εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ δὲ Βαλδεμάρους κατηδάφισεν ἐντελῶς τὰ τεῖχη, ἀπετέφρωσε τὰ καταστήματα καὶ τὰ μνημεῖα, ἅτινα ἐξωμοιοῦν αὐτὴν ὡς ἔλεγον πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ οὕτω κατηδάφισθη διὰ παντός. Ἄντ' αὐτῆς δὲ τοῦ λοιποῦ ὑπῆρξεν ἡ κωμόπολις Οὐσλλίνη, ἄσημος καὶ λόγου ἀναξία. Ἡ δὲ καταστροφὴ τῶν πειρατῶν τούτων ἐπλούτισε νέας τινὰς πόλεις, οἷον τὴν Κοπενάγην καὶ Δανζίκην, ὧν τὴν ἀνέγερσιν ἀποδίδουσιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Βαλδεμάρους.

§ 817. **Ἐπέκτασις τῆς Δανίας ἐπὶ Κανούτου ς' (1182-1202), σταυροφορίαι καὶ θρησκευτικὴ μεταβολὴ ἐν Λιβονίᾳ.** Τὰ δὲ τελευταῖα λείψανα τῶν Βενέδων πειρατῶν ἔλαβον τὴν τελευταίαν πληγὴν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κανούτου τοῦ ς' υἱοῦ καὶ διαδόχου Βαλδεμάρους τοῦ Α'. Ὑπέταξε τὴν Σλαυονίαν τὴν μεταξὺ τῶν ἀνατολικῶν ὁρίων τῆς Πομερανίας καὶ τοῦ κατωτέρου Ἀλβίος· ἐδέχθη τὴν ὑποταγὴν τῶν πόλεων Ἀμβούργου καὶ Λυβέκκης καὶ μετέδωκε τοῖς ἑαυτοῦ διαδόχοις τὸν τίτλον βασιλέως τῶν Δανῶν καὶ Σλαύων, δουκὸς τῆς Γουτλανδίας καὶ κυρίου τῆς Νορδάλβιγγίας. Κατὰ δὲ τὸ 1182 ἀρικόμενοι εἰς Ῥονάλδην ἀπεσταλμένοι τοῦ πάπα Κλήμεντος Γ' παρώτρυνον τοὺς Δανοὺς νὰ μετάσχῃσι καθάπερ καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη τῆς πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ σταυροφορίας. Δεκαπέντε τῶν πρωτίστων εὐγενῶν συνήνεσαν νὰ λάβῃσι τὸν σταυρόν, ἀλλὰ πέντε μόνον ἐξέπλευσαν. Ἐν γένει δὲ οἱ Σκανδιναυικοὶ λαοὶ ὀλίγον μετέσχον τῶν εἰς τὴν ἁγίαν γῆν ἐκστρατειῶν. Ἦρκοῦντο δὲ καταδιώκοντες καὶ λεηλατοῦντες τὰς παρὰ τὸν κόλπον τῆς Φιλανδίας ἐθνικὰς φυλάς καὶ ὑποτάσσαντες τὴν Λιβονίαν, ὅπου ἐγκατέστησαν τὸν Χριστιανισμόν. Ἀλλὰ τῶν ἀγαθῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐκ τῆς συγκοινωνίας τῆς Δύσεως μετὰ τῆς Ἀνατολῆς προκυψάντων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Εὐρώπης μετέσχον οἱ Δανοὶ κυρίως διὰ τῶν πολλῶν νέων τῶν φοιτῶντων εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων, οἵτινες ἔφερον ἐντεῦθεν εἰς τὰς ἑαυτῶν πατρίδας ὅ τι ἀγαθὸν τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἐκτῶντο.

§ 818. **Βαλδεμάρους ὁ Νικητῆς (1202-1241)**
Δανίδρογον καὶ κατὰκτησις τῆς Ἑσθονίας. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Κανούτου τ' ἄνευ ἄρρενος κληρονόμου, ὁ ἀδελφὸς Βαλδεμάρους δοῦξ ὢν τοῦ Σλεσβιγίου ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὑπὸ σύμπαντος τοῦ ἔθνους στεφθεὶς ἐπιστήμῳ ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Λούνδης καὶ ὕστερον ἀνεκηρύχθη καὶ ἐν Λυδέκκῃ βασιλεὺς τῶν Σλαύων καὶ κύριος τῶν Νορδαλβιγγίων. Ἦναγκάσθη νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῶν Ἑσθόνων, οἵτινες ἐτάραττον ἤδη τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Λιβονίας. Ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ οἱ Δανοὶ ἀπολέσαντες τὴν ἑαυτῶν σημαίαν ἔλαβον ἐξ οὐρανοῦ κατὰ τὰς παραδόσεις ἄλλην φέρουσαν λευκὸν σταυρὸν ἐπὶ ἐρυθροῦ ἐδάφους, ἥτις ὠνομάσθη *Δανίβογρον* (*Danebrog*)· ἀνάμνησις δὲ ταύτης εἶνε τὸ οὕτω καλούμενον παράσημον τῆς *Δανίας*. Οἱ Ἑσθονοὶ ἀπώλεσαν τὴν Ῥουέλ καὶ ὑπετάγησαν. Ἡ *Δανζίκη* κατεκτήθη, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Φρειδερίκος ὁ Β' ἐπιθυμῶν νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τοῦ ἰσχυροῦ βασιλέως τῆς Ἀρκτοῦ κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ ἀντιζήλου Ὁθωνος Δ' ἀνεγνώρισεν ὑποτελεῖς εἰς τὸ στέμμα τῆς Δανίας τὰς κατεχομένας ὑπὸ τοῦ Βαλδεμάρου μεταξὺ τοῦ Ἀλβιου καὶ τῆς Λιβονίας χώρας. Τὰ χρονικά μετ' ἐγκωμίων μεγάλων κηρύττοντα τὴν δόξαν καὶ ἰσχὺν τοῦ Βαλδεμάρου λέγουσιν ὅτι εἶχε 400 πλοῖα, 600, 000 στρατιωτῶν, εἰσόδημα 4,000 λιτρῶν σίτου, 280 λιτρῶν βουτύρου, 200 μέλιτος, 9,855 βοῦς, 109,500 πρόβατα, 73,000 χοίρους καὶ 319,000 ἡμίλιτρα ἐπιστήμου ἀργύρου.

Ἡ μεγάλη ὁμῶς αὕτη εὐτυχία δὲν διήρκεσεν. Υἱὸς τις τοῦ βασιλέως ἔλαβεν εἰς σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ κόμιστος τοῦ Σχουερίνου κληρονόμου τοῦ ἡμισέως κομιτάτου. Ἀρνούμενου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἑρρίκου νὰ παραιτήσῃ τὴν κληρονομίαν, ἤρξατο πόλεμος καθ' ὃν ὑποδεέστερος ὢν ἐν τοῖς ὅπλοις ἦλθεν εἰς τὴν αὐλήν καὶ καταχρησάμενος τῇ πίστει τοῦ βασιλέως συνέλαβε καὶ ἐκόμισε τὸν Βαλδεμάρου καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸ φρούριον τοῦ Σχουερίνου, ἐρεθίσας οὕτως οὐκ ὀλίγον τὴν Εὐρώπην. Καὶ ὁ μὲν αὐτοκράτωρ κερδοσκοπῶν ὑπεκρίθη ὅτι προσεδλήθη, ὁ δὲ πάπας μάτην παρενέβη. Μετὰ δὲ μάχην, καθ' ἣν καὶ ὁ ἀντιβασιλεύων ἦδη Ἀλδέρτος ἀνεψιὸς τοῦ βασιλέως ἠχμαλωτίσθη, ἡ γερουσία ἀνανεώσασα τὰς διαπραγματεύσεις ἠλευθέρωσε τὸν Βαλδεμάρου ἀποτίσαντα πρὸς ἐξαγορὰν ἑαυτοῦ 40,000 ἡμιλίτρων ἀργύρου καὶ ἀποδόντα εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν τὴν χώραν τῶν Βενέδων πλὴν τῆς Ῥύγης καὶ τῆς μεταξὺ τοῦ Εἰδέρου καὶ τοῦ Ἀλβιου χώρας. Διὰ δὲ τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἡ Λυδέκκη καὶ τὸ Μεκλεμβούργον ἐγένοντο ἄμεσα ἐξαρτήματα τῆς αὐτοκρατορίας, οἱ δὲ Σλαῦοι ἀφηρέθησαν ἀπὸ τῆς Δανικῆς κυριότητος (1225). Ἐκ-

δίκησιν πνέων ὁ Βαλδεμάρους καὶ ἀνανεώσας τὴν ἐπίθεσιν δύο ἔτη μετὰ τὴν ἑαυτοῦ ἀπελευθέρωσιν κατέκτησε μὲν ταχέως τὴν ἀνατολικὴν Νορδάλβιγγίαν καὶ κατέλαβε τὴν πόλιν Ῥανδεδσούργην, ἀλλὰ προδοθεὶς ὑπὸ τῶν Διτμαρσῶν ἐνικήθη καὶ ἐπληρώθη ἐν μεγάλῃ τινι μάχῃ. Νέα εἰρήνη ἐστέρησεν αὐτὸν τοῦ Ὀλστείνου (1229), διαπραγματεύσεις δὲ ἄλλαι ἀπέδωκαν αὐτῷ τὴν Ῥευέλ καὶ μέρος τῆς Λιθονίας (1238). Ἀλλὰ νέα κατὰ θάλασσαν προσβολὴ ἀφῆρσε τέλος ἀπ' αὐτοῦ τὴν προσηγορίαν τοῦ νικητοῦ, ἣν ἔλαβε διὰ τῶν πρώτων ἐπιτυχιῶν. Οὕτω λοιπὸν αἱ μὲν νίκαι τοῦ μεγάλου Βαλδεμάρου καὶ Κανούτου σ' ὑπέταξαν τῇ Δανίᾳ, τὸ Ὀλστεῖνον, τὸ Λωαμβούργον, τὸ Μεκλεμβούργον, τὴν Ῥύγην, τὴν Πομμερανίαν, τὴν Ἑσθονίαν καὶ μεγάλην τινὰ χώραν ἐν τῇ Πρωσσίᾳ καὶ Κουρλανδίᾳ· αἱ δὲ ἦτται Βαλδεμάρου τοῦ νικητοῦ ἀφῆρσαν πάσας τὰς κατακτήσεις ταύτας ἀπ' αὐτῆς.

§ 819. **Νόμοι Βαλδεμάρου.** Οὐδὲν ἦτταν ὁμοῦς ὁ Βαλδεμάρους ἤξιοῦτο τοῦ ὀνόματος τοῦ νομοθέτου. Συντάχθη κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ γενικὴ στατιστικὴ τοῦ βασιλείου ὑπὸ τὸν τίτλον *Liber census Daniae* σωζομένη ἔτι κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ περιέχουσα ἀκριβὴ κατάλογον τῶν βασιλικῶν κτημάτων καὶ προσόδων καὶ τὴν διαίρεσιν τοῦ κράτους εἰς ὁκτὼ ἐπισκοπὰς ὑποδιαιρουμένας εἰς ἐνορίας καὶ ἐπαρχίας, ὧν ἑκάστη ὤφειλε νὰ χορηγῇ ἐν πλοῖον καὶ στρατιώτας. Οὕτω δὲ τὰ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν ἄλλων κτήσεων τῆς Δανίας συνεισφερόμενα πλοῖα ἦσαν περίπου ἐννεακόσια πεντήκοντα. Ἐκτὸς δὲ τῶν πρώτων τούτων κανονισμῶν ἐδημοσίευσεν ὁ Βαλδεμάρους πλῆθος διαταγμάτων εὐρισκομένων ἔτι ἐν τῷ κώδικι τῆς Σκαννίας. Συνεγρᾶφη ἐπιτομὴ τοῦ κώδικος τῆς Ἰουτλανδίας εἰσαχθεῖσα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς Σηλανδίαν καὶ Σκαννίαν ἀναπληρωτικὴ τῶν κατὰ τὰς χώρας ταύτας ἐθίμων γραφέντων πρὸ πολλοῦ. Ἰσχυε δὲ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐν Ἰουτλανδίᾳ καὶ Φιονίᾳ καὶ ἀποτελεῖ νῦν ἔτι μέρος τῆς νομοθεσίας τοῦ δουκάτου τοῦ Σλεσβιγίου.

Ἐπιθυμῶν δὲ νὰ προλάβῃ διὰ τῆς διανομῆς τὴν διαίρεσιν τῶν αὐτοῦ υἱῶν, ἀρ' οὗ ὁ δευτερότοκος Ἐρίχος, ἀποθανόντος τοῦ πρωτοτόκου, ἀνεκηρύχθη διάδοχος τοῦ θρόνου, ἔδωκεν εἰς μὲν τὸν τρίτον Ἀβελ ἐκτὸς τῶν ἐν Φιονίᾳ, Ἰουτλανδίᾳ καὶ Σηλανδίᾳ ἰδίων αὐτοῦ κτημάτων καὶ τὸ Σλεσβίγιον, εἰς δὲ τὸν τέταρτον Χριστοφόρον τὰς νήσους Λαλανδίαν καὶ Φαλστέρην, εἰς ἄλλον δὲ τινὰ Κανούτον τὴν Βλεκίγγην καὶ εἰς τινὰ ἔκγονον Νικόλαον τὴν βόρειον Ἀλλανδίαν. Ἀλλὰ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐξησθένισε μὲν τὸ βασίλειον, δὲν προέλαβε δὲ καὶ τὰς ἐριδας.

§ 820. **Ἐρρίκος Δ' ὁ Πλοκπένιγγος (1241-1250), ἐμφύλιος πόλεμος.** Τὸ μὲν πρῶτον ἔτος τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας ὁ Ἐρρίκος Δ' ἀναγκασθεὶς νὰ πολεμήσῃ κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀβελ ἀρνούμενου ὑποταγὴν, ὕστερον δὲ καὶ καθ' ὅλων ὁμοῦ τῶν ἀδελφῶν συμμαχησάντων μετὰ τῶν κομίτων τοῦ Ὀλστείνου μετὰ τῆς Λυβέκκης καὶ τῶν Σουηδικῶν στρατῶν ὑπέταξε μετὰ τινος ἐπιτυχίας καὶ ἀποτυχίας τὸν Ἀβελ καὶ Κανούτον. Ὁφελούμενος δὲ ἐκ τῆς οὕτω γενομένης εἰρήνης ἐν ἔτει 1248 καὶ ἀποφασίσας νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑσθονίας ἐπέβαλε πρὸς τοῦτο φόρον ἐφ' ἐκάστης ὕνης, ὃν πολὺ δυσκόλως ὑπέμειναν ἐν Ἰουτλανδίᾳ καὶ ταῖς νήσοις καὶ προπρόξενήσαντα ταραχὰς ἐν Σκανία τοιαύτας, ὥστε πολλοὶ μὲν τῶν βασιλικῶν δικαστῶν ἐφρονεύθησαν, αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς ἠναγκάσθη φυγὼν νὰ σωθῇ. Οὐδὲν ἤττον ὅμως ἐπελθὼν μετὰ στρατοῦ ἔλαβε τοὺς φόρους προσεπιβαλὼν καὶ βαρὺ πρόστιμον. Ἀφικόμενος δὲ εἰς Ἑσθονίαν ἴσχυσε νάνακηρυχθῇ ὑπὸ τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν ὡς ἔχων μόνος δικαίωμα ἐπὶ τῆς κατοχῆς τῆς χώρας ταύτης καὶ παρεχώρησεν εἰς Ῥευέλ τὰ αὐτὰ καὶ τῇ Λυβέκκῃ δικαιώματα. Καὶ αὕτη ἦτο ἡ τελευταία κατὰ τῶν χωρῶν τούτων σταυροφορία τῶν Δανῶν. Μετὰ δὲ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἐνασχολούμενος εἰς νέας κατὰ τοῦ Ὀλστείνου ἐπιδρομὰς καὶ ἐλθὼν εἰς τὸ Δανίβερκον κατέλυσεν ἐν Σλεσβιγίῳ παρὰ τῷ αὐτοῦ ἀδελφῷ Ἀβελ νομίζων ὅτι τὸ μῖσος αὐτοῦ κατηνύσθη ὑπὸ τῆς τελευταίας ἀνακωχῆς. Ἀλλ' οὗτος ὑποδεχθεὶς αὐτὸν φιλοφρόνως τὸ πρῶτον παρέδωκεν ὕστερον ἀλυσίδετον εἰς τὸν ἄσπονδον αὐτοῦ ἐχθρὸν καὶ ἐξόριστον ἐκ τῆς Δανίας Λάουγον Γουσμουνδέσωνα, κατὰ διαταγὴν τοῦ ὁποίου ἐφρονεύθη, ἀφοῦ ἐζήτησε παρὰ τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς τὴν ἄφεσιν τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν. Τὸ δὲ πτώμα αὐτοῦ ριφθὲν εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης ἀνεφάνη μετὰ δύο μῆνας εἰς τὴν παραλίαν, ὁπόθεν ἀλιεῖς μετακομίσαντες ἔθαψαν αὐτὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Δομινικανῶν τοῦ Σλεσβιγίου. Μετ' ὀλίγον δὲ διεδόθη ὅτι θαύματα ἐφάνησαν ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ.

§ 821. **Ἀβελ (1250-1252), πρόοδος.** Ὁ δὲ Ἀβελ ἀφ' οὗ διὰ τῆς μαρτυρίας εἶκοσιν ἱπποτῶν ἐδείχθη ἀθῶος, ἐκλεχθεὶς βασιλεὺς καὶ στεφθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Λούνδης ἐν Ῥοσκίλδῃ συνεκάλεσεν ἀντιπροσώπους τῶν κραταιοτέρων πόλεων, ἵνα στηρίξῃ τὸν θρόνον ἐπὶ τοῦ λαοῦ καὶ ἐξασφαλίσῃ αὐτὸν καὶ ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ οἴκου. Ἡ σύνοδος αὕτη γενικὴ οὕσα συνεκροτεῖτο ἐκ τριῶν τοῦ βασιλείου τάξεων: τοῦ κλήρου, τῶν εὐγενῶν καὶ κοινοτήτων τινῶν, αἵτινες ἀπὸ πολλοῦ ἤδη εἶχον προνόμια κυριώτατον σκοπόν, ὡς φαίνεται, ἔχουσαι, ὡς καὶ πᾶσα γενικὴ συνέλευσις τῶν ἀντιπροσώπων τῶν πόλεων, τὴν

αὔξησιν τῶν βασιλικῶν προσόδων καὶ τὴν ταπείνωσιν τῶν εὐγενῶν.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ τῆς Φρείσης κάτοικοι προβάλλοντες τὸ ὅποιον ἤδη ἔφερον βαρὺ φορτίον τῆς συντηρήσεως τῶν προχωμάτων τῆς αὐτῶν χώρας ἠρνοῦντο νὰ πληρώσωσι φόρον τινὰ ἐπιβληθέντα πρὸς ἀπότισιν τοῦ δημοσίου χρέους καὶ ἐξαγορὰν τῶν βασιλικῶν κτημάτων, ὁ Ἄβελ ἐκστρατεύσας κατ' αὐτῶν ἐβυθίσθη κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Εἰδέρου εἰς τὸν βόρβορον καὶ μὴ δυνάμενος διὰ τὸ βάρος τῶν ὅπλων νὰ ἐξέλθῃ κατελήφθη ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ἐφονεύθη. Καὶ τὸ πτώμα αὐτοῦ λαβόντες μετὰ πολλοῦ κόπου οἱ τοῦ Σλεσβιγίου κάτοικοι ἔθαψαν ἐν τῇ μητροπολιτικῇ αὐτῶν ἐκκλησίᾳ, ὁπόθεν ἕνεκα προλήψεων δεισιδαιμονικῶν ἐξορύξαντες οἱ ἱερεῖς ἔθαψαν ἐντὸς ἔλους, οὐτινος τὰ περὶ χώρα ἐκ τῶν αὐτῶν προλήψεων ἐγένοντο πάραυτα ἔρημα.

§ 822. Χριστοφόρος, 'Ερῆχος Ε', 'Ερῆχος ζ' (1252-1320), ἄγων τῆς βασιλείας κατὰ τοῦ κλήρου.

Χριστοφόρος ὁ τέταρτος υἱὸς τοῦ Βαλδεμάρου διεδέχθη τὸν Ἄβελ. Μετὰ βραχὺν κατὰ τῶν αὐτοῦ ἀνεψιῶν πόλεμον ἕνεκα τῶν κτημάτων τούτων, ὅλην αὐτοῦ τὴν προσοχὴν εὐθὺς ἔστρεψε κατὰ τοῦ κλήρου, διότι Ἰάκωβος ὁ Ἑρλανδέσων ἱερεὺς πεπαιδευμένος καταγόμενος ἀπὸ ἐνδόξου οἴκου ὑψωθείς εἰς τὴν ἐδραν τῆς Λούνδης κατέλαβεν αὐτὴν οὔτε περιμείνας οὔτε ζητήσας περιβολὴν τοῦ αὐτοῦ ἀξιώματος. Σφετερισθεὶς μετὰ τοῦτο τὴν ἀνωτέραν δικαστικὴν ἐξουσίαν ἐνεκάλεσεν εἰς τὸ αὐτοῦ δικαστήριον πάντας τοὺς κακούργους ἀνεξαίρετως, ἔκτισε φρούρια, εἰσέπραξε φόρους καὶ διόδια, μετερρύθμισε ἄνευ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς βασιλείας τὸν κώδικα τῆς Σκανιάς, κατηγορήσας πρὸς τὸν πάπαν τὸν βασιλέα, ἐξέβαλε τὸν θρόνον αὐτοῦ ἐκ τοῦ χοροῦ τῆς ἐκκλησίας, συνησπίσθη μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Νορβηγίας, ἠνάγκασε τὴν Ματθίλδην τὴν χήραν τοῦ Ἄβελ νὰ νυμφευθῇ τὸν Βίργερ, ἀντιβασιλέα τῆς Σουηδίας, ἐλπίζων ὅτι οὕτω δημιουργεῖ νέον στήριγμα εἰς τοὺς υἱοὺς τοῦ τελευταίου βασιλέως, καὶ τέλος συγκαλέσας συμβούλιόν τι ἐν Βείλῃ τῆς Ἰουτλανδίας ἐν ἔτει 1256 ἐκοινοποίησεν εἰς αὐτὸ τὸ πολυθρύλητον *σύνταγμα*, τὸ καλούμενον *Cum ecclesia Danica* (Σὺν τῇ Δανικῇ ἐκκλησίᾳ), γινόμενον ὕστερον ἀφορμὴν τῶν φιλοδόξων ἀπαιτήσεων τοῦ Δανικοῦ κλήρου. Ἀλλ' ἐπιχειρήσας μετὰ ταῦτα μετ' ἄλλων ἐπισκόπων νὰ ἐξεγείρῃ τὸν διὰ τοὺς φόρους δυσηρεστημένον λαὸν καὶ νὰ ἀναδιβάσῃ εἰς τὸν θρόνον τὸν υἱὸν τοῦ Ἄβελ Ἐρῆχον συνελήφθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως κατὰ τὸ 1258· διόπερ δύο ἐπίσκοποι ἐξεσπενδόνισαν κατὰ τὸ σύνταγμα ἐκεῖνο ἀνάθεμα καθ' ὅλου τοῦ βασιλείου. Ὁ δὲ Χριστοφόρος διαμαρτυρηθεὶς καὶ ἀναγαγὼν τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν πάπαν ἐδηλητηριάσθη ὕστερον ὑπὸ τινος ἀρχιπρε-

σθυτέρου διὰ τῆς ἀγίας μεταλήψεως, καθ' ὃν χρόνον συνεζήτει μετὰ τινων ἐπισκόπων τὰ πρὸς συνδιαλλαγὴν.

Ἡ χήρα τοῦ Χριστοφόρου Α' Μαργαρίτα ἡ ἐκ Πομμερανίας ἡδυνήθη νὰ διασώσῃ ἐκ πολλῶν ραδιουργιῶν τὸ στέμμα ὑπὲρ τοῦ αὐτῆς υἱοῦ Ἑρίχου Ε' τοῦ Κλιππίγγου ἥτοι Ἰλλωπίζοντος. Αἰχμαλωτισθεῖσα μετὰ τούτου ἐν τινι κατὰ τοῦ γαμβροῦ τῆς Ἑρίχου τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Σλεσβιγίου μάχῃ, ἐπειδὴ μετὰ τοῦτο δὲν ἐδέχθη τὴν κρίσιν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ πάπα, ἀφωρίσθη μετὰ τοῦ βασιλέως, ὅστις πρὸς συμφιλίωσιν ἐπλήρωσε κατὰ τὸ 1274 ἀποζημιώσεις τινάς, παρητήθη τὸ δικαίωμα τῆς περιβολῆς καὶ ἀπήλλαξε τοὺς ἱεράρχας τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας. Καὶ οὕτω μόνον ἐν ἔτει 1275 τὸ βασίλειον ἀπελύθη τοῦ ἀναθέματος, ὅπερ ἐβάρυνεν αὐτὸ ἐπὶ δέκα ὀκτὼ ἔτη. Οἱ δὲ ταρχοποιοὶ εὐγενεῖς καὶ ὁ κλῆρος ἔλαβον παρὰ τοῦ ἀσθενοῦς βασιλέως διάταγμα παραχωροῦν αὐτοῖς καὶ τῷ κλήρῳ τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν. Ὁ Ἑρίχος Ε' ἀπέθανεν ἐν ἔτει 1286 δολοφονηθεὶς κατὰ διαταγὴν τοῦ στρατάρχου τοῦ κράτους, ὃν ἄλλοτε προσέβαλεν. Ὁ βασιλεὺς οὗτος ἦν μὲν εὐεργετικὸς, ἀλλ' ἄδικος καὶ τῶν ὑποσχέσεων οὐχὶ τηρητής, κοῦφος δὲ περὶ τὰ ἔθνη. Αἱ δὲ πολυάριθμοι ἐριδές αὐτοῦ πρὸς τὸν κλῆρον, τοὺς εὐγενεῖς καὶ τοὺς ἑαυτοῦ συγγενεῖς τοὺς δοῦκας τοῦ Σλεσβιγίου καὶ πόλεμός τις κατὰ θάλασσαν διαρκέσας εἰκοσι πέντε ἔτη κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Νορβηγίας ἀπαιτοῦντος τὴν προῖκα τῆς ἑαυτοῦ συζύγου θυγατρὸς Ἑρίχου τοῦ Δ', ἡ ἐπέμβασις αὐτοῦ εἰς τὰς διαφοράς τῶν υἱῶν τοῦ Βιργέρου Ἰαρόλου τῆς Σουηδίας, πάντα ταῦτα πληροῦσι τὴν ἱστορίαν τῆς βασιλείας αὐτοῦ περιέργων περιπετειῶν.

§ 823. **Ἑρίχος ζ'.** Ἐπειδὴ δὲ ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ἑρίχος ὁ ζ' ἦτο δωδεκαετής μόνον, ὁ μὲν τοῦ Σλεσβιγίου δούξ Βάλδεμάρους ἐκλήθη προστάτης τούτου, ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ ἀνέλαβε τὴν ἀντιβασιλείαν. Ἀμα δ' ἀρξαμένης τῆς βασιλείας ταύτης ἐξήφθη πόλεμος δεινὸς καὶ ἀνωφελὴς κατὰ τῆς Νορβηγίας ἕνεκα τῶν εἰς τὴν χώραν ταύτην καταφυγόντων δολοφόνων τοῦ Ἑρίχου Ε' καὶ μετὰ δέκα ἐννέα ἔτη ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως ἔληξε διὰ συνθήκης, καθ' ἣν εἰς μὲν τὸν βασίλειά τῆς Νορβηγίας παρεχωρεῖτο μέρος τῆς Ἀλλανδίας, οἱ δὲ δολοφόνοι ἔμμενον ἐξόριστοι. Ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν αἱ ἐριδές αὗται παρέσχον εἰς τὸν κλῆρον ἀφορμὴν νέων ταρχῶν. Ὁ βασιλεὺς ἀναγκάζων τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Λούνδης νὰ ἐκτελέσῃ τὸν ὑπὸ τοῦ πάπα ἐκδοθέντα ἀφορισμὸν κατὰ τῶν φονέων συνέλαβεν αὐτὸν ἀρνούμενον καὶ ὠδήγησε ῥακενδύτην καὶ ἐπὶ κατεσκληνός τοῦ ἵππου εἰς τὴν φυλακὴν, ἐν ᾧ συγχρόνως ἐκαίοντο τὰ ἐν τοῖς ἀρχαίοις αὐτοῦ δωρητήρια ἐγγράφα.

Ἡ ἀνστηρότης ὁμῶς αὕτη αὐτὸν μόνον τὸν βασιλέα ἐδράψα, διότι δραπετεύσας ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐκ τῆς φυλακῆς ἀπηλύθηνε παράπονα εἰς τὸν τότε πάπαν Βονιφάτιον Η', ὅστις ἐθεώρησεν αὐτὸν ὡς μάρτυρα. Ὁ δὲ βασιλεὺς κατηγορηθεὶς ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῆς Αὐενίωνος κατεδικάσθη νὰ πληρώσῃ εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τεσσαράκοντα ἐννέα χιλιάδας ἡμιλίτρων ἀργύρου καὶ ἐξωρίσθῃ τῆς ἐκκλησίας μέχρι τοῦ ἐξαγνισμού τῶν πρὸς τὸν κλῆρον ὕβρεών του. Ἀπειθήσαντος δὲ τοῦ Ἐρίχου εἰς τὰς ἀποφάσεις ταύτας, ἐξαρχος τοῦ πάπα κατέσχευεν ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τὸ τρίτον τῶν προσόδων τῆς Λούνδης, τὸν βασιλικὸν θησαυρὸν καὶ ὅλας τὰς ἐν τῇ ἐπισκοπῇ βασιλικὰς γαίας. Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ ἰσχὺς τοῦ κλήρου, ὥστε ὁ βασιλεὺς κλίνας τὸν αὐχένα ἐπεμψε πρὸς τὸν πάπαν τὴν ἐξῆς ταπεινοτάτην ἐπιστολήν. «Εἶθε τὸ ξίφος τοῦ ἁγίου Πέτρου νὰ ἐμβῇ πάλιν εἰς τὴν θήκην. Εἶθε ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ ἢ μάλλον ὁ Χριστὸς αὐτὸς νὰ ποδώσῃ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ δούλον τὴν ἀκοήν, ἣν ἀπώλεσεν, ἵνα διὰ τῆς μεταλήψεως τῶν ἀχράντων μυστηρίων δυναθῇ νάκούσῃ ἐπὶ ἐλευθέρῳ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. Ὅσω δὴποτε βαρὺ καὶ ἂν εὐδοκήσῃ νὰ ἐπιβάλλῃ ἡ ἀγιότης σου βάρος εἰς τὸν αὐτῆς δούλον, οὗτος θέλει ἀναδεχθῇ αὐτό. Τί πλέον νὰ εἴπῃ; λάλει Κύριε! ὁ δὲ σὸς δούλος ἀκούει». Δεύτερος ἐξαρχος τοῦ πάπα ἐστάλη τότε, ἵνα ἄρῃ τὸ ἀνάθεμα, ὅταν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Λούνδης λάβῃ δεκακισχίλια ἡμίλιτρα καὶ ἐπέκτασιν τῆς ἑαυτοῦ περιφερείας. Ἀπέθανε δὲ ὁ Ἐρίχος σ' μετ' ὀλίγον ἐν Ῥοσκίλδῃ ἄτεκνος καταλιπὼν τὸ βασίλειον κατὰχρεων.

§ 824. **Χριστοφόρος Β' (1320-1333), ταπεινώσεις τῆς βασιλείας.** Ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Χριστοφόρος ἐκλεχθεὶς τῇ 25 Ἰανουαρίου 1320 ὑπὸ τῆς διαίτης τῆς Οὐίβούργης βασιλεὺς εἶδεν εὐθὺς λήγοντα τὸν αἰματηρὸν μεταξὺ κλήρου καὶ βασιλείας ἀγῶνα, διότι ὁ κλῆρος γενόμενος ἀπόλυτος δυνάστης οὐδὲν πλέον εἶχε νὰ ἀρπάσῃ. Ἐκτὸς δὲ τῶν ἀπείρων προνομίων, ἅτινα ἐδῶκε διὰ συμβάσεως τῷ κλήρῳ καὶ καθ' ἃ ὁ βασιλεὺς δὲν ἠδύνατο οὔτε πόλεμον νὰ κηρύξῃ ἄνευ τῆς συναίνεσεως αὐτοῦ παρεχώρησε καὶ εἰς τὰς κοινότητας δικαιοῦματα, καθ' ἃ εἰς μὲν τοὺς ἀστούς οὐδεὶς νέος φόρος ἠδύνατο νὰ ἐπιβληθῇ ἄνευ τῆς συναίνεσεως τῆς διαίτης, εἰς δὲ τοὺς ἐμπόρους ἤθελον ἀποδοθῇ τὰ κεφάλαια, ἅτινα ὁ βασιλεὺς ἢ οἱ ἐπαρχοὶ τούτου ἐδανείσθησαν παρ' αὐτῶν, εἰς δὲ τοὺς ἐλευθέρους χωρικοὺς οὐδεὶς φόρος ἠδύνατο νὰ ἐπιβληθῇ παρὰ τὰ καθεστῶτα νόμιμα. Κατ' ἐνικυτὴν ἔπρεπε νὰ συγκαλλῆται βουλὴ ἐν Οὐίβούργῃ· οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ φυλακισθῇ ἢ φονεuthῇ ἢ στερηθῇ τῆς ἑαυτοῦ περιουσίας πρὶν ἢ κριθῇ δημοσίᾳ, καταδικασθῇ ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων δικαστηρίων καὶ κάμῃ ἐκ-

κλησιν εἰς τὸ ἀνώτατον δικαστήριον. Ἄπαντες οἱ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βαλδεμάρου ψηφισθέντες νόμοι κατηργήθησαν, καθάπερ καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ ναυαγίου δικαίωμα (Urag ἢ droit de varech), ἥτοι ἡ λαφυραγωγία τῶν ναυαγούντων πλοίων. Ἀπηγορεύετο δὲ καὶ πᾶν νομοθετικὸν μέτρον ἄνευ τῆς συναινέσεως βουλῆς γενικῆς, ἀντιπροσωποῦσης ἅπαν τὸ κράτος καὶ οἰαδῆποτε ὑπὸ τοῦ βασιλέως μεταρρύθμισις τῶν διατάξεων τοῦ χάρτου τούτου ἄνευ τῆς γνωμοδοτήσεως τῶν ἱεραρχῶν καὶ εὐγενῶν. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐνῶ ἡ σύμβασις αὕτη ὀνομάζει τέσσαρας τάξεις αποτελούσας τὴν συνέλευσιν τοῦ κράτους καὶ κηρύττει ὑποχρεώσεις ὑπὲρ τῶν δύο κατωτέρων, πραγματικῶς ὅμως αὗται ἦτοι οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ ἄστοι οὐδόλως μετείχον τῆς κυβερνήσεως κατειλημμένης ἐντελῶς ὑπὸ τῶν ἀριστοκρατικῶν.

Οὕτω λοιπὸν ἀκρωτηριασθείσης τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ πάσης πραγματικῆς ἐνεργείας ἀφαιρεθείσης ἀπ' αὐτῆς, οἱ μὲν εὐγενεῖς ἐπολέμουν συνεχῶς πρὸς τὸν βασιλέα, ἵν' αὐξήσῃσι τὰ ἴδια κτήματα, ὁ δὲ Χριστοφόρος ἀνακηρύξας πάλιν τὰ ἑαυτοῦ δικαίωματα καὶ ἐπιχειρήσας ἄνισον ἀγῶνα ἐτράπη εἰς φυγὴν ὑπὸ τοῦ δουκὸς τοῦ Ὀλστείνου Γιράρδου τοῦ μεγάλου. Δύο δὲ εὐτελεῖς ἐκ τῶν εὐγενῶν ἐπυρπόλησαν τὸν βασιλικὸν οἶκον καὶ ὁ βασιλεὺς συνελήφθη· δραπετεύσας δὲ ἀπέθανεν ἐν ἔτει 1334 ἐσπερημένος τοῦ ἑαυτοῦ βασιλείου, ὅπερ διηρέθη εἰς ἑξ̄ δουκάτα.

§ 825. Ἀναρχία Βαλδεμάρου Γ' (1340-1375).

Τὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοφόρου Β' οἰκτρά. Γερμανοὶ ἄπληστοι καὶ θρασεῖς διήρπασαν τὸ βασίλειον· οἱ δὲ νόμοι, τὰ ἥθη, ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα, πάντα κατεπατήθησαν. Αἱ ἐπαρχίαι Σκανία, Ἀλλανδία, Βλεκίγγη ἀφαιρεθείσαι ἀπὸ τῆς Δανίας ἡγοράσθησαν ὑπὸ τῆς Σουηδίας. Ἐκ δὲ τῶν δύο κληρονόμων τοῦ στέμματος ὁ μὲν ἦτο αἰχμάλωτος τοῦ Γιράρδου, ὁ δὲ δευτερότοκος ἔζη ἐξόριστος ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ τότε αὐτοκράτορος. Ἐν τοιαύτῃ ἀπορίᾳ ὁ Ἰουτλανδὸς εὐγενὴς Νίελος Ἐββέσενος ὀργανίσας καθ' ὅλην τὴν Ἰουτλανδίαν ληστρικὸν πόλεμον κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ κόμιτος Γεράρδου, εἰσῆλθε μετὰ ἐξήκοντα μόνον ἀνδρῶν εἰς τὴν πόλιν Ῥανδέρσην καὶ φονεύσας τὸν κόμιτα ἰδίᾳ χειρὶ ἠλευθέρωσε τὴν Δανίαν ἀπὸ τοιοῦτου τυράννου. Κληθεὶς δὲ εἰς τὸν θρόνον μετὰ ἐξαετῇ ἀναρχίαν (1334-1340) ὁ δευτερότοκος τοῦ Χριστοφόρου υἱὸς Βαλδεμάρους πρῶτον μὲν ἐπανήγαγεν εἰς τὸν στρατὸν τὴν τάξιν εἰσαγαγῶν εἰς αὐτὸν μεταρρυθμίσεις καὶ τὸ πυροβολικόν, ἵνα καὶ διὰ τῆς βίας δύναται νὰ διεκδικῇ τὰ δικαιώματα τοῦ στέμματος· ἔπειτα ἐπέβαλε φόρους πρὸς ἐξαγορὰν τῶν βασιλικῶν κτημάτων καὶ τῶν ἐπαρχιῶν, ἅτινα ἀνέκτησε πραγματικῶς πλὴν τῆς

Ἑσθονίας, ἣν ἐπώλησεν εἰς τοὺς Τεύτονας ἱππότητας. Κατέβαλεν ὕστερον τὴν Ἰουτλανδίαν ἀποστατήσασαν διὰ τοὺς ψηφισθέντας φόρους καὶ ἐθριάμβευσε καὶ κατὰ τῶν Ἀνσεατικῶν πόλεων, αἵτινες μετὰ ταῦτα φθονοῦσαι τὸ Δανικὸν ἐμπόριον συνεμάχησαν μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας, τῶν κομίτων τοῦ Ὀλστείνου, τῶν δουκῶν τοῦ Σλεσβιγίου καὶ Μεκλεμβούργου καὶ τῶν εὐγενῶν τῆς Ἰουτλανδίας. Ἀπειλούμενος λοιπὸν ὁ βασιλεὺς ὑπὸ τῶν συμμάχων τούτων, οἵτινες ἠγωνίζοντο νάνακτῆσωσιν ὅσας οὗτος πρὸ μικροῦ ἀνεκτέησато ἐπαρχίας, κατέλιπε τὸ βασίλειον τῇ 6 Ἀπριλίου 1368 καὶ λαβὼν πολλὰ χρήματα ἀπῆλθεν εἰς Πράγαν πρὸς συνάντησιν τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ ς', ὅστις περὶ πλείστου ποιούμενος τὰ χρήματα ἐχορήγησε τὴν ὑποστήριξιν τῆς αὐτοκρατορίας πρὸς αὐτὸν καὶ διέταξεν εὐπατρίδας τινὰς νὰ ἐπαναγάγῃσι τὸν Βαλδεμάρκον εἰς τὰ κράτη αὐτοῦ, ἐγκαλέσας ἐν ταυτῷ τοὺς ἀποστάτας ἐνώπιον τοῦ ἑαυτοῦ δικαστηρίου.

Ἐν τούτῳ ὁμοῦ αἱ Ἀνσεατικαὶ πόλεις συνωμολόγησαν μὲν εἰρήνην, ἀλλὰ ὑπὸ συνθήκας λίαν ἑαυταῖς ἐπωφελεῖς (1370), διότι ἐκτὸς τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν ἀρχαίων προνομίων τῶν πόλεων τούτων παρεχωρήθη αὐταῖς καὶ τὸ μέγιστον μέρος τῆς Σκανίας ἐπὶ δέκα ἐννέα ἔτη μετὰ τῶν δύο τρίτων τῶν προσόδων αὐτῆς. Τοιαύτας δ' ὑποχρεώσεις ἀναλαβοῦσα ἡ Δανία ὥφειλε σύναμα νὰ ὑπερασπίζῃ τὰ προνόμια ἐκείνων κατὰ παντὸς ἄρπαγος· πρὸς δὲ τούτοις ὠρίσθη ὅτι οὐδεὶς ἡδύνατο νάναγορευθῇ βασιλεὺς τῆς Δανίας νομίμως, πρὶν ἢ ἐπικυρώσῃ τὰ δικαιώματα τῶν Ἀνσεατικῶν πόλεων καὶ ἰδίᾳ τὴν συνθήκην τοῦ 1370.

Οὕτω δὲ ὁ Βαλδεμάρκος ἀφελόμενος ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν τῆς Δανίας τὴν βοήθειαν, ἣν παρεῖχον αὐτοῖς συχνάτατα αἱ Ἀνσεατικαὶ πόλεις, ἠδυνήθη νάσχοληθῇ περὶ τὰς ἐσωτερικὰς μεταρρυθμίσεις. Ἐπροστάτευσεν τὸ ἐμπόριον, ἀποκατέστησε διὰ τῆς αὐστηρᾶς τηρήσεως τῶν νόμων τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ τὴν φύλαξιν τῆς ἰδιοκτησίας· ἐγένετο δ' ἀρωγὸς τῆς φιλολογίας καὶ μάλιστα τῆς ἱστορίας· καὶ ἐφεῦρε νέον ῥομικὸν ἀλφάβητον, δι' οὗ διέταξε νάντιγραφῶσιν αἱ ἀρχαῖαι ὑπογραφαί. Ἦτο δὲ ὁ τελευταῖος τῶν Ἑστρεθιδῶν, πατὴρ δὲ τῆς περιφήμου Μαργαρίτας.

§ 826. **Μαργαρίτα Δανίας καὶ Νορβηγίας βασίλισσα (1373-1412).** Ἀποθανὼν ἐν ἔτει 1375 ὁ Βαλδεμάρκος Γ', μεθ' οὗ ἐξέλιπε καὶ ἡ ἀρρενογονία τῶν βασιλείων τῆς Δανίας, κατέλιπε δύο θυγατέρας, ὧν τὴν μὲν πρωτότοκον Ἰγγεβούργην εἶχε λάβῃ σύζυγον· ὁ δὲ τοῦ Μεκλεμβούργου Ἑρρίκος Α' ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας Ἀλβέρτου, ἐξ ὧν ἐγεννήθη υἱὸς ὀνόματι Ἀλβέρτος· τὴν δὲ νεωτέραν Μαργαρίταν ἔλαβεν ὁ Ἀκουίνος

Η' βασιλεὺς τῆς Νορβηγίας, ἐξ ὧν ἐγεννήθη ὁ 'Ολάφος, ὅστις ἦν ὁ τελευταῖος τῶν ἀρρένων διαδόχων τῆς Νορβηγίας. Τούτων οὕτως ἐχόντων τὸ στέμμα τῆς Δανίας ἔδει νὰ περιέλθῃ εἰς τοὺς ἀπογόνους τῆς 'Ιγγεβύργης ἂν ἔτι ἡ διαδοχὴ ἦτο κληρονομικὴ· ἀλλ' ἡ βασιλεία ἐθεωρεῖτο αἰρετή. Μία φατρία ἤθελε τὸν νέον 'Αλβέρτον τοῦ Μεκλεμβούργου, ὡς βασιλέα, ὑποστηρίζουσαν καὶ ὑπὸ τοῦ πάπα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος· ἑτέρα δὲ τὸν υἱὸν τῆς Μαργαρίτας 'Ολάφον καὶ τρίτη τις ἤξιον ὅτι, ἐπειδὴ ἡ ἀρρενογονία ἐληξεν, ὁ νέος βασιλεὺς ἔδει νὰ ληφθῇ ἐκ τῶν ἀληθῶς εὐγενῶν τῆς Δανίας. Οὕτω δὲ κατὰ τὴν τρίτην φατρίαν ἠδύναντο οἱ Δανοὶ τὸ μὲν νάποδῶσι τὴν μετὰ τῆς Νορβηγίας ἔνωσιν, τὸ δὲ τὸν κίνδυνον τοῦ νάποδῇ καὶ ἐν Δανίᾳ ἡ μοναρχία, καθάπερ καὶ ἐν Νορβηγίᾳ, κληρονομικὴ, ἐξ οὗ θὰ καθίστατο ἡ-ττον ἐξηρητημένη ἡ βασιλεία ἐκ τῶν εὐγενῶν. Τέλος μετὰ πολλὰς φιλονεικίας ὁ 'Ολάφος ἐξελέχθη βασιλεὺς τὸ πρῶτον ἐν Οὐϊδούργῃ τῆς κυρίως 'Ιουτλανδίας, εἴτα δὲ ὑπὸ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Σκανίας καὶ τῶν Δανικῶν νήσων, ἕως οὗ ἐπεκυρώθη καὶ ὑπὸ τινος διαίτης τοῦ κράτους, εἰς ἣν ὁ νεαρὸς βασιλεὺς παρέστη μετὰ τινος συμβάσεως ὁμοίας σχεδὸν πρὸς τὴν τοῦ Χριστοφόρου ὑπογεγραμμένης ὑπὸ τε αὐτοῦ τούτου καὶ ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, εἰς ἣν ἀνετέθη ἡ ἀντιβασιλεία. Ἡ Μαργαρίτα ἀναλαβούσα τὴν ἀρχὴν πρῶτον μὲν ἀπέσπασε τὸν κληρὸν ἀπὸ τῆς ἀριστοκρατίας καὶ ἐπεσπάσατο πρὸς ἑαυτὴν· εἴτα δὲ συνεμάχησε μετὰ τῶν δουκῶν τῆς Πομμερανίας καὶ τοῦ Σαξονικοῦ 'Αμβούργου ἐπικυρώσασα καὶ τὰ προνόμια τῶν 'Ανσεατικῶν πόλεων. Ἐκλεχθεῖσα δ' ἐν ἔτει 1380 ἀντιβασιλεύσασα ὑπὸ τῶν μεγιστάνων τῆς Νορβηγίας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἑαυτῆς συζύγου καὶ συλλαβοῦσα ἑκτοτε τὸ φιλόδοξον σχέδιον τοῦ νὰ ἐνώσῃ τὰ τρία στέμματα ἔλαβε καὶ τὸν τίτλον βασίλισσα τῆς Σουηδίας. Ὁ δὲ τῆς Σουηδίας 'Αλβέρτος ἐννοήσας τοὺς σκοποὺς αὐτῆς ἔσπευσεν εἰς τὴν Σκανίαν. Ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἀπεκρούσθη ταχέως, ἡ δὲ Σκανία ἀπεδόθη εἰς τὴν Δανίαν διὰ συμβιβασμοῦ, καθ' ὃν τὸ Σλεσβίγιον ὡς τιμᾶριον κληρονομικὸν ἐδόθη εἰς τὸν κόμιστα τοῦ 'Ολστείνου Γιάρδον ς'. Ἡλπίζε δὲ ἡ Μαργαρίτα ὅτι οὕτω καθίστα αὐτὸν ἀδιάφορον πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ Μεκλεμβουργίου οἴκου ἀντιποιουμένου πάντοτε ἀμφοτέρω τὰ στέμματα, τῆς τε Δανίας καὶ Νορβηγίας. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ 'Ολάφου ἐν ἔτει 1387 ἡ μὲν Μαργαρίτα, ἣν καὶ οὐδέποτε μέχρι τοῦδε Σκανδιναυικὸν στέμμα ἐτέθη ἐπὶ γυναικείας κεφαλῆς, ἀνεκνήρυχθη εὐκλῶς βασίλισσα ὑπὸ τε τῆς τῶν Δανικῶν ἐπαρχιῶν συνελεύσεως καὶ τῆς γερουσίας τῆς Νορβηγίας, ὁ δὲ τῆς Πομμερανίας Ἐπίσκοπος ἐγγονος τῆς 'Ιγγεβύργης ὠρίσθη διάδοχος τοῦ θρόνου.

§ 827. **Ἡ Μαργαρίτα βασίλισσα τῆς Σουηδίας.** Ὁ τῆς Σουηδίας βασιλεὺς Ἀλβέρτος διὰ πολιτικῆς ἀσυνέτου καὶ δι' ἄφρονος ὁλως διαγωγῆς ἐξεγείρων ἐπὶ μᾶλλον τὴν καθ' αὐτοῦ δυσμένειαν σύμπαντος τοῦ ἔθνους, διηκούλυνε τὰ μέγιστα τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν σχεδίων τῆς Μαργαρίτας. Εὐγενεῖς τινες ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν αὐτῆς κατὰ τῆς τυραννίας αὐτοῦ, ἡ δὲ γερουσία καὶ οἱ κυριώτατοι τῶν μεγιστάνων συνετάχθησαν μετὰ τούτου. Ἐπὶ τέλους νικήσασα τοὺς Γερμανοὺς μισθοφόρους τοῦ Ἀλβέρτου κατὰ τὴν ἐν Φαλκοπίγγη μάχην συνέλαβεν ἡ Μαργαρίτα καὶ αὐτὸν μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἐρίχου αἰχμαλώτους καὶ ἐκράτησεν αὐτοὺς ἐπὶ ἑπτὰ σχεδὸν ἔτη ἐν τινι πύργῳ τῆς Σκανίας κεκλεισμένους.

Ἐν τούτῳ ἡ Στοκχόλμη πόλις ὑπὸ Γερμανῶν ἐμπόρων τῆς Ἀνσῆς κατοικουμένη ἀντίστατο ὑπὲρ τοῦ βασιλέως βοηθουμένου ὑπὸ πολυαρίθμου φατρίας, ἥτοι τῶν ἀδελφῶν τοῦ σκούφου, ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων τοῦ Μεκλεμβούργου, ὑπὸ τινων ἄλλων πόλεων καὶ ἀναριθμητῶν πειρατῶν, κομιζόντων ζωοτροφίας εἰς τὰς ὑπὸ τῶν Δανῶν πολιορκουμένας θέσεις. Οὕτω δ' ἡ τοῦ Ἀλβέρτου Γερμανικῆ φατρία ἀντέστη μέχρις οὗ αὐτὸς καὶ ὁ υἱὸς του ἀπελύθησαν (1395) ἐπὶ συνθήκῃ νὰ παραιτηθῶσι τὸν θρόνον τῆς Σουηδίας ἐντὸς τριῶν ἐτῶν, εἰδεμὴ ὤφειλον νὰ πληρώσωσιν ἐξήκοντα χιλιάδας ἡμιλίτρων ἢ νὰ καθαιρεθῶσι καὶ πάλιν. Ἀναγορευθέντος δὲ καὶ ἐν Νορβηγίᾳ τοῦ Ἐρίχου βασιλέως, ὅστις ἦν ἀνηγορευμένος καὶ ἐν Δανίᾳ, συνεκλήθησαν ἐν ἔτει 1397 οἱ πληρεξούσιοι καὶ τῶν τριῶν βασιλέων ἐν Καλμαρίᾳ, ὅπου συνεζητήθησαν καὶ ἐψηφίσθησαν αἱ διατάξεις τῆς περιφήμου ἐνώσεως ἐνώπιον τοῦ Ἐρίχου στεφθέντος μεγαλοπρεπῶς ὑπὸ τῶν ἀρχιεπισκόπων τῆς Λούνδης καὶ Οὐψάλης.

§ 828. **Ἐνωσις τῆς Καλμαρίας (1397) καὶ κυβέρνησις τῆς Μαργαρίτας.** Κατὰ τὰ ὑπὸ τῆς ἐν Καλμαρίᾳ συνελεύσεως λοιπὸν ἀποφασισθέντα τὰ τρία βασίλεια ἠνοῦντο μονίμως ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἄρχοντα. Ἐάν ὁ βασιλεὺς ᾔθελε καταλίπη πολλοὺς υἱούς, ὁ μὲν εἰς ἐξελέγετο ἐκ συμφώνου βασιλεὺς, οἱ δὲ ἄλλοι ἐλάμβανον ἰσοβίως τιμᾶριον παρὰ τοῦ βασιλέως· ἐάν δὲ θυγατέρες μόνον, ᾔθελον πράξῃ κατὰ τὸν νόμον· ἐάν δὲ μηδεὶς κατελίπετο κληρονόμος, τὰ ἠνωμένα κράτη ᾔθελον ἐκλέξῃ ἀπὸ κοινοῦ βασιλέα. Ἰδίᾳ δὲ ἑκάστων βασιλείων διακείτο κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ νομοθεσίαν διατηροῦν καὶ ταύτην καὶ εἶχε καὶ ἰδίαν γερουσίαν· οὐδὲν ὅμως τῶν βασιλείων ἠδύνατο νὰ συνομολήγῃ ἰδίᾳ συνθήκας μετὰ τινος ἰσχυροῦ ἄνευ τῆς συναίνεσεως καὶ τῶν ἄλλων. Οἱ πρόσφυγες συναλαμβάνοντο καὶ ἀπεδίδοντο ὅθεν ἔφυγον καὶ τέλος ξένη ἐπίθεσις καθ' οἰουδήποτε μέρους

τῶν ἡνωμένων κρατῶν ἐθεωρεῖτο ὡς προσβολή καὶ κατὰ τῶν τριῶν καὶ ἀπεκρούετο ὑπὸ τῶν δυνάμεων αὐτῶν ἡνωμένων. Ἀλλὰ μὴ ἐκπληρώσαντος τοῦ Ἀλβέρτου τὰς συνθήκας, μετὰ τρία ἔτη ἡ Στοκχόλμη παρεδόθη πρὸς τὴν βασίλισσαν καὶ αἱ βόρειαι τῆς Σουηδίας ἐπαρχίαι ὑπετάγησαν. Περὶ τοῦς αὐτοὺς χρόνους καὶ ὁ μέγας ἄρχων τοῦ Τευτονικοῦ τάγματος ἀντιποιοῦμενος τῆς νήσου Γοιθλανθίας ἀπέδωκεν αὐτὴν μετ' ἐπίμονον ἀντίστασιν ἀντὶ μικρᾶς ἀποζημιώσεως. Ἀλλ' ἡ Μαργαρίτα πρὸ πάντων ἐπεθύμει τὴν ἀνάκτησιν τοῦ Σλεσβιγίου. Ὅθεν μετὰ τὸν θάνατον Γιράρδου τοῦ ς' κόμιστος τοῦ Ὀλστείνου καὶ κατόχου τοῦ Σλεσβιγίου, ἐνῷ αὕτη ἐσυνθηκολόγει περὶ τούτου τοῦ ἀντικειμένου, ὁ λίαν ἀνυπόμονος βασιλεὺς Ἐρίχος εἰσβαλὼν εἰς τὸ Ὀλστείνον ἀπεκρούσθη. Ἀποπειραθεὶς δὲ καὶ δεύτερον ἐκυρίευσεν τὴν Φλενσβούργην καὶ ἔσφαξε τὸν δήμαρχον καὶ τοὺς πρώτους τῶν κατοίκων, οἵτινες ὤμοσαν πίστιν εἰς τὴν δούκισσαν τοῦ Σλεσβιγίου. Αἱ δὲ Ἀνσεατικαὶ πόλεις ἐπιτυχούσαι πάλιν τὴν ἐπικύρωσιν τῶν ἑαυτῶν προνομίων καὶ κατὰ τὰ τρία βασίλεια ἠνώθησαν μετὰ τῆς Μαργαρίτας πρὸς καταδίωξιν τῶν πειρατῶν.

Κατὰ δὲ τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν ἡ Μαργαρίτα ἔδειξε μεγάλην δύναμιν. Ἐπολιτεύετο οὕτως, ὥστε ἀνθισταμένη εἰς τοὺς εὐγενεῖς νὰ στηρίζεται ἐπὶ τοῦ κλήρου, ὃν ἐσπούδαζε νὰ ἐλκύσῃ διὰ φιλοδοξίας δαφίλους καὶ ἐξωτερικῆς εὐλαβείας. Καὶ ποτε λέγεται ἐπισκεψαμένη τὸ ἐν Σουηδίᾳ περίφημον μοναστήριον τῆς Οὐαδεστένης ἡσπάσθη τὴν χεῖρα ὅλων τῶν νέων καλογραιῶν, ὅπερ ὁμῶς οὐδόλως ἐμπόδισε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Οὐψάλης νὰ ἀρπάσῃ διὰ τοῦ ἑαυτῆς ἐπάρχου, ἄκοντος τοῦ ἀρχιεπισβυτέρου, τοὺς θησαυροὺς οὓς τινες ὁ ἀποθανὼν ἐκληροδότησεν εἰς τὴν μητρόπολιν.

§ 829. **Ἐρίχος ὁ Πορμεράνιος ἀρχηγὸς τῶν ἡνωμένων κρατῶν, πόλεμος κατὰ τοῦ Σλεσβιγίου (1412-1435).** Ἡ Μαργαρίτα ἀπέθανεν ἐν ἔτει 1412 βασιλεύσασα τῆς Δανίας ὑπὸ διαφόρους τίτλους ἐπὶ τριάκοντα ἑπτὰ ἔτη καὶ καταλιπούσα μέγα μὲν ὄνομα, ἀλλ' οὐχὶ καὶ μόνιμον ἔργον. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφαίνετο ὅτι ἡ Σκανδιναυία ἔχουσα πλούσια μεταλλεῖα σιδήρου καὶ χαλκοῦ καὶ ἀργύρου, ἄφθονον ξυλικὴν εἰς οἰκοδομήν, πλῆθος ποταμῶν πολυὺς χυθῶν, πολλὰς καὶ παχείας βοσκὰς καὶ τέλος λίαν καλῶς κατασκευασμένη ὑπὸ λαοῦ, οὗτινος ἡ γλῶσσα ἐμαρτύρει κοινὴν καταγωγὴν, ἠδύνατο νὰ ποτελέσῃ εὐρὺ καὶ ἰσχυρὸν κράτος· ἀλλὰ πρὸ τούτου ἦτο χρεῖα μεγίστης ἠθικῆς προόδου. Ἡ Δανία πρώτη δεξαμένη τὸν Χριστιανισμόν καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἔχουσα πάντας τοὺς ἐπισκόπους ἐπρώτευσεν τῶν ἡνωμένων κρατῶν. « Ἡ Σουηδία, ἔλεγεν ἡ Μαργαρίτα πρὸς

τὸν διάδοχον αὐτῆς, θέλει σὲ τρέφῃ, ἡ Νορβηγία θέλει σὲ ἐνδύῃ, ἀλλ' οἱ Δανοὶ θέλουσιν εἶναι οἱ πρόμαχοί σου». Πρὸς τοῦτοις ἐν Δανίᾳ μὲν τὴν ἀρχὴν ὅλην σχεδὸν εἶχον οἱ εὐγενεῖς, ἐν δὲ τῇ Σουηδίᾳ οἱ χωρικοὶ διεφύλαξαν πολλὰ καὶ ἀρχαῖα προνόμια. Αἱ διάφοροι λοιπὸν αὐταὶ πολιτικαὶ καταστάσεις παρήγαγον καὶ συμφέροντα καὶ ἐπιθυμίας ὅλως διαφόρους. Ἐν ᾧ δὲ οἱ Δανοὶ ἐσέβοντο τὴν Μαργαρίταν ὡς μεγάλην βασιλίσσαν καταστήσασαν τὴν Δανίαν ἐνδοξον, τοῦναντίον οἱ Σουηδοὶ ἐμίσουν αὐτὴν ὡς ξένην καταβαρύνουσαν αὐτοὺς διὰ φόρων, δίδουσαν τιμάρια καὶ ἀξίας εἰς Δανούς, Ἰταλοὺς, Ἀγγλοὺς, Γερμανοὺς, ἐρχομένους ἅπαντας ἐκ τῆς ἡπείρου, οὐσες μᾶλλον πεπολιτισμένης, καὶ καταφρονοῦντας τὴν ἀγροϊκὸν ἔτι Σουηδίαν. Ῥητέον δὲ ὅτε ἡ ἔνωσις τῆς Καλμαρίας καὶ ἂν σοφώτερον καὶ ἱκανώτερον ἐπενοεῖτο, λίαν δυσκόλως ἤθελε συμβιβάσῃ τὰ ἐναντία συμφέροντα καὶ τὰς προλήψεις τῶν τριῶν γειτονικῶν λαῶν τῶν ἐνουμένων μὲν διὰ τῆς ἀναμνήσεως καταγωγῆς κοινῆς, ἀλλ' ἐπὶ πολὺ ἀντιζήλων καὶ ἐχθρῶν. Ἀλλ' οὐχ ἥττον σημειωτέον ὅτι ἀπὸ τῆς ἐνώσεως Δανίας, Σουηδίας καὶ Νορβηγίας ἐπὶ τῆς Μαργαρίτας θυγατρὸς τοῦ Βαλδεμάρου, ἥτις ἐπωνομάσθη Σεμίραμις τῆς Ἀρκτοῦ, ἄρχεται νέα περίοδος τῆς ἱστορίας τῶν Σκανδιναυικῶν λαῶν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀρχαῖαι προλήψεις καὶ μίση οὐκ ὀλίγον ταραζάντα τὰ βόρεια κράτη κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας ἐξέλιπον καὶ νέον διοικητικὸν καὶ πολιτικὸν σύστημα εἰσῆχθη. Ὁ δ' Ἐρῖχος τοιαύτην ἐνδοξον βασιλείαν ἠβουλήθη νὰ ἐξακολουθήσῃ διὸ καὶ ἀπεφάσισεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον, ὃν ἐπεχείρησεν ἡ Μαργαρίτα κατὰ τῶν νέων κομίτων τοῦ Ὀλστέινου τῶν καὶ ἡγεμόνων τοῦ Σλεσβιγίου καὶ εἰς ὃν ἐδαπάνησεν εἴκοσιν ὅλα ἔτη καὶ ἄπειρα χρήματα. Καὶ πρῶτον μὲν προφασιζόμενος ὅτι δῆθεν δὲν ἠθέλησαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς τῶν νὰ περιβληθῶσι παρ' αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν κατὰ τὰς συνθήκας καὶ ἔτι μᾶλλον ὅτι συνεμάχησαν μετὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, ἐκήρυξε τὴν πτώσιν αὐτῶν διὰ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ῥοσκίλδης καὶ ἐπέτυχε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Σιγесμόνδου τότε παρόντος ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Κωνσταντίας τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης· εἰτα δὲ πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς συνήγαγε καὶ ἐκ τῶν τριῶν κρατῶν ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Γοττόρπην. Οἱ δὲ κόμιστες ζητήσαντες τὴν βοήθειαν τῆς Φρείσης καὶ τινων ἰσχυρῶν τῆς βορείου Γερμανίας, ὑπεχρέωσαν τὸν Ἐρῖχον νὰ αναβάλῃ τὰ ἑαυτοῦ σχέδια. Καὶ τὸ ἀκόλουθον ἔτος, ἀφ' οὗ ἐπανῆλθε κατὰ στόλου καὶ στρατοῦ μερίζονος καὶ ὑπεχώρησε πάλιν πρὸ τῶν συμμάχων ἡγεμόνων, ἀπεφασίσθη κατὰ πρότασιν αὐτοῦ νὰ αναθέσῃ τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ αὐτο-

κράτορος. Ἄλλ' ὁ παρασταθείς ἐν τῇ κρίσει ταύτῃ ἐκ τῶν κομίτων τοῦ Ὀλστείνου, ἀκούσας ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἐπεκύρωσε τὴν στέρξιν τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Σλεσβιγίου, ὅπερ ἦν οὗτο μετὰ τῆς Δανίας, ἔκαμιν ἐκκλησίαν πρὸς τὸν πάπαν καὶ ἔδραμιν εἰς τὸ Ὀλστεῖνον, ἵν' ἀνανεώσῃ τὸν πόλεμον, ἐν ᾧ ὁ Ἐρίχος ἀπελθὼν εἰς τὴν Ἀγίαν γῆν ἠχμαλωτίζετο ὑπὸ τῶν ἀπίστων καὶ ἡλευθεροῦτο διὰ βαρέων λύτρων. Κατὰ δὲ τὴν ἀπουσίαν τούτου αἱ Ἀνσεατικαὶ πόλεις ὀθονοῦσαι τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς Κοπενάγης, ἠρνήθησαν τὸν ἐπὶ τῆς Ἐλσενεῦρης ὑπὸ τοῦ Ἐρίχου ἐπιβληθέντα φόρον, προσέβαλον μάτην τὴν πρωτεύουσαν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ κόμιστος τοῦ Ὀλστείνου Γεράρδου Η', ἠρήμωσαν δὲ τὰς γειτονικὰς ἀκτὰς, ἐν ᾧ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν, οἱ πειραταὶ τῆς Βαλτικῆς, ἐγύμνουν τὴν Βεργένην καὶ Λανδесκρόναν. Ἡ σύζυγος τοῦ βασιλέως Φιλίππη θυγάτηρ Ἑρρίκου τοῦ Δ' τῆς Ἀγγλίας γενναίως ὑποστηρίζουσα τὸν ἀγῶνα ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Στραλσούνδης· ἀλλ' ὁ Δανικὸς στόλος κατεπολεμήθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Τὴν εἰδῆσιν ταύτην μαθὼν ὁ βασιλεὺς μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἐξωργίσθη τοσοῦτον, ὥστε ἐκτύπησε βαρβάρως τὴν ἐγκυμονοῦσαν βασίλισσαν, ἥτις πάραυτα ἀποχωρήσασα εἰς τὸ τῆς Ὀδαδεστένης μοναστήριον ἀπέθανεν ἐκεῖ ἄτεκνος, θαυμαζομένη καὶ ποθουμένη. Τὸ δ' ἀκόλουθον ἔτος (1431) ἡ ἄλωσις τῆς Ῥανδεσβούργης ὑπὸ τῶν Ὀλστεϊνικῶν στρατῶν ἐξῆψε τὸν πόλεμον, ὅστις διαρκέσας εἴκοσιν ἔξ ἔτη ἔληξε διὰ τῆς ἐν Βορδιμβούργῃ κατὰ τὸ 1435 ὑπογραφείσης συνθήκης, καθ' ἣν ὁ ὑπάρχων τοῦ Ὀλστείνου κόμης ἀνεγνωρίζετο καὶ κάτοχος τοῦ Σλεσβιγίου ἐν ὧσιν ἔζη· αἱ δὲ Ἀνσεατικαὶ πόλεις ἀπῆλθον τῶν ἀρχαίων αὐτῶν ἀτελειῶν κατὰ τὸν Σοῦνδον καὶ τοὺς λιμένας τῶν τριῶν ἠνωμένων βασιλείων, ἅτινα οὐδὲν ἄλλο ἐκτήσαντο ἐκ τοῦ μακροῦ τούτου πολέμου εἰμὴ ἐρήμωσιν, ὀλεθρον, δυστυχίαν ἀκαταπαύστως αὐξανομένην καὶ τὴν πολυδάπανον καὶ καταθλιπτικὴν διατήρησιν ἀναριθμήτων στρατῶν.

§ 830. **Ἐξῶσις Ἐρίχου (1439), Χριστοφόρος ὁ Βρυαρὸς (1440-1448).** Ὁ δὲ Ἐρίχος ἴσπην δεικνύων ἀνικανότητα περὶ τε τὴν διοίκησιν καὶ περὶ τὸν πόλεμον, δυσαρρεστήσας δὲ καὶ τοὺς Δανοὺς καὶ τοὺς Σουηδοὺς, ἤθελε στερηθῆ βεβαίως τῆς Σουηδίας, ἥτις ἀρχηγὸν ἔχουσα τὸν ἀνδρείον Ἐγγελδρέκον Ἐγγελδρέξωνα ἐπανάστη κατ' αὐτοῦ, ἐὰν μὴ ἐμεσολάβουν οἱ ἐπίσκοποι, οἵτινες εἶχον μέγα συμφέρον ἐκ τῆς διατηρήσεως τῆς ἐνώσεως. Παραβὰς δ' ἀμέσως ἄστινας ἐδωκεν ὑποσχέσεις ἐξεώσθη μὲν τῆς Σουηδίας ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ φιλελευθέρου πολίτου Ἐγγελδρέκου· τούτου ὁμως δολοφονηθέντος ἐδυνήθη διὰ μεσιτείας τῶν Ἀνσεατικῶν πόλεων

συμφιλιωθείς μετὰ τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου νάνακτῆσθαι τὸν θρόνον. Ἄλλ' ἐν ᾧ ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ ἐφαίνετο στερεωθεῖσα, αἶφνης ἠκούσθη ὅτι συναγαγὼν πᾶν ὅ,τι εἶχε πολύτιμον κατεκλείσθη μετὰ τῆς ἑαυτοῦ παλλακίδος ἐντός τινος πύργου τῆς νήσου Γοθλανδίας, ἣν διετήρησε μέχρι τοῦ 1449, διευθύνων ἐκεῖθεν πειρατεῖαν κατὰ τῶν παλαιῶν ὑπηκόων αὐτοῦ. Προσκληθεὶς δὲ ἀνωφελῶς ὑπὸ τῆς Δανικῆς γερουσίας νὰ ἀναλάβῃ τὰ ἑαυτοῦ καθήκοντα καθηρέθη ἐν τε Δανίᾳ καὶ Σουηδίᾳ καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐξελέχθη ἐν Οὐϊβούργῃ (1440) ἀρχηγὸς τῶν ἡνωμένων κρατῶν ὁ Χριστοφόρος κόμης παλατῖνος τῆς Βαυαρίας ἀπόγονος τοῦ Βαλδεμάρου Ἀττερδάκου κατὰ θηλυγονίαν καὶ προταθεὶς ἄλλοτε καὶ ὑπὸ τῆς Μαργαρίτας ὑποψήφιος εἰς τοὺς Δανούς· ἀναγορευθεὶς δὲ ὕστερον καὶ ἐν Κάλμαρίᾳ ἐστέφθη κατὰ τὸ 1441 ἐν Οὐψάλῃ· καὶ τὸ ἀκόλουθον ἔτος ἐλθὼν εἰς Νορβηγίαν ἐχρίσθη καὶ ἐν Χριστιανίᾳ ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Δρονθείμης.

Ἐκτὸς τῆς Ἰουτλανδίας, ὅπου ἐπανέστησεν ἡ πατρίς τοῦ τελευταίου βασιλέως, ἅπαντα τὰ ἄλλα κράτη ὑπεδέξαντο εὐμενῶς τὸν Χριστοφόρον. Ἡ δὲ στέψις καὶ τὸ συνοικέσιον αὐτοῦ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ ὀροκόμιτος τῆς Βρανδεβούργης Ἰωάννου τοῦ ἀλχημιστοῦ ἐτετέλεσθησαν πομπωδῶς καὶ κατὰ τὰ τρία κράτη. Ἀλλὰ τὰς δαπάνας τῶν λαμπρῶν τούτων ἐορτῶν κατέβαλον οἱ ὑπῆκοοι αὐτοῦ, ἐπειδὴ ὁ πενθερὸς τοῦ βασιλέως ματαιοπονῶν ἐν τῇ ἀναζητήσει τοῦ φιλοσοφικοῦ λίθου δὲν ἠδυνήθη νὰ πληρώσῃ τὰ ὑποσχεθέντα χρήματα· πλὴν δὲ τούτου ἔδωκεν εἰς Γερμανοὺς εὐνοουμένους πάντα ὅσα ἠδύνατο αὐτὸς νὰ διαθέσῃ ἀξιώματα. Ἄλλ' οὐχ ἥττον ἐσπούδαζε πάντοτε νὰ καταστῇ ἀγαπητὸς παρὰ τῷ λαῷ. Διώρθωσε καὶ ἐπεκύρωσε τὸν κώδικα τοῦ Μάγνου Β', ὅστις ἴσχυεν ἐν τῷ βασιλείῳ μέχρι τοῦ 1736· ἐδημοσίευσεν δημοτικόν τινα νόμον, προήγαγε τὸ ἐμπόριον καὶ ἐπειράθη ἵνα ἀπαλλάξῃ τὰ ἡνωμένα κράτη τοῦ μονοπωλίου τῶν Ἀνσεατικῶν πόλεων, μάλιστα δὲ ἵνα ἀνακτήσῃ τὴν Λυβέκκην, ὅπερ θὰ ἐγίνετο, ἐὰν μὴ ὁ δούξ τοῦ Σλεσβιγίου ἠρνεῖτο αὐτῷ βοήθειαν. Ἀπειράθη δὲ προσέτι νὰ ποκόψῃ πᾶν ἐμπόριον μεταξὺ τῶν ἑαυτοῦ ὑπηκόων καὶ τῶν πλουσίων ἐκείνων ἐμπόρων, οὓς ἐμίσει· καὶ ἠγωνίσθη καθ' ὅλον τὸν βίον νὰ διαλύσῃ τὴν σύστασιν ἐκείνων τὴν γυμνοῦσαν τὴν Δανίαν καὶ τὴν Σουηδίαν. Ἀπέθανε τῷ 1448 συνιστῶν τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου τούτου. Παρὰ πᾶσαν δὲ βοήθειαν εἰς τὸ ἐμπόριον λιμὸς ἐνέσκηψεν ἐπὶ τῆς ἐκείνου ἀρχῆς καὶ ὁ λαὸς ἀναγκαζόμενος νὰ ἀλέθῃ τοὺς φλοιοὺς τῶν δένδρων ἐπωνόμασεν αὐτὸν βασιλέα Φλοιῶδη.

§ 831. Χριστιανός ο Α' (1448-1481), διάρρη-

Ξίς τῆς ἐνώσεως (1448), ἔνωσις Δανίας Νορθηγίως. Ἐπειδὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοφόρου οὐδεὶς ἔμενεν ἀπόγονος τοῦ Βαλδεμάρου Ἀττερδάκου, ἡ τῆς Δανίας γερουσία ἀντιποιθεῖσα παρὰ τὰ εἰωθότα δικαιωμάτων γενικῆς διαίτης προσήνεγκε τὸ στέμμα πρὸς τὸν Ἀδόλφον τὸν δοῦκα τοῦ Σλεσβιγίου καὶ κόμιτα τοῦ Ὀλστείνου ἀπόγονον κατὰ θηλυγονίαν τοῦ Ἐρίχου Κλιππίγγου. Οὗτος δὲ προφασίζόμενος τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ φιλάσθενον αὐτοῦ παρυσίασεν εἰς τοὺς ἐκλογεῖς ὑποψήφιον Χριστιανὸν τὸν κόμιτα τοῦ Ὀλδεμβούργου ὄντα τοῦ αὐτοῦ οἴκου. Ὑπογράψας λοιπὸν σύμβασιν εἰς μόνους τοὺς εὐγενεῖς συμπερούσαν ὁ Χριστιανὸς ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ἐν Δανίᾳ ὑπὸ τῶν πρώτων εὐπατριδῶν, ἤτοι τῶν γερουσιαστῶν, καθ' ὃν χρόνον σῶμα ἡ τῆς Σουηδίας δίαίτα ὑπὸ τῶν λάμπρων ὑποσχέσεων καὶ δωροδοκιῶν τοῦ Καρόλου Κανουσσῶνος θαμβωθείσα ἀνηγόρευεν αὐτὸν βασιλέα. Ἐν δὲ Νορθηγίᾳ ζητήσας τὰς ψήφους ὁ τῆς Δανίας Χριστιανὸς ἔλαβε μὲν αὐτὰς ἀντί τινος συμβάσεως (1449), ἀλλὰ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἀνωτέρου κλήρου ἐστέφθη βασιλεὺς ὑπ' αὐτῶν τῶν εὐγενῶν ὁ τῆς Σουηδίας Κάρολος Κανουσσῶν ὡς Κάρολος Η'. Μετά τινας δὲ ἀγῶνας οἱ δύο βασιλεῖς συμφώνησαν νάποκατασταθῇ ἡ ἔνωσις τῆς Καλμαρίας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐτέρου ἐξ αὐτῶν. Ἀλλ' ἐν τῇ συνόδῳ, ἐν ᾗ ἀπεφασίσθησαν ταῦτα, οἱ τῆς Σουηδίας ἀντιπρόσωποι θέλοντες νὰ ταπεινώσωσι τὴν ὑπεροφίαν τοῦ ἑαυτῶν βασιλέως, ὅστις εἶχε δυσαρεστήσῃ ἤδη καὶ τὸν λαὸν καὶ τὸν κλῆρον, παρητήθησαν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ πᾶσαν ἀξίωσιν ἐπὶ τοῦ Νορθηγικοῦ στέμματος. Μάτην ὁ Κάρολος Η' ἀγανακτῶν ἔκαμεν ἑκκλησίαν εἰς τὸν πάπαν Νικόλαον Ε', διότι ὁ Χριστιανὸς ἀνακηρυχθεὶς βασιλεὺς οὐ μόνον ἀπεποιεῖτο νὰ ὑποβάλῃ εἰς νέαν κρίσιν τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἐσκέπτετο πῶς νὰ καταλάβῃ καὶ τὸ Σουηδικὸν στέμμα. Καὶ ὁ μὲν Κάρολος Η' καλὸς Λατινιστής, σοφὸς μαθηματικὸς, πεπαιδευμένος τὸν νοῦν, ἀλλ' ἀσύνητος πολιτικὸς, ἐγένετο μισητὸς τῇ Σουηδικῇ ἀριστοκρατίᾳ. Ὁ δὲ Χριστιανὸς ἀγροῖκος, ἀμαθής, ἀλλ' ἱκανὸς ὢν, ὠφελήθη ἐκ τῶν περιπλοκῶν τοῦ ἀντιζήλου του.

§ 832. **Χριστιανὸς ὁ Α' βασιλεὺς τῶν ἡνωμένων κρατῶν, ἔνωσις τοῦ Ὀλστείνου μετὰ τῆς Δανίας (1460).** Ἀρξαμένων μετ' οὐ πολὺ ἐχθροπραξιῶν ἕνεκα τῆς κατοχῆς τῆς Γοθλανδίας, ὁ Χριστιανὸς βοηθούμενος ὑπὸ τῶν μηχανορραφῶν τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Οὐψάλης, ἐνίκησεν εὐχερῶς καὶ εἰσελθὼν εἰς Στοκχόλμην ἀνηγορεύθη πομπικῶς βασιλεὺς τῆς Σουηδίας καὶ Γοθτίας, ἀφοῦ πρῶτον ὑπέγραψε προκήρυξιν ἐπικυρῶν τὰ προνόμια τῆς ἀριστοκρατίας. Ὁ δὲ Κάρολος Η' ἐγκαταλιπὼν τὴν Σουηδίαν ἐκνήρυχθη

ὕπὸ τοῦ πάπα ἔκπτωτος τοῦ θρόνου, ὡς καταπιέζων τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸν λαόν. Προστατεύων δὲ πάντοτε κατὰ τῶν εὐγενῶν τοὺς πολυαριθμούς ἐν Δανίᾳ Γερμανοὺς αὐτοῦ ὑπηκόους ὁ Χριστιανὸς καὶ διὰ τοῦτο ἀγαπώμενος ὑπ' αὐτῶν ἀνεκηρύχθη καὶ κόμης τοῦ Ὀλστείνου ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τῆς χώρας ταύτης συνελθούσης ἐν Ρίβη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρὸς μητρὸς αὐτοῦ θείου Ἀδόλφου Η'. Δοὺς δὲ δῶρα καὶ εἰς τινὰ ἀντίπαλόν του, κατώρθωσεν οὕτως ὅ,τι ὁ φιλόδοξος Ἐρίχος ὁ Πομμεράνιος δι' εἰκοσαετοὺς αἱματηροῦ πολέμου δὲν ἡδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ. Ἀλλ' ἐν Σουηδίᾳ θελήσας νὰ κατασιγάσῃ γογγυσμούς τινὰς γεννηθέντας ἐκ τῆς ἐπιβολῆς φόρων ἐξώσθη διὰ στάσεως παρασκευασθείσης, ὡς λέγεται, ὑπ' αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Οὐφάλης, ὅστις ἐκάλεσεν ἄλλοτε τὸν Χριστιανὸν εἰς Σουηδίαν καὶ ὅστις ἤδη ἦν αἰχμάλωτος αὐτοῦ ἐν Κοπενάγῃ. Ὅθεν οὗτος συνδιαλλαγείς μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ ἐπανελθὼν εἰς Σουηδίαν ἡδυνήθη μὲν, καθ' ἃς ἔδωκε τῷ Χριστιανῷ ὑποσχέσεις, νὰ καθαιρέσῃ τὸν ἄρτι ἀναβάντα τὸν θρόνον Κανουσσῶνα· ἀλλ' ἡ ἀριστοκρατία δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Χριστιανὸν νάνακτῇ τὸν θρόνον καὶ ὁ Κανουσσῶν ἀνεκλήθη ἐτι ἅπαξ (1467). Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Κανουσσῶνος (1470) ἐκλεχθέντος ἀντιβασιλέως τοῦ Στένωκος Στούρου, ὁ Χριστιανὸς ἐπεχείρησεν ἐκστρατεῖαν κατὰ τῆς Σουηδίας, καὶ ἀπέβη μετὰ πολυαριθμὸν στρατοῦ πλησίον τῆς Στοκχόλμης· ἀλλὰ μετὰ αἱματηρὰν μάχην ἀπεχώρησεν ἀποβαλὼν πᾶσαν ἐλπίδα διὰ τῶν ὀπλῶν ἀνακτίσεως τῆς Σουηδίας.

Ἀσθενὴς δ' ὢν ἐν Δανίᾳ μετὰ τὴν ἐκ τῆς Σουηδίας ἐξῶσιν αὐτοῦ ὁ Χριστιανὸς, ἐπέτρεπε τὰς Ἀνσεατικὰς πόλεις νὰ γυμνώνωσι τὴν Νορβηγίαν. Ἐν Βεργένῃ πρὸ πάντων πολλαὶ χιλιάδες ἐμπόρων ἔξω ὅλως ἀνεξάρτητοι τῶν ἐγγχωρίων ἀρχῶν ἐντὸς τῶν λιθοκτίστων καὶ ὀχυρῶν αὐτῶν καταστημάτων οὐδεμίαν ἄλλην σχέσιν ἔχοντες μετὰ τοῦ περὶ αὐτοὺς λαοῦ ἢ ἐμπορικὴν καὶ ἑτοιμοὶ πάντες ὄντες νὰ ὀπλίζωνται πρὸς ὑποστήριξιν τῶν προνομίων, ἅτινα ἀπέσπασαν ἐκ τῶν ἀσθενῶν βασιλέων τῆς ἄρκτου. Ἀνανεώσας τὰ ἀρχαῖα προνόμια τούτων ὁ Χριστιανὸς, ἀπέκλεισε σὺν τοῖς ἄλλοις εἰς τοὺς ἀντιζήλους αὐτῶν Φλαμανδοὺς καὶ τοὺς λιμένας τῆς Νορβηγίας· εἰς δὲ τοὺς Ἀγγλοὺς ἀπηγόρευσε πᾶν ἐμπόριον μετὰ τῆς Λαπωνίας καὶ Ἰσλανδίας. Ἀλλὰ πόλεμος ἐμελλε νὰ ἐκραγῇ κατὰ θάλασσαν ἂν διὰ συνθήκης δὲν παρεχόρει τοῖς Ἀγγλοῖς ἐλευθέραν εἰσόδον εἰς τοὺς λιμένας τῶν δύο βασιλείων πλὴν τῶν τῆς Ἰσλανδίας ἐπὶ ποινῇ θανάτου.

Εἰς τὸν Χριστοφόρον ὀφείλεται καὶ ἡ σύστασις τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κοπενάγης γενομένη ἐν ἔτει 1478 δι' ἀδείας τοῦ πάπα, παρ' οὗ

ἔλαβε πορευθεὶς εἰς Ῥώμην καὶ ἄλλα πολλὰ προνόμια ὑπὲρ τῆς Σουηδικῆς ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ βασιλικοῦ τάγματός τοῦ Ἑλέφαντος.

§ 833. **Ἰωάννης βασιλεὺς τῶν τριῶν ἡνωμένων κρατῶν (1481-1513).** Τὸν Χριστιανὸν ἀποθανόντα ἐν ἔτει 1481 διεδέχθη ὁ πρωτότοκος υἱὸς αὐτοῦ Ἰωάννης προωρισμένος ἀπὸ πολλοῦ νὰ φέρῃ καὶ τὰ τρία στέμματα. Καὶ ἀνηγορεύθη μὲν ἐν Δανίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ, ἀλλ' ἡ Σουηδία ζητήσασα καὶ μὴ λαβοῦσα τὴν Γοθλανδίαν δὲν ἀνεγνώριζεν αὐτόν. Ἐκστρατεύσας λοιπὸν ὁ Ἰωάννης μετὰ στρατοῦ Δανῶν, Νορβηγῶν καὶ μισθοφόρων Σαξόνων, οὓς ἐκάλουν μαῦρον στίφος, καὶ οἵτινες ὑπηρέτησαν ὑπὸ Μαξιμιλιανὸν εἰς τοὺς πολέμους τῆς Φλανδρίας, καὶ μετὰ πυροβολικοῦ, ὅπερ πρῶτον νῦν ἐφαίνετο ἐν τῇ ἄρκτῳ, διήρπασε τὴν Σουηδίαν, ἐπολιόρκησε καὶ ἐκυρίευσε τὴν Καλμαρίαν καὶ ἤλθε μετὰ στόλου πρὸ τῆς Στοκχόλμης, ὅπου ὁ κυβερνήτης κατεκλείσθη μετὰ δεκακισχιλίων ἀνδρῶν. Δι' ἑλλειψιν ὅμως χρημάτων ἀναγκασθεὶς νὰ συνθηκολογήσῃ αὐτὸς μὲν ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου βασιλεὺς τῆς Σουηδίας καὶ Γοθίας, ἀφ' οὗ ἐδέξατο αὐστηράν τινα σύμβασιν πάντοτε πρὸς ὄφελος τῶν εὐγενῶν· ὁ δὲ Στένων μετὰ τοῦ τίτλου στρατάρχου τῆς αὐλῆς διετήρησεν ἔτι τὰ τιμάρια καὶ τὰς μεγάλας αὐτοῦ προσόδους. Ἀνεγνωρίσθη δὲ τότε καὶ ἐν Σουηδίᾳ διάδοχος τοῦ Ἰωάννου ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀνεγνωρισμένος ἀπὸ τινος χρόνου ἐν Δανίᾳ καὶ ἐν Νορβηγίᾳ. Ἀλλὰ καὶ οὗτος, εἰκαὶ πολλὰ παρεχώρησε καὶ σύνεσιν ἐδειξε, δὲν ἠδυνήθη νὰποφύγῃ ἐσωτερικοὺς πολέμους. Μετὰ δὲ τινα ἔριδα πρὸς τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν Φρειδερίκον περὶ τῶν δουκάτων τοῦ Σλεσβιγίου καὶ Ὀλστείνου διαμοιρασθέντες ταῦτα (1482 καὶ 1490) ἐνησχολήθησαν ἀμφοτέρω εἰς τὴν ὑποταγὴν τῶν Διτμαρσῶν, λαοῦ μικροῦ, κατέχοντος τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ Ὀλστείνου, τὴν μετὰξὺ Ἀλβίος καὶ Εἰδέρου καὶ μὴ ὑποτασσομένου τῇ Δανίᾳ κατὰ τὸ δόγμα τοῦ Φρειδερίκου Γ' αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας. Ἐκστρατεύσας λοιπὸν ὁ Ἰωάννης μετὰ τριακοντακισχιλίων ἀνδρῶν, οὗ μετείχον οἱ πρώτιστοι τῶν εὐγενῶν τῆς Ἰουτλανδίας, Σλεσβιγίου καὶ Ὀλστείνου καὶ τὸ μαῦρον στίφος τῶν Σαξόνων μισθοφόρων, καὶ λαβὼν ὑπεροπτικὴν πρόκλησιν ὡς ἀπάντησιν τῶν ἑαυτοῦ ἀπαιτήσεων, προσέβαλε καὶ ἐκυρίευσε τὴν Μελδόρφην καὶ τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἀπέσφαξε πάντας. Ἀλλ' οὐχὶ μακρὰν ἐντεῦθεν Δανικὸν σύνταγμα, τραπὲν εἰς φυγὴν διέδωκε τὸν φόβον εἰς τὸ λοιπὸν τοῦ στρατοῦ, ὅστις ὑποχωρῶν διεσπάρθη εὐχερῶς ἕνεκα τοῦ ὑπὸ διωρύχων τάφρων, ἐλῶν καὶ δασῶν διατεταγμένου ἐδάφους. Τὸ μαῦρον στίφος ἅπαν σχεδὸν ἠφανίσθη, εὐγενεῖς δὲ τινες ἐφονεύθησαν

μαχόμενοι ἢ ἐπνίγησαν φεύγοντες, τὸ δὲ πυροβολικὸν καὶ τὰ ἀργυρώματα τοῦ βασιλείου ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τῶν νικητῶν καὶ δὴ καὶ ἡ πολυθρόνητος σημαία Δανίερον (1500). Κατὰ δὲ τὸ 1512 συνήφθη συνθήκη τῇ μεσιτείᾳ τῶν Ἀνσεατικῶν πόλεων, καθ' ἣν ἕκαστος διεφύλαξε τὰ ἴδια δικαιώματα, γενομένου διαιτητοῦ τοῦ περιωνύμου νομοδιδασκάλου Ἀλβέρτου Κράνζη, συνδίκου τοῦ Ἀμβούργου.

Τὸ ἀτύχημα τοῦτο τοῦ βασιλείου παρέσχε τὴν ποθητὴν εὐκαιρίαν ἐπαναστάσεως εἰς τοὺς ἤδη κατ' αὐτοῦ δυσηρεστημένους Σουηδοὺς διὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ῥώσων καὶ τὸν δεσποτισμὸν τῶν τοπαρχῶν, ὧν τὴν αἰτίαν ἀπέδιδον εἰς αὐτόν. Καὶ ἐκλέξαντες πάλιν κυβερνήτην τὸν Στένωνα Στοῦρον ἐκυρίευσαν τὴν Στοκχόλμην πρὶν ἔτι φθάσῃ εἰς βοήθειαν ὁ Ἰωάννης. Ἐν Νορβηγίᾳ ὅμως διαδοθείσης ὁμοίως τῆς ἀποστασίας ἀποστείλας τὸν υἱὸν καὶ διάδοχον αὐτοῦ Χριστιανὸν κακῶς μὲν ἀνατεθραμμένον καὶ καταφρονούμενον μέχρι τοῦδε ὑπὸ τοῦ πατρὸς του, ἀλλὰ δραστηριώτατον, ἠδυνήθη νὰ καταβάλλῃ καὶ τιμωρήσῃ τοὺς ἀποστάτας. Διαμαρτυρηθεὶς δὲ κατὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν Ἀνσεατικῶν πόλεων, αἵτινες ἐδοθήσαν τὴν ὑπὸ τοῦ Χριστιανοῦ διαρπασθεῖσαν νῆσον Γοθλανδίαν καὶ ἀφελὼν τὰ ἀρχαῖα προνόμια αὐτῶν, ἠναγκάσθη ὕστερον ἰδὼν τὸ ἄνισον τῆς πάλης νὰ ὑποσχεθῇ ἐνώπιον τοῦ ἐν Λυβέκκῃ συνελθόντος συνεδρίου ἀποζημιώσιν τῶν ἐκ τοῦ πολέμου ζημιῶν καὶ ἀνανέωσιν τῶν ἐμπορικῶν καὶ ναυτικῶν προνομίων αὐτῶν, μὴ δυνηθεὶς αὐτὸς νὰ ἐπιτύχῃ παρὰ τῶν ἐμπόρων διακοπὴν τῶν πρὸς τοὺς Σουηδοὺς ἐπαναστάτας σχέσεων.

Ὁ πρὸς τὴν Σουηδίαν πόλεμος ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Στένωτος Στοῦρου (1503). Κατὰ δὲ τὸ 1505 ἐνώπιον τῶν ἐν Καλμαρίᾳ συνελθόντων γερουσιαστῶν τῆς Δανίας καὶ τῆς Νορβηγίας ὁ Ἰωάννης ἐκήρυξε τὸν διάδοχον τοῦ Στένωτος, Σβάντον Στοῦρον καὶ τοὺς ὁπαδοὺς τούτου προδότας προγεγραμμένους καὶ ἐστερημένους τῶν ἑαυτῶν κτημάτων καὶ ἀξιωμάτων, καὶ ἐπέτυχεν ἵνα καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Μαξιμιλιανὸς τοῦ Σουηδοῦς, μὴ ὑποσχεθέντας καὶ μετὰ τὴν πρόσκλησιν τούτου κηρύξῃ ἐχθροὺς τῆς αὐτοκρατορίας. Ἀλλὰ δὲν κατωρθώθη νὰ ποσπάσωσιν ἀπ' αὐτῶν τὰς Ἀνσεατικὰς πόλεις, αἵτινες ἐξηκολούθησαν μακρὸν κατὰ τῆς Δανίας πόλεμον ἐξαντλήσαντα ἀμφοτέρων τὰς δυνάμεις. Ὁ Ἰωάννης ἀπέθανεν ἐν ἔτει 1513· ὁ δὲ θάνατος αὐτοῦ ἐματαίωσε τὰς προθέσεις τῶν εὐπατριδῶν καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Σουηδίας, οἵτινες μὴ ἀναγνωρίζοντες διάδοχον τοῦ ἀποθανόντος Σβάντου τὸν υἱὸν αὐτοῦ Στοῦρον Β' ἠνώθησαν ἵνα ὑποταχθῶσι τῇ Δανίᾳ.

§ 834. Χριστιανός Β' βασιλεὺς τῆς Δανίας καὶ Νορ-

Θηγίας (1313). Χριστιανός ο Β' υιός και διάδοχος του 'Ιωάννου ἦτο μὲν φύσει ὀρμητικὸς καὶ παράφορος, ἀλλ' ἡ κακὴ ἀνατροφή ἐτι μᾶλλον ἐπὶβόησε τὰς κακίας αὐτοῦ. Σχῶν κακὴν τροφὴν καὶ ἀνίκανον παιδαγωγόν, οὐχ ἦττον ἐδιδάχθη ὕστερον κάλλιστα τὴν Λατινικὴν. Ἀλλὰ δεκαοκταετὴς ἐτι ὢν διέφθειρε τοὺς φύλακας καὶ διῆγε τὰς νύκτας ἐκτὸς τῶν ἀνακτόρων, δι' ὅπερ πολλὰκις ὁ πατὴρ του ἠπέιλησεν αὐτὸν διὰ τοῦ μαστιγίου. Εἶδομεν δὲ ὅποιαν ἔδειξε δραστηριότητα εἰς τὴν στάσιν τῆς Νορβηγίας ἐν ἡλικίᾳ εἴκοσι περίπου ἐτῶν.

Τριάκοντα καὶ τριῶν ἐτῶν ἔχων ἡλικίαν ἐξελέχθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του βασιλεὺς τῆς Δανίας καὶ Νορβηγίας ὑπὸ τῶν μεγιστάνων τῶν δύο βασιλείων συνελθόντων ἐν Κοπενάγῃ. Ἐπιχειρήσαντες δὲ οὗτοι πρῶτον κρυφίως νὰ πείσωσι τὸν δούκα τοῦ Σλεσβιγίου καὶ Ὀλστείνου Φρειδερίκον θεῖον τοῦ Χριστιανοῦ νὰ δεχθῇ τὸ στέμμα καὶ ἀποτυχόντες ὑπεχρέωσαν τὸν Χριστιανὸν νὰ καθιερώσῃ πρὶν ἢ ἀναγορευθῇ τὰ ἀρχαῖα προνόμια τῶν εὐπατριδῶν καὶ νὰ ὑποσχεθῇ ὅτι οὐδέποτε θέλει ἐπιχειρήσῃ νὰ καταστήσῃ τὴν βασιλείαν κληρονομικὴν οὐδὲ θέλει ἐνεργήσῃ ὅπως ὀρισθῇ ὁ υἱὸς τοῦ διαδόχου αὐτοῦ. Καὶ οὕτως ἐστέφθη κατὰ τὸ 1514 ἐν Κοπενάγῃ καὶ Ὁφέλω (Χριστιανία).

Βασιλικὴ δύναμις. Ὁ κύριος σκοπὸς Χριστιανοῦ Β' ἀναβάντος τὸν θρόνον ἦτο ἡ ἀνύψωσις καὶ ἐπικράτησις τῆς βασιλείας, ἡ καταβολὴ τῶν εὐπατριδῶν καὶ τοῦ κλήρου καὶ ἡ ἐνωσις στενωῶς τῶν τριῶν κρατῶν, ἐφ' ᾧ καὶ ἀπεφάσισε νὰ κινήσῃ δραστηρίως τὸν κατὰ τῆς Σουηδίας πόλεμον. Διὸ ἐπανειλημμένως ζητήσας ἔλαβε σύζυγον τὴν ἡγεμονίδα Ἐλισάβετ ἀδελφὴν Καρόλου τοῦ Ε', ἣν ἔλαβεν ὡς σύζυγον ἐν Κοπενάγῃ ἔτει 1515. Ἀλλ' οὐχ ἦττον οὐδὲ τὴν ἐρωμένην αὐτοῦ Δουβέκην ἀπέβαλεν, ἥς ἡ μήτηρ, ἡ διαδόχτος Σιγεβρίττη ὁπωρόπωλις καὶ ὕστερον ξενοδόχος πλούτησασα, ἐπέδρα μεγάλως ἐπὶ τοῦ βασιλεῶς διὰ τὸ ἐξοχον πνεῦμα, τὴν μοναδικὴν τότε ἐν τῇ αὐλῇ ἐκείνῃ περὶ τὰ πολιτικὰ σύνεσιν καὶ εὐγλωττίαν καὶ τὰς οἰκονομολογικάς καὶ ἄλλας ποικίλας γνώσεις, ἃς ἐκτήσατο ἐν Ἀμστελοδάμῳ, Βεργένῃ καὶ ὅπου ἄλλαχού ἐζῆσε. Πείσασα δὲ αὕτη τὸν βασιλεῖα ὅτι οἱ εὐγενεῖς, ὁ κληρὸς καὶ αἱ Ἀνσεατικαὶ πόλεις ἐξήντλουν τοὺς πόρους τῆς Δανίας, αὕτη μὲν ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῶν μεγάλων τελωνιακῶν προσόδων τοῦ Σούνδου καὶ ὅλου ἐν γένει τοῦ κράτους, αἵτινες ἡλαττώθησαν πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐξαγωγῆς, ὅπερ τὰ μέγιστα ἐβλάψε τὰς Ἀνσεατικὰς πόλεις· ὁ δὲ Χριστιανὸς περιώρισε τὰς ἐμπορικὰς ἀδείας ὧν ἀπηύλαυον οἱ εὐγενεῖς καὶ ὁ κληρὸς ἐν τοῖς βασιλικαῖς κτήμασι καὶ ὅπου δὲν ἐδεσμεύετο ὑπὸ τῆς συμβάσεως προσδιώρισε καθ' ὅλον

τὸ κράτος τὰ τῶν ξένων ἐμπόρων προνόμια καὶ ἀπήτησε παρὰ τῶν ὁμοεθνῶν ἐμπόρων ἀκραιφνῇ ποιότητα ἐμπορευμάτων μετὰ ἀκριβῶν σταθμῶν καὶ μέτρων. Ἀλλὰ σπεύδων νὰ καταστήσῃ τὰς πρώτας τοῦ βασιλείου πόλεις ἐμπορικὰς καὶ ἐφαμίλλους τῶν ἀποθηκῶν τῆς Ἀνσης, ἐλησμόνησεν ὅτι ἡ γεωργία, ἡ ἐκπαίδευσις καὶ τὸ ἐμπόριον ἀνάγκη νὰ ὦσιν ἐλεύθερα καὶ νὰ βοηθῶνται ἀμοιβαίως.

§ 835. **Πρώται βιαιοπραγίαι τοῦ Χριστιανοῦ.** Ἀποθανούσης δ' αἰφνιδίως τῆς Δουδέκης ἐν ἔτει 1517, διεδόθη ὅτι ἐδηλητηριάσθη· καὶ ἄλλοτε μὲν κατηγορήθησαν τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου θέλοντος νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐπὶ τοῦ βασιλέως ἐπίδρασιν τῆς Σιγεβρίττης, ἄλλοτε δὲ τοὺς συγγενεῖς Τορβένου τινὸς Ὁξου καὶ αὐτὸν τοῦτον τὸν Τορβένον εὐνοοῦμενον ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ φρούραρχον τῆς Κοπενάγης. Εἶχε δ' ἀγαπήσῃ οὗτος τὴν Δουδέκην καὶ διὰ τοῦ θανάτου αὐτῆς, ὡς ἔλεγον, αὐτὸς ἢ οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ ἠθέλησαν νὰ ποφύγῃσι τὸ αἶσχος τοῦ μετ' αὐτῆς συνοικισίου, ὅπερ ἀπήτη ἡ Σιγεβρίττη. Καὶ τότε μὲν ὁ Χριστιανὸς ἀδιαφόρως ἤκουσε τὰς καταγγελίας καὶ ὑποκρινόμενος ὅτι ἐλησμόνησεν αὐτάς, κατεσίγασε τὸν κοινὸν θόρυβον. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀφοῦ πρῶτον ἐν τινι χορῷ ζητῶν παρὰ τοῦ Ὁξου ἐπιμόνως πληροφορίας περὶ τῆς ὑποθέσεως τῆς Δουδέκης ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι διέκειτο ἐρωτικῶς πρὸς αὐτήν, ἐφυλάκισε καὶ ἐνήγαγεν αὐτὸν εἰς δίκην ἐνώπιον τοῦ συμβουλίου τοῦ βασιλείου, ὅπερ ἔκρινε πάσας τὰς μεταξὺ βασιλέως καὶ εὐγενῶν κρίσεις. Ἀλλὰ τὸ συμβούλιον ἀθωῶσαν αὐτὸν ἀπεφάνητο ὅτι οὐδένα ἡδύνατο νὰ τιμωρήσῃ καταγγελλόμενον ἄνευ σαφῶν ἀποδείξεων· ἄλλως τε δὲ προῦκειτο μόνον περὶ τῆς ἐρωμένης τοῦ βασιλέως. Ὁργισθεῖς δὲ ὁ βασιλεὺς διὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην « καὶ ἂν ὁ Ὁξος (Ochs = βοῦς) οὗτος, ἀνέκραξεν, ἔχη μέγαν ὅσον ὁ βοῦς λαίμῳ ὀφείλει νὰ ποθάνῃ ». Καὶ τὴν ἐπαύριον παρὰ τὴν σύμβασιν αὐτοῦ τούτου τοῦ Χριστιανοῦ διατάττουσαν νὰ δικάζωνται οἱ εὐγενεῖς ὑπὸ ὁμοίων εὐγενῶν, δώδεκα χωρικοὶ τῶν περιχώρων προσεκλήθησαν εἰς τὰ ἀνάκτορα, πρὸ τῆς θύρας τῶν ὁποίων ἐνεπήχθησαν τέσσαρες λόγχοι, ὅπερ ἐσήμαινεν ὅτι συνακροτεῖτο συμβούλιον. Ὁ δικαστὴς τοῦ τόπου ἐξέθηκεν αὐτοῖς ὡς κατήγορος τὴν ὑπόθεσιν καὶ οἱ δυστυχεῖς οὗτοι πεφοβισμένοι ἐξήνεγκον τὴν ἐξῆς διφορούμενην ἀπάντησιν: « Αὐταὶ αἱ πράξεις τούτου κρίνουσιν αὐτὸν καὶ οὐχὶ ἡμεῖς ». Διὰ τῶν ἀπλῶν τούτων λόγων κατὰ τὸν βασιλέα κατεδικάσθη καὶ μετὰ ματαίας ὑπὲρ αὐτοῦ μεσιτείας συμβουλίου, εὐγενῶν, ἐξάρχου καὶ βασιλίσσης ἀπεκεφαλίσθη.

Ἐκτοτε μεταξὺ βασιλέως καὶ συμβουλίου ἐπῆλθε πλήρης διάστασις, μᾶλλον δὲ τὸ συμβούλιον ἀντικατεστάθη διὰ τῆς Σιγεβρίττης. Καὶ

ὁ χρονογράφος Σουανίγγιος μνημονεύει ὅτι παῖς ὢν πολλάκις εἶδε τοὺς εὐγενεῖς βιγούντας πρὸ τῆς θύρας τῆς Σιγεθρίττης, ἐνῶ αὕτη συνεσκέπτετο ἐντὸς μετὰ τοῦ βασιλέως. Κατὰ τὸ 1517 δυσαρεστηθεῖσα κατὰ τῆς Ἐλσενεύρης μετήνεγκεν ἐκεῖθεν εἰς Κοπενάγην τὸ τοῦ Σοῦνδου τελωνεῖον, ὅπερ διεύθυνεν αὐτὴ πρὸς ἴδιον ἐαυτῆς ὄφελος καὶ ἐφορολόγησεν ἀνηλεῶς τὰ πλοῖα τῆς Ἀνσης. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ αἱ γυναῖκες, οἱ συνοδεύσαντες τὴν βασίλισσαν ἐκ τῆς Ὀλλανδίας δυσμενεῖς ἐφαίνοντο διὰ τὴν λίαν θρεπτικὴν τροφὴν τῶν Δανῶν, αὕτη προσεκάλεσεν ἐκεῖθεν καὶ κατέστησεν ἐν μικρᾷ τινι νήσῳ πλησίον τῆς Κοπενάγης ἀποικίαν χωρικῶν, οἵτινες καλλιεργῆσαντες τὴν χέρσον ταύτην ἐδίδαξαν τοὺς Δανοὺς τὴν γαλακτουργίαν καὶ τὴν καλλιεργίαν τῶν λαχάνων. Τῆς Σιγεθρίττης δὲ χάριν ὁ βασιλεὺς ἠνείχετο παρ' ἐαυτῷ ἀνθρώπους οὐτιδανούς, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς καὶ ὁ ἀνεψιὸς Οὐεσφαλιανὸς Διδρίκος Σελάγοικος, ἄνθρωπος ἀνήθικος, βίαιος καὶ πανούργος, ὅστις τὸ πρῶτον ἦτο κουρεύς, εἴτα δ' ἐγένετο χειρουργός, διδάκτωρ τοῦ κανονικοῦ δικαίου, ἱερεὺς καὶ τέλος διὰ τῆς Σιγεθρίττης πνευματικὸς τοῦ Χριστιανοῦ!

§ 836. **Κατάκτησις τῆς Σουηδίας (1520).** Ἀνακαλυφθείσης συνωμοσίας τινός, ἥς ἀρχηγὸς ἦτο ὁ νέος τῆς Σουηδίας μητροπολίτης, διὰ προδοσίας τοῦ ἐξάρχου Ἀγγέλου Ἀρκεμβόλδου ἀποσταλέντος παρὰ τοῦ πάπα Λέοντος Ι' πρὸς διανομὴν συγχωρητηρίων ὁ πάπας ὀργισθεὶς ἀπέστειλε πρὸς τὸν Χριστιανὸν διάταγμα, δι' οὗ ἡ μὲν Σουηδία ἅπασα ἀνεθεματίζετο, ἡ δὲ γερουσία καὶ ὁ κυβερνήτης ἀφωρίζοντο καὶ κατεδικάζοντο νὰ πληρώσωσι πρὸς τὸν καθαιρεθέντα καὶ φυλακισθέντα μητροπολίτην Γουστάδον Τρόλλον πρόστιμον ἑκατοντακισχιλίων δουκάτων, καὶ νάνοικοδομήσωσι τὸν πύργον αὐτοῦ. Ἀμέσως λοιπὸν ὁ Χριστιανὸς ἐλθὼν ἐπολιόρκησε τὴν Στοκχόλμην, ἥς οἱ κάτοικοι γενναίως ἡμύνοντο, ἐν ᾧ ὁ Στένων Στοῦρος ὁ κυβερνήτης, ἀντιπεριέσπα ἐπωφελῶς τὸν ἐχθρόν. Ἀποκρουσθεὶς ὁ βασιλεὺς διὰ τῶν ὅπλων μετεχειρίσθη τὴν πανουργίαν καὶ προσποιηθεὶς ὅτι συνθηκολογεῖ ἐζήτησε καὶ ἔλαβεν ὁμήρους τὸν Γουστάδον Βάσαν, ὅστις πρὸ ὀλίγου ἐνίκησε στρατὸν τινα Δανικὸν ἐλθόντα εἰς βοήθειαν τῶν ἀνακαλυφθέντων συνωμοστῶν καὶ ἄλλους πολλοὺς εὐγενεῖς, οὓς ἀφώπλισε καὶ κατέκλεισεν οὐδόλως σεβασθεὶς τὴν ἐαυτοῦ ὑπόσχεσιν, μεθ' ἧς ἐμήνυσεν εἰς τὸν κυβερνήτην ὅτι ἤθελε θανατώσῃ αὐτοὺς ὄντας ἀποστάτας καὶ αἰρετικούς κατὰ τὸν πάντα, ἐὰν τάχιστα δὲν ἀποκαθίστατο ὁ μητροπολίτης καὶ δὲν ἀνεγνωρίζετο ἡ ἐξουσία τῆς Δανίας. Ἀλλὰ κατὰ κράτος προβληθεὶς ὑπὸ τοῦ Στένωνος ὁ Δανικὸς στόλος διέφυγεν ἔχων οὐριον ἄνεμον καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Κο-

πενάγην μετὰ τῶν αἰχμαλώτων, τοὺς ὁποίους ἐφρόντισε νὰ φυλάξῃ ἀσφαλῶς. Ἀποφασίσας δὲ ἤδη νὰ ἐκστρατεύσῃ κάλλιον παρεσκευασμένος κατὰ τῆς Σουηδίας ἤρξατο ἀργυρολογῶν. Καὶ πρῶτον μὲν ἐδήμευσε τοῦ ἐξάρχου Ἀρκεμβόλδου, ὅστις ἔνεκα χρημάτων προὔδωκεν αὐτόν, πάντα τὰ κέρδη ὅσα συνήγαγεν ἐν Σουηδίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν ἀφέσεων καὶ ἅτινα αὐτὸς μεταβαλὼν εἰς ἐμπορεύματα σιδήρου, χαλκοῦ καὶ βουτύρου μετέφερεν εἰς Δανίαν, ἀφ' οὗ καὶ προηγουμένως ἀπέτισεν εἰς τὸν βασιλεῖα ταύτης χίλια καὶ ἑκατὸν εἰκοσι φλωρίνια τοῦ Ῥήνου. Εἶτα δὲ διανοηθεὶς νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν βοήθειαν τῶν ξένων ἰσχυρῶν ἀπήτησεν ἐν πρώτοις τὴν μεγάλην προίκα διακοσίων καὶ πεντήκοντα χιλιάδων χρυσῶν φλωρινίων, ἣν ὁ τῆς Βουργουνδίας οἶκος ὑπεσχέθη αὐτῷ καὶ ἥς ἐλάχιστον ἔλαβε μέρος ἐπιμόνως ἀπαιτήσας. Ἀναθέσας λοιπὸν τὴν ὑπόθεσιν ταύτην εἰς τὸν ἰδιαιτέρον αὐτοῦ γραμματέα καὶ τὸν ἀδελφὸν τῆς Σιγεβρίττης ἔλαβε τὴν ἐγγράφον ὑπόσχεσιν ὅτι ἑκατοντακισχίλια μὲν φλωρίνια τῆς Βραδάντης ἔμελλον νὰ προκαταβληθῶσι πρὸ τῆς 20 Ἰανουαρίου 1520, τὸ δὲ λοιπὸν ἐντὸς τεσσάρων ἐτῶν· καὶ εἰς ἐγγύησιν δὲ τῶν συμφωνιῶν τούτων ἐδόθησαν μὲν πολλὰ τῶν Κάτω χωρῶν πόλεις, οὐδὲν ὅμως ἄλλο, ἀλλὰ μόνον τὰ ἑκατοντακισχίλια φλωρίνια εἰσέπραξεν ὁ τῆς Δανίας βασιλεὺς, καὶ ταῦτα διὰ βιαίων ἀπαιτήσεων. Μὴ ἀρκεσθεῖσα δὲ εἰς αὗτὰ ἔλαθεν ἡ ἐπιτροπεία ὑποσχέσεις βοήθειας παρὰ τῆς αὐλῆς τῶν Βρυξελλῶν μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συμβιβασμοῦ ἐκείνου, ἀπήτησεν ἐλθοῦσα καὶ παρὰ τῆς Γαλλικῆς αὐλῆς βοήθειαν καὶ ἔλαβε χιλιάδα ἀνδρῶν « μὴ φοβουμένων, ὡς ἔλεγον, τὸν διάβολον ». Ἀπὸ τοῦδε μέχρι τοῦ τέλους τοῦ φθινοπώρου στρατὸς διαφόρων ἐθνῶν καὶ γλωσσῶν συνέρρεον εἰς τὴν νῆσον Σηλανδίαν ἐκ τῆς Σκωτίας, Πρωσσίας, Βρανδεμβούργου, Σλεσβιγίου καὶ Ὀλστείνου· ὁ δὲ περιώνυμος Θεόφραστος Παρακέλσης μετέσχε τῆς ἐκστρατείας ὡς χειρουργός. Ἀλλὰ καὶ ἐν Δανίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ ἐπραξεν ὅ,τι ἠδύνατο ἕκαστος· αἱ δὲ Δανικαὶ πόλεις ἐξώπλισαν καὶ ἱππεῖς ἱκανούς. Καὶ φορολογία δὲ ἐπεβλήθη εἰς τὴν Δανίαν καὶ Νορβηγίαν παρὰ τὰς συνθήκας, εἰς ἣν, ἂν καὶ ὑπεβλήθησαν καὶ ἄτομα καὶ οἱ εὐγενεῖς καὶ κληρικοί, ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν ἀπέτισαν πολλῷ ἥττον τοῦ ταχθέντος, πολλοὶ δὲ ἐκρύβησαν καὶ ἀπέφυγον ἐντελῶς τὸν φόρον· οὐδὲν ἥττον ὅμως συνελήθισαν χρήματα οὐκ ὀλίγα. Οἱ δὲ Γερμανοὶ ἔμποροι ἔδωκαν τὸ ἑκατοστὸν τῆς ἰδίας αὐτῶν περιουσίας. Καὶ τέλος δάνεια ἐγένοντο παρὰ τῶν πόλεων, τῶν πλουσιῶν αὐτῶν καὶ ἔτι παρὰ τοῦ κλήρου καὶ τῶν εὐγενῶν ἐν σῶματι.

Ἀρξαμένης δὲ τῆς ἐκστρατείας τὸν χειμῶνα, κατὰ τὰς πρώτας

ἡμέρας τοῦ νέου ἔτους διὰ τὸν διαρκῆ τότε πάγον τῶν ἐλῶν τῆς Σουηδίας ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ δραστηρίου Ὁθωνος Κρουμπένου καὶ φονευθέντος τοῦ κυβερνήτου ἐν τῇ πρώτῃ μάχῃ, οἱ Δανοί, ἀφοῦ διήλθον μετὰ μεγάλης ζημίας τὸ δάσος Τιδέδεν, ἀρχαῖον τῆς Σουηδίας ὀχύρωμα, μαχόμενοι κατὰ τῶν ἀπληπισμένων χωρικῶν, προὐχώρησαν πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τοιχοκολλῶντες καθ' ὁδὸν ἐπὶ τῶν θυρῶν τῶν ἐκκλησιῶν κατὰ διαταγὴν τοῦ Χριστιανοῦ τὸ διάταγμα τοῦ πάπα, δι' οὗ ἀφωρίζετο ὁ κυβερνήτης Στένων καὶ οἱ τούτου ὀπαδοί. Καὶ τῇ 7 Μαρτίου οἱ εὐγενεῖς τῆς Σουηδίας συνωμολόγησαν μετὰ τῶν Δανῶν ἐν Οὐψάλη εἰρήνην ἐπὶ συνθήκῃ τοῦ νὰ στεφθῇ ὁ Χριστιανὸς βασιλεὺς τῆς Σουηδίας, ἀφοῦ ὑποσχεθῇ πλήρη ἀμνηστειὰν τοῦ παρελθόντος. Τὰς συμφωνίας ταύτας παρεδέχθη ὁ Χριστιανὸς ἐν Κοπενάγῃ τῇ 31 Μαρτίου καὶ ἡ ἔνωσις τῆς Καλμαρίας πάλιν ἀποκατεστάθη. Ἀλλὰ τοῦ κυβερνήτου ἡ χήρα Χριστίνα ἡγουμένη τῶν κατοίκων τῆς Στοκχόλμης ἀντίστατο εἰς ταῦτα πάντα· καὶ οἱ χωρικοὶ καταρώμενοι τοὺς εὐγενεῖς ὑπεστήριζον αὐτὴν λαβοῦσαν ὑποσχέσεις βοηθείας καὶ παρὰ τῶν πόλεων Λυδέκκης καὶ Δανζίκης. Πλὴν μετὰ τετράμηνον πολιορκίαν παρεδόθη καὶ αὕτη διὰ τῆς πείνης, ὑποσχεθέντος καὶ πάλιν τοῦ Χριστιανοῦ πλήρη καὶ γενικὴν ἀμνηστειὰν. Καὶ τὸν Σεπτέμβριον ὁ τῆς Δανίας καὶ Νορβηγίας μέχρι τοῦδε βασιλεὺς ἦτο ὁ αὐτὸς καὶ τῆς Σουηδίας.

§ 837. **Δεινὰ καὶ ἀπελευθέρωσις τῆς Σουηδίας.** Ἀλλ' ὁ Χριστιανὸς Β' διώκων μετὰ τοῦ τίτλου καὶ τὴν πραγματικὴν βασιλικὴν δύναμιν ἐνόμιζεν ὅτι μόνον διὰ τῆς παντελοῦς καταστροφῆς τῶν ἑαυτοῦ ἐχθρῶν ἡδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ· εἰς ὅπερ ἔτι μᾶλλον παρώτρυνον αὐτὸν οἱ κόλακες. Ὅθεν ἐλθὼν εἰς Σουηδίαν μετὰ ἰσχυροῦ στόλου πρῶτον μὲν ἐστέφθη λαμπρῶς ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Στοκχόλμης ὁμόσας καὶ πάλιν εἰς τὰ συμπεφωνημένα καὶ μετὰ τὴν στέψιν, ἧς οὐδεὶς Σουηδὸς ἠξιώθη νὰ λάβῃ μέρος ἐπίσημον, ἐπῆλθεν ἑορτὴ τριήμερος. Τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν ἀνακτόρων συνηθροισμένων τῶν Σουηδῶν, Δανῶν καὶ Γερμανῶν ἀρχηγῶν, ὁ καθαιρεθεὶς ἄλλοτε ἐπίσκοπος Τρόλλος ἐγερθεὶς κατήγορος τοῦ Στένω-
νος Στούρου καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ ἐζήτησεν ἱκανοποίησιν δι' ἧς ὑπέστη κακώσεις καὶ ζημίας αὐτὸς τε καὶ ἡ ἐκκλησία. Καὶ μετὰ ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἦδη πεπεισμένος ὑπὸ τῶν κολάκων ὅτι ἡ ὑποσχεθεῖσα ἀμνηστειὰ δὲν ἡδύνατο νὰ συμπεριλαμβάνῃ καὶ τὴν ἀναστολὴν τοῦ ἀφορισμοῦ, διέταξε καὶ ἀνεγνώσθη τὸ διάταγμα ἐκεῖνο τοῦ πάπα. Ἡ δὲ παρούσα ὁμοίως χήρα Χριστίνα ἀπολογουμένη ὑπὲρ τοῦ αὐτῆς συζύγου ἐδειξε τὰς υπογραφὰς τῶν γερουσιαστῶν, εὐγενῶν, κληρικῶν

καὶ ἀστῶν τῶν καταδικασάντων τὸν Τρόλλον, οἵτινες πάραυτα συλ-
ληφθέντες καθεύχθησαν, καὶ τὴν ἐπαύριον καταδικασθέντες ὑπὸ δώ-
δεκα δικαστῶν ἀπεκεφαλίσθησαν μετ' ἄλλων πολλῶν γερουσιαστῶν,
δημάρχων καὶ ἀστῶν εἴτε ἐκ περιστάσεως εἴτε ἐκ ζηλοτυπίας συμ-
παρασυρθέντων. Πλείστοι ἄλλοι ἠκολούθησαν τούτους ἔντε Στοκχόλμῃ
καὶ ταῖς ἐπαρχίαις ἔνθεν διέβαιναν ἀναχωρῶν ὁ Χριστιανός· καὶ αὐτοὶ
οἱ ὑπηρετοὶ τῶν εὐγενῶν συλλαμβανόμενοι ἀπηγχονίζοντο. Τῶν δὲ
φονευθέντων ὄντων περίπου ἑξακοσίων αἱ χῆραι ἀπεγυμνώθησαν τῶν
ὑπαρχόντων. Ὁ τόπος ἀφωπλίσθη καὶ τῶν χωρικῶν τὰ τόξα ἐκάη-
σαν. Ἡ δὲ χῆρα τοῦ Στένωνος μετὰ πολλῶν εὐγενῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ
οἰκειότατος τοῦ Γουστάβου Βάσα, ἤχθησαν αἰχμάλωτοι εἰς Δανίαν
καὶ ἡ διοίκησις τοῦ τόπου ἐνεπιστεύθη ἅπασα εἰς Δανοὺς κύλακας
τοῦ Βασιλέως.

Ἄλλ' ἡ ἐκδίκησις δὲν ἦτο μακράν. Δραπετεύσας κατὰ τὴν ἐκ τῆς
Δανίας ἀπουσίαν τοῦ Χριστιανοῦ ὁ Γουστάβος Βάσας ἔφθασε μετὰ
πολλὰς περιπετείας εἰς Καλμαρίαν κατὰ Μάϊον τοῦ 1520 καὶ ἐκεῖθεν
ἀπειλούμενος μετέβη εἰς Δαλεκαρλίαν ἄγνωστος, ὅπου διὰ τὴν παν-
τελῆ ἔνδειαν ἠναγκάζετο νὰ κοπανίζῃ στάχους ἐντὸς τῶν χορτοβολώ-
νων. Ὁ Γουστάβος ἀπεφάσισε νὰ φανερωθῇ εἰς τοὺς ἀνδρεῖους καὶ
φιλελευθέρους τούτους χωρικοὺς, καὶ διὰ τοῦ ἐνθουσιώδους λόγου του
ἐξεγείρας αὐτοὺς ἐγένετο ἀρχηγὸς εἰκοσακισχιλίων ἀνδρῶν δυναμέ-
νων νὰ πίνωσιν ὕδωρ μόνον καὶ νὰ τρώγωσιν ἄρτον ἐκ φλοιοῦ. Διώ-
ξαντες λοιπὸν οὗτοι τὸν Δανὸν διοικητὴν αὐτῶν ἐπανεστάτησαν τὰς
γειτονικὰς ἐπαρχίας, ἐνίκησαν ὅπου ἀπήτησαν τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐλ-
θόντες ἐπολιόρκησαν τὴν Στοκχόλμην. Ὁ δὲ Γουστάβος Βάσας ἀνα-
γορευθεὶς κυβερνήτης τοῦ βασιλείου ὑπὸ γενικῆς συνελεύσεως ἐδίασε
δι' ἀπεσταλμένων τὰς γειτονικὰς δυνάμεις νὰ βοηθήσωσιν αὐτὸν καὶ
ἔλαβε πλοῖα, στρατιώτας καὶ χρήματα παρὰ τῆς Λυβέκκης καὶ τῶν
Ἀνσεατικῶν πόλεων.

§ 838. **Ὁ Χριστιανὸς καθαιρεῖται ἐν Δανίᾳ, τέλος
τῆς ἐνώσεως τῆς Καλμαρίας (1523).** Ὁ δὲ Χριστιανὸς
οὐδεμίαν ἀκρόασιν δούς ποτε εἰς τὰ παράπονα τῆς ὑπὸ σκληροῦ διοι-
κητοῦ τυραννουμένης Κοπενάγης, ἔτι δὲ καὶ τιμωρήσας τοὺς ἐπὶ τούτῳ
ἐλθόντας ποτὲ πρὸς αὐτὸν ἀντιπροσώπους ταύτης, διέτριβε νῦν ἐν
Βρυξέλλαις, ὅπου ἐφιλοξενήθη μὲν λαμπρῶς, δὲν κατῴρθησεν ὅμως,
εἰμὴ μικρὸν τι μέρος νὰ λάβῃ ἔτι τῶν ὀφειλομένων αὐτῷ χρημά-
την, ἕνεκα τῶν ὁποίων μόνον ἦλθε. Μετ' οὐ πολὺ ἐλθόντος πρεσβευτοῦ
τινος τοῦ πάπα ἵνα ζητήσῃ παρὰ τοῦ βασιλέως λόγον διὰ τοὺς ἐν
Στοκχόλμῃ φονευθέντας ἱεράρχας, τότε μὲν ἠθωώθη ὁ Χριστιανός

διαφθείρας τὸν ἀποσταλμένον καὶ ρίψας τὴν εὐθύνην τῶν σφαγῶν εἰς τὸν ἀληθῶς δῆμιον Σελάγοικον ἀρτίως προβιθασθέντα ἀρχιεπίσκοπον τῆς Λούνδης, ἀλλ' ἕτερος ἀπεσταλμένος τοῦ πάπα κατεδίκασεν αὐτὸν τὸν Χριστιανὸν ὡς ἀληθὴ αἷτιον τῶν σφαγῶν, καθαιρέσας καὶ τὸν Γουστάβον Τρόλλον.

Δύο δὲ νόμοι μετὰ ταῦτα σοφοὶ μὲν καθ' ἑαυτούς, προσβάλλοντες ὁμῶς τὰ δικαιώματα τῶν ἀριστοκρατικῶν ἐπετάχυναν τὴν πτώσιν τοῦ Χριστιανοῦ. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἀπηγόρευεν εἰς τὸ ἐξῆς τὴν ἀγοροπωλησίαν τῶν χωρικῶν, ὁ δὲ δεύτερος ἐσκόπει νὰ περιστείλῃ τὸ τιμαριωτικὸν δικαίωμα τῆς σιλήσεως τῶν ναυαγίων. Ὅργισθέντες λοιπὸν διὰ ταῦτα οἱ ἱεράρχαι καὶ εὐγενεῖς τῆς Ἰουτλανθίας ὑπέγραψαν ἐν κρυπτῷ προκήρυξιν κατηγοροῦντες τὸν Χριστιανὸν ὡς πολλάκις παραβάντα τὴν ὑποίαν ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας του ὑπέγραψε σύμβασιν καὶ ὡς πρόξενον τῆς δυστυχίας τῶν τριῶν βασιλείων. Καὶ προσενεγκόντες ἀκολούθως τὸ στέμμα τῆς Δανίας εἰς τὸν Φρειδερίκον τὸν δούκα τοῦ Σλεσβιγίου Ὀλστεινίου πρῶτον μὲν ὑπεχρέωσαν τὸν Χριστιανὸν νὰ κλεισθῇ μετὰ σπουδῆς ἐν Κοπενάγῃ, εἰτα δὲ πρὸς ἐκπληξιν μεγίστην τῶν ὑπηκόων του ἐπιβιβάσας αὐτὸς τὴν οἰκογένειαν καὶ τα πολυτιμότεα αὐτοῦ ἐπὶ στόλου τινὸς ἀπέπλευσεν εἰς τὰς Κάτω χώρας, ὑποσχόμενος εἰς ἣν κατέλιπεν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ Γερμανικὴν φρουράν, ὅτι θέλει ἐπανέλθῃ μετὰ νέων δυνάμεων ἐντὸς τριῶν μηνῶν.

Τὴν πτώσιν ταύτην τοῦ Χριστιανοῦ ἠκολούθησεν ἡ παράδοσις τῆς Στοκχόλμης καὶ ἡ εἰς τὸν θρόνον τῆς Σουηδίας ἀνάβασις τοῦ Γουστάβου Βάσα, λαβούσης οὕτω πέρας τῆς πολυθρυλήτου ἐνώσεως τῆς Καλμαρίας, ἥτις διήρκεσεν ἐπὶ ἑκατὸν καὶ εἴκοσιν ἐξ ἔτη (1397-1523) καὶ ἥτις πιστῶς τηρουμένη πολλὰ ἤθελεν ἔχῃ τὰ πλεονεκτήματα, καθιστώσα τὰ τρία κράτη ἰσχυρὰ καὶ σεβαστὰ εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν καὶ ἀποδίδουσα εἰς αὐτὰ τὸ ὑπὸ τῶν Ἀνσεατικῶν πόλεων ἐντελῶς ἤδη κατεχόμενον ἐμπόριον, οὗ ἡ ἔλλειψις ἐκώλυε τὸν σχηματισμὸν τρίτης τινὸς τάξεως ἐν αὐτοῖς, τῆς τῶν ἀστών. Ἀλλ' ἡ τῆς Σουηδίας δυσπιστία πρὸς τὴν Δανίαν νομιζομένην ὅτι δὲν ἐζήτει ἄλλο διὰ τῆς ἐνώσεως ἢ βοηθοὺς εἰς τὰς κατὰ τῶν δουκῶν τοῦ Ὀλστεινίου ἐκστρατείας, τὸ μὴ διαδοχικὸν τῆς βασιλείας καὶ τὸ ἀκανόνιστον τῆς ἐκλογῆς βασιλέως ἐν χρεῖα, ἐπὶ πᾶσι δὲ ἡ ἀδράνεια καὶ μικροπρέπεια τῶν διαδόχων τῆς Μαργαρίτας καθίστων τὴν ἐνωσιν τῆς Καλμαρίας διὰ τὴν ἄρκτον πηγὴν καταπίεσεων καὶ συμφορῶν. Στερωθεῖσης λοιπὸν πάλιν ἐν Δανίᾳ τῆς δουλείας τῶν χωρικῶν μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Χριστιανοῦ καὶ δημοσίᾳ καέντων τῶν ὑπὸ τούτου δημοσιευθέντων θεσμῶν ὡς «ἐναντίων εἰς τὰ καλὰ παλαιὰ ἔθιμα», τὸ

διὰ τὰ ἐγκλήματα τοῦ Χριστιανοῦ μῖσος τοῦ λαοῦ ἠφάνισθη πρὸ τῆς υπολήψεως τῆς ἀποδιδομένης εἰς τοὺς νόμους αὐτοῦ.

§ 839. **Νόμοι Χριστιανοῦ Β'.** Μεταξὺ τῶν τοῦ Χριστιανοῦ θεσμοθεσιῶν, ἄλλως ἤκιστα γνωστῶν, ἀξιοσημείωτος εἶνε ἐκτὸς τῶν δύο ἐκείνων περὶ δουλείας καὶ ναυαγίων διαταγμάτων καὶ ὁ ὀρίζων τὴν διοίκησιν τῶν πόλεων ἐκδοθεὶς ἐν ἔτει 1522. Ὁ βασιλεὺς διώριζεν ἐν ἐκάστῃ πόλει ἓνα Σκούλτον (Scultus) ἔχοντα τὴν βασιλικὴν δύναμιν ἅπασαν, ὑπέρτερον τῶν τεσσάρων δημάρχων (bourgmestres) καὶ ἑπτὰ ἄλλων ἀρχόντων (échevins), ἐκλεγομένων πάντων ἐκ τῶν τριάκοντα πρώτων ἐμπόρων ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ Σκούλτου, ὅστις προεδρεύων καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἀποτελουμένου συμβουλίου ἐδίκαζεν ἀπάσας τὰς διαφορὰς τῶν ἀστών, οἵτινες ἠδύναντο νὰ κάμωσιν ἐκκλησίαν τῆς αὐτῶν δίκης καὶ εἰς αὐτὸν τὸν βασιλέα· ἐκάστη πόλις ἔπρεπε νὰ ἔχῃ πρὸς τούτοις ἓνα γραμματέα τῆς ἐπικρατείας καταγράφοντα τὰς δίκας καὶ δικηγόρους. Πολλοὶ ἐπίσης ἐλήφθησαν προφυλάξεις πρὸς ἐμφύχωσιν τοῦ ἐθνικοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας πρὸς βλάβην πολλὰκις τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου, ὧν προσεπάθησε νὰ περιστείλῃ καὶ τὰς ἰδιοκτησίας. Νέα δὲ τις φορολογικὴ διάταξις ὑπῆρξεν ἀληθὲς εὐεργέτημα. Ἑτεραι διατάξεις περὶ δημοσίας υἱείας καὶ καθαριότητος, περὶ διακοσμίσεως τῶν πόλεων, περὶ συστάσεως ταχυδρομείων καὶ πανδοχείων, δεικνύουσιν ὅτι ὁ βασιλεὺς προϋνόησε καὶ περὶ τῶν ἐλαχίστων. Διάταξις δὲ τις περὶ κληρικῶν ἀπαγορεύουσα τούτοις τὴν εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ συμβουλίου ἐπέμβασιν ἀπῆλαττε τοὺς ἀνθρώπους νὰ μεταφέρωσιν εἰς Ῥώμην τὰς ἑαυτῶν δίκας, αἵτινες τοῦ λοιποῦ ἐμελλον νὰ δικάζωνται ὑπὸ τινος δικαστηρίου ἰδρυθέντος ἐν Ῥοσκέλδῃ συγκειμένου ἐκ τεσσάρων νομομαθῶν πνευματικῶν δικαστῶν ἀνωτέρων καὶ τῶν ἐπισκόπων καὶ τὸ ὅποιον πλὴν τούτων ἤθελε δικάζῃ καὶ πᾶσαν δίκην μὴ τετελεσμένην ὀριστικῶς ὑπὸ τῶν συμβουλίων τῶν πόλεων· ἀλλ' οὐδέποτε δίκη ἐν αὐτῷ ἠδύνατο νὰ παραπεταθῇ πλεόν τῶν ἐξ μηνῶν. Ἐν γένει ὁμοιως μικρὰ ὑπῆρξεν ἡ ἐκ τῶν διατάξεων τούτων ὠφέλεια, διότι καὶ ὀλίγω ἐφηρμόσθησαν.

§ 840. **Πολιτισμὸς τῆς Δανίας μέχρι τῆς θρησκευτικῆς ἀνομορφώσεως.** Μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἡ τῶν χωρικῶν τάξις κατεῖχε σπουδαίαν θέσιν ἐν Δανίᾳ· διότι ἤρξατο μὲν τῷ ὄντι ἐκπίπτουσα ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Βαλδεμάρων, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ' ἔτι αἰῶνος τινὲς μὲν χωρικοὶ πλούσιοι ἢ κτηματικοὶ ἀπετέλουν εἰδὸς τι εὐγενῶν, μετείχον τῆς ἐκλογῆς τοῦ βασιλέως, τῆς νομοθετικῆς καὶ δικαστικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς ψηφίσεως φόρων, οἱ δὲ ἐκμισθωταὶ γῆς ἀπῆλθον ἔτι κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος

προνομίων τινῶν καὶ ἡ κατωτάτη τῶν χωρικῶν τάξις διέσωζε τὸ δικαίωμα τοῦ ψηφίζειν ἐν δημοσίαις συνελεύσεσι· μεταξὺ δὲ ἐκμισθωτοῦ καὶ ιδιοκτῆτου ὕφιστατο μὲν σχέσις τις προστασίας καὶ ἐξαρτήσεως, οὐχὶ ὅμως δουλικῆς οὐδὲ ἀνελευθέρου. Ἄλλ' ἀρχομένου ἤδη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ὁ χωρικὸς θεωρεῖται μέρος τοῦ ὑπ' αὐτοῦ καλλιεργουμένου κτήματος, οὕτως δύναται νάποχωρήσῃ μόνον δι' ἀδείας τοῦ ιδιοκτῆτου καὶ καταβάλλων χρήματα· ἐν ταύτῳ αἱ ἀγγραφαὶ πολλαπλασιάζονται κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ δεσπότου καὶ ἐνὶ λόγῳ ἡ δουλεία εἰσάγεται ὀριστικῶς εἰς τὰ Δανικὰ ἥθη. Αἰτίαι δὲ τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης ἐγένοντο αἱ τε ἐσωτερικαὶ καὶ αἱ ἐξωτερικαὶ δυστυχίαι αἱ καταβαρύνασαι τότε τὴν Δανίαν καὶ ἡ ἀδιάλειπτος πρόοδος τῶν εὐπατριδῶν καὶ τοῦ κλήρου. Ἀποδοτέα ὅμως ἐν μέρει ἡ μεταβολὴ αὕτη καὶ εἰς τὴν πολλῶν Γερμανῶν εὐγενῶν παραδοχὴν ἐν Δανίᾳ, οἵτινες ἐκτὸς τῆς πρὸ πολλοῦ ἤδη κατασταθείσης ἐν Γερμανίᾳ δουλείας μετήνεγκον ἐκεῖθεν καὶ τὸ κληρονομικὸν τῶν τιμαρίων καὶ μετὰ τῶν τιμαριωτικῶν καταχρήσεων τὰς ἐν τῇ Γερμανικῇ γλώσσῃ καθιερωμένας διὰ τὰς νέας ταύτας ιδέας λέξεις, ἅς καὶ μόνας ἡ Δανικὴ γλῶσσα διετήρησε μὴ δυνηθεῖσα νὰ εὕρῃ αὐτὴ καταλλήλους ὅρους. Ἀξιοπαράτηρητον δὲ εἶνε ὅτι ἡ δουλεία ἀποκατεστάθῃ μόνον ἐν ταῖς νήσοις Σηλανδία, Λαλανδία, Φαλστέρη καὶ Μοίνη· διότι ἡ μὲν Σηλανδία ἦτο ἡ διαμονὴ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, αἱ δὲ περίξ νῆσοι διὰ τὸ ὑγιεινὸν τοῦ κλίματος καὶ τὸ γραφικὸν τῆς θέας κατωκοῦντο ὑπὸ τῶν πρώτων εὐγενῶν καὶ κληρικῶν, οἵτινες προὔτιμων νὰ ἔχωσιν ἐνταῦθα κτήματα ἢ ἐν ταῖς πολυανθρώποις ἐπαρχίαις τῆς Ἰουτλανδίας καὶ Σκανίας, ὅπου αἱ συνεχεῖς ἐπαναστάσεις κατετάραττον τοὺς ιδιοκτῆτας.

Ἡ δὲ τῆς δουλείας εἰσαγωγὴ συνεπῆνεγκε τὴν ἐλάττωσιν τῶν προνομίων καὶ τοῦ πλούτου τῶν κατοικούντων ἐν ταῖς πόλεσι· καὶ αἱ δύο τῶν ἀστῶν καὶ χωρικῶν τάξεις ἀπώλεσαν τὰ πολιτικὰ αὐτῶν δικαιώματα καὶ μόνον ἐν ἐκτάκτοις καιροῖς, ἀλλὰ καὶ τότε κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον μετείχον ἤδη τῶν γενικῶν συνελεύσεων, ὧν ἡ κυριωτάτη συνήρχετο ἄλλοτε κατ' ἔτος ἐν Νυθούργῃ. Οὕτω δ' ἡ ταπεινωσις τῶν δύο τούτων τάξεων καὶ ἡ παντελής κατάληψις τοῦ μὲν ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου ὑπὸ τῶν Ἀνσεατικῶν πόλεων, τοῦ δὲ ἐσωτερικοῦ καὶ τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας ὑπὸ πλήθους προνομιούχων Γερμανῶν ἢ τῶν ἀξιολογωτάτων οἰκογενειῶν τῶν Δανῶν εὐπατριδῶν ἦσαν πρόσκομμα εἰς τὴν τῆς Δανίας εὐημερίαν.

Ἐὰν δὲ προσθέσωμεν εἰς ταῦτα ὅτι τὸ κακὸν ἐγχώριον νομισματικὸν σύστημα ἐν τῷ μέσῳ τῶν πανταχόθεν συρρέοντων νομισμάτων

τῶν γειτονικῶν κρατῶν καθίστα δυσχερεῖς τὰς συναλλαγὰς καὶ τὰς πλάνας ἀναριθμήτους, θέλομεν ἐννοήσῃ τὴν ἐκ τῆς τελείας ταύτης ἀταξίας προερχομένην μεγάλην ἀθλιότητα.

Πάντα δὲ ταῦτα ἦσαν σπέρματα θρησκευτικῆς καὶ πολιτικῆς ἐπαναστάσεως, ἅτινα ὁ Δανικὸς λαὸς ὑπέθαλπε καὶ ἀνέπτυσεν ἐν ἀγνοίᾳ.

§ 841. **Φιλολογία.** Οἱ λαοὶ τῆς Δανίας, Σουηδίας καὶ Νορβηγίας ἐλάλουν κατ' ἀρχὰς τὴν Σκανδιναυϊκὴν ἢ βόρειον ἢ Δανικὴν γλῶσσαν (*norroena* ἢ *danska tungu*), ἥτις μετὰ τῆς παλαιᾶς Γερμανικῆς ἦσαν οἱ δύο κυριώτατοι κλάδοι τῆς Μεσογοθικῆς. Διαπλασθεῖσα δὲ καὶ διαδοθεῖσα ἡ Σκανδιναυϊκὴ γλῶσσα ἀπὸ τοῦ Δ' μέχρι τοῦ Θ' αἰῶνος καὶ τότε διὰ τῶν Νορβηγικῶν ἀποικιῶν εἰσαχθεῖσα εἰς Ἰσλανδίαν, ὅπου καὶ νῦν σώζεται, ἤρξατο τέλος ἀλλοιουμένη οὕτως, ὥστε ἡ κατὰ τὸν IB' αἰῶνα γλῶσσα τῶν Σκανδιναυῶν διέφερε πολὺ τῆς ἀρχαίας *norroena*. Μνημεῖα δὲ ἀρχαιότατα τῆς ἐθνικῆς γλώσσης σώζονται πολλὰι συλλογαὶ νόμων τοῦ IB' αἰῶνος. Τούντευσεν μέχρι τοῦ Ις' γραφομένη γλῶσσα ἦν ἡ Λατινικὴ, καὶ μόνοι οἱ Σκᾶλδοι διετήρουν ἔτι ἐν τοῖς αὐτῶν ποιήμασι τὴν καθαρὰν Ἰσλανδικὴν διάλεκτον. Ὁ δ' Ἐρίχος ὁ Ποιμεράνιος, Χριστόφορος ὁ Βαυαρὸς καὶ Χριστιανὸς ὁ Α' μετεχειρίσθησαν κατὰ προτίμησιν τὴν Γερμανικὴν.

§ 842. **Βιβλιοθήκαι, σχολεῖα, πανεπιστήμια, βιβλία, τυπογραφεῖα.** Βιβλιοθήκαι καὶ σχολεῖα συνεστάθησαν ἐν Δανίᾳ ἀπὸ τοῦ IB' αἰῶνος. Καὶ πρῶτον ἐν Λούνδῃ ἰδρύθησαν τοιαῦτα· ἀλλὰ πολλοὶ σπουδασταὶ ἐγκαταλείποντες τὰς ἐν αὐτῇ παιδαριώδεις καὶ σχολαστικὰς ἔτι σπουδὰς κατέφρευγον κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα εἰς τὸ κεκτημένον μεγάλην φήμην καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων. Τὸ ἐν Κοπενάγῃ καθιδρυθὲν τῇ 16 Μαΐου 1479 πανεπιστήμιον δι' ἀπορίαν χρημάτων ταχαίως παρήκμασε καὶ αἱ ἐμφύλιοι ταραχαὶ δὲν ἀφῆκαν αὐτὸ νῦν ἀλάβῃ. Τὸ πρῶτον βιβλίον, ὅπερ ἦν Λατινικὴ τις γραμματικὴ, ἐτυπώθη ἐν Δανίᾳ κατὰ τὸ 1493. Τυπογραφεῖα συνεστάθησαν τότε, τὸ πρῶτον ἐν Ὁδενσαίᾳ, ἕτερον δὲ ἐν Ρίβη· ἀλλὰ καθ' ὅλον τὸν Ις' αἰῶνα τὰ πλεῖστα Δανικὰ βιβλία, ἐκκλησιαστικὰ καὶ μυθιστορήματα ἱπποτικὰ ἐτυποῦντο ἐν Παρισίοις, Λυθὲκκῃ καὶ ἀλλαχοῦ.

Τὸ κάλλιστον ἀναμφιδόλως μνημεῖον τῶν πρώτων αἰώνων τῆς Δανίας εἶνε ἡ ἱστορία Σάξονος τοῦ Γραμματικοῦ γεγραμμένη Λατινιστί. Ἡ ἀγγίνοια καὶ ἡ ὀρθὴ κρίσις ἐνοῦνται ἐν αὐτῇ μετὰ τοῦ χαρίεντος τῆς λέξεως καὶ τοῦ ποιητικοῦ τῆς ἐκφράσεως. Πολλοὶ δραματικοί, ἐν οἷς καὶ ὁ Σαικσπῆρος, ἠρύσθησαν ἀπ' αὐτοῦ ὑποθέσεις τῶν αὐτῶν δραμάτων. Τὰ ῥήτᾳ ἢ αἰ γινῶμαι τοῦ Πέτρου Λόλλου κατὰ στί-

χον Λατινιστὶ γεγραμμέναι καὶ τὰ ἔμμετρα χρονικά, ἀμφότερα ἔργα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, εἰσι διὰ τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν λέξιν πολλῇ ὑποδεέστερα τοῦ Σάξονος. Ἀλλὰ τὸ θέατρον παρήγαγε ἀληθῶς φιλολογικὰ ἔργα. Ἡ κρίσις τοῦ Πάριδος καὶ δύο ἕτερα δράματα συνταχθέντα ὑπὸ τοῦ Χριστιανοῦ Ἀνσένου διδασκάλου τῆς ἐν Ὁδενσαίᾳ σχολῆς ἔχουσιν οὐκ ὀλίγην τὴν χάριν. Καὶ ταῦτα μὲν μετὰ πολλῶν μεταφράσεων συναξαρτίων καὶ μυθιστορημάτων ἦσαν τὰ ἔργα, ἅτινα παρήγαγε μέχρι τοῦ Ις' αἰῶνος ἡ Δανικὴ φιλολογία. Ἀκμαιοτέρα δὲ ἦτο ἡ δημοτικὴ καὶ κατὰ παράδοσιν, τῆς ὁποίας προῖον κάλλιστον εἶνε τὰ Καίμπευσερ (Kæmpeviser), ἧτοι συλλογὴ Δανικῶν γλωσσῶν. Διακόσια τοιαῦτα ἐδημοσιεύθησαν κατὰ τὸ 1695 ἐν Κοπενάγῃ, ὧν πολλὰ ἐλήφθησαν ἐκ τῆς Γερμανίας, καὶ τινα διέμειναν μέχρι τοῦδε δημοτικώτατα ἐν Δανίᾳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓ'.

ΣΟΥΗΔΟΙ

§ 843. **Χώρα.** Ἡ Σουηδία συγκειμένη ἐκ τῆς Γοιθλανδίας (Göthland) πρὸς Ν, ἐν ἣ πόλεις τὸ Γοθεμβούργον, τὸ Λοῦνδον, τῆς Σβεαλανδίας ἐν μέσῳ (Svealand), ἐν ἣ πόλεις ἡ Οὐψάλα καὶ ἡ Στοκχόλμη, καὶ τῆς Νορλανδίας (Norrland), ἐν ἣ ἡ πόλις Γέφλη πρὸς Β, εἶνε χώρα ἐπιμήκης ὁριζομένη Ἀ ὑπὸ τοῦ Βοθνικοῦ κόλπου, ΝΑ ὑπὸ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, ΝΔ ὑπὸ τοῦ Καττεγάτου καὶ Δ ὑπὸ τῶν Σκανδιναυικῶν Ἀλπεων. Κάτοικοι δ' αὐτῆς ἦσαν Φίννοι, Λάπωνες, μεθ' ὧν συνανεμίγησαν Γότθοι ἢ Γόθωνες (Gothones).

§ 844. **Παραδόσεις περὶ θεῶν, ἡρώων καὶ γενεαρχῶν τῶν Σουηδῶν.** Αἱ δὲ παραδόσεις περὶ θεῶν καὶ ἡρώων τῶν Σουηδῶν εἶνε αἱ αὐταὶ καὶ τῶν Δανῶν, περὶ ὧν εἴρηται (σελ.533). Ὁ Ὅδιν ἢ Οὐοδᾶν ὡς θεὸς καὶ γενάρχης τῶν Σουηδῶν (Suiones, Svethani) ἤρξεν ἐν Σκανδίᾳ (Seeland), εἴτα δ' ἐγκαταλιπὼν ἐκεῖ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Σκιόλδον ἤρξεν αὐτὸς ἐν Οὐψάλῃ γενόμενος νομοθέτης καὶ ἀρχηγὸς θρησκευτικὸς τῶν ἐκεῖ Γόθων. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἐγγόνου αὐτοῦ Ἰγγίβου ἤρξατο τὸ βασιλικὸν γένος τῶν Ἰγγιβιδῶν ἢ Ἰγγλιδῶν, ὅπερ ἤρξε τῆς Σουηδίας μέχρι τῆς ἐβδόμης ἑκατονταετηρίδος. Ἐπειτα δ' ἤρξε τὸ γένος τῶν Ἰουαριδῶν, οὗ ἀρχηγέτης ὁ Ἰούαρος Οὐιδίφαμος (εὐρύκολπος), ὅστις ἤνωσε τὴν Σουηδίαν καὶ Δανίαν εἰς ἓν κράτος, οὐ κοινῶς ἤρξεν. Οὗτος λέγεται ὅτι ἐπεξέτεινε τὸ κράτος μέχρι τῶν

νοτίων παραλίῳν τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης. Τῶν δὲ πειρατειῶν τῶν Νορμαννῶν μετέσχον καὶ τῆς Σουηδίας κάτοικοι ἠνωμένοι ἢ καὶ συγκεχωνευμένοι εἰς ἓνα λαὸν μετ' ἐκείνων.

§ 845. **Πειρατεῖται, ἐμφύλιοι ἀγῶνες εὐγενῶν οἰκῶν.** Μέχρις οὗτο δὲ οἱ Σουηδοὶ ἡμερωθῶσι διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔζων κυρίως βίον ληστρικὸν πειρατεύοντες καὶ πειρατευόμενοι. Ὅσα λέγονται περὶ τῶν Ἰσλανδῶν, Δανῶν καὶ Νορβηγῶν περὶ ἀποδημιῶν καὶ πειρατειῶν κατὰ θάλασσαν ἀρμύζουσι καὶ τοῖς Σουηδοῖς. Τὸ κοινῶς παρ' Ἰσλανδοῖς λεγόμενον καὶ γιγνόμενον ὅτι: α' Ἐρημος καὶ πτωχὴ εἶνε ἡ ζωὴ ἡμῶν, ἐὰν οἶκοι διατρίβωμεν ἐπὶ τῶν ὁρέων καὶ ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ ἐὰν μὴ ἀποδημῶμεν πρὸς ἄλλους καὶ ἄλλοι δὲν φοιτῶσι πρὸς ἡμᾶς ἢτο ἀσπαστὸν ἐπίσης ὡς κανὼν τοῦ βίου καὶ παρὰ τοῖς Σουηδοῖς.

§ 846. **Ἀμοῦνδος, Χριστιανισμὸς (1024-1052).** Ἀλλ' ὅμως ὁ βασιλεὺς Ὀλαῦος Σκαυκόνουγγ (ἦτο ὁ ἐν σπαργάνοις βασιλεὺς, διότι νήπιος ἔτι ἀνεγνωρίσθη ὡς τοιοῦτος) παρεδέχθη καὶ προήγαγε πρῶτος (περὶ τὸ 1000 ἔτος) τὸν Χριστιανισμόν, συνεργούσης εἰς τοῦτο τῆς ἐκ τῆς Νορβηγίας καταγομένης συζύγου τοῦ Ἰγγεβόργης. Ὁ νεώτερος εἰρηνόφιλος υἱὸς τοῦ Ἀμοῦνδος (1024-1052) ἐστήριξε καὶ ἐξέτεινεν ἔτι μᾶλλον τὸ νέον θρησκεῖμα· μετὰ δὲ τοῦ πρεσβυτέρου, τοῦ νόθου Ἐδμούνδου, ὅστις βραχὺν χρόνον ἐβασίλευσεν, ἐξέλιπεν ἡ γενεὰ τοῦ Λοδοβρόκου ἢ, ὡς ἄλλως λέγεται, τῶν Ἰγγλιγίων. Περιελθούσης δὲ τῆς ἀρχῆς εἰς τὸν γαμβρὸν τοῦ Ἀνούδου Στέγκιλον, ἄρχεται ἀπὸ τούτου (1066) νέα τις δυναστεία ἡ τῶν Στεγκιλιδῶν.

Ἀφ' οὗτο λοιπὸν ὁ Ὀλαφος ἢ Ὀλαῦος καὶ Ἀμοῦνδος Ἰάκωθος δεξάμενοι τὸν Χριστιανισμόν καὶ βαπτισθέντες ἀνεκηρύχθησαν βασιλεῖς οὐ μόνον τῆς Οὐψάλης, ὥσπερ οἱ προγενέστεροι αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς Σουηδίας ἀπάσης, ἔκτοτε ἤρξαντο καὶ τὰ σπέρματα πολιτισμοῦ νὰ φῶσι καρπούς. Ἀλλ' οὐχ ἥττον οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι διήρκουν ἐπὶ μακρὸν ἔτι χρόνον. Φοβεροὶ ἦσαν οἱ ἀγῶνες μεταξὺ τῶν φυλάρχων Ἰάρλων καὶ τῶν Ἐρσων, ὧν ἐκεῖνοι ἠθούλουντο πάντοτε νᾶρχωσι τούτων. Ἀλλὰ δεινότεροι ἔτι ἦσαν οἱ περὶ ἐξουσίας ἀγῶνες τῶν οἰκῶν τῶν εὐπατριδῶν, ὧν ἕκαστος ἐσπούδαζε νᾶρχῃ ὡς βασιλεὺς ἢ τύραννος. Καὶ οὐ μόνον μεταξὺ δύο διαφόρων ἢ καὶ πλειόνων οἰκῶν ἐγίνοντο ἀγῶνες, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν συγγενῶν τοῦ αὐτοῦ οἴκου, διότι, μὴ ἰσχύοντος τοῦ δικαϊώματος τῆς πρωτοτοκίας, ἕκαστος ἐσπούδαζε νὰ ἀρπάσῃ τὴν ἀρχήν. Τοῦτο δὲ μάλιστα ἐγένετο ἅμα ἐκλιπόντος (1066) τοῦ ἡρωικοῦ γένους τοῦ Ραγνάρου Λοδοβρόκου, ὅπερ, ἐφ' ὅσον ὑφίστατο, ἐκρίνετο ἄξιον τῆς ἀρχῆς διὰ τὰ μεγάλα ἡρωϊκὰ αὐ-

τοῦ κατορθώματα. Ἐκ δὲ τῶν τὰ μάλιστα ἀντιποιοιμένων τῆς ἐξουσίας οἰκῶν ἦσαν οἱ Στεγκιλίδαι καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Σουήρκεροι καὶ οἱ Βόνδιοι, ἐξ ὧν ὁ Βόνδιος Ἐρίχος ὁ ἐπικαλούμενος ἅγιος (1160) κατέκτησε τὴν Φιλλανδίαν (Finnlad), εἰς ἣν εἰσήγαγε καὶ τὸν Χριστιανισμόν· ἔκτοτε δὲ καὶ Φίννοι ὁσημέραι ἐγίνοντο Χριστιανοὶ καὶ ἐκοινωνοῦν πρὸς τοὺς Σουηδοὺς εἰρηνικώτερον. Ἀπὸ δὲ τῶν μέσων περίπου τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος ἤρξεν ὁ μέγας οἶκος τῶν Φολκουγέρων, ἐξ ὧν πέντε βιαίως ἐστερήθησαν τῆς ἀρχῆς εἰς ἓνα περίπου αἰῶνα (1250-1363).

§ 847. **Σουήρκεροι, Βόνδιοι, Κανούτος, Φολκούγεροι, Μάγνος Α' Λαδουλάς.** Ἐπισκοπῶν δὲ τις τὰ ἀπὸ Λοδοθρόκου μέχρι τοῦ Λαδουκά εὕρισκε, ὅτι, ὅπως ἐν τῇ Γερμανίᾳ οἱ Οὐέλφοι καὶ οἱ Γιβελλινοὶ ἐπὶ αἰῶνας πρὸς ἀλλήλους ἐμάχοντο, οὕτως ἐν Σουηδίᾳ οἱ οἰκοὶ τῶν Σουηρκέρων καὶ τῶν Βονδίων πολὺν χρόνον ἀντετάσσοντο ἀλλήλοις καὶ ἤρξον διαδοχικῶς περὶ τοῦ θρόνου. Ὁ Σουήρκερος Α' (1133-1155) κατέλαβε τοῦτον μετὰ προηγηθεῖσαν ἀναρχικὴν κατάστασιν, ἐπροστάτευσεν τὸ μοναχικὸν τάγμα καὶ ἐδόλοφονήθη ὑπὸ τινος τῶν σκευοφόρων του. Ἀκολουθῶς οἱ μὲν Γότθοι προεχίρουν βασιλεῖα τὸν τοῦ Σουηρκέρου υἱὸν Κάρολον, οἱ δὲ Σουήονες ἢ Σουηδοὶ τὸν ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Βονδίων Ἐρίχον. Ἀμφότεροι δὲ οὗτοι ἤρξαν ἐπὶ διακεκριμένου μέρους τῆς χώρας ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐχθροπραξίας, ἕως οὗ ἀποθιώσαντος τοῦ δευτέρου, ὅστις διὰ τὸν περὶ εἰσαγωγὴν τῆς ἱεραρχίας ζήλόν του ἐκλήθη ἅγιος. Ὁ πρῶτος προσέλαβε καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ καὶ ἵδρυσεν τὴν ἐν Οὐψάλη ἀρχιεπισκοπὴν (1163), ὥστε ἔκτοτε ἡ Σουηδία ἀπέκτησεν ἴδιον πνευματικὸν ἀρχηγόν, ἐνῶ πρότερον ὑπῆγετο εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ἐν Δανίᾳ ἀρχιεπισκόπου Λυνδενίου θεωρουμένου ὡς πατριάρχου τῆς Ἀρκτου. Μετοῦ πολυ δὲ φονευθέντος τοῦ Καρόλου (1167) ὁ Κανούτος Βένδιός τις ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῶν Σουηδῶν καὶ Γόθων χωρὶς νὰ δυνηθῇ εἰς νὰ τοὺς ἐνώσῃ ἀληθῶς. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου ἐκτίσθη ἡ Στοκχόλμη (1196), ἥτις βραδύτερον ἐγένετο ἡ μόνιμος τῶν βασιλείων καθέδρα. Μετὰ τὸν Κανούτον δὲ ἄρξας ὁ τοῦ Καρόλου υἱὸς Σουήρκερος Β' διενήργησε τὴν σφαγὴν τῶν τοῦ προκατόχου του υἱῶν πλὴν ἐνὸς τοῦ Ἐρίχου, ὅστις φυγὼν ἐξεδικήθη ἀκολούθως τοὺς οἰκείους αὐτοῦ φονεύσας τὸν Σουήρκερον Β' ἐν τῇ περὶ Γιλστάρην μάχῃ καὶ ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν ὡς Ἐρίχος Γ' (1220). Μετὰ ἐξαετίαν δὲ τὸν διεδέχθη ὁ Ἰωάννης τοῦ Σουηρκέρου ὁ υἱός, διὰ τῆς ἀποθιώσεως τοῦ ὁποίου ἐξέλιπε τὸ ὁμώνυμον γένος (1222). Τὴν δ' ἐκλειψιν τούτου ἐπηκολούθησε μετὰ 28 ἔτη καὶ ἡ τοῦ Βονδίου· διότι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ

διαδόχου ἐκείνου Ἑρίχου ΙΑ' ἤρξατο (1250) νέα ἄλλη δυναστεία, ἡ τῶν Φολλκουγγέρων, ἐν τῇ οἰκογενεῖα τῶν ὁποίων ἀπὸ τινος χρόνου εἶχε γενῆ κληρονομικὸν τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἰάρλου ἐξομοιούμενον πρὸς τὸ τοῦ μεγάλου Μαγίστρου παρὰ τοῖς Φράγκοις. Πρῶτος δ' ἐκ ταύτης βασιλεὺς ἀνηγορεύθη ὁ ἐτι ἀνήλικος Βαλδεμάρως ἐπιτροπευόμενος ὑπὸ τοῦ συνετοῦ πατρὸς του Βιργύρου, ὅστις ἀποκατέστησε τὴν ἐσωτερικὴν τάξιν, ἐξέτεινε καὶ ὠχύρωσε τὴν Στοκχόλμην. Ἀλλὰ διανείμας τῇ συναινέσει τοῦ πάπα μέρη τοῦ κράτους καὶ εἰς τοὺς δύο ἄλλους υἱούς του ἐσπείρεν οὕτω τὸν σπῆρον τῆς διχονοίας· διότι ἅμα τελευτήσαντος αὐτοῦ, ἐξεργάγησαν πόλεμοι ἐμφύλιοι μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν, ἕως οὔ, ἡττηθέντος καὶ αἰχμαλωτευθέντος τοῦ Βαλδεμάρου, ἐγένετο (1279) μόνος κύριος τοῦ κράτους ὁ Μάγνος Α' Λαδουλᾶς, ὅστις διεκρίθη διὰ τῆς βελτιώσεως τῶν νόμων καὶ τῆς προστατεύσεως τῶν χωρικῶν.

§ 848. Ἀκριβὴ ἀριστοκρατικῶν. Οἱ ἄλλεπάλληλοι ἐσωτερικοὶ πόλεμοι νύξησαν ἐν Σουηδίᾳ τὴν δύναμιν τῶν ἐπὶ καταγωγῇ, κτηματικῇ περιουσίᾳ ἢ ἀξίᾳ διακεκριμένων, ὁ δὲ Μάγνος Λαδουλᾶς δι' ἀπονομῆς ἀτελείας πρὸς ὑπαλλήλους καὶ πρὸς τοὺς ὡς ἱππεῖς ἐν πολέμῳ ὑπηρετοῦντας ἐσχημάτισεν ἀριστοκρατικὴν τινα τάξιν, χωρὶς ὅμως νὰ προσβάλῃ ἢ νὰ μειώσῃ τὴν ἀρχαίαν τοῦ λαοῦ ἐλευθερίαν. Ἡ ἰσχὺς καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ κλήρου, οὕτινος προϊστάτο ὁ ἐν Οὐψάλῃ ἀρχιεπίσκοπος, νύξήθησαν τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ ἡ ἀπὸ τῆς πολὺ ἀφισταμένης Ῥώμης ἐξάρτησις αὐτοῦ δὲν ἐδύνατο νὰ ᾔηται αὐστηρά. Αἱ παλαιαὶ σὺνοδοι τοῦ δήμου, διαρκουσῶν τῶν προειρημένων ἐσωτερικῶν ταραχῶν, ἔπαυσαν· μόνον δὲ οἱ προκριτότεροι συνεκαλούντο ἐνίοτε ὑπὸ τοῦ βασιλέως.

§ 849. Στενστούριος, Γουσταῦος Βάζας. Εἰκαὶ δὲ διὰ τῆς ἐν Καλμάρῃ (1397) ἐνώσεως οἱ φίλαρχοι εὐγενεῖς οἶκοι ἐφάνησαν ὑποχωροῦντες, οὐδὲν ἦττον οἱ Σουηδοὶ ἐμίσουν τοὺς ἄρχοντας Δανούς καὶ ὅτε ὁ ἐξ Ὀλδεμβούργου κόμης Χριστιανός, ὡς εἴρηται, ἐξελέχθη βασιλεὺς, οἱ Σουηδοὶ φανερώς ἐδειξαν τὸ ἐαυτῶν μίσος καὶ ἀποστάntες ἐκήρυξαν ὡς ἴδιον ἐαυτῶν ἄρχοντα τὸν οἶκον τῶν Στενστοურიῶν καὶ διετέλουν μέχρι τοῦ 1520 μαχόμενοι, ὅτε ἡρωϊκῶς μαχόμενος ἐπεσεν ὁ νεώτατος Στενστούριος. Ἀλλ' οὐδὲ τότε ἐκουσίως ὑπετάγησαν τῷ Χριστιανῷ Β' τῶν Δανῶν, ἀλλὰ τούναντίον ἐκλέξαντες ἀρχηγὸν τῆς ἐπαναστάσεως τὸν περιώνυμον Γουσταῦον Βάζαν ἐξάδελφον τοῦ Στενστοურიῶ ἀνεκήρυξαν αὐτὸν βασιλέα τῷ 1523 ἐν τῇ συνόδῳ τῶν Στρεγγνῶν, ἐν ᾗ κατηργήθη ἡ Καλμαρικὴ ἐνωσις, ἡ δὲ Σουηδία ἀνεκήρυχθη ἀνεξάρτητος καὶ ἔπειτα ἐπὶ τῆς λαμπρᾶς τριακονταετοῦς

βασιλείας τοῦ Βάζα ἤρξατο ὁ πολιτισμὸς ἐν αὐτῇ ὁσημέραι προαγόμενος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΔ'.

ΝΟΡΒΗΓΟΙ

§ 850. **Χώρα, κάτοικοι.** Ἡ Νορβηγία (Norwegen) χώρα ἐπιμήκης ἀποτελεῖ τὸ Δ καὶ ΒΔ τῆς Σκανδιναυικῆς ὀριζομένη Α ὑπὸ τῶν Σκανδιναυικῶν Ἀλπεων, Ν ὑπὸ τῆς βορείου θαλάσσης καὶ Δ ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ συνισταμένη ἐκ τριῶν κυρίως χωρῶν: ἐκ τῆς παρὰ τὸν πορθμὸν Σκαγεράκην Χριστιανσάνδης, ἐν ᾗ ἡ νῦν πρωτεύουσα πόλις Χριστιανία καὶ ἡ Σταναγγέρα· ἐκ τῆς ἐπὶ τῆς μέσης Ἀγγερσχοῦθσης, ἐν ᾗ ἡ Ἀμμήρη, ἡ Βρεδένη· ἐκ τῆς Βεργένης ἐπὶ τῶν ΝΔ παραλίῶν, ἐν ᾗ ἡ πόλις Βεργένη· ἐκ τῆς βορειότερον τῆς Ἀγγερσχοῦθσης Δρονθείμης, ἐν ᾗ πόλις ἡ Χριστιανσούνδη· ἐκ τῆς βορειοτάτης Φιννιμάρκης μετὰ τῶν Λοφοδήνων ἡ Λοφότων νήσων, ἐν αἷς τελεῖται μεγάλη ἀλιεῖα. Ἄπαντα δ' ἡ χώρα τραχεῖα· ἡ δὲ παραλία περιστεφέεται ὑπὸ ἀναρίθμων νήσων καὶ νησίδων ἀπὸ τοῦ νοτιωτάτου μέχρι τοῦ βορειοτάτου ἀκρωτηρίου.

Ὅροι εἶνε αἱ Σκανδιναυικαὶ Ἀλπεις, ὧν ἐν τῷ μέσῳ περίπου ὑφθύνται τὰ Κυρλένια ὄρη. Ποταμοὶ δὲ ὀλίγιττοι, ὧν μέγιστος ὁ Γλόμενος ἐκβάλλων εἰς τὸν κόλπον τῆς Χριστιανίας.

Κάτοικοι δ' αὐτῆς ἦσαν ὅπως καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Σκανδιναυίᾳ, Φῖννοι, Κουαῖνοι, Λάπωνες· ἐξ αὐτῶν δὲ καὶ ἄλλων ἰθαγενῶν συναναμιγέντων μετὰ Γότθων καὶ ἄλλων Γερμανικῶν φύλων προῆλθον οἱ Νορμαννοί, οἵτινες περιελήφθησαν ἔπειτα ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα Νορβηγοί.

Ἡ μυθολογία καὶ ἡ ἱστορία τῶν Νορβηγῶν εἶνε συνοφασμένη μετὰ τῆς τῶν Σουηδῶν καὶ Δανῶν, ἡ μᾶλλον σχεδὸν ἡ αὐτή. Τὰ δὲ αὐτῇ προσιδιάζοντα εἶνε ταῦτα:

§ 851. **Ἀράλδος Ἀαρφάγγρος.** Ὁ κατὰ πρῶτον ἐν αὐτῇ βασιλεύσας Ἀράλδος Ἀαρφάγγρος συνετέλεισεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἐξημέρῳσιν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν κατοίκων. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀκων ὁ ἀγαθός, ὅστις ἀνετράφη ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐσπούδασε ματαίως ἀπὸ τοῦ 936 νὰ ἐξαλείψῃ τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ νὰ εἰσαγάγῃ τὸν Χριστιανισμόν. Τοῦτο κατώρθωσαν ὁ Ὀλαῦος Α' Τρυγοναισῶν (995) κατὰ πρῶτον, καὶ ἐφεξῆς δ' ὁ Ὀλαῦος Β' Ἀραλδσῶν (1019), ἀμφοτέροι

οὐ μόνον τὴν πειθῶ, ἀλλὰ καὶ τὴν βίαν μεταχειρισθέντες. Ὁ τελευταῖος δὲ μὴ δυνήθεις νάντισταθῇ εἰς τὸν κραταῖον Κανούτον βασιλέα τῆς Δανίας ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Ῥωσίαν (1032)· καὶ ἐπανῆλθε μὲν πάλιν, ἀλλ' ἔχων πολλοὺς ἐχθροὺς ἕνεκα τῆς τραχύτητος, ἦν πρότερον ἐδειξε περὶ τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐφρονέθη ἐν Δρουνθειμῇ. Ἀκολούθως οἱ Νορβηγοὶ ἀπέδωκαν αὐτῷ τὸ ἐπώνυμον τοῦ ἁγίου καὶ ἐκάλεσαν εἰς τὸν θρόνον τὸν υἱόν του Μάγνον τὸν ἀγαθόν, ὅστις διὰ τῆς ἡπίας κυβερνήσεώς του ἐδείχθη ἀληθῶς ἄξιος τῆς ὁποίας μετὰ θάνατον ἔλαβεν ἐπωνυμίας. Ὁ Ἀράλδος Δ' ἐπεχείρησε ματαίως κατακτήσεως ἀποπειράς εἰς τε τὴν Δανίαν καὶ Ἀγγλίαν, καὶ ἀπέθανεν ἐν τινι ἀτυχεῖ κατὰ τὴν δευτέραν μάχῃ (1066). Ὁ Μάγνος Β' καὶ ὁ τούτου ἀδελφὸς Ὁλαῖος Γ' ἐβασίλευσαν ὁμοῦ. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ πρώτου ταχέως (1068), ὁ δεῦτερος διετήρησε καθ' ἑαυτὸν τὴν ἀρχὴν μέχρι τοῦ 1087, ἔκτισε τὴν Βέργην καὶ ἄλλας πόλεις, προήγαγε τὸ ἐμπόριον, κατήργησε τὴν δουλείαν καὶ ὡν παιδείας μέτοχος συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς Νορβηγίας.

§ 852. **Ἄκων Ε' (1217-1263).** Ἡ Νορβηγία ὑπέστη τὰ αὐτὰ σχεδὸν τῆς Δανίας δεινὰ κατὰ τοὺς ὑποκειμένους χρόνους. Ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ φατρίαι, ἡ τῶν λεγομένων Βικεβεϊνῶν καὶ ἡ τῶν Βαγλίων, ἀνεστάτωσαν τὴν χώραν, ἀντιτάσσομένων βασιλέων πρὸς ἄλλους ἀντιπάλους· τέλος ὁ Ἄκων Ε' ἡ ὁ πρεσβύτερος εἰσήγαγεν ἐπὶ τῆς Ἰβετοῦς βασιλείας του (1217-1263) ἡσυχίαν καὶ τάξιν, ὥκισεν ἐρήμους χώρας, ὠχύρωσε πόλεις, συνήψε σχέσεις πρὸς ἐξωτερικὰς δυνάμεις, ὑπέταξε τὴν Ἰσλανδίαν διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν ἐκεῖ ἐπισκόπων, κατέστησε τὴν Γροιλλανδίαν φόρου ὑποτελῆ, ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Λυβεκκινοὺς νὰ ἰδρύσωσιν ἐν Βέργῃ ἐμπορεῖον καὶ ἀνεδείχθη τῆς Νορβηγίας ὁ Αὔγουστος. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μάγνος Ζ' (1263-1281) ἄρξας 17 ἔτη εἰρηνικῶς, ἤθροισε καὶ συνεπλήρωσε τὰ ἀρχαῖα νόμιμα καὶ ἔθιμα, δι' ὃ καὶ ἐπεκλήθη Lagabütter ἤτοι νόμων διορθωτῆς καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ πατρὸς του, ἐπροστάτευσεν τοὺς Ἀνσεάτας.

Ὁ θρόνος, οὐτινος ἀπεκλείσθησαν τῷ 1209 οἱ μὴ γνήσιοι τοῦ βασιλικοῦ οἴκου γόνοι, ἐκηρύχθη 1273 ὡς ἀνήκων κληρονομικῶ δικαιώματι εἰς τὸ Ἀαρφαγκιὸν γένος. Ἐκ τῶν διοικητικῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν τοῦ στέμματος ὑποτελῶν προέκυψε τάξις τις εὐπατριδῶν ὁ κληρὸς εἶχε μεγάλα προνόμια· οἱ χωρικοὶ διετήρησαν ἐντελῶς τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ἐλευθερίαν καὶ συνεκρότουν μετὰ τῶν δύο ἄλλων τάξεων τὴν κοινὴν σύνοδον· ἡ πτωχεία τῆς χώρας καὶ βραδύτερον τὰ μεγάλα καὶ ἐπὶ πάσας τὰς Σκανδιναυικὰς χώρας ἐπεκτεινόμενα προνόμια τῆς Ἀνσεατικῆς ὁμοσπονδίας διεκώλυσαν τὴν ἐπίδοσιν τῶν πόλεων.

§ 853. **Ίσλανδία.** Ἡ Ἰσλανδία ἀπὸ τῆς Νορβηγίας ἐξαρχῆς οἰκισθεῖσα καὶ ἤδη πάλιν ὑπ' αὐτῆς ἀνακτηθεῖσα ἐγένετο τὸ ἄσυλον τῶν ἐν τῇ μητροπόλει καταδιωκομένων. Τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν διεχειρίζοντο τὸ γενικὸν συμβούλιον (Althing), ἡ τοῦ δήμου καὶ τῶν δικαστηρίων σύνοδος, ἥς προΐστατο ὁ ἀρχιδικαστὴς (Lögsgöman), καὶ δώδεκα κατώτερα δικαστήρια ἐδρεύοντα εἰς τὰ τέσσαρα τῆς νήσου μέρη καὶ δικάζοντα συνήθως ἐν τοῖς ναοῖς. Τὰ δικαιώματα τῶν ἀρχόντων οἰκῶν ἐστηρίζοντο εἰς τὸν ἱερατικὸν καὶ δικαστικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα. Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ ὅλον τὸ ἀξίωμα τῶν ἐθνικῶν ἱερέων περιῆλθεν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ἱερεῖς. Τὴν πτωχείαν καὶ τὸ ἄπορον τῆς χώρας ἐσπούδαζον οἱ κάτοικοι νάναπληρῶσι διὰ τῆς βιομηχανίας καὶ ἐμπορικῆς ἐπιμιξίας. Οἱ περιφημότατοι ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν Νορμανῶν ἡγεμόνων ἐμφανιζόμενοι ἀοῖδοι (σκάλδοι) κατήγοντο ἐκ τῆς Ἰσλανδίας. Ἐνταῦθα ἐγένετο διὰ τοῦ ἱερέως Σαιμούνδου τοῦ σοφοῦ (περὶ τὸ 1100 ἔτος) ἡ πρώτη συλλογὴ τῶν πρότερον προφορικῶς μόνον διαδεδομένων ἀρχαιονορμαννικῶν παραδόσεων καὶ ᾠδῶν (Edda), ὡς ἐρρέθη, αὐξηθεῖσα βραδύτερον διὰ τῆς νεωτέρας Ἐδδας ὑπὸ τοῦ Σνόρρου Στουρλεσῶνος γεννηθέντος τῷ 1178 καὶ ἀποθανόντος τῷ 1241.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ

ΣΛΑΥΟΙ

(ΙΔΙΑ ΡΩΣΣΟΙ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΕ'.

ΧΩΡΑ, ΛΑΟΙ, ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

§ 854. **Ὅρια.** Ἡ χώρα, ἐν ἣ ταυῶν κεῖται τὸ μέγιστον τῆς ὑψηλοῦ κράτος τῆς Ῥωσσίας ἔφερε παρὰ τοῖς παλαιοῖς Ἑλλήσιν ἀορίστως τὸ ὄνομα «Σκυθία». Ταύτης οὔτε τὰ ὅρια πάντα ἦσαν γνωστά οὔτε οἱ κάτοικοι, διότι ὑπὸ τὸ ὄνομα Σκύθαι μνημονεύονται πολυάριθμοι καὶ πολυώνυμοι βάρβαροι λαοί, περὶ ὧν πρῶτος ἐκτενῶς διέλαθεν ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος.

Ἡ κυρίως δὲ χώρα, ἐν ἣ σμικρὸν ἐπὶ σμικρὸν ἠνώθησαν διάφορα φύλα Σκυθικά ὑπὸ ἡγεμόνας τινάς εἰς κράτος οἰοῦναι ὑπόσπονδον εἶνε πάντως ἢ μεταξὺ Βαλτικῆς, Καρπαθίων, Εὐξείνου Πόντου καὶ Κασπίας θαλάσσης. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἤδη καταρτισθέντος Σλαυορωστικοῦ κράτους, ἐπὶ Ὀλέγου Σβιατοσλαύου καὶ Βλαδιμήρου, ὅρια φαίνονται πρὸς Δ ἡ Βαλτικὴ θάλασσα, ὁ Δουῖνας, τὸ δυτικὸν Βούγ καὶ τὰ Καρπάθια, πρὸς δὲ Ν οἱ καταρράκται τοῦ Βορυσθένους καὶ ὁ Κιμμέριος βόσπορος, πρὸς δὲ Α καὶ πρὸς Β ἡ Φιλλανδία, ἡ χώρα τῶν Τσούδων, ὁ Ἀρχάγγελος, ἡ Βολόγδα, ἡ Βιάτικα. Ἀλλὰ φανερόν ἐστι τὰ ὅρια ταῦτα εὐρύνονται.

§ 855. **Ποταμοί.** Πάμπλειστοι ποταμοὶ ῥέουσιν, ὧν ἀξιολογώτατοι: ὁ Βόλγας (τὸ πάλαι Ῥᾶς) πηγάζων ἐκ τῶν Βαλδαίων ὀρέων ὁ μέγιστος τῆς Εὐρώπης ἔχων πολλὰ παραποτάμια ἐκβάλλει εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν· ὁ Βορυσθένης (Δάναπρις, Dniepr), ὁ Τάναϊς (Don), ὁ Τύρας (Dniestr) εἰς τὸν Εὐξείνου Πόντον· ὁ Βιστούλας (Weichsel), ὁ Νεῖμενος (Niemen, Memel), ὁ Δύνας (Duna) εἰς τὴν Βαλτικὴν· ὁ Πετσιόρας (Petschora) καὶ ὁ Δουῖνας (Dwina ἢ Ρούβων) εἰς τὸν βόρειον παγωμένον ὠκεανόν.

§ 856. **Ὅρη.** Τὰ Λαπωνικά, τὰ Καρπάθια, τὰ Βαλδαῖα, ὁ Βολχόνσκιος, ὁ Καύκασος καὶ τὰ τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν χωρίζοντα Οὐράλια.

§ 857. **Λαοί.** Τὸ περὶ τῶν λαῶν, ἐξ ὧν συνέστη τὸ Ῥωσσικόν

κράτος εἶνε τὸ πολυπλοκώτατον τῶν ζητημάτων τῆς Ῥωσικῆς ιστορίας. Τὸ δὲ μόνον βέβαιον ὅτι ὁ κύριος πυρὴν ὑπῆρξαν διάφορα καὶ πολυώνυμα Σλαβικὰ φύλα: οἷα οἱ Πολανοί, Ῥαδίμιτσοι, Βιάτιτσοι, Ἀβαροι, Δρεβλιανοί, Κροθάται, Σεβερικανοί, καὶ ἄλλοι πολλοί. Τοῦτοις συνανέμιγθσαν ἄλλοι πολυπληθεῖς βάρβαροι λαοί: Μέριοι, Φίννοι ἢ Τσουδοί, Μογόλοι, Τοῦρκοι, Χαζάροι, Βάραγγοι. Ἐκ τῶν Βαράγγων δὲ ἦσαν καὶ οἱ πρῶτοι ἡγεμόνες τῶν Ῥώσσων. Πιθανώτατα δὲ οἱ Βάραγγοι ἦσαν Σκανδιναυοὶ κατοικοῦντες τὴν Σουηδίαν, ἐν ἣ μνημονεύονται ὅτι κατόικουν οἱ Ῥῶς ἢ Ῥώτος ἢ Ῥούωτς, ὅφ' ὃ ὄνομα οἱ Βυζαντινοὶ ἐκάλουν τοὺς Ταυροσκύθας, ὡς λέγει Λέων ὁ Διάκονος: «Τοὺς Ταυροσκύθας, οὓς ἡ κοινὴ διάλεκτος Ῥῶς εἶωθεν ὀνομάζειν» (IV, 6).

§ 858. **Χαρακτήρ καὶ βίος τῶν Σλαβῶν.** Οἱ ἀρχαῖοι Σλαβοὶ τῆς Ῥωσσίας ἦσαν τραχεῖς, ῥωμαλέοι, σκληροί, ῥυπαρώτατοι, διὸ καὶ ἐλέγετο περὶ αὐτῶν ὅτι καθ' ἅπαντα τὸν βίον αὐτῶν μόνον τρεῖς ἐνίπτοντο, ἤτοι δις ζῶντες: ἅμα τῇ γεννήσει καὶ ἐπὶ τοῦ γάμου καὶ ἅπαζ νεκροί, ἤτοι ἅμα τῇ τελευτῇ. Ἦσαν δὲ θρασεῖς, φιλάρπαγες, ὀμώτατοι. Ἄλλως δὲ ἀπλοϊκοί, φιλόξενοι, σφραγνέστατοι. Αἱ γυναῖκες ἐνομιζοντο παρ' αὐτοῖς ὡς ἀνδράποδα, οὐ μόνον δὲ προίκα δὲν ἐλάμβανον, ἀλλὰ καὶ ἐδίδον ἀγοράζοντες αὐτάς. Ἦσαν δὲ καὶ αὗται φιλοπόλεμοι καὶ ἐμάχοντο ἐν τοῖς ἀνδράσιν. Οὕτως ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 626 μεταξὺ τῶν νεκρῶν εὐρέθησαν καὶ πολλαὶ γυναῖκες. Πέμπουσαι δ' εἰς τὸν πόλεμον τοὺς ἀνδρας καὶ τὰ τέκνα αἱ μητέρες παρήγγελλον αὐτοῖς νίκην καὶ αἰώνιον μῖσος κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Καὶ αἱ γυναῖκες δ' ἦσαν σκληραί, καθάπερ οἱ ἄνδρες, διότι σὺν τοῖς ἄλλοις ἐφόνεον συνήθως τὰ θήλεα ὡς ἥττον χρήσιμα εἰς τὸν πόλεμον. Κατὰ νόμον δ' ἐφονεύοντο ὑπὸ τῶν τέκνων οἱ γέροντες οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ ἐργάζωνται. Αἱ δὲ κατοικίαι αὐτῶν ἦσαν πενιχραὶ καλύβαι μεμονωμέναι ἢ μεταξὺ ἐλῶν ἢ ἐν βαθυτάτοις δρυμοῖς: ἐν δὲ βόθροις ἐκρυπτον τὰ πολύτιμα αὐτῶν πράγματα καὶ τὰ τῆς τροφῆς. Ἐζῶν δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκ κέγχρου, γάλακτος καὶ ζειᾶς. Ἐνεδύοντο δέρματα ζῶων καλύπτοντες μόλις τὰ κρύφια τοῦ σώματος: ἐπιμελῶς. Αἱ δὲ γυναῖκες ἐκοσμοῦντο δι' ὕλων καὶ μετάλλων ἐκ λαφύρων ἢ ὀνίων. Ἦσαν δὲ οἱ Σλαβοὶ φιλόχοροι καὶ φιλοπαίγμονες. Ἦσκουντο δὲ εἰς τὴν πάλην, τὸν δρόμον, τὴν πυγμὴν. Ἐκυβερνῶντο δὲ πατριαρχικῶς, οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν ἐκαλοῦντο βοϊάροι, βοϊβόδαι (δοῦκες), κνιάζοι, πάνοι, ζουπάνοι. Ὁ ἐκάστοτε ἄρχων ἦτο σύναμα καὶ δικαστής, ὅστις δημοσίᾳ προϊστάμενος συνόδου πρεσβυτέρων συνεδριάζουσης ἐν πυκνῷ δάσει διένεμε τὴν δικαιοσύνην, διότι κατ' αὐτοὺς ἐκεῖ διέτριβεν ἐπισκοπῶν ὁ θεὸς τῆς δικαιοσύνης (Προβί).

§ 859. **Θρησκεία.** Ἡ θρησκεία τῶν Σλαύων ἦτο λατρεία τῆς φύσεως, ὅπως πάντων σχεδὸν τῶν μὴ πεπολιτισμένων λαῶν. Ὑπατος θεὸς ἦτο ὁ *Περούιος* ὁ δημιουργὸς τῆς ἀστραπῆς ἢ μάλλον αὐτὸ τὸ φυσικὸν φαινόμενον. Ἐλάτρευον δ' αὐτὸν εὐχόμενοι, θυσιάζοντες βοὺς καὶ ἄλλα ζῶα. Κατώτεροι δὲ θεοὶ μετ' ἐκείνων ἦσαν οἱ *ποταμοί*, αἱ *νύμφαι* καὶ τὰ *δαιμόνια*. Τὰ δὲ εἰδῶλα τῶν θεῶν ἐθεώρουν οὐχὶ ὡς ὁμοιώματα τῶν εἰκονιζομένων θεῶν, ἀλλ' ὡς αὐτὸ τὸ σῶμα αὐτῶν ἐμφυχούμενον ὑπ' αὐτῶν. Ἀλλὰ πλὴν τῶν θεῶν τούτων εἶχον καὶ τὸν ἐπουράνιον θεὸν ὃν ἐκάλουν «*Λευκὸν θεόν*» (*Beliu-bog*), περὶ οὗ ὁμοῦς ἐδόξαζον ὅτι οὗτος ἐκῆδετο μόνον τῶν ἐν οὐρανοῖς· οἱ δὲ ἄλλοι θεοὶ ἐπέμποντο ὑπὸ τούτου εἰς τὴν γῆν, ἵνα κήδωνται τῶν ἐπὶ γῆς πραγμάτων. Εἰς τὸν Λευκὸν δὲ θεὸν οὔτε ναοὺς οὔτε εἰδῶλα κατεσκεύαζον οὔτε λατρείαν προσέφερον ὡς μὴ συγκοινωνοῦντα παντάπασιν τοῖς ἀνθρώποις. Πλὴν δὲ τῶν εἰρημένων θεῶν οἱ Σλαῦοι πρὸ πάντων τῆς Βαλτικῆς ἐπίστευον καὶ τὸν «*Μέλανα θεόν*» (*Tsernii-bog*), τὸν πολέμιον τοῖς ἀνθρώποις καὶ πᾶν αὐτοῖς κακὸν ποιοῦντα, διὸ καὶ αὐτὸν ἐκ παντὸς τρόπου ἐσπούδαζον νὰ ἐξιλεῶσιν. Ἀλλὰ πλὴν τούτων ἐπίστευον καὶ ἄλλας θεότητες, ἄλλοι δὲ τῶν Σλαύων ἄλλας. Οὕτως ἐν Ἀρκόνῃ πόλει τῆς *Ρύγης* ἐλατρεύετο ὁ *Σβιατοβιδ* ὁ προμαντεύων τὰ μέλλοντα, οἰοεὶ ἄλλος Ἀπόλλων. Αὐτόθι ἐλατρεύοντο ἔτι· ὁ θεὸς τοῦ πολέμου ὁ *Ρουγκεβιτ* ἢ *Ρούγκεβιτς*· εἰκονίζετο δὲ φέρων ἐπτά πρόσσωπα καὶ ὀκτὼ ἔμφη· ὁ πεντακέφαλος *Ποροβιτ* οὗ ἄγνωστος ἡ σημασία· ὁ *Πορενιούτ* ὁ θεὸς τῶν τεσσάρων ὠρῶν τοῦ ἔτους· ὁ *Ραδεγάστ* θεὸς τῆς ξενίας οἷον Ζεὺς τις ξένιος. Πρὸς τούτοις μνημονεύονται καὶ ἄλλοι θεοί· ἡ *Σίβα* ἢ *Ζίβα* ὡς θεὰ τῆς ζωῆς, ὁ *Λάδος* θεὸς τοῦ ἔρωτος, ὁ *Κουπάλης* θεὸς τῶν ἐγγείων καρπῶν, ὁ *Κολιαδάς* θεὸς τῆς εἰρήνης κλ.

§ 860. **Έορταί.** Τῶν δὲ ἐορτῶν τῶν Σλαύων μεγαλοπρεπῶς ἐτελοῦντο πρώτη τῇ 23 Ἰουνίου ἡ *Κουπάλνιτσα*, καθ' ἣν οἱ νέοι ἀνθοστεφεῖς περὶ μεγάλην πυράν ἐχόρευον ὕμνοῦντες τὸν θεὸν *Κουπάλον*· δευτέρα δὲ τῇ 24 Δεκεμβρίου, καθ' ἣν περιερχόμενοι παῖδες πρὸ πάντων τὰς οἰκίας ἤδον τὸν *Κολιαδὰν* λαμβάνοντες χρήματα.

§ 861. **Γλῶσσα, γράμματα.** Ἡ ἀρχαία Σλαυικὴ γλῶσσα ἀκριβῶς δὲν εἶνε γνωστὴ· διότι οὐδὲν μνημεῖον αὐτῆς ἀρχαιότερον τοῦ ἐνάτου μ. Χ. αἰῶνος σώζεται· ὡς διάλεκτοι δὲ αὐτῆς θεωροῦνται α') ἡ *Ρωσσικὴ* ἡ καθαρωτέρα τῶν ἄλλων· β') ἡ *Πολωνικὴ* ἡ μεμιγμένη μετὰ *Λατινικῶν* καὶ *Γερμανικῶν* λέξεων· γ') ἡ *Τσεχικὴ*· δ') ἡ *Βουλγαρικὴ* ἡ χυδαιοτάτη πασῶν τῶν Σλαυικῶν διαλέκτων· ε') ἡ *Βοσνικὴ* καὶ *Σερβικὴ*, ἡ *Σλαυονικὴ* καὶ *Δαλματικὴ* συγγενέστεραι ἀλλήλαις· ς') ἡ *Κροατικὴ* ὁμοία μάλλον πρὸς τὴν *Βενδικήν*.

Εἰ δ' ἐγίνωσκον καὶ εἶχον γράμματα ἦγουν στοιχεῖα οἱ ἀρχαῖοι Σλαῦοι ἄδῃλον· ὅτι δὲ οἱ Σλαῦοι τῆς Βαλτικῆς μετεχειρίζοντο Ῥουνικοὺς χαρακτῆρας, βέβαιον· οἱ δὲ Σλαῦοι τῆς Βοημίας, Ἰλλυρίας, καὶ οἱ Ῥώσσοι μέχρι τοῦ 863 μ. Χ. ἐστεροῦντο χαρακτῆρων, ὅτε οἱ Ἕλληνες μονασταὶ Κύριλλος καὶ Μεθόδιος οἱ Θεσσαλονικεῖς πεμφθέντες ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους Μιχαὴλ μετέφρασαν εἰς τὴν Σλαυικὴν τὴν ἁγίαν Γραφήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΣ'.

ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΡΩΣΣΩΝ

§ 862. **Ῥούρικος, Σίνεος καὶ Τρύβερρος (862-879).** Περί τὰ μέσα δὲ τῆς Θ' ἐκατονταετηρίδος διεγερθεῖσων μεταξὺ αὐτῶν σφοδρῶν καὶ χρονίων ἐρίδων, αἵτινες ἠπέλουν νὰ παραδώσωσι τὴν χώραν λείαν εἰς τινὰ κραταῖον γείτονα εἰς φρόνιμος καὶ παρὰ πάντων τιμώμενος γέρον τὸ ὄνομα Γοστόμυλος τοῖς ἔδωκε μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ τὴν συμβουλὴν νὰ ἐκλέξωσι κραταῖον τινὰ ἡγεμόνα μεταξὺ τῶν τότε περιβοήτων Νορμαννῶν ἢ (ὡς ἄλλως αὐτοὶ οὗτοι ἐν τῇ ἀνατολῇ ἐκαλοῦντο) *Βαραγγῶν*. Ὅθεν κατὰ πρόσκλησιν ἐπίτηδες ἀποσταλέντων πρέσβειων ἦλθεν ὁ Ῥόρικος μετὰ τῶν ἀδελφῶν του Σινέου καὶ Τρυβορίου, καὶ στήσας τὴν καθέδραν του εἰς τὴν Νοβογοροδίαν (Νεάπολιν) ἐγένετο ἰδρυτὴς κράτους, ὕπερ ἀπὸ τῆς Βαραγγίας φυλῆς Ῥώσς, εἰς ἣν οὗτος ἀνῆκε, μετωνομάσθη *Ῥωσσία*, διὰ δὲ τῆς ἰσχυρᾶς καὶ ἔμφρονος αὐτοῦ κυβερνήσεως ἀπήλαυσε ταχέως εἰρήνης μὲν ἐσωτερικῶς ὑπολήψεως δὲ πρὸς τὰ ἔξω.

§ 863. **Ἰγῶρ (912-945).** Ἀποθανόντα τὸν διεδέχθη ὁ ἔτι ἀνήλικος υἱὸς του Ἰγῶρ ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ ἐξαδέλφου του Ὀλέγ (885), ὅστις προσκαλέσας ἐν τῷ μεταξὺ πολλοὺς τῶν ὁμογενῶν του ἐκ τῆς Σκανδιναυίας ἐπεχείρησε δορικτητικὰς ἐκστρατείας, ὑπέταξε πάντα τὰ παρὰ τὸν Βορυσθένη μεσημβρινὰ μέρη καὶ κατέστησε τὴν Κιοβίαν μητρόπολιν τοῦ νέου Βαραγγικοῦ κράτους, ἐπολιόρχησε δὲ καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅτε οἱ Ἕλληνες συνωμολόγησαν τὴν συνθήκην ταύτην.

1) «Οἱ Ἕλληνες προσφέρουσιν ἀνὰ δώδεκα γρίβνας καθ' ἕκαστον στρατιώτην τοῦ στόλου, ἔτι δὲ τέλη ὑπὲρ τῶν πόλεων τοῦ Κιέβου, Τσερνιγόβου, Περεασλάβου, Πολτέσκου, Ῥοστόβου, Λουβέτσου καὶ ἄλλων κυβερνωμένων ὑφ' ἡγεμόνων ὑποκειμένων τῷ Ὀλέγῳ». Ἐπειδὴ

δ' ὁ πόλεμος ἐγένετο τότε ὡς ἐθνικὴ βιομηχανία, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Σκανδιναυῶν καὶ Γερμανῶν, ὁ Ὀλεγος διεμοίρασε τὰ λάφυρα μετὰ τῶν στρατιωτῶν καὶ στρατηγῶν μὴ παραβλέψας καὶ τοὺς ἐν Ῥωσσίᾳ καταλειφθέντας.

2) « Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευταὶ τοῦ Ῥώσσου ἡγεμόνος λαμβάνουσι πάντα τὰ ἀναγκαῖα αὐτοῖς ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θησαυροφυλακίου. Ὁ Αὐτοκράτωρ ὑπισχνεῖται προσέτι τὰ πρὸς ζωάρκειαν παντὸς ἐμπόρου Ῥώσσου ἐν Ἑλλάδι, τουτέστιν ἄρτον, οἶνον, κρέας, ἰχθῦς καὶ καρποὺς ἐπὶ ἑξ μῆνας, ἐπιτρέπει αὐτῷ ἐλευθέραν τὴν ἐν τοῖς βαλανεῖοις εἰσοδὸν καὶ ἐπιδαψιλεύει αὐτῷ ἐπανακάμπτοντι οἰκαδὲ πάντα τὰ ἀναγκαῖα ἐφόδια, προσέτι δὲ ἀγκύρας, ἄρμενα καὶ ὅ, τι δῆποτ' ἄλλο πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν χρεῖαν ἐπιτήδειον »

Οἱ δὲ Ἕλληνες προέτειναν τοὺς ἐξῆς ὅρους :

« Οἱ ἐρχόμενοι εἰς Κωνσταντινουπόλιν δι' ἄλλην ὑπόθεσιν, ἢ ἐμπορικὴν, οὐδὲν ἔχουσι δικαίωμα εἰς μνηστικὰν διατροφὴν. 2. Ὁ Ῥώσσος ἡγεμὼν ἀπαγορεύσει τοῖς πρεσβευταῖς αὐτοῦ ἀδικεῖν τοὺς κατοίκους τῶν Ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν καὶ κωμῶν. 3) Ἡ συνοικία τοῦ ἁγίου Μάμαντος προσδιορίζεται εἰδικῶς ὑπὲρ τῶν Ῥώσσων. Καὶ αὐτοὶ μὲν ὀφείλουσιν ἔν' ἀναγγέλλωσι τὴν ἄφιξιν αὐτῶν ταῖς ἀρχαῖς τῆς πόλεως, αὐταὶ δὲ ἐγγράφουσαι τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἀποδιδοῦσι κατὰ μῆνα τὰ πρὸς ζωάρκειαν τοῖς πολίταις τοῦ Κιέβου, Τσερνιγόβου, Περεασλάβου καὶ ἄλλων πόλεων. Προσδιορισθῆσεται δὲ καὶ θύρα, δι' ἧς εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν, συνοδευόμενοι ὑπὸ αὐτοκρατορικοῦ ἐπιτρόπου, ἄσπλοι καὶ οὐδέποτε πλείονες τῶν πεντήκοντα συγχρόνως. Ἐπιτρέπεται αὐτοῖς, ἵνα ἐμπορεύωνται ἐλευθέρως ἐν Κωνσταντινουπόλει οὐδένα φόρον τελοῦντες. »

Ἡ συμφορωτάτη αὕτη τοῖς Ῥώσσοις εἰρήνην ἐπεκυρώθη διὰ θρησκευτικῶν τελετῶν. Καὶ ὁ μὲν Αὐτοκράτωρ ὤμοσεν ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ δὲ Ὀλεγος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὕλων ἐν ὀνόματι τῶν θεῶν τοῦ Σλαβικοῦ λαοῦ, τοῦ Περούνου καὶ Βολόσσου. Ὡς σημεῖον δὲ τροπαίου ὁ Ὀλεγος ἀναρτήσας τὴν ἀσπίδα αὐτοῦ ἐκ τῆς πύλης τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπανῆλθεν εἰς Κίεβον, ὅπου ὁ λαὸς ἐκθαμβούμενος ὑπὸ τῆς δόξης αὐτοῦ, θαυμάζων δὲ καὶ τὸν πλοῦτον, ὃν ἔφερον οἶον, χρυσόν, ὑφάσματα καὶ πολύτιμα τεχνουργήματα καὶ φυσικὰ προϊόντα τοῦ εὐφόρου τῆς Ἑλλάδος κλίματος, ἐπωνόμασαν αὐτὸν ὁμοθυμαδὸν γνώστην, τουτέστι σοφόν, ἢ μάγον. Τοιοῦτοτρόπως διηγεῖται ὁ Νέστωρ τὴν εὐτυχὴ καὶ ἐξάκουστον ταύτην ἐκστρατείαν, κορωνίδα τῆς στρατιωτικῆς τοῦ Ὀλέγου δόξης. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἱστορικοὶ οὐδεμίαν μνηεῖαν ποιοῦνται τοῦ ἀξιολόγου τούτου συμβεβη-

κότος. Πῶς ὅμως ὁ χρονογράφος Σλαῦος, ὅστις διαγράφων τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους οὐδὲν μετεχειρίσθη πλάσμα, ἐδύνατο ζῶν κατὰ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα, ἵνα ἐπινοήσῃ συμβεβηκὸς τοῦ δεκάτου διατηρούμενον εἰσέτι ὅλως πρόσφατον ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ λαοῦ; Πῶς ἐδύνατο ἵνα μετὰ θάρρους βεβαιώσῃ τοὺς συγχρόνους περὶ τῆς ἀληθείας αὐτοῦ, ἐὰν μὴ ἐπεκυροῦτο ὑπὸ τινος γενικῆς παραδόσεως; Ὁμολογοῦμεν, ὅτι ~~π~~ριστὰτικά τινα ἴσως φαίνονται μυθώδη, καθόσον ἐκαλλωπίζοντο ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ὀλεγόν ἐν τοῖς ἀνδραγαθήμασιν αὐτῶν ἐγκυχωμένων, κατόπιν δὲ μετὰ νέων προσθηκῶν μετεβλήθησαν εἰς δημῶδες διήγημα, ἐπαναληφθὲν καὶ ὑπὸ τοῦ Νέστορος ἄνευ κριτικῆς ἐρεύνης· τὸ οὐσιωδέστατον ὅμως μένει ἀναμφισβήτητον, ὅτι ὁ Ὀλεγος ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐπανῆλθε νικητής. Μέχρι τοῦδε ὁ Νέστωρ εἶχε τυχὸν μόνον τὰς πατραπαράδοτους ἱστορίας ὡς ὁδηγόν· ἀλλ' ὁ Ὀλεγος παγίων τὴν μετὰ τῶν Ἑλλήνων εἰρήνην ἐπεμψε πρεσβευτὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως συνομολογήσωσι γραπτὴν συνθήκην, πολῦτιμον καὶ ἀρχαιότατον μνημεῖον τῆς Ῥωσσικῆς ἱστορίας διατηρηθὲν ἐν τοῖς χρονικοῖς αὐτῶν. Ἀρκούμεθα δὲ διασαφῆσεσι τισι τῆς ἐννοίας ἥ καὶ φράσεων σκοτεινῶν διατηροῦντες, ὅσον ἔνεστι, τὸν ἀρχαῖόν τοῦ ὕφους.

Συνθήκη τοῦ Ὀλέγου μετὰ τῶν Ἑλλήνων. «Ἡμεῖς, Ῥώσσοι τὸ γένος, Κάρολος Ἰγγελότος, Φαρελότος, Βερεμίδος, Ρουλάδος, Γούδης, Κάρνος, Φελάδος, Ρυάρος, Ἀκτουτρουιάνος, Λιδουλόφστος καὶ Στεμίδος, πρεσβεύται τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος τῆς Ῥωσσίας Ὀλέγου καὶ πρὸ πάντων τῶν ὑπὸ τὴν χεῖρα αὐτοῦ περιφανῶν μεγιστάνων, πρὸς Ὑμᾶς, Λέοντα, Ἀλέξανδρον καὶ Κωνσταντῖνον (ἀδελφὸν καὶ υἱὸν τοῦ πρώτου,) μεγάλους τῆς Ἑλλάδος βασιλεῖς, εἰς διατήρησιν καὶ βεβαίωσιν τῆς πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπαρχούσης φιλίας μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν καὶ Ῥωσσίας, κατὰ τὴν θέλησιν τῶν ἡγεμόνων ἡμῶν καὶ πάντων τῶν ὑπὸ τὴν χεῖρα τοῦ Ὀλέγου ἐπαγιάσαμεν τὴν φιλίαν ταύτην διὰ τῶν ἀκολουθῶν ἄρθρων, οὐχὶ προφορικῶς, ὡς πρότερον, ἀλλ' ἐγγράφως· κατὰ τὴν ἐγγῶριον δὲ θρησκείαν ἡμῶν, ὠμόσαμεν ἐπὶ τοῖς ὅπλοις ἡμῶν.

1) «Καὶ πρῶτον διατελῶμεν ἐν εἰρήνῃ, ὦ Ἕλληνες! Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους ἐξ ὅλης ψυχῆς, καὶ μὴ ἐπιτρέπωμεν μηδενὶ τῶν ὑπὸ τὰς χεῖρας τῶν περιφανῶν ἡμῶν ἡγεμόνων ἵν' ἀδικήσῃ ἡμᾶς. Ἡμεῖς καταβαλοῦμεν πᾶσαν προσπάθειαν πάντοτε καὶ ἀμεταθέτως πρὸς διατήρησιν τῆς φιλίας ταύτης· ἀλλ' ἐπίσης καὶ ὑμεῖς, Ἕλληνες, τηρήσατε αἰεποτε ἀναλλοίωτον ἀγάπην πρὸς τε τοὺς ἐνδόξους τῆς Ῥωσσίας ἡγεμόνας καὶ πρὸς πάντας τοὺς ὑπηκόους τοῦ ἐνδόξου Ὀλέγου. Ἐν

περιπτώσει δὲ παραβάσεώς τινος καὶ ἐγκλήματος πολιτευόμεθα οὕτω.

2) » Πᾶν ἐγκλημα ἀποδείκνυται διὰ μαρτυριῶν· ἐν ἐλλείψει δὲ μαρτύρων ὁ κατηγορούμενος, οὐχὶ δ' ὁ κατήγορος, ὁμνύει· ὁμνυέτω δ' ἕκαστος κατὰ τὴν θρησκείαν αὐτοῦ. »

Πιθανόν, ὅτι αἱ συμβαίνουσαι ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐριδες καὶ ὕβρεις μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ῥώσων ἠνάγκασαν τοὺς αὐτοκράτορας καὶ τὸν ἡγεμόνα Ὀλεγον, ἵνα ἐμπεριλάβωσιν ἐν τῇ περὶ εἰρήνης συνθήκῃ ἄρθρα ποινικοῦ κώδικος.

3) « Ἐὰν Ῥώσος φονεύσῃ Χριστιανόν, ἢ Χριστιανὸς Ῥώσσον, θανατωθῇτω ἐπὶ τοῦ τόπου, ὅπου ἐπράχθη τὸ κακούργημα. Ἐὰν δ' ὁ φονεὺς ἔχῃ οἰκίαν καὶ κρυβῇ, ἡ οὐσία αὐτοῦ παραδίδοται τῷ πλησιεστάτῳ τοῦ φονευθέντος συγγενεῖ, μὴ στερουμένης ὅμως τῆς γυναικὸς τοῦ φονεῦς τῆς κατὰ τὸν νόμον μερίδος. Ἐὰν δ' ὁ ἐνοχος δραπέτευσῃ μὴ καταλιπὼν ὑπάρχοντα, λογίζεται ὑπόδικος, ἕως οὗ εὐρεθῇς τιμωρηθῇ διὰ θανάτου.

4) » Ὁ διὰ ξίφος, ἢ ἄλλου ὅπλου πλήξας ἕτερον ἀποτίνει τρεῖς λίτρας ἀργυρᾶς κατὰ τὸν Ῥωσικὸν νόμον· ἐὰν δὲ τύχῃ ἄπορος προσφέρει τῷ παθόντι ὅ,τι ἄλλο δύναται μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐνδύματος, ὁμνύων κατὰ τὸ θρησκευμα αὐτοῦ, ὅτι οὐδ' οἱ συγγενεῖς, οὐδ' οἱ φίλοι αὐτοῦ θέλουσιν ἵνα ἐξαγοράσωσιν αὐτόν. Τότε δ' ἀπαλλάσσεται πάσης περαιτέρω καταδιώξεως.

5) » Ἐὰν Ῥώσος κλέψῃ πράγμα τι Χριστιανοῦ ἢ Χριστιανὸς Ῥώσσου, ἐπ' αὐτοφώρῳ δὲ συλληφθεὶς ὁ ἐνοχος ἀντιστῇ, ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ κλαπέντος πράγματος ἔχει τὸ δικαίωμα, ἵνα φονεύσῃ αὐτόν καὶ ἀναλάβῃ τὸ κλαπέν μηδαμῶς καταδικωμένος. Ἀλλ' ἐὰν ὁ κλέπτης παραδοθῇ ἄνευ ἀντιστάσεως τῷ ἰδιοκτήτῃ, οὗτος ὀφείλει μόνον ἵνα δῇσῃ αὐτόν. Πᾶς Ῥώσος ἢ Χριστιανός, ὅστις ἐπὶ προφάσει ἀναζητήσεως τοῦ πράγματος εἰσέλθῃ εἰς ξένην οἰκίαν καὶ λάβῃ ἄλλο τι ἢ τὸ ἀνήκον αὐτῷ, ἀποδίδωσι τριπλασίαν τὴν ἀξίαν τοῦ πράγματος.

» Ἐὰν πλοῖον Ἑλληνικὸν ἐξοκείλῃ ὑπὸ τῶν ἀνέμων εἰς ξένην παραλίαν, ὅπου ἡμεῖς Ῥώσοι τύχωμεν, διατηρήσομεν αὐτὸ μετὰ τοῦ φορτίου, ἀποστέλλοντες εἰς Ἑλληνικὴν χώραν καὶ συνοδεύοντες αὐτὸ ἐν παντὶ ἐπικινδύνῳ τόπῳ, ἕως οὗ ἐντελῶς ἐξασφαλισθῇ. Ἐὰν δὲ αἱ τρικυμίαι ἢ ἄλλο τι πρόσκομμα καθιστῶσιν ἀδύνατον τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ εἰς τὴν πατρίδα, βοηθοῦντες τοῖς ναύταις παραπέμπομεν εἰς τινὰ τῶν πλησιεστέρων Ῥωσικῶν λιμένων, ὅπου τὸ φορτίον καὶ πάντα τὰ εὐρεθέντα ἐν τῷ σωθέντι ὕφ' ἡμῶν πλοίῳ πωλοῦνται ἐλευθέρως· ὅταν δ' οἱ πρεσβεύται ἡμῶν ἀπέλθωσιν εἰς Ἑλλάδα πρὸς τὸν

αὐτοκράτορα ἢ οἱ ἔμποροι χάριν ἰδίων ὑποθέσεων, προσάξουσιν αὐτὸ ἐκεῖ μετὰ τιμῆς καὶ ἀποδώσουσι σῶα τὰ εἰσπραχθέντα ἐκ τῶν πωληθέντων ἐν τῷ πλοίῳ ἐμπορευμάτων. Ἐὰν δέ τις τῶν Ῥώσσων φανεύσῃ ἄνθρωπον ἐπὶ τοῦ πλοίου τούτου ἢ κλέψῃ πρᾶγμα τι, ὑποβληθήτω ὁ ἔνοχος τῇ ἀνωτέρῳ ὀρισθείσῃ ποινῇ.

7) » Ἐὰν μεταξὺ ἀνδραπόδων ἀργυρωνήτων εὑρεθῶσιν ἐν Ἑλλάδι Ῥώσσοι ἢ ἐν Ῥωσσίᾳ Ἕλληνας, ἀπελευθεροῦνται· ὡς λύτρον δὲ δίδονται ὅ,τι ἔδαπάνησεν ὁ ἔμπορος πρὸς ἀγοράν τούτων, ἤτοι τὸ σύνθηες ἀντίτιμον τῶν ἀνδραπόδων. Οἱ δ' ἐλευθερωθέντες ἀποστέλλονται οἰκαδὲ δι' ἕκαστον δ' αὐτῶν προσφέρονται ὡς λύτρα εἴκοσι χρυσᾶ νομίσματα· ἀλλ' οἱ Ῥώσσοι στρατιῶται, οἱ ἐλθόντες ἵνα ὑπηρετήσωσι τῷ αὐτοκράτορι χάριν τιμῆς, μένουσιν ἐν Ἑλλάδι, ἐὰν θέλωσιν.

8) » Ἐὰν δοῦλος Ῥώσσοις φύγῃ ἢ κλαπῇ ἢ ἀρπαγῇ ἐπὶ προφάσει ἐμπορίας, ὁ κύριος αὐτοῦ ἀναζητήσας λαμβάνει αὐτὸν ὅθενδήποτε· ὁ δ' ἐναντιούμενος ταῖς περὶ αὐτοῦ ἐρευναῖς θεωρεῖται ἔνοχος.

9) » Ἐὰν Ῥώσσοις διατελῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Χριστιανοῦ αὐτοκράτορος ἀποθάνῃ ἐν Ἑλλάδι ἀδιάθετος, μὴ ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ συγγενεῖς, ἡ οὐσία αὐτοῦ ἀποστέλλεται εἰς Ῥωσσίαν πρὸς τοὺς πλησιεστάτους. Ἐὰν δ' ἐκεῖνος διέταξε περὶ αὐτῆς τὰ δεόντα, αὐτὴ ἀποδίδεται πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ κληροδοτηθέντας.

10) » Ἐὰν εὑρεθῶσιν ἐν Ἑλλάδι ἔμποροι ἢ ἄλλοι Ῥώσσοι ἔνοχοι ἐγκλημάτων τινος καὶ προσκληθῶσιν, ἵνα ἐμφανισθῶσιν ἐν τῇ αὐτῶν πατρίδι, ὅπως ὑποστῶσιν αὐτόθι τὴν ποινὴν, ὁ Χριστιανὸς αὐτοκράτωρ ἀποστέλλει τοὺς ἐγκληματίας τούτους καὶ ἄκοντας εἰς Ῥωσσίαν.

» Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον φέρονται καὶ οἱ Ῥώσσοι πρὸς τοὺς Ἕλληνας.

» Πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἀκριβοῦς ἐκτελέσεως τῶν ὅρων τούτων μεταξὺ ἡμῶν, Ῥώσσων καὶ Ἑλλήνων, διετάξαμεν ἵνα γραφῶσιν οὗτοι διὰ κινναβάρεως ἐπὶ δύο χαρτῶν. Ὁ Ἕλλην αὐτοκράτωρ ὑπέγραψεν ἰδιοχείρως ὀρκισθεὶς ἐπὶ τοῦ ἁγίου Σταυροῦ καὶ τῆς ἀδικιρέτου καὶ ζωοποιοῦ Τριᾶδος τοῦ ἐνὸς θεοῦ, καὶ ἐνεχείρισε τὸν χάρτην τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησιᾷ. Ἡμεῖς δέ, Ῥώσσοι πρεσβευταί, ἐνεχειρίσαμεν αὐτῷ ἕτερον, ὁμόσαντες ὡσαύτως κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν καὶ ἐν ὀνόματι ἀπάντων τῶν Ῥώσσων, ἵνα φυλάττωμεν ἀκριβῶς τοὺς συνομολογηθέντας ὅρους τῆς εἰρήνης καὶ ἀγάπης μεταξὺ ἡμῶν, Ῥώσσων καὶ Ἑλλήνων.

» Ἐγένετο τὴν δευτέραν ἐβδομάδα Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους δεκάτου πέμπτου (τουτέστι τῆς δεκάτης πέμπτης ἰνδικτιῶνος) ἀπὸ κτίσεως κόσμου.»

§ 864. Συνθήκη δευτέρα Ῥώσων καὶ Ἑλλήνων.

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Ὀλέγου, ὁ Ἰγὼρ ἡλικιωθεὶς ἤδη προῦχώρησε μέχρι Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐφορολόγησε τὸν ἀσθενῆ Βυζαντινὸν αὐτοκράτορα Λέοντα τὸν σοφόν. Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τούτους συνετάχθη, ὡς ἔοικε, καὶ ἡ συνθήκη αὕτη :

1) Ἡ ἀρχὴ ὁμοιάζει πρὸς τὴν Ὀλέγειον συνθήκην. « Ἡμεῖς, Ῥῶσοι τὸ γένος, πρεσβεύται καὶ ἔμποροι τοῦ Ἰγορος » κτλ. Ἐπονται κατόπιν πεντήκοντα ὀνόματα Νορμανδικά, ἐκτὸς δύο ἢ τριῶν Σλαυικῶν· ἀλλὰ μνημονεύονται ἐν αὐτῇ πρεσβεύται καὶ ὑπάλληλοι τοῦ Ἰγορος, τῆς συζύγου αὐτοῦ Ὀλγας, τοῦ υἱοῦ Σδιατοσλάβου, τῶν δύο νετιῶν, τουτέστιν ἀδελφιδῶν ἢ υἱῶν τῆς ἀδελφῆς, Οὐλέλου καὶ Ἀκούνου καὶ τῆς Περεδσλάδας συζύγου τοῦ Οὐλέλου· ἀκολουθεῖ δ' ἔπειτα ἡ συνθήκη : « Ἡμεῖς ἀπεσταλμένοι ὑπὸ τοῦ Ἰγορος μεγάλου ἡγεμόνος τῆς Ῥωσσίας, ὑπὸ πάσης τῆς ἡγεμονίας καὶ ὑπὸ πάντων τῶν κατοίκων τῆς Ῥωσικῆς χώρας, ὅπως κατὰ τοῦ φιλέχθρου καὶ μισοκάλου διαδόλου ἀνανεώσωμεν μετὰ τῶν ἰσχυρῶν αὐτοκρατόρων Ῥωμανοῦ, Κωνσταντίνου καὶ Στεφάνου, καὶ μετὰ πάντων τῶν μεγιστάνων καὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων τὴν ἀρχαίαν εἰρήνην, διαρκέσουσαν ἐφ' ὅσον λάμπει ὁ ἥλιος καὶ ἴσταται ὁ κόσμος. . . Μὴ τολμησάτωσαν οἱ Ῥῶσοι βεβαπτισμένοι τε καὶ ἀβάπτιστοι, ἵνα παραδιάσωσι τὴν μετὰ τῶν Ἑλλήνων συμμαχίαν· ἄλλως τοὺς μὲν βεβαπτισμένους καταδικάσει ὁ Παντοκράτωρ θεὸς εἰς αἰώνιαν καὶ πρόσκαιρον ἀπώλειαν, τοὺς δ' ἀβαπτίστους ἀποστερήσει τῆς ἀρωγῆς ὁ θεὸς Περούνος, ὅπως μὴ ἀμύνονται διὰ τῶν ἀσπίδων αὐτῶν, πέσωσιν ὑπὸ τὰ ἴδια αὐτῶν ξίφη, βέλη καὶ ἄλλα ὅπλα, τέλος δὲ διατελώσι δοῦλοι ἐν τε τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

2) Ὁ μέγας ἡγεμὼν τῆς Ῥωσσίας καὶ οἱ μεγιστᾶνες αὐτοῦ ἀποστέλλουσιν εἰς Ἑλλάδα τὰ πλοῖα αὐτῶν ἐλευθέρως μετὰ πρεσβευτῶν ἢ ἐμπόρων· τούτων μὲν ἀργυρᾶς, ὡς ὥρισθη προηγουμένως, ἐκείνων δὲ χρυσᾶς σφραγίδας φερόντων, ἐρχομένων δὲ μετὰ πιστοποιήσεων τοῦ Ῥώσου ἡγεμόνος ἐπιβεβαιουσῶν τὰς εἰρηνικὰς αὐτῶν προθέσεις καὶ ἀναφερουσῶν τὸν ἀριθμὸν τῶν τε ἀνθρώπων καὶ τῶν πλοίων. Μὴ ὑπαρχόντων δὲ τῶν ἐγγράφων τούτων κρατοῦνται ἐν φυλακῇ, ἕως οὗ ἀναγελθῇ πρὸς τὸν ἡγεμόνα ἢ ἔλευσις αὐτῶν. Καὶ ἐὰν μὲν ἀνθιστάμενοι τυχὸν φονευθῶσιν, ὁ Ῥῶσος ἡγεμὼν οὐδαμῶς πολυπραγμονήσῃ τὰ περὶ θανάτου αὐτῶν· ἐὰν δὲ φύγωσιν εἰς Ῥωσσίαν, ἡμεῖς, ὦ Ἕλληνες, παραστήσομεν τῷ ἡγεμόνι τὰ περὶ τούτων, ἵνα πράξῃ κατ' αὐτῶν ὅ,τι ἂν ἐγκρίνῃ».

3) Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἄρθρου τούτου ἐπαναλαμβάνει τοὺς ὅρους τοὺς ΓΕΝ. ΙΣΤΟΡΙΑ Β'.

ὑπογραφέντας ὑπὸ τοῦ Ὀλέγου πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως περὶ τε τῆς ἐν Ἑλλάδι διαγωγῆς αὐτῶν τῶν πρεσβευτῶν καὶ ἐμπόρων Ῥώσσουν, τῶν προσδιορισμένων πρὸς διαμονὴν αὐτῶν τόπων, καὶ περὶ τοῦ δικαιώματος ἀπαιτήσεώς τινων ἀναγκαίων πραγμάτων κτλ. Ἐπειτα δ' ἀκολουθεῖ: «Οἱ ἔμποροι Ῥώσσοι ὑποβάλλονται ὑπὸ εἰδικὴν προστασίαν ἀξιωματικοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, κρίνοντος τὰς μετὰ τῶν Ἑλλήνων διαφορὰς αὐτῶν. Πᾶς τόμος ὑφάσματος ἀγοραζόμενος παρὰ Ῥώσσου ὑπερβαίνειν κατὰ τὴν ἀξίαν τοὺς πεντήκοντα χρυσοὺς ἐμφανίζεται ἐνώπιον τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου, ὅπως ἐπισφραγίσῃ αὐτόν. Ὅταν δ' ἀναχωρῶσιν οἱ Ῥώσσοι ἀπὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς πόλεως, δίδονται αὐτοῖς μὲν τροφαί, τοῖς δὲ πλοίοις ἐξαρτύσεις κατὰ τὴν συνθήκην. Ἀπαγορεύεται αὐτοῖς ἡ διαχείμασις παρὰ τῷ ἁγίῳ Μάμαντι, ὀφείλουσι δὲ ἵνα ἐπανέλθωσι μετ' ἀσφαλείας.

4) » Ἐὰν δούλος οἰσθῇποτε θραπετεύσῃ ἐκ Ῥωσσίας εἰς Ἑλλάδα ἢ ἐγκαταλείψῃ τοὺς κατὰ τὸν ἅγιον Μάμαντα ἐμπόρους, οἱ Ῥώσσοι ἔχουσι δικαίωμα ἵνα ζητήσωσι καὶ λάβωσιν αὐτόν· ἐὰν δὲ τυχὸν μὴ εὑρεθῇ, οἱ Ῥώσσοι Χριστιανοὶ τε καὶ εἰδωλοάτραι ὁμνύουσιν ἕκαστος κατὰ τὴν θρησκείαν αὐτοῦ, ὅτι ἐθραπέτευσεν. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ οἱ Ἕλληνες διδοῦσι κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνθήκην δύο τόμους ὑφάσματος καθ' ἕκαστον δούλον. Ἐὰν δὲ δουλοπάραικος Ἕλλην φύγῃ πρὸς τοὺς Ῥώσσους μετὰ κλοπιμαίων, οὗτοι παραπέμπουσιν αὐτὸν μετὰ τῶν πραγμάτων λαμβάνοντες δύο χρυσοὺς πρὸς ἀμοιβήν.

5) » Ἐὰν Ῥώσσος κλέψῃ τι παρ' Ἑλλήνος ἢ Ἕλληνα παρὰ Ῥώσσου, ὁ ἔνοχος τιμωρεῖται αὐστηρῶς κατὰ τοὺς Ῥωστικοὺς καὶ Ἑλληνικοὺς νόμους ἀποδιδὼς προσέτι τό τε κλοπιμαῖον καὶ πρόστιμον διπλοῦν τῆς ἀξίας αὐτοῦ.

6) » Ὅταν οἱ Ῥώσσοι φέρωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν αἰχμαλώτους Ἕλληνας, ἐπιτρέπεται αὐτοῖς νὰ λαμβάνωσιν ἀνὰ δέκα χρυσοὺς κατὰ νεανίαν ἢ ὥραιαν νεάνίδα, ἀνὰ ὀκτὼ κατὰ μεσόκοπὸν ἄνθρωπον, ἀνὰ πέντε δὲ κατὰ γέροντα ἢ παιδίον. Ἐὰν δὲ εὑρεθῶσι Ῥώσσοι αἰχμάλωτοι παρὰ τοῖς Ἕλλησι, προσφέρουσι καθ' ἕκαστον ἀνὰ δέκα χρυσοὺς λόγῳ λύτρων ὑπὲρ δὲ δούλου ἀργυρωνήτου δίδεται ἡ τιμὴ τῆς ἀγορᾶς δηλουμένη ὑπὸ τοῦ κυρίου δι' ὄρκου ἐν ὀνόματι τοῦ Σταυροῦ.

7) » Ὁ Ῥώσσος ἡγεμὼν παραιτεῖται πᾶσαν ἐπὶ τῆς Χερσονήσου ἐξουσίαν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς πόλεων· ἂν δὲ πολεμῶν ἐν ταῖς χώραις ταύταις, ζητήσῃ παρ' ἡμῶν, τῶν Ἑλλήνων, στρατόν, προσφέρωμεν αὐτῷ ὅσου χρήζει.

8) » Ἐὰν οἱ Ῥώσσοι εὕρωσιν ἐπὶ τῆς παραλίας λέμβον Ἑλληνικὴν,

παρατρέχουσιν αὐτὴν ἄθικτον· ἐὰν δέ τις αὐτῶν ὑπεξέλη τι ἐκ τοῦ προκειμένου σκάφους ἢ φονεύσῃ ἢ καὶ δουλώσῃ τινὰ τῶν τοῦ πληρώματος, τιμωρεῖται κατὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς καὶ Ῥωστικοὺς νόμους.

9) »Οἱ Ῥῶσσοι οὐδόλως κακοποιοῦσι τοὺς ἐγχωρίους τῆς Χερσῶνος τοὺς τὴν ἀλιεῖαν μετερχομένους κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Βορυσθέ- νους οὐδὲ διαχειμάζουσιν ἐκεῖ τε καὶ ἐν τῇ Βιελοβερέζῃ οὔτε ἐν τῇ νήσῳ τοῦ ἁγίου Αἰθερίου, ἀλλ' ἐπανακάμπτουςιν εἰς Ῥωσσίαν ἐγγί- ζοντος τοῦ φθινοπώρου.

10) »Ὁ ἡγεμὼν τῆς Ῥωσσίας ἀποτρέψει τοὺς Μαύρους Βουλ- γάρους τοῦ πολεμεῖν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Χερσῶνος» (ἐκάλουν δὲ Μαύρην Βουλγαρίαν τὴν παρίστριον πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς ἀρχαίας πατρίδος τῶν Βουλγάρων).

11) »Ἐὰν οἱ ἐν Ῥωσσίᾳ Ἕλληνες πράξωσί τι ἐγκλημα, οὐδὲν ὁ ἡγεμὼν ἔχει δικαίωμα πρὸς ποινὴν αὐτῶν, ἀλλὰ τιμωροῦνται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ βασιλείῳ.

12) »Ἐὰν Χριστιανὸς φονεύσῃ Ῥῶσσον ἢ Ῥῶσσος Χριστιανόν, οἱ συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος συλλαμβάνουσι δικαιοματικῶς τὸν φονέα καὶ ἀποκτείνουσιν αὐτόν».

13) Ἡ συνέχεια ὡς ἐν τῷ 3 ἄρθρῳ τῆς προηγουμένης συνθήκης. Τὸ περὶ τῶν αἰκιῶν τοῦτο ἄρθρον ἐπαναλαμβάνει τὸ 4 ἄρθρον τῆς Ὁλεγίου συνθήκης.

14) »Ἐὰν οἱ αὐτοκράτορες Ἕλληνες ζητήσωσι στρατεύματα παρὰ τοῦ Ῥώσσου ἡγεμόνος, οὗτος ἐκπληροῖ τὴν αἴτησιν αὐτῶν, ὅπως ἀποδείξῃ πάσαις ταῖς ξέναις χώραις τὴν ἐπικρατοῦσαν μεταξὺ Ἑλ- λάδος καὶ Ῥωσσίας ἀγάπην.

Οἱ ὅροι οὗτοι ἐγράφησαν ἐπὶ δύο χαρτῶν, ἐξ ὧν ὁ μὲν μενεῖ παρὰ τοῖς αὐτοκράτορσιν, ὁ δὲ ὑπογεγραμμένος παρ' αὐτῶν ἀποσταλήσε- ται πρὸς τὸν μέγαν ἡγεμόνα τῆς Ῥωσσίας Ἰγορα καὶ τοὺς περὶ αὐτόν. Οὗτοι δ' ἅμα λαβόντες αὐτὸν ὁμόσουσι περὶ τῆς πιστῆς τῶν ἐμπεριεχομένων τηρήσεως· καὶ οἱ μὲν βεβαπτισμένοι ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἡλιοῦ ἐπὶ τοῦ τιμίου σταυροῦ τιθεμένου ἐνώπιον αὐτῶν καὶ ἐπὶ τοῦ χάρτου τούτου, οἱ δ' ἐτι ἀβάπτιστοι ἀποθέντες κατὰ γῆς τὰς ἀσπίδας, τοὺς κύκλους καὶ γυμνὰ τὰ ἱεῖρη αὐτῶν».

§ 865. **Σβιατοσλάβος (943-972).** Φονευθέντος δὲ τοῦ Ἰγορος κατὰ τινὰ πρὸς τοὺς Δρευτοὺς ἐκστρατεῖαν (913), ἡ χήρα τοῦ Ὁλγα, ἐπίτροπος τοῦ νηπίου υἱοῦ τῆς Σβιατοσλάβου γυνὴ χρηστὴ καὶ φιλάνθρωπος καὶ δεικνύουσα πάντοτε ἀγάπην πρὸς τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Χριστιανοὺς συνέλαβε πόθον διακαῇ νὰ δεχθῇ τὸ βάπτισμα· πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἐπλευσεν ἀπὸ Χερσῶνος εἰς Κωνσταντι-

νούπολιν ὅπου τὴν ὑπεδέχθη λαμπρότατα ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος Ζ' ὁ Πορφυρογέννητος· ὁ δὲ τότε πατριάρχης Πολύευκτος, προηγηθείσης τῆς εἰς τὰ θεῖα κατηχήσεως, τὴν ἐβάπτισεν· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἐγένετο ὁ ἀνάδοχος αὐτῆς καὶ τὴν μετωνόμασεν Ἑλένην (955). Οἱ Ῥώσσοι τὴν τιμῶσιν ὡς ἁγίαν καὶ ἐορτάζουσι τὴν μνήμην τῆς κατὰ τὴν 11 τοῦ Ἰουλίου μηνός. Ἀλλ' ὁ υἱὸς αὐτῆς Σβιατοσλάβος δὲν ἠκολούθησε τὸ παράδειγμά της ἐπιμείνας εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν.

§ 866. **Ἱεροπόλκος (972-980) Βλαδίμερος ὁ μέγας (980-1015).** Μετὰ τὸν Σβιατοσλάβον ἐβασίλευεν ἐν Κιέβῃ ὁ Ἱεροπόλκος, ἐν δὲ Νοβογοροδίῳ ὁ Βλαδίμιρος. Ἡ ἐντελής δὲ τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰσαγωγή εἰς τὴν Ῥωσσίαν ὀφείλεται εἰς τὸν υἱὸν καὶ διάδοχον τοῦ Σβιατοσλάβου Βλαδίμιρον Α', τὸν ἐπικαλούμενον μέγαν καὶ ἁγιον (980-1015)· οὗτος ἐβαπτίσθη ἐν Χερσῶνι κατὰ τὸ 988 ἔτος ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου τῆς χώρας ταύτης καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐνυμφεύθη τὴν βασιλοῦσιν Αἰννὰν θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ Β' καὶ τῆς Θεοφανούς, ἀδελφὴν δὲ τῶν τότε κατ' ἀκολουθίαν αὐτοκρατορούντων Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου καὶ ἀδελφὴν Θεοφανούς τῆς αὐτοκρατορίσεως τῶν Γερμανῶν. Ἀμα δ' ἐπιστρέψας εἰς Κιοβίαν ἐδειξεν εἰς τὸν λαόν του τὴν κραταιὰν θέλησιν καὶ ἐξουσίαν του· συνέτριψε πάντα τὰ εἰδῶλα τῶν θεῶν καὶ ἐξέδωκε προσταγὰ πρὸς πάντας πάσης τάξεως Ῥώσσους νὰ ἔλθωσιν ἐν τινὶ ῥητῇ ἡμέρᾳ καὶ νὰ βαπτισθῶσιν. Ἀληθῶς δὲ συνέδραμε πλῆθος ἀναρίθμητον εἰς τὸν ποταμὸν Βορυσθένη, καὶ ἐν ᾧ οἱ ἱερεῖς ἀνεγίνωσκον τὰς εὐχὰς τοῦ βαπτίσματος, εἰσῆλθον εἰς τὸν ποταμὸν πατέρες καὶ μητέρες κρατοῦντες εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῶν τὰ τέκνα των καὶ οὕτω διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας μετεμορφώθησαν ἐξ εἰδωλολατρῶν εἰς Χριστιανούς ὀρθοδόξους. Τὸν Βλαδίμιρον διεδέχθη ἐν τῇ Κιοβίᾳ εἰς ἐκ τῶν δώδεκα αὐτοῦ υἱῶν, ὁ Σβιατοπόλκος φέρων τὸ ἄξιωμα τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος· εἰς τοὺς ἄλλους δὲ υἱοὺς ᾧ ἐτι ὁ πατὴρ ἐπέτρεψε τὴν κυβέρνησιν ἄλλων ἐπαρχιῶν καὶ τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ἀδελφομαχίας. Ἐτι δὲ χεῖρονα ἀποτελέσματα παρήγαγεν ἡ ὑπὸ τοῦ Ἱεροσλάβου Α' διαδόχου τοῦ Σβιατοπολκίου γενομένη διανομὴ τῆς ἐπικρατείας εἰς τοὺς 4 υἱοὺς του (1054)· ἡ μοναρχία οὕτω μετεβλήθη εἰς ὁμοσπόνδους πολιτείας, ὧν κεφαλὴ ἐθεωρεῖτο ὁ μέγας ἡγεμὼν τῆς Κιοβίας χωρὶς ὅμως νὰ ἔχῃ μεγάλην ἰσχύν.

§ 867. **Ἑσωτερικὴ κατάστασις τῆς Ῥωσσίας.** Οἱ Βαράγγιοι Ῥώσσοι καθὼς εὐάριθμοι συνεχωνεύθησαν ταχέως μεταξὺ τῶν Σλαύων, μετέδωκαν ὅμως εἰς τούτους τὸ ἑαυτῶν ὄνομα. Ὁ μέγας ἡγεμὼν, ὅσάκις συνέτρεχον ἰδίᾳ προσωπικὴ ἀξία καὶ περιστάσεις

εὐνοϊκῇ, ἐνεφανίζετο ὡς μονάρχης. Ἡ δύναμις τῶν εὐγενῶν τῆς συνοδίας του τῶν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἀρχηγῶν ἢ γεναρχῶν καταγομένων βοϊάρων δὲν ἦτο πολλοῦ ἀξία· εἰς τὰς ἐπαρχίας τὸν ἀντεπροσώπου διοικηταί· ἡ τάξις τῶν πολιτῶν ὡς ἐκ τῆς καταβολῆς διαφόρων πόλεων ὀφειλομένης ἰδίως εἰς τὸν Βλαδίμιρον καὶ ἐκ τῆς ἐμπορικῆς ἐπιμιξίας μετὰ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἤρξατο ἤδη νάναπτύσσεται. Τῶν ἐπισκόπων προΐστατο ὁ πατριάρχης τῆς Κιοβίας, ὅστις ἦτο μὲν σχεδὸν πάντῃ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος, ὑπέκειτο δὲ εἰς τὸν πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τοῦτο μὲν ὁ διορισμὸς τῶν λοιπῶν ἀνωτέρων κληρικῶν ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος, τοῦτο δὲ ἡ ἐγγαμία τῶν ἱερέων διεκόλυσαν τὴν σύστασιν κραταιᾶς τιнос ἱεραρχίας. Μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰσήχθησαν διὰ τῶν Βυζαντινῶν εἰς Ῥωσσίαν ἡ τέχνη τοῦ γράφειν, τὰ τῶν κοινῶν σχολείων μαθήματα καὶ ἐν γένει τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ πολιτισμοῦ· ἡ πρώτη γραπτὴ νομοθεσία εἰς Σλαυικὴν γλῶσσαν (βουσκιάα πρᾶνδα), ὠρισμένη καταρχὰς μὲν διὰ μόνην τὴν Νοβογοροδίαν, μετοῦ πολὺ δὲ κοινὴν λαβοῦσα ἰσχὺν ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Ἰαροσλαύου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΖ'.

ΠΟΛΩΝΟΙ (840-1080).

§ 868. **Λέχοι, Πιάστης.** Ἡ Πολωνία τῆς Εὐρώπης ἡ μεγίστη πεδινὴ χώρα ἀπ' ἀρχῆς ἤδη τοῦ μεσαίωγος κατελήφθη ὑπὸ Σλαυικῶν ὡσαύτως φυλῶν, μετὰ τῶν ὁποίων ἢ τῶν Λέχων ἀπὸ τῆς Ζ' ἑκατονταετηρίδος ἐμφανίζεται ὡς ἡ κραταιότερα καὶ ἄρχουσα. Ὁ ἀρχηγὸς ταύτης Λέχος ὑπῆρξεν ὡς λέγεται ὁ κτίστης τῆς πρώτης μητροπόλεως *Κνιέζνης*, ἧς τὸ ὄνομα παράγεται ἀπὸ τιнос φαλεᾶς λευκῶν ἀετῶν εὐρεθείσης ἐν αὐτῇ κτιζομένη ἢ κατ' ἄλλους ἀπὸ τῆς τοῦ κτίστου ἀναφωνήσεως «ἐνταῦθα ἂς ἐμφωλεύσωμεν», τὴν ὁποίαν προσκάλεσεν ἢ εἰς τὴν ἐκλεχθεῖσαν θέσιν εὐαρέστησις αὐτοῦ· ὅθεν ὁ λευκὸς ἀετὸς ἐγένετο ἔπειτα τὸ ἐθνικὸν σύμβολον τῶν Πολωνῶν. Κατακερματισθείσης δ' ἔπειτα τῆς χώρας εἰς πολλὰς ἡγεμονίας, χωρικός τις, ὡς φέρει ἡ παράδοσις, τὸ ὄνομα Πιάστης κοινῇ ψήφῳ ἀναγορευθεὶς ἡγεμὼν κατέλυσεν ἐκεῖνας καὶ ἱδρυσε (840) συντηρημένον τι μετὰ τῶν Οὐῆστούλα καὶ Οὐᾶρδας κράτος, οὗτινος οἱ κάτοικοι ἔκτοτε ἔλαβον τὴν κοινὴν ἐπωνυμίαν τῶν Πολωνῶν, ἥτοι τῶν πεδίων Σλαῶν. Ὁ

υἱὸς τοῦ Πιάστου Σεμοβίτης ἐκράτυνε καὶ ἐξέτεινεν αὐτό, ὁ δ' ἐγγονός του Μιέσκος ἢ Μεικίσλαυος, ὃν ὁ ἱστορικός Δεΐτμαρος ὀνομάζει δοῦκα τῶν Πολωνῶν, κατὰ προτροπὴν τῆς Χριστιανῆς συζύγου του τῆς Βοημῆς Δομβρόβκας ἀσπασθεῖς τὸ Χριστιανικὸν δόγμα ἔπεισεν ἢ ἠνάγκασεν εἰς παραδοχὴν τοῦτου καὶ ὅλον τὸ ἔθνος (966). Τὴν ὑπὸ τοῦ Μιέσκου ἀναγνωρισθεῖσαν καὶ ὕστερον πολλάκις προσαιτηθεῖσαν καὶ ἀποκρουσθεῖσαν κυριαρχίαν τῶν Γερμανῶν βασιλέων ἀπέβαλεν ἤδη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Βολεσλαῦος Α' ὁ ἐπικαλούμενος ἀνδρείος (992-1025). Οὗτος ἤνωσε τοὺς Πολωνούς, Μασοβίους, Κρακοβίους καὶ Σιλεσίους ὑπὸ τὸ κράτος του καὶ εἰς ἓν ἔθνος, ὑπέταξε τὸ μέγιστον μέρος τῆς Πομερανίας καὶ τινος χώρας τῆς Πρωσσίας, ἐπολέμησεν εὐτυχῶς πρὸς τὸ μέγαν ἡγεμόνα τῆς Κιοβίας Ἰαροσλαῦον καὶ τὸν αὐτοκράτορα Ἑρρίκον Β' καὶ ἀνηγορεύθη πρῶτος βασιλεὺς τῆς Πολωνίας (1024). Ὁ ἀσθενὴς καὶ τρυφηλὸς υἱὸς αὐτοῦ Μιέσκος Β' (1025-1034) δὲν ἐδυνήθη οὔτε τὰς κατάκτησεις τοῦ πατρὸς νὰ διατηρήσῃ οὔτε τὰς ἐσωτερικὰς διχοστασίας καὶ ταραχὰς νὰ ποτρέψῃ. Ἰσχυρότεροι ἐδείχθησαν οἱ διάδοχοι τοῦτου: Κασιμίρος πρῶτον μοναχὸς († 1058) καὶ ὁ τολμηρὸς καὶ φιλόδοξος Βολεσλαῦος Β' (1058-1080), ὅστις ὑπέταξε καὶ αὐθις τὴν δυτικὴν Πρωσσίαν, διεπολέμησεν εὐτυχῶς πρὸς τοὺς Ῥώσσους καὶ Βοημοὺς καὶ ἐστέφθη βασιλεὺς, ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἀναιρέσεως τοῦ ἐπισκόπου τῆς Κρακοβίας Στανισλάου ἐφείλκυσε καθ' ἑαυτοῦ μὲν τὸν ἀφορισμὸν τοῦ πάπα Γρηγορίου Ζ', κατὰ δὲ τῆς χώρας τὴν ἀπαγόρευσιν καὶ τοῦτου ἕνεκα γενομένης στάσεως ἐξέωσθη.

Τῆς Πολωνίας οἱ δυνάσται διετέλουν εἰς ὁμοίαν σχεδὸν τῇ τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος τῆς Ῥωσσίας κατὰστασιν. Ἐκ τῶν ἐφ' ἵππου ὕπηρετούντων ἐσχηματίσθη ἀριστοκρατικὴ τις τάξις· ἄλλως δὲ ἐκτὸς ὀλίγων δούλων κατὰ τὸ πλεῖστον αἰχμαλώτων ὅλοι οἱ Πολωνοὶ ἦσαν ἐλεύθεροι καὶ ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου. Ὁ Βολεσλαῦος Α' διήρесе τὸ βασίλειον εἰς ἐπαρχίας ὑπὸ καστελλάνους, οἵτινες ἐν καιρῷ μὲν εἰρήνης προΐσταντο τῆς διοικήσεως, ἐν καιρῷ δὲ πολέμου ἡγοῦντο τῶν κατοίκων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΗ'.

ΜΟΡΑΥΟΙ, ΒΟΗΜΟΙ (743-1180).

§ 869. **ΜΕΓΑΛΗ ΜΟΡΑΥΙΑ, Σαρμοσλαῦος.** Ἡ

Μοραυία, ἥτις ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπὸ τοῦ διαρρέοντος αὐτὴν ποταμοῦ τῆς Μοραύας, ἀνῆκεν εἰς τὰ κραταιότερα Σλαυικὰ κράτη, καθότι τὸ οὕτω λεγόμενον βασιλεῖον τῆς μεγάλης *Μοραυίας* ἐξετείνετο ἀπὸ τῆς Ζ' ἑκατονταετηρίδος μέχρι τῆς Οὐγγαρίας. Τοῦ μεγάλου Καρόλου ἡ ἐκστρατεία κατὰ τοῦ βασιλείου Σαμοσλαύου ἀπέβη εὐτυχής· ὁ Σαμοσλαῦος ἐδέχθη 791 τὸ Χριστιανικὸν θρήσκευμα, ὅπερ ἔκτοτε ἀπὸ τῆς ἐπισκοπικῆς ἑδρας τῆς Πασσαυίας καὶ διὰ μοναχῶν εἰσῆχθη καὶ διεδόθη εἰς πᾶσαν τὴν χώραν. Ὁ Ζουεντέβολδος προθέμενος νάναδείξῃ αὐτόνομον καὶ ἔτι μείζονα τὴν Μοραυίαν κατετροπώθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρνούλφου τῇ συνδρομῇ τῶν Οὐγγρων. Γερμανοὶ δέ, Βοημοί, Πολωνοὶ καὶ Οὐγγροι κατέλαβον τὴν χώραν, ἕως οὗ οἱ δοῦκες τῆς Βοημίας ἐκβαλόντες τοὺς ἄλλους ἔμειναν μόνοι οὗτοι κύριοι αὐτῆς.

§ 870. **BOHemia.** Ἡ Βοημία, ὅπου τοὺς πρόην κατοίκους *Βοίους*, ἔθνος Κελτικόν, ἀρ' οὗ ἡ χώρα ἔλαβεν ὅπερ καὶ μέχρι τῆς σήμερον φέρει ὄνομα, διεδέχθησαν οἱ *Μαρκομάννοι* καὶ τούτους τελευταῖον οἱ οὕτω καλούμενοι *Τσέκοι* Σλαῦοι, μεσοῦσης ἤδη τῆς Ζ' ἑκατονταετηρίδος παρουσιάζεται ὡς ἰδίον κράτος ὑπὸ τὸν ἀνδρεῖον *Σάμον* καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ *Κρόκ* καὶ *Λιβούσσαν* (ὡς βασιλίσσαν), τῆς ὁποίας ὁ σύζυγος *Πριζέμυσλος* ἀπὸ χωρικοῦ εἰς τὸ τοῦ δουκὸς ἀξίωμα προβιθασθεὶς κατέστη ὁ ἀρχηγέτης ἐνδόξου τινὸς γένους, ἔκτισε τὴν μητρόπολιν *Πράγαν* (743) καὶ ἀπεπεράτωσεν εὐτυχῶς τὸν λεγόμενον γυναικοπόλεμον, ἐν αἷς γυναῖκες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀτρομήτου *Βλάστα* ἐπὶ ἐπταετίαν μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τῆς *Λιβούσσης* ἐπολέμησαν. Ἐπὶ τῶν ἀμέσων διαδόχων τοῦ *Πριζέμυσλου*, οἵτινες καλοῦνται συνήθως *δοῦκες* τῆς *Πράγας*, ἡ Βοημία κατέστη φόρου ὑποτελὲς εἰς τὸν μέγαν *Κάρολον*· καὶ ἀππλάχθη μὲν ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ *Λουδοβίκου* τῆς Φραγκικῆς κυριαρχίας, ὑπέπεσε δὲ εἰς τὴν τοῦ *Ζουεντεβόλδου* ἡγεμόνος τῶν *Μοραυῶν*. Ὁ δούξ *Βορζιβόθος Α'* καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ *Λουδμίλλα* παρεδέχθησαν πρῶτοι τὸν Χριστιανισμὸν (874), ἐπιχειρήσαντες ὅμως νὰ τὸν εἰσαγάγῃσι καὶ εἰς τὸ ἔθνος εὗρον ἀντίστασιν μεγάλην. Ὅθεν ἡ μεταξὺ ἐθνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ πάλιν διήρκεσεν ἐνταῦθα πολλὸν χρόνον. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος ἐκείνων *Σπιτίγνευος* (906) μόλις ἐδυνήθη νὰ μετριάσῃ ὅπωςοῦν τὸ ἀκάθεκτον πνεῦμα τοῦ καταδιωγμοῦ κηρυχθεὶς δούξ τῶν τε ἐθνικῶν καὶ Χριστιανῶν. Αὐτὸς δὲ οὗτος ὠφελούμενος ἐκ τῆς τότε παρακμῆς τῆς *Μοραυίας* καὶ τῆς ἀσθενείας τῆς *Γερμανίας* ὑπὸ τοὺς *Καρολίδας* κατάρθρωσε νάναδείξῃ αὐτόνομον τὴν Βοημίαν. Τοῦ *Βρατισλαύου Α'* (915) ἡ κυβέρνησις ὑπῆρξε βραχεῖα καὶ ἀπραγής. Ἐπὶ τῆς ἀντικλότητος

δὲ τοῦ διαδόχου τοῦ *Βεγκεσλαύου Α'* γυναικῶν ζήλοτυπία καὶ οἰκιακαὶ ἔριδες διετάραξαν πολιτείαν καὶ ἐκκλησίαν· διότι ἡ μὲν πρεσβυτίς ἤδη Λουδμίλλα ὑπεστήριζε τὸν Χριστιανισμόν, ἡ δὲ Δραχομίρα τοῦ νέου δουκὸς ἡ μήτηρ ὑπέθαλπε τὸν ἐθνισμόν καταδιώκουσα ἀνηλεῶς τοὺς Χριστιανούς. Ἡ κατάστασις δὲ αὕτη τῶν πραγμάτων παρέσχεν εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς Γερμανίας Ἑρρίκον Α' νὰ καταλάβῃ ἐξαίρνης τὴν Πράγαν καὶ νὰ καταστήσῃ ὑπόφορον τὸν νέον δοῦκα (936). Ὁ δολοφόνος τούτου ἀδελφὸς καὶ διάδοχος Βολεσλαύος Α' ἐπεχείρησεν εἰς μάτην νάποσεισῃ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος Ὁθωνος Α'. Ὁ μετ' αὐτὸν τρίτος δοῦξ Οὐδάλριχος ὑπέταξε τὴν Μοραυίαν καὶ συνδεθεὶς στενωτέρον μετὰ τῆς Γερμανίας (1013) ἀπῆλause τὸ ἀξίωμα τοῦ αἰρέτου κατὰ τὴν ἀναγόρευσιν τῶν αὐτοκρατόρων. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Βριζετόσλαυος Α' διεπολέμησε μὲν εὐτυχῶς πρὸς τοὺς Πολωνούς, ἠναγκάσθη δὲ νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν ἀνδρεῖον αὐτοκράτορα Ἑρρίκον Γ' καὶ νάναγκωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ (1037). Τέλος ὁ Βρατίσλαυος Β' (1061-1092) εἰς ἀμοιβὴν τῆς ἐνεργοῦ συνδρομῆς, ἦν παρέσχεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἑρρίκον Δ', ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα.

§ 871. **Σέρβοι, Βόσνιοι, Κροῆται.** Ἐκ τῶν νοτιώτερον κειμένων Σλαυικῶν χωρῶν ἡ μὲν Σερβία ἐνεκα τῆς διαιρέσεως αὐτῆς μεταξὺ πολλῶν ἀρχηγῶν καὶ ἐνεκα διχοστασιῶν κατετροπώθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, κατὰ δὲ τὴν Θ' ἑκατονταετηρίδα ὑπέκυψεν εἰς τὴν τῶν Βυζαντινῶν κυριαρχίαν, ἀπὸ τῆς ὁποίας τῷ 1040 διὰ τοῦ Στεφάνου Βοστισλαύου ἐν μέρει, τῷ δὲ 1180 ἐντελῶς ἀπηλλάγη. Ἡ δὲ Βοσνία ἀνῆκε καταρχὰς εἰς τὴν Σερβίαν καὶ βραδύτερον ὑπετάχθη πολλάκις εἰς τὴν Οὐγγαρίαν· ἡ δὲ Σλαυονία ἀποτελοῦσα πρότερον ἴδιον κράτος ἠνώθη ἔπειτα μετὰ τῆς Κροατίας. Ἡ τελευταία δὲ αὕτη καὶ ἡ Δαλματία περὶ τὸ 800 ἔτος ὑπετέλουν εἰς τοὺς Φράγκους, ἔπειτα ἐγένοντο αὐτόνομοι ὑπὸ ἰδίους βασιλεῖς, κατὰ δὲ τὴν ΙΑ' ἑκατονταετηρίδα ὑπετάχθησαν ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ περὶ τὸ τέλος ταύτης εἰς τοὺς Οὐγγρους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΘ'.

ΟΥΓΓΑΡΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΙΣΤΡΟΝ ΣΚΥΘΙΚΑ ΕΘΝΗ (894-1225).

§ 772. **Λαὸς Οὐγγρικός.** Οἱ Οὐγγροι ἢ ὡς αὐτοὶ ἑαυτοὺς

ἀποκαλοῦσι *Μαγυάροι* ἔθνος σύμμικτον ἐξ Οὐννων, Φίννων καὶ Τούρκων ὥκουν ἀνέκαθεν ἐν Ἰουγρία πρὸς ἀνατολὰς τῶν Οὐραλίων ὁρέων. Μετὰ δὲ τὴν ἐκείθεν μετοίκησίν των τὸ πρῶτον μὲν ἐνεφανίσθησαν μεταξὺ Βορυσθένου καὶ Τανάϊδος, ἔπειτα δὲ ὑπὸ Πετσενέγων, Χαζάρων καὶ ἄλλων νομαδικῶν φυλῶν πιεσθέντες ὑπερέβαλον τὰ Καρπάθια καὶ περὶ τὸ τέλος τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος (894) κατέλαβον ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἄλμου καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀρπάδου τὴν πρῶν Παννονίαν, ἣτις ἀπ' αὐτῶν ὠνομάσθη Οὐγγαρία. Ἐν ᾧ δὲ οἱ παλαιοὶ ταύτης κάτοικοι Βούλγαροι, Σλαῦοι, Βλάχοι, Κροῖται, Δαλμάται, Γερμανοὶ καὶ Ἴταλοι ὑποταχθέντες ὑπεχρέωθησαν νὰ καλλιεργῶσιν ὡς δουλοπάροικοι τὴν γῆν, αὐτοὶ ἐκ διαλειμμάτων ἐπεχειροῦν διὰ τῶν ταχέων ἵππων των ληστρικὰς ἐπιδρομὰς οὐ μόνον εἰς τὰς ὁμόρους, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀπωτέρας χώρας, ὥστε ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον ἐθεωροῦντο ὡς ἡ μεγαλειτέρα μάστιξ τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίως τῆς Γερμανίας. Μόλις δὲ μετὰ τὰς δύο ὁλοσχερεῖς ἡττας, τὰς ὁποίας ἔπαθον, τὴν μὲν περὶ Μερσέδουργον, τὴν δὲ ἐν τῷ περὶ Αὐγούσταν Λεχοπεδίῳ, προστιθεμένων καὶ τῶν πειστικῶν παρατηρήσεων τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν Γεῖσα «ὅτι τινὲς ἔτι τοιαῦται ἦνται ἐδύναντο νὰ συνεπιφέρωσι τὴν παντελεῖ ἐξολόθρευσίν των», ἀπεφάσισαν νὰ παραιτηθῶσι τὰς μέχρι τοῦδε παραβόλους ἐπιχειρήσεις των. Εἰς τὴν μεταβολὴν δὲ ταύτην καὶ ἐν γένει εἰς τὴν ἐξημέρωσιν τοῦ ἀγρίου ἥθους τῶν Οὐγγρων συνετέλεσε καὶ ὁ κατὰ μικρὸν μεταξὺ αὐτῶν ἐπικρατήσας Χριστιανισμός.

Πρῶτος ὁ εἰρημένος Γεῖσας (972-997) ἐγγονος τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς Οὐγγαρικῆς δυναστείας Ἀρπάδου ἔχων χριστιανὴν σύζυγον τὴν περικαλλῇ καὶ ἡρωϊκὴν Σαρόλταν διετέθη διὰ τῶν προτροπῶν αὐτῆς ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὥστε νὰ ἐπιτρέψῃ τοῖς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Πασσαυίας Πιλιγρίνου πεμφθεῖσιν ἀποστόλοις νὰ κηρύξωσι τὸ νέον δόγμα εἰς τοὺς ἐν τῇ Οὐγγαρίᾳ ζῶντας Γερμανοὺς αἰχμαλώτους. Ἡ κατανυκτικὴ δὲ εὐλάβεια, μεθ' ἧς οἱ δυστυχεῖς οὗτοι ἀπεδέχοντο τὴν παραμυθίαν τοῦ Εὐαγγελίου, προῦξένησε τοσοῦτον βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Μαγυάρους, ὥστε πολλοὶ τῶν μεγιστάνων ἐδέχθησαν τὸ βάπτισμα, ἐν οἷς καὶ ὁ Γεῖσας αὐτός. Ἐτι δὲ μᾶλλον συνήργησεν εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν τῇ Οὐγγαρίᾳ ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ τελευταίου Στέφανος ὁ ἐπικαλούμενος ἅγιος (997-1038). Οὐ μόνον προσεκάλεσεν οὗτος πολλοὺς κληρικοὺς ἐκ Γερμανίας καὶ Ἰταλίας καὶ προσείλκυσε περιπλέον πολλοὺς ἔτι Γερμανοὺς καὶ ἄλλους ξένους εἰς τὴν χώραν, ἀλλὰ περιεφρουρήθη καὶ ὑπὸ τινος Γερμανικῆς φρουρᾶς καὶ ἐπέταξε μάλιστα τὴν ἀπελευθέρωσιν ὅλων τῶν Χριστιανῶν δούλων, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἐν Οὐγγαρίᾳ ἦτο μέγας. Ὁ Στέφανος

ἔλαβεν ἀκολούθως τῇ συγκαταθέσει τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος Ὁθωνος Γ' καὶ τοῦ πάπα Συλδέστρου Β' κατὰ τὸ 1000 ἔτος τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα, ἰδρύσε δέκα ἐπισκοπάς, ὧν προΐστατο ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Γράν, διήρесе τὸ κράτος εἰς 72 κομιτείας καὶ εἰσῆγαγεν ἐν αὐτῷ τὸ κατὰ τὸν μεσαιῶνα σύνθετος κληρουχικὸν σύστημα. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ αὐτοῦ ἐξερράγησαν πολλαὶ μεταξὺ τῶν συγγενῶν του περὶ διαδοχῆς τοῦ θρόνου διενέξεις, αἵτινες ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τοὺς Γερμανοὺς αὐτοκράτορας νὰ μετέλθωσιν ἔστιν ὅτε κυριαρχικὰ δικαιώματα ἐπὶ τῆς Ούγγαρίας, ἕως οὗ ὁ Ἀρπάδος Λαδίσλαος (1077-1096) φέρων καὶ οὗτος τὸ ἐπώνυμον τοῦ ἁγίου ἀποκατέστησε τὴν ἡσυχίαν τοῦς νόμους αὐστηροὺς καὶ διευθετήσας τὰ τῆς ἐκκλησίας.

§ 873. **Βασιλεία κληρονομικὴ.** Ἡ Ούγγαρία ἦτο κράτος κληρονομικόν, ἀλλ' ἄνευ νόμου ὀρίζοντος τὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν, ἰσχύοντος δὲ μόνον ἐν γένει τοῦ κανόνος, ὅτι ὁ κατὰ καιρὸν δυνάστης ἔπρεπε νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸ Ἀρπαδικὸν γένος, ὅθεν οἱ συνεχεῖς περὶ θρόνου ἔριδες μεταξὺ τῶν συγγενῶν, αἵτινες διετάραζαν πολλάκις τὴν χώραν. Ὁ βασιλεὺς ἀναγορευόμενος συνήθως ἐν Πρεσβούργῳ, ὅπου ἐφυλάττετο ὡς ἐθνικὸν κειμήλιον τὸ ὑπὸ τοῦ πάπα δωρηθὲν στέμμα τοῦ ἁγίου Στεφάνου, περιεκυκλοῦτο ὑπὸ αὐλικῶν καὶ ἐνὸς συμβουλίου συγκεϊμένου ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων κοσμικῶν καὶ κληρικῶν· πολλάκις δὲ συνεκάλει τοὺς ἀρίστους καὶ τὸν κληρον εἰς γενικὴν διάσκεψιν, ἣτις ἐγένετο ἐν ὑπαίθρῳ μεταξὺ Βούδας καὶ Πέστης. Οἱ κάτοικοι διεκρίνοντο εἰς εὐγενεῖς (Μαγνάτας), ὧν οἱ πρόγονοι κατὰ τὴν ἐποικίσιν αὐτῶν εἶχον διανείμῃ πρὸς ἀλλήλους τὴν χώραν, εἰς βασιλικούς κληροῦχους, ἐλευθέρους Γερμανοὺς κατὰ τὸ πλεῖστον, κοινούς, χωρικούς καὶ δούλους. Ἐκάστης τῶν 72 κομιτειῶν, εἰς ἃς ἐπὶ τοῦ Στεφάνου ἡ χώρα διηρέθη, προΐστατο κόμης τις ἔχων δικαστικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἐξουσίαν καὶ ἀπολαμβάνων τὸ τρίτον τῶν αὐτόθι βασιλικῶν προσόδων τῶν ὁποίων ἡ διοίκησις ἦτο ἀνατεθειμένη εἰς τινὰ καστελλάνον.

§ 874. **Σκυθικοὶ λαοί.** Ἐκ τῶν Σκυθικῶν ἐθνῶν, ἃτινα ἠπειλήσαν οὐχ ἦττον ἢ οἱ συγγενεῖς αὐτῶν Μαγυάροι τὴν Εὐρώπην, προΐοντος τοῦ χρόνου ἐξηλείφθησαν μὲν ἐντελῶς διὰ τοῦ μεγάλου Καρόλου ἀπὸ τοῦ 791 μέχρι τοῦ 803 οἱ ἄνδρεῖοι, πανοῦργοι καὶ ἄπιστοι *Αὔαροι*, καταληφθείσης τῆς χώρας αὐτῶν ἔπειτα ὑπὸ τῶν εἰρημένων Μαγυάρων, προσετέθησαν δὲ ἐκτὸς τῶν Βουλγάρων καὶ Χαζάρων, Πετσενέγοι καὶ Κόμανοι ὡς μάστιγες τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Οἱ *Βούλγαροι* κύριοι τῆς μεταξὺ Αἰμοῦ καὶ Ἰστροῦ χώρας, Μοισίας, ἦν κατὰ μικρὸν ἐξέτειναν ἕως τῶν βορείων ὀχθῶν τοῦ τελευταίου, διετέλουν εἰς πόλεμον ἀδιάκοπον πρὸς τὸ Βυζαντινὸν κράτος. Πρῶτος Χριστιανὸς

βασιλεὺς αὐτῶν ὑπῆρξεν ὁ Βόγορις (886). Ἐπὶ ἐνὸς δὲ τῶν διαδόχων τούτου τοῦ Βόριος ἡ Βουλγαρία ἐγένετο κατὰ πρῶτον ἐπαρχία τοῦ Βυζαντίου 972· μετοῦ πολυ ὁμῶς ἀπέστη, καὶ μόλις μετὰ μακρὸν καὶ δεινὸν ἀγῶνα (996-1018) ὁ Βασίλειος Β' ἐδυνήθη νὰ τὴν ὑποτάξῃ ἐντελῶς. — Οἱ Χάζαροι, τῶν ὁποίων αἱ κατοικίαι ἐξετείνοντο ἀπὸ τοῦ Βόλγα μέχρι τοῦ Βορυσθένους καὶ ὑπὲρ τὴν Ταυρικὴν χερσονήσον, διετέλουν εἰς σχέσεις φιλικὰς πρὸς τὸ Βυζάντιον, ὥστε καὶ Χαζαρικαὶ ἡγεμονίδες ἐγένοντο αὐτοκρατόρων σύζυγοι· ἀλλὰ κατὰ τὴν Ι' ἑκατονταετηρίδα ἕνεκα ἐσωτερικῶν ταραχῶν καὶ πολέμων πρὸς τοὺς ὁμόρους Πετσενέγους, Οὐζίους καὶ Ῥώσους τὸ κράτος αὐτῶν διεσείσθη κατὰ μικρὸν καὶ τέλος τῷ 1016, ἄρχοντας τοῦ Χάνου Γεωργίου Τσοῦλη, κατεστράφη ὑπὸ τῶν Ῥώσων. — Οἱ Πετσενέγοι ἢ Πατσινάκαι ὑπὸ τῶν Κομάνων περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Ι' ἑκατονταετηρίδος ἐκ τῶν ἐρήμων τῆς Σαρατοβίας ἐκβληθέντες μετανέστησαν πρὸς τὸν Ἰστρον καὶ τοὺς Χάζαρους πρὸς νότον ὠθήσαντες κατέλαβον τὴν ἀπὸ τοῦ Τανάϊδος μέχρι τοῦ Ἰστρου χώραν, ὅθεν διὰ τῆς ληστρικῆς αὐτῶν ἀγριότητος κατέστησαν ὁ τρόμος τῶν Βυζαντινῶν, Βουλγάρων, Ῥώσων καὶ Οὐγγρῶν· ἕως οὗ νικηθέντες ὑπὸ τῶν πρώτων ἐπανειλημμένως (1088-1122), ἐξωλοθρεύθησαν σχεδὸν ὁλοκλήρως. — Εἰς τὰς κατοικίας αὐτῶν καὶ μέχρι τοῦ Ἀλούτα ἐξηπλώθησαν οἱ Κόμανοι, οἵτινες περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος προῆλσαν ἐκ τῆς μεταξὺ Βόλγα καὶ Τανάϊδος χώρας πρὸς τὴν Εὐρώπην, καὶ δὲν ἔπαυσαν ἔκτοτε νὰ λεηλατῶσι φρικτὰ τό τε Βυζαντινὸν κράτος καὶ τὴν Οὐγγαρίαν καὶ ἰδίως τὴν Ῥωσσίαν, ἕως οὗ τινὲς μὲν αὐτῶν οἱ παρὰ τοῦ Βορυσθένην ἐξηφανίσθησαν ὑπὸ τῶν Μογόλων περὶ τὸ 1225 ἔτος, οἱ δὲ δυτικώτεροι εὗρον προστασίαν παρὰ τοῖς Οὐγγροις καὶ προσῆλθον κατὰ μικρὸν εἰς τὸν Χριστιανισμόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

ΡΩΣΣΟΙ, ΠΟΛΩΝΟΙ, ΒΟΗΜΟΙ ΚΑΙ ΟΥΓΓΡΟΙ (1155-1270).

§ 875. **ΡΩΣΣΟΙ.** Γεώργιος Δολγορούκης, Μογόλοι. Ἡ Ῥωσσία ἦτο κατὰ τοὺς χρόνους τούτους κατακερματισμένη εἰς πλείονας τῶν 50 μεγαλειτέρων καὶ μικροτέρων ἡγεμονιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων προεῖχον ἡ τοῦ Κιόβου καὶ ἡ τῆς Νοβογοροδίας. Ὁ τῆς Σουσδάλης ἡγεμὼν Γεώργιος Δολγορούκης κατῴρθησε νὰ ἐνώσῃ

(1155) μετὰ τῶν βορειοανατολικῶν κησέων του καὶ τὴν τοῦ Κιόβου ἐπικράτειαν καὶ δι' αὐτῆς νὰ ἐπιτύχῃ τὸ τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος ἢ δουκὸς ἀξίωμα. Ἐκ δὲ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὁ Ἀνδρέας ἰδρύσας νέον τι μέγα δουκάτον τὸ τῆς Βλαδιμιρίας (1159), ἐν ᾧ περιελαμβάνετο καὶ ἡ Μόσχα, ἔσχυσε νὰ ὑποτάξῃ εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ καὶ τὸ μέγιστον τῆς 'Ρωσσίας μέρος. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ αἱ ἐσωτερικαὶ ταραχαὶ διεδόθησαν καὶ εἰς τὴν ἀνατολικὴν 'Ρωσσίαν, ἐν ᾧ τὰ ὅρια τοῦ κράτους ἐπορβοῦντο καὶ περιστέλλοντο ὑπὸ Κομάνων, Βουλγάρων, καὶ Οὐγγρων, Πολωνῶν καὶ Λιθουανῶν, Σουηδῶν, Δανῶν καὶ τοῦ τάγματος τῶν Ξιφιδέλφων. Εἰς ταῦτα δὲ προσετέθη ἤδη καὶ ἡ ἀπὸ νοτιοανατολῶν ἐνσκήψασα καταιγίς, ἥτις συνεπήγαγε πολλὴ μεγαλείτερα δεινὰ. Οἱ ἀπὸ τῶν ἐρημοπεδίων δηλονότι τῆς κεντρικῆς Ἀσίας ἐξορμήσαντες Μογόλοι, ἀφοῦ ὑπὸ τὸν ἥρωα αὐτῶν Τζυγγισχὰν κατέκλυσαν τὴν βορείαν Σιναν καὶ κατέστρεψαν τὸ τῶν Χοβαρεσμίων κράτος, ἐνέβαλον ὑπὸ τὸν υἱὸν ἐκείνου Τσχοутισχὰν ἀπὸ τῆς Κασπίας θαλάσσης εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τῷ 1224 κατετρόπωσαν ἐντελῶς τοὺς 'Ρώσσους περὶ Καλκάν. Καὶ καταρχὰς μὲν δὲν ἐπωφελήθησαν τὴν νίκην ταύτην, διότι ἐκείθεν ἐτράπησαν πρὸς τὰς νοτίας Ἀσιατικὰς χώρας· ἀλλὰ τῷ 1231 ἐνεφανίσθησαν ὑπὸ ἄλλον τοῦ Τσιγγισχὰν υἱὸν τὸν Βατοῦ εἰς τὸν Βόλγαν καὶ καταβαλόντες ἐπανειλημμένως τὸν μέγα δοῦκα τῆς Βλαδιμιρίας Γούριον ἢ Γεώργιον Β' ἐδῆσαν πᾶσαν τὴν χώραν καὶ ἐκυρίευσαν (1240) καὶ αὐτὴν τὴν Κιοσίαν. Ἐκτοτε δὲ ὅλοι οἱ 'Ρῶσσοι ἡγεμόνες ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Μογόλους χάνας, οἵτινες ἀνεγνώρισαν τὸν Ἱεροσλαῦον Β' ὡς μέγαν δοῦκα τῆς Βλαδιμιρίας.

Αἱ ἐν τῷ μέσῳ ὅλων τῶν ἐσωτερικῶν ταραχῶν γενόμεναι περὶ τὸν πολιτισμὸν πρόοδοι ἀνετράπησαν. Ἡ Μογολικὴ κυριαρχία ἐρρύθμισε πάντῃ ἄλλως τὰς σχέσεις. Ἡ ἰσχὺς τῶν μεγάλων δουκῶν, οἵτινες ἐπὶ πληρωμῇ ὠρισμένου φόρου ἐπροστατεῦντο ὑπὸ τῶν χάνων κατ' ἀπειθῶν ἡγεμόνων καὶ λαῶν, κῦζήθη ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἡγεμόνων. Οὗτοι ἐπεξέτειναν μάλιστα τὸ κράτος τῶν καὶ εἰς τοὺς Σουηδοὺς, Λιθουίους καὶ ἄλλους τῆς Βαλτικῆς παραλίας κατοίκους. Ἀλλὰ τὸ πολὺ πλῆθος, ἐξαιρουμένων τῶν πόλεων, διατελοῦν ὑπὸ βαρὺν δεσποτισμὸν ἔλαβεν ἕξεις δουλικάς, εἰς ἃς καὶ μέχρι τῆς σήμερον ὑπόκειται.

§ 876. **ΠΟΛΩΝΟΙ, Βολεσλαῦος, Μογόλοι, παλατῆνος (ἀρχιστράτηγος).** Τῆς Πολωνίας ὁ θρόνος μετὰ τὴν ἐξώσιν τοῦ Βολεσλαῦου Β' κατελήφθη (1081) ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Βλατισλαῦου Α', ὅστις ὅμως ὢν ἀδρανὴς καὶ ἄτολμος δὲν ἐδυνήθη νὰ παράσχῃ ἡσυχίαν καὶ τάξιν εἰς τὸ κράτος. Ὁ Βολεσλαῦος

Γ' (1102-1138) ὁ ἐπικληθεὶς ἀγκυλόστομος ὑπῆρξεν ἥρως κραταῖος. *Μοραυοί, Πομμεράνιοι, Βοημοί, Πρώσσοι* καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἑρρίκος Ε' ἐπέπεσον κατ' αὐτοῦ ἡρεθισμένοι ὑπὸ τοῦ ἑτεροθαλοῦς ἀδελφοῦ του δουκὸς τῆς Μασοβίας ζητοῦντος νὰ τὸν ὑποσκελίσῃ. Ἀλλ' ὁ Βολεσλαῦς ἐθριάμβευσε κατὰ πάντων καὶ τὸν ἀποστάτην ἐτιμώρησεν αὐστηρότατα. Ἐκτὸς μιᾶς δεινῆς ἥττης, ἣν ὑπέστη μαχόμενος πρὸς τοὺς Ῥώσσους καὶ Οὐγγρους, εἰς 47 μάχας ἀνεδείχθη νικητής. Εἰς τὴν Πομμερανίαν, τὴν ὁποίαν ὑπέταξεν ὡς Γερμανικὸν φέουδον, εἰσήγαγε τὸν Χριστιανισμόν. Ἀλλ' ἀφοῦ ἐδόξασε τὴν Πολωνίαν, ἐγένετο πάλιν αἷτιος τῆς δυστυχίας τῆς πράξας τὸ σύνθησις τῆς ἐποχῆς του λάθος τοῦ νὰ διαιρέσῃ τὸ κράτος μεταξὺ τῶν τεσσάρων αὐτοῦ υἱῶν, ἐξ ὧν ὁ πρεσβύτερος Βλατισλαῦς Β' ὡς ἄρχων τῆς Κρακοβίας ἔμελλε νὰ ἐξασκῇ τρόπον τινὰ τὴν ὑπερτάτην ἐπὶ τῶν λοιπῶν κυριαρχίαν. Ἀλλὰ τελευτήσαντος τοῦ πατρός, ὁ Βλατισλαῦς, καίτοι ἀπολαύων τῆς προστασίας τοῦ αὐτοκράτορος Κορράδου Γ', οὐτινος τὴν ἑτεροθαλὴ ἀδελφὴν εἶχε συζευχθῇ, ἐξεβλήθη ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του (1143)· εἰς δ' ἐκ τούτων Βολεσλαῦς Δ' ὁ οὐλόθριξ σφετερισθεὶς ἤδη τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν ἠναγκάσθη πρὸς ἐξασφάλισιν αὐτῆς νὰ αναγνωρίσῃ μὲν ὡς κυρίαρχὴν τὸν Φρειδερίκον Α' Βαρβαρόσσαν, νὰ παραχωρήσῃ δὲ εἰς τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ ἐκβληθέντος Βλατισλαοῦ τὴν ἄνω καὶ κάτω Σιλεσίαν, ἥτοι τὴν πρώτην εἰς τὸν Μεικισλαῦον καὶ τὴν δευτέραν εἰς τὸν Βολεσλαῦον τὸν ἐπονομαζόμενον μακρὸν ἢ ὑψηλόν. Ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν ἀδελφὸς Μιέσκοις Γ' ἀσθενὴς καὶ ἀνίκανος ὑπεχώρησε μετοῦ πολυ (1178) εἰς τὸν νεώτερον Κασιμίρον Β', ὅστις διὰ τῆς ἰσχύος καὶ συνέσεώς του ἐμνηστεύσατο εἰς τὸ κράτος ἐσωτερικὴν ἡσυχίαν καὶ ἐξωτερικὴν ἀσφάλειαν. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ (1194) τὸ ἀόριστον τῆς τοῦ θρόνου διαδοχῆς συνεπήγαγε μακρὸν ἐνίοτε μόνον διακοπτόμενον ἐμφύλιον πόλεμον καὶ οὗτος πάλιν τὴν κατακερμάτισιν τῆς Πολωνίας εἰς πολλὰς ἀδιαλείπτως πρὸς ἀλλήλας μαχομένας πολιτείας: *Μασοβίαν, Κουϊανίαν Σανδομιρίαν*, μεγάλην καὶ μικρὰν Πολωνίαν, κλ· εἰς τοιαύτην δ' εὐρισκομένης αὐτῆς κατάστασιν, ἐπῆλθεν ἡ τῶν Μογόλων ἐφοδος· καὶ ὁμοῦ οἱ βάρβαροι ἀπῆντησαν ἐνταῦθα γενναιοτέρων ἢ ἀλλοῦ που ἀντίστασιν. Καὶ ἠττήθησαν μὲν οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὴν ἐκ παρατάξεως μάχην, ἣν συνεκρότησαν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τὴν 9 Ἀπριλίου 1241 περὶ *Λιγνιτίαν* τῆς *Σιλεσίας*, ἀλλ' οἱ Μογόλοι ἔπαθον τοιαύτην ζημίαν, ὥστε μεταβαλόντες τὸν κατὰ τῆς Γερμανίας δρόμον ἠναγκάσθησαν νὰ τραπῶσιν εἰς *Μοραυίαν* καὶ *Οὐγγαρίαν* καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν ἀνατολήν.

Διὰ τῶν πολλῶν ἐσωτερικῶν πολέμων ἡ Πολωνικὴ μοναρχία ἔλαβε χαρακτῆρα ἐπὶ μᾶλλον ἀριστοκρατικώτερον, ἐνῷ οἱ κατὰ καιρὸν ἡγεμόνες ἐξηγόραζον διὰ πολυαρίθμων παραχωρήσεων τῶν κοσμικῶν μεγιστάνων τὴν ὑποστήριξιν· ἐχορήγουν εἰς τούτους ἐκτεταμέναις χώρας, τῶν ὁποίων οἱ μέχρι τοῦδε ἐλεύθεροι γαιοκτῆμονες ὑπετάσσοντο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν των, τὴν ἄδειαν τοῦ κτίζειν ὄχυρους πύργους, ἀτέλειαν καὶ ἄλλων δημοσίων χορηγιῶν ἀπαλλαγὴν, αἵτινες ἤδη ἐβάρυνον τὰς κατωτέρας τάξεις. Παρόμοια προνόμια ἐδόθησαν καὶ εἰς τοὺς ἐπισκόπους, ὥστε οἱ ἡγεμόνες κατήντησαν νὰ μὴ δύνανται ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως ἐκείνων τε καὶ τούτων νὰ ἐπιχειρῶσι πόλεμον ἢ νὰ νομοθετῶσι. Κατὰ πρῶτον ὁ Βλατισλαῦος Α' (1080) ἐδημιούργησε τὸ ἀξίωμα τοῦ παλατινοῦ (ἀρχιστρατήγου) λαβόντος τάχιστα ἰσχὺν μεγάλην, κατὰ δὲ τὴν ΙΓ' ἑκατονταετηρίδα καὶ οἱ μικρότεροι ἡγεμόνες εἰσήγαγον παλατινάτα.

§ 877. **ΒΟΗΜΟΙ, Βρατισλαῦος Β', Βλατισλαῦος Β', Οὐενσελαῦος Α', Ὁθωνόκαρος Β'.** Ἐν Βοημίᾳ, ἀφοῦ δύο αὐτῆς δοῦκες ὁ Βρατισλαῦος Β' καὶ ὁ Βλατισλαῦος Β' ἔλαβον προηγουμένως τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα ὑπὸ Γερμανῶν αὐτοκρατόρων· τοῦ Ἑρρίκου Δ' καὶ τοῦ Φρειδερίκου Βαρβαρόσσα, ὡς ἀμοιβὴν ἧς παρέσχον προσωπικῶς συνδρομῆς εἰς τὰς κατὰ τῆς Ἰταλίας αὐτῶν στρατείας, τέλος ὁ Ὁθωνόκαρος Α' ὠφελούμενος ἐκ τῆς ἐν Γερμανίᾳ ἐπικρατούσης περὶ θρόνου ἐριδος μεταξὺ Φιλίππου τοῦ Σουηθικοῦ καὶ Ὁθωνος τοῦ Σαξονικοῦ, κατώρθωσε νάναγρευθῇ πρῶτος κατὰ κληρονομίαν βασιλεὺς (1198). Μετὰ φρονίμου δὲ ὑπολογισμοῦ οὗτος, ὅτε εἶδε σαλεύουσιν τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ὁθωνος, ἀνεγνώρισεν ὡς αὐτοκράτορα τὸν Ὁενσταουφίδην Φρειδερίκον Β' καὶ ἐπεξέτεινε τῆς Βοημίας τὰ ὅρια νοτίως μέχρι τοῦ Ἰστρου ἀποπερατώνσας εὐτυχῶς τὸν ἐντεῦθεν προκληθέντα πόλεμον πρὸς τὸν δοῦκα τῆς Αὐστρίας. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ διάδοχος Οὐενσελαῦος Α' (1230) ἤρξε συνετῶς καὶ γενναίως ἐν χρόνοις δεινοῖς. Καὶ ἀπέτυχε μὲν τοῦ σκοποῦ τοῦ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Στυρίαν καὶ Αὐστρίαν, ἐξεναντίας δ' ἐδείχθη τῆς Βοημίας καὶ ἀπάσης τῆς Γερμανίας ὁ ἀντιλήπτωρ κατὰ τῶν Μογόλων, τοὺς ὁποίους κατετρόπωσε περὶ Γλατίαν (Glatz). Ἀλλὰ περὶ τὰ ἔσχατα τῆς βασιλείας του διέζησεν ἡμέρας λυπηράς. Εἰς τὰς ἐπαναληφθείσας κατὰ Στυρίας καὶ Αὐστρίας ἐπιχειρήσεις του εὗρεν ἀντικείμενον τὸν Φρειδερίκον Β'. Λαβὼν δὲ κατ' αὐτοῦ τὰ ὅπλα διήγειρε τὴν δυσαρέστησιν τῶν ὑποτελῶν, ἐξ ὧν πολλοὶ ἀποστάντες εἰλκυσαν εἰς τὴν συμμαχίαν των καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ὁθωνόκαρον, καὶ οὕτως ἐξεργάγη πόλεμος ἐμφύλιος μεταξὺ πατρὸς καὶ υἱοῦ. Καίπερ δὲ γενομένης ἐπειτα συνδιαλλαγῆς,

ἡ πικρὰ ὁμῶς ἀνάμνησις ἀναξίων παθημάτων ἐπετάχυνε τὸν θάνατον τοῦ πρώτου. Ὁ Ὁθωνόκαρος Β' ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον (1253-78) μετὰ στιβαρᾶς χειρὸς συνέστειλε τοὺς στασιώδεις ὑποτελεῖς, ὥρμησε μετὰ τινος σταυροφορικοῦ στρατοῦ συγκεκλιμένου ἐξ 60,000 ἀνδρῶν κατὰ τῶν Πρώσσων μέχρι τῆς Βαλτικῆς, ἵδρυσεν αὐτόθι τὴν *Καινιξ-βέργην* καὶ κατέλιπεν εἰς τοὺς Γερμανοὺς ἱππότας τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου. Ἀκολουθῶς διὰ πολέμων ἐπανειλημμένων προσεκτέσαστο *Αὐστρίαν, Στυρίαν, Καρινθίαν καὶ Κραϊναν*, ὥστε τὸ Βοημικὸν κράτος προσήγγισεν ἤδη διὰ τοῦ ἐνὸς ἄκρου εἰς τὴν Βαλτικὴν καὶ διὰ τοῦ ἄλλου εἰς τὴν Ἀδριατικὴν. Τελευταῖον δέ, ἐπειδὴ οἱ Οὐγγροὶ ἠθέλησαν νὰ ὑποστηρίξωσι τὰς ἀξιώσεις ἐνὸς ἀδελφοῦ τοῦ ἀποδιώσαντος δουκὸς τῆς Καρινθίας, ἐνέβαλεν ἐχθρικῶς εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, παρητήθη ὁμῶς τὸν πόλεμον, ἅμα ἔμαθεν ὅτι τὸ δις αὐτῷ προσενεχθὲν καὶ ἀποκρουσθὲν στέμμα τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας ἐδόθη εἰς τὸν κόμισα *Ῥοδόλφον τὸν Ἀψοβουργικόν*.

§ 878. **ΟΥΓΓΡΟΙ, Κολομάνος, Ἀνδρέας Β', Βέλος Δ'.** Ἡ Οὐγγαρία διατελεῖ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐτι ὑπὸ τὴν Ἀρπαδικὴν δυναστείαν. Τὸν Λαδίσλαον διεδέχθη ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Κολομάνος (1096-1114) ὅστις ἤγαγεν εἰς πέρας τὴν καθυπόταξιν τῆς Κροατίας, ἐκυρίευσεν τὴν Δαλματίαν (1103-1105 καὶ διὰ νόμων προσφύρων ἐρρύθμισε τὰ περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν πειθαρχίαν καὶ τὰ δικαστήρια. Τὴν ἱστορίαν τῆς Οὐγγαρίας ἐπὶ τῶν οὐ πολλοῦ λόγου ἀξίων διαδόχων τοῦ πληροῦσι κατὰ τὸ πλεῖστον ἔριδες περὶ τὸν θρόνον καὶ ἐσωτερικαὶ ταραχαί, πόλεμοι πρὸς τοὺς Ῥώσους ἤγεμόνας, πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ πρὸς τοὺς Ἑνετοὺς ἕνεκα τῆς Δαλματίας. Ἀλλὰ μετὰ τούτων περὶ τὰ μέσα τῆς 12^{ης} ἑκατονταετηρίδος ἐπέδωκαν ἢ τε γεωργία καὶ ἢ μεταλλουργία διὰ Γερμανῶν καὶ Βέλγων ἐποίκων, οἵτινες οὐκ ὀλίγων προνομίων μετασχόντες ἐγκατέστησαν ἰδίως ἐν τῇ *Τρανσυλβανίᾳ*. Ὁ Ἀνδρέας Β' (1205-1235), ὅστις τῷ 1217 ἐστράτευσεν εἰς Παλαιστίνην, ἐλαττώσας τὸ ἤδη ἱκανῶς ἐπὶ τῶν προλαβούσων ταραχῶν ταπεινωθὲν βασιλικὸν ἀξίωμα ἐτι μᾶλλον διὰ τῆς ἀσθενείας καὶ σπατάλης του, ἠναγκάσθη τῷ 1222 νὰ παραχωρήσῃ πολλὰ εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν διὰ τοῦ οὕτω λεγομένου χρυσοῦ προνομίου ἢ χρυσοβούλλου. Ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Βέλου Δ' (1235-1270) ἡ χώρα ὑπέστη τὰ πάνδεινα ἐκ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν *Μογόλων*. Οὐχ ἥττον ὁ ἄξιος οὗτος βασιλεὺς ἐπεμελήθη μετὰ ζήλου νάνορθώσῃ πάλιν τὸ κράτος βοηθῶν τὴν ἐγκατοίκισιν Γερμανῶν καὶ Σλαβῶν, προστατεύων τὰς πόλεις καὶ ἐνισχύων τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα. Μετὰ τοῦ Ἀνδρέου Γ' (1290-1301), ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποῦο.

ἡ Οὐγγαρία διαταράχθη ἐκ νέου, ἐξέλιπε τὸ ἐξ ἀρρενογονίας Ἀρπάδιον γένος.

Τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέου Β' παραχωρηθὲν χρυσόβουλλον ἠγγυᾶτο τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν τοῦ μὴ δικαστικῶς ἐξελεγχθέντος ἐνόχου, τὴν ἀτέλειαν τῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας, τὸ ἀπαρabiαστον αὐτῆς καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἀντιστάσεως καθ' ἣν περίπτωσιν ὁ βασιλεὺς ἤθελε προσβάλῃ τὰ ἄρθρα ταῦτα. Δι' ἰδιαίτερου δὲ βασιλικοῦ διατάγματος ὁ κλῆρος ἀπηλλάχθη τῆς κοσμικῆς δικαιοδοσίας καὶ παντὸς φόρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΑ'.

ΡΩΣΣΟΙ, ΠΟΛΩΝΟΙ, ΟΥΓΓΡΟΙ ΚΑΙ ΒΟΗΜΟΙ (1270 1526).

§ 879. **ΡΩΣΣΟΙ.** Ἡ Ῥωσσία διετέλει ἐτι, ἔνεκα τῆς διχονοίας τῶν ἡγεμόνων αὐτῆς, ὑπὸ τὸν βαρὺν καὶ αἰσχυρὸν ζυγὸν τῶν Μογόλων τῆς λεγομένης χρυσῆς φυλῆς ἢ τοῦ Καπτσίακ' ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν δὲ αὐτῆς διχονοιῶν ὠρελούμενοι οἱ Λιθουανοὶ κατέλαβον τὴν ἀρχαίαν μητρόπολιν, τὸ Κίεθον, καὶ ἐπειδὴ συγχρόνως ἀπεσπάρθη καὶ ἡ πρὸς τὰ Γερμανικὰ ἤθη κλίνουσα Νοβογοροδία, ἐντεῦθεν ὁ μέγας δούξ Ἰβάνος Β' (1328-1340) ἠναγκάσθη νὰ μεταστήσῃ τὴν καθέδραν τοῦ ἀπὸ τῆς Βλαδιμιρίας εἰς Μόσχαν, τὴν ὁποίαν ἐκαλλώπισε καὶ ὠχύρωσε διὰ τῆς ἀκολούθως περιφήμου καταστάσεως ἀκροπόλεως τοῦ Κρεμλίνου. Οὗτος δὲ ἦν ὁ πρῶτος, ὅστις ὑποτάξας εἰς τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ τοὺς ἡγεμόνας τῶν ἀρχαίων Βλαδιμιρικῶν φεούδων ἐσπούδασε νάνεγείρῃ τὴν τεταπεινωμένην Ῥωσσίαν. Ὁ υἱὸς τοῦ Συμεὼν ὁ ἀλαζὼν (1340-1353) ὠνομάσθη κατὰ πρῶτον μέγας δούξ τῆς Ῥωσσίας· ὁ δ' ἐγγονὸς τοῦ Δημήτριος (1363-1489) διὰ τινος λαμπρᾶς παρὰ τὸν Τάναϊν κατὰ τῶν Μογόλων νίκης (1380) τὸ ἐπώνυμον τοῦ Ταταῦτου (Δόνσκη). Ἀλλὰ μετὰ δύο πάλιν ἔτη ἐπελθόντων ἐξαίφνης τῶν βαρβάρων ὑπὸ τὸν χάνην Τοκταμίαν, ἐδιείσθη νὰ ἀναγνωρίσῃ ἐκ νέου τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν. Ὅθεν ἡ κατάστασις τῆς ἐξαρτήσεως ἐξηκολούθησεν, ἕως οὗ ὁ Ταμερλᾶνος ἀπὸ τῆς Ἀσίας ὁρμώμενος ἐπέπεσε μετὰ τῶν νικηφόρων αὐτοῦ σιφῶν καὶ κατὰ τῆς Ῥωσσίας καὶ οὐ μόνον τοὺς μεγάλους δούκας Βασίλειον Β' καὶ Βασίλειον Γ' ἐπίεσε δεινῶς, ἀλλὰ καὶ τοὺς Μογόλους αὐτοὺς κατέθραυσεν, ὥστε διαλυθείσης τῆς δυνάμεως τοῦ μεγάλου χάνου τοῦ Καπτσίακ, ἐσχηματίσθησαν διάφορα ἀνεξάρτητα χανάτα, οἷον τὸ τῆς Κριμαίας, τοῦ Κασανίου, τὸ τοῦ Ἀστραχανίου κτλ. καὶ τοιοῦτοτρόπως προπα-

ρεσκευάσθη· καὶ προητοιμάσθη ἡ ἀπὸ τοῦ ξένου ζυγοῦ ἀπαλλαγὴ τῆς Ῥωσσίας. Ὁ Ἰβάνος Γ' Βασιλειάδης (1462-1505) κατὰ τὸ 1469 ἔτος ἤδη κατέστησεν ὑπόφορον τὸ χανᾶτον τοῦ Κασανίου καὶ ἀφοῦ κατώρθωσε νὰ ταπεινώσῃ καὶ καθυποτάξῃ τὴν ὑπερήφανον διὰ τὰ πλοῦτη της Νοβογοροδίαν, τέλος ἐν τῇ πεποιθήσει τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως καὶ κατὰ προτροπὴν, ὡς λέγεται, τῆς συζύγου του Σοφίας θυγατρὸς τοῦ Θωμᾶ Παλαιολόγου ἀδελφοῦ τοῦ τελευταίου Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος, ἀνέτρεψε τὸ Καπτσιακικὸν χανᾶτον (1480), εἰς τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦ 1476 ἐτέλει φόρον, καὶ οὕτως ἐγένετο ὁ ἐλευθερωτὴς τῆς Ῥωσσίας, ἥτις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης συγκατετάχθη εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς πολιτείας. Μετὰ τὰ κατορθώματα δὲ ταῦτα ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ « ἐλέφθ θεοῦ μεγάλου δουκὸς καὶ αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν » καὶ εἰς τὰ σύμβολα αὐτοῦ προσέθετο πρὸς ἐνδειξιν τῆς μετὰ τῆς Βυζαντινῆς αὐλῆς συγγενείας του τὸν δικέφαλον αἰτόν. Οὐ μόνον δὲ μαχητὴς κραταῖος καὶ εὐτυχὴς πρὸς τὰ ἔξω, ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικῶς ἡγεμὼν ἄριστος ἀνεδείχθη φροντίσας διὰ τῆς προσκλήσεως ξένων τεχνιτῶν, ἀρχιτεκτόνων καὶ χειρωνακτικῶν περὶ καλλωπισμοῦ τῆς Μόσχας· καὶ περὶ ἀναγέρσεως πολλῶν πόλεων καὶ ὀχυρωμάτων· βελτιώσας τὴν νομοθεσίαν διὰ πολλῶν νέων ὠφελίμων διατάξεων καὶ ἰδίως διὰ τῆς μετριοτήτος τῶν μέχρι τοῦδε σκληροτάτων ποινῶν· ὀργανίσας τὸ στρατιωτικὸν κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν τρόπον· καὶ τέλος ἐπιτρέψας ἐλευθέραν εἰσδὸν εἰς τὰ Εὐρωπαϊκὰ ἤθη. Ἐπὶ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Βασιλείου Δ' (1505) ἀπεπειράθησαν μὲν οἱ Τάταροι τοῦ Κασανίου νέον πόλεμον, πρὸς δὲ τούτοις καὶ οἱ τῆς Κριμαίας κατὰ παρακίνησιν τῶν Πολωνῶν, ἀλλ' ἡ Ῥωσσία οὕσα ἤδη ἱκανῶς ἰσχυρά δὲν ἐδύνατο νὰ φοβηθῇ τοιαύτας ἀσθενεῖς κινήσεις. Ὁ Βασίλειος δὲ οὗτος ὑπέταξε καὶ τὴν τελευταίαν ἀνεξάρτητον ἡγεμονίαν, τὴν Σμολένσκην, καὶ τὴν διὰ τοῦ ἐμπορίου κραταιὰν ἐλευθέραν πόλιν Πλεσκοβίαν.

Μογολοκρατία. Ἄλλ' ἡ Μογολοκρατία ἐν τῇ Ῥωσσίᾳ εἶχεν ὀλεθριώτατα ἀποτελέσματα ὡς πρὸς τὴν ῥύθμισιν τῶν ἠθῶν, ὥστε πολλὰ ἐλαττώματα, ἐπικρατοῦντα καὶ νῦν ἔτι αὐτόθι ἔλκουσι πιθανῶς ἐκ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὴν ἀρχὴν των. Ἡ τῶν ἡγεμόνων ἐξουσία ἦτο ὅχι ὀλιγώτερον τῆς τῶν Μογόλων δεσποτική. Ὁ μέγας δούξ ἐθεωρεῖτο ὡς ἀρχαιότερος ἀδελφὸς τῶν λοιπῶν ἡγεμόνων, ἀλλὰ μόνον διὰ μείζονος δυνάμεως ἐδύνατο νὰ τοῦς καταναγκάζῃ εἰς ὑποταγὴν. Οἱ βοϊᾶροι ἀπετέλουν, οὕτως εἰπεῖν, τὸ μυστικὸν αὐτοῦ συμβούλιον· οἱ εὐγενεῖς ἦσαν κάτοχοι ὅλων σχεδὸν τῶν ἀγρῶν. Οἱ κληρικοὶ καὶ τὰ μοναστήρια, τῶν ὁποίων ἐν γένει οἱ Μογόλοι ἐφείδοντο, ἔλαβον ἐξαρ-

χῆς ἱκανὴν δύναμιν. Ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν ὁ πατριάρχης τοῦ Κιόβου μετέθετο κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα τὴν ἔδραν του τὸ πρῶτον μὲν εἰς Βλαδιμιρίαν, ἔπειτα δὲ ὁμοῦ μετὰ τοῦ μεγάλου δουκὸς εἰς Μόσχαν. Οἱ χωρικοὶ ἦσαν δουλοπάροικοι, ἤτοι προσκολλημένοι εἰς τὰ ἀκίνητα κτηματα καὶ ὑπεχρεοῦντο εἰς τραχεῖας ἀγγαρεῖας. Οἱ τῶν πόλεων κάτοικοι ἀπέβαλον τὰ πρῶτα αὐτῶν δικαιώματα καὶ ἐθεωροῦντο ἐν γένει ὡς ἰδιοκτησίᾳ τῶν ἡγεμόνων.

§ 880. **ΠΟΛΩΝΟΙ, Λαδισλῶς, Κασιμίρος ὁ μέγας, δυναστεία Ἰαγγελώνων, Λαδισλῶς Β'.** Ἡ Πολωνία μετὰ πολλὰς ἐσωτερικὰς ταραχὰς καὶ τὴν ἀπόρροδον τῆς Μογολικῆς ἐφόδου (1309) ἠνώθη ὑπὸ τοῦ Λαδισλάου Λοκιετέκου, ὅστις ἔλαβε πανδήμως τὸ στέμμα ἐν Κρακοβίᾳ καὶ ἐδείχθη ἡγεμὼν δραστήριος, συνετὸς καὶ περὶ τὰ πολεμικὰ ἐπιτήδειος. Τοῦτον δὲ ὑπερέβαλε πολὺ ὁ υἱὸς του Κασιμίρος ὁ μέγας (1333-1370), διότι οὐ μόνον ἤγαγεν εἰς πέρας τὸ ὑπὸ τοῦ πατρὸς του ἀρξάμενον ἔργον, ἀλλὰ καὶ ἀποκαταστήσας τὴν εἰρήνην μετὰ τῶν ὁμόρων ἐπικρατειῶν καὶ ἀρκεσθεὶς εἰς μόνην τὴν κατάκτησιν τῆς Γαλικίας καὶ τὴν ἀναγνώρισιν του ὡς κυριάρχου τῆς Μασοβίας ἐπέδωκε ὅλως εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς εὐδαιμονίας τοῦ βασιλείου του. Οὗτος ἔδωκε τοὺς πρῶτους γραπτοὺς νόμους καὶ δι' αὐτῶν ἔθετο ὅρια εἰς τὴν μέχρι τοῦδε αὐθαίρεσίαν τῶν δικαστῶν· ἐπροστάτευσεν τοὺς χωρικοὺς κατὰ τῶν καταπίεσεων τῶν εὐγενῶν, ὅθεν ἔλαβεν ὑπὸ τοῦτων τὸ χλευαστικὸν μὲν, ἐντιμὸν δὲ ἐπώνυμον τοῦ τῶν χωρικῶν βασιλέως. Ἐπὶ λιμοῦ τινος ἰσχυροῦ ἐφάνη ὁ σωτὴρ τοῦ λαοῦ του καὶ ἐζήτησε διὰ καταβολῆς πόλεων νὰ ἐξυψώσῃ τὸν πολιτισμὸν, καίτοι κατὰ τοῦτο δὲν ἐπέτυχεν πολὺ, καθόσον αἱ πόλεις ἐν Πολωνίᾳ οὐδέποτε ἀπέκτησαν μεγάλην σημασίαν. Ὅ,τι δὲ ἐξ ὧν ἔπραξεν ἀπέβη ἥττον ὠφέλιμον εἰς τὴν Πολωνίαν ὑπῆρξεν ἡ μεταθίβασις τοῦ στέμματος, διότι μετ' αὐτοῦ ἔπαυσεν ἡ ἐξ ἀρρενογονίας Πιαστικῆς δυναστείας εἰς τὸν ἀνεψιὸν του τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας Λουδοβίκου (1370-1380), τοῦ ὁποῦ διαμένοντος ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ ἡ ἰσχὺς τῆς Πολωνικῆς ἀριστοκρατίας κατέστη ὑπερβολικὴ. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ αὐτοῦ ἀνεγνωρίσθη ἡ νεώτερα θυγάτηρ του Ἐδουίγια ὡς βασιλὶς τῆς Πολωνίας, καὶ τῷ 1386 συνεζεύχθη τὸν μέγαν δούκα τῆς Λιθουανίας Ἰαγγέλλωνα, μετονομασθέντα, ἀφοῦ ἔλαβε τὸ βάπτισμα μετὰ παντὸς τοῦ βαρβάρου λαοῦ του, Λαδισλάου Β'. Ὑπὸ τὴν νέαν δὲ ταύτην δυναστείαν, τὴν Ἰαγγελωνικὴν, ἡ Πολωνία ἐνωθεῖσα μετὰ τῆς Λιθουανίας καὶ προσκτησαμένη τὴν Οὐολωνίαν ἀπέβη κράτος ἰσχυρότατον καὶ ἐπιφοδὸν εἰς τὰ ὅμορα ἔθνη. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον προήχθη καὶ τὸ Τευτονι-

κὸν τάγμα ἐν Πρωσσίᾳ εἰς τὴν μεγίστην αὐτοῦ ἀκμὴν. Δι' εὐτυχῶν ὀπλῶν καὶ ἀγορᾶς, διὰ τῆς βοηθείας πολλῶν πολλαχόθεν ἀνδρείων σταυροφόρων καὶ τῆς ἐπωφελείας τῆς τῶν βαρβάρων γειτόνων καταστάσεως ἐξέτεινεν, ἀφοῦ μάλιστα ἠνώθη καὶ μετὰ τοῦ ἐν Λειθονίᾳ τάγματος τῶν *Ξιφιδέλφων*, τὴν ἐπικράτειαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ὀρίων τῆς *Νεομαρκίας* καὶ μικρᾶς *Πομμερανίας* κατὰ μῆκος ὅλης τῆς παραλίας τῆς Βαλτικῆς μέχρι *Νάρβας* καὶ *Ρευάλης*. Ἐν τοιαύτῃ δὲ ὄντος καταστάσει, ὁ εἰκοστὸς τέταρτος ἀρχιμάντιστρος αὐτοῦ *Οὐλερῆχος Ἰουγγίγγερος* ἐτόλμησε νὰ παραταχθῇ εἰς μάχην κατὰ τοῦ εἰρημένου *Ἰαγέλλωνος* ἢ *Λαδισλαοῦ*, ἀλλ' ἡττήθη περὶ *Ταννεμβέργην* (1410) ἡτταν τελείαν, μεθ' ἣν τὸ τάγμα διέσωσε μὲν πλὴν τῆς *Σαμογιτίας*, τὰς λοιπὰς αὐτοῦ κτήσεις ἐξέπεσεν ὅμως τῆς πρώτης δυνάμεώς του. Ὁ δὲ *Ἰαγέλλων*, εἰκαὶ ἕνεκα τῶν κατορθωμάτων του ἐκτῆσατο μέγα παρὰ *Πολωνοῖς* ἀξίωμα, οὐδὲν ἦττον πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς εἰς τὸν θρόνον διαδοχῆς τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ τοῦ *Λαδισλαοῦ* ἠναγκάσθη νὰ γοράσῃ τὰς ψήφους τῶν εὐγενῶν διὰ νέων παραχωρήσεων. Ὁ *Λαδισλαός* δὲ οὗτος εἶνε ὁ ἀτυχὴς ἐκεῖνος βασιλεὺς, ὅστις περιάψας εἰς τὴν κεφαλὴν του πρὸς τῷ *Πολωνικῷ* καὶ τῷ *Οὐγγρικῷ* στέμμα ἐπεσεν εἰκοσαετῆς μόλις τὴν ἡλικίαν ἐν τῇ περὶ *Βάρναν* πρὸς τὸν σουλτάνον *Μουράτ* συγκροτηθείσῃ μάχῃ (1444). Ὁ νεώτερος δὲ τοῦ *Ἰαγέλλωνος* υἱὸς *Κασιμίρος Δ'* περιορισθεὶς τὸ πρῶτον εἰς τὴν πατρικὴν ἡγεμονίαν κατ' ἐπίμονον τῶν *Πολωνῶν* πρόσκλησιν ἐδέχθη ἀκολούθως τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα. Ἐπὶ τῆς βασιλείας δὲ αὐτοῦ (1447-1492) τὸ *Τευτονικὸν* τάγμα ὑπέστη τὴν τελευταίαν καὶ ἀνεπανόρθωτον πληγὴν ἀναγκασθὲν μετὰ δωδεκαετῆ αἱματηρὴν καὶ πολυδάπανον ἀγῶνα (1454-1466) νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν *Πολωνίαν* διὰ τῆς ἐν *Θῶρνη* συνομολογηθείσης εἰρήνης τὰς ἐμπορικωτέρας καὶ ὀλβιωτέρας τῆς ἐπικρατείας του πόλεις: *Κούλμην*, *Μαριάπολιν*, *Δάνζιγον*, *Ἐλβίγγην*, μικρὰν *Πομμερανίαν* κλ. ὡς πρὸς δὲ τὰς ἐτι ὑπολειφθῆσας αὐτῷ κτήσεις νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν ἐκείνης. Ὁ *Κασιμίρος* ἀποθανὼν κατέλιπε τέσσαρας υἱούς, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρεσβύτερος *Λαδισλαός* ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς *Βοημίας* καὶ *Οὐγγαρίας*, οἱ δὲ τρεῖς ἄλλοι: *Ἀλβέρτος*, *Ἀλέξανδρος* καὶ *Συγεμούνδος* τὸν διεδέχθησαν ἀλλεπαλλήλως ἐν *Πολωνίᾳ*. Ἄλλ' ὁ τελευταῖος μόνον (1506) διεκρίθη διὰ τῶν εὐτυχῶν αὐτοῦ πρὸς τὰ ὅμορα ἀνατολικά ἔθνη, *Τατάρους* καὶ *Μολδαυούς*, πολέμων του καὶ διὰ τῆς ἐμφρονος διοικήσεώς του, ἥτις ἀνῶρθεσε πολλὰς τοῦ κράτους του ἐλλείψεις.

Ὁ *Λαδισλαός* *Λοκιέτεκος* ἐζήτησε μὲν διὰ τῆς προαγωγῆς τῶν κατωτέρων εὐγενῶν νὰ ἐλαττώσῃ τὴν δύναμιν τῶν μεγιστάνων, ἀλλὰ

διὰ τοῦ μέτρου τούτου ἐστηρίχθη ὁμοῦ καὶ τὸ μέγα ἀξίωμα τῆς ἀριστοκρατίας ἐν γένει, καὶ προσέτι ἡ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ ξένων, ἰδίως Γερμανῶν, συνισταμένη τάξις τῶν πολιτῶν ἀπεκλείσθη συνήθως ἀπὸ τῶν κοινῶν συνόδων. Ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς δὲ ἤδη Λουδοβίκου τοῦ μεγάλου ὡς διαδόχου τοῦ θρόνου τὸ στέμμα ἀπέβη κατὰ μικρὸν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον αἰρετόν. Κατ' ἀκολουθίαν τούτου ὁ Κασιμίρος ἠναγκάσθη νὰ συμμερισθῇ τὸ περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης δικαίωμα μετὰ τῆς κοινῆς συνόδου, καὶ ὁ Λουδοβίκος ἐφεξῆς (1355) νὰ συναίνεσθαι ὥστε νὰ μὴ εἰσπράττωνται ἄλλοι παρὰ τοὺς μέχρι τοῦδε συνήθεις φόρους, οἱ εὐγενεῖς νὰ μὴ ὑποχρεῶνται νὰκολουθῶσιν ἰδίᾳ δαπάνῃ τὸν βασιλέα στρατεύοντα καὶ εἰς αὐτοὺς μόνον νὰ διανέμονται τὰ χρεύοντα φέουδα. Ὁ Λαδισλαὸς Β' Ἰαγγέλλων ἐξηγόρασεν, ὡς εἴρηται, ἀπὸ τῶν εὐγενῶν διὰ παραχωρήσεων τὴν εἰς τὸν θρόνον διαδοχὴν τοῦ υἱοῦ του. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐνάρξεως τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος καὶ ἰδίως ἀπὸ τῶν πρὸς τὸ Τευτονικὸν τάγμα πολέμων, ἐπειδὴ αἱ αὐξηθεῖσαι χρεῖαι τοῦ κράτους κατέστησαν ἀναγκαίαν τὴν σύγκλησιν συνεχῶν συνόδων πρὸς ἐξέυρεσιν πόρων καὶ πληρωμὴν τῶν χρεῶν, ἀπέβη σύνηθες τὸ νὰ πέμπῃ πᾶσα βοεβοδιά ἢ κομιτεία, ὡσάκις οἱ εὐγενεῖς δὲν ᾔθελον νὰ ἐμφανισθῶσιν αὐτοπροσώπως, πλείονας ἀπεσταλμένους, οἵτινες παριστῶντες τοὺς εὐγενεῖς τοῦ ὅλου ἐκείνου τμήματος ἐθεωροῦντο ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους, καθότι ἐν Πολωνίᾳ ἔσχευε τὸ ἀξίωμα ὅτι μόνον ὁ εὐγενὴς ἦτο πολίτης. Οὗτοι δὲ συνερχόμενοι εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιψηφίζωσι φόρους καὶ νὰ βουλευώμενται περὶ πάντων τῶν κοινῶν πραγμάτων μετὰ τῶν βασιλικῶν ὑπουργῶν, βοεβοδῶν καὶ τῶν ἀνωτέρων κληρικῶν. Παλαιότερον δὲ καθιερώθη νόμος, κατὰ τὸν ὅποιον ὁ βασιλεὺς δὲν ἐδύνατο ἄνευ τῆς συναίνεσεως τῶν ἀντιπροσώπων νὰ εἰσαγάγῃ ἢ νὰ ἐπιχειρήσῃ τι οὐδὲ νὰ ἐπιφέρῃ μεταβολὴν τινὰ εἰς τὸ πολίτευμα. Τὸ μέγα δὲ τῆς Πολωνίας δυστύχημα ἦτο ἡ ἑλλειψὶς πόλεων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐδύνατο νὰ μορφωθῇ τρίτη τις τάξις, ἡ τῶν πολιτῶν· διότι μόνον δι' αὐτῆς πανταχοῦ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης οἱ βασιλεῖς ἐδυνήθησαν νὰ χαλινώσωσι τὴν ἀριστοκρατίαν ἢ νὰ μετριάσωσι τὴν ὑπερβολικὴν δύναμιν αὐτῆς. Ἡ αὐτὴ δὲ ἑλλειψὶς ὑπῆρξεν ὡσαύτως ἡ κυρίᾳ αἰτία, δι' ἣν οὐδέποτε ἐν Πολωνίᾳ ἤκμασεν ἡ βιομηχανία, τὰ προϊόντα τῆς καρποφορωτάτης χώρας ἐξήγοντο ἀκατέργαστα, τὸ δὲ ἐμπόριον καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα ἔμειναν εἰς χεῖρας τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὸ Πολωνικὸν ἔθνος ἀπέβη κατώτερον ὅλων τῶν ἄλλων ἔθνων κατὰ τε τὴν ἐπιστημονικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὰς λοιπὰς κοινωνικὰς διατάξεις, ὥστε οὔτε τακτικὸν οἰκονομικὸν σύστημα οὔτε καλῶς συντεταγμένος στρατὸς ἐδυνήθη νὰ μορφωθῇ.

§ 881. **ΟΥΓΓΡΟΙ ΑΠΟ ΟΥΕΝΣΕΛΑΟΥ ΜΕΧΡΙ ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΥ.** Ἡ Ούγγαρία ἔπαθε κατὰ τοῦ χρόνου τούτου πολὺ σφοδρότερον ἢ ἡ Πολωνία κλονισμὸν ὡς ἐκ τῶν περὶ θρόνου ἀναφυσιστῶν ἐρίδων. Ἐξαλειφθείσης δηλονότι μετὰ τοῦ Ἀνδρέου Γ' τῆς Ἀρπαδικῆς δυναστείας (1301) ἐνεφανίσθησαν συγχρόνως τρεῖς ὑποψήφιοι εἰς τὴν διαδοχὴν: ὁ βασιλόπαις τῆς Βοημίας Ούενσελάος, ὁ δούξ τῆς κάτω Βαυαρίας Ὅθων καὶ ὁ ἐκ τοῦ Ἀνδεγαυικοῦ τῆς Νεαπόλεως οἴκου καταγόμενος Κάρολος Ῥόμπερτος, ὅλοι εἰς μητρικὰ δικαιώματα τὴν ἀπαίτησίν των στηρίζοντες. Ὁ ἀγὼν μεταξὺ αὐτῶν διήρκεσεν ἑπτὰ ἔτη, ἕως οὗ ὁ Ῥόμπερτος διὰ τῆς ὑποστηρίξεως μάλιστα τοῦ πάπα Κλήμεντος Ε' ὑπερίσχυσεν, ἄρξας ἐνδόξεως καὶ εὐτυχῶς καὶ καταλιπὼν θρόνον ἐξησφαλισμένον εἰς τὸν υἱόν του Λουδοβίκον τὸν ἐπικαλούμενον μέγαν (1342-1382), ἐπὶ τοῦ ὁποίου διακεκριμένου ἐπίσης καὶ ὡς κράτερός μαχητοῦ καὶ ὡς ἀρίστου κυβερνήτου ἡ Ούγγαρία προήχθη εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἐξωτερικῆς ἰσχύος καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἀναπτύξεως. Αἱ κατὰ τῆς Νεαπόλεως ἐκστρατεῖαι αὐτοῦ, δι' ὧν ἐξεδικήθη τὴν δολοφονίαν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀνδρέου μεταξὺ ἄλλων εἶχον ἀποτελέσματα ἐπωφελέστατα ὡς πρὸς τὸν πολιτισμὸν τοῦ κράτους του· διότι οἱ μὲν Οὔγγροι συνωκειώθησαν μετὰ τὰ ἡμερώτερα ἦθ' τῆς Ἰταλίας, αὐτὸς δ' ἔλαβεν ἐντεῦθεν ἀφορμὴν νὰ εἰσαγάγῃ εἰς ἐκεῖνο πολλὰς βελτιώσεις περὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς χώρας ἰδίως διὰ τῶν περὶ Τοκαῦαν ἀμπελοφυτειῶν, περὶ τὰς ἀστικὰς διατάξεις, περὶ τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν. Ἐπειδὴ δὲ ἀκολούθως ἀπὸ μὲν τῶν Ἑνετῶν ἀφῆρσε τὴν Δαλματίαν, ἡ δὲ Μολδοβλαχία, ἡ Βουλγαρία, ἡ Σερβία καὶ ἡ Βοσνία τοῦτο μὲν ἐκοῦσαι, τοῦτο δὲ ἀναγκασθεῖσαι τὸν ἀνεγνώρισαν ὡς κυριάρχην, συγχρόνως δὲ καὶ ἡ Πολωνία προσήνεγκεν αὐτῷ τὸ βασιλικὸν στέμμα, ἐντεῦθεν τὸ κράτος αὐτοῦ ἔλαβε μεγίστην αὐξησιν ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου πόντου καὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Οὐίστοῦλα ἐκτεινόμενον. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Λουδοβίκου ἀνεγνωρίσθη ὡς διάδοχος αὐτοῦ ἡ πρεσβυτέρα θυγάτηρ του Μαρία, ἣτις μετετίθασε τῷ 1387 τὰ δικαιώματα αὐτῆς εἰς τὸν σύζυγόν της Σιγεμοῦνδον τὸν Λουξεμβουργικὸν καὶ μετέπειτα αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας. Ἀλλ' ὁ Σιγεμοῦνδος, ἀφ' οὗ πολεμῶν πρὸς τοὺς Τούρκους ἔπαθε τὴν περὶ Νικόπολιν ἥτταν (1396), ἀπέθαλε δι' αὐτῆς πᾶσαν παρὰ τοῖς Οὔγγροις ἐπὶ ὀλῆψιν· ἄλλως τε δὲ διὰ τῆς μεγάλης αὐστηρότητός του διήγειρε τοιαύτην δυσἀρέστησιν, ὥστε οἱ δυσηρεστημένοι τὸν συνέλαβον αἰχμάλωτον (1401) καὶ ὕψωσαν ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως Λαδισλαῶν, ὅστις ὁμῶς

βραχὺν μόνον χρόνον ἐδυνήθη νὰ διατηρηθῇ. Διαρκοῦντος τοῦ Οὐσσι-
 τικοῦ πολέμου, ὅστις ἀπῆσχόλησε τὸν Σιγεμουῖνδον ὡς αὐτοκράτορα,
 οἱ Ἑνετοὶ εὗρον τὴν εὐκαιρίαν νάνακτῇσωσι τὴν Δαλματίαν. Μετὰ
 τὸν θάνατον δὲ αὐτοῦ ἡ ἐξουσία περιῆλθεν εἰς τὸν τῆς θυγατρὸς του
 Ἑλισάβετ σύζυγον Ἀλβρέχτον τὸν Αὐστριακὸν (1437) καὶ τού-
 του μετὰ δύο ἔτη ἀποβιώσαντος εἰς τὸν Λαδισλάον Γ' βασιλέα τῆς
 Πολωνίας τὸν περὶ Βάρναν ἡττηθέντα καὶ φονευθέντα. Ἐπὶ τοῦ
 ὁμωνύμου δὲ διαδόχου τοῦ τελευταίου ὀψιγενοῦς τινος υἱοῦ τοῦ Ἀλ-
 βρέχτου ἀναλαβὼν ὡς ἐπίτροπος τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως ὁ ἡρωϊ-
 κὸς Οὐνιάδης βοεβόδας τῆς Τρανσυλθανίας ἐπολέμησε κατὰ πρῶ-
 τον εὐτυχῶς καὶ ἐνδόξως πρὸς τοὺς ἀλκίμους Ὀθωμανοίς. Ἀλλ' ἅμα
 ἀποθανόντος αὐτοῦ (1456) ὁ ἀγνώμων καὶ δόσιπτος βασιλεὺς ἐπε-
 χείρησε σφοδρὸν κατὰ τῆς γενεᾶς αὐτοῦ διωγμὸν, καὶ βεβαίως ἤθελε
 τὴν ἀφανίσαι ἐὰν κατὰ τὸ προσεχές ἤδη ἔτος θεία δίκη δὲν ἔκοπτε
 τὸ νῆμα τῆς ζωῆς του (1457). Τότε δὲ τὸ Οὐγγρικὸν ἔθνος ἤγαγεν
 ἀπὸ τῆς εἰρκτῆς εἰς τὸν θρόνον τὸν ῥωμαλέον τοῦ Οὐνιάδου υἱὸν *Ματ-
 θαίου Κορουῖνον*, ὅστις ἐπὶ τῆς τριάκοντα καὶ δύο ἔτη (1458-1490)
 διαρκεσάσης ἐνδόξου βασιλείας του ἐδείχθη ἄξιος Στεφάνου τοῦ ὁσίου
 καὶ Λουδοβίκου τοῦ μεγάλου διαδόχου. Ὁ Κορουῖνος διέπρεπεν εἰς
 τὸ στάδιον τοῦ πολέμου οὐχ ἥττον ἢ εἰς τὸ τῆς εἰρήνης καὶ ὅλαι αὐ-
 τοῦ αἱ πράξεις φέρουσι τὸν τύπον τοῦ μεγαλοπρεποῦς. Ἐν πρώτοις
 ἔσπευσε νὰ θέσῃ ὅρια εἰς τὰς προόδους τῶν Τούρκων ἀφαιρέσας ἀπ'
 αὐτῶν τὴν Βοσνίαν. Ἀκολούθως ὑπέταξεν εἰς τὴν κυριαρχίαν του τὴν
 τε Μολδαυίαν καὶ τὴν Βλαχίαν κατέλαβε διὰ τοῦ πρὸς τὴν Βοημίαν
 πολέμου τὴν Μοραυίαν, Σιλεσίαν καὶ Λαυσατίαν καὶ μετ' ἐπανει-
 λημμένον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Φρειδερίκον Γ' ἀγῶνα ἀπέσπασε μέ-
 ρος τῶν Αὐστριακῶν αὐτοῦ χωρῶν. Ἦγαγε δὲ εἰς πέρας εὐτυχῶς ὅλας
 αὐτοῦ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις πρὸ πάντων μὲν διὰ τῆς στρατη-
 γικῆς του ἱκανότητος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ὁποίας εἰσήγαγε περὶ τὸ
 στρατιωτικὸν βελτιώσεως, ἰδίως διὰ τῆς συγκροτήσεως μονίμου τινὸς
 πεζικοῦ, τοῦ μέλανος λεγεῶνος. Εἰδήμων πολλῶν γλωσσῶν, ἔχων γνῶ-
 σιν ἀκριβῆ τῶν κλασσικῶν Ῥωμαίων, ἐκάλεσεν εἰς τὴν λαμπρὰν αὐ-
 λὴν του πολλοὺς πεπαιδευμένους ἄνδρας, ἰδίως ἐκ τῆς Ἰταλίας, ἧς
 τὰ ἔθνη καὶ ὁ πολιτισμὸς μετεδόθησαν εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, καὶ διὰ τῆς
 Νεαπολίτιδος συζύγου αὐτοῦ Βεατρίκης ἱδρύσε πανεπιστήμιόν τι
 (1465) μετὰ τινος πλουσίας βιβλιοθήκης ἐν Βούδα καὶ περιέβαλε
 τὰς τέχνας, ἰδίως μουσικὴν καὶ ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν γεωργίαν
 καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα, ἀπανταχόθεν ἀξίους τεχνίτας καὶ οἰκονόμους
 προσελκύσας. Ἀλλ' ὅμως ἐπὶ τῶν ἀναξίων διαδόχων τοῦ Λαδισλάου

Β' βασιλέως τῆς Βοημίας (1493-1516) καὶ τοῦ υἱοῦ τούτου Λουδοβίκου *Β'* (—1526) ὅλα ταῦτα τὰ πλεονεκτήματα ἐξέλιπον. Οἱ Τούρκοι κατέκτησαν τὴν Βοσνίαν καὶ εἶλον κατὰ κράτος τὸ Βελιγράδιον· αἰσχυραὶ εἰρήνης συνθήκαι ἀφῆρσαν ἀπὸ τῆς Οὐγγαρίας τὰς δυτικὰς κατακτήσεις καὶ πρὸς πάντα ταῦτα αἱ ἀξιώσεις τῶν *μαγνατῶν* ἡυξήθησαν καὶ αἱ βιαιοπραγίαι τῶν ἰσχυρῶν κατὰ τῶν ἀδυνάτων ὑπερπλέονασαν.

Ὁ Κάρολος 'Ρόδερτος ἐζήτησε νὰ αὐξήσῃ καὶ ἐξυψώσῃ τὴν βασιλείαν διὰ τῆς πλουτίσεως τοῦ ἀφωσιωμένου εἰς αὐτὸν κλήρου, διὰ τῆς σπανίας συγκλήσεως τῶν κοινῶν συνόδων καὶ τῆς περιορίσεως τῶν εὐγενῶν· σύναμα δὲ ἐπροστάτευσεν τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς πόλεις· καὶ εἰσέγαγε νέον τι νομισματικὸν σύστημα. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Λουδοβίκος διέκρινεν ἀπ' ἀλλήλων τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν κοσμικὴν δικαιοδοσίαν καὶ ὥρισε τὸν φόρον τῶν χωρικῶν πρὸς τοὺς γαιοκτῆμονας *μαγνάτας* εἰς τὸ ἔνακτον τοῦ εἰσοδήματος. Ἀπεσταλμένοι ἢ ἀντιπρόσωποι τῶν ὀχυρῶν καὶ προνομιούχων πόλεων ἐνεφανίσθησαν κατὰ πρῶτον τῷ 1405 ἐπὶ τῆς ἐν Βούδα συγκροτηθείσης κοινῆς συνόδου, ὥστε ἕκτοτε αἱ σύνοδοι συνίσταντο ἐκ *μαγνατῶν*, ἀρχιερέων καὶ βαρῶνων καὶ ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς κατωτέρας τάξεως τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν πόλεων. Ὁ δικαστικὸς κλάδος ἐλαβε μεταβολὰς ἐπὶ τὸ κρεῖττον διὰ τε τοῦ Σιγεμούνδου καὶ τοῦ Ματθαίου Κορούϊνου, ὅστις συνήθροισε καὶ ἐδελτίωσε μάλιστα τὰς περὶ τὴν διαδικασίαν πολιτικὴν τε καὶ ποινικὴν διατάξεις τῶν προκατόχων του· ὁ Κορούϊνος ἀνεκαίνισε προσέτι καὶ ἐξέτεινε τὸ ἀρχαῖον ἀξίωμα τοῦ *παλατίνου*, ὡς τοποτηρητοῦ τοῦ ἀπόντος καὶ ἐπιτρόπου τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως, καὶ ὡς ἀνωτάτου δικαστοῦ καὶ στρατηγοῦ. Ἐπὶ τῶν ἐσχάτων δὲ χρόνων τούτων ἡ βασιλικὴ ἐξουσία περιορίσθη οὕτω διὰ τινος συμβάσεως (*capitulatio*), ὥστε τοῦ λοιποῦ οὐ μόνον τὰ περὶ φόρων, ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης ἐζήρτηντο ἀπὸ τοῦ ἐθνικοῦ συνεδρίου (*conventum*), καὶ τελευταῖον οἱ *μαγνᾶται* ἐσφετερίσθησαν ὅλην τὴν ἐξουσίαν.

§ 882. **ΒΟΗΜΟΙ ἀπὸ 'Ρουδόλφου μέχρι Λαδισλάου Β'.** Τῆς Βοημίας ἡ ἱστορία συνέχεται κατὰ τοὺς ὑποκειμένους χρόνους· πρὸς τὴν τῆς Γερμανίας. Μετὰ τὰς βραχεῖας μεσοβασιλείας 'Ρουδόλφου τοῦ Αὐστριακοῦ καὶ 'Ερρίκου τοῦ Καρινθιακοῦ ἤ,τε Βοημία καὶ Μοραβία περιήλθον εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Λουξεμβουργικῶν ἡγεμόνων. Ὁ λεγόμενος τυφλὸς Ἰωάννης († 1346) ἠνάγκασεν μὲν τοὺς τῆς Σιλεσίας δουκας εἰς ὑποτελείαν καὶ τὸ δουκάτον τῆς Βρεσλαυίας ἐκτέησατο, ἄλλως δὲ οὐδαμῶς πρὸς τὸ εὖ εἶναι τῆς Βοημίας συνετέλεσεν.

Ἐπὶ τοῦ υἱοῦ ὁμοῦς αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος *Κορόλου Δ'* ἤκμασε θαυμασίως ἡ Βοημία, ἡ δὲ Μοραβία ἀνήκει εἰς ἄλλην γραμμὴν καὶ ὅλοι τοῦ πολιτισμοῦ οἱ κλάδοι προήχθησαν καὶ τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πράγας ἰδρύθη (1348). Ὁ Κάρολος ἐθεώρει τὴν Βοημίαν ὡς τὸν πυρῆνα τῆς δυνάμεώς του καὶ τὰ πάντα ἔτρεπε πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῆς τῆς κληρονομικῆς του χώρας, μεθ' ἧς ἤνωσε τὴν Σιλεσίαν (1355) καὶ τὴν ἄνω Λαυσατίαν, ἐπὶ τινὰ δὲ χρόνον καὶ τὴν Μαρκίαν τοῦ Βρανδεμβούργου. Ἀλλὰ μετ' αὐτοῦ συνεξέλιπεν ὁ χρυσοῦς τῆς Βοημίας αἰὼν καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ἀστάτου Οὐενσελάου κατέπεσε πᾶν ὅ,τι ἡ φρόνησις τοῦ πατρὸς ὠκοδόμησε. Μετὰ ταῦτα ὁ φρικώδης Οὐσσικὸς πόλεμος διέσεισε τὴν χώραν, ὠφέλησεν ὁμοῦς τοὺς χωρικοὺς καὶ διὰ τῆς ἐξώσεως τῶν Γερμανῶν τὴν Βοημικὴν ἡ ἐγχώριον φιλολογίαν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σιγεμούνδου, ὅστις προσέλαβε καὶ τὴν Μοραβίαν, ἐβασίλευσεν ὁ τῆς Αὐστρίας Ἀλβρέχτος Β' μέχρι τοῦ 1439 ἔτους. Διαρκούσης δὲ τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ ὀψιγενοῦς Λαδισλάου διεῖπον ὡς ἐπίτροποι τὰ τοῦ βασιλείου ὁ Γεώργιος Ποδιεβράδος καὶ ὁ Μεινάρδος καὶ μετὰ τὴν πρώϊμον τοῦ Λαδισλάου ἀποθώσιν (1457) ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὁ πρῶτος ἐκ τῶν εἰρημένων, Οὐσσίτης κατὰ τὸ φρόνημα, ἀνὴρ ἔμπρων, πρὸς πάντας τοὺς ἐχθροὺς γενναίως ἀντιστῶν καὶ κρατερῶς τὴν πολιτείαν κυβερνήσας. Τοῦτον διεδέχθη ὁ Λαδισλάος Β' βασιλεὺς τῆς Πολωνίας, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸν Ματθαῖον Κορούνον βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας τὴν Σιλεσίαν καὶ τὴν Λαυσατίαν, διετέλεσεν ἐν πολέμῳ διηνεκεῖ πρὸς τοῦτον καὶ τέλος τὸν διεδέχθη (1490) ὡς βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΒ'.

ΣΕΡΒΟΙ, ΒΟΥΓΑΡΟΙ, ΒΟΣΝΙΟΙ, ΜΟΛΔΑΥΟΙ ΚΑΙ ΒΛΑΧΟΙ (1040-1526).

§ 883. **ΣΕΡΒΟΙ.** Ἡ Σερβία μέχρι τοῦ 1040 ἔτους ἀναγνωρίζουσα ὑπὸ ἰδίους ἡγεμόνας καλουμένους ζουπάνους τὴν κυριαρχίαν τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, ἔκτοτε δὲ γενομένη αὐτόνομος προήχθη εἰς τὴν μεγίστην αὐτῆς δύναμιν ἐπὶ *Στεφάνου Δουσχάν* (1335-1356), ὅστις πολεμῶν πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς ὑπέταξε σχεδὸν ἅπασαν τὴν Μακεδονίαν καὶ Βοσνίαν, τὴν δὲ Βουλγαρίαν κατέστησε φόρου ὑποτελῆ. Μετὰ τὰς κατακτήσεις δὲ ταύτας στεφθεῖς ὑπὸ τοῦ παρ' αὐτοῦ ἐγκαταστάντος Σέρβου πατριάρχου *τσάρος* ἡ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωμανίας, Σλαυονίας καὶ Ἀλβανίας διήρесе τὸ ἐκτεταμένον αὐτοῦ κράτος εἰς πολλὰς τοπαρχίας καὶ ἐπέτρεψε ταύτας εἰς κραταιοὺς βοϊάρους, οἵτινες μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου ἐζήτησαν νὰ καταστή-

σωσι κληρονομικὴν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν καὶ ἀνεξάρτητον ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ διορισμοῦ. Ἐντεῦθεν ὁμως προέκυψαν μεγάλαι ταραχαὶ καὶ ἐπὶ τέλους κατακερμάτισις τοῦ Σερβικοῦ κράτους, ὅπερ οὕτως ἔχον μετὰ μὲν τὴν περὶ Κοσσυφοπέδιον ἦτταν (1389) τοῦ βασιλέως Λαζάρου ἐγένετο φόρου ὑποτελεῖς εἰς τοὺς Τούρκους, βραδύτερον δὲ (1459) ἐπαρχία αὐτῶν.

§ 884. **ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ.** Ἡ Βουλγαρία διετέλει μέχρι τοῦ 1392 ἔτους ἀδιακόπως ὑπὸ ἰδίους βασιλεῖς, οἵτινες ὅτῃ μὲν εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς, ὅτῃ δὲ εἰς τοὺς Ῥώσους καὶ ἄλλοτε εἰς τοὺς Οὐγγρους ἐπλήρωνον φόρον, ἔστιν ὅτε δὲ ἦσαν πάντῃ ἀνεξάρτητοι καὶ ἰδίως εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς ἐπικίνδunami. Ἐν ἔτει δὲ 1390 οἱ Τούρκοι ἐπετέθησαν κατὰ τῆς χώρας ταύτης, ἠχμαλώτευσαν τὸν βασιλεῶ αὐτῆς Σύσμανον καὶ μετὰ δύο ἔτη τὴν συμπεριέλαβον εἰς τὰς λοιπὰς αὐτῶν ἐπαρχίας.

§ 885. **ΒΟΣΝΙΟΙ.** Οὗτοι διετήρησαν ὑπὸ τὴν Οὐγγαρικὴν κυριότητα τοὺς ἰδίους αὐτῶν βάνους· περὶ δὲ τὸ 1330 ἔτος ὁ βάνος Στέφανος ἐκηρύχθη ἀνεξάρτητος ἡγεμὼν, καὶ ὁ βάνος Τβάρκος ἔλαβε μετ' αὐτὸν (1376) τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως. Ὅτε δὲ οἱ Οὐγγροι ἠθέλησαν νὰ τὴν ὑποτάξωσιν, οἱ Βόσνιοι ἐπεκαλέσαντο τὴν βοήθειαν τῶν Τούρκων (1415), ταχέως ὁμως ἠναγκάσθησαν νὰ γενῶσιν εἰς τοὺς προστάτας αὐτῶν ὑπόφοροι. Ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῶν Στέφανος Θωμασεβίκης (Θωμαΐδης) ἠχμαλωτέβη καὶ ἀνῆρέθη. Ἐκτοτε δὲ ἡ Βοσνία κατέστη θέατρον πολέμου μεταξὺ τῶν Οὐγγρων καὶ Τούρκων, ἕως οὗ οἱ τελευταῖοι ὑπέταξαν αὐτὴν ἐν μέρει μὲν τῷ 1463, ὁλοσχερῶς δὲ τῷ 1483.

§ 886. **ΜΟΛΔΑΥΟΙ, ΒΛΑΧΟΙ.** Ἡ χώρα ἡ κειμένη μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Τυσίου, τῶν Καρπαθίων ὀρέων, τοῦ ποταμοῦ Ἰεράσου (νῦν Προύθου) καὶ τοῦ Δανουβίου· ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐκαλεῖτο Δακία.

Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ κατῴκουσιν Δάκοι, οἵτινες νομίζονται οἱ αὐτοὶ καλούμενοι καὶ Γέται ἢ Γετηνοί, ὧν μνημονεύονται διάφορα καὶ πολυάριθμα φύλα, οἷον Ἀναρτοὶ, Τευρίσκοι. Κιστοβῶκοι, Ποτυλατήνσιοι, Σαλδῆνσιοι, Κετάγειοι καὶ ἄλλοι.

Πόλεις καὶ μάλιστα πολίχνια μνημονεύονται πολλά· πρωτεύουσα δὲ τῶν βασιλέων ἦν ἡ Ζερμίζεγεθούση.

Βασιλεὺς τῶν Δάκων ἐπὶ Αὐγούστου μνημονεύεται ὁ Βοιρηθίστας, ὅστις ἐπεξέταине τὸ κράτος αὐτοῦ διὰ κατακτήσεων ἐν τῇ Θράκῃ καὶ Ἰλλυρίᾳ. Μετ' αὐτὸν δὲ ἀνεδείχθη ὡς πολεμιστῆς ὁ Δεκέβαλος, ὅστις καὶ τὸν Δομιτιανὸν ἐνίκησε καὶ φόρον παρ' αὐτοῦ ἔλαβεν· ἀλλὰ τέλος ὁ Τραϊανὸς ἐπὶ πέντε ἔτη (100 μ. Χ.-104) πολεμῶν πρὸς τοὺς Δάκους ὑπέταξεν αὐτοὺς καὶ τὴν Δακίαν κατέστησε Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν. Τότε μέγα μέρος τῶν Δάκων μετώκησεν εἰς τὰ περὶ τὸν Βορυσθένην. Ἀλλ' ὁ Τραϊανὸς τὴν μέγα μέρος ἡρημωμένην χώραν συνή-

κισε δι' ἀνθρώπων συγχλύδων ἐξ ἅπαντος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους συλλεγθέντων, δι' ὅχλου συμμιγούς. «Propterea quod Traianus, vieta Dacia, ex toto orbe Romano infinitas eo copia hominum transtulerat, ad agros et urbes colendas. Dacia enim diuturno bello Deceballi viris fuerat exhausta» (Eutr. 8, 6). Τότε δὲ πρῶτον ἐχαράχθησαν ἐν τῇ βαρβάρῳ ταύτῃ χώρα ὁδοί, ὧν ἔχνη πολλαχοῦ μέχρι τοῦ νῦν φαίνονται. Τότε κατεσκεύασεν ὁ Τραϊανὸς καὶ τὴν περιώνυμον μεγάλην γέφυραν ἐπὶ τοῦ Ἰστρου λιθίνην ἐδραζομένην ἐπὶ 20 στύλων ἀπεχόντων ἀπ' ἀλλήλων 170 πόδας καὶ συνδεομένων διὰ τόξων, ἔχουσαν δ' ὕψος 150 (;) καὶ πλάτος 60 πόδας. Ὡς φρουρά δὲ Ῥωμαϊκὴ μνημονεύονται ὁ πέμπτος Μακεδονικὸς λεγεὼν (legio V Macedonica) καὶ ὁ δίδυμος δέκατος τρίτος (legio XIII gemina), ὅστις ἐστρατοπέδευεν ἐν τῇ Σερμιζεγεθούσῃ (Ulpia Sarmizegethusa). Τῷ δὲ 257 μ. Χ. ὑπετάγη ἡ Δακία τοῖς Γότθοις καὶ Σαρμάταις· εἶτα δὲ τοῖς Οὐννοις καὶ πολλοῖς ἄλλοις βαρβάροις καὶ τοῖς Σλαύοις. Ἐπὶ δὲ Καρόλου τοῦ μεγάλου μέγα πλῆθος Σαξόνων ἀπέκνησεν εἰς τὴν Δακίαν.

Οἱ Δάκοι ἦσαν βάρβαροι ὡμοὶ καὶ ἀπάνθρωποι· ἦσαν ἡμίγυμνοι, οἱ δ' εὐγενέστεροι ἐφόρουν δέρματα.

Ὁ σύγκλητος δ' ὅχλος τῆς Δακίας ὁ σὺν τῷ χρόνῳ συμμιγείς μετὰ παντοίων βαρβάρων ἐπεστράφη εἰς τὸν Χριστιανισμόν ὑπὸ τοῦ ἀγίου Νικήτα. Ἐκ τοῦ βαρβάρου ὅχλου προήλθον οἱ Βλάχοι ἐπὶ τῶν Σλαυικῶν ἐπιδρομῶν, ὥσπερ καὶ τὸ ὄνομα αὐτὸ δηλοῖ Σλαυικὸν ὃν Vlach, Vlachū. Σημαίνει δὲ τὸ ὄνομα νομάδα, ὡς λέγει καὶ Ἀννα ἡ Κομνηνή: «ὁπόσοι τὸν νομάδα βίον εἵλοντο, Βλάχους τούτους ἡ κοινὴ καλεῖν οἶδε διάλεκτος». Ὁ δὲ Παχυμέρης γράφει: «τὸ Βλαγικὸν ἔθνος δυσχωρίαις χαιρὼν καὶ βοσκήμασι προσανέχον, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ μάχαις εἰθισμένον».

Ἡ Μολδαυία λοιπὸν καὶ ἡ Βλαχία, διαρκούντος τοῦ μεσαίωνος κατελήφθησαν ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ Πετσενέγων, Κουμάνων, Οὐγγρων καὶ Μογγῶν, καὶ ὑπέστησαν δεινὰς λεηλασίας ἕως τῆς ἀρχῆς τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος, ὅτε Βλάχοι ἀρχηγοὶ ἢ βοεβόδαι ἱδρύσαν αὐτόθι δύο διακεκριμένας πολιτείας, ὁ μὲν Δραγόσης τὴν κατὰ πρῶτον νῦν οὕτως ὀνομασθεῖσαν Μολδαυίαν, ἥτις, ὥσεπιτοπλείστον ὑπὸ τὴν Πολωνικὴν ἢ Οὐγγαρικὴν κυριαρχίαν, διὰ τῆς ἀνδρείας καὶ φρονήσεως τοῦ Στεφάνου Δ' ἢ τοῦ μεγάλου (1458-1504) κατέστη σχεδὸν ὅλως ἀνεξάρτητος· ἀλλὰ τῷ 1512 ἤδη ὑπετάχθη εἰς τοὺς Ὁθωμανούς· ὁ δὲ Ῥαδοῦλ τὴν Βλαχίαν, ἥτις ὑπὸ τὴν Οὐγγαρικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ πολλὸν χρόνον διατελοῦσα μετὰ τὴν περὶ Μοχάτιον μάχην (1526) περιήλθεν ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Τούρκων, οἵτινες ἕκτοτε ἤρξαντο νὰ διορίζωσιν ἐν αὐτῇ ὡς καὶ ἐν τῇ προηγουμένῃ ἡγεμόνας καλουμένους ὀσποδάρους ἢ βοεβόδας.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ

ΙΤΑΛΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΓ'.

ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΑΝΩ ΚΑΙ ΜΕΣΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ (887-1504).

§ 887. Ὑπὸ ἰδίους βασιλεῖς ἕως τοῦ 961. Αἱ μεταξὺ Φριουλίας καὶ Σπολητίου περί θρόνου ἐριδες (σελ. 419) ἐξερράγησαν ἐτι ἰσχυρότερον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρνούλφου, ὅστις ἐφόσον μόνον ἦτο παρὼν ἐν Ἰταλίᾳ ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ τὰς ἐπὶ τοῦ Ἰταλικοῦ στέμματος ἀξιώσεις του. Καὶ ὅλοι δὲ οἱ βασιλεῖς μέχρι τοῦ Ὄθωνος τοῦ Α', ὅστις ἤνωσε πάλιν τῷ 961 ἔπει τὴν Ἰταλίαν μετὰ τῆς Γερμανίας, ἠναγκάζοντο νὰ παλαίωσι πρὸς ἄλλους ἀντίπαλους βασιλεῖς καὶ τὴν μερίδα τούτων. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον οἱ Οὐγγροι, ὅτε μὲν ὑπὸ τῆς μιᾶς, ὅτε δὲ ὑπὸ τῆς ἐτέρας μερίδος προσκαλούμενοι διεπόρθησαν πολλάκις τὴν ἄνω Ἰταλίαν.

Κατὰ τοῦ Βερεγγαρίου Α' (889-924) ἐξανέστησαν 4 ἀντίζηλοι : ὁ Γουίδων δούξ τοῦ Σπολητίου, ὅστις ἔλαβε καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα, ὁ τούτου υἱὸς Λάμβερτος, ἔπειτα ὁ τοῦ Βόσωνος υἱὸς Λουδοβίκος βασιλεὺς τῆς κάτω Βουργουνδίας καὶ ὁ Ῥοδόλφος Β' βασιλεὺς τῆς ἄνω Βουργουνδίας. Δολοφονηθέντος δὲ τοῦ Βερεγγαρίου οἱ Ἰταλοὶ ἐξελέξαντο τὸν κόμιτα τῆς Προβηγκίας Οὐγωνα (926-945), ὅστις παρεχώρησεν εἰς τὸν ἀντίπαλόν του Ῥοδόλφον ὑποσχεθέντα νὰ παραιτήσῃ τὴν Ἰταλίαν τὴν κάτω Βουργουνδίαν μετ' ἐπιφυλάξεως τῆς κομιτείας αὐτοῦ Ἀρελάτης· ὥστε ἀπὸ τοῦ 934 ἔτους ἀμφότερα τὰ Βουργουνδικὰ κράτη ἠνώθησαν εἰς ἓν περιλαμβάνον τὴν Ἑλβετίαν, Σαβαυδίαν καὶ τὸ νοτιοανατολικὸν τῆς Γαλλίας τμήμα. Ὁ Οὐγὼν καὶ ὁ υἱὸς τούτου Λοθάριος, ὃν προσέλαβεν ὡς συνάρχοντα, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ διατηρήσωσι τὴν ἀρχὴν εἰμὴ μεταχειριζόμενοι διάφορα πανουργίας μέσα καὶ ὠμότητας πρὸς τοὺς κραταίους μεγιστάνας. Ἐν τούτῳ ἐξανέστη ἰσχυρά τις ἐναντία μερὶς ὑπὸ τὸν μαρκιῶνα τῆς Ἰβρίας Βερεγγάριον Β', ὅστις διὰ τῆς μητρὸς του Γισέλης ἦτο ἐγγονὸς τοῦ τῆς Φριουλίας Βερεγγαρίου. Ὁ Οὐγὼν καὶ ὁ Λοθάριος

ἀπέβαλον ταχέως πᾶσαν δύναμιν, καὶ ὁ μὲν ἀπῆλθεν εἰς Προβιγκίαν, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχε συμπαραχωρήσῃ πρότερον, ὁ δὲ Λοθάριος ἀπέθανε πιθανῶς ἐκ φαρμάκου. Τοῦ δὲ Λοθαρίου ἡ χήρα Ἀδελαΐς προσεκάλεσεν εἰς Ἱταλίαν Ὅθωνα τὸν μέγαν, ὅστις τὸ πρῶτον μὲν ἠρκέσθη νὰ ὑποτάξῃ ἀπλῶς εἰς τὴν Γερμανικὴν κυριαρχίαν τὸν Βερεγγάριον Β' ἐπιτρέψας αὐτῷ νὰ κυβερνᾷ τὴν Ἱταλίαν ὡς ὑποτελής· ἀλλ' ἐπὶ δευτέρας ἄλλης ἐκστρατείας 961 ἰδιοποιήθη τὸ Ἱταλικὸν στέμμα καὶ αἰχμαλωτεύσας τὸν Βερεγγάριον ἐπέμψεν αὐτὸν εἰς Γερμανίαν, ὅπου μετὴ δύο ἔτη ἐτελεύτησεν.

§ 888. **ὑπὸ Γερμανοὺς βασιλεῖς ἀπὸ τοῦ 961 ἔτους.** Ὅθων ὁ μέγας καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ διετήρησαν τὴν ἐπὶ τῆς Ἱταλίας ἀνενόχλητον κυριότητα· μόνον κατὰ τοῦ Ἑρρίκου Β' ἐξανέστη ματαίως ὁ τῆς Ἰβρέας μαρκίων Ἀρδουίνος.

Ἀπὸ δὲ Ὅθωνος τοῦ Α' ἡ Ἱταλία παρουσιάζεται κατακερματισμένη εἰς πάμπολλα κληρουχίματα, ὧν τὰ μὲν ἀνήκουσιν εἰς κοσμικοὺς, τὰ δὲ εἰς κληρικοὺς μεγιστᾶνας. Ὁ αὐτοκράτωρ Κορράδος φοβούμενος μὴ οἱ μεγαλείτεροι κληροῦχοι ἀποβῶσιν ὑπερβολῇ ἰσχυροὶ ἐκήρυξε διὰ τῶν ἐπὶ τῶν Ῥογιάλικῶν πεδίων διατάξεων αὐτοῦ (1038) κληρονομικὰ τὰ μικρότερα κληρουχίματα, ἅτινα πρότερον ἐξηρτῶντο ἀπὸ τῶν μειζόνων καὶ ὥρισεν ἵνα δικάζεται ἕκαστος μόνον ὑπὸ τῶν ὁμοτίμων του.

Ἀφοῦ διὰ τῆς μακρᾶς ἐναγωνίου πάλης τοῦ Ἑρρίκου Δ' καὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἤρξατο νὰ ἐκπίπτῃ ἐπὶ μᾶλλον τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα, αἱ Λογγιβαρδικαὶ πόλεις ἀπέστησαν κατὰ μικρὸν τῆς δικαιοδοσίας τῶν αὐτοκρατορικῶν πληρεξουσίων ἀποτελέσασθαι πολιτείας ἐλευθέρas ὑπὸ ἰδίους ὑπάτους (consuli) καὶ ἄρχοντας, ἐνῶ ὁ τῆς Γερμανίας βασιλεὺς ἐξηκολούθει νὰ λέγηται καὶ βασιλεὺς τῆς Ἱταλίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΔ'.

ENETIA

§ 889. **Δημάρχοι, Ὀστρογόθοι, Βυζαντινοί.** Αἱ ἀπὸ τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Ἀττίλα εἰς τὴν Ἱταλίαν οἰκισθεῖσαι μικραὶ Ἑνετικαὶ νῆσοι ὑπέκειντο ὑπὸ δημάρχους τὸ πρῶτον μὲν εἰς τὸ Ῥωμαϊκόν, ἔπειτα δὲ εἰς τὸ Ὀστρογοθικόν καὶ τελευταῖον εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος. Κατὰ πρῶτον δὲ διὰ τῆς ἐκλογῆς ἐνὸς κοινοῦ δουκὸς ἢ δόγου (697) συνεδέθησαν πρὸς ἀλλήλας στενώτερον καὶ κατὰ

τοὺς χρόνους τούτους μεγάλως ἐπέδωκαν διὰ τῆς ναυτιλίας εἰς πλοῦτον καὶ δύναμιν τσαούτην, ὥστε ἴσχυσαν νὰ καθυποτάξωσι καὶ τὴν παραλίαν τῆς Ἰστροίας καὶ Δαλματίας. Ἀλλ' ἐν τούτῳ ἡ ὑποτελής πρὸς τὸ Βυζάντιον σχέσις διήρκει ἔτι ἡ αὐτή, ἕως οὗ τὰ διατάγματα τῶν εἰκονομάχων αὐτοκρατόρων προεκάλεσαν τὸν χωρισμὸν τῶν Ἑνετῶν καὶ τῆς λοιπῆς Ἰταλίας ἀπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Κατὰ τὸ 800 ἔτος ἡ ἔδρα τῆς κυβερνήσεως μετετέθη εἰς τὴν νῆσον Ῥιάλτον, ἥτις ἀντέστη εὐτυχῶς εἰς τὰ ὄπλα τοῦ Πιπίνου υἱοῦ τοῦ μεγάλου Καρόλου καὶ διὰ γεφυρῶν μετὰ τῶν λοιπῶν νήσων συναφθεῖσα κατέστη οὕτως ἕκτοτε τὸ κέντρον τῆς κραταιᾶς ναυτικῆς πολιτείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΒ'.

ΠΑΠΙΚΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

§ 890. **Οὐρβανός, Λέων, Μαθίλδη.** Τὴν βάσιν πρὸς τὴν κοσμικὴν τοῦ πάπα ἐξουσίαν, περὶ ἧς μόνον ἐνταῦθα ὁ λόγος, ἀπετέλουν ἡ ὑπὸ τοῦ Πιπίνου γενομένη δωρεὰ τινων πόλεων τῆς οὕτω καλουμένης Ῥωμανίας (Romagna) καὶ ἡ τοῦ Οὐρβίνου, δωρεά, ἐπικυρωθεῖσα, ὡς λέγεται, καὶ αὐξηθεῖσα μάλιστα διὰ τινων χωρίων τῆς Τουσκίας, ἴσως δὲ καὶ μερικῶν ἄλλων πέραν τοῦ Τιβέρεως, τὰς ὁποίας παραχώρησεν ὁ δοῦξ τοῦ Βενευέντου. Βραδύτερον δὲ ὁ Ἑρρίκος Γ' ἔδωκεν εἰς τὸν πάπαν Λέοντα Θ' καὶ αὐτὴν τοῦ Βενευέντου τὴν πόλιν μετὰ τῶν περιχώρων αὐτῆς ἐπὶ παραιτήσει τῶν εἰσοδημάτων καὶ τῆς κατοχῆς τινων Φραγκικῶν ἐκκλησιῶν· ἄλλην δ' ἔτι μείζονα ἔκτασιν ἔλαβεν ἡ παπικὴ ἐπικράτεια διὰ τῆς εἰς αὐτὴν κληροδοτήσεως μεγάλων κτημάτων τῆς κομίσσης τῆς Τοσκάνης Μαθίλδης.

Τὰ κτήματα ταῦτα τῆς Μαθίλδης, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶχον ἀξιώσεις ὅ τε αὐτοκράτωρ ὡς κυριάρχης καὶ ὁ Οὐέλφικὸς οἶκος λόγῳ συγγενείας, ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς πολλὰς διανέξεις, ἕως οὗ τελευταῖον ἐχωρίσθησαν, καὶ τινὰ μὲν αὐτῶν ἐναπελείφθησαν εἰς τὸ παπικὸν κράτος, ἄλλα δὲ περιῆλθον εἰς τοὺς Οὐέλφους καὶ ἀπὸ τούτων βραδύτερον εἰς τοὺς Ὀεנסταουφίους, αἱ δὲ μεγαλείτεραι πόλεις ἐγένοντο αὐτόνομοι.

Εἰς τὸ παπικὸν κράτος ἄριστα προσαρμόζονται καὶ αἱ σταυροφορίαι, διότι πρὸ πάντων μάλιστα οἱ πάπαι ἐπεζήτουν δι' αὐτῶν πρὸς τῷ ἐκκλησιαστικῷ, ἵνα καὶ τὸ κοσμικὸν αὐτῶν κράτος ἐπεκτείνωσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Πτ'.

ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑΙ (1096—1273)

§ 891. Γεωγραφικὴ ἐποψὶς τῆς Εὐρώπης κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Σταυροφοριῶν.

1) Ἀραβικὴ Ἰσπανία. Αὕτη μετὰ τῶν Βαλεαρίδων ὑπῆρχε κατ' ἀρχὰς ἐπὶ τὸ κράτος τῶν ἐκ τῆς Ἀφρικῆς περαιωθέντων Ἀλμοραυιδῶν ἢ Μοραβιθῶν, οἵτινες πεντήκοντα ὅλα ἔτη ἄρξαντες ἐξεβλήθησαν ὑπὸ τῶν ἐξ Ἀφρικῆς ὡσάτως ἐλθόντων Ἀλμοχαδῶν οὐδὲ διετήρησαν εἰμὴ μόνον τὰς Βαλεαρίδας ἐπὶ τινα χρόνον.

2) Τὰ Χριστιανικὰ κράτη ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ: α) Τὸ τοῦ Λεγεῶνος χωρισθὲν πάλιν ἀπὸ τοῦ β) τῆς Καστίλλιας, ὅπερ ὅμως διὰ τῶν Ἀραβικῶν κατακτήσεων καὶ τῶν ἐκ τῆς Ναυάρρας ἀποσπασθέντων τεμαχίων προήχθη εἰς δυνάμιν ἀξιόλογον· γ) ἡ Ναυάρρα, ἀφ' ἧς οὐ μόνον ἡ Καστίλλια ἀφῆρεσέ τινα μέρη, ἀλλὰ καὶ δ) ἡ Ἀραγωνία ἀπεσπάσθη, προστεθεισὴν εἰς ταύτην τῆς τε Βαρκελώνης δι' ἐπιγαμίας καὶ τῆς Σαραγῶσσης καὶ Οὐαλεντίας διὰ κατακτήσεως· ε) ἡ κοιμτεία τῆς Πορτογαλίας, ἥτις ἐπεκταθεῖσα δι' ἀφαιρέσεως Ἀραβικῶν κτήσεων μέχρι τοῦ ἀνωτέρου Τάγου προήχθη εἰς κράτος αὐτόνομον καὶ βραδύτερον περιέλαβε καὶ τὴν Ἀλγαρβίαν.

3) Γαλλία. Τὸ μέγιστον μέρος ἀνῆκεν εἰς ἐξωτερικοὺς βασιλεῖς, δηλαδὴ α) ὅλον τὸ δυτικὸν ἀπὸ τῶν παραλίῶν τοῦ διάρματος τῆς Μάγχης ἕως τῶν Πυρηναιῶν εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας· β) ἡ Βουργουνδία ἢ τὸ Ἀρελᾶτον εἰς τὸ Γερμανικὸν κράτος· γ) τὸ νότιον μέρος εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἀραγωνίας περιελθὼν εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν κατὰ μικρὸν δι' ἀγορᾶς, ἐπιγαμιῶν καὶ συνθηκῶν.

4) Ἡ Ἀγγλία. Αὕτη προσέλαβε διὰ κατακτήσεως τὴν τε ἀνατολικὴν Ἰρλανδίαν, τὴν νοτίαν Σκωτίαν (Κουμβερλανδίαν καὶ Νορθουμβερλανδίαν) καὶ τὴν νοτίαν Οὐαλίαν.

5) Ἡ Σκωτία. Πλὴν τῶν εἰς τὴν Ἀγγλίαν περιελθόντων μερῶν.

6) Ἡ Ἰρλανδία.

7) Τὸ Γερμανικὸν κράτος. Τοῦτο ἐξετείνετο ἀπὸ τῶν ὄχθων τοῦ Ροδανοῦ μέχρι τῆς Βαλτικῆς καὶ ἀπὸ τῆς βορείας ἢ Γερμανικῆς θαλάσσης ἕως τῆς Ἱταλίας καὶ τῶν παρακειμένων νήσων.

8) Νορβηγία. Αὕτη προήγετο ἕως τῆς Λευκῆς θαλάσσης ὑποτελούσης αὐτῇ καὶ τῆς Γροιλλανδίας.

9) Σουηδία. Μετ' αὐτῆς ἠνώθησαν διαρκῶς τὰ δύο κράτη: Γοιθ-

λανδία (Göthland) καὶ Σουηδία (Svealand)· κατὰ τοὺς χρόνους δὲ τούτους κατῴρθωσε τὰς πρώτας ἐν τῇ Φιννικῇ παραλίᾳ δορικτησίας.

10) *Δανία*. Εἰς αὐτὴν ἤδη ἀνήκε τὸ νοτιώτατον τῆς Σουηδίας μέρος, ἐφθασε κατὰ τὴν ΙΓ' ἑκατονταετηρίδα εἰς τὴν μεγίστην αὐτῆς ἑκτασιν διὰ τῆς κυριεύσεως τῆς Ῥυγίας, τῆς Πομμερανίας, τοῦ Μεκλεμβούργου (τῆς τότε Ῥαυινίας), τοῦ Ὀλστείνου καὶ τῶν παραλιῶν τῆς Ἑσθονίας.

11) *Ἰσλανδία*.

12) *Πολωνία*. Αὕτη περιελάμβανε καταρχὰς καὶ τὴν ἀνατολικὴν Πομμερανίαν, τὴν Σιλεσίαν, τὴν Μοραυίαν καὶ τὴν βορείαν Οὐγγαρίαν· ἀλλὰ διὰ διαίρεσεων καὶ ἀτυχῶν πολέμων πολλὰ πάλιν ἀπώλεσεν, ὥστε ἐπὶ τέλους οἱ βασιλεῖς τῆς Πιαστικῆς γενεᾶς ἐκτὸς τῆς κυρίως Πολωνίας διηρημένης εἰς 5 ἡγεμονίας, ἐξουσίαζον ἔτι μόνον τὴν μικρὰν Πομμερανίαν (Pomerelle) καὶ τὴν Σιλεσίαν.

13) *Πρωσσία*.

14) *Ῥωσσία*. Ἐν αὐτῇ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰαροσλάβου 1054 γενομένην διανομὴν ὑφίσταντο 6 κύριαι τοπαρχίαι ὑποκείμεναι εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Κιοβίας. Ἐν τοῖς δυτικαῖς ὁρίοις ἐσχηματίσθη κατὰ μικρόν, ἀλλὰ πάντοτε ὑπὸ ἡγεμόνας Ῥωσσικῆς καταγωγῆς, ἀνεξάρτητός τις ἡγεμονία ἢ τῆς Γαλικίας.

15) *Οὐγγαρία*. Αὕτη νύξῃθη μεγάλως διὰ κατακτήσεως τῆς Κροατίας, Δαλματίας καὶ Βοσνίας.

16) *Κόμανοι*. Καλούμενοι οἱ αὐτοὶ καὶ Οὐζοὶ ἢ Πολόβζιοι κατέλαβον τὰς ἐν τῇ νοτίᾳ Ῥωσσίᾳ κατοικίας τῶν Πετσενέγων.

17) *Σερβία*. Ὑπὸ ἐγχωρίους ἡγεμόνας ἐξήρτητο κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου.

18) *Νέον Βλαχοβουλγαρικὸν κράτος*. Τοῦτο ἔκειτο μεταξὺ Ἰστρου καὶ Αἴμου ἀπὸ τοῦ 1186 ἔτους.

19) *Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία*. Μετὰ τὴν προχώρησιν τῶν Τουρκικῶν φυλῶν διετῆρει ἔτι μόνον τὸ δυτικὸν καὶ βορειοδυτικὸν μέρος τῆς μικρᾶς Ἀσίας.

§ 892. **Γενικά περί σταυροφοριῶν.** Ἀπὸ τῆς Δ' ἤδη ἑκατονταετηρίδος, ἥτοι ἐξ ὅτου ἡ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου μήτηρ Ἑλένη ἐλθοῦσα εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀνήγειρεν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Χριστοῦ ναὸν τινα μεγαλοπρεπῆ ἐπεκράτησε παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς συνήθεια τοῦ ἀποδημεῖν χάριν ψυχικῆς σωτηρίας εἰς τὴν ἁγίαν ἐκεῖνην χώραν, ἐνθα ἐνεφανίσθη, ἐδίδαξε καὶ ὑπέστη τὸν σταυρικὸν θάνατον ὁ λυτρωτὴς τοῦ κόσμου. Αἱ ἀποδημίαι δὲ αὗται καὶ δι' ἦν οἱ ἀποδη-

μηται ἢ προσκυνηται εὑρισκον εἰς τοὺς ἐγγωρίους φιλοξενίαν καὶ ἕνεκα τῶν τοῦ ἀνατολικοῦ ἐμπορίου ὠφελειῶν ἐγένοντο ἐπὶ μᾶλλον συνεχεῖς οὐδὲ διεκόπησαν παντάπασι καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἄλωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ (636). Ἀλλ' ἀφοῦ ἡ Συρία καὶ ἡ Παλαιστίνη περιῆλθον εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Φατιμιδῶν καὶ ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν τῶν Σελδισούκκων, ἤρξαντο τὰ δεινὰ τῶν Χριστιανῶν παθήματα ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἰδίως ἡ τῶν προσκυνητῶν καταπίσεις ἀναγκαζομένων νὰ πληρῶνωσι κεφαλικὸν φόρον.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (1093) εἶχε μεταβῆ εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ὁ ἐξ Ἀμβιανοῦ πόλεως τῆς Γαλλίας ἐρημίτης Πέτρος, ὃν ἡ Ἄννα Κομνηνὴ καλεῖ *Κουκουπेत्रον*. Μάρτυς οὗτος αὐτόπτης τῶν κακουχιῶν καὶ ὕβρεων, ὅσας ἔπασχον ἀπὸ τῶν βαρβάρων οἱ Χριστιανοί, ἐπιστρέψας ἀνήγγειλε ταῦτα εἰς τὸν τότε πάπαν *Οὐρβανὸν Β'*, ὅφ' οὗ καὶ ἐστάλη ἀπόστολος εἰς πᾶσαν τὴν Ἱταλίαν καὶ Γαλλίαν, ἵνα περιερχόμενος ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν παρασκευάσῃ διὰ τοῦ κηρύγματός του τὰς ψυχὰς εἰς τὸ παρ' αὐτοῦ μελετηθὲν ἐπιχειρήμα, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἱερῶν τόπων ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἀπίστων. Θαυμασία ὑπῆρξεν ἡ κίνησις, ἣν αἱ ζῶνται τοῦ εὐγλώττου καὶ ἀφελοῦς ἐρημίτου περιγραφαὶ παρήγαγον πανταχοῦ. Ὅθεν, ὅτε ὁ εἰρημένος πάπας ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ συγκληθείσῃ συνόδῳ εἰς *Κλερμόντιον*, ὅπου συνέρευσαν πολλοὶ ἐπίσκοποι μεγιστᾶνες καὶ ἄπειρον πλῆθος ἐκ πασῶν τῶν τάξεων, ἀγορεύσας ἐκάλεσε τὴν δύσιν ἵνα λάβῃ τὰ ὅπλα κατὰ τῆς ἀνατολῆς καὶ δίδων πέρας εἰς τὸν ἐνθουσιαστικὸν λόγον του εἶπεν «ἐκαστος ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς ἁγίας χώρας», ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος ἐπεδόθησαν πάντες: «τοῦτο εἶνε θέλημα θεοῦ». Οἱ πλεῖστοι τῶν παρισταμένων γονατίσαντες ὤμοσαν νὰ πέλθωσιν εἰς τὸν ἱερὸν πόλεμον καὶ ὡς σημεῖον τοῦ κοινοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνδέσμου προσέγραψαν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ βραχίονος ἐρυθρὸν ἐξ ὀθόνης σταυρὸν, ὅθεν ἡ ἐπωνυμία τῶν σταυροφόρων· ὁ δὲ πάπας ἔδωκεν εἰς ὅλους τὴν εὐλογίαν καὶ ὑπεσχέθη αὐτοῖς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτημάτων.

Ἐκτὸς τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, ὅπερ κατὰ τοὺς ὑποκειμένους χρόνους εἶχε πολλὴν ἰσχύν, καὶ ἄλλα κοσμικώτερα αἵτια ὤθησαν τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸ ἐπιχειρήμα. Πολλοὶ ἔλαβον τὸν σταυρὸν μόνον ἵνα μὴ ἐγκαταλείψωσι τοὺς φίλους αὐτῶν, ἄλλοι ἵνα μὴ ἐκληφθῶσιν ὡς ἄνθρωποι καὶ ἄλλοι πάλιν ἐξ ἀπερισκέπτου κουφότητος ἢ ἢν' ἀποφύγωσι τοὺς δανειστάς αὐτῶν.

§ 893. Ἡ πρώτη σταυροφορία (1096-1100).

Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1096 ἔτους διάφορα ὄχλου στίφη ἔχοντα ἀρχη-

γούς: τὸν προμνημονευθέντα ἐρημίτην *Πέτρον*, τὸν ἐνδεέστατον ἱππότην *Γάλλον Οὐάλτερον* τὸν ἐπικληθέντα ἐκ τούτου *μηδενέκτην* καὶ τὸν Γερμανὸν ἱερέα *Γοττεσχάλκιον*, ὥρμησαν ἐκ τῆς Γαλλίας, Ἰταλίας καὶ Λοθαριγγίας. Ἀλλὰ τὰ μὲν αὐτῶν ἐν Βουλγαρίᾳ ἤδη καὶ Οὐγγαρίᾳ ἕνεκα τῶν βιαιοπραγιῶν τῶν ἐξωλοθρεύθησαν ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων, τὰ δὲ μέχρι Νικαίας προσέλασαντα κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν Σελδισούκκων. Τακτικωτέρα δὲ καὶ μᾶλλον παρεσκευασμένη ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὸν Αὐγούστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπακολουθήσασα στρατεία πολλῶν ἐπιφανῶν ἡγεμόνων, οἷον τοῦ δουκὸς τῆς κάτω Λοθαριγγίας *Γοδοφρίδου τοῦ Βυλλιόνου*, μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν αὐτοῦ *Εὐσταθίου* καὶ *Βαλδουίνου*, τοῦ κόμιτος τῆς Φλανδρίας *Ροβέρτου*, τοῦ δουκὸς τῆς Νορμανδίας καὶ ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας *Ροβέρτου*, τοῦ κόμιτος Οὐερομανδύων καὶ ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας *Οὐγωνος*, τοῦ κόμιτος τῆς Τολώσσης *Ραιμούνδου* καὶ τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Τάραντος *Βοεμούνδου* μετὰ τοῦ ἐξ ἀδελφῆς ἀνεψιοῦ αὐτοῦ *Ταγκρέδου* μαρκήωνος τοῦ Βρεντεσίου. Πάντες οὗτοι διὰ διαφόρων πορευόμενοι ὁδῶν, οἱ μὲν διὰ τῆς Ἰταλίας καὶ Δαλματίας, οἱ δὲ διὰ τῆς Οὐγγαρίας, ἀφίκοντο τὸν χειμῶνα εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐντεῦθεν, ἀφοῦ ἐδώκαν ὄρκον πίστεως εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον, ὑποσχεθέντες νάναγνωρίσωσιν αὐτὸν ὡς νόμιμον κύριον τῶν χωρῶν, ὅσας ἀπὸ τῶν ἀπίστων ἀνακτήσωσι, διέβησαν εἰς Ἀσίαν ἢ ἄλλωσι τῆς Νικαίας καὶ ἡ περὶ τὸ Δορύλαιον νίκη ἀνέωξε τὴν διὰ τοῦ Ἰκονίου ὁδὸν εἰς τοὺς σταυροφόρους. Καὶ ὁ μὲν Βαλδουῖνος χωρισθεὶς ἀπ' αὐτῶν ἐγένετο κύριος τῆς Ἐδέσσης καὶ πολλῶν περιόικων πόλεων· οἱ δὲ λοιποὶ ὥρμησαν κατὰ τῆς Συριακῆς πόλεως Ἀντιοχείας. Μόλις δὲ μετὰ ἑννεάμηνον πολιορκίαν καταλαβόντες ταύτην διὰ προδοσίας ἀπεκλείσθησαν ἐν αὐτῇ ὑπὸ πολυαριθμοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ ἤθελον βεβαίως ἀναγκασθῆναι νὰ παραδοθῶσι· δι' ἑλλειψίν τῶν ἐφοδίων, ἂν κατ' εὐτυχίαν μοναχὸς τις Πέτρος δὲν ἀνεύρισκε τὴν ἱερὰν λόγχην, δι' ἧς ἐκεντήθη ποτὲ ἡ πλευρὰ τοῦ Σωτῆρος. Τοσεῦτον δ' ἐντεῦθεν ἐνεπαρρύνθησαν ὥστε ἐξορμήσαντες ἀπὸ τῆς πόλεως ὀλοσχερῇ ἐπήγαγον τροπὴν τῶν Τούρκων καὶ ἐκυρίευσαν τὸ στρατόπεδον αὐτῶν. Μετὰ τὴν νίκην δὲ ταύτην ἀνεστάλη ἡ πρὸς τὰ πρόσω στρατεία ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον, διότι ὁ Φατιμίδης καλίφης Μοσταλῆς, ὁ πρὸ μικροῦ (1095) ἀπὸ τῶν Σελδισούκκων τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀφαιρέσας ἐζήτησε διὰ φιλικῶν καὶ εἰρηνικῶν προτάσεων νὰ σώσῃ τὴν πόλιν ταύτην. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους οἱ σταυροφόροι, καίτοι ἐλαττωθέντος τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν, διότι πολλοὶ μὲν ἐπέμειναν ἢ ἀποκατέστησαν εἰς τὰς παρ' αὐτῶν ἀλωθείσας πόλεις Ἐδεσσαν καὶ Ἀντιόχειαν, ἔτι δὲ πλείονες ἐκ τῶν συνεχῶν πολέμων

καὶ τῶν μεγάλων κακοπαθειῶν ἀπωλέσθησαν, ἀπεφάσισαν νὰ μὴ ἀφήσωσιν εἰς χεῖρας τῶν ἀπίστων τὸν ἅγιον τάφον. Ὅθεν παρελθόντες διὰ Λαοδικείας, Τριπόλεως, Σιδῶνος, Τύρου, Ἀκῆς καὶ Ἐμμαοῦντος, ἀφίκοντο μόλις τετρακισμῦριοι τὴν πρωΐαν τῆς 1 Ἰουνίου 1099 εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐντὸς πέντε ἐβδομαδῶν (15 Ἰουλίου) ἐξ ἐφόδου ἐκυρίευσαν. Ἀλλὰ τὸ κατόρθωμα τοῦτο, ὅπερ εἶνε τὸ λαμπρότερον τῆς ὅλης πρώτης σταυροφορίας, διεδέχθησαν τρομεραὶ σφαγαὶ καὶ ἀτιμώσεις, αἵτινες ἐπλήρωσαν ἀγανακτήσεων ὅλον τὸν ἀνατολικὸν κόσμον.

Οἱ σταυροφόροι, ἀφοῦ ἐπέτυχον ἤδη τοῦ κυρίου αὐτῶν σκοποῦ, λησμονήσαντες τὰς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον δοθείσας ὑποσχέσεις των, ἀπεφάσισαν νὰ ἰδρύσωσιν ἴδιον βασιλείον ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ πρωτεύουσαν μὲν τοῦτου κατέστησαν τὴν Ἱερουσαλήμ, τὸ δὲ βασιλικὸν ἀξίωμα προσήνεγκαν εἰς τὸν εὐλαβέστερον καὶ ἐπιφανέστερον τῶν δουκῶν Γοδοφρίδον τὸν Βυλλιόνην, ὅστις ὅμως ἀποφυγὼν ἐκ μετριοφροσύνης τὸν τίτλον ἐκεῖνον ἠρέεσθη νὰ λέγῃται προστάτης τοῦ ἁγίου τάφου καὶ ἐδείχθη ἄξιος τῆς ἀρχῆς κατατροπώσας μετοὔπου Ἀυγούστῳ 1099 περὶ Ἀσκάλωνα πολυάριθμον Αἰγύπτιον στρατὸν ἐρχόμενον νὰ ἀνακτῇ τὴν ἀπολεσθεῖσαν πόλιν. Ἀπέθανε δὲ μετὰ ἓν ἔτος ἀπὸ τῆς ἀναγορεύσεώς του καὶ τὸν διεδέχθη ὁ ἑως τότε ἐν Ἐδέσσει ἄρχων ἀδελφὸς τοῦ Βαλδουῖνος Α', ὅστις δεχθεὶς πρῶτος τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα ἠύξησε διὰ τῆς ὑποστηρίξεως τῶν Γενοατῶν Πισατῶν καὶ Ἑνετῶν τὸ καταρχάς ἐκ μόνης τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ Ἰόππης καὶ 20 περίπου κωμῶν συγκείμενον βασιλείον τῇ προσθήκῃ τῶν παραλίων πόλεων: Πτολεμαίδος, Τριπόλεως καὶ Βηρυτοῦ. Ἐπὶ τοῦ Δ' δὲ βασιλείῳ Φούλκῳ (1131-1142) ἔλαβεν ἤδη τοῦτο τὴν μεγίστην αὕξησιν του, καθότι, συμπεριλαμβανομένων τῆς τε Ἀντιοχείας καὶ τῆς Ἐδέσσης, αἵτινες ἀνήκον ἐπίσης εἰς τὸ φεουδαϊκὸν σύστημά του, ἐξετείνεται ἀπὸ τοῦ ἄνω Εὐφράτου μέχρι τῆς βορείας ἁκρας τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης· καὶ ἀνατολικῶς ἐν μέρει μέχρι τῶν κρασπέδων τῆς Συριακῆς ἐρήμου.

§ 894. **Ἡ δευτέρα σταυροφορία (1147-1149).** Οἱ τῆς Αἰγύπτου καλῖφαι ἀπεπειράθησαν ἐπανειλημμένως νὰ ἀνακτῶσι τὴν Παλαιστίνην καὶ ἐπὶ τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ Βαλδουῖνου Γ' ἡ Ἐδεσσα ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Ἑμαδεδδὶν Ζεγγῇ σατράπου τοῦ Χαλεπίου, τῶν μὲν ἐκ τῶν κατοίκων αὐτῆς φονευθέντων, τῶν δὲ αἰχμαλωτευθέντων. Τούτου ἕνεκα ὁ τῆς Γαλλίας βασιλεὺς Λουδοβίκος Ζ', ὅστις μετὰ μακρὰν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἀντίστασιν ἐκινήθη τέλος εἰς μετάνοιαν, ἀπεφάσισε νὰ ἀναδυθῇ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα καὶ ἐνήργησε νὰ

δοθῇ παρὰ τοῦ πάπα εἰς τὸν τότε πολλῆς ἀπολαμβάνοντα ὑπολήψεως ἱερὸν Βερνάρδον πληρεξουσιότης τοῦ νὰ προσκαλέσῃ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ τὰ ἔθνη. Εἰς τὴν πρόσκλησιν ταύτην ὑπήκουσαν πλῆθος Γάλλων καὶ Γερμανῶν, τελευταῖον καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ Κορράδος Γ' καὶ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1147 ἔτους δύο κραταῖοι στρατοὶ ἦσαν ἤδη ἐτοιμοπόλεμοι ἐν Διζοδύνῳ (Metz) καὶ ἐν Ῥατισβῶνι (Regenburg). Ἀμφότεροι οὗτοι προήλασαν διὰ τῆς Οὐγγαρίας εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ αὐτόθεν διεπεραιώθησαν εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν. Οἱ Γερμανοί, οἵτινες ἔλαβον τὴν συντομωτέραν διὰ τοῦ Ἰκονίου ὁδόν, ἀφοῦ ἔπαθον τὰ πάνδεινα ἕνεκα τῆς ἀπερισκέπτου διαιρέσεως καὶ τῆς ἐλλείψεως τροφῶν, προσεβλήθησαν ἐξαίφνης ὑπὸ στρατοῦ τοῦ σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου, ὥστε μόλις τὸ δέκατον αὐτῶν μέρος διασωθὲν ἠδυνήθη νὰ υποχωρήσῃ εἰς Νίκαιαν. Ὁ δὲ Λουδοβίκος, ὅστις ἐπῆλθεν ὀλίγον τι βραδύτερον, ἠνώθη μετὰ τῶν περισωθέντων Γερμανῶν καὶ ἀκολουθῶν τὴν παραλίαν τῆς μικρᾶς Ἀσίας προῦχώρησε μέχρι τῆς Παμφυλίας, ὅθεν αὐτὸς μὲν μετὰ μέρος τοῦ στρατοῦ ἀνήχθη διὰ θαλάσσης εἰς Ἀντιόχειαν, τὸ δὲ λοιπὸν μέρος κατὰ γῆν μέχρι Ταρσοῦ προελάσαν ὑπὸ ἐνδείας τροφῶν καὶ συνεχῶν τοῦ ἐχθροῦ προσβολῶν σχεδὸν ἐξηφανίσθη. Τὸ σχέδιον πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Ἑδέσσης ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐγκατελείφθη, ἀντὶ τούτου δὲ οἱ τρεῖς βασιλεῖς: Βαλδουίνος Γ', Κορράδος Γ', καὶ Λουδοβίκος Ζ' ἀπεφάσισαν τὴν ἀπὸ κοινου προσβολὴν τῆς Δαμασκοῦ, ἥτις ὅμως ἕνεκα τῆς δειλίας καὶ προδοσίας τῶν τῆς Συρίας ἡγεμόνων ἔμεινεν ἀτελεσφόρητος. Ὅθεν ἀμφότεροι οἱ βασιλεῖς ἀπέπλευσαν οἴκοι.

§ 895. **Ἡ τρίτη σταυροφορία (1189-1193).** Τὴν δυναστείαν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Φατιμίδων ἀνέτρεψεν (1163) ὁ τοῦ σουλτάνου τῆς Δαμασκοῦ στρατηγὸς Νουρεδδίν· τούτου δὲ ὁ ἀνεψιὸς καὶ διάδοχος Σαλαδῖνος ἀνακινήσας τὰς ἐπὶ τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης ἀξιώσεις τῆς Αἰγύπτου ἐπετέθη ἐπανειλημμένως κατὰ τῶν Χριστιανῶν· ἡ περὶ Τιβεριάδα δὲ κρίσιμος μάχη, καθ' ἣν μετὰ πολλῶν ἱπποτῶν ἠχμαλωτεύθη ὁ βασιλεὺς Γουδῶν ὁ Λυσιγνανικὸς συνεπήγαγε τὴν ἄλωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ μετ' αὐτῆς τὸ τέλος τοῦ μόλις ὀγδοήκοντα καὶ ὀκτῶ ἔτη διαρκέσαντος ἐπωνύμου βασιλείου.

Ἡ τῆς ἱερᾶς πόλεως ἀπώλεια προεκάλεσε τὴν ὑπὸ τῶν 3 πρώτων τῆς χριστιανωσύνης ἡγεμόνων: τοῦ 70ετοῦ Φρειδερίκου Α' Βαρβαρόσσα, τοῦ Φιλίππου Ἀυγούστου βασιλείῳ τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ Ριχάρδου Λεοντοθύμου βασιλείῳ τῆς Ἀγγλίας μετὰ τοῦ ἀνθους τῶν ἱπποτῶν αὐτῶν ἐπιχείρησιν τῆς τρίτης καὶ λαμπροτέρας τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων σταυροφοριῶν.

Ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερίκος, ὅστις προηγήθη τῶν ἄλλων, περαιωθείς διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν κατετρόπως διὰ νίκης λαμπρᾶς τὸν σουλτάνον τοῦ Ἰκονίου, ἐκυρίευσεν τὴν πόλιν ταύτην, μετοῦπολιν ὅμως δυστυχῶς ἐπνίγη εἰς τὸν ποταμὸν τῆς Κιλικίας Καλύκαδον (τὴν σήμερον Σαλέφ) εἴτε λουόμενος ἐν αὐτῷ ἀπερিসκίπτως εἴτε ἐπιχειρήσας νὰ διέλθῃ ἔφιππος τὸ βίαιον ῥεῦμα. Ὁ ὁμώνυμος αὐτοῦ υἱὸς δούξ τῆς Σοθβίας ὠδήγησε τὸν ὑπὸ τῆς κακουχίας καὶ τοῦ λοιμοῦ διηνεκῶς ἐλαττούμενον στρατὸν μέχρι Πτολεμαΐδος καὶ ἠνώθη μετὰ τοῦ τὴν πόλιν ταύτην πολιορκούντος Γουϊδωνος, ἀλλ' ἀπέθανε μετοῦπολιν οὐδὲν ἄλλο μνημεῖον καταλιπὼν ἢ τὴν ἰδρυσιν τοῦ Γερμανικοῦ ἵπποτικοῦ τάγματος.

Οἱ κατόπιν διὰ θαλάσσης ἐλθόντες δύο βασιλεῖς παρέστησαν ἀμέσως εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς εἰρημένης πόλεως καὶ συνήργησαν εἰς τὴν διὰ συνθήκης ἄλωσιν αὐτῆς, καθ' ἣν ὅμως ὁ Ῥιχάρδος περιϋβρίσας τὴν σημαίαν τῶν Γερμανῶν περιέστη εἰς διχόνοιαν πρὸς τὸν δούκα τῆς Αὐστρίας Λεοπόλδον Ε'. Πολὺ δὲ σπουδαιότερα ὑπῆρξεν ἡ μεταξὺ Φιλίππου καὶ Ῥιχάρδου περὶ τὴν διαίρεσιν τῶν κατακτηθέντων καὶ τὴν συνέχειαν τοῦ πολέμου ἐγεγνησά διχόνοια, καθόσον αὕτη συνεπήγαγε τὴν ταχείαν εἰς τὰ ἴδια ἐπιστροφὴν τοῦ πρώτου. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ῥιχάρδος κατὰ τὸ προσεχές ἤδη ἔτος εἴτε ἐκ τῆς ἀσυμφωνίας τῶν σταυροφόρων, δι' ἣν οὐδὲν ἐδύνατο τοῦ λοιποῦ νὰ πράξῃ λόγου ἄξιον, εἴτε ἐνεκα τῆς διακοινωθείσης αὐτῷ εἰδήσεως ὅτι ὁ Φίλιππος ἐναντίον τῆς ὑποσχέσεώς του ἠνώχλει τὰς ἐν τῇ Γαλλίᾳ κτήσεις τῶν Ἀγγλῶν, ἠναγκάσθη νάναχωρῆσιν εἰς Ἀγγλίαν, ἀφοῦ ὅμως συνωμολόγησε προηγουμένως πρὸς τὸν Σαλαδίνον ἀνακωχὴν (1 Σεπτ. 1192), καθ' ἣν οἱ Χριστιανοὶ παρέμειναν κύριοι τῆς ἀπὸ Ἰόππης μέχρι τῆς Πτολεμαΐδος παραλίας ἐκτὸς τῆς κατασκαφείσης ἤδη Ἀσκάλωνος, ἐπετρέπη δὲ αὐτοῖς ἡ ἐλευθέρια εἰς τὸν ἅγιον τάφον προσέλευσις. Τὴν ὑπ' αὐτοῦ δέ, ἐνῶ ἀπῆρχετο εἰς Παλαιστίνην, κυριευθεῖσαν Κύπρον ἐπώλησεν εἰς τὸν Γουϊδωνα τὸν τελευταῖον τῆς Ἱερουσαλὴμ βασιλέα· τὸ δ' ἔκτοτε ἰδρυθὲν βασίλειον τῆς Κύπρου διετηρήθη μέχρι τοῦ 1480 ἔτους.

Ὁ Ῥιχάρδος ἐν τῷ ἐπανερχεσθαι εἰς Ἀγγλίαν ἠναγκάσθη ὑπὸ σφοδρῶν ἀνέμων νάποβῇ εἰς τὰ παράλια τῆς Δαλματίας. Ἐνῶ δὲ μετημφισμένος ἐξηκολούθει τὴν διὰ τῆς Αὐστρίας ὁδοιπορίαν αὐτοῦ συνελήφθη ὑπὸ τοῦ δουκὸς Λεοπόλδου Ε' καὶ παραδοθεὶς εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἐρρίκον ς' ἐφυλακίσθη καὶ μόλις μετὰ 2 ἔτη ἐπὶ λύτραις 150,000 μάρκων ἀργύρου ἀπελύθη.

§ 896. **Ἡ τετάρτη (οὕτω λεγομένη) σταυροφορία (1202-1264).** Ὁ αὐτοκράτωρ Ἐρρίκος ς' ἐξέπεμψε νέα

σταυροφόρων στίφη, ἅτινα διὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς Συρίαν περαιωθέντα ἀνέκτισαν τὴν Σιδῶνα, τὴν Τύρον καὶ Βηρυτόν, ἐνῶ ὁ αὐτοκράτωρ εἶχεν ἤδη τελευτήσῃ ἐν Σικελίᾳ.

Ἐν τούτῳ ὁ περιώνυμος πάπας Ἰννοκέντιος Γ' (1198-1216) διὰ τῶν ἀκαταπαύστων προσπάθειών του κατώρθωσε νὰ κινήσῃ ἂν ὄχι τοὺς Χριστιανούς τῆς δύσεως μονάρχας, τοὺς κραταιοτάτους ὁμῶς τῆς Γαλλίας βαρόνους καὶ τὸν τῆς Φλανδρίας κόμιτα Βαλδουῖνον καὶ τὸν μαρκίωνα τοῦ Μομφερράτου Βονιφάτιον εἰς νέαν ἱερὰν στρατείαν, καὶ αὕτη ἔμελλε κατὰ πρῶτον νὰ κατευθυνθῇ εἰς Αἴγυπτον, ἥτις πρὸ πολλοῦ ἤδη ἔθεωρεῖτο ὡς ἡ κλεῖς πρὸς τὴν κυρίευσιν τῆς ἱερᾶς χώρας. Οἱ Ἑνετοί, οἵτινες ἀνεδέχθησαν ἐπὶ πληρωμῇ 85,000 μαρκῶν τὴν μετακόμισιν, μετεχειρίσθησαν τοὺς σταυροφόρους μὴ δυνηθέντας νὰ συμπληρώσωσι τὸ συμφωνηθὲν ποσὸν εἰς κατὰκτησιν τῆς Ζάρας, ἣν ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας εἶχεν ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τῆς Ἑνετικῆς πολιτείας. Ἐπειτα ὁμῶς οἱ τε σταυροφόροι καὶ οἱ Ἑνετοὶ πεισθέντες εἰς τὰς μεγάλας ὑποσχέσεις τοῦ ἐν τῷ στόλῳ παρόντος υἱοῦ τοῦ διὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλεξίου Γ' ἐκβληθέντος καὶ τυφλωθέντος Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Ἰσαακίου Ἀγγέλου, ἂν ἤθελον ἀποκαταστήσῃ τοῦτον εἰς τὸν θρόνον, μετέβαλον σκοπὸν, ἥτοι διηύθυναν τὸν πλοῦν αὐτῶν ὄχι πλέον εἰς Αἴγυπτον, ὅπως ἐξαρχῆς προέβητο, ἀλλ' εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Βραχεῖά τις πολιορκία τῆς πόλεως ἐξήρκεσε νὰναβιδιάσῃ ἀπὸ τῆς φυλακῆς εἰς τὸν θρόνον τὸν τυφλὸν Ἰσαάκιον. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἐδύνατο νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς μεγάλας ὑποχρεώσεις τοῦ υἱοῦ του Ἀλεξίου, καὶ οὗτος μὲν καθ' ὑποκίνησιν τοῦ Μουρζούφλου πόρρω τινὸς συγγενοῦς τῶν Ἀγγέλων σφετερισθέντος ἐπὶ μικρὸν τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν στασιωτῶν ἐφρονεύθη, ὁ δὲ πατὴρ του Ἰσαάκιος ἀπὸ τῆς λύπης καὶ τοῦ φόβου του ἀπεβίωσεν. Ἐντεῦθεν οἱ Φράγκοι, ὡς ἐλέγοντο ὅλοι ἐν γένει οἱ δυτικοὶ Χριστιανοί, ἐξηκολούθησαν τὸν πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς πόλεμον καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις κατὰ πρῶτον ἤδη, ἀφ' οὗτο ἡ ἑδρα τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους εἰς αὐτὴν μετετέθη, ἀλωθεῖσα (1204) ὑπέστη τρομεράν διαρπαγὴν. Ὑπὲρ τὸ ἥμισυ αὐτῆς μέρος ἐπυρπολήθη, αἱ ἐκκλησίαι αὐταὶ ἐληστεύθησαν καὶ πολυάριθμα ἔργα τέχνης καὶ βιομηχανίας, ἐν οἷς καὶ οἱ 4 χάλκινοι ἵπποι τοῦ Λυσίππου ἀπῆχθησαν εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἑνετίαν. Οἱ δορικτῆται ἐκλέξαντες μετὰ τὸ αὐτῶν Βαλδουῖνον τὸν Φλανδρικὸν ὡς αὐτοκράτορα ἱδρυσαν τὴν Λατινικὴν αὐτοκρατορίαν, ἥτις ὁμῶς δὲν διήρκεσεν ἐμὴ 57 ὅλα ἔτη (1204-1261) (βλ. σελ. 281-291).

Πλὴν τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς καθέδρας αὐτῆς ὁ Βαλδουῖνος

διετήρησεν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξουσίαν τοῦ τεταρτημόριον τοῦ ὅλου κράτους, τὴν *Θράκην* ἢ *Ῥωμανίαν*, τὰ δὲ λοιπὰ τρία μέρη διενεμήθησαν πρὸς ἀλλήλους οἱ *Ἑνετοί*, οἱ *Γάλλοι* καὶ οἱ *Λογγιβάρδοι* εὐγενεῖς. Οἱ δ' *Ἑνετοί* ἔλαβον πρὸ πάντων τὰς παραλίαις τῆς *Ἀδριατικῆς*, τοῦ *Αἰγαίου* καὶ τοῦ *Εὐξεινου* πόντου, καὶ τὴν *Προποντίδα* καὶ τὰς πλείστας τοῦ *Αἰγαίου* νήσους· ὁ δὲ *Μαρκίων* τοῦ *Μομφερράτου* ἐσχημάτισεν ἐκ τῆς *Μακεδονίας* καὶ μέρους τῆς *Ἑλλάδος* τὸ βασιλείον τῆς *Θεσσαλονίκης*.

Ἐν τούτῳ ἀπόγονοι *Βυζαντινῶν* αὐτοκρατόρων διέσωσάν τινα λείψανα ἐκ τοῦ γενικοῦ τούτου ναυαγίου. Οὕτως ὁ *Μιχαὴλ Κομνηνὸς* συγγενὴς τοῦ καταλυθέντος αὐτοκρατορικοῦ οἴκου ἵδρυσεν ἐν *Ἡπείρῳ* καὶ *Αἰτωλίᾳ* ἰδίαν ἡγεμονίαν. Ἄλλος *Κομνηνὸς* ὁ *Ἀλέξιος Α'* ἐγγονος τοῦ *Ἀνδρονίκου* ἐστήσεν ἐν *Τραπεζοῦντι* τὴν ἑδρὰν νέου *Βυζαντινοῦ* κράτους λαβὼν καὶ τὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἀξίωμα. Ἐτερος δὲ ὡσαύτως *Κομνηνὸς* ὁ *Θεόδωρος Λάσκαρις* γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ αὐτοκράτορος *Ἀλεξίου Γ'* ἤρξεν ἐν *Νικαίᾳ*· εἰς δ' ἐκ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, ὁ *Μιχαὴλ Παλαιολόγος*, κατώρθωσε τῇ βοηθείᾳ τῶν κατὰ τῆς *Ἑνετίας* ζηλοτύπως φερομένων *Γενοατῶν* νάνακτῆσθαι τὸ *Βυζάντιον* καὶ κατ' ἀκολουθίαν νάνατρέψῃ τὴν τερατώδη *Λατινικὴν* αὐτοκρατορίαν (1261).

§ 897. Ἡ πέμπτη σταυροφορία (1228-1229).

Αἱ διηνεκεῖς τοῦ πάπα *Ἰννοκεντίου Γ'* προσπάθειαι περὶ τῆς ἐκ νέου ἀπελευθερώσεως τῆς *Παλαιστίνης* διὰ τινος καθολικῆς *Εὐρωπαϊκῆς* σταυροφορίας ἔμειναν ἀτελεσφόρητοι.

Ἡ ἀλλόκοτος τῶν παιδῶν σταυροφορία (1212) ἔλαβε τέλος οἰκτρόν. Τῶν δ' ἐκ τῆς *Γαλλίας* ὀρμηθέντων καὶ ἐν *Μασσαλίᾳ* ἐπιβιβάσθέντων οἱ μὲν ἐνκαύθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωλήθησαν ὑπὸ ἀπατεώων ὡς ἀνδράποδα ἐν *Ἀλεξανδρείᾳ*. Ἐκ τῶν *δισμυρίων* δὲ τῆς *Γερμανίας* νέων τινὲς μὲν ἐπ' ἀνένκαμψαν τάχιστα, οἱ δὲ λοιποὶ ἢ ἀπώλοντο καθ' ὁδὸν ἐκ τῆς πείνης ἢ στερούμενοι τῶν ἀναγκαίων πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς ὁδοιπορίας τῶν διεσκεδάσθησαν τῇδε κἀκείσε.

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ τῆς *Οὐγγαρίας* βασιλέως *Ἀνδρέου Β'* εἰς *Συρίαν* οὐδὲν ἔσχεν ἀποτέλεσμα καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ὀνόματι βασιλέως τῆς *Ἱερουσαλὴμ* *Ἰωάννου Βρυεννίου* ἀλωθεῖσα *Δαμιέτις* (*Ταμύαθις*) ἐξ ἀνάγκης ἐγκατελείφθη πάλιν ταχέως (1221).

Ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ ταύτῃ ὁ πάπας *Ὀνώριος Γ'* ἀπήτησεν ἐπιμόνως παρὰ τοῦ *Φρειδερίκου Β'*, ὅστις ἔτι ἀπὸ τῆς ἐν *Ἀκυῖσγράφῳ* στέψεως αὐτοῦ (1215) καὶ μετὰ πενταετίαν ἐπὶ τῆς ἐν *Ῥώμῃ* στέψεώς του ὑπέσχετο τὴν ἐπιχείρησιν νέας σταυροφορίας, νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ἐπα-

νειλημμένες ὑποσχέσεις του. Ἀλλὰ λόγοι ἀφορῶντες εἰς τὴν διάταξιν τῶν ἐσωτερικῶν τῆς Γερμανίας καὶ Ἰταλίας πραγμάτων ἠνάγκασαν τὸν αὐτοκράτορα νὰ ζητήσῃ τρεῖς τὴν παράτασιν τῆς ὑπὸ τοῦ πάπα ταχθείσης προθεσμίας. Τελευταῖον ἐνδοῦς εἰς τὴν κοινὴν κατακραυγὴν ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ· μόλις δὲ ἀρξάμενος τῆς στρατείας ἐπανεῆλθε πάλιν ἕνεκα νόσου. Ὁ πάπας Γρηγόριος Θ' ἐκλαβὼν τὴν νόσον ὡς πρόφασιν ἐξεσφενδόνισεν ἀφορισμὸν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Ὅθεν αὐτός, καίπερ σπουδάσας νὰ δικαιολογηθῇ ἐν τινι μακρᾷ ἀπολογίᾳ, αἰσθανθεὶς ὅμως ὅτι ἡ περαιτέρω βραδύτης ἤθελε τοῦ ἀφαιρέσῃ πᾶν σέβας ἀπέπλευσε τέλος κατ' Αὐγούστου 1228 εἰς Παλαιστίνην καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς Πτολεμαῖδα τῇ 8 Σεπτεμβρίου. Καταρχὰς οἱ Χριστιανοὶ ὑπεδέχθησαν αὐτὸν ἐνταῦθα ὡς σωτῆρα καὶ κύριον, ἔπειτα δὲ ῥαδιουργηθέντες ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ πάπα μετέβαλον ὕψος. Οὐδὲν ἦττον ὅμως ὁ Φρειδερίκος καταβαλὼν πᾶσαν σπουδὴν ἴσχυσε νὰ λάβῃ διὰ συνθήκης συνομολογηθείσης πρὸς τὸν σουλτάνον τῆς Αἰγύπτου Καμελ τὴν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν Ναζαρέτ μετὰ τῆς μεταξὺ τῶν πόλεων τούτων καὶ τῆς παραλίας κειμένης χώρας. Ἀφού δὲ διέταξε τὰ πράγματα τῶν ἀνακτηθέντων ἱερῶν τόπων ἐπιθεῖς ἰδίαις χερσὶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου τάφου τὸ στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του ἐν ἀρχῇ Μαΐου τοῦ 1229 ἐπανεκάμφεν εἰς Εὐρώπην.

§ 898. Ἡ ἕκτη σταυροφορία (1248-1254). Παρβίαις τῆς ὑπεστάσης συνθήκης ὑπὸ τινων προσκυνητῶν συνεπήγαγε καὶ αὐθὺς τὴν ἀπώλειαν τῆς Ἱερουσαλὴμ (1239), ἥτις ἂν καὶ μετὰ ἓν ἔτος ἀπεδόθη εἰς τὸν κόμιστα τῆς Κορνουαλλίας Ριχάρδον, ἀκολούθως ὅμως (1244) περιήλθεν ὀριστικῶς εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ὑπὸ τῶν Μογόλων ἐκ Χορατὰν ἐξωσθέντων Χοβαρεσμιῶν.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὁ τῆς Γαλλίας βασιλεὺς Λουδοβίκος Θ' ὁ ἐπιλεγόμενος ἅγιος ὑπεσχέθη χάριν τῆς ἐκ τινος βαρείας νόσου ἀπαλλαγῆς του νὰ λάβῃ τὸν σταυρόν· καὶ τῶντι ἅμα ἀναρρώσας ἀπέπλευσεν εἰς Αἴγυπτον, ἄνευ τῆς ὁποίας ἐφαίνετο ἀδύνατος ἡ διατήρησις τῆς ἱερᾶς χώρας, ἐκυρίευσεν εὐχερῶς τὴν Δαμιέττην, ἀλλ' ἐπιχειρήσας νὰ προχωρήσῃ εἰς τὰ ἐνδότερα ἠττήθη ἥτταν τρομερὰν παρὰ τὸ Κάϊρον καὶ ἐν τῷ ἐπιστρέφειν εἰς Δαμιέττην ἠχμαλωτίθη μετὰ τοῦ πλείστου μέρους τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν του Ἀλφόνσου τοῦ Πικταυικοῦ καὶ Καρόλου τοῦ Ἀνδεγαυικοῦ. Διὰ τῆς σταθερότητός του περιώρισε τοὺς ὅρους τῆς ἀπελευθερώσεως εἰς τὴν παρχώρησιν τῆς Δαμιέττης καὶ τὴν πληρωμὴν 800,000 χρυσῶν νομισμάτων. Διαμείνας δὲ μέχρι τοῦ 1253 ἔτους ἐν Πτολεμαίδι οὐδὲν ἐδυνήθη νὰ διαπράξῃ κατὰ τῶν Αἰγυπτίων διὰ τὴν σμικρότητα τοῦ στρατοῦ του.

Ὅ,τι δὲ μόνον λόγου ἄξιον ἔπραξεν ἦτο ἡ ἀνόρθωσις τῶν ὀχυρωμάτων εἰς πολλὰς παραλίους πόλεις τῆς Παλαιστίνης. Μετὰ τὴν ἀγγελίαν δὲ τοῦ ἐπελθόντος θανάτου τῆς μητρὸς τοῦ Βλάχκης, ἣν εἶχε καταλίπη ἐπίτροπον τῆς ἀρχῆς ἐπὶ τῆς ἀπουσίας του, φοβούμενος μὴ ἡ ἀνηλικότης τοῦ υἱοῦ τοῦ ἤθελε προκαλέσῃ ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς κινδύνους εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ ἀπέπλευσεν οἴκοι τῇ 24 Ἀπριλίου 1254.

§ 899. **Ἡ ἐβδόμη σταυροφορία (1270).** Ὁ αὐτὸς τῆς Γαλλίας βασιλεὺς ἄμα μαθὼν ὅτι ὁ τῶν Μαμελούκων στρατηγὸς *Βιβάρς* ἀνακηρυχθεὶς σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου καὶ Συρίας ἤρξατο νάφαιρῃ ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν ὅσους ἔτι κατεῖχον τόπους ἐν Παλαιστίνῃ, ἀπεφάσισεν ὑπὸ θρησκευτικοῦ ζήλου, μὴ ἐκπληρωθείσης ἔτι τῆς εὐχῆς του, νὰ ἐπιχειρήσῃ δευτέραν σταυροφορίαν, εἰς ἣν προσετέθη καὶ ὁ μετέπειτα τῆς Ἀγγλίας βασιλεὺς Ἐδουάρδος Α'. Ἀλλ' ὁ τοῦ Λουδοβίκου πανούργος ἀδελφὸς Κάρολος ὁ Ἀνδεγαυικὸς, ὅστις ἀπὸ μικροῦ ἤρχε τοῦ τῆς Νεαπόλεως καὶ Σικελίας κράτους, ἐζήτησε νὰ παρεκτρέψῃ τὸ ἐπιχείρημα ἐκεῖνο πρὸς ἴδιον ὄφελος καὶ κατέπεισε τὸν ἀδελφόν του νὰ μεταβῇ ὄχι εἰς Παλαιστίνην, ἀλλ' εἰς Τύνιδα, ὅπου μετ' ὀλίγας ἐβδομάδας ὤ,τε βασιλεὺς Λουδοβίκος καὶ ὁ πλείστος στρατὸς αὐτοῦ ἐγένετο βορὰ τοῦ Ἀφρικανικοῦ κλίματος. Ὡστε εἰς Παλαιστίνην μετέβη μόνος ὁ Ἀγγλος ἡγεμὼν μετὰ τῶν ἰδίων ὀλίγων ἀκολουθῶν· μηδὲν ὅμως λόγου ἄξιον δυνήθεις νὰ πράξῃ ἐπ' ἀνέναντι ταχέως οἰκάδε.

Τῷ 1291 περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Μαμελούκων ἡ Πτολεμαῖς, ἡ τελευταία τῶν Χριστιανῶν κτῆσις, καὶ ἔκτοτε κατελύθη ἑσαεὶ τὸ ἐν Παλαιστίνῃ κράτος αὐτῶν.

§ 900. **Ἀποτελέσματα τῶν σταυροφοριῶν.** Εἰκαὶ αἱ σταυροφορίαι δὲν ἐπέτυχον εἰς τέλος τοῦ κυρίου αὐτῶν σκοποῦ, ἀπέβησαν ὅμως πολλῶν ἀξιολόγων ἀποτελεσμάτων παραίτιοι εἰς πάσας τῆς Δύσεως τὰς σχέσεις: α) προήγαγον τὴν δύναμιν καὶ τὸ ἀξίωμα τῶν παπῶν, οἵτινες ὑπῆρξαν οἱ κυρίως αἵτιοι καὶ κυβερνῆται τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων· β) ἐξέτειναν τὴν τῶν ἡγεμόνων δύναμιν διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως πολλῶν ἀνησυχῶν ὑποτελῶν καὶ τῆς χηρέσεως πολλῶν τιμαρίων· γ) προσκάλεσαν τὴν γένεσιν καὶ ἐπίδοσιν τῶν ἐλευθέρων πόλεων διὰ τῆς ἐξαγοράσεως τῶν ἐλευθεριῶν αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἐν χρηματικαῖς ἀνάγκαις διατελούντων κυρίων καὶ τὴν μόρφωσιν ἐλευθέρων τινὸς χωρικῶν τάξεως, ἐν ᾧ πολλοὶ τῶν δουλοπαροίκων ἐλάμβανον τὸν σταυρὸν ἐπὶ ὑποσχέσει τῆς ἀπελευθερώσεώς των· ὅθεν ἡ γεωργία ἔπρεπε νὰ ἀνατίθεται τοῦ λοιποῦ εἰς ἐλευθέρους ἀνθρώπους·

δ) ἔδωκαν ἰδίως ἀπὸ ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀμέσως μὲν εἰς τὸ θαλάσσιον ἐμπόριον μεγαλειτέραν κίνησιν καὶ ἔκτασιν, ἐμμέσως δὲ καὶ εἰς τὸ κατὰ ξηράν· ε) ἐξύψωσαν τὴν βιομηχανίαν ποιήσασαι γνωστοὺς πολλοὺς αὐτῆς κλάδους καὶ αὐξήσασαι τὰς χρείας· ς') προήγαγον τὴν ποίησιν δοῦσαι ὕλην ἄφθονον καὶ ζῶπυρον εἰς τὴν φαντασίαν· ζ') ἐξέτειναν ἐν γένει τὸν διανοητικὸν ὀρίζοντα καὶ ἠύξησαν ἰδίως τὰς γεωγραφικὰς καὶ φυσικοῖστορικὰς γνώσεις· καὶ η') συνετέλεσαν πρὸ πάντων εἰς τὴν γένεσιν τοῦ ἱποποτισμοῦ τοῦ ἀξιολογωτέρου φαινομένου τοῦ μεσαιῶνος· διότι ἐκ τῶν σταυροφοριῶν ἀμέσως προῆλθον τὰ τρία ἱποποτικά τάγματα:

1) Τὸ τῶν Ἰωαννιτῶν ἢ νοσοκόμων. Ἐμποροὶ τῆς Ἀμάλφις εἶχον ἰδρύσῃ ἐν Ἱερουσαλὴμ τῷ 1048 μοναστήριόν τι τῶν Βενεδικτῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου μετὰ τινος διπλοῦ νοσοκομείου πρὸς παραδοχὴν καὶ περίθαλψιν ἐνδῶν καὶ νοσοῦντων προσκυνητῶν. Πρὸ τῆς ἀλώσεως δ' ἔτι τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τῶν σταυροφόρων ἡ ἐταιρεία αὕτη συγκεκλιμένη ἐξ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ὑπεβλήθη διὰ τοῦ Γάλλου Γεράρδου εἰς ὠρισμένον τινὰ κανονισμόν, τὰ μέλη αὐτῆς ἔλαβον ἰδίον τινα ἱματισμόν, μελαινὴν χλαμύδα μετὰ λευκοῦ σταυροῦ καὶ ἀνέλαβον τὴν ὑπόσχεσιν τῆς πτωχείας, ἀγνείας καὶ ὑπακοῆς. Ἀφοῦ δὲ προσετέθη καὶ τετάρτη ὑποχρέωσις, τὸ περὶ θρησκείας ἀμύνεσθαι ἢ ὁ κατὰ ἀπίστων ἀγών, τὰ μέλη τοῦ τάγματος διηρέθησαν εἰς 3 κλάσεις: α) ἱερεῖς, β) ἱππεῖς φέροντας ξίφος καὶ θώρακα ἐπὶ τῆς χλαμύδος καὶ γ) ὑπηρετοῦντας ἀδελφούς, οἵτινες περιέθαλπον τοὺς νοσοῦντας. Τὸ τάγμα τοῦτο, οὗτινος ὁ προϊστάμενος ἐκαλεῖτο μαῖστωρ καὶ βραδύτερον μέγας μαῖστωρ, ἐξηπλώθη εἰς πολλὰς παραφυάδας διὰ πάσης τῆς Εὐρώπης· μετὰ τὴν ἀπώλειαν δὲ τῆς Παλαιστίνης (1291) ἰδρύθη ἐν Κύπρῳ καὶ ἀκολούθως (1310) ἐν Ῥόδῳ, ὅθεν μετωνομάσθη Ῥόδιον. Ἐκβλήθην δ' ἐντεῦθεν μετὰ ἡρωϊκὴν ἄμυναν ὑπὸ τῶν Τούρκων (1522) ἔλαβε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου Γ' τὴν Μελίτην μετὰ τῶν παρακειμένων νησιδίων. Διετηρήθη δ' ἐνταῦθα μέχρι τέλους τῆς δεκάτης ὁγδόης ἐκατονταετηρίδος, ὅτε ἡ Μελίτη περιῆλθε τὸ πρῶτον εἰς χεῖρας τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἐφεξῆς εἰς τὴν τῶν Ἀγγλῶν.

2) Τὸ τῶν Ναϊτῶν. Τοῦτο προέκυψεν ἐκ τῆς ἐνώσεως ἐννέα ἢ ἐκατὶδεκα Γάλλων ἱππέων (1418) σκοπὸν ἐχούσης πρὸς τῇ τριττῇ τῶν Ἰωαννιτῶν ὑποχρέωσει καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν προσκυνητῶν ἄμυναν κατὰ τῶν ἐν ταῖς δημοσίαις ὁδοῖς τῆς Παλαιστίνης συμβαινουσῶν ληστειῶν· ὠνομάσθη δὲ οὕτως ἀπὸ τῆς θέσεως τῆς τῶν μελῶν αὐτοῦ κατοικίας πλησίον τοῦ πάλαι ναοῦ τοῦ Σολομῶντος. Καὶ τοῦτο δὲ ἔχον προϊστά-

μενον μαίστορά τινα διηρείτο εἰς τρεῖς κλάσεις: α) τοὺς κυρίως ἀδελφούς, οἵτινες ἔπρεπε νὰ κατάρχωνται ἐξ εὐγενῶν φέροντες λευκὴν χλαμύδα μετὰ ὀκταγώνου ἐρυθροῦ σταυροῦ· β) τοὺς ἱερωμένους, οἵτινες ἐξεδήλουν τὰ τῆς θείας λατρείας εἰς τὰ καταστήματα τοῦ τάγματος· καὶ γ) τοὺς ὑπηρετοῦντας ἀδελφούς εἴτε διὰ τῆς χρήσεως τῶν ὅπλων εἴτε διὰ βαναύσων ἐργασιῶν. Ταχέως δὲ ἐκτὸς τῆς Παλαιστίνης ἰδρύθησαν καὶ ἐν Εὐρώπῃ, ἰδίως μάλιστα ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, ὁμοίω- τυπα Ναϊτῶν καταστήματα διακρινόμενα εἰς μεγαλῆτερα (priorata) καὶ ἐλάττωτα (commendæ) καὶ ἔχοντα τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ξενίζωσι τοὺς εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ στρατεύοντας. Μετὰ τὴν ἀπώλειαν δὲ τῆς Παλαιστίνης μετέθεντο καὶ οἱ Ναῖται τὴν κυρίαν αὐτῶν ἑδρὰν εἰς Κύπρον. Ἀλλὰ μετοῦπολιν ἤδη χρόνον ὁ πλεονέκτης τῆς Γαλλίας βασιλεὺς Φίλιππος Δ' ἠνάγκασε τὸν ἐν Αὐενιώνι ἐδρεύοντο καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἐξαρτῶμενον πάπαν Κλήμεντα Ε' νάποφανθῇ ἐπὶ συνόδου (1312) τὴν κατάργησιν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος τάγματος ὡς γενομένου δῆθεν ὑπόπτου πολλῶν νεωτερισμῶν περὶ τὴν θρησκείαν καὶ ἐγκλη- μάτων, τὰ ὅποια ὁμολόγησαν ὁ μέγας μαίστωρ καὶ πολλοὶ τῶν ἀδελφῶν.

Ἀφοῦ ὁ ἐκ Κύπρου εἰς Γαλλίαν ἐφελκυσθεὶς μέγας μαίστωρ Ἰά- κωβος Μολαῖος ἠνῆχθῇ τὰ πρότερον ὁμολογηθέντα ἐγκλήματα τοῦ τάγματος, ὁ Φίλιππος Δ' κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς τὸν διὰ τῆς πυρᾶς θάνατον (1314), ὡς εἶχε πράξῃ τὸ αὐτὸ καὶ προηγουμένως εἰς 54 ἀδελ- φούς τοῦ τάγματος ἀρνηθέντας νὰ ὁμολογήσωσι τὸ ἀμάρτημά των.

3) Τὸ Τευτονικὸν τάγμα. Τοῦτο προήλθεν ἐκ τῆς ἀπὸ τοῦ 1128 ἔτους ἤδη ἐν Ἱερουσαλὴμ ὑφισταμένης ἐταιρείας πρὸς περίθαλψιν Γερμανῶν προσκυνητῶν, ἥτις προσλαβοῦσα ἀκολούθως καὶ Γερμανοὺς ἱππεῖς μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Σαλαδίνου κυρίευσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ (1187) ἐγκατέλιπε τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ μετέβη εἰς τὸ ἐν Πτολεμαίδι στρατόπεδον τῶν σταυροφόρων. Ἐνταῦθα δὲ κατὰ πρῶτον ὁ Ὀεस्ताου- ρίδης δούξ τῆς Σουηβίας Φρειδερίκος ὕψωσεν αὐτὴν εἰς τάγμα, ὅπερ ἀνεδέχθη τὰς αὐτὰς τῶν Ἰωαννιτῶν καὶ Ναϊτῶν κυρίας ὑποχρεώσεις, ἥτοι τὴν ἐπιμέλειαν τῶν νοσοῦντων καὶ τὸν κατὰ τὸν ἐχθρὸν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως ἀγῶνα. Τούτου δ' ἕνεκα οἱ ἀδελφοὶ ἢ συνεταί- ροι, οἵτινες ὤφειλον νὰ ἔχωσιν ὅλοι Γερμανικὴν καταγωγὴν, διεκρί- θησαν εἰς μαχητὰς φέροντας λευκὴν χλαμύδα καὶ μέλανα σταυρὸν καὶ ὑπηρετοῦντας, εἰς οὓς πάραυτα προσετέθησαν καὶ ἱερωμένοι. Ἡ κατὰ τῷ 1191 ἀλωθεῖσα Πτολεμαῖς ὑπῆρξεν ἡ πρώτη κυρία ἑδρὰ τοῦ τάγματος καὶ τοῦ μαγίστρου βραδύτερον ἀρχιμαγίστρου αὐτοῦ. Ἐπὶ τοῦ τετάρτου δὲ ἦδη ἀρχιμαγίστρου Ἑρμάνου Σάλζα, ὃν ὁ Φρειδερίκος

Β' συγκατέταξε μεταξύ τῶν τῆς Γερμανίας μεγιστάνων, τὸ τάγμα εἶχεν ἀποκτήσῃ πολλὰ κτήματα καὶ προνόμια ἐν τε τῇ ἀνατολῇ καὶ δύσει, ἐν Ἑλλάδι, ἐν Οὐγγαρία, ἐν ταῖς Κάτω χώραις καὶ ἐξαιρέτως ἐν τῇ Γερμανίᾳ. Ὁ εἰρημένος δὲ Ἑρμᾶνος ἰδὼν ὅτι ὁ ὑπὲρ τῶν σταυροφοριῶν ζῆλος εἶχεν ἤδη ψυχρανθῇ καὶ ἐπέκειτο κίνδυνος παντελοῦς ἀπωλείας τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ ὑπολειπομένων ἐτι Χριστιανικῶν κτήσεων δὲν ἐδίστασε νὰ παραδεχθῇ τὴν ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Μασσουλίας Κορράδου γενομένην προσφορὰν τοῦ νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸ τάγμα τὴν Κουλιμὴν ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἀποστολῆς μέρους ἱπποτῶν πρὸς καταπολέμησην τῶν τότε ἐθνικῶν ἢ εἰδωλολατρῶν Πρώσσω. Οὕτω δὲ ἤρξαντο ἀπὸ τοῦ 1233 οἱ μέχρι τοῦ 1283 σχεδὸν ἀδιάκοποι ἀγῶνες τοῦ τάγματος κατὰ τῶν Πρώσσω, ἀγῶνες, εἰς τοὺς ὁποίους παρέσχον βοήθειαν καὶ πολυάριθμα σταυροφόρων στίφη. Ἡ κατάκτησις δὲ τῆς χώρας ἐγένετο ὑπὸ τοῦ τάγματος μεθοδικώτατα: εἰς πᾶν βῆμα περαιτέρω προχωρήσεως ἐκτιζε φρούρια ἢ πύργους, ἡσφάλιζε τούτους διὰ φρουρᾶς καὶ ὥκλιζε διὰ Γερμανῶν τὰς περὶ νεοδημήτους πόλεις Κούλμην, Θώρην, Μαρτινέρδην. Μετὰ 53ετῇ αιματηρὸν ἀγῶνα τὸ τάγμα διὰ τῆς ἐπιμονῆς καὶ πολεμικῆς ὑπεροχῆς του ὑπέταξεν ἅπασαν τὴν Πρωσσίαν, τὴν ὁποίαν καταρχὰς διώκει διὰ τινος τοπάρχου. Ἀφοῦ ὅμως ἡ Πτολεμαῖς, ἥτις ὑπῆρξεν ἑκατονταετηρίδα ὀλόκληρον ἡ κυρία τοῦ τάγματος ἔδρα, περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου τῷ 1291, ὁ ἀρχιμάνιστρος Κορράδος Φαῦχτβάγγων μετέβη εἰς Ἑνετίαν καὶ ἐντεύθεν ἀκολούθως (1309) εἰς Μαριάπολιν (Marienburg).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΖ'.

ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΚΑΤΩ ΙΤΑΛΙΑΣ

§ 901. **Νορμανδοί, Βυζαντινοί, Ταγκρέδος, Γουσκάρδος, Ρογήρος.** Εἰς τὴν κάτω Ἑλλάδα κατεχομένην ἐν μέρει μὲν ὑπὸ Λογγιβάρδων, ἐν μέρει δὲ ὑπὸ Βυζαντινῶν ἐπῆλθον περὶ τὰς ἀρχὰς τὴν ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος (1017) Νορμανδοὶ ἀγύρται (τυχοδιώκται) ἔχοντες ἡγεμόνας: Γουλιέλμον τὸν Σιδηρόχειρα, τὸν Δράγωνα καὶ τὸν Οὐμπρεΐδον, τοὺς υἱοὺς Ταγκρέδου τοῦ Αὐτεσουλλοῦ, μικροῦ ἐν Νορμανδίᾳ δυνάστου. Καὶ τὸ πρῶτον μὲν οὗτοι ὑπηρετήσαντες τοὺς Βυζαντινοὺς ἐπάρχους ὡς μισθοφόροι ἔλαβον εἰς ἀμοιβὴν μικρὸν τι γῆς μέρος, ἔπειτα ὅμως ἔνεκα μὴ ἱκανοποιημένων ἀπαιτήσεων ἐτρά-

πησαν ἐπὶ τὴν δῆωσιν ἀπάσης τῆς κάτω Ἰταλίας καὶ τέλος ἴσχυσαν μετὰ τινα κρίσιμον μάχην (1042) νῆφαιρέσωσιν ἀπ' ἐκείνων ὅλην τὴν Ἀπουλίαν. Τότε οἱ υἱοὶ τοῦ Ταγκρέδου ἐκάλεσαν καὶ τοὺς ἄλλους αὐτῶν ἀδελφοὺς ὄντας ὅλους δέκα τὸν ἀριθμὸν ἐκ Νορμανδίας, καὶ ἕκαστος μὲν αὐτῶν ἔχων πολυαρίθμους ὁπαδοὺς κατέλαβεν ὀχυρὰν τινὰ θέσιν, ἀλλὰ συμπάντων ἀρχηγὸς ἐθεωρεῖτο Γουλιέλμος ὁ Σιδηρόχειρ, τὸν ὁποῖον ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ Δράγων· ἀμφότεροι δὲ ἐκαλοῦντο ἤδη κόμιστες τῆς Ἀπουλίας καὶ τὸν τελευταῖον ἀνεγνώρισεν ὡς τοιοῦτον καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἑρρίκος Γ' καθ' ἣν ἐποχὴν ἤλθεν εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν. Μικρὸν δὲ μετὰ τὴν τούτου ἐπάνοδον εἰς Γερμανίαν οἱ Νορμαννοὶ περιῆλθον εἰς ῥῆξιν καὶ πρὸς τὸν πάπαν Λέοντα Θ', τὸν ὁποῖον στρατεύσαντα ἐπ' αὐτοὺς κατέβαλον ὁλοσχερῶς καὶ ἠνάγκασαν νὰ τοὺς ἀναγνώρισῃ, ἀφοῦ ὑπὸ αἰσθήματος εὐλαθείας ὠρίσθησαν τὸν ὄρκον τῆς βοηθείας καὶ πάσης ἐπικουρίας εἰς τὸν παπικὸν θρόνον, κυρίους νομίμους, οὐ μόνον ὧσιν ἤδη κατέκτησαν, ἀλλὰ καὶ ὧσιν ἐμελλον νὰ κατακτήσωσι χωρῶν ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ· ἤδη δὲ ὁ Ῥόβερτος Γυσκάρδος τῶν υἱῶν τοῦ Ταγκρέδου ὁ περιφημότερος ἔνεκα τῆς ἐξόχου ἀνδρείας καὶ πολυτροπίας του ἐξέτεινε τὴν Νορμαννικὴν ἐπικράτειαν διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ Σαλέρνου καὶ τῆς Ἀμάλφιος, ὥστε εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς δὲν ἔμεινεν ἄλλο τι εἰμὴ ἡ Καπύη καὶ ἡ Νεάπολις, ἀφοῦ οἱ πάπαι εἶχον οἰκαιοποιηθῇ τὸ Βενεῦεντον. Τῆς βοηθείας δὲ τοῦ Γυσκάρδου τούτου χρῆζων, ὡς προσείρηται, ὁ πάπας Νικόλαος Β' τὸν ὕψωσεν εἰς δοῦκα τῆς Ἀπουλίας καὶ Καλαβρίας καὶ τῆς ἐτι ἀνυποτάκτου Σικελίας, τῆς ὁποίας κατὰ πρῶτον ὁ ἀδελφὸς τοῦ Γυσκάρδου Ῥογήρος μετὰ μακρὸν πόλεμον (1060-1090) κατώρθωσε νὰ γενῇ κύριος· ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Ῥογήρος Β' ἐνώσας διὰ κληρονομίας ταύτην μετὰ τῆς Ἀπουλίας καὶ Καλαβρίας ἐστέφη πρῶτος ὑπὸ τοῦ πάπα Ἀνακλήτου Β' βασιλεὺς τῶν δύο Σικελιῶν 1130.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΗ'.

ΝΗΣΟΙ (ΣΙΚΕΛΙΑ, ΣΑΡΔΩ, ΚΟΡΣΙΚΗ).

§ 902. **ΣΙΚΕΛΙΑ.** Αὕτη χωριζομένη ἀπὸ τῆς Ἰταλίας διὰ τοῦ Σικελικοῦ πορθμοῦ (Siciliense Fretum, τανῦν Faro di Messina) ἔχει τρία μεγάλα ἀκρωτήρια, ἐξ οὗ καὶ *Τρινακρία* προσέτι ἐκλήθη, Πέλωρον (promontorium Pelorum νῦν Pharus), Πάχυνον

(νῦν Passaro) καὶ Λιλύθαιον (νῦν Capo Bocca). Τῷ μὲν 439 καὶ 440 ἐκυριεύθη ὑπὸ Γεισερίχου βασιλέως τῶν Βανδῆλων, τῷ δὲ 535 ἀνεκτίθη αὖθις ὑπὸ τοῦ περιωνύμου Ἑλληνοσ στρατηγοῦ Βελισαρίου· ἀπὸ δὲ τοῦ 827-1070 διετέλεσεν ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν Ἀράβων, εἶτα δὲ κατελήφθη ὑπὸ τῶν Νορμαννῶν Ῥοβέρτου Γυσκάρδου καὶ Ῥογήρου.

§ 903. **ΣΑΡΔΩ καὶ ΚΟΡΣΙΚΗ.** Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ Σαρδῶ καὶ ἡ Κορσική εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς πρότερον ἀνήκουσαι ἀφῆ-
ρέθησαν ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ μετὰ τὴν τούτων ἔξωσιν ὑπὸ πολλοὺς μικροὺς ἐγχωρίους ἡγεμόνας διατελοῦσαι ἀνεγνώριζον ὅτε μὲν τῶν Γενοατῶν, ὅτε δὲ τῶν Πισατῶν τὴν κυριαρχίαν, ἀνήκον ὁμῶς ὁμοῦ μετὰ τῆς Γενούης καὶ Πίσης εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας, οὗτινος ὑπέρτατος κύριος ἐλογίζετο ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Ῥωμαιογερμανικοῦ κράτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΘ'.

ΚΡΑΤΟΣ ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΣΙΚΕΛΙΑΣ (1130-1282).

§ 904. **Ἐπὶ τῶν Νορμαννῶν (1130-1194).** Τὸν ἰδρυτὴν τοῦ προκειμένου κράτους Ῥογήρου διεδέξαντο ἔτι δύο μόνον Νορμαννοὶ Βασιλεῖς : ὁ Γουλιέλμος Α' ὁ ἐπικαλούμενος φαῦλος καὶ ὁ Γουλιέλμος Β' ὁ ἀγαθός. Τὴν περαιτέρω ἐπίδοσιν τῆς ἀρχῆς αὐτῶν ἀνεχαίτισαν τὸ μὲν οἱ Βυζαντινοὶ καὶ Γερμανοὶ αὐτοκράτορες, τὸ δὲ στάσεις ἐσωτερικαὶ ὑποθαλπόμεναι ἰδίως ὑπὸ τῶν εὐγενῶν. Ἐκ τῶν πόλεων ἤκμασαν μάλιστα ἡ Πάνορμος ὡς καθέδρα, τὸ Σάλερνον ἔνεκα τῆς αὐτόθι περιωνύμου ἱατρικῆς σχολῆς καὶ ἡ Ἀμαλφίς διὰ τῆς ἐκτεταμένης ἐμπορικῆς ἐπιμιξίας τῆς μετὰ τῆς ἀνατολῆς. Ἀφοῦ δὲ ἡ τῆς Νορμαννικῆς δυναστείας ἀρρενογονία κατὰ τὴν δευτέραν ἤδη γενεάν ἐξηλείφθη, ἐμελλον νὰ διαδεχθῶσι τὸν θρόνον ἡ τοῦ Ῥογήρου Β' θυγάτηρ Κωνσταντία καὶ ὁ ταύτης σύζυγος ὁ αὐτοκράτωρ Ἑρρίκος ζ'· ἀλλὰ διετήρησαν τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ πενταετίαν ἔτι ὁ νόθος τοῦ Ῥογήρου Β' ἐγγονος Ταγκρέδος καὶ ὁ τούτου υἱὸς Γουλιέλμος Γ'.

§ 905. **Ἐπὶ τῶν Ὀευσταουφιδῶν (1194-1266).** Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἑρρίκου Α' (ζ') ἀνεγνωρίσθη βασιλεὺς ὁ τριετής υἱὸς αὐτοῦ Φρειδερίκος Α' (Β') ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ πάπα

Ἰννοκεντίου Γ'. Ὅτε δὲ οὗτος ἡλικιωθεὶς ἀνέλαβε τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως εἰς χεῖράς του μετέθετο τὴν καθέδραν ἀπὸ Πανόρμου εἰς Νεάπολιν καὶ ἐδημοσίευσε (1231) νομοθεσίαν τινὰ λατινιστὴ καὶ ἐλληνιστὴ γεγραμμένην, ἥτις δὲν ἦτο νέον πάντῃ δημιούργημα, ἀλλὰ, ὥς ἡ Ἰουστινιάνειος νομοθεσία, ἐπικύρωσις προϋπαρχουσῶν διατάξεων, αἵτινες ἔπρεπε νὰ ἔχωσι τοῦ λοιποῦ ἰσχὺν νόμων. Διὰ τῆς νομικῆς δὲ ταύτης συλλογῆς ἐβεβλιώθησαν μὲν τὰ περὶ τὴν δικαστικὴν διαχείρισιν, οὐχ ἦττον ὁμως καὶ ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἔλαβε χαρακτηριστικώτερον. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ **Κορράδος Δ'** κατέλειπεν ἀποθανὼν διάδοχον τὸν ἀνήλικον **Κορραδῖνον** ὑπὸ τὴν ἐπιτροπιάν τοῦ θεοῦ του **Μαμφρέδου**, ὅστις ὁμως ἐπὶ τῇ προώρῳ φήμῃ τῆς τελευτῆς τοῦ Κορραδίνου ἀνέλαθεν αὐτὸς τὸ στέμμα συνενούντων τῶν μεγιστάνων τοῦ βασιλείου, ἐναντιουμένου δὲ τοῦ πάπα **Θυρβανοῦ Δ'**. Ὅθεν οὗτος κυριαρχικῶς δῆθεν δικαιώματι παρεχώρησε τὸ κράτος ὡς παπικὸν φέουδον εἰς τὸν τῆς **Ἀνδεγαυίας** κόμητα **Κάρολον** ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας **Λουδοβίκου** τοῦ Ὁσίου, ὁ δὲ **Μαμφρέδος** ἐν τῇ περὶ Βενεῦντον κρίσει μάχῃ ἀπέβαλε καὶ θρόνον καὶ ζωὴν (1266).

§ 906. **Ἐπὶ τῆς Ἀνδεγαυικῆς δυναστείας (1266-1282).** Ὁ Κορραδῖνος, ὅστις ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς του ἔζη παρὰ τῷ γενναίῳ αὐτοῦ θείῳ τῷ δουκὶ τῆς Βαυαρίας **Λουδοβίκῳ**, εἰς τὰς ἐπανειλημμένας τῆς Γιβελλινικῆς μερίδος προσκλήσεις ἐνδίδων ἦλθε σὺν τῷ ὁμοτρόφῳ αὐτοῦ φίλῳ **Φρειδερίκῳ** τῷ Αὐστριακῷ εἰς Ἰταλίαν μετὰ στρατοῦ, ἔτυχε λαμπρᾶς ἐν Ῥώμῃ δεξιώσεως καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ συγχροτήσῃ περὶ **Ταλιεκουῦτιον** (**Tagliacozzo**) τῇ 23 Αὐγούστου 1268 μάχην κρίσιμον πρὸς τὸν **Κάρολον**, καθ' ἣν ἔπαθε διὰ τὴν ἀπειρίαν αὐτοῦ ἦτταν ὁλοσχερῇ· φεύγων δὲ ἠχμαλωτεύθη μετὰ τοῦ φίλου του **Φρειδερίκου**, ὑπεβλήθη εἰς δίκην καὶ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον ὡς στασιαστὴς ἐκατατομήθη ἐν Νεαπόλει δημοσίᾳ τῇ 29 Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ὀλίγας δὲ στιγμὰς πρὸ τῆς κατατομῆσεως διώρισε κληρονόμον τῶν ἀξιώσεων του τὸν τῆς **Ἀραγωνίας** βαλέα **Πέτρον Γ'** γαμβρὸν τοῦ **Μαμφρέδου**.—Ὁ **Κάρολος** καταργήσας τὰς τῶν μεγιστάνων συνόδους προεκάλεσε διὰ τοῦ μέτρου τούτου ὡς καὶ διὰ τῆς περιθάψεως τῶν εἰς Νεάπολιν καὶ Σικελίαν συρρεόντων **Γάλλων**, τὴν κοινὴν δυσαρέστησιν, ἥτις ὁσημέραι αὐξομένη ἐξεργάγη ἐν Πανόρμῳ τὴν δευτέραν τοῦ πάσχα ἡμέραν τοῦ 1282 καθ' ἣν ὦραν οἱ κάτοικοι ἐπορεύοντο εἰς τὸν ἑσπερινόν. Οἱ ἐξηγριωμένοι **Πανορμίται** ἔσφαζαν ἐντὸς μικροῦ ὡς ἐκ συνθήματος πάντας τοὺς ἐν τῇ πόλει αὐτῶν οἰκοῦντας **Γάλλους**, ὁ δὲ φόνος διεδόθη ἀμέσως καὶ εἰς ὅλας τὰς ἄλλας πόλεις τῆς **Σικελίας**· οὗτος εἶνε ὁ **Σικελικὸς ἑσπερινός**. Τούτου δὲ

γενομένου οἱ Σικελιώται εὐθὺς συνεκρότησαν προσωρινήν τινα κυβέρνησιν καὶ ἡμύναντο κατὰ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Καρόλου, ἕως οὗ ὁ τῆς Ἀρχγωνίας Πέτρος ἔδραμεν εἰς βοήθειάν των καὶ κατέλαβε τὸν θρόνον τῆς Σικελίας· ὁ δὲ Κάρολος περιορίσθη ἔκτοτε εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Νεαπόλεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ γ'.

ΚΡΑΤΗ ΙΤΑΛΙΑΣ (1172-1504).

§ 907. Α) **ΑΝΩ ΙΤΑΛΙΑ.** 1) **Ἡ Σαβουδία** (Savoia). Προέκυψεν ὡς κράτος ἐκ τῆς κατὰ μικρὸν ἐνώσεως διαφόρων ἀποσπασμάτων τοῦ πρώην Βουργουνδικοῦ βασιλείου, τῆς Φραγκικῆς μοναρχίας καὶ τοῦ βασιλείου τῆς Ἰταλίας. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ΙΑ' ἐκατονταετηρίδος παρίσταται ἀρχὼν ἀνεξάρτητος τῆς Σαβουδίας ὡς κομιτείας ὁ κόμης Βερθόλδος, ἀφ' οὗ πιθανῶς κατὰγονται οἱ ἀκόλουθοι δυνάσται. Πάντες δὲ οὗτοι διὰ τῆς φρονίμου αὐτῶν εἰς τὸν αὐτοκράτορα προσηλώσεως, δι' ἐπιγαμιῶν, ἀγορῶν καὶ ἀνταλλαγῆς, ἠύξησαν βαθμυδὴν τὴν ἐπικράτειάν των καὶ προήχθησαν εἰς μείζον πολιτικὸν ἀξίωμα. Πρὸς τοῦτο δὲ συνετέλεσε τὰ μάλιστα ὁ Ἀμαδαῖος ς' (1383) διὰ τῆς καθιερώσεως τοῦ ἀδιαίρετου τῶν χωρῶν καὶ τῆς κατὰ πρωτοτοκίαν διαδοχῆς τῆς ἀρχῆς ὡς νόμων θεμελιωδῶν. Κατὰ τὸ 1399 προσετέθη εἰς τὴν Σαβουδιάν ἡ κομιτεία τῆς Νικαίας (Nizza) καὶ κατὰ τὸ 1416 ὁ κόμης Ἀμαδαῖος Η' ἔλαβεν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Σιγισμόνδου τὸν τίτλον τοῦ δουκός. Κατὰ τοὺς ἐπιγενομένους δὲ μεταξὺ Γαλλίας καὶ Γερμανίας πολέμους, οἱ δοῦκες φρονίμως ἠκολούθησαν τὴν πολιτικὴν ἀσθενῶν πολιτειῶν, ἤγουν τὴν τῆς ἐσκεμμένης μελλήσεως, ὑποχωρήσεως ἢ συντάξεως μετὰ τινος ἰσχυροτέρου.

§ 908. 2) **Μεδιόλανον.** Ἐν Μεδιολάνῳ, ὑποχωρησάντων τῶν Οὐέλφων Τορριανῶν, προήχθη κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἰς μέγα ἀξίωμα ὁ Γιβελλινικὸς τῶν Βισκοντίνων οἶκος· διότι ὁ μὲν Ματθαῖος Βισκόντης ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἑρρίκου Ζ' τὸν τίτλον αὐτοκρατορικοῦ ἐπιτρόπου (vicarius) τοῦ Μεδιολάνου (1311), ὁ δὲ Ἰωάννης Γαλεάττος Βισκόντης ἐχειροτονήθη δούξ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Οὐγενσελάου (1395). Ὁ Γαλεάττος δὲ οὗτος τύραννος ἄγριος, πονηρὸς καὶ ἐπιτήδειος, ἀφοῦ κατέβαλε τὸν ἐν Οὐηρῶνι ἄρχοντα οἶκον τῶν Σκάλων καὶ ἐγένετο κύριος τῆς τε πόλεως ταύτης καὶ τῆς

Βονωνίας, μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τοῦ ἡγεμόνος αὐτῆς Ἰωάννου Βεντισογλίου περιεποίησε νέαν εἰς τὴν ἑαυτοῦ γενεὰν λαμπρότητα διὰ τῆς συζεύξεως τῆς ἀπὸ τοῦ πρώτου γάμου θυγατρὸς του Οὐαλεντίνης μετὰ τοῦ Αὐρηλιακοῦ δουκὸς Λουδοβίκου ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου 5'. Ἀλλ' ἔνεκα τῆς συγγενικῆς ταύτης σχέσεως, ὅτε μετὰ τοῦ Φιλίππου Μαρίας υἱοῦ καὶ δευτέρου διαδόχου τοῦ Ἰωάννου Γαλεάτσου συνεξέλιπε κατὰ τὸ 1447 τὸ ἄρρεν τῶν Βισκοντινῶν γένος, ἡ Γαλλία ἐπαρουσιάσθη ἀντιποιοιμένη τῆς διαδοχῆς· καὶ ὑπερίσχυσε μὲν ὁ Φραγκίσκος Σφόρτσας κραταίος τις ἀρχηγὸς μισθοφόρων (condottiere) λαβὼν τοῦ δουκὸς τὸ ἀξίωμα διὰ τῆς συζύγου του Βλάχης Μαρίας φυσικῆς θυγατρὸς τοῦ Φιλίππου Μαρίας, οὐδὲν ἦττον ὁμοῦς ἐκείνη ἐξηκολούθει νὰ ἔχῃ ἀξιώσεις νομίμους ἐπὶ τοῦ δουκάτου τοῦ Μεδιολάνου, τὰς ὁποίας καὶ ὁ Λουδοβίκος IB' κατὰ τὸ 1499 καὶ ὁ Φραγκίσκος Α' κατὰ τὸ 1515 ἠθέλησαν διὰ τῶν ὅπλων νὰ ἰσχυροποιήσωσιν.

3) *Ἑνετία*. Αὕτη διὰ τῶν σταυροφορικῶν πολέμων εἰς πρώτην ἐμπορικὴν καὶ θαλασσίαν δύναμιν προαχθεῖσα καὶ κυρία ᾗδη τῶν πλείστων νήσων καὶ παραλιῶν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους περιέστη ἔνεκα τοῦ κατὰ τὸν Εὐξείνιον πόντον ἐμπορίου εἰς πόλεμον 125ετῇ (1256-1381) πρὸς τοὺς Γενοάτας πόλεμον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐξῆλθεν εἰς τέλος νικήτρια. Εἰς τὸν κολοφῶνα δὲ τῆς ἀκμῆς τῆς ἀνῆλθε κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῖς τῆς IE' ἑκατονταετηρίδος, ὅτε διὰ συνθήκης γενομένης μετὰ τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου κατώρθωσε νὰ ἔχῃ διὰ τῆς Νεϊλώτιδος ταύτης χώρας τὸ ἐμπορικὸν πρὸς τὴν Ἰνδικὴν μονοπώλιον καὶ σὺν ἄλλῳ ἐξέτεινε ἔνθεν μὲν διὰ συνθηκῶν, ἔνθεν δὲ διὰ πολέμων τὴν ἐπικράτειάν της ἐν τῇ ἀνω Ἰταλίᾳ ἐπὶ πᾶσαν τὴν ἀνατολικὴν Λομβαρδίαν μέχρι τοῦ Περγάμου καὶ τῆς Βριξίας καὶ ἐν τῇ Δαλματίας προσέκτησαμένη καὶ τὰς νήσους Κέρκυραν (1387) καὶ Κύπρον (1489). Ἀλλὰ μετὰ τὴν προχώρησιν τῶν Ὀθωμανῶν εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπέβαλε τὰς πλείστας τῶν Ἑλληνικῶν αὐτῆς κτήσεων, ἡ δὲ ἀνακάλυψις νέας ἐμπορικῆς ὁδοῦ πρὸς τὰς ἀνατολικὰς Ἰνδίας συνεπήγαγε τὴν τελείαν τοῦ κράτους αὐτῆς παρακμὴν.

Ἀπὸ τοῦ 1172 ἔτους ἐπῆλθεν οὐσιώδης τις περὶ τὸ πολίτευμα τῆς Ἑνετίας τροπολογία, μεταβληθείσης τῆς ἐκλογῆς τοῦ δόγου ἀπὸ ἀμέσου εἰς ἑμμεσον δι' ἑνδεκαμελοῦς πρὸς τοῦτο μεταξὺ τῶν ἐπιφανεστέρων διοριζομένης ἐπιτροπῆς καὶ σὺν ἄλλῳ συγκροτηθέντων δύο συμβουλίων: τοῦ λεγομένου μεγάλου, ὅπερ ἐκ 450-480 μελῶν συγκείμενον καὶ ἐκπροσωποῦν οὕτως εἰπεῖν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ἔργον εἶχε τὸ ἀποδέχεσθαι ἢ ἀπορρίπτειν τὰς ἀποφάσεις τοῦ δόγου καὶ

τοῦ μικροῦ τῆς οὕτω λεγομένης la. Signoria, δι' οὗ εὐρισκομένου ἀδιαλείπτως πλησίον τοῦ δόγου ἐδεσμεύθη ἔτι πληρέστερον ἡ ἐξουσία τούτου. Μετὰ δὲ τήν, ὡς ὠνομάσθη, κλήσιν τοῦ μεγάλου συμβουλίου, συμβῆσαν κατὰ τὸ 1297 ἔτος, ἡ εἰς τοῦτο εἰσόδος περιορίσθη μεταξὺ τῶν τότε μελῶν καὶ τῶν οἰκῶν αὐτῶν (nobili) καὶ οὕτως ἔκτοτε προέκυψε κληρονομικὴ τις ἀριστοκρατία. Ἐκ τῶν πολλῶν δὲ πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος τούτου γενομένων συνωμοσιῶν ἀξιωματικόν μόνευτος μάλιστα εἶνε ἡ προκληθεῖσα ὑπὸ τοῦ 80ετοῦς δόγου Μαρίνου Φαλιέρου καὶ τὸν ὄλεθρον αὐτοῦ εἰς τέλος ἐπαγαγούσα (1355). Κατ' ἀκολουθίαν δὲ τῶν τοιούτων συνωμοσιῶν ἔλαβε τὴν ὑπαρξιν τὸ τρομερὸν συμβούλιον τῶν δέκα, ὅπερ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐπιτηρήσεως τῆς δημοσίου ἀσφαλείας ἐξετράπη εἰς μεγίστην αὐθαιρεσίαν. Ἐξ αὐτοῦ δὲ προήλθε βραδύτερον (1454) καὶ ἡ ἔτι τρομερωτέρα ἀρχὴ τῶν 3 πολιτικῶν ἐταστῶν (inquisitori), οἵτινες ἐξήσκουν ἐξουσίαν ὅλως ἀπεριόριστον καὶ τῶν ὁποίων τὰς πράξεις ἐκάλυπτε σκότος τι μυστηριῶδες.

4) Ἡ Γένουα, ἥτις ἀποβάλλουσα τοὺς πρῶν ἐν αὐτῇ ἄρχοντας κόμιτας ἐγένετο δημοκρατικὴ πολιτεία, διὰ μὲν τῆς εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας βοηθείας τῆς ἐκτέσταιτο ἐκτός τινων παραλίῶν τόπων ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Προποντιδὸς καὶ μεγάλα ἐμπορικὰ προνόμια, διὰ δὲ τῆς ἀποπερατώσεως 200ετοῦς σχεδὸν πρὸς τοὺς Πισαίους ἀγῶνος τὸ μέγιστον μέρος τῆς Σαρδόνος (1299-1320) καὶ τὴν Κορσικὴν ἐπὶ πλείονα χρόνον. Ἄλλ' ὁ πολυχρόνιος καὶ ἀτυχὴς πρὸς τὴν Ἑνετιανὴν πόλεμος καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ διαρκὴς μεταξὺ τῆς ἀριστοκρατικῆς καὶ δημοκρατικῆς μερίδος Γιβελινικῶν καὶ Οὐέλφων πάλῃ, ἥτις προεκάλεσεν ἀκαταπαύστους τοῦ πολιτεύματος μεταβολάς, οἷον τῷ 1339 τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἰσοβίου ἀξιώματος τοῦ δόγου, ἔθραυσε τὴν δύναμιν αὐτῆς καὶ ἐπὶ τέλους τὴν ἔφερεν εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ὑποκύβῃ νῦν μὲν εἰς τὴν Μεδιολανικὴν (1458), νῦν δὲ εἰς τὴν Γαλλικὴν τὸ πρῶτον τῷ 1396 καὶ ἔπειτα πάλιν τῷ 1499 κυριαρχίαν.

§ 909. Β'. ΜΕΣΗ ΙΤΑΛΙΑ. 1) Τοσκάννα. Αὕτη καθάπερ καὶ ἡ λοιπὴ Ἰταλία κατασπαράσσεται σχεδὸν ἀδιακόπως ὑπὸ φατριῶν ἀντιμάχων τῶν κατὰ μέρος πόλεων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ Φλωρεντία πρῶτως ἤδη εἶχε λάβῃ τὰ πρωτεῖα. Ἐν τῇ πόλει δὲ ταύτῃ ὁ λαὸς μετὰ μακρὸν πρὸς τοὺς εὐγενεῖς ἀγῶνα ὑπερισχύσας ἐσχημάτισε χάριν παγιώσεως τῆς ὑπεροχῆς του διαφόρους ἀνωτέρας συντεχνίας, εἰς τὰς ὁποίας ὅμως δὲν συμπεριελήφθη τὸ πολὺ πλῆθος. Αἱ ἀνώτεραι συντεχνίαι (il popolo grosso) περὶ τὰς ἐπτὰ οὖσαι, αἵτινες μετῆρχοντο κατεξοχὴν τραπεζιτικὰ ἔργα, διόκησαν ἐπὶ τινα χρόνον τὰ

τῆς πολιτείας ἐμφρόνως, ὅτε ἡ κοινὴ εὐδαιμονία ἠϋξήθη καὶ τὸ κράτος τῆς Φλωρεντίας ἐξετάθη ὑπὲρ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Τοσκάνας. Ἐν τῇ ἐκ πολιτῶν συγκειμένη χρηματικῇ ἀριστοκρασίᾳ ὑψώθη κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ὁ διὰ πλοῦτου καὶ τῆς προσοικειώσεως τοῦ λαοῦ κραταῖος καταστάς οἶκος τῶν *Μεδίκων*. Ὁ Ἰωάννης πλουσιώτατος καὶ περιφανὴς τραπεζίτης ἔθετο πρῶτος τὴν κρηπίδα τῆς Μεδικείου λαμπρότητος καὶ δυνάμεως οὐ μόνον μετελθὼν ἐπανειλημμένως καὶ εὐδοκίμως ἀνώτερα δημόσια ἀξιώματα, ἀλλὰ καὶ δειχθεὶς μάλιστα προστάτης τοῦ λαοῦ καὶ ἀναλαβὼν τὴν μεταξὺ τούτου καὶ τῶν ἀνωτέρων συντεχνιῶν συνδιαλλαγὴν. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κόσμος (1429-1464) ἐφυγαδεύθη μὲν καταρχὰς ἐκ ζηλοτυπίας τῶν λοιπῶν τραπεζιτῶν, μετὰ ἔν ἐτος ὁμῶς ἐπανῆλθεν ἐν θριάμβῳ ὡς «πατὴρ τῆς πατρίδος». Διεκρίθη δὲ καὶ οὗτος διὰ τῆς περὶ τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας συνέσεως του καὶ ἔτι μᾶλλον διὰ τῆς ἐλευθεριωτάτης ὑποστηρίξεως τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, ἐν ᾧ μετ' ἀκαμάτου ζήλου ἐνησχολήθη νὰ διασώσῃ ἐκ τῆς ἀπωλείας πᾶν λείψανον τῆς ἀρχαιότητος, περιέβαλε δὲ ὁμοῦ καὶ ἐνησχόλησε τοὺς μὲν πεπαιδευμένους διὰ συλλογῆς πολλῶν χειρογράφων καὶ συστάσεως δημοσίων βιβλιοθηκῶν, τοὺς δὲ καλλιτέχνας διὰ πολλῶν ἔργων τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, γλυπτικῆς καὶ ζωγραφικῆς, μετὰ τῶν ὁποίων ἐκόσμησεν οὐ μόνον τὴν Φλωρεντίαν καὶ Τουσκίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ὀμβρικὴν καὶ τὴν Ἐνετιαν καὶ αὐτὴν τὴν Ἱερουσαλήμ. Ὁ μικρὸν πρὸς αὐτὸν ὁμοιάζων υἱὸς του Πέτρος ἀπεδίωξε ταχέως (1469) ἄλλ' ὁ τούτου υἱὸς καὶ διάδοχος Λαυρέντιος (Lorenzo) ὑπερέβη τὸν πάππον του Κόσμον κατὰ τὴν ἐπὶ πασῶν τῶν μερίδων δύναμιν καὶ αὐτὸς οὗτος ποιητὴς διὰ τῆς ἐλευθεριωτάτης προστασίας τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ὕψωσε τὴν Φλωρεντίαν εἰς νέας Ἀθήνας (1469-1492· αὐτὸς δὲ καὶ ὁ ἀδελφὸς του Ἰουλιανὸς ἀνεγνωρίσθησαν ἐν δημοσίᾳ ὁμηγύρει ὡς ἡγεμόνες (*principi*) καὶ ἐν τῷ ἀξιώματι τούτῳ ἐστερεώθη ὁ οἶκος αὐτῶν μετὰ τὴν ἀποτυχοῦσαν ἐκβασιν τῆς συνωμοσίας τῶν Πατσιῶν, ἃν καὶ ἔπese θῦμα ταύτης ὁ Ἰουλιανός.

2) Τὸ Παπικὸν κράτος. Τὸ ἀλλόκοτον τοῦτο κράμα πνευματικῆς καὶ κοσμικῆς ἐξουσίας ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ εἰς τινὰ δωρεὰν τοῦ Πιπίνου βασιλέως τῶν Φράγκων γενομένην πρὸς τὸν πάπαν Στέφανον Β' (754) ἐκ τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ἀφῆρεσε χωρὼν ἀπὸ τῶν Λογγιβάδων. Οἱ διάδοχοι τοῦ Στεφάνου πάπαι μετεχειρίσθησαν ὡς πιστὰ ὑποστηρίγματα τοὺς Νορμανδοὺς βασιλεῖς ἀμφοτέρων τῶν Σικελιῶν κατὰ πάσης κοσμικῆς δυνάμεως, ἕως οὗ ἀπὸ τοῦ Γρηγορίου Ζ' ἡ πνευματικὴ ἐξουσία αὐτάρκης καθ' ἑαυτὴν ἐδυνήθη νάντιταχθῇ εἰς τοὺς ἡγεμόνας (1075). Οἱ τοῦ Ὀνestsκουφικοῦ οἴκου αὐτοκράτορες

ἐπετέθησαν τολμηρῶς κατὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἄρχοντος, ὅθεν οὗτοι προσεκάλεσαν εἰς τὸν θρόνον τῆς Νεαπόλεως δυναστείαν τινὰ ἥττον ἐπίφοβον, τὴν Ἀνδεγαυικὴν (1265). Ὁ Ἰννοκέντιος Γ' († 1216) ὁ Γρηγόριος Θ' († 1241) καὶ ὁ Ἰννοκέντιος Δ' († 1254) ηὔξησαν τὴν παπικὴν δύναμιν εἰς τὸ ἄνωγον αὐτῆς. Ἀκολουθῶς ὅμως ἡ ἁγιότης τῶν παπῶν διὰ τῆς κακοήθους πολλῶν ἐξ αὐτῶν διαγωγῆς ἐξηυτελίσθη τοσοῦτον εἰς τὰ ὅμματα τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν περιουκούντων Χριστιανῶν, ὥστε ἐδέησε νὰ μετατεθῇ ἡ ἔδρα τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ Ῥώμης εἰς Ἀβενιῶνα, (1305-1376), ἣν ὁ Κλήμης σ' εἶχεν ἀγοράσῃ (1348) ἀπὸ τῆς Ἰωάννας Α' βασιλίσσης τῆς Νεαπόλεως καὶ κομίσσης τῆς Προβηγκίας. Ἀλλ' ἐν τούτῳ ἐκ τοῦ προκειμένου μέτρου ἀνεφύη ἄλλο οὐ μικρὸν κακόν. Οἱ πάπαι δηλαδὴ κατέστησαν ὅλως ἀπὸ τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας ἐξηρητημένοι, πρᾶγμα, ὅπερ ἐλύπει μεγάλως τὰ λοιπὰ τῆς δύσεως ἔθνη, καὶ συγχρόνως σχίσμα τι ἐκκλησιαστικὸν κατετάραξε τὰς συνειδήσεις, ἐν ᾧ δύο καὶ τρεῖς ἐνίοτε πάπαι ἀντίπαλοι ἐχειροτονοῦντο καὶ ἐξεσφενδύνιζον κατ' ἀλλήλων ἀφορισμούς. Τέλος ἡ ἐν Κωνσταντία σύνοδος ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Σιγισμόνδου (1414) ἐπανάγαγε μετὰ τοῦ Μαρτίνου Ε' τοὺς πάπας εἰς Ῥώμην καὶ ἐπηγώρθωσεν ὅπως οὖν τὸ ἀξίωμα των. — Διαρκούσης δὲ τῆς ἐν Ἀβενιῶνι διαμονῆς αὐτῶν πολλαὶ πόλεις, αἵτινες διετέλουν πρότερον ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ῥώμης, οἷον ἡ Βονωνία, τὸ Βενέβεντον, ἡ Ραύεννα, τὸ Ἀρίμινον, τὸ Καμερίνον ἀπεσπάρσθησαν ὑπὸ τυράννους καὶ αὐτὴ ἡ Ῥώμη δισεσείσθη διὰ συνεχῶν στάσεων, οἷον τῆς τοῦ Νικολάου Λαρευντίου καλουμένου κοινῶς Κόλα Ῥιένζου, ὅστις ἐκλεχθεὶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ δῆμαρχος ἐπεχείρησε νὰ ποκαταστήσῃ τὴν ἀρχαίαν Ῥωμαϊκὴν δημοκρατίαν καὶ διὰ τῆς ἐριδος τῶν δύο κραταιῶν οἰκῶν, τῶν Κολώννων (Γιβελλίνων) καὶ Ὀρσίνων (Οὐέλφων). Μόλις δὲ περὶ τὸ τέλος τῆς περιόδου ταύτης κατωρθώθη ἡ ἐκ νέου ἑνωσις τοῦ παπικοῦ κράτους, ὅπερ ἔκτοτε προσέλαβεν ὑπὸ διαφόρους τίτλους καὶ ἄλλας πόλεις, οἷον τὴν Ἀγκῶνα, τὴν Φερρариαν καὶ τὸ Οὐρβίνον.

§ 910. Γ'. **KATW ITALIA. Νεάπολις.** Ἀποῦ ὁ Κάρολος Α' κατεδίκασεν εἰς θάνατον τὸν τελευταῖον γόνον τῶν Ὀευσταουφίων, τὸν ἀτυχῆ Κορραδίνον, ἐγένετο αὕτη ἔκτοτε κτῆμα ἀδιαφιλονείκητον τοῦ Ἀνδεγαυικοῦ οἴκου· ἀλλ' ὁ σφετεριστὴς αὐτοῦ ἐλεγχόμενος ἀκαταπαύστως ὑπὸ τοῦ συνειδότος δὲν ἐδύνατο νὰ εὕρῃ ἐν ἑαυτῷ εἰρήνην· 18 ἔτη ἐβασίλευσε διὰ τοῦ τρόμου τὴν ἀποστάσαν Σικελίαν μεθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς προσπαθείας δὲν ἔσχυσε νὰ υποβάλῃ πλέον εἰς τὸ σκῆπτρόν του· βεθυθισμένος δὲ εἰς μελαγχολίαν κατέ-

στρεψε τὸν ἄχρην βίον του. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ **Κάρολος Β'** (1284) ἡγεμὼν εἰρηνικὸς ἔδωκε πέρας εἰς τὸν 20ετῇ περὶ Σικελίας ἀγῶνα διὰ τῆς τοῦ **Νεοκάστρου** (Castronovo) εἰρήνης, καθ' ἣν ὠρισμένως ἡ εἰρημένη νῆσος ἐμελλε νὰ περιέλθῃ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τότε ἡγεμόνος αὐτῆς **Φρειδερίκου** πάλιν εἰς τὴν **Νεάπολιν**. Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας του ἀφιέρωσεν ὁ **Κάρολος** εἰς καλλωπισμὸν τῆς καθέδρας του, εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ ἐμπορίου, τῶν ἐπιστημῶν καὶ εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ δικαστικοῦ κλάδου, διὸ ἀποθανόντα τὸν ἐπένθησαν πάντες ἀληθῶς. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου του **Ροβέρτου** (1309-1353) ἀπροσδοκῆτως δύο **Γερμανοὶ** ὁ **Ἑρρίκος Ζ'** καὶ **Λουδοβίκος** ὁ **Βαυαρὸς** ἐπεχείρησαν διὰ τῶν ὅπλων νὰ καταστήσωσιν ἰσχυρὰ παλαιὰ ἐπὶ τῆς Ἰταλίας δικαιώματα, ἀλλ' ἀπέτυχον. Προαποβιώσαντος δὲ τοῦ μόνου ἄρρενος κληρονόμου τοῦ **Ροβέρτου**, ἡ διαδοχὴ τοῦ θρόνου περιῆλθεν εἰς τὴν ἐγγονὴν του **Ἰωάνναν Α'**, τὴν ὁποίαν αὐτὸς εἶχε συζεύξῃ μετὰ τοῦ **Ανδρέου** υἱοῦ τοῦ ἀνεψιοῦ του **Καρόλου Ροβέρτου** καὶ ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως τῆς **Οὐγγαρίας** **Λουδοβίκου** τοῦ μεγάλου. Κατὰ τὴν μακρὰν βασιλείαν (1343-1382) τῆς ἀγαθῆς μὲν ταύτης καὶ εὐφυοῦς, ἀλλ' ἀκολάστου γυναικὸς ἡ **Νεάπολις** περιέστη εἰς δεινὰ μεγάλα, ἅτινα συνεπήγαγον ἐσωτερικαὶ στάσεις ἅμα τε καὶ ἐξωτερικοὶ πόλεμοι. Τὰς ἐξαρχῆς ἀναφυέσας δυσαρεστήσεις μεταξὺ τῆς βασιλείσεως καὶ τοῦ συζύγου τῆς ἐπηκολοῦθησε με τοῦπολυ ὁ βίαιος θάνατος αὐτοῦ. Ὄθεν ὁ ἀδελφὸς τούτου βασιλεὺς τῆς **Οὐγγαρίας** ὑποπεύων ἐκείνην ὡς συνένοχον τοῦ φόνου ἠθέλησε νὰ ἐκδικηθῇ τὸ ἀνοσιούργημα διὰ τῶν ὅπλων. Ἐν ᾧ δὲ ἡτοιμαζέτο νὰ ἐκστρατεύσῃ, ἡ **Ἰωάννα**, ἥτις ἐν τῷ μεταξὺ ἐξελέξατο δεύτερον σύζυγον τὸν ἐξαδελφόν τῆς **Λουδοβίκου** πρίγκιπα τοῦ **Τάραντος**, ἐφυγε μετ' αὐτοῦ εἰς **Λυενιώνα**. Ὁ δὲ **Λουδοβίκος** μηδεμίαν εὐρὴν ἀντίστασιν κατέλαβε τὴν **Νεάπολιν** (1348) καὶ κατέστησε πανταχοῦ ἀρχὰς ἰδίας. Αἱ καταπιέσεις ὅμως καὶ αἱ αὐθαιρεσίαι τούτων προεκάλεσαν ταχέως τὴν σύστασιν ἰσχυρᾶς τινος ὑπὲρ τῆς φυγάδος **Νεαπολιτῶν** μερίδος, ἥτις παρεσκεύασε τὴν ἐπάνοδον αὐτῆς, ἀλλ' ὅχι καὶ τὴν ταχείαν ἀποκατάστασιν τῆς εἰς τὸν θρόνον, διότι μόλις μετὰ τριῶν ἐτῶν πόλεμον κατωρθώθη ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν ξένων καὶ ἡ εἰρήνη. Ἐν τούτῳ ἡ **Ἰωάννα** χρεύσασα καὶ τὸ δεύτερον (1362) συνῆλθεν εἰς τρίτον γάμον μετὰ τοῦ **Ἰακώβου** ἱμψάντου τῆς **Ἀραγωνίας**. Ἀποθανόντος δὲ καὶ τούτου, ἔλαβε μετὰ ἐξαστὴ χρεῖαν σύζυγον τέταρτον τὸν **δοῦκα** τῆς **Βρουνοβίχης** **Ὁθωνα**. Σφοδρὰί ἐριδὲς κατεσπάραττον τότε τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν. Ἐν **Λυενιώνι** ἐξελέχθη πάπας ὁ **Κλήμης Ζ'** καὶ ἐν **Ρώμῃ** συγχρόνως ὁ **Ὁρβανὸς ς'**, ὅστις εἰδείχθη ἐξ ἀρχῆς

δυσμενής κατὰ τῆς Ἰωάννας (1378) φοβούμενος μὴ ὁ Γερμανὸς σύζυγός της προσκαλέσῃ Γερμανικὸν στρατὸν καὶ διὰ τοῦτο ἀντέταξεν εἰς αὐτὸν ἄλλον βασιλέα, Κάρολον τὸν Δυρραχικόν. Ἀλλ' ἡ Ἰωάννα ἐνωθεῖσα μετὰ τοῦ Κλήμεντος ἀνηγόρευσε διὰ τῆς βοηθείας αὐτοῦ κληρονόμον καὶ διάδοχόν της Λουδοβίκον τὸν Ἀνδεγαυικόν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως Καρόλου Ε'. Ἐπὶ τῇ ἀναγορεύσει δὲ ταύτῃ ἐστήριξαν ἔπειτα οἱ τῆς Γαλλίας βασιλεῖς τὰς ἐπὶ τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως ἀξιώσεις των. Ἀλλ' ὁ λαὸς ἀπεφάνθη ὑπὲρ τοῦ ἐγχωρίου Καρόλου τοῦ Δυρραχικοῦ, ὅστις καὶ ὑπερισχύσας εἰς τέλος διὰ τῶν ὅπλων καὶ φρονεύσας κατὰ συμβουλὴν τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας τὴν Ἰωάνναν κατέλαβε τὸν θρόνον ὡς Κάρολος Γ' (1382-1486). Μετοῦπολι δὲ προσενηχθέντος αὐτῷ τοῦ στέμματος τῆς Οὐγγαρίας, διότι ὁ Λουδοβίκος ἀπεβίωσεν ἄνευ ἄρρενος γόνου, παρὰ τὴν συμβουλὴν τῶν φρονιμωτέρων ὁ Κάρολος ἐδέχθη τὴν παράνομον προσφοράν πρὸς βλάβην τῆς νομίμου κληρονόμου Μαρίας· ἀλλ' ἐτιμωρήθη ταχέως διὰ τὴν ἀδικίαν δολοφονηθεὶς ἐν αὐτῇ τῇ νέᾳ καθέδρᾳ τοῦ τῷ Πεσδούργῳ. Ὁ ἀνήλικος αὐτοῦ υἱὸς Λατισλαὸς τὸν διεδέχθη ἐν Νεαπόλει (1386-1414) ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς μητρὸς του Μαργαρίτας. Ἀθλίᾳ κατὰστασις τῶν δημοσίων, ἐρήμωσις τῶν ἀγρῶν, νέκρωσις τοῦ ἐμπορίου καὶ παραμέλησις ὅλων τῶν εκπαιδευτικῶν καταστημάτων χαρακτηρίζουσι τὴν ἀτυχὴ αὐτοῦ βασιλείαν. Ἀποθανόντα τὸν διεδέχθη ἐν ἐλλείψει ἄλλου κληρονόμου ἡ ἀδελφή του Ἰωάννα Β' (1414-1435), ἣτις ἐκδοτος εἰς πᾶσαν ἀκολασίαν δυσηρέστησε τοσοῦτον τοὺς προκρίτους τοῦ βασιλείου, ὥστε ὅλοι ὁμοφώνως ἀπήτησαν παρ' αὐτῆς νὰ ὑπανδρευθῇ. Ἡ Ἰωάννα ἐνδίδουσα συνεζεύχθη μετὰ τοῦ Βουρδῶνος Ἰακώβου κόμιστος τῆς Μάγχης ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ νὰ φέρῃ τὸν τίτλον τοῦ γενικοῦ τοποτηρητοῦ. Ἀλλ' οὗτος διὰ τῆς βοηθείας ἰσχυρᾶς τινὸς ἐν Νεαπόλει μερίδος ἐσφετερίσθη τὸ βασιλικὸν αὐτὸ ἀξίωμα ἐποίησεν ἐκποδῶν ὅλους τοὺς εὐνοϊκοὺς τῆς βασιλίσσης καὶ αὐτὴν περιώρισεν αὐστηρότατα. Ὅθεν ταχέως ἐγεννήθη γενικὴ συμπάθεια ὑπὲρ τῆς τέως μισουμένης, ἣτις ὠφελήθη ἐκ τῆς διαθέσεως ταύτης τῶν πολλῶν πρὸς τὴν ἀπελευθέρωσίν της. Ὁ Ἰάκωβος ἰδὼν ἑαυτὸν ἐγκαταλείμμενον ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν. Ἡ δὲ Ἰωάννα διορίσασα τὸ πρῶτον διάδοχόν της τὸν Ἀλφόνσον Ε' βασιλέα τῆς Ἀραγωνίας μετέβαλε πάλιν ἔπειτα γνώμην κηρύξασα ὡς τοιοῦτον Λουδοβίκον τὸν Ἀνδεγαυικόν. Αὕτη δὲ ἦτο ἡ δευτέρα περίστασις, ἐξ ἧς οἱ Γάλλοι βασιλεῖς ὕστερον παρήγον τὰ ἐπὶ τῆς Νεαπόλεως δικαιώματά των. Ἐπειδὴ δὲ ὁ εἰρημένος Λουδοβίκος προαπεβίωσε τῆς Ἰωάννας, αὕτη μετεβίβασεν ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτῆς τὴν διαδοχὴν εἰς τὸν ἀδελφὸν ἐκεί-

νου *Ρενάτον* καὶ οὕτως ἐτελείωσε τὸ ἄδοξον στάδιόν της. Ἀλλ' ὁ *Ρενάτος* ἔχων ἰσχυρὸν ἀντίπαλον τὸν *Ἀλφόνσον* δὲν ἐδυνήθη νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ὅθεν μετὰ ἐπταετῇ πόλεμον ἠναγκάσθη νὰ ἐπανακάμψῃ ἄπρακτος εἰς Γαλλίαν (1442). Μετ' αὐτοῦ δ' ἔπαυσεν ἡ *Ἀνδεγαυικὴ δυναστεία* ἄρξασα 179 ἔτι ἐν Νεαπόλει.

Ὁ *Ἀλφόνσος Α'* ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐξ Ἰσπανικῆς καταγωγῆς βασιλεύς, ἐπὶ τοῦ οὐοίου ἡ Σικελία, ἀφοῦ ἔμεινεν 160 ἔτη κεχωρισμένη, ἠνῶθη μετὰ τῆς Νεαπόλεως (1442-1458). Ὑπὸ τὸ κραταιὸν σκῆπτρον αὐτοῦ τοῦ μεγαλοπρεποῦς καὶ ἐπιεικεστάτου ἡγεμόνος ἡ πολυπαθὴς Νεάπολις ἀπῆλausεν ὅλων τῶν ἀγαθῶν τῆς εἰρήνης. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχός του *Φερδινάνδος Α'* (1458-1494) διὰ τοῦ αὐστηροῦ καὶ σκυθρωποῦ χαρακτήρός του διέθεσεν ἐχθρικῶς ἐναντίον του τοὺς τιμαριούχους τοῦ βασιλείου καὶ τὸν πάπαν αὐτόν. Ὅλων ὅμως αἱ ὑποχρεώσεις καὶ ἡ τοῦ υἱοῦ τοῦ *Ρενάτου Ἰωάννου*, ὅστις ἠθέλησε νὰ ὠφεληθῇ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, ἀπέβησαν ἐν τέλει μάταιαι. Μετὰ κραταιαῖς δὲ αὐστηρότητος ὁ *Φερδινάνδος* κατῴρθωσε νὰναγάγῃ τὴν ἐπὶ μικρὸν διαταραχθεῖσαν ἡσυχίαν, προήγαγε δὲ καὶ τὴν βιομηχανίαν καὶ τὰς ἐπιστήμας· ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐλύσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ἀγάπην τῶν ἀπαρχῆς ἐκφοβισθέντων ὑπηκόων του. Τοῦτο δὲ καλῶς εἰδὼς ἐταράχθη μεγάλως, ὅτε ἔμαθε τὰς ἐτοιμασίας τῆς Γαλλίας κατὰ τῆς Νεαπόλεως. Ἀλλ' ὅμως αὐτὸς μὲν προκαταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ θανάτου ἀπῆλλάγη τῆς ἐπερχομένης καταιγίδος, ἀπέκειτο δὲ εἰς τὸν οὐχ ἥττον λαομίσητον υἱόν του *Ἀλφόνσον* τὸν *Β'* νὰ ὑποστῇ αὐτήν. Ἐν ἔαρι τοῦ 1495 ἔτους διέβη ὁ *Κάρολος Η'* μετὰ μετρίας δυνάμεως τὰς Ἀλπεῖς. Ἀμα δὲ διεδόθη ἡ φήμη τῆς προσεγγίσεως τῶν Γάλλων ἐξεργάγῃ ἐν Νεαπόλει ἡ φλόξ τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ *Ἀλφόνσος* ἀγέρωχος τὸ πρότερον καὶ ἄκαμπτος μετέπεσεν εἰς τοσαύτην μικροψυχίαν καὶ ἀπόγνωσιν, ὥστε παραιτηθεὶς τὸν θρόνον ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του *Φερδινάνδου Β'* ἐνεκλείσθη εἰς μοναστήριόν τι τῆς Σικελίας, ὅπου ἐν σκληραῖς ἀσκήσεσι κατέστρεψε τὸν βίον αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ *Φερδινάνδος* ἠναγκάσθη καταρχὰς νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν ἔνεκα τῆς ἐλεύσεως τῶν Γάλλων παράφορον ἀγαλλίασιν τῶν Νεαπολιτῶν καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς Σικελίαν, ἕως οὗ, γενομένης κατὰ μικρὸν ἐπαίσθητης καὶ δυσφορήτου τῆς καταπίεσεως τῶν ξένων, ἡ ἐπιθυμία πρὸς τὰ παλαιὰ ἐξηγέρθη. Οὕτω δ' ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ὁ μὲν *Κάρολος* ἐπαπειλούμενος πανταχόθεν κατέλιπε τὴν Ἱταλίαν μετὰ τῆς αὐτῆς σπουδῆς, ἣν ἐδειξε καὶ κατὰ τὴν κάθοδόν του, ὁ δὲ *Φερδινάνδος* ἐπεκαλέσατο τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῆς *Αραγωνίας Φερδινάνδου* τοῦ *Καθολικοῦ*, ὅστις δεχθεὶς προθύμως τὴν πρόσκλησιν εἰσήλασεν εἰς

τὴν Νεάπολιν ἐν γενικαῖς ἐπευφημίαις. Ἀποβιώσαντος δὲ παραυτίκα τοῦ Φερδινάνδου ἀτέκνου (1496), ἡ βασιλεία περιῆλθεν εἰς τὸν θεῖον τοῦ Φρειδερίκου Β' ἄνθρωπον φιλήσυχον, ἔκδοτον εἰς μελέτας ἐπιστημονικάς, δι' ὃ καὶ ἀνέκρινεν νάπαντήσῃ τὰς ῥαδιουργίας, αἵτινες πανταχόθεν τὸν περιέζωσαν· διότι, ἂν καὶ ἀπέθανεν ὁ τῆς Γαλλίας βασιλεὺς Κάρολος, τοὺς δορικτητικοὺς ὅμως σκοποὺς αὐτοῦ ἐκκληρονόμησεν ὁ διάδοχός του Λουδοβίκος ΙΒ'. Οὐχ ἦττον δὲ καὶ ὁ Καθολικὸς Φερδινάνδος διανοεῖτο νὰ ὠφελῇτῃ ἐκ τῆς προστασίας του. Ὡς ἐπιτήδειος δὲ πολιτικὸς κατάρτισε νὰ συνεννοηθῇ μετ' ἐκείνου ἐπὶ διανομῇ τῆς χώρας. Ὁ Φρειδερίκος εἶδε τότε ἀδοκῆτως τὸν Ἰσπανικὸν στρατὸν εἰσελαύνοντα ὑπὸ τὸν περίφημον στρατηγὸν Γονσάλβον τὸν ἐκ Κορδύβης εἰς Καλαθρίαν (1501), ἐνῶ καὶ οἱ Γάλλοι συγχρόνως εἶχον ὑπερβῇ τὰ ὅρια ἀπὸ τῆς ἀντικειμένης πλευρᾶς. Ἀφοῦ δὲ ἤρθῃ ἡ ἀχλὺς ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, προετίμησε νὰ ζήσῃ εἰς τὴν ἐπικράτειαν ἐνὸς φανεροῦ ἐχθροῦ ἢ παρὰ προδότῃ φίλῳ· ὅθεν ἀπῆλθεν εἰς Γαλλίαν, ὅπου τῷ προσδιωρίσθη ὡς κατοικία τὸ δουκάτον τῆς Ἀνδεγαυίας μετὰ ἐτησίας προσόδου 30,000 δουκάτων. Ἐν τούτῳ δ' ἡ διανομὴ τῆς ληστευθείσης χώρας διήρκεσεν ἀμφοτέρους τοὺς δορικτήτας. Καὶ κατ' αὐτὴν δὲ τὴν περίστασιν ὁ Φερδινάνδος κατεδολιεύθη τὸν σύμμαχόν του Λουδοβίκον διατάξας τὸν στρατηγὸν τοῦ Γονσάλβου νὰ εἰσβάλῃ ταχέως καὶ καταλάβῃ τὰς ἐπικαιροτέρας θέσεις διαρκουσῶν τῶν διαπραγματεύσεων. Τοιοῦτοτρόπως ἅπασα ἡ Νεάπολις μετὰ τῆς Σικελίας ἠνώθη ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ καὶ τὸ ἡνωμένον βασίλειον ἀπετέλεσε μέρος τῆς Ἰσπανικῆς μοναρχίας ὑπὲρ τοὺς δύο αἰῶνας (1504-1714).

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΡΑΒΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΟΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 1Α'.

ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

§ 911. **Χώρα, πόλεις, λαὸς τῆς Ἀραβίας.** Ἡ Ἀραβικὴ χερσόνησος μεταξὺ τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης κειμένη καὶ φυσικῶς τὴν ἀπὸ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Ἀφρικὴν μετὰδασιν ἀποτελοῦσα, εἶνε μέγα τι ἄδενδρον καὶ ἄνυδρον κατὰ τὸ πλεῖστον ὁροπέδιον, τοῦ ὁποίου τὰ κράσπεδα κατακλίνουσιν ἀνατολικῶς μὲν καὶ δυτικῶς εἰς ταπεινὰς παραλίας, νοτίως δὲ εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος ἀμέσως καὶ ἀρκτικῶς εἰς τὴν Συρικὴν ἔρημον. Τὸ νότιον τοῦ δυτικοῦ κράσπεδου μέρος περιλαμβάνει τὴν ἕνεκα τῆς μεγάλης αὐτῆς γονιμότητος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καλουμένην εὐδαίμονα Ἀραβίαν ἣτοι τὴν χώραν Ὑεμένην, εἰς ἣν ἀνήκει καὶ ἡ νῆσος Σοκότορα, τὸ δὲ μέσον τῆς χερσονήσου καὶ ἡ παραλία τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης μετὰ τῆς ἔρημου τοῦ Σινᾶ ἀποτελεῖ τὴν οὕτω λεγομένην Πετραίαν Ἀραβίαν (ἄραβιστί Ἐδσαν) καὶ τέλος τὸ βορειοανατολικὸν τὴν ἔρημον Ἀραβίαν.

Οἱ Ἀραβες καλούμενοι ἄλλως καὶ Σαρακηνοὶ ὑπάγονται εἰς τὴν Σημιτικὴν φυλὴν, καὶ οἱ μὲν αὐτῶν εἰσι νομάδες (βεδουῖνοι), οἵτινες κατὰ οἰκογενείας ὑπὸ σείκους ἢ κατὰ πλείονα γένη ὑπὸ ἐμίρας διατελοῦντες περιπλανῶνται μετὰ τῶν ἀγελῶν καὶ ὑποζυγίων των εἰς ἀναζήτησιν ποτίμου ὕδατος καὶ νομῶν καὶ τρέφονται ἀπὸ τῆς θήρας, τῆς κτηνοτροφίας καὶ ληστείας, οἱ δὲ μόνιμοι (ἄδδέσιοι), οἰκοῦσιν εἰς πόλεις, ὧν αἱ περιφημότεραι εἰσιν ἡ Μέκκα καὶ ἡ Μέδινα καὶ μετέρχονται τὴν γεωργίαν, βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον.

§ 912. **Παραδόσεις μέχρι Μωάμεθ (Χ-662).** Οἱ κάτοικοι τῆς μέσης Ἀραβίας, ἰδίως οἱ τῆς Ἐδσας, εἰς οὓς ἀνήκουσιν οἱ πρόγονοι τοῦ Μωάμεθ, θεωροῦσιν ὡς γενάρχην αὐτῶν καὶ κτίστην τοῦ ἐν Μέκκῃ ἱεροῦ ἱδρύματος τῆς Καάβας τὸν ἀπόβλητον τοῦ Ἀβραάμ υἱὸν Ἰσμαήλ. Οἱ δὲ τῆς Ὑεμένης ἐξεναντίας καὶ

οὐκ ἀπάσης τῆς μεσημβρινῆς παραλίας μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου ἀνατρέχοντες εἰς ἀρχὴν προγενεστέραν δοξάζουσιν ὡς ἀρχηγέτην αὐτῶν τὸν Ἰοκτάν, ἓνα τῶν πλησιεστέρων ἀπογόνων τοῦ Σὴμ υἱοῦ τοῦ Νῶε. Μεταξὺ ἀμφοτέρων, Ἰσμηλιτῶν καὶ Ἰοκτανιδῶν, ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν ἐθνικὸν ἀδιάλλακτον μῖσος· οἱ πρῶτοι ὑποχωρήσαντες εἰς τὸ ὑπερισχύσαν τῶν δευτέρων γένος, τοὺς Ζοραμίδας, ἀπέβαλον τὴν ἐν Μέκκᾳ πνευματικὴν αὐτῶν κυριότητα καὶ μόλις κατὰ τὴν Ε' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα φυλὴ τις αὐτῶν ἢ τῶν Κορεΐσιτῶν κατώρθωσε νάνακτῆσιν τὴν τε κατοχὴν τῆς Καάβας καὶ τὴν τῆς Μέκκας κυριαρχίαν. Ἐπὶ τῶν Κορεΐσιτῶν δὲ τούτων τὸ τῶν λατρευτῶν τῆς Καάβας θρησκευμα μὴ διαφέρον οὐσιωδῶς τῆς πίστεως τοῦ Ἀβραάμ παρεξέτράπη εἰς πολυθεϊαν.

Ἐμφύλιοι ἀγῶνες. Ἡ ἐξωτερικὴ ἱστορία τῆς μέσης ἢ ἐνδοτέρας Ἀραβίας, εἰς τῆς ὁποίας τοὺς σκηνίτας κατοίκους οὐδεὶς ξένος δορικτήτης ἐδυνήθη ποτὲ νὰ ἐπεκτείνῃ διαρκῶς τὸ κράτος του, εἶνε πλήρης μακρῶν καὶ αἱματηρῶν ἐρίδων τῶν καθεκάστων φυλῶν πρὸς ἀλλήλας, ἐρίδων, τὰς ὁποίας πολλάκις μηδαμινὰί ἀφορμαὶ προεκάλουν. Οὐ μόνον δὲ πολιτικῶς, ἀλλὰ καὶ θρησκευτικῶς καὶ ἠθικῶς τῆς Ἀραβίας ἡ κατάστασις κατὰ τὴν 5' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἦτο ἀβυσσώδης· ἀπέκειτο ἄρα εἰς ἓνα μεγαλουργὸν ἄνδρα τὸν Μωάμεθ καὶ αὐτὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον νὰ μεταβάλλῃ καὶ εἰς τὸ Ἀραβικὸν ἐν γένει ἔθνος νὰ δώσῃ ἱστορικὴν σημασίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 4^Β.

ΜΩΑΜΕΘ

§ 913. **Μωάμεθ.** Ὁ Μωάμεθ Κορεΐσίτης τὴν καταγωγὴν γεννηθεὶς ἐν Μέκκᾳ τῷ 571 μετὰ τὴν πρῶτον τῶν γονέων αὐτοῦ ἀποβίωσιν ἀνετράφη τὸ πρῶτον μὲν ὑπὸ τοῦ ἐκ πατρὸς πάππου, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τοῦ θεῖου του Ἀβου Ταλίβ· μετὰ τοῦ τελευταίου τούτου καὶ ἄλλου τινὸς θεῖου του Ζουβείρ ἐνήλικος ἤδη ἀπεδήμησε πολλάκις ἐμπορίας χάριν εἰς τὴν Συρίαν καὶ εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἀραβίαν· ἔζησεν ἐπὶ τινα χρόνον ὡς ποιμὴν καὶ πάλιν εἰς τὸν ἐμπορικὸν βίον ἐπανελθὼν ἐγένετο ἐπιμελητὴς τῶν ὑποθέσεων πλουσίας τινὸς χήρας τῆς Χαδιδσᾶς, τὴν ὁποίαν καὶ ἐγήμε γεννήσας μετ' αὐτῆς ἓνα υἱὸν καὶ τέσσαρας θυγατέρας· βραδυτέρον ἡσπᾶσθη ἐπὶ μᾶλλον τὸν ἐρημικὸν βίον, ἡμέρας ὀλοκλήρους εἰς θρησκευτικὰς ἀσκήσεις

καὶ θεωρίας διανύων ἐν τινι σπηλαίῳ παρὰ τὴν Μέκκαν καὶ σκεπτόμενος ἀδιακόπως περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἀρχαίας εἰς ἓνα θεὸν πίστεως. Ἦτο δὲ ἤδη τεσσαρχκοντούτης τὴν ἡλικίαν, ὅτε κατὰ τὰ μυθεύματα τῶν Μωαμεθανῶν ἐπιφανεῖς αὐτῷ δις ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ τῷ ἀπεκάλυψε τὴν θείαν ἀποστολὴν του. Ἀφοῦ δὲ κατώρθωσε νὰ προσελκύσῃ εἰς τὸ νέον δόγμα του φίλους τινάς καὶ οἰκείους του, ἐν ἔτει τετάρτῳ ἐκήρυξεν ἑαυτὸν δημοσίᾳ ὡς προφήτην κατὰ πρῶτον εἰς τοὺς συγγενεῖς του τοὺς Κορεΐσιτας, ὑπὸ τῶν ὁποίων ὁμοῦς ἐχλευάσθη, κατεδιώχθη καὶ ἴσως ἄνευ τῆς κραταιᾶς τοῦ Θεοῦ του Ἀβού Ταλίβ προστασίας ἤθελε θανατωθῆ. Μετ' ὀλίγον δὲ προσέλαβε προσηλύτους τινάς Μεδιναίους, οἵτινες ἐλθόντες προσκυνηταὶ εἰς Μέκκαν ἐγνωρίσθησαν μετ' αὐτοῦ καὶ μετὰ τὴν εἰς τὰ ἴδια ἐπιστροφὴν των διέδωκαν αὐτόθι τὸ νέον δόγμα. Ἐντεῦθεν ὁμοῦς νύξῃθη τὸ μῖσος τῶν Μεκκανῶν κατὰ τοῦ Μωάμεθ, ὥστε αὐτὸς τε καὶ οἱ ὀλιγάριθμοι ὁπαδοί του ἠναγκάσθησαν νὰ φύγωσιν εἰς Μεδίναν· ἡ δὲ φυγὴ αὕτη, (χέδσα ἢ ἐγίρα) συμβᾶσα τῇ 13 Σεπτεμβρίου τοῦ 622 ἔτους εἶνε ἡ ἀρχὴ τῆς χρονολογίας τῶν Μωαμεθανῶν. Ἀπὸ τῆς πόλεως δὲ ταύτης ὁ Μωάμεθ ἐξήπλωσε τὴν διδασκαλίαν του εἰς τὴν Ἀραβίαν καὶ προσεκάλεσε καὶ ξένους ἡγεμόνας εἰς τὴν παραδοχὴν αὐτῆς. Συγχρόνως δὲ ἐκίνησε καὶ πόλεμον μακρὸν πρὸς τινὰ Ἰουδαϊκὰ γένη, κυρίως ὁμοῦς πρὸς τοὺς Μεκκανούς, τοὺς ὁποίους, ἀφοῦ προσέβαλε πολὺς αὐτῶν ἐμπορικὰς συνοδίας ἀπερχομένους εἰς Συρίαν ἢ αὐτόθεν ἐπανερχομένους, ὑπέταξεν εἰς τέλος γενόμενος ἐξ ἐφόδου κύριος τῆς Μέκκας (630). Εἰς μάτην φυλαί τινες τῆς ἐνδοτέρας Ἀραβίας συνεμάχησαν τότε ἐναντίον· ὁ Μωάμεθ περιεγένετο καὶ τούτων καὶ ἐκούσας ἢ ἀκούσας τὰς προσέλαθεν εἰς τὸ νέον θρήσκευμα. Ἐν τῇ ἀκμῇ δὲ τῆς δυνάμεώς του ἀπέθανεν ἐν Μεδίνῃ (632) καταλιπὼν μίαν μόνην θυγατέρα τὴν Φατιμὲν σύζυγον τοῦ μετέπειτα καλίφου Ἀλῆ.

§ 914. **Θρησκεία Μωάμεθ.** Τὸ θρήσκευμα τοῦ Μωάμεθ καλεῖται ὑπὸ τῶν Ἀράβων Ἰσλάμ, ἥτοι ἀφροσίωσις εἰς τὸ θεῖον, οἱ δὲ ὁπαδοί του λέγονται κατεξοχὴν πιστοὶ (Μουσουλμάνοι). Καὶ κυρία μὲν αὐτοῦ πηγὴ εἶνε τὸ Κοράνιον, ὅπερ σημαίνειν κατὰ λέξιν ἀνθολογίαν, σύγκειται ἐξ 114 κεφαλαίων (σουρὲν) καὶ διαιρεῖται εἰς δύο μέρη: δογματικὸν (ιμὰμ) καὶ ἠθικὸν ἢ πρακτικὸν (δίν)· δευτέρα δὲ καὶ κατωτέρα ἡ σουνά. Ἐν ᾧ δ' ἐκείνο καθὼ συλλογὴ τῶν ἀμέσων τοῦ προφήτου ἀπορθεγμάτων, τὰ ὅποια τῷ ἐνέπνευσε δῆθεν ἐκ διαλειμμάτων ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ὡς θείας ἀποκαλύψεις, πιστεύεται παρὰ πάντων τῶν Μουσουλμάνων ἀνεξαίρετως, αὕτη ἀποτελοῦσα τὴν διὰ ζώσης διατηρηθεῖσαν παράδοσιν τῶν λόγων καὶ πράξεων τοῦ ἰδίου

ισχύει μόνον κατὰ μέρος. "Οθεν αἱ δύο μεγάλοι παρὰ Μουσουλμάνοις αἱρέσεις: ἡ τῶν Σουνιτῶν καὶ ἡ τῶν ἐναντιῶν τούτοις Σχιιτῶν· εἰς τὴν πρώτην ἀνήκουσιν ἐν γένει οἱ Ὀθωμανοὶ ἢ Τοῦρκοι, εἰς δὲ τὴν δευτέραν οἱ Πέρσαι —. Ὁ Μωάμεθ δὲν παρέστησε τὸ θρησκευμὰ του ὡς πάντα νέον, ἀλλ' ὡς ἀποκατάστασιν τῆς παλαιᾶς τοῦ Ἀβραάμ πίστεως, τὴν ὁποίαν κατήγγειλαν μὲν οἱ προφῆται Μωϋσῆς καὶ Χριστὸς καὶ διέφθειραν αἱ μεταξὺ τῶν ὁπαδῶν αὐτῶν ἀναφύεσαι αἱρέσεις, ἐκεῖνος δὲ ὡς τελευταῖος μέγιστος τῶν προφητῶν προσεκληθὴ νάνορθώσῃ διὸ τὸ Ἰσλάμιον ἔχει δύο κύρια δόγματα διὰ τοῦ ἐξῆς ῥητοῦ ἐκφραζόμενα: *Λὰ Ἰλλὰ Ἄλλὰ Ἀλλάχ, βὲ Μουχαμέτ Ῥεβουὺλ Ἀλλάχ*, ἥτοι εἰς καὶ μόνος θεὸς ὑπάρχει καὶ Μωάμεθ εἶνε ὁ προφήτης αὐτοῦ. Ὡς μέσα δὲ καθαγιασέως ἐπιβάλλει εἰς πάντα πιστὸν τέσσαρα θρησκευτικὰ καθήκοντα: προσευχήν, ἣτις πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνηται πανταχοῦ πεντάκις τῆς ἡμέρας μετὰ προηγούμενον δι' ὕδατος καθαρισμόν, κατὰ πᾶσαν δὲ παρασκευὴν νὰ τελεῖται δημοσίως· νηστείαν ἀπὸ πρωῆς μέχρι δύσεως διαρκούντος τοῦ μηνὸς Ῥαμαζάν, καθ' ἣν τὸ Κοράνιον ἐστάλη ἄπ' οὐρανόθεν εἰς τὴν γῆν· ἐλεημοσύνην καὶ ἀποδημίαν εἰς Μέκκαν ἅπαξ τοῦλάχιστον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς ἐκάστου. Ἡ δὲ ἠθικὴ τοῦ Ἰσλαμίου, καίτοι συμφωνοῦσα ἐν πολλοῖς πρὸς τὰς διδασκαλίας τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης, καθόσον τιμᾷ καὶ συνίστησιν ἐπίσης ἐκ μὲν τῶν πρὸς θεὸν χρεῶν τὴν ἀπόλυτον πεποιθήσιν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην, ἐκ δὲ τῶν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τὴν δικαιοσύνην, τὴν πιστὴν τήρησιν τῆς ὑποσχέσεως, τὴν φιλαλήθειαν, τὴν εὐσπλαχνίαν, τὴν εὐποιίαν, τὴν ὑπομονὴν κτλ. διαφέρει ὅμως ἐκείνων κατ' ἄλλα ρυσιώδη· οὕτω π. Χ. ἐπιτρέπει τὴν πολυγαμίαν, εἰκαὶ περιοριζομένην μόνον εἰς τέσσαρας γυναῖκας, καὶ καθιεροῖ τὸ πεπρωμένον ἡγουν τὴν πίστιν εἰς ἀπαραίτητόν τινα καὶ ὑπὸ τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου μὴ δυνάμενον νὰ τροποποιηθῇ προορισμὸν πάσης ἀνθρωπίνης πράξεως καὶ τύχης, πίστιν ὀλεθρίαν, καθότι ἂν καὶ ἐπιτείνεται δι' αὐτῆς ἡ τόλμη μέχρι καταφρονήσεως τοῦ θανάτου, περίπτωσις, εἰς ἣν ἴσως ὀφείλονται τὰ πρῶτα πολεμικὰ εὐτυχήματα τῶν Μουσουλμάνων, οὐχ ἥττον ὅμως ἡ ψυχὴ συστέλλεται μέχρι τῆς παντελοῦς ἀπαθείας ἢ τῆς ἀναισθητοῦ ἐν τοῖς κινδύνοις ἀδρανείας καὶ ἐμποδίζεται ἢ πρὸς τὴν ἠθικὴν διανοητικὴν καὶ πολιτικὴν τελειότητα σπουδῇ. Παραδόξως δὲ ὁ Ἰσλαμισμὸς συμβιβάζων τὰ ἠθικῶς ἀσυμβίβαστα πρὸς τὴν πεπρωμένω (fatale) παραδέχεται καὶ καταλογισμὸν τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, ὡς ἂν αὗται προήρχοντο ἐξ ἐλευθέρως θελήσεως. Ὅθεν προαναγγέλλει ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ εἰς μὲν τοὺς πιστοὺς καὶ ἐναρέτους ἀμοιβὴν αἰωνίαν συνισταμένην εἰς

γνήνους ἡδονάς καὶ εὐφροσύνας, ὅσας Ἀσιατικὴ φαντασία δύναται νὰ πλάσῃ, κόλασιν δὲ ἀτελεύτητον εἰς τοὺς κακοὺς καὶ ἀπίστους. Ἄλλαι τινὲς διατάξεις τοῦ Ἰσλαμίου, ὡς ἡ περιτομή, ἡ ἀποχή τῶν χοιρείων κρεάτων καὶ ἡ θυσία τῶν ζώων ἔχουσιν Ἰουδαϊκὴν ἀρχήν. Ἀξιοσημείωτος δὲ μάλιστα ἐν τῇ Μωαμεθανικῇ θρησκείᾳ εἶνε ἡ ἔλλειψις ἰδίας ιερατικῆς τάξεως· διότι οἱ λεγόμενοι οὐλεμάδαι, ὧν προΐσταται ὁ μουφτῆς, ἀποτελοῦσι μόνον σύλλογον ἐρμηνέων καὶ διδασκάλων τοῦ νόμου, ὑποχρεωμένων σίναμα νὰ ἐπαγρυπνῶσι καὶ περὶ τὴν αὐστηρὰν τήρησιν τοῦ Κορανίου, τὸ ὅποιον δὲν εἶνε μόνον τοῦ θρησκευματος, ἀλλὰ καὶ τοῦ πολιτικοῦ νόμου τῶν Μουσουλμάνων ἡ βάσις. Ὅθεν περιλαμβάνει καὶ τὰς εἰς τὰ πολιτικὰ πλημμελήματα καὶ κακουργήματα ἐπιβαλλομένας ποινὰς συνήθως ἐπὶ τοῦ δικαίου τῆς ταυτοπαθείας στήριζομένας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 7Γ'.

ΚΑΛΙΦΑΙ.

§ 915. **Διάδοχοι (καλίφαι) 4 τοῦ Μωάμεθ.** Ἐκ τῆς αὐτῆς δὲ τῶν Κορείσιτων γενεᾶς κατάγονται οἱ τέσσαρες πρῶτοι τοῦ Μωάμεθ διάδοχοι (καλίφαι), ὧν ἡ ἱστορία μνημονεύει, ἥτοι ὁ Ἀβού Βέκρ, ὁ Ἀ' Ὁμάρ, ὁ Ὁθμάν καὶ ὁ Ἀλῆς.

Ἀβού Βέκρ. Ὁ Ἀβού Βέκρ (632-634) πενθερὸς τοῦ Μωάμεθ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀλῆ, ὅστις καθὼ γαμβρὸς καὶ θετὸς υἱὸς ἐκείνου εἶχεν ἰσχυρότερα ἐπὶ τῆς διαδοχῆς δικαιώματα, ἀνακηρυχθεὶς καλίφης ἐνησχολήθη ἀμέσως περὶ τὴν συλλογὴν τῶν ἕως τότε διὰ ζωσῆς μόνον φερομένων τοῦ προφήτου ἀποκαλύψεων καὶ διδασκαλιῶν, ὅθεν προέκυψε τὸ Κοράνιον, ἡ ἀγία, οὗτος εἰπεῖν, Γραφὴ τῶν Μωαμεθανῶν, ἀκολούθως δὲ δι' ἑνδεκα στρατηγῶν, τῶν ὁποίων προεῖχεν ὁ Καλέδ ὁ ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ ἤδη *ρόμφαία* τοῦ θεοῦ ἐπονομασθεὶς, ἐπεχείρησε τὸ μὲν νὰ ὑποτάξῃ καὶ αὐτῆς τοὺς ἐν τῷ μεταξύ ἀποστάντας λαοὺς τῆς Ἀραβίας, τὸ δὲ νὰ διαδώσῃ τὸν Ἰσλαμισμόν καὶ ἐκτὸς τῆς χερσονήσου· ὅθεν προῆλθεν ὁ πρὸς τὰ δύο μεγάλα γειτονικά κράτη, τὸ Περσικὸν καὶ τὸ Βυζαντινόν, πόλεμος. Ὁ Καλέδ ἐξέτεινε μὲν τάχιστα τὴν κυριαρχίαν τοῦ καλίφου μέχρι τοῦ κάτω Εὐφράτου, ἤρξατο δὲ καὶ τῆς κατακτήσεως τῆς Συρίας.

Ὁμάρ. Μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ γέροντος Ἀβού βέκρ, παραλει-

φθέντος καὶ αὐθις τοῦ Ἀλῆ, προεχειρίσθη καλίφης ὁ Ὁμάρ (634-644), ὅστις ὑπῆρξεν ὁ κυρίως καθιδρυτὴς τῆς Ἀραβικῆς κοσμοκρατίας καὶ τῆς καλιφείας ὁ λαμπρότερος ἀστήρ. Οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ ἤγαγον εἰς πέρας μετὰ τινα μεγάλην κατὰ τοῦ Βυζαντινοῦ στρατοῦ νίκην παρὰ τὸν ποταμὸν Ἱερομίακα, οὐ μακρὰν τῆς Τιβεριάδος καὶ μετὰ τὴν ἐξ ἐφόδου ἄλωσιν τῆς Δαμασκοῦ (635) τὴν κατάκτησιν τῆς Συρίας, συμπεριλαμβανομένων τῆς τε Παλαιστίνης καὶ τῆς Φοινίκης, ὣν ἡ τελευταία προσέθετο εἰς τὰς κατὰ γῆν τῶν Ἀράβων δυνάμεις καὶ τὴν ναυτικὴν. Μόνον δὲ δύο πόλεις: ἡ *Καيسάρεια* καὶ ἡ *Ιερουσαλήμ* ἀντέστησαν, ἐξ ὧν αὕτη μάλιστα ἐπέισθη νὰ παραδοθῇ μόνον εἰς αὐτὸν τὸν καλίφην. Ὅθεν ἐπελθόντος αὐτοπροσώπως τοῦ Ὁμάρ ἐν μεγίστῃ ἀπλότητι, συνωμολόγησε συνθήκην, δι' ἧς ἐπετράπη εἰς τοὺς Χριστιανούς ἐπὶ πληρωμῇ ἐτησίου κεφαλικοῦ φόρου ἐλευθερία τις περὶ τὴν ἐξάσκησιν τῆς αὐτῶν θρησκείας. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ δὲ τόπου, ὅπου πάλαι ὑφ' οὗτο τοῦ Σολομῶντος ὁ ναός, ὁ Ὁμάρ ἐπεχείρησε τὴν οἰκοδομὴν τσαμίου, τὸ ὅποιον συμπληρωθὲν ὑπὸ τῶν διαδόχων αὐτοῦ θεωρεῖται μέχρι τῆς σήμερον ὡς ἓν τῶν μεγίστων ἱερῶν τοῦ Μωαμεθανικοῦ κόσμου. Ταύτοχρόνως ἔλαβεν εὐτυχὲς πέρας ὁ κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμος διὰ τῶν περὶ Καδεδίαν τῷ 636 καὶ Ναχανένδ τῷ 642 νικῶν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ ἐμπείρου στρατηγοῦ Σαάδ. Κατορθώθη δέ, στρατηγοῦντος τοῦ οὐχ ἥττον ἀξίου Ἀμροῦ, καὶ ἡ τῆς Αἰγύπτου κατάκτησις ἄνευ πολλῆς δυσκολίας ἕνεκα τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἐθνικοῦ μίσους τῶν ὑπὸ τῆς Βυζαντινῆς κυβερνήσεως πιεζομένων ἐγχωρίων, τῶν Κοπτῶν. Ἀλλὰ τὸ θρυλούμενον ὅτι ὁ Ἀμροῦ κατὰ τὸ δίλημμα τοῦ Ἀμάρ ἔκαυσε τὴν περίφημον τῆς Ἀλεξανδρείας βιβλιοθήκην, εἶνε πλάσμα, ὡς εἰκε, μεταγενέστερον, διότι αὕτη εἶχε γενῆ πολὺ πρότερον παρ' ἀνάλωμα τοῦ πυρός. Ὁ Ἀμροῦ, εἰς ὃν ἐπετράπη ἡ τῆς Αἰγύπτου διοικήσις, ἐξέτεινεν ἐντεῦθεν τὰς κατακτήσεις αὐτοῦ καὶ περαιτέρω εἰς τὴν Ἀφρικὴν μέχρι Τριπόλεως. — Κοινός τις Πέρσης θέλων νὰ ἐκδικηθῇ τὴν δυστυχίαν τοῦ ἔθνους τοῦ ἐδολοφόνησε τὸν καλίφην Ὁμάρ καθ' ἣν στιγμὴν οὗτος ἐξεπλήρου τὰ θρησκευτικὰ καθήκοντά του ἐν τῷ τῆς Μεδίνης τσαμίῳ.

Ὁθωμάν. Ὑπὸ τὸν ἀσθενῆ Ὁθωμάν (644-656) ἀπεπερατώθη μὲν ἡ τοῦ Περσικοῦ κράτους κατάκτησις (651), ἡ τῆς βορείας Ἀφρικῆς ἐξηκολούθησεν, ἡ Κύπρος ἐγένετο ὑποτελὴς καὶ ἡ Ῥόδος ἡλώθη· ἀλλ' ἤρξατο ἤδη ἡ ἐσωτερικὴ διαφθορά τοῦ μόλις συσταθέντος βασιλείου. Τὴν ἀρχαίαν τῶν Ἀραβικῶν ἡθῶν ἀπλότητα διεδέχθη ἕνεκα τῶν συσσωρευθέντων πλουσιῶν λαφύρων ἀκόλαστος τρυφή. Ὁ ἀγέρωχος καλίφης διὰ τῆς ἐξαιρέτου πρὸς τοὺς συγγενεῖς του εὐνοίας, εἰς οὗς καὶ

θησαυροὺς καὶ τὰς μείζονας τιμὰς ἐπεδαψίλευε, διήγειρε καθ' ἐκυτοῦ τῶν Μουσουλμάνων τὴν δυσμένειαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε γενομένης στάσεως ἐδολοφονήθη.

Ἀλῆς. Τότε δὲ τελευταῖον ὁ Ἀλῆς (656-661) ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῶν φονέων καλίφης· δὲν ἔτυχεν ὅμως τῆς κοινῆς ἀναγνωρίσεως κατηγορηθεὶς ὅτι αὐτὸς προεκάλεσε τὸν φόνον τοῦ Ὁθωμάν. Ἵνα δὲ διατηρηθῇ ἐν τῇ ὑπερτάτῃ ἐξουσίᾳ, ἔσπευσε νὰ διορίσῃ φίλους τοῦ εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας. Ἀλλ' ὁ τῆς Συρίας διοικητὴς Μουαβίας ἐξέδελφος τοῦ Ὁθωμάν ἐπανεῖστη κατ' αὐτοῦ συνεφελκύσας πρὸς τὸ μέρος τοῦ καὶ τὸν τῆς Αἰγύπτου Ἀμρου. Μετὰ πολλὰς δὲ μικρὰς 90 τὸν ἀριθμόν, ἀλλὰ φονικὰς μάχας τρεῖς Ἀραβες συνώμοσαν κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Ἀλῆ, τοῦ Ἀμρου καὶ τοῦ Μουαβία, ἐλπίζοντες οὕτω νὰ ποκαταστήσωσι τὴν ἡσυχίαν, ἀλλ' ἐπέτυχον μόνον εἰς μόνην τοῦ Ἀλῆ τὴν δολοφονίαν. Τὸν υἱὸν δὲ τούτου Χασσάν ἀνακηρυχθέντα καταρχὰς καλίφην ἠνάγκασε μετ' οὗ πολὺ ὁ Μουαβίας νὰ παραιτηθῇ τὰς ἀξιώσεις του. Ὁ δὲ Ἀμρου ἀπέθανεν ἔπειτα θάνατον φονικόν (664).

§ 916. **Οἱ Ὀμεϊάδαι (καλίφαι, 661-730).** Ὁ Μουαβίας Α' ἔγγονος τοῦ Ὀμεία καταστήσας τὴν κυριαρχίαν κληρονομικὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ μετέστησε τὴν καθέδραν τῶν καλίφων ἀπὸ τῆς Μεδίνης εἰς Δαμασκόν. Ἐπὶ τῶν 13 δὲ διαδόχων τούτου, οἵτινες ἀπὸ τοῦ προπάτορός του καλοῦνται συνήθως Ὀμεϊάδαι, τὸ Ἀραβικὸν κράτος ἔλαβε διὰ πολλῶν κατακτήσεων τὴν μεγίστην αὐτοῦ ἑκτασιν.

§ 917. **Κατακτήσεις πρὸς δυσμὰς.** Ὁ τοῦ Μουαβία ἥδη στρατηγὸς Ὀκβὰς προήλασε μέχρι τῶν ἀνατολικῶν συνόρων τοῦ Μαρρόκκου, ἀλλὰ μετὰ τινα ἥτταν, ἣν ἔπαθε συμμαχησάντων τῶν βαρβάρων μετὰ τῶν Βυζαντινῶν ὅλαι αἱ πρὸς δυσμὰς τῆς Βάρκας κατακτήσεις ἀπωλέσθησαν καὶ μόλις κατὰ τὸ 698 ἔτος, ἄρχοντας τοῦ καλίφου Ἀβδ Ἀλμαλίκ ὁ περίφημος στρατηγὸς Μουσᾶς κατ' ὥρθωσε νὰ καθυποτάξῃ διαρκῶς εἰς τὴν Μωαμεθανικὴν κυριαρχίαν τὴν ὅλην Βυζαντινὴν Ἀφρικήν. Ἀπαντες δὲ οἱ βάρβαροι ἐκτὸς τῶν εἰς ἀπροσίτους χώρας καταφυγόντων ἠναγκάσθησαν νὰ παραδεχθῶσι τὸ θρήσκευμα τῶν Ἀράβων καὶ νὰ ὑποκύψωσι εἰς τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν. Ἀπὸ τῆς Ἀφρικῆς δὲ ὁ αὐτὸς Μουσᾶς κατὰ πρόκλησιν τοῦ Βεσισιγότθου στρατηγοῦ Ἰουλιανοῦ διοικητοῦ τῆς Σεύτης, ὅστις θεωρῶν ὡς σφετεριστὴν τῆς ἀρχῆς τὸν Ῥοδέρικον ἠνώθη μετὰ τῶν ἀποκλεισθέντων δύο υἱῶν τοῦ πεπτωκότος βασιλέως Οὐτίτζα, ἐπεμψεν εἰς Ἰσπανίαν τὸν ὑποστράτηγον αὐτοῦ Ταρίκ. Καταρχὰς ἔστησεν οὗτος τὸ στρατόπεδόν του ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Κάλπης τοῦ ἀπ' αὐτοῦ ἔκτοτε

Γιβέλ αἶ Ταρίκ καὶ κατὰ παραφθοράν Γιβραλτάρ ἐπονομασθέντος. Μετοῦπου δέ, μάχης κρίσιμου συγκροτηθείσης (711) παρὰ τὴν Ἀσπην Ῥηγίαν (Xeres dela Frontera), ἠττήθησαν ὁλοσχερῶς οἱ Βεσιγότθοι, καὶ ὁ Ταρίκ κύριος ἤδη τοῦ μερίζονος μέρους τοῦ βασιλείου τῶν εἶχεν εἰσέλθῃ εἰς Τόλητον τὴν πρωτεύουσαν, ὅτε ὁ Μουσᾶς ζηλοτυπῶν διὰ τὰς ἐπιτυχίας ἐκείνου ἤλθεν αὐτοπροσώπως εἰς Ἰσπανίαν, ἐφυλάκισε καὶ μετεχειρίσθη καταρχὰς σκληρῶς ἕνεκα ἀπειθείας δῆθεν τὸν Ταρίκ, ἀλλ' ἔπειτα κατὰ προσταγὴν τοῦ καλὶφου Βαλλὶδ τὸν ἀπέλυσε καὶ μετ' αὐτοῦ κοινῶς ἐξηκολούθησε καὶ ἡγάγεन εἰς πέρας τὴν κατάκτησιν τῆς Ἰσπανίας. Μόνοι οἱ γενναιότεροι ὀρεινοὶ κάτοικοι τῆς Γαλλικίας, τῆς Ἀστουρίας καὶ τῆς Βισκαίας διέσωσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν, πάντες δὲ οἱ λοιποὶ Χριστιανοὶ τῆς Χερσονήσου ὑπέκυψαν εἰς τὴν Ἀραβικὴν ἐξουσίαν, διατηρήσαντες ἐπὶ πληρωμῇ μετρίου φόρου, τὴν ἑαυτῶν γλῶσσαν, τοὺς νόμους καὶ τὸ θρησκευμὰ τῶν. Ἡ ἀπόπειρα τοῦ ἀκολουθῶν ἐν Ἰσπανίᾳ ἄρξαντος Ἀδουρραχμάνου τοῦ νάφαιρέσῃ ἀπὸ τῶν ἀσθενῶν Φράγκων βασιλέων τὴν Γαλλίαν ἐματαιώθη διὰ τῆς μεταξὺ Πικταυῶν καὶ Τορώνων ὁλοσχεροῦς ἡττης αὐτοῦ.

§ 918. **Κατακτήσεις πρὸς ἀνατολὰς.** Ὁ αὐτὸς ἤδη Μουαβίας ἐπεξέτεινε τὸ Ἀραβικὸν κράτος, βορείως μὲν μέχρι Βουχαρίας καὶ Σαμαρκάνδης, νοτίως δὲ μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ. Συγχρόνως δὲ οἱ Ἀραβες ὠφελοῦμενοι ἐκ τῆς ἀποστασίας τοῦ Σαπώρου βασιλέως τῆς Ἀρμενίας ἐνέβαλον εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν, τὴν ἐλεηλάτησαν ἀνηλεῶς καὶ ἐτόλμησαν νάπειλήσωσι καὶ τὸ Βυζάντιον αὐτό. Ἐπὶ Βαλλὶδ αἱ δορικτησαὶ ἐξετάθησαν ὑπὲρ τε τὸν Ὠξον καὶ τὸν Ἰνδόν, ἐξεναντίας δ' ἀπέτυχεν ἢ ἐκ νέου ἐπιχειρηθεῖσα πολιορκία τοῦ Βυζαντίου, ὅτε ὅλος μὲν ὁ Ἀραβικὸς στόλος ἐξηφανίσθη διὰ τοῦ λεγομένου ὕγρου ἢ Ἑλληνικοῦ πυρός, ὁ δὲ στρατὸς ἐπέκεινα τῶν δέκα μυριάδων ἐγένετο θῦμα ἐλκεῖνδον λιμοῦ, λοιμοῦ καὶ τραχυτάτου χειμῶνος.

§ 919. **Ἐκτάσεις τοῦ κράτους τῶν καλιφῶν.** Τὸ κράτος τῶν καλιφῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεγίστης ἐκτάσεώς του περιελάμβανεν:

α) Ἐν μὲν τῇ Εὐρώπῃ: ὅλην σχεδὸν τὴν Ἰβηρικὴν χερσόνησον μετὰ τῆς ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ Ναρβῶνος, τὰς προσεχεῖς εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὰς μεγαλειτέρας Ἰταλικὰς νήσους, οὐ μικρὰ παράλια μέρη ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ καὶ τὴν Κρήτην.

β) Ἐν δὲ τῇ Ἀφρικῇ: ἅπασαν τὴν νοτιοδυτικὴν Ἀσίαν ἀπὸ τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Ἀραβίου κόλπου μέχρι τοῦ ὅρους Μουστάγ, τοῦ ἀνωτέρου Ἰνδοῦ καὶ πέραν τοῦ κατωτέρου ἕως τοῦ Καυκάσου τῆς

Κασπίας καὶ τῆς Ἀραλικῆς λίμνης καὶ τοῦ Ἰαξάρτου. Ἐκ τῆς Μικρᾶς δὲ Ἀσίας ἀνῆκεν εἰς τοὺς καλίφας μόνον ἡ ἀρχαία **Κιλικία** ἕως πέραν τῆς Ταρσοῦ.

§ 920. **Ἐμφύλιοι ἀγῶνες.** Κατὰ τὴν τραχεῖαν ταύτην ἰδρυσιν ἀραβικῆς κοσμοκρατίας ἡ ἄρχουσα τῶν Ὀμειαδῶν δυναστεία, ἥτις δι' ὑπερόγκων φόρων κατεπίεζεν ὅλας τὰς ὑποκειμένας αὐτῇ ἐπαρχίας, ἦτο ἡναγκασμένη νὰ πολεμῇ ἀδιακόπως πρὸς τοὺς ὑπαδούς τοῦ Ἀλῆ καὶ τοὺς ὑπὸ τούτων ἀνηγορευμένους ἀντιζήλους καλίφας, τοὺς Ἀββασίδας, ἥτοι ἀπογόνους τοῦ θεοῦ τοῦ Μωάμεθ Ἀββᾶ, ἕως οὗ τέλος πάντων τρισεγγονός τις τούτου ὁ Ἀβουλ Ἀββᾶς, ἀφοῦ προσείλκυσε εἰς ἑαυτὸν τὴν **Τρκανίαν** (Χορασάν) καὶ τὴν **Μηδιαν**, (Ἰράκ) ἀνερρήθη καλίφης ἐν Κούφα καὶ κατίσχυσε τοῦ Μερβᾶν τελευταίου τῶν Ὀμειαδῶν καλίφου ἐν τῇ μεταξὺ Εὐφράτου καὶ Τίγρητος πεισματωδεστάτῃ μάχῃ. Ὁ Μερβᾶν ἔφυγεν εἰς Αἴγυπτον καὶ μετὰ τὴν αὐτόθι ἀποδίωσιν αὐτοῦ ἡ κυριαρχία τοῦ Μωαμεθανικοῦ κράτους περιῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τῶν Ἀββασιδῶν (750). Οἱ πεσόντες Ὀμειάδαι ὑπέστησαν ἀνῆκουστα δεινὰ· ὁ θεῖος τοῦ πρώτου Ἀββασίδου καλίφου Ἀδδαλλάχ ἀπατήσας ἐννενηκόντα ἐξ αὐτῶν δι' ἀμνηστίας προκηρυχθείσης ἐν Δαμασκῷ τοὺς ἐκάλεσε εἰς δεῖπνον· ἀλλὰ, μόλις παραπεσόντων τῶν βρωμάτων, κατέσφαξεν ἅπαντας καὶ ἔπειτα καλύψας διὰ τάπητος τὰ σπαίροντα εἰσέτι πτώματα, τὸ ἄγριον ἐκεῖνο θηρίον ἐξηκολούθησεν ἐπὶ τούτων τὴν εὐωχίαν. Οἱ δὲ λοιποὶ Ὀμειάδαι κατεδιώχθησαν μέχρι τῶν ἀπωτάτων γωνιῶν τοῦ κράτους· οὐδὲ τὰ θηλάζοντα βρέφη διέφυγον τὰς δολοφόνους χεῖρας. Εἰς δὲ καὶ μόνος Ὀμειάδης ὁ ἐγγονος τοῦ καλίφου **Χισάμ Ἀβδουρραχμάνης**, περιεσώθη καταφυγὼν εἰς Ἰσπανίαν καὶ ἰδρύσας αὐτόθι τὴν ανεξάρτητον τῆς Κορδύβης καλιφείαν.

§ 921. **Πολίτευμα.** Τὸ τῆς καλιφείας ἀξίωμα περιελάμβανεν ἐν ἑαυτῷ τὴν τε κοσμικὴν καὶ πνευματικὴν ἐξουσίαν. Καὶ καταρχὰς μὲν οἱ καλίφαι ὑπεχρεοῦντο νὰ δίδωσι καθ' ἐκάστην ἐβδομάδα λόγον τῆς διοικήσεώς των εἰς τὸν λαόν, κοινῶς μετ' αὐτοῦ περὶ τῶν δημοσίων πραγμάτων βουλευόμενοι, βραδύτερον ὅμως, ἅρ' ὅτου μάλιστα ὁ Μουαβίας κατέστησε τὴν καλιφείαν κληρονομικὴν, ἡ ἐξουσία των ἀπέβη ἐντελῶς δεσποτική. Οἱ πρώτοι καλίφαι διῆγον βίον λιτὸν καὶ ἀπλούστατον· ὁ Ἀβουβέκρ ἐμοίραζε πᾶσαν παρασκευὴν τὸ εἰσόδημά του εἰς τοὺς ἐνδεεῖς· τοῦ Ὀμάρου ἡ τροφὴ συνίστατο εἰς κρίθινον ἄρτον καὶ εἰς φοίνικας· ἀλλ' οἱ μετ' ἐκείνους κύριοι μεγάλων θησαυρῶν, τοὺς ὁποίους συνήθροισαν ἐπὶ τῶν δορικτησιῶν των, δὲν ἐβράδυναν νὰ μιμηθῶσι τὴν τρωφὴν τῶν ὑποταχθέντων ἐθνῶν. Οἱ διοικηταὶ τῶν

ἐπαρχιῶν εἶχον πολιτικὴν ὁμοῦ καὶ στρατιωτικὴν ἐξουσίαν. Ἐντεῦθεν δὲ ἡ μεγάλη αὐτῶν δύναμις καὶ ἡ ἀπὸ τῶν καλιφῶν ἀπόστασις των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 7Δ'.

ΑΒΒΑΣΙΔΑΙ (750-1055).

§ 922. Ἀβούλ Ἀββᾶς (750-754), ἄλ Μανσοῦρ (754-775). Οἱ τῶν Ὁμεισῶν ἐξολοθρευταὶ καὶ διάδοχοι Ἀββασίδαι καλῖφαι ἐγκαταλιπόντες τὰ δορικτητικὰ ἐκείνων σχέδια ὡς πρὸς τὴν Εὐρώπην περιωρίσθησαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ὁ ἀρχηγέτης αὐτῶν Ἀβούλ Ἀββᾶς (750-754) μετέστησε τὴν καθέδραν ἀπὸ τῆς εἰς τοὺς Ὁμειάδας ἀφωσιωμένης πόλεως Δαμασκοῦ εἰς Χεράν. Ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀλ Μανσοῦρ (754-775) παγίωσε τὸ κράτος τῆς Ἀβασσικῆς δυναστείας διὰ πολλῶν σφαγῶν καὶ καταδιώξεων ἐξελέξατο ὡς ἔδραν τῆς κυδερνήσεως τὸ παρά τὸν Τίγριν πλησίον τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Κτησιφῶντος κείμενον Βαγδάτιον καὶ κατηνάλωσεν εἰς κατασκευὴν ὀχυρωμάτων καὶ ἄλλων λαμπρῶν οἰκοδομῶν αὐτοῦτι ἔπειρα χρήματα.

Μαχαδῆς (775-785). Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μαχαδῆς ἐνησχολήθη εἰς τὴν καταπάλαισιν νέας τινὸς θρησκευτικῆς αἰρέσεως, ἣτις ἐπρέσβευε τὸ περὶ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ θεοῦ εἰς μεγάλους προφήτας Ἰνδικὸν δόγμα καὶ ἔδειξεν εὐγενεστέραν τῆς τοῦ πατρὸς ἐλευθεριότητα δαπανήσας πολλὰ εἰς ἱδρυσιν κοινωφελῶν καταστημάτων καὶ ἐμψυχώσας τὴν τέχνην καὶ ἐπιστήμην.

§ 923. Μουσᾶς ἄλ Χαδῆς (785-786), Ἀροῦν ἄλ Ρασίδ (786-809), Μαμουν (813-833). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαχαδῆ (785) διεδέχθη αὐτὸν καταρχὰς ὁ πρεσβύτερος τῶν δύο υἱῶν τοῦ Μουσᾶς ἄλ Χαδῆς καί, τούτου δολοφονηθέντος καθ' ὑποκίνησιν, ὡς λέγεται, τῆς ἰδίας ἐαυτοῦ μητρὸς μετὰ πεντεκαίδεκα μῆνας, παρῆλθεν ἡ ἀρχὴ εἰς τὸν νεώτερον Ἀροῦν ἄλ Ρασίδ (786-809). Ὁ σύγχρονος οὗτος καὶ φίλος τοῦ Μ. Καρόλου καλῖφης εὐτυχῆς περὶ τὸν πόλεμον, οὐχ ἥττον δὲ καὶ διὰ πολλῶν ἡθικῶν πλεονεκτημάτων διακρινόμενος ὑπῆρξεν ὁ πολυῦμνητος τῶν Ἀράβων ἥρωας καὶ τῶν ἀνατολικῶν μυθευμάτων τῶν ἐν τῇ Χαλιμᾷ περιεχομένων τὸ κυριώτερον ἀντικείμενον. Ἀλλ' ὅμως ἡ τραχεῖα αὐτοῦ περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας του διαγωγὴ κατὰ τοῦ λαμπροῦ οἴκου τῶν Βερμεκιδῶν καὶ ἰδίως κατὰ τοῦ πρώην φιλτάτου τοῦ Βεζύρου

Τζαφφάρ, οὐτινος ἡ σοφία, ἡ δραστηριότης καὶ ἡ δικαιοσύνη θρυλοῦνται ἐπίσης ἐν τοῖς Ἀραβικοῖς ἀφηγήμασιν ὅσον καὶ τὸ ἡγεμονικὸν μεγαλεῖον τοῦ Ἀρούν, δεικνύει ὅτι καὶ τοῦ βελτίστου τῶν δεσποτῶν τῆς ἀνατολῆς ἡ πολιτικὴ δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένη τῶν ἐλαττωμάτων τῆς αὐθαιρεσίας καὶ ὁμότητος.

Ὁ Ἀρούν κατέλιπε τὸ ἀχανὲς αὐτοῦ κράτος ἐκτεινόμενον τότε ἀπὸ τῶν ἐρήμων τῆς Ἀφρικῆς μέχρι τῶν στεππῶν τῆς κεντρικῆς Ἀσίας καὶ δυτικῶς μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, περιλαμβάνον δὲ καὶ τὰς μεγαλειτέρας τῆς Μεσογείου νήσους εἰς τοὺς τρεῖς υἱούς του: Ἐμίν, Μαμούν καὶ Μοτασσέμ, ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ νὰ ἔχη ὁ πρεσβύτερος τὸν τίτλον τοῦ καλῖφου, οἱ δὲ ἄλλοι δύο ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ νᾶρχωσι μεγάλων χωρῶν. Ἀλλὰ παραυτίκα πόλεμος ἐμφύλιος ὑπῆρξεν τῆς τοιαύτης ἀσυνέτου διατάξεως τὸ ἀποτέλεσμα· καὶ ἔλαβε μὲν μετὰ τετραετίαν ὁ ἀγὼν οὗτος πέρας, ἠττηθέντος καὶ φονευθέντος τοῦ Ἐμίν, δὲν ἔπαυσαν ὁμῶς αἱ ἐσωτερικαὶ ταραχαὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς τοῦ ὑπερισχύσαντος Μαμούν καλιφίας (813-833), ἐπὶ τῆς ὁποίας ἄλλως ὁ Ἀραβικὸς πολιτισμὸς προέβη εἰς τὸν ὑπατον αὐτοῦ βαθμὸν.

§ 924. **Μοτασσέμ (833-842), Τούρκοι δορυφόροι.** Ὁ τὸν Μαμούν διαδεχθεὶς ἀδελφὸς αὐτοῦ Μοτασσέμ (833-842) συνεπήγαγε πρῶτος τὴν ἐξασθένησιν τῆς καλιφίας διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐκείνου μέσου, δι' οὗ προέθετο νὰ τὴν σπῆρῃ· τοῦτο δὲ ἦτο ἡ συγκρότησις φρουρᾶς ξένων μισθοφόρων συγκεκριμένης ἐξ ἀπελευθέρων Τουρκικῆς κατὰ τὸ πλεῖστον καταγωγῆς. Δι' αὐτῆς δηλονότι αὐξηθείσης τάχιστα εἰς πενταχισμυρίους ἀνδρας ὁ Μοτασσέμ ἐστοχάσθη ὅτι ἐδύνατο νὰ νικαστεῖλῃ τὰς ἐσωτερικὰς τῶν ὑποτεταγμένων λαῶν στάσεις προερχομένας εἴτε ἐκ θρησκευτικῶν διενέξεων εἴτε ἐκ φιλοδόξων σπουδῶν τινων ἀρχηγῶν καὶ προσέτι νὰ φανῇ φοβερὸς εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθρούς. Ἀλλὰ ταχέως, ἐὰν μὴ ὁ αὐτός, οἱ διάδοχοί του ἡσθάνθησαν τὰ φυσικά τοῦ εἰσαχθέντος ὀλεθρίου συστήματος ἀποτελέσματα· διότι οἱ νέοι δορυφόροι ἐσφετερίσθησαν ὡς οἱ πραιτωριανοὶ τῆς Ῥώμης τὴν πραγματικὴν ἐξουσίαν καὶ κατέστησαν τοὺς καλῖφας τυφλὰ ὄργανα τῆς θελήσεώς των ἀναβιβάζοντες καὶ καταβιβάζοντές τους κατὰ τὸ αὐτοῖς δοκοῦν. Ὁ υἱὸς ἤδη τοῦ Μοτασσέμ Τζαφφάρ ἢ Μοτταβακέλ φανεὶς ὀλίγον δυσπειθής· ἡ ὑποπτος εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῆς φρουρᾶς ἐγένετο θῦμα ἐλεεινὸν τῆς ὀργῆς αὐτῶν καὶ ἐν διαστήματι τεσσάρων ἐνιαυτῶν (866-870) τρεῖς ἕτεροι καλῖφαι: ὁ Μοσταῖν, ὁ Μοτάζ καὶ ὁ Μοχταδί ὑπέστησαν τὴν αὐτὴν ἐκείνου τύχην.

§ 925. **Μοταμῆδ (870-892), στάσεις.** Ἡ κυβέρνη-

σις τοῦ ἀμέσου καλὶφου Μοταμῆδ (870-892) καὶ ἡ τῶν διαδόχων αὐτοῦ: Μοτάδ, Μοκτάφ, Μοκταδέρ καὶ Καχέρ (892-934) παριστᾷ σειρὰν ἀδιάκοπον ἀνωμαλιῶν καὶ στάσεων. Ἄπαντες οἱ δεσμοὶ οἱ συν-έχοντες τὸ κράτος ἐφαίνοντο ἤδη διαλυόμενοι. Οὐ μόνον αἱ ἀπώτεραι τῶν ἐπαρχιῶν, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐγγύτεραι ἀποσπῶνται ἀπ' αὐτοῦ καὶ νέαι δυναστεῖαι, περὶ ὧν κατωτέρω, καθιδρύονται ἐν αὐταῖς, αἱ μὲν ὑπὸ σατραπῶν ἀφηνιασάντων, αἱ δὲ ὑπὸ ἀχρείων ἀγυρτῶν καὶ εὐτυχῶν πολεμάρχων, οἵτινες ἐπὶ τινα μόνον χρόνον προσποιοῦνται ὅτι ἀναγνωρίζουσι τὴν κυριαρχίαν τοῦ καλὶφου, ταχέως δὲ καθίστανται ἀνεξάρτητοι, ἐγείρουσι καὶ αὐτοὶ κατ' ἀλλήλων πολέμους, ὕφουνται καὶ πίπτουσιν ἀλληλοδιαδόχως. Εἰς ταῦτα δὲ πάντα προστίθενται καὶ θρησκευτικοὶ κλονισμοί, οἵτινες ἐπιταχύνουσι τὴν παράλυσιν τῆς καλιφείας.

§ 926. **Αἵρέσεις θρησκευτικαὶ ἐβδομήκοντα, Ὁθμὰν ἂλ Καρμάθ.** Ἐβδομήκοντα περίπου αἵρέσεις διήρουν τότε τὸν Μωαμεθανικὸν κόσμον, ἀλλ' οὐδεμία ἐξ αὐτῶν ὑπῆρξεν οὕτω τρομερὰ ὡς ἡ τῶν Καρμαθίων. Ὁ ιδρυτὴς ταύτης Ὁθμὰν ἂλ Καρμάθ, ὅστις καταρχὰς ἐνεφανίσθη περὶ τὴν Κούφαν, ἀποκαλῶν ἑαυτὸν ἀποστολον τοῦ Μωάμεθ, ἀντιπρόσωπον Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, πνεῦμα ἅγιον καὶ λόγον τῆς σωτηρίας, ἐπηγγέλλετο τελειοτέραν τῆς τοῦ Μωάμεθ θρησκείαν· εἰς τὸ Κοράνιον ἀπέδιδεν ἐννοίαν μυστικὴν ὅλας τὰς πράξεις ἐθεώρει ἠθικῶς ἀδιαφόρους· διὸ πολλαὶ παραγγελίαι ἡ ἀπαγορεύσεις τοῦ Κορανίου ἀντικατέστησαν ὑπ' αὐτοῦ δι' ἄλλων, αἵτινες ἐφαίνοντο ἐπιτηδεϊότεραι νὰ υποθάψωσι τὴν θεοβλάβειαν. Τὸ νέον δόγμα, ὡς τεχνητόν τι πῦρ εἰσδύσαν εἰς τὰς εὐφλογίστους τῶν Ἀράβων ψυχὰς ἐξηπλώθη ταχέως μέχρι τοῦ Βαγδατίου. Ὁ προφήτης αὐτὸς ἐξέλιπε μετοῦ πολυ, ἀλλὰ δώδεκα μαθηταὶ του διέδωκαν τὸ κήρυγμα αὐτοῦ εἰς τὰς φυλάς τῆς ἐρήμου. Οἱ προσήλυτοι συνεκρότησαν δύναμιν πολεμικὴν καὶ ἐκηρύχθησαν ἀντίπαλοι τῶν Ἀββασιδῶν. Ὁ Ἀβού Σαΐδ Χασάν, μετὰ τοῦτον ὁ υἱὸς αὐτοῦ Χασάν, ἔπειτα ὁ τούτου ἀδελφὸς Ἀβού Ταχέρ ἡγούμενοι τῶν Καρμαθίων ἐπολέμησαν τὸ πρῶτον πόλεμον ἀμφίροπον καὶ τελευταῖον εὐτυχέστατον πρὸς τοὺς μισθοφόρους τοῦ καλὶφου. Ἡ Βάσρα καὶ ἡ Κούφα ἡλώθησαν, οἱ εἰς τὴν Μέκκαν ἀποδημοῦντες· εὐσεβεῖς, ἡ ἀγία αὐτῇ πόλις ἐλεηλατήθησαν (925) καὶ ὁ τρέμων καλὶφης ὑπεχρέωθη εἰς πληρωμὴν φόρου. Συγγραφεῖς μεγάλοι πρὸ πάντων ὁ Γίββων θεώρησαν τὴν αἵρεσιν τῶν Καρμαθίων ὡς κυρίαν αἰτίαν τῆς παρακμῆς τῆς καλιφείας. Ἀλλὰ τέλος τὸ ἐπίφοδον αὐτῶν ἡλαττώθη, ἐλαττωθέντος τοῦ θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ μετὰ τινας γενεὰς ἀνθρώπων. Διὰ τῶν ἀναφουσιῶν δὲ μεταξὺ αὐτῶν διχονοιῶν ἡ καθολικὴ δυνάμις των περιορίσθη καὶ ἡ

αἵρεσις κατὰ μικρὸν ἐξέλιπεν ἀντικαταστάσα διὰ τῆς τῶν Ἀσσασί-
νων, ὡς ῥηθῆσεται.

§ 927. **Καχήρ, Ραδὶ (934-940), Μοῆζ ἐδ Δαουλᾶ (943).** Ἐν τούτῳ ὁ οἶκος τῶν Ἀββασιδῶν ἐξηκο-
λούθει νὰ ἄρχῃ, ἀλλ' ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάτων δὲν ἐξετείνετο ὑπὲρ
τὸ Βαγδάτιον καὶ τὰ περίξ αὐτοῦ. Ὅθεν ὁ τοῦ Καχήρ διάδοχος κα-
λίφης Ραδὶ (934-940) ἐν συναισθήσει τῆς αὐτοῦ ἀσθενείας καὶ μη-
δαμινότητος ἀπεφάσισε νὰ περιορισθῇ εἰς μόνα τὰ ἐκκλησιαστικὰ
πράγματα ἐπιτρέψας ἅπασαν τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν, πολιτικὴν τε
καὶ στρατιωτικὴν, εἰς τὸν τότε ἡγεμόνα τῆς Τουρκικῆς φρουρᾶς Ἐβν
Ραϊὲκ ὡς εἰς πληρεξούσιον ἀντιπρόσωπον, ὅστις φέρων τὸν τίτλον
τοῦ ἐμίρ ἀλ ὁμρά, ἦτοι τοῦ ἡγεμόνος τῶν ἡγεμόνων, ἐμελλε νὰ
συμνημονεύεται μετὰ τοῦ καλίφου ἐν ταῖς κοιναῖς προσευχαῖς. Οὐ-
τως ἡ καλιφεῖα ἀποβαλοῦσα τὸν διπλοῦν χαρακτῆρα ἀπέδωκε ἀπλῇ
σκιᾷ ἐξουσίας, οἱ δὲ ἐμίραι κατέστησαν, ὡς οἱ τῶν Φράγκων μεγά-
λοι μάγιστροι, ἀληθεῖς κύριοι καὶ δεσπόται. Ἀφ' οὗ δὲ διάφοροι Τούρ-
κοι ἔλαβον ἀλληλοδιαδόχως τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀξίωμα, ἐπελθὼν ὁ
Βουίδης Μοῆζ ἐδ Δαουλᾶ (945) ἀφῆρεσεν αὐτὸ ἀπ' ἐκείνων καὶ τὸ
μετεβίβασεν ὡς δικαίωμα κληρονομικὸν εἰς τοὺς ἀπογόνους του, ὥστε
ἀντὶ τῶν Τούρκων ἤρξαν ἤδη οἱ πολὺ αὐτῶν προτιμότεροι Πέρσαι,
ἀναγνωρίζομένου πάντοτε τοῦ καλίφου ὡς νομίμου ἀρχιερέως (ιμάμ
ἀλ χάκ)· ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἡ ἀρχὴ ὡς τοιούτων διαρκέσασα μέχρι
τοῦ 1055 ἔτους κατελύθη ὑπὸ τοῦ Τογρουλβέγ καθιδρυτοῦ τοῦ
Σελδεσουκικοῦ κράτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 3Ε'.

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΟΥ ΑΡΑΒΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

§ 928. **Α'. Δυναστεῖαι ἐν Ἀφρικῇ.** Ὑπὸ τὸν ἀλ Μανσούρ
ἤδη, ὅστις κατεδίωξε σκληρῶς τοὺς Ἀλίθας, εἰς ἐκ τούτων ὀνόματι
Ἐδρὲς διασωθεὶς εἰς τὴν Βερβερίαν τὴν ὑπὸ τῶν Ἀράβων καλουμέ-
νην Μαγράβ καὶ εὐρὼν δεξιῶσιν παρὰ τοῖς Βερβέροις τῆς σημερινῆς
χώρας Φεζ ἀνεγνωρίσθη ὑπ' αὐτῶν ἐμίρης, ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς
ἀποστασίας κατὰ τοῦ καλίφου καὶ ἱδρυσεν οὕτω τὸ τῶν Ἐδρισιδῶν
κράτος (789), ὅπερ μετοῦ πολυ περιέλαβεν ὅλην τὴν Μαυριτανίαν
ἔχον ὡς πρωτεύουσαν τὴν ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ
Ἐδρὲς κτισθεῖσαν πόλιν Φεζ.

Οὐ πολὺ βραδύτερον ἐπὶ Ἀροῦν ἀλ' Ῥασὶδ ὁ διοικητὴς τοῦ Καί-
ραβάν *Ἰβραῖμ Βέν Ἀγλάβ* διορισθεὶς νὰ καταβάλῃ τοὺς Ἐδρεσίδας
τοῦτο μὲν δὲν κατώρθωσεν, ἴδρυσεν δὲ ἴδιον κράτος, τὸ τῶν Ἀγλαβι-
τῶν (805), ἐν τῇ σημερινῇ χώρᾳ τῆς Τύνιδος ἄξιον λόγου μάλιστα
διότι ἐντεῦθεν κυρίως ἐξωρμήθησαν οἱ δορικτῆται τῆς Σικελίας καὶ τῆς
κάτω Ἰταλίας. Ἀλλ' ἐν ἀρχῇ τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος ἠγέρθη
κατ' αὐτοῦ ὁ Μαχαδῆς Ὁβεῖδαλλάχ ἀπόγονος, ὡς ὑπετίθετο, τοῦ
Ἀλῆ καὶ τῆς Φατιμέ, διὸ καὶ ἀγαπητὸς εἰς τὰ ἔθνη. Ἀποῦ δὲ κα-
τέβαλε τοὺς Ἀγλαβίτας ἴσχυσε μετοῦπολιν νὰ καθαιρέσῃ καὶ τὴν
τῶν Ἐδρεσιδῶν ἀρχήν.

Μοῆξ Λεδδὶν Ἀλλάχ (912). Ὁ δισέγγονος αὐτοῦ Μοῆξ Λεδδὶν
Ἀλλάχ ἐμβαλὼν διὰ τῆς ἐρήμου εἰς Αἴγυπτον ἐγένετο κύριος αὐ-
τῆς καὶ ἔκτισεν ἐνταῦθα παρὰ τὴν ἀρχαίαν Μέμφιν, τὸ Καίρον
(972), ὅπερ ὑπερῆξεν ἡ ἑδρὰ διακοσμητοῦς δυναστείας. Οἱ ἡγεμόνες
ταύτης καλούμενοι ἐξαιρετῶς Φατιμίδαι καὶ τὸν τίτλον τοῦ καλίου
φέροντες ἐδείχθησαν διττῶς, θρησκευτικῶς τε καὶ πολιτικῶς, ἐχθροὶ
πρὸς τοὺς ἐν Βαγδατῷ Ἀββασίδας. Ταχέως δὲ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου
ἐκυρίευσαν οὗτοι τὴν τε Συρίαν καὶ Παλαιστίνην ἐγκαταλιπόντες ὡς
ἀπόκεντρον τὴν δυτικωτέραν Ἀφρικὴν.

Ζεϊρίδαι. Τὴν τελευταίαν ταύτην κατέλαβον οἱ Ζεϊρίδαι, οἵτινες
δι' εὐτυχῶν πολέμων ἐξέτειναν τὸ κράτος αὐτῶν ἀπὸ τῆς Φεζ μέχρι
τῶν Αἰγυπτιακῶν ορίων. Ἀλλ' ὁ μὲν Ῥογῆρος βασιλεὺς τῆς Σικε-
λίας μετοῦπολιν χρόνον συνέστειλε τὸ μέγεθος αὐτοῦ διὰ τῆς ἀφαι-
ρέσεως τῆς περὶ τὴν Σύρτιν χώρας καὶ τῶν παρακειμένων ἐπαρχιῶν,
ἐχθροὶ δ' ἐγγχώριοι οἱ Μοραβῆθαι ἐπῆνεγκον ἀκολούθως (1148) τὴν
τελείαν καθαίρεσίν του.

Μοραβῆθαι. Οἱ Μοραβῆθαι (ὅ ἐστι ζήλωται τῆς πίστεως), μι-
γάδες ἐκ Βερθερων καὶ Ἀράβων ἐξορμήσαντες περὶ τὰ μέσα τῆς
ἐνδεκάτης ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ τῶν ὁμόρων τῇ ἐρήμῳ χωρῶν κατὰ
πρόσκλησιν τοῦ προφήτου αὐτῶν Ἀβδολλάχ διέσπειραν τὸν τρόπον
τοῦ ξίφους αὐτῶν καὶ τὸ πῦρ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ των μέ-
χρι τῶν παραλίων τῆς Μεσογείου καὶ τῆς Ἀτλαντικῆς.

Ἀβουβέκερ, Ἰουσουφ βέν Τεσχφίν. Ὁ πρῶτος ἡγεμὼν αὐτῶν
Ἀβουβέκερ υἱὸς τοῦ Ὁμάρ ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦ Ἐμίρ αἰ Μοσ-
λεμίν. Ὁ δὲ διάδοχος τούτου Ἰουσουφ βέν Τεσχφίν ἔκτισεν ἐπὶ
πολυπύδακος ἐδάφους τὸ Μαρόκκον, ὅπερ κατέστη ἡ καθέδρα τοῦ νέου
βασιλείου. Αὐτὸς δὲ οὗτος περαιωθεὶς καὶ ὑπὲρ τὸν Ἡράκλειον πορ-
θμὸν εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἤνωσε τὰς διαμαχομένας αὐτόθι Ἀραβικὰς
ἡγεμονίας ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του.

Μοχαδῆς Μωάμεθ. Τὸ κατεργερὸν δὲ τοῦτο τῶν **Μοραβηθῶν** ἡ Ἀλμοραβηθῶν κράτος κατεστράφη μετὰ ἡμίσειαν περίπου ἑκατονταετηρίδα δι' οὗ τρόπου συνέστη, ἤτοι διὰ τοῦ θρησκευτικοῦ ζήλου. Ὁ **Μοχαδῆς Μωάμεθ** ἀπόγονος, ὡς ἐλέγετο, τοῦ Ἀλῆ ἐκβληθεὶς ἔνεκα νεωτερισμοῦ περὶ τὴν θρησκείαν ἀπὸ τοῦ Μαρόκκου ἐπεχείρησεν εὐθὺς τὸ κήρυγμα τοῦ δόγματός του ἀποτελοῦντος κατ' αὐτὸν τὸν καθαρῶτατον Ἰσλαμισμόν εἰς τὰς πέριξ οἰκούσας φυλάς καὶ ἔσχυσε τέλος νὰ κινήσῃ θριαμβευτικῶς πάντας τοὺς οὐκ εὐαριθμούς ὑπαδούς του, τοὺς οὕτω λεγομένους **Μοχάδας** λάτρες τοῦ ἐνὸς ἀληθινοῦ θεοῦ κατὰ τῶν **Μοραβηθῶν** (1120). Ὁ φίλος καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ἀβδουὺλ Μουμὴν ἐκυρίευσεν τὸ Μαρόκκον καὶ ἔδωκε πέρας εἰς τὴν **Μοραβηθιτικὴν** δυναστείαν. Εἰς τοὺς **Μοχάδας** δὲ τούτους ὑπετάχθησαν ταχέως ὅλαι αἱ εἰς τοὺς **Ζεϊρίδας** ἄλλοτε ἀνήκουσαι γῶραι μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Αἰγύπτου. Εἰς αὐτοὺς ὑπεχώρησε καὶ ἡ περὶ τὴν Σύρτιν πρότερον ἐπικρατήσασα **Σικελιωτικὴ** δύναμις ὑπὸ τὴν σημαίαν αὐτῶν καὶ ἡ Ἀραβικὴ προσέτι Ἰσπανία κατετάχθη.

Ἀβδουὺλ Χάκ. Μετὰ ἑκατὸν ἔτη ἀπὸ τῆς τελευτῆς τοῦ Ἀβδουὺλ Μουμὴν ἡ γενεὰ αὐτοῦ ἔπαυσε νὰ ἄρχῃ· νέαι δὲ δυναστεῖαι ἰδρύθησαν εἰς τὰ διάφορα τοῦ ἀχανοῦς κράτους μέρη· καὶ πρῶτος μὲν ὁ Ἀβδουὺλ Χάκ εἰς ἐκ τῶν διοικητῶν κατέστησεν ἴδιον αὐτόνομον κράτος ἐν τῇ δυτικῇ ἐσχατιᾷ τῆς Ἀφρικῆς (1213), ὁ δὲ υἱὸς τούτου Ἀβου Ἰουσσούφ ἀνέτρεψε τὸν οἶκον τῶν **Μοχαδῶν** καὶ ἐστερέωσε τὸν τῶν **Μερινιτῶν**, ὅσους ἔμειναν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀκλόνητος. Πλησίον δὲ τῶν **Μερινιτῶν** ἤκμασαν ἐν μὲν τῇ δυτικῇ Ἀλγερίᾳ οἱ **Ζιανῖται**, ἐν δὲ τῇ Τύνιδι τοῦ Βερβέρου Ἀβδουὺλ Βαχεδ ἀπόγονοι οἱ Ἀβουχάφφιοι.

§ 929. Β'. **Δυναστεῖαι ἐν Ἀσίᾳ.** Μεταξὺ τῶν πολλῶν καὶ ἄλλεπαλλήλων Ἀσιατικῶν δυναστειῶν διακρίνονται τὰ μάλιστα αἱ ἐξῆς ἰδρυθεῖσαι ὑπὸ ἐγχωρίων, ἥτοι: αἱ Ἀράβων, Συρίων καὶ Περσῶν ἡγεμόνων.

Ταχηρίδαι, Σοφφαρίδαι. Ἐπὶ τοῦ καλῖφου ἤδη ἂλ Μαμουὺν παρήχθη ἐν Χορασάν καὶ ἐν τισὶ τῶν παρακειμένων ἐπαρχιῶν ἡ δυναστεία τῶν **Ταχηριδῶν** (820), ἣν μετὰ πεντήκοντα περίπου ἔτη κατέστρεψεν ὁ Ἰακούβ Ἐδν Λεῖθ υἱὸς σιδηρουργοῦ τὸ ὄνομα **Σοφφάρ** γενόμενος ἀρχηγὸς τῆς δυναστείας τῶν οὕτω λεγομένων **Σοφφαριδῶν**, τὴν ὁποίαν ἄρξασαν μέχρι τοῦ 1002 ἔτους ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς ἐπαρχίαις τῆς καλιφείας διεδέχθησαν οἱ **Σαμανίδαι**.

Σαμανίδαι, Γασναβίδαι. Ὁ Νάσρ καὶ ὁ Ἰσμαῆλ ἑγγονοὶ τοῦ Σαμάν ἤγειραν τὰ πρῶτα θεμέλια τῆς ἀρχῆς αὐτῶν (892) ἐν Μαυαραλναχάρ τῇ μεταξὺ Ὠξοῦ καὶ Ἰαζάρτου χώρα ἔχοντες ὡς κυρίαν

αὐτῶν καθέδραν τὴν Βουχάραν. Πολλὰ τῶν περίξ στεππῶν ἔθνη ἀνεγνώρισαν τὸν νόμον τῶν Σαμανιδῶν· ἀλλὰ τρυφή καὶ ἀκολασία ἐπήνεγκον ταχέως τὴν πτώσιν αὐτῶν καταβληθέντων ὑπὸ τῶν Γασναβιδῶν (999).

Διλεμίται. Πλησίον τῶν Σαμανιδῶν παρὰ τὰ νότια σύνορα τῆς Κασπίας θαλάσσης καταδιωκόμενοι Ἀλίδαι ἱδρυσαν τὸ ἀπὸ τῆς κυριωτέρας αὐτόθι ἐπαρχίας Διλέμ ἐπωνομασθὲν κράτος τῶν Διλεμιτῶν (927), εἰς ὃ παραυτίκα περιελήφθησαν καὶ αἱ χῶραι Γκιλάν καὶ Μαζανδεράν· ἀλλὰ Γασναβίδαι καὶ Βουίδαι ἀνέτρεψαν αὐτὸ (1012).

Βουίδαι. Οἱ Βουίδαι οὗτοι ἀνήνεγκον τὴν ἀρχὴν αὐτῶν εἰς τοὺς τρεῖς τοῦ ἀλιέως Βουίου υἱούς: Ἀλῆν, Χασάν καὶ Ἀχμέτ, οἵτινες ὑπηρετοῦν πρότερον τοῦ Διλεμίτου Μερδαβίδου, ἀφ' οὗ κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ ἐκυρίευσαν τὸ ὅλον Φαρσιστάν (934), ἀποστάντες ἱδρυσαν αὐτόθι ἰδίαν νέαν Περσικὴν δυναστείαν. Ὁ τότε τοῦ Βαγδατίου καλὶφης Ῥαδὶ ἀνεγνώρισεν αὐτοὺς ὡς δῆθεν ὑποτελεῖς· καὶ μετὰ δέκα ἢ ἑνδεκα ἔτη εἰς τῶν διαδόχων τοῦ Ῥαδὶ ὁ καλὶφης Μοστακί ἀπένειμεν αὐτοῖς ἐπώνυμα λαμπρά, οἷον: ἐμάδ ἐδ δαουλά (ἔρρισμα τοῦ κράτους), ρόκην ἐδ δαουλά (στύλον τοῦ κράτους) καὶ μοῆζ ἐδ δαουλά (βραχίονα τοῦ κράτους). Ὁ τελευταῖος Μοῆζ (Ἀχμέτ) ἀνηγορεύθη ὑπὸ τοῦ τρέμοντος καλὶφου καὶ ἐμίρ ἀλ ὁμρά, ὅθεν ὡς τοιοῦτος ἤρξε καὶ ἐπὶ τοῦ Βαγδατίου. Οἱ ἀπόγονοι τῶν Βουιδῶν τούτων διετήρησαν ἀκμαίαν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν μέχρι τοῦ ἡμίσεως τῆς ἐνδεκάτης ἑκατονταετηρίδος, ὅτε οἱ μὲν Γασναβίδαι ἀνέτρεψαν αὐτὴν ἐν Περσίᾳ, οἱ δὲ Σελδεσοῦκκοι ἐν Βαγδατίῳ.

Ἀμαδανῖται, Κελαβῖται, Ἰσμαηλῖται. Ἡττονος λόγου ἄξια ὑπῆρξαν τὰ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐν ταῖς Συρικαῖς ἐπαρχίαις ἱδρυθέντα κράτη, οἷον: τὸ Ἀμαδανιτικὸν ἐν Μοσσούλ, τὸ Ὀκαϊλιτικὸν ὡσαύτως ἐν Μοσσούλ, τὸ Κελαβιτικὸν ἐν Χαλεπίῳ καὶ ἄλλα. Ἐξεναντίας δ' ἐλκύουσι τὰ μάλιστα τὴν προσοχὴν ἡμῶν οἱ Ἰσμαηλῖται καὶ θρησκευτικῶς καὶ πολιτικῶς θεωρούμενοι.

Εἰς τούτους φαίνεται ἀναγεννωμένη ἡ τῶν Καρμαθίων ἐνθουσιώδης αἵρεσις. Ὁ Χασάν Βὲν Σαβᾶχ χρηματίσας πρότερον ἐν Αἰγύπτῳ παρὰ τοῖς Φατιμίδαις, καταδιωχθεὶς δὲ καὶ φυγὼν ἐκείθεν κατῴρθωσε περὶ τὰ τέλη τῆς ἐνδεκάτης ἑκατονταετηρίδος νὰ συναθροίσῃ εἰς ἐν τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Ἰσμαήλ υἱοῦ τοῦ Γιαφάρ ἀλ Γαδῆκ (τοῦ δικαίου) ἑκτοῦ ἱμάμου καὶ δισεγγόνου τοῦ Ἀβουβέκρου, καὶ μετὰ τῶν τολμηροτέρων ἐξ αὐτῶν νὰ κυριεύσῃ τὸ ὀρεινὸν φρούριον Ἀλεμουτ ἐν τῇ χώρᾳ Διλέμ, ὅθεν ὁρμώμενος καθυπέταξε καὶ τὰ περίξ ὄρη. Οἱ ἀκόλουθοί του Ἰσμαηλῖται ἐκάλεσαν αὐτὸν ἑκτοτε Σαῖκ ἀλ Δζεβάλ, ὃ

ἐστὶ κύριον τοῦ ὅρους, ἥ, ὡς οἱ Εὐρωπαῖοι μετέφρασαν τὸ ὄνομα *Γέροντα τοῦ ὅρους*, διετετήρηθη δὲ τὸ παρ' αὐτοῦ ἰδρυθὲν κράτος ἰσχυρὸν καὶ ἀκμαῖον μέχρι τῶν Μογολικῶν χρόνων (1255).

Ἀσσασσῖναι. Κατὰ τὴν κοινὴν δόξαν οἱ ἐν Συρίᾳ Ἀσσασσῖναι ἦσαν γένος τι ἡ κλάδος τῶν Ἰσμαηλιτῶν. Ἐπὶ τῶν σταυροφορικῶν δηλονότι πολέμων εὐρίσκομεν εἰς τὰ ὕψη τοῦ Λιβάνου, ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας μέχρι τῆς Δαμασκού λαόν τινα τρομερώτατον διὰ τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ, τῆς ἀνδρείας, τῆς καταφρονήσεως τοῦ θανάτου καὶ τῆς τυφλῆς πρὸς τὸν ἀρχηγὸν αὐτοῦ ὑπακοῆς του, λαόν, ὅστις ὡς καὶ ὁ Ἰσμαηλιτικὸς ἔφερε τὴν ἐπωνυμίαν τῶν *Βαθενιτῶν* (πυριλάμπτων) καὶ τοῦ ὁποῖου ὁ ἡγεμὼν ἐκαλεῖτο ὡς ὁ τῶν Ἰσμαηλιτῶν *Γέρων τοῦ ὅρους*. Ὡς ἐκ τῆς πολλῆς συνήθους χρήσεως τοῦ χασισά, μεθυστικοῦ ποτοῦ ἀπὸ κανναβίου σπέρματος κατεσκευασμένου καὶ εἰς ἄκρον ἐρεθιστικοῦ, οἱ *Βαθενῖται* οὗτοι ἔλαβον βραδύτερον τὸ ὄνομα *Χασισίμ*, ἐξ οὗ οἱ Εὐρωπαῖοι ἔπλασαν τὸ τῶν Ἀσσασσῖνων σημαῖον εἰς τὰς πλείστας Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας τοὺς δολοφόνους καὶ ἐκφράζον τὴν ἀποστροφὴν πρὸς τὰς ὑπ' αὐτῶν πραττομένας δολοφονίας· διότι ἐπὶ τῇ ἀπλῇ διαταγῇ τοῦ Γέροντος οἱ Ἀσσασσῖνοι καὶ ἰδίως μεταξὺ αὐτῶν οἱ οὕτω λεγόμενοι *Φεδαί* (μεμνημένοι) ἐπέπιπτον δι' ἐγχειρίδιον κατὰ τοῦ ὠρισμένου αὐτοῖς θύματος ὅπουδῆποτε καὶ ἐν οἰωδῆποτε χρόνῳ ἤθελον τὸ εὔρη. Ἐγγὺς ἡ μακράν τῆς ἑαυτῶν ἐπικρατείας καὶ μέχρι τῶν Εὐρωπαϊκῶν αὐτῶν χωρῶν κατεδίωκον τοὺς εἰς τὸν θάνατον ἅπαζ ἀφοσιωθέντας καὶ ἐφόνευον αὐτοὺς ἐνώπιον ὄλου τοῦ πλήθους, ἐφόνευον βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἐν τῷ μέσῳ τῶν φρουρῶν των. Ὡς ἀπόγονοι δὲ τῶν Ἀσσασσῖνων θεωροῦνται παρὰ τινων καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Φατιμίδου Χακῆμ μέχρι τῆς σήμερον ἐν τοῖς αὐτοῖς ὄρεσι τῆς Συρίας ὑπάρχοντες *Δροῦσοι*.

§ 930. **Αἱ Τουρκικαὶ δυναστεαὶ ἰδίως.** Ὅτε οἱ Ἀραβες μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Περσικοῦ κράτους προήλασαν νικηφόροι εἰς τὰς περὶ τὸν Ὠζον καὶ Ἰαζάρτην χώρας, ἐνέτυχον Τουρκικαῖς φυλαῖς καὶ ἦλθον πρὸς ταύτας εἰς διαφόρους πολέμους καὶ εἰρήνης σχέσεις. Εἶδομεν δὲ προηγουμένως πῶς οἱ καλίφαι ἐξ αἰχμαλώτων τοιούτων φυλῶν κατέστησαν φρουράς, δι' ὧν εἰς ἑαυτοὺς μὲν κίνδυνον καὶ ὄνειδος, εἰς ἐκείνους δὲ ὕψος καὶ ἐξουσίαν προητοιμάσαν.

Ὅπως ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ αὐτοκρατορίᾳ οἱ πραιτωριανοὶ τὸν θρόνον ἐταπείνωσαν, οἱ *Βάρβαροι μισθοφόροι* τὸν ἐγγχώριον λαὸν κατεπίεσαν καὶ πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἡγεμόνες κατ' ὥρθωσαν νὰ γενῶσιν οὐ μόνον κραταιοὶ τοῦ αὐτοκράτορος ὑπουργοί, ἀλλὰ καὶ ἀνεξάρτητοι χωρῶν κύριοι, οὕτω καὶ οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος Τούρκοι μισθοφόροι καὶ οἱ τούτων

ἀρχηγοὶ ἐν τῷ Ἀραβικῷ κράτει. Ἐν ᾧ ὁ καλὶφης αὐτὸς ἐν Βαγδατίῳ ἔτρεμεν ἐνώπιον τῶν ιδιοτροπιῶν (caprices) καὶ ὕβρεων τῆς φρουρᾶς του, οἱ εἰς τὰς ἐπαρχίας ὡς τοποτηρηταὶ στελλόμενοι εὐνοούμενοι Τούρκοι ἢ καὶ κοινοὶ τυχοδιώκται δοῦλοι ἐκ Τουρκικῆς καταγωγῆς ἤγειρον θρόνους καὶ ἱδρουν κράτη ἀνεξάρτητα.

Ἀχμέτ (869), Τουλουνίδαι, Ἰξίδαι, Φατιμίδαι. Τὰ ἀρχαιότατα τῶν Τουρκικῶν τούτων κρατῶν ἰδρύθησαν ἐν Αἰγύπτῳ, τὰ μεγαλείτερα δὲ καὶ διαρκέστερα ἐν Ἀσίᾳ. Ἐκεῖ πρῶτος ὁ Ἀχμέτ υἱὸς τοῦ Τουλουν διοικητῆς τοῦ καλὶφου Μοτάζ ἐκηρύχθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ εὐεργέτου τοῦ ἀνεξάρτητος (869). Ἀλλ' ἡ τῶν Τουλουνιδῶν δυναστεία δὲν διήρκεσεν ἐπιπολύ, διότι ὁ τοῦ Μοτάζ ἡδὴ διάδοχος καλὶφης Μοκταδὶ ἀνέκτισε πάλιν τὴν Αἴγυπτον (905). Μετοῦ πολυ δὲ ἄλλος Τούρκος δοῦλος ὁ Μωάμεθ Ἰξίδ ἀνενέωσε τὴν ἀπόστασιν (935)· οὐχ ἥττον ὅμως καὶ τῶν Ἰξιδῶν ἡ ἀρχὴ ὑπῆρξε βραχεία περιελθούσα εἰς τοὺς εὐτυχεστέρους Φατιμίδας (969).

Μαχμούτ, Γασναβίδαι. Πολὺ δὲ ἀξιολογώτερά παρουσιάζεται ἡ τῶν Γασναβιδῶν δυναστεία, ἡ μετὰ τὴν πτώσιν τῶν Σαμανιδῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὑπὸ τοῦ Μαχμούτ Β' ἰδρυθεῖσα (999). Ὁ ἐξ ἀρχῆς οὗτος οἰκέτης τοῦ ὑπουργοῦ ἐνὸς Σαμανίδου ὀνόματι μόνον εἰς τὸν καλὶφην ὑποκειμένου εἰς διοικητὴν τῆς Γάσνας προδιδασθεὶς κατώρθωσε διὰ τῶν πολεμικῶν ἀρετῶν καὶ τῆς σπανίας τύχης του νὰ γενῇ ἀνεξάρτητος δυνάστης τοῦ Χορασάν καὶ ὅλων τῶν ἀπὸ τῆς Κασπίας θαλάσσης ἕως τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνδοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰαζάρτου ἕως πλησίον τοῦ Τίγριδος ἐκτεινομένων χωρῶν. Δώδεκα ἀλληλαδιαδόχους ἐκστρατείας ἐπεχείρησεν ὁ ἀκάματος «σουλτάνος» πρὸς τὴν ἐκ φύσεως καὶ διὰ τοῦ ἐμπορίου ὑπέρπλουτον Ἰνδικήν, προήλασε διὰ τῶν ὁρέων τῆς Κασμιρίας καὶ τῆς Τιβετικῆς εἰς τὸν Γάγγην, κατέστρεψε πολλὰ ἔθνη, ἀνέτρεψε πολλὰς παγόδας καὶ κατέκτησε τὸ μέγιστον μέρος τῆς ἐντεῦθεν τοῦ Ἰνδοῦ χερσονήσου. Καὶ λεῖα μὲν ἀπέραντος ὑπῆρξεν ὁ καρπὸς τῶν αἱματηρῶν ἀγώνων του, ἡ ἐπὶ τῶν κατακτηθέντων ὅμως κυριότης δὲν ἀπέβη διαρκής.

Καθὼς τὰ Γερμανικὰ γένη, ἅτινα κατεστάθησαν ἐν ταῖς Ῥωμαϊκαῖς ἐπαρχίαις, ἅμα τὸν Χριστιανισμὸν παραδεχθέντα περιέστησαν εἰς σχέσιν ἐχθρικὴν πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ αὐτῶν πατρίδι ἀδελφοὺς των τοὺς διατηρήσαντας τὸ πάτριον δόγμα, οὕτω καὶ τὰ Τουρκικὰ γένη ἐν τῷ Ἀραβικῷ κράτει, ἅμα προσελθόντα εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν διεχωρίσθησαν διὰ τινος πνευματικοῦ καὶ πολιτικοῦ διαφράγματος ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἀδελφῶν των. Οὕτω δὲ καὶ ὑφισταμένων ἐτι

πολλαχῶς τῶν δεσμῶν τῆς συγγενείας ἐξηκολούθει ἡ παναρχαία ἐχθρική διάστασις μεταξύ Ἰράν καὶ Τουράν.

Ὁ σουλτάνος Μαχμούτ αὐτὸς τῆς τῶν Γασναβιδῶν δυναστείας ὁ ιδρυτὴς ἐφοβέτο ἐτι τὴν δύναμιν τῶν Τουρκομάνων, ἥτοι τῶν νομάδων Τουρκικῶν φυλῶν, αἵτινες περιεπλανῶντο ἐντεῦθεν τοῦ Ἰαζάρτου καὶ τῶν ὑποίων τινὰς μόνον ἐλκύσας εἶχεν ὑπὸ μισθόν. Ὁ διάδοχος τοῦ Μαχμούτ σουλτάνος Μασσοῦδ εἶδε τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ προαισθήματος ἐκείνου ἐν τῇ παρὰ τὸ Ζενδεκάν κρίσιμῳ μάχῃ (1038), ἣτις ἔθετο πέρας εἰς τὴν κατὰ τὰς βορείους ταύτας χώρας κυριότητα τῶν Γασναβιδῶν καὶ περιώρισε ταύτην ἐν μόναις ταῖς πρὸς τὴν Ἰνδικὴν μεθορίαις χώραις.

Τογρούλβεγ. Νικητὴς τοῦ Μασσοῦδ ὑπῆρξεν ὁ Τογρούλβεγ ἐγγονος τοῦ Σελδεσοῦκκου ἀρχηγοῦ τινος Τούρκων, ὅστις ἔνεκα ἐγγωρίων ἐρίδων ἐφυγεν ἀπὸ τοῦ Τουρκεστάν εἰς Μαυαραναχαρ. Διὰ κλήρου, ὡς λέγεται, μετὰ ἄλλων ἀντιπαραγγελλομένων τὴν ἀρχὴν ἡγεμῶν (σουλτάνος) τῶν ἠνωμένων σιτιφῶν αἰρεθείς ἐδικαίωσε διὰ τῆς ἐξόχου ἀνδρείας καὶ συνέσεώς του τὴν εὐνοίαν τῆς τύχης· διότι οὐ μόνον δι' ἐπανελημμένων νικῶν τοὺς Γασναβιδὰς ἐταπείνωσεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς Βουλδάς κατέβαλε καὶ ἐπὶ τὸ μέγιστον τῆς Περσίας μέρος μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Ἰσπαχάν, τὸ σκῆπτρόν του ἐξέτεινε. Ὑπὸ τοῦ καλῖφου δὲ αὐτοῦ Καγέμ Βεαμρίλλαχ προσκληθεὶς κατὰ τῶν πιεζόντων αὐτὸν μισθοφόρων ἀνηγορεύθη ἡγεμὼν τῶν ἡγεμόνων (ἐμίρ αὐτὸν ὁμρά) καὶ ὡς τοιοῦτος ἤρξεν ἐπὶ τοῦ Βαγδατίου. Ὅλα τὰ ὑποτελοῦντα αὐτῷ Τουρκικὰ στίφη τὸ παράδειγμα τοῦ μιμούμενα ἐδέχθησαν τότε τὸν Ἰσλαμισμὸν, ὅστις ὑπὸ τὸ κράτος αὐτοῦ ἐπαγιώθη καὶ ἐξετάθη. Ὁ τρόμος τοῦ ὀνόματος τῶν Τουρκομάνων διεδόθη μέχρι Κωνσταντινουπόλεως.

Ἄρπ Ἀρσλάν. Τοῦ Τογρούλ ὁ ἀνεψιὸς καὶ διάδοχος Ἄρπ Ἀρσλάν (θυμοειδὴς λέων) 1063 ἐνίκησε καὶ ἠχημαλώτευσεν τὸν Βυζαντῖνον αὐτοκράτορα Ῥωμανὸν Διογένην, ἤρξεν ἐνδόξως ἐπιτρέψας τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τοῦ κράτους του εἰς τὸν ἐπὶ σοφίᾳ καὶ προστασίᾳ τῶν τῆς εἰρήνης τεχνῶν πολυθρύλητον αὐτοῦ Βεζίρην Νεζάμ ἐλ Μούλκ καὶ ἀπέθανεν ἐν ᾧ διεπολέμει πρὸς τὰς ἐτι ἀνυποτάκτους φυλάς τοῦ Τουρκεστάν διὰ τῆς ἐπιβουλῆς αἰχημαλώτου τινὸς ἐχθροῦ.

Μαλεκσάχ (ἡ Δζελαλεδδίν). Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μαλεκσάχ (1072) καλούμενος ὁ αὐτὸς καὶ Δζελαλεδδίν ἡ Δζελάν ἐδ Δαουλά (ἐγκαύχημα τῆς πίστεως καὶ τῆς πολιτείας) ὑπῆρξεν ὁ μέγιστος ἀπάντων τῶν Σελδεσοῦκκων σουλτάνων. Ἀπὸ τοῦ Ἰσπαχάν, ὅπου μετέθεσε τὴν ἑδρὰν τῆς κυβερνήσεως, πολλὰς ἐπιχειρήσας ἐκστρατείας κατέκτησε

τὴν *Βουχαρίαν*, τὸ *Τουρκεστάν*, τὸ *Κασγάρ*, τὴν *Συρίαν* καὶ τὴν μικρὰν *Ἀσίαν*, καὶ ἦν ὡσεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του πλείστας χώρας ὧσων ποτὲ ὁ Καλίφης ἐν Ἀσίᾳ ἐκράτησε. Καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς δ' ἀγῶσι δὲν ἔπαυσε νὰ δεικνύηται ἔνθερμος προστάτης τῆς ἐπιστήμης, ἥτις οὐδέποτε ἤκμασε τοσοῦτον εἰς Τουρκικὰ κράτη, ὅσον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ.

Πέντε σουλτανάτα. Μετὰ τὸν Μαλεκσάχ, οὗτινος ἡ κυβέρνησις ἀποτελεῖ τὸ Ζενιθ τοῦ Σελδεσουκκιχοῦ μεγέθους, διηρέθη τὸ κράτος εἰς πολλὰ τμήματα· αὐτὸς δὲ ἦδη χαριζόμενος εἰς συγγενεῖς καὶ ἰδίως εἰς τὸν ἀνδρεῖον Σολιμάν τὸν δορικτήτην τῶν πλείστων ἐπαρχιῶν τῆς μικρᾶς Ἀσίας ὑπέθαλψε τὴν τοιαύτην διαίρεσιν. Ἐν ὧσιν ὅμως ἔζη ἔμεινε κύριος ὑπέρτατος ὅλων τῶν χωρῶν, ἐν αἷς νέοι θρόνοι ιδρύθησαν, καὶ ὅλοι οἱ Σελδεσουκκίδαι ἡγεμόνες ἐδέχοντο πειθήνιοι τὰς διαταγὰς τοῦ μεγάλου σουλτάνου. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ (1092) οἱ δεσμοὶ τῆς ἐξαρτήσεως ἐλύθησαν καὶ φονικαὶ ἐριδὲς ἐξερράγησαν ἐπὶ τῆς κληρονομίας μεταξὺ τῶν υἱῶν καὶ ἀδελφῶν τοῦ ἀποθανόντος. Μόλις δὲ συνήκη τις (1103) ἔδωκεν εἰς αὐτὰς πέρας, κατακερματίζοντος ὁριστικῶς τοῦ ἀχανοῦς Σελδεσουκκιχοῦ κράτους εἰς πέντε αὐτόνομα σουλτανάτα: τὸ *Ἰράν*, τὸ *Κερμάν*, τὸ *Χαλέπιον*, τὴν *Δαμασκὸν* καὶ τὸ *Ἰκόνιον* ἢ *Ρούμ*.

Χοβαρεσμιδαὶ ἢ Χαρισσημίται. Μετὰ παρέλευσιν ἑννεήκοντα περίπου ἐτῶν ἀπὸ τῆς εἰρημένης κατακερματίσεως τὸ κύριον τῶν Σελδεσουκκίων κράτος τὸ *Ἰράν* ἀνατράπη ὑπὸ τοῦ *Κοτβεδὶν Μωάμεθ* ἱδρυτοῦ τῆς δυναστείας τῶν *Χοβαρεσμιδῶν* ἢ *Χαρισσημιτῶν*. Καταλυθείσης δὲ καὶ ταύτης ἀκολούθως ὑπὸ τῶν *Μογόλων*, τὰ λείψανα τῶν *Χαρισσημιτικῶν* σιφῶν καταφυγόντα εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν κατέκλυσαν τὴν Παλαιστίνην καὶ ἐνίσχυσαν διὰ τῆς ἐμμίσεθου ὑπηρεσίας των τὸ ἔτι σωζόμενον Σελδεσουκκιχὸν κράτος, ἥτοι τὸ *Ἰκόνιον* ἢ *Ρούμ*· διότι τὰ ἄλλα τρία: τοῦ *Κερμάν*, τοῦ *Χαλεπίου* καὶ τῆς *Δαμασκῦ* εἶχον ἦδη ἀνατραπῆ, τὸ μὲν πρῶτον ὑπὸ τῶν *Χαρισσημιτῶν* 1187, τὸ δὲ δεῦτερον ὑπὸ τῶν *Ὀρτοκιδῶν* 1117 καὶ τὸ τρίτον ὑπὸ τῶν *Ἀταβέγων* 1154.

Ὀρτοκίδαί, Ἀταβέγαι. Καὶ αἱ τῶν *Ὀρτοκιδῶν* καὶ *Ἀταβέγων* δυναστεῖαι ἀνήκουσιν ὡσαύτως εἰς τὰς Τουρκικάς. Βραχὺν δὲ μόνον χρόνον ἀμφότεραι ἐδυνήθησαν νὰ διατηρηθῶσι· καὶ ἡ μὲν πρώτη ἐπὶ τῶν υἱῶν ἦδη καὶ διαδόχων τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς *Ὀρτὸκ* ἐπὶ τῆς πρώτης σταυροφορίας κατελύθη ὑπὸ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ φατιμιδῶν, τὴν δὲ δευτέραν μικρὸν τι βραδύτερον (1174) κατάστρεψαν οἱ *Κούρδοι* *Ἐβουβίδαί* ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ περιφήμου δορικτήτου τῆς Αἰγύπτου καὶ πολλῶν

ἄλλων χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ Ἀσίας Σελαεδδίνου ἢ Σαλαδίνου παρακμάσαντος δὲ καὶ τοῦ κράτους τούτων, εἰς τέλος ἐπεκράτησεν ἐν Αἰγύπτῳ ἡ τῶν Μαμελούκων δυναστεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ γ'.

ΜΟΓΟΛΟΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΚΑΛΙΦΑΤΟΥ ΒΑΓΔΑΤΙΟΥ

§ 931. **Φυλαὲ Μογόλων, Τεμουτσίν, κατακτήσεις Μογόλων.** Οἱ Μογόλοι εἰς πολλὰς ἀνεξαρτήτους ἀπ' ἀλλήλων φυλάς διακρινόμενοι καὶ βίον νομαδικὸν ἐν τοῖς μεταξὺ Σιβιρίας καὶ Σινικῆς ὕψιπεδίοις διάγοντες ἦσαν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν ἐν τῇ βορείᾳ Σινικῇ ἀπὸ τῶν 1125 δεσποζόντων Νιούτσων (γένους ὡσαύτως Μογολικοῦ), ὅτε ἀρχηγὸς τις τῆς ἐπιφανεστέρας μεταξὺ τῶν φυλῶν ἐκείνων ὁ Τεμουτσίν (γεν. 1154) κατώρθωσεν, ὡς ἄλλοτε ὁ Ἀττίλας, νὰ ἐνώσῃ ὅλας ὁμοῦ τὰς φυλάς καὶ ἐν τινι πανηγυρικῇ συνελύσει (Κουρουλτάϊ) συγκροτηθεῖσιν οὐ μακρὰν τῶν πηγῶν τοῦ Ἀμούρ νάναγορευθῇ (1206) *τζίγγισχάν* ἥτοι μέγας χάν, εἰς ὃν κατὰ τὴν προφητείαν ἐνὸς Σαμάνου ἐμελλε νὰ ὑποταχθῇ ἅπανα ἡ γῆ. Ἀρξάμενος δὲ οὗτος παρευθὺς τῆς ἀποστολῆς του κατὰ πρῶτον μὲν ὑπήγαγεν ὅφ' ἑαυτὸν ἅπαντα τὰ περὶ τὸ Καρακορὺμ ἔθνη, ἔπειτα δὲ ὥρμησε κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Νιούτσων, τὸν ὁποῖον μετὰ τριετὴ καταστρεπτικὸν ἀγῶνα ἠνάγκασε νὰ συνομολογήσῃ ἐπαχθῇ εἰρήνην καὶ νὰ μεταθέσῃ μεσημβρινώτερον τὴν καθέδραν του· τραπεῖς δὲ ἀκολούθως πρὸς δυσμὰς ὑπέταξε τὸ Ταταρικὸν βασίλειον τοῦ Καρακιταίου καὶ τελευταῖον μετ' ἀναριθμήτων στιφῶν, τὰ ὁποῖα κῆζοντο ἀδιακόπως διὰ τῆς προσθήκης τῶν ὑποδουλουμένων ἐθνῶν, εἰσέβαλεν εἰς τὸ ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ μέχρι τοῦ Εὐξείνου πόντου ἐκτεινόμενον ἄχανές κράτος τῶν Χοδαρσμιῶν. Ἐν ᾧ δὲ ἐντεῦθεν τὸν μὲν πρεσβύτερον υἱὸν του Τσχοутσχι ἐπεμφε κατὰ τοῦ Τασκένδ, εἰς δὲ τὸν δεύτερον καὶ τρίτον, Τζαγεταῖν καὶ Ὀκταῖν ἐπέτρεψε τὴν ἐφοδὸν κατὰ τῆς περὶ τὸν Ὠξὸν κειμένης ὀχυρᾶς καὶ πολυανθρώπου χώρας Ὁτράρ, αὐτὸς μετὰ τοῦ τετάρτου υἱοῦ του Τούλιος ἐπῆλθε κατὰ τῆς Σαμαρκάνδης καὶ Βοχάρας. Ὅπου ἐνεφανίζετο, ὀλεθρὸς καὶ ἐρήμωσις γενικὴ τὸν παρηκολούθουν. Αἱ λαμπρότεραι καὶ ἀκμαιότεραι πόλεις ἀπετεφρώθησαν καὶ ἄπειροι κατοίκων μυριάδες ἀνήλεως ἀπεσφάγησαν ἢ ἐξηνδραποδίσθησαν.

Ὑποταγὴ Μωάμεθ Γ'. Ὁ μέγας τῶν Χοβαρεσμίων ἡγεμὼν ὁ πρῶν τοσοῦτον κραταίῳς καὶ πολυνίκης Μωάμεθ Γ' μὴ δυνήθεις νάντισχῃ εἰς τὸν ἀκατάσχετον τῶν Μογόλων χείμαρρον ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἰνδικὴν καὶ ἐκεῖ ἀδιακόπως καταδιωκόμενος ἀπέθανεν ἐν ἐσχάτῃ ἀπορίᾳ (1221). Εἰς δ' ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὁ ἀνδρειότατος Τζελαλεδδίν Μαγκβερνὶ διασωθεὶς εἰς Γάσναν ἐν τῇ Περσίᾳ καὶ ὀχυρωθεὶς ἐνταῦθα ἀντέστη μὲν μέχρι τινὸς κραταιότατα, ἔπειτα ὁμῶς περιῆλθε καὶ οὗτος εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν Ἰνδικήν, ὅθεν πολλάκις ἀπεπειράθη εὐτυχῶς νάνανκτῆσθαι τὸ πατρικὸν βασίλειον, ἕως οὗ τελευταῖον ἐφρονέσθη ὑπὸ προσωπικοῦ τινὸς ἐχθροῦ (1231).

Κατακτήσεις Μογόλων ἐν Περσίᾳ, Ῥωσσίᾳ, Σινικῇ. Καθ' ὃν δὲ χρόνον οἱ τοῦ τζιγγισχάν υἱοὶ Τζαγεταιῖς καὶ Ὀκταῖς ἐπόρθουν τὴν Περσίαν καὶ τὴν παρὰ τὸν Ἰνδὸν χώραν, ὁ δὲ Τσχουτσχὶ δυτικώτερον προσελάσας ὑπέτασσε τὸ Καπτσχάκ, ἤτοι τὰς ἐπαρχίας τοῦ Ἀστραχανίου καὶ Ὀρεμβούργου, καὶ διὰ τῆς περὶ Κάλκαν μάχης (1224) προπαρσκευάζε τὴν εἰς τὸ μέλλον κατακτησιν ὅλης τῆς μεσημβρινῆς Ῥωσσίας, ὁ τζιγγισχάν ἐξηκολούθησε τὰς ἐν τῇ Σινικῇ ἀρξαμένας κατακτήσεις του. Εἶχε δὲ ἤδη ὑπαγάγῃ εἰς ἑαυτὸν τὸ πλεῖστον τοῦ πρὸς βορρὰν κράτους τοῦ Χιά μέρος καὶ ἠτοιμάζετο νὰ προσβάλῃ καὶ τὸ τῶν Κίν, ἤτοι τῶν δυναστῶν, ὡς ἐλέγοντο, τοῦ χρυσοῦ γένους, ὅτε ὁ θάνατος τὸν προκατέλαβεν ἐξαίφνης Αὐγούστῳ 1227, χωρὶς ὁμῶς νὰ διακόψῃ τὴν θριαμβευτικὴν πορείαν τῶν Μογόλων.

Διαιρέσεις τοῦ Μογολικοῦ κράτους. Κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ βούλησιν τὸ κράτος διηρέθη μεταξὺ τῶν τεσσάρων υἱῶν του. Ὁ Ὀκταῖς, ἀποβιώσαντος ἤδη τοῦ πρεσβυτέρου Τσχουτσχί, ἐκληρονόμησε τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου χάν, τοῦ ὁποίου ὁμῶς δὲν ἐποίησε χρῆσιν εἰμὴ ἀφοῦ διὰ Κουρουλταίου ἐπιστήμως τῷ ἐπετράπη. Ὁ τοῦ Τσχουτσχί υἱὸς Βατοῦ ἠρκέσθη εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ πατρὸς του κατακτηθὲν Καπτσχάκ. Ὁ Τσαγεταιν ἔλαβε τὰς ἐπέκεινα τοῦ Ὠξοῦ καὶ Ἀμοῦ χώρας, ὁ δὲ Τοῦλις τὴν ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν Περσίαν μετὰ τοῦ κατακτηθέντος μέρους τῆς Ἰνδικῆς. Πρὶν δ' ἔτι οἱ ἀδελφοὶ λάβωσι τὴν κατοχὴν τῶν οἰκείων αὐτῶν κλήρων ἤγαγον κοινῶς εἰς πέρας ἔχοντες καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς νοτίου Σίνης τὴν ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἤδη αὐτῶν παρασκευασθεῖσαν ἐπιχείρησιν κατὰ τῆς δυναστείας τῶν Κίν, καὶ οὕτως ἐγένοντο κύριοι ὁλοκλήρου τοῦ βορείου Σινικοῦ κράτους μετὰ τῆς ἀχανοῦς μητροπόλεώς του, τοῦ Ναγκίνου. Ἀκολούθως δὲ ὑπέταξαν τὴν χερσόνησον Κορέαν καὶ διε-

πολέμησαν καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν πρῶνὴν σύμμαχόν των αὐτοκράτορα τῆς νοτίου Σίνης, ὅστις ἐπὶ βραχὺν μόνον χρόνον ἐδυνήθη νάντιστῇ.

Ἐπιδρομαὶ Ὀκταίος εἰς Ῥωσσίαν, Οὐγγαρίαν, Πολωνίαν. Κατὰ τὸ 1237 ἔτος ὁ Ὀκταίος, ὅστις ὡς μέγας χάν εἶχε τὴν ἑδρὰν του ἐν Καρακορούμ, ἐπεμψε τὸν ἀνεψιόν του Βατοῦ εἰς κατάκτησιν τῆς Ῥωσσίας διατελούσης τότε ἕνεκα τῆς διχονοίας τῶν πολλῶν αὐτῆς ἡγεμόνων εἰς κατάστασιν ἀθλιεστάτην. Ὁ Βατοῦ νικήσας, ὡς προεῖρηται, ἐπανειλημμένως τὸν μέγαν δοῦκα τοῦ Βλαδιμιρίου Ἰούριον ἢ Γεώργιον Β' κατέστρεψε τὴν Μόσχαν, τὸ Βλαδιμίριον καὶ ἄλλας πόλεις καὶ δὴν τὴν χώραν ἅπασαν προήλασε μέχρι Νοβογορόδου καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος (1240) ἐκυρίευσεν αὐτὸ καὶ τὴν Κιοθίαν τὴν τότε κυριωτάτην τοῦ Ῥωσσικοῦ κράτους ἑδρὰν. Ἐντεῦθεν δὲ τραπείς νοτιοδυτικῶς κατέκλυσε μετὰ τῶν παμπληθῶν στιφῶν του τὴν τε Οὐγγαρίαν καὶ τὴν Πολωνίαν. Ἡπειλεῖτο δὲ καὶ ἡ Γερμανία αὐτῇ δεινῶς, ἀλλ' ἡ περὶ Διγνιτίαν τῆς Σιλεσίας φονικωτάτη μάχη ἀνέστειλε τὸν Μογολικὸν χεῖμαρρον καὶ ἡ συγχρόνως ἐπισυμβῶσα ἀποβίωσις τοῦ Ὀκταίου ἀπήλλαξε πρὸς τῇ Γερμανίᾳ καὶ πᾶσαν τὴν δυτικὴν Εὐρώπην ἀπὸ τοῦ ἐπικειμένου κλύδωνος, διευθυνθείσης ἑκτοτε τῆς τῶν βαρβάρων δυνάμεως κατὰ τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν.

Καγιούκ, Μαγγού. Ὁ τοῦ Ὀκταίου υἱὸς καὶ διάδοχος Καγιούκ εὐρὼν ἀντίπαλον δεινὸν τὸν Βατοῦ μόλις μετὰ παρέλευσιν τεσσάρων ἔτων κατῴρθεως νάναγνωριστῇ ὡς τοιοῦτος ἐπὶ Κουρουλταίου. Ἀποθανόντος δ' αὐτοῦ μετοὔπου (1247), ὁ Βατοῦ ἀνηγόρευσε διὰ τῆς βίας μέγαν χάν τὸν υἱὸν τοῦ Τούλι Μαγγού καὶ σῶμα ἐξωλόθρευσεν ἅπασαν τοῦ Ὀκταίου τὴν οἰκογένειαν. Ἐπὶ τοῦ νέου δὲ τούτου μεγάλου χάν ἔχοντος στηρίγματα ἰσχυρὰ τοὺς δύο ἡρωϊκοὺς ἀδελφούς του Χουλαγού καὶ Κουβλαῖν ἐφθασε τὸ Μογολικὸν κράτος εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δυνάμεώς του. Ἀπασα ἡ ἀχανὲς Σινικὴ μετὰ τοῦ Πεγοῦ, Τιβέτου καὶ μέρους τῆς Ἰνδικῆς (τῆς Βεγγάλης), ἡ Περσία, ἡ Συρία, τὸ τῶν Ἀσσασίνων κράτος ὑπέκυψαν εἰς αὐτό. Τότε δὲ ἐξηφανίσθη ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ ἡ τελευταία σκιά τῆς ἐν Βαγδατίῳ καλιφίας.

Κατάλυσις ὑπὸ τῶν Μογόλων τοῦ καλιφάτου Βαγδατίου. Καλιφὸς τοῦ Βαγδατίου ἦτο κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὁ Ἀβδασίδης Μοστααζέμ, βεζίρης δὲ αὐτοῦ ὁ Μουγιαδεδδίν, ὅστις ἐνθερμὸς ὦν Σχιίτης οὐ μικρὸν, ὡς φαίνεται, συνετέλεσεν εἰς τὴν πτῶσιν τοῦ Σουννίτου ἐκείνου καλιφου διότι, ἐπελθόντος τοῦ Χουλαγού ἀδελφοῦ τοῦ μεγάλου χάν Μαγγού καὶ πολιορκήσαντος τὸ ὑφ' ἐνὸς ἑκατομμυρίου ἀνθρώπων κατοικούμενον ἀχανὲς Βαγδάτιον, ὁ προδότης βεζίρης ἔπεισε τὸν

καλίφην νὰ ἔλθῃ εἰς προσωπικὴν πρὸς τὸν ἐχθρὸν συνέντευξιν. Ἄμα δ' ἐξελθόντος τοῦ Μοσταζέμ μετὰ τῶν ἐπιφανεστέρων πολιτῶν εἰς τὸ Μογολικὸν στρατόπεδον, ὁ Χουλαγού κρατήσας αὐτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν αἰχμαλώτους ἐγένετο ἐξ ἐφόδου κύριος τῆς πόλεως κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1258 καὶ διὰ τρομερωτάτης σφαγῆς, ἥτις διήρκεσε 40 ἡμέρας, ἐξολόθρευσε τὸ μέγιστον μέρος τῶν κατοίκων αὐτῆς περὶ τὰς 800,000 ἀνθρώπων. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ ἀπὸ τῆς σφαγῆς ταύτης διασωθέντος Ἀβασσίδου ἡγεμόνος Χακίμ ἤρξαν ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ τὸν ἱερατικὸν μόνον αὐτῶν τίτλον μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατακτήσεως τῆς χώρας ταύτης (1517).

Διαίρεσις τοῦ Μογολικοῦ κράτους. Τὸν Μαγγού ἀποθανόντα διεδέχθη (1259) ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κουβλαῖς, ὅστις εἰς τὰς τελευταίας μεγάλας Μογολικὰς κατακτήσεις προσέθετο καὶ ἄλλας καὶ ἔστησε πρῶτος τὴν ἑδραν τοῦ μεγάλου χάν ἐν Ήεκίνῳ. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ αὐτοῦ (1294) διηρέθη τὸ μέγα Μογολικὸν κράτος· καὶ ἐν μὲν τῇ Σινικῇ ἤρχον μέχρι τοῦ 1368 οἱ ἀπόγονοι τοῦ Κουβλαῖος, ἐν δὲ τῇ Περσίᾳ οἱ τοῦ Χουλαγού μέχρι τῆς 14^{ης} ἑκατονταετηρίδος. Τὸ ὑπὸ τοῦ Βατοῦ δὲ ἦδη ἱδρυθὲν κράτος τοῦ Καπτοσχάκ περιελάμβανε καὶ τὴν Ῥωσσίαν ὡς ὑποτελῆ. Τέταρτον δὲ ἄλλο κράτος ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ὀκτάιως Τζαγεταίν καὶ ἀπὸ τούτου λαβὼν τὴν ἐπωνυμίαν, ἣν σῶζει καὶ μέχρι τῆς σήμερον, ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ Ἰαξάρτου μέχρι τοῦ Ἰρτίσχου καὶ πρὸς τὸ Καβούλ καὶ περιελάμβανε φυλάς, αἵτινες ἐν τῷ ἀρχαίῳ αὐτῶν νομαδικῷ βίῳ ἐμμένουσαι ἀσθενῶς πως ἐξήρτηντο ἀπὸ τοῦ χάν.

Στρατός, νόμοι, δικαστήρια, θρησκεία (Λαμαϊσμός) Μογόλων. Ἡ ἰσχὺς τοῦ χάν ἰδίως ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἡγεμόνων ἢ φυλάρχων (ταρκάνων) ἐξήρτητο ἀπὸ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἀξίας· τὰ γένη τούτων ἀπετέλουν στρατιωτικὴν τινα ἀριστοκρατίαν ἔχουσαν πολλὰ προνόμια. Οἱ στρατοί, ἐν οἷς ἐπεκράτει αὐστηροτάτη πειθαρχία, διηροῦντο εἰς μοίρας 10,000, 1000, 100 καὶ 10. Νομοθέτης ἢ μᾶλλον πρῶτος ἀναγραφεὺς τῶν ἀρχαίων παρὰ Μογόλοις ἐθίμων ὑπῆρξεν ἡδὴ ὁ τζιγ-γισχάν· τὸ παρ' αὐτοῦ δ' ἐκδοθὲν περίφημον Ἰασσά εἶνε θρησκευτικὸς σύναμα καὶ πολιτικὸς νόμος. Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν νόμων ἀνῆκεν εἰς τοὺς φυλάρχους, ἐν δὲ ταῖς δοριαλώτοις χώραις εἰς τοὺς τοποτηρητάς ἢ διοικητάς. Ἡ καταρχὰς λίαν ἀφελὲς διαίτα τῶν χάν προϊόντος τοῦ χρόνου ἀπέβη τρυφηλοτάτη, καὶ ἡδὴ ὁ Κουβλαῖς ἐζήτησε διὰ καταπιεστικῶν μονοπωλίων καὶ ἀναγκαστικῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἀπὸ τῶν Σινῶν ληφθέντος χαρτίνου νομίσματος νὰ αὐξήσῃ τὰς προσόδους του. Ἡ θρησκεία τῶν Μογόλων ἦτο ἀνέκαθεν ἡ

Σαμανικὴ εἰδωλολατρεία, κατὰ μικρὸν δ' ἐπεκράτησε ὁ ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τοῦ τζιγγισχὰν εἰσαχθεὶς *Λαμαϊσμός*. Βραδύτερον δὲ Χριστιανοὶ καὶ μετὰ μείζονος μάλιστα ἐπιτυχίας *Μωαμεθανοί*, ἀπεπείραθσαν τὸ ἔργον τοῦ προσηλυτισμοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ζΖ'.

ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΟΘΩΜΑΝΟΙ

§ 932. **Μιχαὴλ Παλαιολόγος (1261-1281).**
Εἰκὰς ἱκανὰ ἐρρέθησαν ἤδη (σελ. 293-334) περὶ τῶν σχέσεων τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῶν Ὀθωμανῶν καὶ τῆς καταλύσεως ἐκείνης ὑπὸ τούτων, οὐδὲν ἤττον δύνανται νὰ ῥηθῶσι καὶ τινὰ πλείω καὶ ἐνταῦθα ἰδίως ὅσον ἀποβλέπει εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς σκοποῦντας μονονοῦκ τὴν κατάλυσιν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας καὶ τὴν ἰδρυσιν ἰδίου αὐτῶν κράτους ἐν τῇ Εὐρώπῃ. Εἴρηται λοιπὸν ὅτι ὁ *Μιχαὴλ Παλαιολόγος* καταλύσας τὴν Λατινικὴν αὐτοκρατορίαν ἐζήτησε μὲν νάνορθώσῃ αὐτὴς τὸ Ἑλληνικὸν κράτος, εὗρεν ὅμως πολλὰ καὶ μεγάλα πρὸς τοῦτο κωλύματα, τὰ ὅποια δι' ἑλλειψιν ἱκανῆς ἐγγωρίου δυνάμεως καὶ ἐπαρκῶν χρηματικῶν πόρων δὲν ἐδύνατο νὰ ὑπερνικήσῃ. Ἐνῷ οἱ κατὰ τὴν Αἰτωλίαν, τὴν Ἥπειρον καὶ Θεσσαλίαν Ἕλληνες ἡγεμόνες καίπερ ἀναγνώρισαντες τὸ αὐτοκρατορικὸν αὐτοῦ ἀξίωμα οὐχ ἤττον ἐπέμενον νᾶρχωσιν ἀνεξαρτήτως ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν τῶν δεσποτῶν ὁ δὲ τῆς Τραπεζούντος αὐτοκρατορικὸς οἶκος οὐδὲ κἄν νάναγνώρισῃ ἐκείνον ὡς νόμιμον κυριάρχην ἑστεργε προτιμῶν ἐκ ζηλοτυπίας νὰ διατελῇ μᾶλλον ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν σουλτάνων τοῦ Ἰκονίου πρὸς δὲ τούτοις, ἐπειδὴ οἱ Φράγκοι ἐξακολουθοῦντες νὰ κατέχωσι τὴν Πελοπόννησον, τὴν Ὑπάτην, τὰς Ἀθήνας, τὴν Εὐβοίαν καὶ πολλὰς ἄλλας τοῦ Αἰγαίου νήσους, προῦκάλουν τῇ βοηθείᾳ τῶν ἐσπερίων ὁμογενῶν των πολέμους ἀδιακόπους, — ὁ νέος αὐτοκράτωρ ἠναγκάζεται νὰ διατηρῇ στίφη μισθοφόρων *Σλαύων*, *Βουλγάρων* καὶ *Τούρκων* ἐξαντλούντων τὸ δημόσιον χρήμα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀνδεγαυικὸς Κάρολος βασιλεὺς τοῦ Νεαπολιτικοῦ κράτους μετὰ τὴν κατατρόπωσιν καὶ ἀναίρεσιν τοῦ Κορραδίνου ἐρεθιζόμενος ὑπὸ τοῦ πάπα ἠπείλει δι' ὧν εἶχεν ἀγοράσῃ ἀξιώσεων ἀπὸ τῶν περιπλανωμένων κατὰ τὴν Εὐρώπην κληρονόμων τῆς Λατινικῆς αὐτοκρατορίας νέαν κατὰ τοῦ Βυζαντίου σταυροφορίαν. Ὑπὸ τοιούτων λοιπὸν δυσχερειῶν

καὶ φόβων ἐσωτερικῶν τε καὶ ἐξωτερικῶν περιστοιχοῦμενος ὁ Μιχαὴλ ἔσπευσε νάνορθωσθαι τὰ κατερρεμμένα τείχη τῆς μητροπόλεως, νὰ ἐγείρῃ νέα χαρὰκώματα καὶ ἐν γένει νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ πρὸς ἄμυναν τῆς μητροπόλεως, παραχωρήσας σύναμα τὸν Γαλατᾶν εἰς τοὺς Γενοάτας, Πισάτας καὶ Ἑνετοὺς, ἵνα ἐν καιρῷ ἀνάγκης ἔχῃ βοήθειαν. Ἀκολούθως δὲ ἐξησφάλισε δι' ὅπλων καὶ συνθηκῶν, ὥπως ἐδύνατο, τὰ βόρεια ὄρια κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ Μογόλων καὶ κατώρθωσε μάλιστα νὰ προσλάβῃ εἰς τὸ κράτος του καὶ τινὰς ἀξιολόγους τοῦ Αἰγαίου νήσους: τὴν Χίον, τὴν Ρόδον, τὴν Δέσβον κλ. Πρὸς δὲ τούτοις ἵνα πάντα τρόπον ἀποτρέψῃ τὸν ἐκ δυσμῶν ἐκείνιον κίνδυνον, τὸν ὅποιον εὐτυχῶς εἰς τέλος ἐματαιώσεν ὁ ἐπισυμβὰς Σικελιωτικὸς ἐσπερινός, ἠναγκάσθη νὰ ὑποσχεθῇ ὅτι δέχεται νὰ ἐνώσῃ τὴν ἀνατολικὴν μετὰ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, ὅ ἐστι νὰ ὑποβάλλῃ αὐτὴν εἰς τὴν παπικὴν κυριαρχίαν· καὶ πρὸς βεβαίωσιν μάλιστα τῆς ὑποσχέσεώς του πέμψας εἰς τὴν ἐν Λουγδούνῳ τότε (1274) συνηγμένην ἐκκλησιαστικὴν σύνοδον πρέσβεις ὠρίσθη διὰ τούτων ἐνώπιον ἐκείνης καὶ τοῦ πάπα τὴν ἔνωσιν καὶ ἀνῆγγειλεν αὐτὴν ἐπισήμως ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἀλλ' ἔνεκα τούτου περιῆλθεν εἰς δεινотάτην πρὸς τοὺς ἰδίους ὑπηκόους ἔριν, ἐπεχείρησε πολλὰς κατὰ τῶν ἐναντιουμένων καταδιώξεις καὶ ἐπὶ τέλους ἀφωρίσθη ὑπὸ τε τοῦ ἀνατολικοῦ κλήρου καὶ ὑπὸ τοῦ πάπα Γρηγορίου Θ' ὡς μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ ὑπόσχεσιν. Οὕτω δ' ἀποτυχὼν ὁ δυστυχὴς αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῆς λύπης ἀπεβίωσεν ἐλαυνῶς, ἅτε δὴ καὶ τὴν πίστιν τῶν πατέρων ἀπεμπολήσας.

§ 933. Ἀνδρόνικος ὁ πρεσβύτερος (1281-1327).

Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Μιχαὴλ Ἀνδρόνικος ὁ πρεσβύτερος κατήργησεν εὐθὺς διὰ πράξεως συνοδικῆς τὸ περὶ ἀναγνώρισεως τοῦ πάπα δόγμα τοῦ πατρὸς του καὶ καθυσύχασεν οὕτω καὶ τὸν κλῆρον καὶ τὸν λαόν, ἀπαρесоκόμενους εἰς ἔνωσιν ἐπιβεβλημένην σκανδαλίζουσιν τὴν συνείδησιν καὶ μηδὲν πραγματικὸν ὄφελος ἐγγυωμένην. Ἵνα δὲ ἀναχαίτῃ τὰς κατὰ τὴν μικρὰν Ἀσίαν προόδους τῶν Τούρκων ἔλαβε μὲν ὑπὸ μισθὸν στίφη τὸ πρῶτον μὲν Ἀλάνων, ἔπειτα δὲ Καταλωνίων, οἵτινες Ἰσπανοί, Ἰταλοὶ καὶ Ἀραβες ὄντες μετὰ τὴν ἀποπερατωθεῖσαν κατάκτησιν τῆς Σικελίας εἶχον ἀπολυθῇ ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ὑπὸ τῶν Ἀραγωνίων, τὸν δὲ ἀρχηγὸν αὐτῶν Ῥογήρον Φλώρον (Roger de Flor) τὸν ἐπὶ ῥώμῃ, καλλονῇ, ἀνδρείᾳ καὶ φρονήσει διαστελλόμενον προῦδίδασεν εἰς μέγαν δοῦκα τῆς Ῥωμανίας ἥτοι τῆς Θράκης δοὺς αὐτῷ καὶ τὴν ἰδίαν ἐαυτοῦ ἀνεψιᾶν εἰς σύζυγον καὶ τὸν τίτλον προέτι τοῦ καίσαρος. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ τοσαύτας τιμὰς λαβὼν

Καταλώνιος ἐπιτεθείς νῦν μετὰ πολλοῦ ζήλου κατὰ τῶν Τούρκων ἐνίκησεν αὐτοὺς εἰς τρεῖς κυρίας μάχας καὶ ἀπῆλλαξε τοῦ ζυγοῦ αὐτῶν τὴν μικρὰν Ἀσίαν. Ἄλλ' ἡ ἐντεῦθεν αὐξηθεῖσα ἀλαζονεία τῶν μισθοφόρων, οἵτινες ἄλλως δυσκόλως ὑπεβάλλοντο εἰς αὐστηρὰν πειθαρχίαν, ἐκίνησεν οὐ μόνον τὴν ζηλοτυπίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν μέριμναν τῶν Βυζαντινῶν μὴ οἱ ξένοι οὗτοι στρέψωσί ποτε τὰ ὄπλα καὶ κατ' αὐτῶν τούτων. Ὅθεν δι' ἐπισχέσεως τοῦ μισθοῦ ἠθέλησεν ἡ Βυζαντινὴ κυβέρνησις νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ ἴδια· ἀλλ' ἐξεναντίας διὰ τοῦ μέτρου τούτου τοὺς παρώξυνε καὶ προσκάλεσε δεινὰς λεηλασίας. Τότε δὲ ὁ αὐτοκράτωρ κατέφυγεν εἰς ἄλλο μέσον, ὅπερ ὑπηγόρευσεν ἡ ἀσθένεια καὶ ἡ δειλία· μεταπεμφόμενος δηλονότι τὸν εἰρημέμον Ρογῆρον ἐκ τῆς Καλλιπόλεως, ὅπου οἱ μισθοφόροι ἐστρατοπέδευον, εἰς Ἀδριανούπολιν ἐπὶ τῇ προφάσει δῆθεν ὅτι ἤθελε νὰ συνδιαλεχθῇ μετ' αὐτοῦ περὶ τινος νέας ἐκστρατείας, ἐπιβούλως συμποσιάζοντας αὐτόν τε καὶ 1300 ἐκ τῶν συντρόφων του κατέσφαξε διὰ τῶν πρὸς τοῦτο παρεσκευασμένων δημίων. Ἄλλ' ἅμα μαθόντες τὴνπραχθεῖσαν ἀπιστίαν οἱ ἐν Καλλιπόλει Καταλώνιοι ἐπανάστησαν ὡς τίγρεις λυσσαλεοί, κατέλαβον τὴν εἰρημένην πόλιν, ἐπέδραμον φονεύοντες, λεηλατοῦντες καὶ πυρπολοῦντες τὰς πλησιεστέρας ἐπαρχίας, κατετρόπωσαν τοὺς στρατοὺς τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἐνέβαλον τελευταῖον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου περιγενόμενοι τοῦ Φράγκου ἡγεμόνος τῶν Ἀθηνῶν Οὐαλτέρου Βρυεννίου ἐγένοντο κύριοι τῆς πόλεως ταύτης καὶ ὅλης τῆς Ἀττικῆς, ἐκυρίευσαν προσέτι τὸ δουκάτον τῆς Ἀχαΐας καὶ οὕτως ἱδρυσαν αὐτόθι τῷ 1312 ἱπποτικὴν τινα πολιτείαν, ἥτις ὑπὸ ἰδίους πολεμικοῦς ἀρχηγοῦς καὶ ὑπὸ τὴν Ἀραγωνικὴν κυριαρχίαν διετηρήθη 150 ἔτη! Ἐν τούτῳ δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος, ὅστις μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν μισθοφόρων μόνον ἐδύνατο νὰ κρατῇ μακρὰν τοὺς Τούρκους, ἠναγκάσθη τῷ 1321 ὑπὸ τοῦ λαοῦ νὰ προσλάβῃ συγκαινωνὸν τῆς βασιλείας τὸν ἐγγονόν του Ἀνδρόνικον Γ' τὸν νεώτερον καὶ νὰ τῷ παραχωρήσῃ τὴν τε Θράκην καὶ μέρος τῆς Μακεδονίας ἔχοντι ὡς καθεδρὰν τὸ Διδυμότειχον, ἀφ' οὗ ὅμως οὗτος μετούπολιν κατέλαβε καὶ τὴν λοιπὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν, τῷ δὲ 1328 ἔτει μάλιστα προτρεπόμενος ὑπὸ τοῦ συμβούλου του Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ καὶ τοῦ πρωτοστράτορος ἦτοι ἀρχηγοῦ τοῦ ἱππικοῦ Συναδηνοῦ ἐκυρίευσεν καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν αὐτὴν ἐκθρονίσας τὸν πάππον του, ὅστις ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθη νὰπέλθῃ εἰς μοναστήριον καὶ νὰ καταστρέψῃ αὐτόθι τὸν βίον του.

Ἐπειδὴ δὲ τούντεῦθεν ἄρχονται κυρίως αἱ μετὰ τῶν Βυζαντινῶν συγχρούσεις καὶ ἐν γένει αἱ πρόοδοι τῶν Τούρκων, εἰς οὓς ἐπέπρωτο

νά υποκύψῃ ἐπὶ τέλους τὸ Ἑλληνικὸν κράτος ἴδωμεν διὰ βραχείων τὰ περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ ἐμφανίσεως τῶν Τούρκων.

§ 934. **Τούρκων καταγωγή, Σολιμάν, Έρτογρούλ Όθωμάν.** Οἱ Τούρκοι ἢ Όθωμανοὶ ὡς εἴρηται (σελ. 294) εἶνε συγγενῆς τις πρὸς τοὺς Τατάρους φυλῇ, ἥτις ἀνέκαθεν εἰς τὸν ποιμενικὸν καὶ θηρευτικὸν βίον ἐπιβεδομένη κατώκει τὸ πάμπεδον τῆς Τουρκεστανίας, ἔχων ὡς ὅρια πρὸς ἄρκτον μὲν τὴν Σιβηρίαν, πρὸς ἀνατολὰς δὲ τὴν βορείαν Σινικήν, πρὸς δυσμὰς τὴν Χοβαρσμίαν καὶ τὴν Ἀραλίαν λίμνην καὶ πρὸς νότον τὸ Τίβετον καὶ τὴν περὶ τὸν Ὠξὸν χώραν. Κατὰ πρῶτον Τουρκομάνοι ἐμφανίζονται ὡς μισθωτοὶ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν Χοβαρσμίων ἐπὶ τοῦ ἐνδόξου Τζελαλεδδίν. Ὅτε δ' ἐπειτα οἱ Μογόλοι ἐπελθόντες ὡς χεῖμαρροι ὑπὸ τὸν τῆιγγισχάν κατέστρεψαν τὸ Χοβαρσμιανικὸν κράτος, μία Τουρκικὴ μοῖρα συγκεκλιμένη ἐκ 50,000 ψυχῶν ἀποδράσας ἐκ Χορασσάν ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα αὐτῆς Σολιμάν κατέφυγεν εἰς τὴν ἄνω Ἀρμενίαν καὶ ὑπὸ τὸν υἱὸν τούτου Έρτογρούλ ἐλθοῦσα εἰς Συρίαν ἔλαβε στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν παρὰ τῷ Σελδεσουκκιῷ σουλτάνῳ τοῦ Ἰκονίου Ἀλαεδδίν Α', ἐδοξήθησεν αὐτὸν πολεμοῦντα πρὸς τοὺς Μογόλους καὶ τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ ἔλαβεν ὡς ἀνταμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς μέρους τῆς ἀρχαίας Φρυγίας πλησίον τοῦ ἀρχαίου Δορυλαίου ἐπὶ τῇ ὑποχρεώσει τῆς φυλάξεως τῶν ὁρίων κατὰ τῶν ὁμορούντων Βυζαντινῶν. Ἐντεῦθεν ἡ νέα αὐτῆς πατρίς ἐπωνομάσθη Σουλτανουί, τοῦτέστι μέτωπον ἢ τὰ ἔμπροσθεν τοῦ σουλτάνου. Ὁ μικρὸς δὲ οὗτος χώρος ἐν ᾧ καταρχὰς οἱ περὶ τὸν Έρτογρούλ ἐγκατέστησαν μετὰ 400 μόνον σκηνῶν ἢ οἰκογενειῶν, ὑπῆρξεν « ἡ ἐστία τοῦ μέλλοντος αὐτῶν κράτους ». Ἡδὴ δὲ τοῦ Έρτογρούλ ὁ υἱὸς Ὁσμάν (1298-1326), ἀφ' οὗ τὸ ἔθνος φέρει τὸ ὄνομα τῶν Ὁσμάνων ἢ Όθωμανῶν, ἐξέτεινε κατὰ μικρὸν τὰ ὅρια τῆς μικρᾶς ἐπικρατείας του ἀφαιρέσας ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην τῶν ὁμόρων χωρῶν ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀλαεδδίν Γ' εἰς ἡγεμόνα ὑποτελῆ προδιεβασθείς.

§ 935. **Πρόοδος Τούρκων.** Ἀκολούθως δὲ ὁ τῶν κατὰ τὴν Περσίαν Μογόλων χάν Χασάν καταλύσας μετὰ τῆς ἀναιρέσεως τοῦ Ἀλαεδδίν Γ' τὴν Σελδεσουκκιήν τοῦ Ἰκονίου δυναστείαν (1299), ἥτις ἡμίσειαν περίπου ἑκατονταετηρίδα διετέλει ὑπὸ τὴν Μογολικὴν κυριαρχίαν, διένειμε τὴν ἐπικράτειαν τοῦ πρώτου τούτου σουλτανάτου εἰς δέκα Τουρκομάνους φυλάρχους, ἐξ ὧν ἦτο καὶ ὁ Ὁσμάν. Τινὲς τούτων ἐνέβαλον εἰς τὰ λαχόντα αὐτοῖς μέρη κείμενα ἐντὸς ἡ ἐγγύτατα τῆς εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς ἀνηκούσης μικρᾶς Ἀσίας, ἀπεκρούσθησαν ὁμῶς ὑπὸ τοῦ προμνημονευθέντος ἀρχηγοῦ τῶν Κατα-

λωνίων Ῥογήρου καὶ κατέφυγον ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ Ὀσμάν, τοῦ ὁποίου οἱ ἄμεσοι ἀπόγονοι κατώρθωσαν νὰ ὑποτάξωσι καὶ τοὺς λοιπούς. Οὕτως ἄρα ὁ Ὀσμάν, ὅστις εἶχε τότε τὴν ἔδραν του ἐν τῷ φρουρίῳ Καραχισσάρ, αὐξηθείσης τῆς δυνάμεώς του, παρεσκευάσθη εἰς μεζιζοντας δορικτησίας. Πόσον δὲ βάρβαρος καὶ ἀκατάσχετος ὁμοῦ περὶ τὴν ἀπόφασίν του ἦτο, γίνεται ὀφθαλμὸν ἐκ τούτου, ὅτι ἀποτρέποντος αὐτὸν τοῦ θείου του γέροντος ἐννενηκονταετοῦς τῶν ὧν ἐμελέτα ἐπιχειρήσεων παρωξύνθη τοσοῦτον ἐκ τῆς ἀντιρρήσεως, ὥστε εὐθὺς τείνας τὸ τόξον του τὸν ἐφόνευσε, καὶ οὕτω προκατήρξατο τῶν συγγενικῶν φόνων, οἵτινες μετέπειτα παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς συνώδευον ἰδίως τὰς μεταβολὰς τοῦ θρόνου. — Ἀμέσως λοιπὸν ὁ Ὀσμάν ἀναζεύξας ἀπὸ τῆς εἰρημένης ἔδρας του ἐνέβαλε διὰ τῶν διόδων τοῦ Ὀλύμπου εἰς Βιθυνίαν καὶ ἐξετάθη μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ Βοσπόρου.

§ 936. **Οὐρχάν (1326-1359), Προῦσα, Ἰωαννῆται, Ἀνδρόνικος Γ'.** Ἀμα δ' αὐτοῦ ἀποθανόντος ὁ υἱὸς καὶ διάδοχός του Οὐρχάν κατέλαθεν ἀμαχητὶ τὴν ὀχυρὰν τῆς Βιθυνίας πρωτεύουσαν Προῦσαν καὶ ἀνέδειξεν αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ νέου Ὀσμανικοῦ κράτους. Εἰς μάτην οἱ Ἰωαννῆται, οἵτινες μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἐν Παλαιστίνῃ Χριστιανικῆς κυριαρχίας εἶχον κατασταθῆ ἐν Κύπρῳ καὶ ἐκεῖθεν ὁρμώμενοι κατέλαβον ἀπὸ τινων ἐτῶν (1310) τὴν Ῥόδον, εἰς μάτην ἐζήτησαν νάντιστῶσιν εἰς τὴν ὁσημέραι αὐξομένην δύναμιν τῶν Τούρκων. Οὐδὲ ὁ Ἀνδρόνικος Γ' ἐδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὰς προόδους τοῦ Οὐρχάνου καταλαβόντος τῷ μὲν 1330 τὴν Νίκαιαν, τῷ δὲ 1336 τὴν Νικομήδειαν καὶ ἀκρολύθως ὅλας τὰς πόλεις τῆς ἀρχαίας Μυσίας. Ἐν ᾧ δὲ οὕτως οἱ Ὀθωμανοὶ ἠκρωτηρίαζον τὸ Βυζαντινὸν κράτος ἐν τῇ Ἀσίᾳ, οἱ Σέρβοι ἐν Εὐρώπῃ ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα των Στέφανον Δουσχάν ἀφήρουν ἀπ' αὐτοῦ τὴν τε Μακεδονίαν καὶ τὴν Βοσνίαν.

§ 937. **Ἐξετεὴς ἐμφύλιος πόλεμος Ἑλλήνων, Οὐμουρδεῆς.** Ἀλλὰ καίπερ τοιούτων κινδύνων ἐπικρεμασμένων καὶ παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ βαράθρου κειμένου τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, οὐδὲν ἥττον φιλαρχία καὶ ζηλοτυπία παραλύουσαι τὴν ἑνωσιν τῶν δυνάμεων κατηνάλισκον αὐτὰς εἰς ὀλεθρίας ἐσωτερικὰς ἐριδας. Ὁ Ἀνδρόνικος Γ' ἀποθνήσκων 1341 ἐπέτρεψε τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ ἀνηλίκου ἔτι υἱοῦ Ἰωάννου Ε' Παλαιολόγου καὶ τῶν πραγμάτων τὴν ὅλην κυβέρνησιν εἰς τὸν φρόνιμον φίλον καὶ εὐνοϊκόν του Ἰωάννην Καντακουζηνόν, ὅστις ἐπειδὴ ἐναντία τις μερὶς ὑπὸ τὸν μηχανορράφον στρατηγὸν Ἀπόκαυκον ἐσπούδαζε νὰ τὸν ὑποσκελίσῃ πρὸς λύτρωσιν τῆς

κινδυνευούσης ζωῆς του ἠναγκάσθη νὰ κηρύξῃ ἐαυτὸν αὐτοκράτορα, καὶ διὰ τῆς πράξεως ταύτης προσκάλεσεν ἐξαετῇ ἐμφύλιον πόλεμον. Διαρκούντος δὲ τούτου περιέστη εἰς τοιαύτην ἀμηχανίαν ὁ Καντακουζηνός, ὥστε ἐκάλεσεν εἰς βοήθειάν του τὸν Τοῦρκον Οὐμούρβην ἡγεμόνα μέρους τῆς ἀρχαίας Ἰωνίας, ὅστις τῷ 1341 διαβὰς τὸν Ἑλλησποντον ὑπέδειξε πρῶτος εἰς τοὺς ὁμοθρήσκους του τὴν πρὸς τὴν Εὐρώπην ἄγουσαν ὁδόν.

§ 938. **Γάμος Οὐρχάνου μετὰ τῆς θυγατρὸς Καντακουζηνοῦ, Ἀπόκαυκος, Ἰωάννης Ε΄ Παλαιολόγος, Ματθαῖος Καντακουζηνός.** Δὲν ἤρκει δὲ τοῦτο· ὁ Καντακουζηνός θέλων ἐκ παντὸς τρόπου νάντιστῇ πρὸς τοὺς ἀντιπάλους του συνεμάχησε καὶ μετὰ τοῦ κραταίου αὐτοῦ Οὐρχάνου καὶ ἐπεσπίασατο ἐαυτῷ τὸ αἶσχος συγκατατεθεῖς νὰ συζεύξῃ μετ' αὐτοῦ τὴν ἐαυτοῦ θυγατέρα καὶ νὰ παραδώσῃ Χριστιανὴν ἡγεμονίδα εἰς τὸν γυναικωνίτην Μωαμεθανοῦ! Ἀφοῦ δὲ τέλος ὁ αἵματοχαρὴς Ἀπόκαυκος ἐφρονέθη ὑπὸ τινων θυμάτων τῆς ωμότητός του, ὁ Καντακουζηνός συνεδιδάσθη μετὰ τοῦ Ἰωάννου Ε΄ καὶ προσέλαθεν αὐτὸν ὡς συνάρχοντα, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὄρω τοῦ νὰ διευθύνῃ αὐτὸς μόνος τοὺς οἵακας τῆς πολιτείας ἐπὶ 10 ἔτη. Ἀλλὰ μετοῦπολυ, διακρῆξαντος τοῦ Ἰωάννου τὴν σύμβασιν, αὐτὸν μὲν ἀπέβαλε, προσέλαθε δὲ συνάρχοντα τὸν πρεσβύτερον υἱὸν του Ματθαῖον Καντακουζηνόν· ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ διατηρηθῇ, ἐπὶ τέλους, καίπερ λαβὼν ἐπικουρίαν παρὰ τοῦ Μωαμεθανοῦ γαμβροῦ του, ἠναγκάσθη νὰ ἀποχωρήσῃ εἰς τὴν δυσαρέστησιν τῶν ὑπκόων του. Ἀπέθετο δηλονότι οἰκισθελῶς τὴν ἀρχὴν 1355 καὶ ἀνεχώρησεν εἰς μοναστήριόν τι τοῦ ὄρους Ἀθω, ὅπου ἔγραψε τὰ ἔτι σωζόμενα ἀπομνημονεύματά του. Ὁ δὲ Ἰωάννης Παλαιολόγος, πρὸς ὃν ματαίως ἤρισε περὶ τῆς ἀρχῆς ὁ Ματθαῖος Καντακουζηνός, ἔμεινε μόνος κύριος τῶν ἐλσεινῶν λειψάνων τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας. Ἐν τούτῳ οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐδύναντο νὰ κρατήσωσιν ἐπὶ πλέον τῆς ἐπιθυμίας των· κατὰ τὸ αὐτὸ ἤδη ἔτος τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ ἐκυρίευσαν τὴν Σηοτὸν καὶ τῷ 1357 τὴν Καλλίπολιν, τὴν κλεῖδα τοῦ Ἑλλησπόντου εἰσελθόντες εἰς ταύτην διὰ τῶν ῥηγμάτων, τὰ ὅποια ὁ τότε τὰς παραλίας τῆς Θράκης ἐρημώσας σεισμὸς ἀνέωξεν εἰς τὰ τεῖχη πολλῶν πόλεων.

§ 939. **Μαχηταί, αὐλικοί, βεζύρης, καθιασκέρης, σιπαχέδαι, ἀκενδζέ, γενέτσαροι, παιδομάζωμα.** Ὁ Οὐρχάν ὑπῆρξεν οὐ μόνον τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ὀθωμανικοῦ πολιτεύματος ὁ κυριώτερος ἰδρυτής. Οἱ μαχηταὶ αὐτοῦ καὶ οἱ αὐλικοὶ διεκρίθησαν διὰ λευκῶν τουρβανίων ἀπὸ τῶν λοιπῶν

Μουσουλμάνων, οἵτινες ἔφερον ἐρυθρά. Τῶν δὲ κατὰ βαθμοὺς ἀκριβῶς διηρημένων ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαλλήλων ἔφερε τὰ πρωτεῖα ὁ βεζύρης. Δικαστὴς τοῦ στρατοῦ ἦτο ὁ *καδιασκέρης*. Τὸ τακτικὸν ἀλλ' ὄχι ἐμμισθον ἱππικὸν συνίστατο ἐκ *σιπαχίδων* κυρίων μεγχειτέρων ἢ μικροτέρων κτημάτων ἢ τιμαρίων (*σιαμητιῶν*), ἀλλ' ἄνευ κληρονομικοῦ δικαιώματος καὶ ἄνευ προνομίων εὐγενείας. Ἄλλα δὲ στίφη ἐλαφρῶν ἱππέων οἱ λεγόμενοι *ἀκενδξ* ὑπηρετοῦν μόνον χάριν λαφυραγωγίας καὶ διὰ τοῦτο ἦσαν πλέον ἐπικίνδυνα. Τὸ *πεζικόν* διηρεῖτο ἔνθεν μὲν εἰς *μόνιμον*, ἔνθεν δὲ εἰς *πρόσκαιρον*, ὅπερ συνέκειτο ἢ ἐκ τῶν ἐχόντων *τιμάριον* τι ἢ ἐξ ἀπλῶς *λαφυραγωγῶν*. Τὸν δὲ *μόνιμον* στρατόν, ὅστις ἀπετέλει τὸν πυρῆνα, συνεκρότουσιν οἱ *γενίτσαροι*, ἦτοι νέοι πολεμισταὶ ὅμοιοι πρὸς τοὺς *πραιτωριανοὺς* τῆς ἀρχαίας Ῥώμης. Δὲν ἦσαν δὲ οὗτοι ἐκ γενετῆς Τοῦρκοι, ἀλλὰ συνίσταντο ἐξ ἀρνησιθρήσκων, ἦτοι ἐκ παίδων, ὠραίων καὶ φωμαλέων, ἀρπαζομένων πανταχόθεν ἀπὸ Χριστιανῶν γονέων ἀνατρεφόμενων ἐν μοναστηριακῇ σχεδὸν ἀπομονώσει εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν καὶ παιδευομένων πρὸς μόνον τὸν πόλεμον. Τοιαύτην δ' ἐχόντες ἀρχὴν καὶ οὕτω καταρτιζόμενοι κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ *καδιασκέρη* τοῦ Οὐρχάνου δοθέν σχέδιον ἀπηλλοτριοῦντο ἔπειτα παντὸς δεσμοῦ οἰκογενείας καὶ πατρίδος. Ἐπὶ δὲ τοῦτοις πλουσίως μισθοδοτούμενοι, καλῶς σιτιζόμενοι καὶ ὑπὸ ἐλπίδος ὕψηλῶν ἀμοιβῶν ἀναπτερούμενοι ἐρρίπτοντο μεθ' ὅλης τῆς ὁρμῆς τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ πολεμικοῦ ἐνθουσιασμοῦ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ διέκρινον τὴν μάχην. Κατὰ τὴν πρώτην σύστασιν των οἱ *γενίτσαροι* δὲν ὑπερέβαινον τοὺς 1000, βραδύτερον δὲ συνέποσώθησαν εἰς 40,000 ἀναπληρούμενοι διὰ τακτικοῦ ἐτησίως ἀφ' ὅλων τῶν ὑποτεταγμένων Χριστιανικῶν λαῶν ἀπαιτουμένου προσωπικοῦ φόρου τοῦ λεγομένου *παιδομαζώματος* καὶ ἀποτελοῦντες τὴν κυριωτέραν δύναμιν τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, τὸν τρόπον τῶν Χριστιανῶν!

Στόλος, γέφυραι, ὁδοί, σχολεῖα, πτωχοτροφεῖα. Ὁ Οὐρχάν ἔλαβε προσέτι πολλὴν πρόνοιαν καὶ περὶ μορφώσεως στόλου, περὶ κατασκευῆς γεφυρῶν καὶ ὁδῶν καὶ περὶ συστάσεως σχολείων καὶ πτωχοτροφείων.

§ 940. **Μουράτ (1359-1389), Ἀδριανούπολις ἑδρα Τοῦρκων.** Ἐπὶ τοιούτοις θεμελίοις εὐκόλως ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Οὐρχάνου *Μουράτ* ἢ *Ἀμουράτ Α'* ἐδύνατο νὰ προαγάγῃ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους. Δι' ἀδιακόπων νικῶν καὶ ἐπιδρομῶν οὐ μόνον ἐν τῇ μικρῇ Ἀσίᾳ ἐξέτεινε τὰς κατακτήσεις του, ἀλλὰ καὶ ἐν Εὐρώπῃ ἐπὶ τῆς τότε ἀνωμάλου τῶν Βυζαντινῶν πραγμάτων καταστάσεως προέβη περαιτέρω, διέτριψεν ἐπὶ τινα χρό-

νον ἐν Διδυμοτείχῳ, ἐκυρίευσεν ἔπειτα (1361) σχεδὸν ἀμαχητὶ τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ διὰ τῆς ἐνταῦθα μεταθέσεως τῆς καθέδρας του ὑπέδειξε τί ἔτι διεννοεῖτο.

Οὐγγρων καὶ Σέρβων συμμαχία κατὰ Τούρκων ματαία. Αἱ πρόδοι αὐταὶ ἐνέβαλον τέλος εἰς φόβον καὶ τοὺς πρὸς ἑαυτοὺς διηρημένους Χριστιανούς τῆς δύσεως. Διὰ τοῦ σταυροφορικοῦ δὲ κηρύγματος καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου κινδύνου παρακινήθέντες ἠνώθησαν οἱ Οὐγγροι καὶ οἱ Σέρβοι κατὰ τοῦ ἀλλοπίστου ἐχθροῦ. Ἀλλ' ὁ Μουράτ συμβιβασθεὶς προηγουμένως μετὰ τοῦ Ἰωάννου Ε' ἐπέπεσε μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεώς του κατὰ τῶν συμμάχων, ἐνίκησεν αὐτοὺς παρὰ τὸν Ἐβρον καὶ διὰ τῶν διόδων τοῦ Αἴμου εἰσδύσας ἐκυρίευσεν μέρος τῆς Σερβίας, τὸ δὲ λοιπὸν κατέστησεν ὑπόφορον (1375).

Σέρβων, Βοσνίων, Βουλγάρων ἦτα ἐν Κοσσυφοπεδίῳ, θάνατος Μουράτ. Μετὰ διαφόρους ἐλευθερώσεως ἀποπειράς, ἐξανέστησαν καὶ αὐτῆς οἱ Σέρβοι ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Λάζαρον ἠνωμένοι μετὰ τῶν Βοσνίων καὶ Βουλγάρων, κατετροπώθησαν ὅμως περὶ Κοσσυφοπέδιον καὶ ἡχμαλωτεύθησαν· τότε δὲ τολμηρὸς τις ἱππεὺς Σέρβος καλούμενος *Μιλόσχης Κυβελοβίκης* ἐξεδικήθη τῆς πατρίδος του τὴν ὕβριν ἐπαγαγὼν πληγὴν κυρίαν εἰς τὸν Μουράτ, ὅστις ἐξ αὐτῆς, ἀφοῦ πρότερον ἐνῆδυνε τοὺς ὀφθαλμοὺς του εἰς τὴν καρατόμησιν τοῦ δυστυχοῦς βασιλέως τῶν Σέρβων, ἀπεβίωσεν.

Σέρβων καταπίσεις ὑπὸ Τούρκων, παιδομάζωμα Σέρβων. Οὐδεμία ἄλλη χώρα ἔπαθε μεγαλείτερα ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς τυραννίας δευνὰ ἢ ἡ Σερβία· ἐκτὸς ὅτι ἄπειροι ἐκ τῶν κατοίκων αὐτῆς ἀπήχθησαν εἰς εἰς δουλείαν προσέτι κατὰ πᾶν πέμπτον ἔτος τὸ ἄνθος τῆς νεολαίας τις ἐλαμβάνετο διὰ τῆς βίβης ὡς *παιδομάζωμα*, ἵνα καταταχθῇ εἰς γονιτσαρικὸν τάγμα καὶ ἔπειτα προσήγετο εἰς καταπίσιν τῶν ἰδίων ἀδελφῶν. Οἱ περιφημότεροι μεγάλοι βεζύραιοι τῶν Ὀσμάνων ἔχουσι Σερβικὴν καταγωγὴν. Ὅσοι δὲ τῶν Σέρβων δὲν ἤθελον νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὸν Τουρκικὸν ζυγόν, ἔφρουγον εἰς Οὐγγαρίαν, Σλαυονίαν καὶ Συρμίαν καὶ ἀπ' αὐτῶν ἔχουσι τὴν ἀρχὴν αἱ ἐν ταῖς χώραις ταύταις Σερβικαὶ ἀποικίαι.

§ 941. **Βαϊαζήτ Α' (1389-1403), ἀποκλεισμός Κωνσταντινουπόλεως, ἦτα Χριστιανῶν περὶ Νικόπολιν.** Εὐθύς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μουράτ ἐκ τῶν δύο υἱῶν του ὁ νεώτερος, φρόνιμος, ἀλλὰ τραχὺς καὶ ὠμὸς *Βαϊαζήτ Α'* ἐρόννευσε τὸν πρεσβύτερον ἀδελφόν του Ἰακούβ καὶ ἀνέβη ὡς δυνάστης τῶν ὀρθοδόξων » τὸν διὰ τῆς φονικῆς ταύτης πράξεως ἀποκτηθέντα θρόνον (1389-1403). Ἀφοῦ ἐδέχθη τὰς ὑποκλίσεις

τοῦ Στεφάνου υἱοῦ τοῦ Λαζάρου ὡς ὑποτελοῦς καὶ προσέλαβε τὴν ὥραίαν ἀδελφὴν αὐτοῦ *Μαρίαν* εἰς τὴν γυναικωνίτιδά του, ἐξηκολούθησε τὴν θριαμβευτικὴν τῶν Ὀσμάνων πορείαν, ἠνάγκασεν εἰς φόρου πληρωμὴν τὸν δειλὸν καὶ εἰς τὰς ἡδονὰς ἐκδοτὸν *Ἰωάννην Ε'* καὶ τὸν τούτου διάδοχον *Μανουὴλ Β'*, ἀπέκλεισεν ἐπὶ ἐξ ἔτη τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἵκατετρόπως τοὺς Οὐγγυροὺς καὶ τὸν βασιλέα αὐτῶν *Σιγεμουῦνδον* περὶ *Νικόπολιν* (1396) καὶ ὑπέταξε μέρος τῆς Μολδαβίας, διέπτη ἔπειτα ὡς κεραυνός, ὅθεν τὸ ἐπώνυμον αὐτοῦ *Ἰλδερίμ*, τὴν Ἀσίαν μέχρι τοῦ Εὐφράτου καὶ τὴν Ἑλλάδα μέχρι τῆς νοτίας ἄκρας τῆς Πελοποννήσου· ἀλλ', ἐν ᾧ διανοεῖτο νὰ ἐπιτεθῇ καὶ αὐθις κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐξαίφνης μεγαλειτέρως της δορικτήτης τὸν προσεκάλεσε εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης ἐπὶ τῆς Ἀσίας, ὅπου τὸ πεπρωμένον αὐτοῦ ἐμελλε νὰ ἐκπληρωθῇ.

Ἐν τῇ περὶ *Νικόπολιν* μάχῃ μετὰ τοῦ βασιλέως *Σιγεμουῦνδου* ἐπολέμησε καὶ μερὶς τις εὐγενῶν *Γάλλων*, στίφος τι *Ἰωαννιτῶν* καὶ *Τευτόνων ἵπποτων*, ὁ δούξ τῆς Βουργουνδίας *Κάρολος* καὶ πλῆθος ἄλλων ἐπισήμων, ὥστε ὁ στρατὸς ὅλος συνεποσούτο εἰς ἐξακισμυρίους ἄνδρας. Ἡ ὁρμὴ τῶν ἀγερώχων *Γάλλων ἵπποτων*, αἵτινες προπετῶς καὶ παρὰ τὴν συμβουλήν τοῦ *Σιγεμουῦνδου* ἐπέπεσον κατὰ τοῦ ἐλαφροῦ ἵππικοῦ τῶν *Τούρκων* καὶ τὸ κατεδίωξαν, παρήγαγεν εὐθὺς καταρχὰς σύγχυσιν πρὶν ἢ οἱ γενίτσαροι καὶ σιπαχίδαι κινήθωσιν πρὸς τοὺς ὁποίους ἀντεπάλαιεν ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ἀνδρεία τῶν *Οὐγγρων* καὶ *Γερμανῶν*, ὥς οὐ ἐπιγενόμενοι *Σέρβοι* ἔδωκαν τὴν βοήθην καὶ ἤγαγον εἰς πέρας τὴν κατατρόπωσιν τῶν *Χριστιανῶν*. Ὁ *Σιγεμουῦνδος* διεσώθη διαπλεύσας ἐπὶ μικροῦ σκαφιδίου τὸν Ἰστρον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅθεν ἔπειτα ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐπικράτειάν του. Οἱ πλείστοι τῶν ἐπιφανῶν μαχητῶν ἠχμαλωτεύθησαν. Ὅτε δὲ ὁ Βασιλεὺς ἐπισκερθεὶς τὸ πεδίον τῆς μάχης εἶδεν 6,000 ἐκ τῶν ἀνδρείων στρατιωτῶν του πεφονευμένους, ἐδάκρυσε πικρῶς καὶ διέταξεν εὐθὺς τὸν φόνον 10,000 κοινῶν αἰχμαλώτων καὶ τὴν πώλησιν τῶν λοιπῶν ὡς ἀνδραπόδων. Οἱ αἰχμαλωτευθέντες ἡγεμόνες καὶ οἱ ἐπισημότεροι ἵπποται δὲν ἐσώθησαν εἰμὴ μόνον διὰ τῶν θερμῶν παρακλήσεων τῶν *Τούρκων ἀρχηγῶν*. Ὁ Βουργουνδικὸς ἡγεμὼν μετὰ τῶν οἰκείων του ἠναγκάσθη νὰ πληρώσῃ 200,000 δουκάτα ὡς λύτρα· πολλοὶ δὲ ἀπώλεσαν διὰ παντὸς τὴν ἐλευθερίαν των.

Πόσον δὲ ἡ δύναμις τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων εἶχεν ἤδη καταπίση, γίνεται ὀφθαλμὸν ἐκ τούτου: ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἀντέταξεν ὡς αὐτοκράτορα εἰς τὸν *Μανουὴλ* μὴ δεικνυόμενον πρόθυμον νὰ ὑποκύβῃ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ τούτου εὐπειθέστερον ἀνεψιὸν *Ἰωάννην* υἱὸν

τοῦ Ἀνδρονίκου καὶ ὅτι οὗτος, ἐν ᾧ ὁ τεταπεινωμένος Μανουὴλ ἀπῆλθεν εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, ἵνα ζητήσῃ τῶν ἡγεμόνων αὐτῆς τὴν ἐπικουρίαν ἠναγκάσθῃ νὰ ὑποσχεθῇ αὐτῷ ἐτήσιον φόρον 10,000 δουκάτων καὶ νὰ τῷ παραχωρήσῃ συνοικίαν τινὰ ἐντὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς ἀνέγερσιν τσαμίου καὶ ἐνὸς Μωαμεθανικοῦ δικαστηρίου. Ἐπὶ τέλους δὲ ὁ Βαϊαζήτ ἀπῆρθε καὶ ὅλης τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν παραχώρησιν καὶ πρὸς τοῦτο ἀντιτείναντος τοῦ Ἰωάννου ἡτοιμάζετο νὰ ἀποκλείσῃ ἐκ νέου τὴν μεγάλοπολιν ταύτην ὅτε τοῦ Μογόλου δορικτήτου ἡ προσέγγισις ἔδωκεν ἄλλην τροπὴν εἰς τὰ πράγματα.

§ 942. Ταμερλᾶνος ἡ Τιμούρ (1336-1403).

Τοῦ Βαϊαζήτ ὁ μέγας καὶ δεινὸς ἀντίζηλος ὑπῆρξεν ὁ τῶν Τατάρων Μογόλων χάνης Τιμουλέγκ ἡ Ταμερλᾶνος, ὅστις ἀνακαινίσας τὸ κράτος τοῦ τζιγγισχάν, ἀλλὰ μετὰ μεγαλειτέρας βαρβαρότητος καὶ πνευματικῆς ὑπεροχῆς, ἐπεχείρησεν ὁμοίαν κατὰ τοῦ ἀνατολικοῦ κόσμου ἔφοδον καὶ διὰ τριακονταπενταετῶν πολέμων καὶ θριάμβων ἀπὸ τοῦ τείχους τῆς Σινικῆς καὶ τοῦ Γάγγου μέχρι τῆς Μεσογείου καὶ ἀπὸ τῆς Μόσχας μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Αἰγύπτου ἐξηκολούθησε νὰ ἐπισείῃ ἐν αὐτῷ τὴν σιδηρὰν τῆς δεσποτικῆς τοῦ θελήσεως ῥάβδον. Γεννηθεὶς τῇ 7 Μαΐου 1336 ὡς υἱὸς ἐμίρου τινὸς ἐν τῇ χώρᾳ Κέσχη πέραν τοῦ Ὠξοῦ ἐν τῷ χανάτῳ τῆς Τζαγκαταίας καὶ ὡς παῖς ἔτι ἐπὶ συνέσει καὶ τόλμῃ διακριθεὶς εἶχεν ἤδη κατατρόπωση ὡς Νευσάν ἦτοι τοποτηρητῆς κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ σταδίου τοῦ τοῦς Καλμούκου· καὶ ἀναστείλῃ τὰς πορθητικὰς τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Χορασάν στρατείας, ὅτε μετὰ τὴν ὑποσκέλισιν τῆς ἀντιπάλου αὐτῷ μερίδος καὶ τὴν καθαίρεσιν τοῦ κηδεστοῦ τοῦ χάνου ἀνηγορεύθη ἐν τινὶ μεγάλῳ Κουρουλταίῳ χάνῃ (1370) μετὰ τοῦ τίτλου *σαεβκεράν*, ἦτοι «κύριος τοῦ εὐτυχοῦς ἀστέρος». Εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν ἀναγόμευσιν αὐτοῦ μετέστησε τὴν ἑδρὰν τοῦ ἀπὸ Βάλκης εἰς Σαμαρκάνδαν, τὴν ὁποίαν ἔπειτα ἐκόσμησε μὲ τὰ τρόπαια τῶν νικῶν του.

Ἐλαυνόμενος ὑπὸ ἀκορέστου φιλαρχίας καὶ ἀκατασχέτου πρὸς δορικτησίας κλίσεως συμφώνου πρὸς τὴν ὁποίαν εἶχε δόξαν, ὅτι ὅπως εἰς μόνος θεὸς ἐν οὐρανῷ βασιλεύει οὕτως ἔπρεπε καὶ ἐπὶ τῆς γῆς εἰς μόνος κύριος νὰ ὑπάρχῃ, καὶ ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ θρησκευτικοῦ ζήλου καὶ τῆς τυφλῆς ὑπακοῆς τοῦ λαοῦ τοῦ ἐπεχείρησε τὰς πορθητικὰς αὐτοῦ στρατείας. Ἀφοῦ ὑπέταξε τοὺς Χοβαρσεμίους (1371-1379) καὶ ἐχείρωσε τὸ Χορασάν (1382), διήλασε διὰ τῆς Μογολικῆς Περσίας εἰσέβαλεν εἰς τὴν μεγάλην Ταταρίαν καὶ μέχρι τοῦ Ἰρτίσχοῦ ἐκυρίευσε, τραπεῖς βορειοδυτικῶς, τὸ χανάτον τοῦ Καπτιχάκ (1390) καὶ διαβάς τὸν Βόλγαν, τὸν Τάναϊν καὶ τὸν Βορυσθένην

προϋχώρησεν εἰς τὴν νοτίαν Ῥωσσίαν, ὅπου ἤδη ἡ Μόσχα κατελήφθη ὑπὸ πανικοῦ τρόμου (1395).

Τοιοιτοτρόπως δὲ ἔχων ἐξησφαλισμένα τὰ νῶτα αὐτοῦ καὶ ὑπὸ πάντων τῶν Μογόλων καὶ Τατάρων ὡς κύριος ἀνακηρυχθεὶς ὤρμησε, καὶ αὖθις ἀπὸ τῆς Σαμαρκάνδης μετ' ἀναριθμήτου στρατοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ἱππικὸν μόνον ἀπετέλει δέκα περίπου μυριάδας, εἰς κατὰ κτησιν τῆς Ἰνδικῆς. Διὰ τοῦ κράτους τῶν Ἀφγάνων πορευόμενος, ὅπερ ἐν ἀρχῇ τῆς II' ἑκατονταετηρίδος ἰδρυθὲν ὑπὸ τινος Γασναυίδου δυνάστου, εἶδεν ἤδη ἐν τῇ πλήρει αὐτοῦ ἀνατολικῇ διαφθορᾷ προσεγγίζον τὸ τέλος του, διέβη τῷ 1397 τὸν Ἰνδὸν διὰ τῆς πενταποταμίας, ὑπερέβαινε τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου τὰ ὅρια, ἐνίκησε τὸν σουλτάνον τοῦ Δελίου Μαχμούτ Β', κατέστρεψε διὰ πυρὸς καὶ μαχαίρας τὴν πλουσίαν ταύτην πόλιν, ἐκυρίευσεν τὴν Μερούτην πέραν τοῦ Διαμουνα, ἀφίκετο εἰς τὸν Γάγγην καὶ μετ' ἀπείρων λαφύρων ἐπανέκαμψε τῷ 1399 πάλιν εἰς Σαμαρκάνδην, ὅθεν μικρὴν ἔπειτα ἐξέτεινε τὰς δορικτησίας του πρὸς δυσμὰς ἕως οὗ κατὰ τὸ 1400 διαδύσας τὰς ὀρεινὰς τῆς Γεωργίας κοιλάδας ἐπλησίασεν εἰς τὰ ὅρια τοῦ κατὰ τὴν μικρὰν Ἀσίαν Ὀθωμανικοῦ κράτους.

Ἀγριότης καὶ φιλομάθεια Ταμερλάνου. Περί τοῦ ἀγρίου τιγρικοῦ χαρακτῆρος, ὃν ὁ δορικτῆτης οὗτος ἐδείκνυε πρὸς τοὺς μὴ προθύμους ὑποτασσομένους αὐτῷ ἢ ἀποστατοῦντας, μαρτυροῦσι τὰ ἐξῆς γεγρονότα. Ὅτε μετὰ τὴν κατὰ κτησιν τῆς Περσίας ἡ πόλις αὐτῆς Σεβσεράν ἐστασίασε, διέταξεν εὐθὺς νὰ συλληφθῶσι 2000 ἐκ τῶν κατοίκων τῆς νὰ συναρμολογηθῶσι ζωντανοὶ ὡς πλίνθοι διὰ πηλοῦ καὶ τιτάνου καὶ νὰ κτισθῶσιν ὡς πύργοι. — Ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἐτιμώρησε τὴν Ἰσπαχάνην διὰ λεηλασίας αὐτῆς καὶ τῆς ἀναιρέσεως 10,000 ἐκ τῶν κατοίκων τῆς. — Ὅτε παρὰ τὸ Δέλιον εἶδε τὰ Ἰνδικὰ αὐτοῦ ἀνδράποδα δεικνύοντα εὐθυμον πρόσωπον ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν ἐλεφάντων ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Μαχμούτ παρήγγειλεν ἀμέσως τὴν σφαγὴν ὅλων αὐτῶν συμποσσομένων εἰς 100,000. — Καὶ ὅμως, ὅσον τρομερὸς καὶ φοβικὸς ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ ἐδεικνύετο, τοσοῦτον ἐπιεικὴς καὶ ἀγαθὸς ὑπῆρχε πρὸς τοὺς ἡσυχῶς διάγοντας ὑποτεταγμένους. Πρὸς τούτοις ἡγάπα, εἰκαὶ ἐκ ματαιότητος καὶ φιλοδοξίας μόνον, Μωαμεθανικὴν παιδείαν καὶ συνεθίζεν ἀσμένως νὰ διδάσκηται ὑπὸ λογίων, ἰδίως νομομαθῶν, ἰατρῶν καὶ ἀστρονόμων. Ἐκ τούτου δὲ κατὰ τὴν εἰρημένην τιμωρίαν τῆς Ἰσπαχάνης ἐφείσθη ἐκείνης τῆς συνοικίας τῆς πόλεως, ὅπου οἱ πεπαιδευμένοι κατῴκουν· ἐλέμβανε δὲ μεθ' αὐτοῦ εἰς Σαμαρκάνδην ἐκ πασῶν τῶν δορικτῆτων χωρῶν πεπαιδευμένους καὶ τεχνίτας θέλων δι' αὐτῶν νὰ ἐξυψώσῃ τὴν λαμπρότητα τῆς αὐλῆς του.

§ 943. **Ἦττα περί Ἀγκυραν Βασιζήτ ὑπὸ Ταμερλάνου καὶ θάνατος.** Ἐπειδὴ ὁ Βασιζήτ ἐδέχθη ἐν τῇ Ἀσιατικῇ αὐτοῦ ἐπικρατείᾳ φυγάδας ἡγεμόνας ἀποβεβλημένους ὑπὸ τοῦ Ταμερλάνου, οἷον τὸν Ἰλχάν ἥτοι ἡγεμόνα τοῦ Βαγδάτιου καὶ τὸν τοῦ Διαρβεκίρ Καραγιουσσούφ, ἀπέπεμψε δὲ μεθ' ὕβρεων τοὺς ὑπ' ἐκείνου ἐπὶ ἀποδόσει αὐτῶν σταλέντας πρέσβεις, ἐντεῦθεν ὁ ἀγέρωχος Ταμερλάνος ὀργισθεὶς ἐξεστράτευσεν εὐθὺς ἀπὸ τῆς Κασπίας θαλάσσης μετ' ἀναριθμήτων στρατῶν κατὰ τοῦ Ἰκονίου ἐκυρίευσεν ἐν ἔαρι 1400 τὴν Σεβάστειαν πρωτεύουσαν τῆς Καππαδοκίας, ὅπου ἐδειξε τσαούτην ὠμότητα, ὥστε, ἀφοῦ ἐφόρνευσε τοὺς πλείστους τῶν κατοίκων, ἐν οἷς καὶ τινα υἱὸν τοῦ Βασιζήτ, ἔθαψε ζωντανούς καὶ 4,000 ἱππεῖς Ἀρμενίους. Ἀκολούθως δὲ νοτίως πρὸς τὴν Συρίαν τραπεῖς ἐνίκησε τὸν σουλτάνον τῶν Μαμελούκων τῆς Αἰγύπτου τὸ πρῶτον παρὰ τὸ Ἀλέπιον, ὅπερ κατέβαλεν εἰς ἔδαφος, ἔπειτα περὶ Δαμασκόν, ἥτις μεθ' ὅλων τῶν λαμπρῶν αὐτῆς μνημερίων ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Ὀμείαδων ἐγένετο πυρὸς πικρανάλωμα καὶ τελευταῖον στραφεὶς πρὸς τὸ Ἰράκ ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφόδου τὸ Βαγδάτιον καὶ τὸ κατέστρεψεν 1401 ἐγείρας ἐν αὐτῷ πυραμίδα ἐξ 90,000 ἀνθρωπίνων κρανίων. Ἀφ' οὗ δ' ἐπὶ μικρὸν ἐπανῆλθεν εἰς Σαμαρκάνδην, ἵνα τελέσῃ πανηγύρεις, τὸ προσεχὲς ἔτος ἐνεφανίσθη μετὰ 800,000 μαχητῶν ἐν Γαλατία καὶ ἐπολιόρηκε τὴν Ἀγκυραν. Τότε δὲ καὶ ὁ Βασιζήτ ὤρμησε μετὰ 200,000 περίπου ἀνδρῶν πρὸς ἐπικουρίαν ἐκείνης. Ὅθεν παραχρῆμα οἱ δύο μέγιστοι καὶ ὠμότεστοι δορικτῆται εὐρέθησαν ἀπέναντι ἀλλήλων καὶ τὴν 20 Ἰουλίου 1402 συγκρατηθείσης μάχης κρίσιμου ὁ Ὀθωμανικὸς στρατὸς ἔπαθεν ἥτταν ὁλοσχερῇ, αὐτὸς δὲ ὁ Βασιζήτ ἠχμαλωτεύθη καὶ μετὰ ἐννέα μῆνας, ὅχι, ὡς λέγεται, ἐγκλεισθεὶς εἰς κλωδίον καὶ κακούμενος, ἀλλ' ἀχθόμενος βαρέως διὰ τὴν συμβῆσαν αὐτῷ ταπείνωσιν, ἀπέθανεν, ἐν ᾧ ἡ μετὰ θάνατον αὐτοῦ ἐγερθεῖσα μεταξὺ τῶν υἱῶν τοῦ δεκαετῆς περὶ θρόνου ἔρις ἐχορήγησεν εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς αὐτοκράτορας προθεσμίαν χάριτος, τὴν ὁποίαν ὅμως οὗτοι κάκιστα διέθεντο.

Ὁ Ταμερλάνος, ἀφοῦ ἐπόρθησε καὶ κατέστρεψε μετὰ τὸ περὶ Ἀγκυραν εὐτύχημά του πολλὰς ἄλλας τῆς μικρᾶς Ἀσίας πόλεις, εὐρὼν τέλος παρὰ τὸν καλῶς ἀμυνόμενον Ἑλλήσποντον τὰ δυτικὰ τῶν δορικτητῶν τοῦ ὅρια ἐπανεκάμψε μετὰ νέων λαφύρων τὸ ὕστατον εἰς Σαμαρκάνδην, ὅπου ἐδέχθη τὰς προσήσεις τῶν πρέσβεων ὁμόρων καὶ ἀπωτέρων βασιλείων καὶ αὐτοῦ τοῦ τῆς Καστιλλίας καὶ ἡτοιμάζετο εἰς νέαν ἐκστρατεῖαν σκοπὸν ἔχουσαν τὴν κατάκτησιν τῆς Σινικῆς. Ἦδη δὲ ὁ 70ετὴς δορικτῆτης ἐφ' ἀντάζετο ἐκ αὐτὸν κύριον «τοῦ Οὐ-

ρανίου βασιλείου», ὅτε μεγαλείτερός τις δυνάστης τοῦ τρόμου — ὁ θάνατος — ἐπιστὰς τὸν κατέλαβεν (1405). Τὸ ἀχανὲς αὐτοῦ κράτος διελύθη ὑπὸ τοὺς 36 ἀσυμφώνους υἱοὺς καὶ ἐγγόνους του τοσοῦτον ταχέως, ὅσον ταχέως καὶ συνεκροτήθη. Οὕτω δὲ καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ εὗρον καιρὸν εἰς ἀνάληψιν καὶ σύμπηξιν τῆς κατακερματισθείσης δυνάμεώς των, ἥτις τοῦ λοιποῦ ἐμελλε νὰ γενῇ ἐπὶ μᾶλλον ἐπίφοδος καὶ εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην.

§ 944. **Ἀλληλομαχία τῶν τεσσάρων υἱῶν τοῦ Βαϊζήτ.** Ἐν τούτῳ ὁ μεταξὺ τῶν τεσσάρων υἱῶν τοῦ Βαϊζήτ ἀγὼν περὶ τῆς ὑπερτάτης ἀρχῆς ἐξηκολούθει ἀπειλῶν τὴν αὐτὴν εἰς τὸ ὀθωμανικὸν κράτος τύχην, οἷα ἀπέβη ἡ τοῦ Μогоλικοῦ· καὶ ἐὰν οἱ Ἕλληνες ἠνωμένοι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ματὰ τῶν δυτικῶν δυνάμεων ἔσπευδον νὰ ἐπωφεληθῶσι τὴν εὐνοϊκὴν περίστασιν, ἐδύναντο νὰ ἐξώσωσι τοῦλάχιστον ἐκ τῆς Εὐρώπης τοὺς Τούρκους περιορίζοντες αὐτοὺς εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἀλλ' οὔτε ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ Β', ὅστις μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἐκ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ὅπου εἰς μάτην ἐζήτησε νὰ εὕρῃ βοήθειαν, κατέλαβε πάλιν τὸν ἐν τῷ μεταξὺ ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του Ἰωάννου κατεχόμενον θρόνον, ἦτο ὁ ἱκανὸς καὶ ἄξιος ὑπερασπιστὴς τοῦ καταρρέοντος κράτους, οὔτε ἡ Δύσις αὐτὴ διατελοῦσα εἰς ἐμφυλίους πολέμους καὶ ἠθικῶς καὶ θρησκευτικῶς ἐκλελυμένα ἐδύνато νὰ δράμῃ εἰς βοήθειαν τοῦ σταυροῦ κατὰ τῆς ἡμισελήνου.

Διαρκούσης τῆς ἀλληλομαχίας τῶν υἱῶν τοῦ Βαϊζήτ ὁ Μανουὴλ δὲν ἐδυνήθη νάντιστῇ κατὰ τοῦ πολιορκήσαντος αὐτὸν Μουσᾶ εἰμὴ διὰ τῆς ὁποίας συνῆψε συμμαχίας μετὰ τοῦ Μωάμεθ τοῦ νεωτάτου καὶ ἀρίστου τῶν ἀδελφῶν ἐκείνων. Ἀφοῦ δὲ ὕστερον ὁ Μωάμεθ Α' ὑπερισχύσας τῶν ἄλλων κατέλαβε τὸν θρόνον (1413) δὲν ἔπαυε μὲν νὰ ἔχῃ φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὸν Μανουὴλ, ἀλλ' οὐδὲν ἤττον ἐξηκολούθει τὰς Τουρκικὰς κατακτήσεις ἐν τῷ Βυζαντινῷ κράτει, ὑπέταξε τὴν Βλαχίαν καὶ προήλασε μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Γερμανίας.

§ 945. **Μουράτ Β' (1421-1431).** Ὁ τοῦ Μωάμεθ υἱὸς καὶ διάδοχος Μουράτ Β' καλοκάγαθος (κατὰ τὸν ἑαυτοῦ τρόπον) καὶ πρῶτος, καὶ ἀνδρείος ἐνταυτῷ περὶ τὸν πόλεμον Ὀσμᾶνος δυσαρεστηθεὶς διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Μανουὴλ ἐχορήγει προστασίαν εἰς τὸν ἀντίπαλόν του Μουσταφᾶν παριστῶντα ἑαυτὸν ὡς ἀδελφὸν δῆθεν τοῦ σουλτάνου τὸν γενόμενον ἄφαντον μετὰ τὴν περὶ Ἀγκυραν μάχην ὥρμησεν εὐθὺς νὰ πολιορκήσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Παρητήθη ὁμοῦ ταχέως τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, διότι, ἐπαναστάντος ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐτέρου τινὸς Μουσταφᾶ νεωτέρου ἀδελφοῦ του, ἐθεώρησεν ἀναγκαιοτέραν τὴν ἐκεῖσε μετάβασίν του. Ἀφοῦ δὲ κατέβαλε τὸν

ἀποστάτην τοῦτον καὶ ἀποκατέστησε τὴν ἡσυχίαν ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1423 ἔτους ὑπεχρέωσε τὸ υἱὸν καὶ διάδοχον τοῦ ἐν τῷ μεταξύ ἀποθανόντος Μανουὴλ Ἰωάννην ζ' νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην ἐπονείδιστον, δι' ἧς πᾶσα ἡ παραλία τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Εὐξείνου ἐκτὸς τῆς Σηλυβρίας καὶ τῆς Δέρκου, ἔτι δὲ ἡ Λυσιμάχεια καὶ αἱ ἄλλαι παρὰ τὸν Στρυμόνα πόλεις παρεχωρήθησαν εἰς τοὺς Ὀθωμανούς, καὶ συνεφωνήθη ἡ πληρωμὴ ἐτησίου φόρου 30,000 χρυσῶν. Ἐν ἀρχῇ δὲ τοῦ 1430 ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφόδου τὴν Θεσσαλονίκην κατεχομένην ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, οἵτινες τὴν εἶχον ἀγοράσῃ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀπὸ τοῦ κυβερνήτου αὐτῆς Ἀνδρονίκου πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ τοῦ πρώην αὐτοκράτορος Μανουὴλ. Εἰς μάτην δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ἀπῆλθεν εἰς Ἰταλίαν καθάπερ καὶ ὁ ὁμόνυμος προκατόχος του Ἰωάννης Ε', ἵνα ἐπιχειρήσῃ νέαν ἀπόπειραν ἐνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου προσοικειωθῇ τὸν ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Φερραρίας τότε εὑρισκόμενον πάπαν Εὐγένιον Δ' καὶ δι' αὐτοῦ τοὺς ἡγεμόνας τῆς δύσεως. Ἡ προσπεποιημένη ἐνωσις δὲν εἶχεν οὐδεμίαν βεβαίαν ὑπόστασιν καὶ εἰς οὐδὲν ἄλλο συνετέλεσεν εἰμὴ νὰ ἐπισύρῃ καὶ αὖθις τὸ μῖσος καὶ τὰς ἀρὰς τοῦ λαοῦ κατὰ τῆς Βυζαντινῆς αὐλῆς.

Ἡττα Τούρκων ὑπὸ Ἰωάννου Οὐνιάδου. Ἐν τούτῳ δ' ὁ Μουράτ ἐπιχειρήσας νὰ φέρῃ τὸν πόλεμον διὰ τῆς Σερβίας εἰς τὴν Οὐγγαρίαν εὗρεν ἀντίπαλον ἀξιόμαχον τὸν ἀνδρῆϊον Ἰωάννην Οὐνιάδην βοεβόδαν τῆς Τρανσυλθανίας. Ἀφοῦ ἤδη ἅπαξ αὐτὸς οὗτος κατὰ τὸ 1438 εἰσέδυσε διὰ τῆς λεγομένης Σιδηρᾶς πύλης εἰς τὴν Τρανσυλθανίαν καὶ μετὰ τὴν δῆωσιν τῆς χώρας ἀπήγαγε 45,000 κατοίκους ὡς ἀνδράποδα κατὰ τὸ 1442 ἐπέμφε διὰ τῆς Βλαχίας τὸν στρατηγόν του Μεσιδ Βέγην εἰς τὴν αὐτὴν χώραν, ὅστις ὁμῶς συναντήσας τὸν Οὐνιάδην περὶ Ἐρμανούπολιν (Ἐρμανστάτ) καὶ συγκροτήσας αὐτόθι μάχην ἡττήθη ὁλοσχερῶς, 20,000 Τούρκων φονευθέντων κατ' αὐτὴν καὶ πλείονων ἔτι αἰχμαλωτευθέντων. Ἵνα δὲ ἐκδικήσῃ τὴν ὕβριν ταύτην ὁ Μουράτ ἐξέπεμφεν ἄλλον πολυαριθμότερον στρατὸν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σχεαεδδιν πασᾶ ἀνδρὸς οἰηματίου καυχωμένου ὅτι οἱ Οὐγγροὶ ἤθελον τραπῇ εἰς φυγὴν ἐὰν μόνον ἴδωσι τὸ τουρβάνιον του. Ἀλλὰ καὶ οὗτος συμβαλὼν πρὸς τὸν Οὐνιάδην περὶ Βισάγαν ἔπαθεν ἥτταν ὅχι μικροτέραν τῆς τοῦ πρώτου. Κατὰ δὲ τὸ προσεχές (1443) ἔτος ὁ Οὐνιάδης ἐν τῇ οὕτῳ λεγομένῃ « μακρᾷ στρατείᾳ » διαρκεσάσῃ 5 μῆνας ἐν μέσῳ χειμῶνος κατετρόπως πεντάκις τοὺς Τούρκους καὶ ἀφῆρεσεν ἀπ' αὐτῶν 5 πόλεις.

Θριαμβευτικὴ ἐκστρατεία τῶν συμμάχων Χριστιανῶν κατὰ

Τούρκων ὑπὸ Ἰωάννην Οἰνυάδην. Αὕτη ἦτο ἡ ὑπὸ τοῦ πάπα Εὐγενίου Δ' διὰ τοῦ καρδινάλιου Ἰουλιανοῦ Καισαρίνου διενεργηθεῖσα σταυροφορικὴ στρατεία, τῆς ὁποίας μετέσχον Οὐγγροι, Πολωνοί, Βλάχοι, Σέρβοι καὶ τινες τῶν Γερμανῶν καὶ καθ' ἣν ὁ Ἰωάννης Οἰνυάδης ἐδείχθη πολὺ ἀνώτερος ὅλων τῶν μέχρι τοῦδε πρὸς τοὺς Τούρκους ἀγωνισθέντων. Ὁ ἥρως οὗτος τῆς Οὐγγαρίας καταβαλὼν πρῶτον τὸν ἐν Σερβίᾳ ἄρχοντα πασάν προήλασε μέχρι Νίσσης, κατετρόπωσε μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Σοφίας τρεῖς ἀλλεπαλλήλως κατ' αὐτοῦ ἐπιτεθέντας πασάδες, ἐγένετο κύριος τῆς τε Νίσσης καὶ τῆς Σοφίας καὶ μετὰ τὴν ἐξ ἐφόδου κατάληψιν τῆς πόλεως τοῦ Τραϊανοῦ εἰσδύσας διὰ τοῦ Αἰμοῦ εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἐνίκησεν αὐτόθι τὴν τελευταίαν παρὰ τὸ ὄρος Κουνοβίτσαν μάχην, ἐν ᾗ συνηγωνίσθη καὶ ὁ νέος Λαδισλάος Γ' βασιλεὺς τῆς Πολωνίας καὶ Οὐγγαρίας. Ἡ εἰς Βούδαν ἐπάνοδός του ὁμοιάζειν ἀληθῶς μεθ' ἱερὰ μυστικὴν πορείαν.

Συνθήκη ἀναχωρῆς Οὐγγρων καὶ Μουράτ. Ὁ Μουράτ ὑπὸ τῶν δυστυχημάτων τούτων παρακινηθεὶς καὶ ἐκ τῶν ἀδιακόπων πολέμων ἀπειρηκὼς συνωμολόγησε πρὸς τοὺς Οὐγγρούς ματαίως πολὺν ἤδη χρόνον τῆς λοιπῆς Εὐρώπης τὴν ἐπικουρίαν παραδοκοῦντας τὴν ἐν Σεγεδίνῳ δεκαετῇ ἀναχωρῆν (1443), δι' ἧς ἀπέδωκε μὲν τὴν Σερβίαν, ἀνεγνώρισε δὲ τὴν ἐπὶ τῆς Βλαχίας Οὐγγρικὴν κυριαρχίαν καὶ ἐπλήρωσεν 70,000 δουκᾶτα ὡς λύτρα τοῦ αἰχμαλωτευθέντος ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροῦ του. — Μετὰ δὲ ταῦτα λυπηθεὶς διὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ του Ἀλαεδδίνου ἀπέθετο τὴν ἀρχὴν ὑπὲρ τοῦ τεσσαρακαίδεκάετους υἱοῦ του Μωάμεθ καὶ ἀπῆλθεν εἰς Μαγνησίαν, ἵνα ἀναπαυθῇ. Ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ δὲ τῆς περὶ τὴν κυβέρνησιν μεταβολῆς ταύτης καὶ ἐπὶ ταῖς πληροφορίαις τοῦ παπικοῦ ναυάρχου τοῦ ἐν Ἑλλησπόντῳ ναυλοχοῦντος συμμαχικοῦ στόλου ὡς προτιθεμένου νὰ ἐμποδίσῃ τὴν τοῦ σουλτάνου εἰς Εὐρώπην ἐπάνοδον ὁ καρδινάλιος Ἰουλιανὸς Καισαρίνος ἔπεισε τὸν προμνημονευθέντα βασιλέα Λαδισλάον Γ' νὰ ἐπωφεληθῇ τὴν εὐκαιρίαν καὶ νὰ διαρρήξῃ τὴν μετὰ τοῦ ἀπίστου συμφωνηθεῖσαν ἀναχωρῆν, ἣν ἄλλως καὶ ὁ πάπας δὲν ἐθεώρει ὡς ἰσχυράν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ Οἰνυάδης ἀποβλέπων εἰς Βουλγαρικὴν τινα βασιλείαν συγκατετέθη εἰς τοῦτο, ἐντεύθεν οἱ περὶ τὸν Λαδισλάον ἦσαν ἤδη οὕτω βέβαιοι περὶ τῆς νίκης, ὥστε ἐκ τῆς Οὐγγαρίας δὲν ἐξεστράτευσαν πλείονες τῶν μυρίων, δι' ὧν ἤλπίζον νὰ ἐκβάλωσι τοὺς Τούρκους ἐκ τῆς Εὐρώπης.

Διάλυσις τῆς συνθήκης, ἥττα Χριστιανῶν περὶ Βάρναν. Ἀλλὰ τὴν θρασεῖαν διάρρηξιν τῆς μόλις πρὸ 10 ἡμερῶν ἐπὶ τοῦ εὐαγγελίου δι' ὅρκου πιστωθείσης εἰρήνης διεδέχθη μετὰ 4 ἡδὴ μῆνας ἡ πληρε-

στάτη τιμωρία. Ὅτε ὁ Οὐγγρικός στρατὸς προελάσας ἀκωλύτως διὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν διώδων τοῦ Αἵμου βαδίσας τὴν παρὰ τὸν Εὐξείνιον πόντον ὁδὸν ἀφίκετο εἰς Βάρναν, ἐξεπλάγη ἰδὼν μετοῦπολιν τὸν Μουράτ ἐστρατοπεδευμένον ἀπέναντι αὐτῶν μετὰ τετραπλασίας δυνάμεως! Τίς μετεκόμισε τὸν Τουρκικὸν στρατὸν ἀπὸ τῆς Ἀσίας εἰς Εὐρώπην; Οἱ ὑποσχεθέντες τὴν βοήθειαν αὐτῶν εἰς τοὺς Οὐγγρους Ἐνετοὶ καὶ Γενοαῖται λαβόντες ἀνὰ ἓν φλωρίον δι' ἕκαστον τῶν διαπορθμευθέντων. Συγκροτηθείσης δ' ἐνταῦθα μάχης κρίσιμου, οἱ Χριστιανοὶ ἔπαθον ἥτταν φοβεράν, καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς Λαδισλαὸς καὶ ὁ τῆς παρασπονδήσεως αἷτιος καρδινάλιος Ἰουλιανὸς ἐφρονεΐθησαν, ὁ δὲ Οὐνιάδης μόλις μετὰ πολλοῦ κόπου ἐσώθη.

Εἰς τὴν ἀρχὴν ἤδη τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐν ᾧ οἱ περὶ τὸν Λαδισλαὸν ἤλαυνον διὰ τῆς Βουλγαρίας, ὁ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας ἰδὼν τὸ ὀλιγάριθμον τοῦ στρατοῦ τοὺς εἶχεν ἀποτρέψῃ τῆς περαιτέρω προόδου· ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη καὶ ἠναγκάσθη μάλιστα νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ μετὰ πεντακισχιλίων ἀνδρῶν. Οἱ Χριστιανικοὶ ἐλθόντες εἰς Βάρναν ἐστρατοπέδευσαν ἐν τῇ βορείᾳ πλευρᾷ παρακειμένου ὄρου. Ἐκεῖ δ' ἔλαβον παραχαῖμα τὴν τρομερὰν εἰδησιν τῆς προσεγγίσεως τοῦ Μουράτ. Ὁ σουλτάνος οὗτος, ὅστις, ὡς προείρηται, ἀπεφάσισε νὰ διανύσῃ βίον ἡσυχον ἐν Μαγνησίᾳ, ἅμα λαβὼν τὴν εἰδησιν τῆς λύσεως τῆς εἰρήνης, ἀνέλαβεν αὐθις τὰς ἡνίας τοῦ κράτους καὶ μετὰ 40,000 ἀνδρῶν ὤρμησεν ἐκ τῆς Ἀσίας, ὅχι διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου, τὸν ὁποῖον ἐφίλαττεν ὁ Χριστιανικὸς στόλος, ἀλλὰ διὰ τοῦ Βοσπόρου διαβιβάσθεις εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς ὄχθας ὑπὸ αἰσχροκερδῶν Γενοατῶν καὶ Ἐνετῶν ναυκλήρων. Ἐν τῷ Χριστιανικῷ στρατοπέδῳ τινὲς προέτεινον τὴν ἀναχώρησιν, ἄλλοι μετὰ τοῦ καρδινάλιου προέτρεπον εἰς ἄμυναν ἀπλῶς ὁ δὲ Οὐνιάδης, μετὰ τοῦ ὁποῖου καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκ νεανικῆς τόλμης συνετάχθη, ἔκρινεν ὑπὲρ τῆς μάχης. Ἐκ μέρους τῶν Χριστιανῶν ὁ μὲν Λαδισλαὸς περικυκλούμενος ὑπὸ τῆς φρουρᾶς του κατεῖχε τὸ κέντρον· ὁ δὲ Οὐνιάδης ἦτο ἡ ψυχὴ τοῦ ὄλου. Ἐκ μέρους δὲ τῶν Τούρκων ὁ Μουράτ μετὰ τῶν γενιτσάρων του ἦτο ἐν τῷ μέσῳ· θέλων δὲ νὰ ἐξάψῃ τὸν ζήλον τῶν στρατιωτῶν του διέταξε νὰ περιφέρωσιν εἰς ὅλας τὰς τάξεις τὸ ἔγγραφον τῆς παραβιαθείσης συνθήκης ἡρηγμένον ἀπὸ τινος λόγχεις. Ὁ Οὐνιάδης κατήρξατο τῆς ἐπιθέσεως μετὰ τσακύτης ὁρμῆς, ὥστε οἱ Βλάχοι εἶχον προχωρήσῃ μέχρι τῆς σκηνῆς τοῦ σουλτάνου, καὶ οὗτος ἦτο ἤδη ἑτοιμὸς νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν, ὅτε ὁ τῆς Ἀσίας βεγλέρβης Καρατσᾶς ἐπιλαβόμενος τῶν χαλινῶν τοῦ ἵππου αὐτοῦ, τὸν ὥρκισε νὰ μένῃ. Ὁ Μουράτ ἐνέμεινεν ἀληθῶς, καί-ται ὁ συμβουλευσας ἐσφάγη ἀμέσως ὑπὸ τινος Οὐγγρου. Ἐν τούτῳ

ὁ Λαδισλαῶς, καίτοι παρακληθεὶς ὑπὸ τοῦ Οὐνιάδου νὰ μὴ ἐγκαταλίπῃ τὴν θέσιν του, ἐρεθισθεὶς ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν ἐφώρμησε κατὰ τῶν γενιτσαῶν, κατεκλίσθη ὁμῶς ἀπὸ τοῦ διὰ τινος ῥοπάλου τρωθέντος ἵππου του καὶ ἔπεσεν εἰς χεῖρας ἐνὸς πρεσβύτου γενιτσαῶ, ὅστις κόψας τὴν κεφαλὴν του περιῆγε ταύτην ἐπὶ λόγχης, φρίκην διεγείρον, παρεμφερές τι πρὸς τὸ ἔγγραφον τῆς συνθήκης, τῆς ὁποίας ἡ παραβίασις κατὰ τὴν πρὸ τῆς μάχης γενομένην ὑπὸ τοῦ Μουράτ πανηγυρικὴν δέξιν τοιοῦτοτρόπως ἐτιμωρήθη. Ὅτε ὁ Οὐνιάδης ἔμαθε τὸ θλιβερὸν τέλος τοῦ βασιλέως ἀπογνοὺς τὰ πράγματα ἐτρέπη εἰς φυγὴν. Ὁ καρδινάλιος Ἰουλιανὸς ἐν ᾧ φεύγων διέβαινε τὸ Ἴστρον ἐφρονέθη ὑπὸ τινος Βλάχου πορθημέως. Ὅσοι ἔμειναν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἐν οἷς καὶ δύο ἐπίσκοποι κατεκόπησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων· τοῦ δὲ βασιλέως τὴν κεφαλὴν τεθειμένην ἐντὸς μέλιτος ἔπεμψεν ὁ Μουράτ ὡς ἐπίμετρον τῆς ἀγγελίας τοῦ θριάμβου του εἰς τὸν διοικητὴν τῆς Προύσης.

§ 946. **Μουράτ καθίστησι τὴν Πελοπόννησον ὑπόφορον, ἤτις Οὐνιάδου περὶ τὸ Ἰκωσσυφοπέδιον.** Μετὰ τὸ τῆς Βάρνας εὐτύχημα ὁ Μουράτ ἐπιτρέψας εἰς τοὺς στρατηγούς τοῦ υἱοῦ του τὴν ἐξακολουθήσιν τοῦ πολέμου ἀπεσύρθη πάλιν εἰς τοὺς ἀνθοστολίστους κήπους τῆς Μαγνησίας, τῆς ὁποίας ὁμῶς τὰς ἡδονὰς ἔπρεπε ταχέως νὰ ἐγκαταλίπῃ, κατὰστάσης ἀναγκαιᾶς τῆς παρουσίας του ἐν Ἀδριανουπόλει πρὸς καταστολὴν στάσεώς τινος τῶν γενιτσαῶν. Ἐπειδὴ δ' ἐνόησεν ὅτι ὁ νέος υἱὸς του ἦτο εἰσέτι ἀσθενὴς καὶ ἀνίκανος νὰ κυβερνήσῃ τὸ κράτος, ἀπεφάσισε νὰ ἀναβῇ καὶ τρίτον εἰς τὴν θρόνον ἵνα ἐπισείσῃ τὸ δορικτητικὸν ζῆφος μέχρι τέλους τοῦ βίου του. Ἀμέσως δ' ἐτρέπη (1446) πρὸς τοὺς ἀδελφούς καὶ συγγενεῖς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Κωνσταντίνου, Θωμᾶν καὶ Θεόδωρον, ἄρχοντας τότε ὑπὸ τὸν τίτλον τῶν δεσποτῶν τοῦ πλείστου μέρους τῆς Πελοποννήσου, εἰσέβαλεν ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ προδότου δουκὸς τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας Νερίου Ἀκκικαίουολίου διὰ τοῦ τετειχισμένου Ἰσθμοῦ, ἐκυρίευσεν τὴν Κόρινθον καὶ τὰς Πάτρας καὶ κατέστησεν ἅπασαν τὴν χερσόνησον φόρου ὑποτελῆ. Ἐπειτα δ' ἀνακάμψας εἰς Ἀδριανούπολιν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1447 προήλασεν ἐντεῦθεν εἰς τὴν Ἠπειρον, ἵνα διαπολεμήσῃ αὐτοπροσώπως πρὸς τὸν μέγαν σύγχρονον καὶ κατὰ τὴν περὶ τὰ ὅπλα δόξαν ἐνάμιλλον Σκενδέρβην, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1423 ἤδη ἔτους παρέσχε πράγματα εἰς τοὺς Τούρκους. Ἄλλ' ἡ εἰδησις τῆς ἐκστρατείας τοῦ Οὐνιάδου, ὅστις ἡγούμενος 24,000 λογάδων Οὐγγρων ἔσπευδε νὰ νορθώσῃ τὸ τῆς Βάρνας ἀτύχημα, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ διακόψῃ τὸν Ἠπειρωτικὸν πόλεμον

καὶ νάντελάση πρὸς τοὺς Οὐγγρους. Ἡ συνάντησις τῶν δύο ἐχθρικών στρατῶν ἐγένετο περὶ τὸ Κοσσυφοπέδιον ἐν Σερβίᾳ· κατὰ τὴν αὐτόθι δὲ συγκροτηθεῖσαν τριήμερον φονικὴν μάχην (17-19 Ὀκτωβρίου 1448) ὁ Μουράτ κατετρόπωσε τὸν Οὐνιάδην καὶ ἀνέτρεψεν οὕτω τὴν τελευταίαν ἐλπίδα, ἣν οἱ Βυζαντινοὶ εἶχον στηρίξῃ ἐπὶ τῆς δυτικῆς βοήθειας.

§ 947. **Γεώργιος Καστριώτης (Σκενδέρβης).** Τὸ τελευταῖον περὶ Κοσσυφοπέδιον δυστύχημα ἴσως δὲν ἤθελε συμβῆ, ἐὰν ὁ Οὐνιάδης περιέμενεν ἔτι μικρὸν τὸν Σκενδέρβην ὑποσχεθέντα αὐτῷ νὰ σπεύσῃ εἰς βοήθειάν του. Ὁ περίφημος οὗτος ἀντίπαλος τῶν Τούρκων ἐλέγετο κυρίως Γεώργιος Καστριώτης καὶ ἦτο ὁ νεώτερος υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος τῆς ἄνω Ἀλβανίας Ἰωάννου. Καθ' ὃν δὲ χρόνον οἱ νικηφόροι τοῦ Μουράτ στρατοὶ εἶχον εἰσβάλῃ κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Ἡπειρον, εἶχε δοθῇ μετὰ τῶν τριῶν ἄλλων ἀδελφῶν του ὡς ὁμηρος τῆς πίστεως τοῦ πατρὸς του εἰς τὴν Τουρκικὴν ὑπηρεσίαν. Ἐκείνων δὲ ἀναιρεθέντων οὗτος μόνος τυχὼν τῆς εὐνοίας τοῦ σουλτάνου ἕνεκα τῶν ἐκτάκτων προτερημάτων του ἐσώθη, ἀνετράφη εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν καὶ ἐξεπαιδεύθη πρὸς τὸν πόλεμον. Διὰ τὴν ἀξιοθαύμαστον δὲ περὶ τὰς μάχας ἀνδρείαν του ἔλαβεν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τὸ ἐπώνυμον τοῦ Ἰσκενδέρβεγ (κοινῶς Σκενδέρβης) ἥτοι ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου, καθότι ὁμοίως πρὸς τὸν Μακεδόνα δορικτῆτην ἐδειξεν ὡσαύτως περὶ τὸ 18 ἔτος τῆς ἡλικίας του τὸ μέγιστον ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα. Κατὰ δὲ τὸ 29 ἔτος (1443) μετὰ τὴν ἀτυχὴ τοῖς Τούρκοις περὶ Νίσσαν μάχην ἀπέδρα ὑπὸ 300 πιστῶν ἀκολουθούμενος ἐκ τοῦ στρατοπέδου, ἐκυρίευσεν διὰ τεχνάσματος τὴν ὀχυρὰν Κροϊάν παρὰ τὸ ἀρχαῖον Δυρράχιον καὶ κατέσφαξε τὴν αὐτόθι Τουρκικὴν φρουράν, ὅπερ ἔδωκε συγχρόνως τὸ σύνθημα τῆς σφαγῆς καὶ ὄλων τῶν πέριξ Τούρκων. Μετὰ ταῦτα ἐβουλεύθη μετὰ τῶν συγγενῶν του περὶ τῶν μέσων τῆς ἐλευθερώσεως τῆς χώρας· διὰ δὲ τῆς φρονίμου προσφορᾶς του πρὸς τὴν παραδεδομένην αὐτῷ φρουράν προσηγάγετο ὅλας τὰς λοιπὰς ὀχυρὰς πόλεις καὶ ἐντὸς 30 ἡμερῶν κατέστη κύριος ὅλης τῆς Ἡπείρου. Ἀναλαβὼν δὲ τὸ πάτριον δόγμα καὶ παρὰ πολλῶν πέριξ ἡγεμόνων ὡς κυριάρχης ἀνακηρυχθεὶς ἀντέστη τοῦ λοιποῦ μετὰ τῶν ἀνδρείων Ἀλβανῶν του εἰς τὰς ἀδιακόπους τῶν Τούρκων προσβολὰς ἐπὶ 24 ἔτη. Ἐμεινε δὲ ἀκαταγώνιστος μέχρι τῆς τελευταίας του (1466). Μετ' αὐτὴν δὲ μέρος μὲν τῆς Ἡπείρου περιήλθεν ἀμέσως εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων, μέρος δὲ διετηρήθη ἔτι ὑπὸ ἰδίου ἡγεμόνας μέχρι τοῦ 1478.

§ 948. **Κωνσταντῖνος ΙΑ' ὁ τελευταῖος τῆς Ἑλλην-
ΓΕΝ. ΙΣΤΟΡΙΑ Β'.**

νικῆς αὐτοκρατορίας αὐτοκράτωρ. Ἐτι δὲ ὁ Μουράτ, ὥσει ἤθελεν ἐξ ἐλέους νὰ παρατείνῃ τὴν ὑπαρξιν τῆς Βυζαντινῆς μητροπόλεως, διότι εἰς αὐτὴν σχεδὸν καὶ εἰς τὰ περίξ αὐτῆς περιωρίσθη ἐπὶ τέλους ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία, ἔλαβε τὴν εὐχαρίστησιν ἐν τῇ περὶ θρόνου ἐριδι, ἥτις ἠγέρθη μετὰ τὸν ἄτεκνον θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου σ' μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, νὰ ἀποφασίσῃ εὐμενῶς ὑπὲρ τοῦ πρεσβυτέρου ἐξ αὐτῶν, καίπερ μὴ ὄντος πορφυρογεννήτου· καὶ οὕτως ὁ **Κωνσταντῖνος ΙΑ' Παλαιολόγος** ἄρχων μέχρι τοῦδε ἐν Πελοποννήσῳ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τῶν πατέρων του, ἵνα ἴδῃ τὸ πεπρωμένον ἐκπληρούμενον ἐπὶ τῆς ἀτυχοῦς βασιλείας του ὁ ἄξιος κρείττονος τύχης. Ἀφοῦ δὲ ὁ Μουράτ ἐπανηγύρισεν ἔτι τοὺς γάμους τοῦ υἱοῦ του Μωάμεθ, ἀπέθανεν αἶφνης συμποσιάζων κατὰ τὸ 49 ἔτος τῆς ἡλικίας του ἐν Ἀδριανουπόλει, ὅπου εἶχε κτίσῃ τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους λαμπρὸν τσαμίον.

§ 949. **Μωάμεθ ὁ Β'.** Ἀμα δὲ ὁ εἰρημένος υἱὸς τοῦ Μωάμεθ Β' ἀνέλαβε καὶ τρίτον (1451) τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως διέταξεν, ἐν ᾧ ἡ μητριά του ἐδείκνυσεν αὐτῷ τὸ πένθος τῆς διὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του, τὸν ἐντὸς τοῦ λουτροῦ πνιγμὸν τοῦ υἱοῦ αὐτῆς καὶ πορφυρογεννήτου ἀδελφοῦ του, ἵνα ἐξασφαλίσῃ ἑαυτῷ υἱῷ παιδίσκης τὸν θρόνον, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ὡς τέρας διακρινόμενον ἐπὶ ἀκορέστῳ φιλαρχίᾳ, ἀπανθρώπῳ ὠμότητι καὶ αἰσχροῖς ἡδυπαθείᾳ, ἀπέβη ὁ τρόμος τῶν Χριστιανῶν ἐπὶ τριάκοντα ἔτη, διότι, ὡς ἔλεγεν, οὗτοι ἐστέρησαν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον αὐτὸν «τὸν κύριον τῆς ἀμπέλου» τῶν καρπῶν τῆς ἐμπιστευθείσης· αὐτοῖς κληρονομίας.

Ἵνα δυνηθῇ δὲ νὰ προετοιμάσῃ ἐν ἡσυχίᾳ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐκτεταμένων κατακτητικῶν σχεδίων του, ἀνεκάνισε μὲν προηγουμένως τὰς κυριαρχικὰς ἢ εἰρηνικὰς συνθήκας μεθ' ὅλων τῶν μεγαλειτέρων ἢ μικροτέρων δυνάμεων, πρὸς τὰς ὁποίας διετέλει τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος εἰς σχέσιν καὶ μετὰ τῶν Οὐγγρων ἰδίως συνωμολόγησε τριετὴ ἀνακωχὴν. Ἀκολούθως δὲ προκληθεὶς ὑπὸ τινος ἀκαίρου ἀπειλῆς τῆς Βυζαντινῆς αὐλῆς σκοπούσης, ὡς ἔλεγε, νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου δίκαια τοῦ παρ' αὐτῇ πρόσφυγος Οὐρχάν, πιθανῶς ἐγγόνου τοῦ Σολιμάν, ἐὰν μὴ ἠϋζάνετο τὸ ἀπὸ Μουράτ διὰ τὴν συντήρησίν του πληρωνόμενον σιτηρέσιον, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν θριαμβευτικὴν του πορείαν διὰ τῆς ἀπὸ πολλοῦ ἤδη μελετηθείσης ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου διενοεῖτο νὰ στήσῃ τὴν μόνιμον ἔδραν τῆς ἐξουσίας του.

§ 950. **Ἐτοιμασίαι Μωάμεθ πρὸς ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πολιορκία καὶ ἄλωσις αὐτῆς.** Ἀφοῦ ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου κατὰ τὸ στενώτατον

μέρος αὐτοῦ καὶ πλησιέστατα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔκτισε πύργον τινὰ ὄχυρόν πρὸς εὐκολωτέραν ἐκ τῆς Ἀσίας διαπεραίωσιν καὶ ἀπόκλεισιν τῆς πόλεως ἀπὸ πάσης μετὰ τοῦ Εὐξείνου πόντου κοινωνίας, κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1452 περιέζωσε κατὰ θάλασσαν καὶ κατὰ ξηρὰν μετὰ πολυαριθμοῦ στρατοῦ περὶ τὰς 250,000 ἀνδρῶν τὴν πάσης μὲν ἐξωτερικῆς ἐπικουρίας ἐστερημένην, ἐσωτερικῶς δὲ μόλις 6,000 μαχητῶν πρὸς ἄμυναν αὐτῆς δυνηθεῖσαν νάντιτᾶξήν πόλιν. Ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος, καίπερ γινώσκων τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν ἀμυντικῶν του μέσων, μὴδ' ἐλπίζων νὰ λάβῃ τινὰ βοήθειαν ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν του ἐκ Πελοποννήσου πολεμουμένων συγχρόνως ὑπὸ τοῦ Τουραχάνου βεγλέρβеш τῆς Ῥούμελης, οὐδὲν ἤττον, ὡς ἀνὴρ γενναῖος καὶ ἔχων πλήρη τοῦ καθήκοντος αὐτοῦ τὴν συναίσθησιν ἐνήργει μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς ὥστε ἔμελλε νὰ σώσῃ τὴν κινδυνεύουσαν πόλιν πανταχοῦ παρὼν καὶ πάντα πρὸς τὸ ἀντέχειν παροτρύνων. Τέλος τῇ 6 Ἀπριλίου τοῦ 1453 ἐνεφανίσθη αὐτὸς ὁ Μωάμεθ πρὸ τῆς πόλεως καὶ ἔκτοτε ἤρξατο ἡ κυρία αὐτῆς προσβολή. Σφαῖραι ἔχουσαι 12 κεντηναρίων βάρους διέσειον ἐκ θεμελίων τὰ τεῖχη καὶ ὑπερμεγέθεις πολιορκητικοὶ πύργοι ἠπείλουν διὰ τῶν ἐπιρρακτῶν γεφυρῶν πᾶσαν στιγμὴν νὰ μεταβιβάσωσι τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν πόλιν, καίτοι τὸ Ἑλληνικὸν πῦρ εἶχε καταστρέψῃ τὸν μέγιστον ἐξ ἐκείνων τῶν πύργων. Καὶ εἶχε μὲν κατατροπωθῇ αἰσχροῶς ἐν τῇ Προποντίδι μοῖρά τις ἀξιόλογος τοῦ ἐκ 420 δυσκινήτων πλοίων συγκειμένου Ὀθωμανικοῦ στόλου ὑπὸ πέντε μόνον Βυζαντινῶν καὶ Γενοαίων σκαφῶν, ἀντὶ τούτου ὅμως οἱ Τούρκοι κατώρθωσαν τὴν μεταφορὰν ἐν μιᾷ νυκτὶ κατὰ γῆν διὰ τοῦ Γαλατᾶ ἐπὶ ὁδοῦ σανιδοστρώτου καὶ μετὰ λίπους κεχρισμένης 70 πλοῖα εἰς τὸν λιμένα τῆς πόλεως εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Κερατίου κόλπου καὶ οὕτω νὰ διακόψωσι τὴν συγκοινωνίαν αὐτῆς μετὰ τῆς θαλάσσης. Μετὰ τὸ κατόρθωμα δὲ τοῦτο, εἰς 3 πιθανῶς συνετέλεσαν οἱ Γενοᾶται, τῇ 28 Μαΐου ὁ σύμπαξ Τουρκικὸς στρατὸς παρσκευάσθη περὶ ἡλίου δυσμᾶς ἵνα ἐπιχειρήσῃ τὴν πρώτην τῆς 29 τὴν ἐφοδον. Ὁ ἀγὼν διαρκέσας δύο ὥρας ὑπῆρξε φοβερός· κατὰ τῆς ἀκατασχέτου ὁρμῆς τοῦ ἐχθροῦ πᾶσα ἀντίστασις ἀπέβη ματαία. Ὁ Κωνσταντῖνος αὐτὸς ἐπολέμησε μὲ τὴν τόλμην τοῦ ἀπελπισμοῦ καὶ ἔπασσε μαχόμενος παρὰ τὴν πύλιν τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ. Ἡ ἐκκοπίεσα κεφαλὴ του ἐστάθη ἐπὶ τοῦ ἐκ πορφύρας κίονος, ὃν ὁ πρῶτος Κωνσταντῖνος εἶχεν ἀνεγείρῃ πρὸς τιμὴν τῆς μητρὸς του Ἑλένης. Πολλὰ χιλιάδες ἐκ τῶν κατοίκων ἐφονεύθησαν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀλώσεως· εἰς μάτην τὸ πλῆθος κατέφυγεν ἐπὶ τέλους εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας καὶ ἀνέπεμπε κραυγὰς καὶ δεήσεις

πρὸς τὸν οὐρανόν. Ὅλοι ὅσοι δὲν ἐδύναντο νὰ σώσωσιν ἑαυτοὺς διὰ λύτρων ἐπωλήθησαν ὡς ἀνδράποδα καὶ ἀντικατέστησαν διὰ 5000 οἰκογενειῶν μετενεχθεισῶν ἐκ τῆς Ἀσίας· αἱ οἰκίαι ἐληλατήθησαν, οἱ ναοὶ ἐστερήθησαν τῶν κοσμημάτων αὐτῶν καὶ ἐθεβηλώθησαν καὶ ἀπὸ τοῦ θόλου τῆς ἁγίας Σοφίας ἐρρίφθη κατὰ γῆς ὁ Σταυρὸς ὑποχωρήσας εἰς τὴν Τουρκικὴν ἡμισέληνον. Οὕτω λοιπὸν ἡ ἐπτάλοφος καὶ ἐπτά-πυργος πόλις τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, τὸ περιώνυμον Βυζάντιον, ἐπὶ τοῦ ἐνδεκάτου καὶ τελευταίου Κωνσταντίνου καὶ κατὰ τὴν 29 τῶν ὧν ἀπὸ τῆς ιδρύσεως αὐτῆς ὑπέστη πολιορκιῶν ἐγένετο λεία τῶν βαρβάρων καὶ ἀλλοπίστων Τούρκων.

§ 951. **"Αλωσις Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸν Ἀμμήρον.** Μεταξὺ δὲ τῶν παμπλείστων περιγραφῶν τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων καλλίστη διὰ τε τὴν ἀκρίβειαν καὶ συντομίαν μετ' ἐμβριθείας εἶνε ἡ τοῦ Ἀμμήρου τοῦ ἀρίστου Τουρκικῆν ἱστορίαν συγγράψαντος ἐπὶ θεμελίων ἐπιστημονικῶν. Οἱ Βυζαντινοί, λέγει ὁ Ἀμμήρος, ἐπέσπευσαν πρῶτοι τὸ πεπωμένον τῆς πόλεως ἐρεθίσαντες τὸν σουλτάνον Μωάμεθ διὰ τῆς ὁποίας ἀπηύθυναν πρὸς αὐτὸν ἀπειλῆς τοῦ ὅτι θέλουσιν ὑποστηρίξῃ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀντιζήλου συγγενοῦς του Οὐρχάν ἂν μὴ ἤθελε διπλασιάσῃ τὸ σιτιρέσιόν του· διότι ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ὁ Μωάμεθ ἀπεφάσισε τὸν ὀλεθρον ἐκείνης. Αἱ πρὸς τὴν πολιορκίαν παρασκευαί ἐγένοντο ἀπὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως, καὶ τοῦ Μωάμεθ τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα ἐδείχθη κατ' αὐτὰς καὶ ἐπειτα κατὰ τὴν πολιορκίαν ἀδιακόπως ἐνεργὸν καθάπερ καὶ ἡ ἰσχύς τῆς θελήσεώς του ἀπαραιεῖτος.

Ὁρβάν χύτης τοῦ μεγίστου τηλεβόλου. Πάν ὅ,τι ἐφαίνετο ἀναγκαῖον πρὸς τὴν ἐπίθεσιν κατεσκευάσθη ἐν κολοσσιαίῳ μέτρῳ. Οὕτω διὰ πολλῶν χρημάτων ἀπεσπάρθη ἐκ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ αὐτοκράτορος χύτης τις κανονίων Ὁρβάν καλούμενος Οὐγγρος ἢ Βλάχος τὸ γένος, ὅστις μεταξὺ ἄλλων ἔχυσε τὸ ὀγκωδέστερον τῶν ὄσων ἡ ἱστορία μνημονεύει κανονίων. Τοῦτο μόλις 50 ζεύγη βολῶν καὶ 700 ὑπηρετοῦντες ἐδύναντο νὰ μετακινήσωσι μετενεχθέν δὲ μετὰ δύο μῆνας ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐτέθη αὐτόθι ἀπέναντι τῆς πόλεως τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ, ἧτις ἐντεῦθεν φέρει τὸ ὄνομα Τοπχανᾶς. Ἀπητεῖτο δὲ δύο ὥρων χρόνος, ἵνα γεμισθῇ καὶ ἡ ἐκπυρσοκρότησις του ἐγένετο μόνον ἐπτάκις τῆς ἡμέρας· ἀλλὰ μετὰ τινα χρόνον διαρραγὲν ἐπήνεγκε πολὺν ὀλεθρον εἰς τοὺς ὑπηρετοῦντας καὶ περιεστώτας, ἀποκατέστη ὁμοῦς πάλιν, καὶ τις τυχαίως παραστάς Οὐγγρος πρέσβυς ἐδίδαξε τοὺς Τούρκους νὰ ποιῶσιν ἐπιτηδαιοτέραν τοῦτου χρῆσιν. Οὕτω δὲ Χριστιανοὶ συνήργουν εἰς τὸν ὀλεθρον Χρι-

στιανῶν! Ἐξεναντίας δὲ Γερμάνος τις τὸ ὄνομα Γράντ διηύθυνε τοσοῦτον εὐτυχῶς τὸ Ἑλληνικὸν (ὕγρὸν) πῦρ, ὥστε ἡ μεγίστη πολιορκητικὴ μηχανή, ἣτις ἀνέτρεψε τὸν πύργον τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ, ἐγένετο ἐν μιᾷ νυκτὶ παρανάλωμα φλογῶν.

Διχοστασία Ἑλλήνων ἔνεκα τοῦ «ένωτικοῦ». Ἡ διχοστασία τῶν κατοίκων τοῦ Βυζαντίου ἦτο ἀποτέλεσμα τοῦ ένωτικοῦ, ἥτοι τοῦ ἀνανεωθέντος δόγματος περὶ τῆς ένώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ἐν ᾧ ἡ μὲν αὐλή καὶ ὁ αὐλικὸς κλῆρος ἠνείχοντο νὰ τελεῖται ἐν τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ ἡ θεία λατρεία κατὰ τὸν Λατινικὸν τρόπον ὑπὸ τοῦ καρδινάλιου Ἰσιδώρου, τὸν ὁποῖον εἶχε πέμψῃ ὡς ἑξαρχον ὁ πάπας Νικόλαος Ε' κατὰ τὸ 1452 ἔτος, ὁ δὲ ἀρχιστράτηγος Λουκάς Νοταρᾶς καὶ ὁ περιώνυμος Γεώργιος Σχολάριος ὁ μετέπειτα πατριάρχης Γεννάδιος μετὰ τῶν ἀρχιμανδριτῶν, τῶν μοναχῶν καὶ ὅλου τοῦ λαοῦ ἐτέλουν τὰ τῆς λατρείας κατὰ τὸ ἀνατολικὸν δόγμα παρὰ τῷ εἰς τὸ μοναστήριον ἐξορισθέντι πατριάρχῃ. Ὅθεν ἀντὶ νὰ ἀμύνωνται κοινῶς καὶ συμφῶνως ὑπὲρ τῆς πόλεως ἐμίσουν ἀλλήλους καὶ ἀντεμάχοντο πολλάκις.

Γενοᾶται προδίδουσι τοὺς Ἕλληνας λαμβάνοντες χρήματα παρὰ τοῦ Μωάμεθ. Ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ οἱ Γενοᾶται ὡς κάτοικοι τοῦ Γαλατᾶ ἐπολιτεύοντο ἀμφιβόλως ἐξ αἰσχροκερδείας τὴν ἡμέραν μὲν τοὺς Ἕλληνας, τὴν δὲ νύκτα τοὺς Τούρκους ὑπηρετοῦντες καὶ ἐν γένει προδίδοντες εἰς τούτους ἐπὶ ἀδρᾷ ἀμοιβῇ πᾶν ὅ,τι τοῖς συνέφερε νὰ γνωρίζωσι ἢ ἐδύνατο νὰ τοὺς βλάψῃ. Ὅτε π. χ. ὁ ἀνδρείος Γενοάτης Ἰουστινιάνης, ὅστις διηύθυνεν ἐξαίρετως τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως, προσέθετο νὰ πυρπολήσῃ τὴν νύκτα τὰ εἰς τὸν λιμένα εἰσδύσαντα Τουρκικὰ πλοῖα, οἱ Γενοᾶται τοῦ Παλατᾶ ἐξήγγειλαν ἀμέσως τὸ σχέδιον τοῦτο εἰς τοὺς Τούρκους, οἵτινες βάλλοντες κατέδυσαν τὸ πυρπολικὸν σκάφος καὶ οὕτω προέλαβον τὴν ἐλευθέρωσιν τοῦ λιμένος.

Προτάσεις τῷ Κωνσταντίνῳ ὑπὸ Μωάμεθ περὶ παραδόσεως τῆς πόλεως. Ὅτε ἀπὸ τῆς ξηρᾶς οἱ τέσσαρες πύργοι κατεβλήθησαν καὶ παρὰ τὴν πύλην τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ ἀνέωχθη πλατεῖά τις ὀπή, ῥήγμα, ὁ Μωάμεθ διεβίβασεν εἰς τὸν Κωνσταντίνον προτάσεις περὶ παραδόσεως τῆς πόλεως, τὰς ὁποίας ὁμοῦς οὗτος ἀπέκρουσε μετ' ἀγανακτήσεως εἰπὼν ὅτι εἶχεν ἀπόφασιν νὰ ποθάνῃ ἀμυνόμενος ὑπὲρ αὐτῆς ἕως τῆς ἐσχάτης στιγμῆς.

Φωτοχυσία, ἑφοδοὶ, τελευταία λειτουργία ἐν τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ καὶ μετάληψις τῶν ἀχράντων μυστηρίων ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου. Γενικὴ φωτοχυσία εἰς ὅλον τὸ Τουρκικὸν στρατόπεδον περιζωννύουσα τὴν πόλιν μετὰ τινος πυροειδοῦς ἡμισελήνου ἀνήγγειλε τὴν ἀγαλ-

λίαισιν περὶ τῆς ἀποφάσεως τοῦ σουλτάνου πρὸς ἐπιχείρησιν τῆς τελευταίας ἐφόδου, ἐν ᾧ ἐντὸς τῆς σκοτεινῆς πύλεως ἄλλο δὲν ἠκούετο δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἢ ἡ φρικώδης θρηνῶδις τοῦ Κύριε Ἑλέησον. Ἡ κυριωτέρα κατὰ γῆν ἐφοδος διηυθύνθη πρὸς τὴν πύλιν τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ. Ἐκεῖ ἐμάχετο ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τοῦ Ἰουστινιάνη καὶ 300 λογάδων. Εἰς ὅλας τὰς ἄλλας πύλας καὶ τοὺς κυριωτέρους πύργους προΐσταντο ἄλλοι ἐπιφανεῖς ἄνδρες : οἱ Παλαιολόγοι Νικηφόρος καὶ Θεόφιλος, ὁ Δημήτριος Καντακουζηνὸς καὶ ὁ Θεόδωρος Καρύστιος· τὸν δὲ λιμένα ὑπερησπίζετο ὁ Νοταρᾶς. Ὅτε δὲ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τὰ πάντα ἐν τῷ Τουρκικῷ στρατοπέδῳ παρεσκευάσθησαν πρὸς τὴν ἐφοδον, ὁ αὐτοκράτωρ ἐκοινώνησε τῶν ἀχράντων μυστηρίων ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Σοφίας καὶ ἐν ᾧ ἐζήτησεν ἀπὸ τῶν περιεστώτων συγχώρησιν, οὐδεὶς ἐδυνήθη νὰ κρατῇ τὰ δάκρυά του. Ἀμα δὲ ἡμέρας ὑποφωσκούσης τὸ μέγα κανόνιον ἐβόηκε τὸ σύνθημα καὶ αἶφνης ἅπανα ἡ πόλις περιεζώσθη ὑπὸ τῶν Τοῦρκων ὥς διὰ τινος σπάρτου ἀπειλοῦντος νὰ τὴν πνίξῃ. Κρότος τεράστιος κεράτων, σαλπίγγων καὶ τυμπάνων ἀνάμικτος μετὰ τῶν συνήθων ἀλαλαγμῶν τοῦ πολέμου ἐκλόνιζε τὸν ἀέρα, ὅλα τὰ κανονοστάσια ἐβρόντων διὰ τῆς ἐκपुरσοκοροτήσεως τῶν κανονίων καὶ ἐν ἀκαρεῖ μέλας κόνεως καπνὸς ἐκάλυψε «τὴν πόλιν καὶ τὸν ἥλιον». — Ἐν ᾧ δὲ ὁ ἀγὼν ἦτο εἰς τὴν ἀκμὴν του, ὁ Ἰουστινιάνης πληγωθεὶς καὶ μὴ πειθόμενος εἰς τὰς θερμὰς τοῦ αὐτοκράτορος δεήσεις τοῦ νὰ μὴ ἐγκαταλίπῃ τὴν τάξιν του ἔφυγεν εἰς Γαλατὰν συνεπαγόμενος τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀμέσως τεταγμένους καὶ τοῦτο προὔξεν ὥστε γενικὴν ἀθυμίαν καὶ δειλίαν.

Ἀλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, θάνατος τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου, ἡ ἁγία Σοφία τέμενος Ἰσλαμισμού. Ὁ αὐτοκράτωρ οὐδὲν ἤττον ὑπερησπίσθη τὴν κυρίαν πύλιν μετὰ μεγίστης σταθερότητος, ἐν ᾧ οἱ Τοῦρκοι εἰσέδυσαν δι' ἐτέρας τινὸς πύλης, ἥτις ἄλλως ἐνεκά τινος προφητείας, ὅτι δι' αὐτῆς ἐμελλε νὰ εἰσβάλῃ ὁ ἐχθρὸς, ἔμεινε πάντοτε κεκλεισμένη καὶ μόλις τὴν προτεραιάν κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος σκοποῦντος νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐξοδὸν τινὰ εἶχεν ἀνοιχθῇ. Ἡ φωνὴ «οἱ Τοῦρκοι κατέλαβον τὴν πόλιν» διέδωκε τὸν πανικὸν τρόμον εἰς τοὺς περὶ τὸν αὐτοκράτορα, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἄλλως εἶχε συνταχῇ· ἡ ἀντίστασις κατέστη ἐπὶ μᾶλλον ἀδύνατος· τὴν στιγμὴν δέ, καθ' ἣν ὁ αὐτοκράτωρ ἐφώναζε «δὲν ὑπάρχει Χριστιανὸς τις νὰ φαιρέσῃ τὴν κεφαλὴν μου;» δύο Τοῦρκοι ἐπέπεσον κατ' αὐτοῦ καὶ ὁ μὲν εἰς τὸν ἐπλήγωσεν εἰς τὸ πρόσωπον, ὁ δὲ ἄλλος ἐνέπηξε τὸ ξίφος εἰς τὰ νῶτά του· μετ' αὐτοῦ ἔπεσον καὶ ὅλοι οἱ πιστοὶ τοῦ δορυφόροι. Ὁ Ὀσμανίδης Οὐρχάν ἐκηρυκνύσθη ἀπὸ τινος πύργου θέ-

λων νάποφύγῃ τὰς χεῖρας τοῦ ἀμειλίχου σουλτάνου, καὶ παραχοῆμα αἱ κεφαλαὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κωνσταντίνου ἐκυλίσθησαν πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Μωάμεθ. Κατὰ προσταγὴν δὲ τούτου ἢ τοῦ αὐτοκράτορος ἐξετέθη δι' ὅλης ἡμέρας εἰς τὴν προμνημονευθεῖσαν στήλην καὶ ἔπειτα ἐστάλη εἰς ὅλας τὰς Ἀσιατικὰς πόλεις πρὸς χαρὰν τῶν Μουσουλμάνων. — Ἀφοῦ διὰ ῥοπάλων ἀνέώχθησαν αἱ κεκλεισμέναι πύλαι τῆς ἁγίας Σοφίας, καὶ ἀπεδιώχθη ὡς ἀγέλη προβάτων ὁ ἐνταῦθα συμφορηθεὶς ὄχλος, ὁ Μωάμεθ εἰσελάσας ἔφιππος εἰς τὴν ἐντελῶς ἀλωθεῖσαν πόλιν διηυθύνθη ἀμέσως πρὸς τὸν εἰρημένον ναόν, εἶδεν ἐκθαμβος τὸ κάλλος τοῦ περιδοῆτου τούτου κτιρίου καὶ διέταξεν εὐθὺς τὸν ἱμάμην του νὰ φωνάξῃ τὴν συνήθη εἰς προσευχὴν πρόσκλησιν, αὐτὸς δὲ ἀναβὰς ἐπὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης προσηυχήθη τὴν Ἰσλαμικὴν προσευχὴν του· καὶ οὕτως ὁ εἰς τὴν Σοφίαν τοῦ θεοῦ καθιερωθεὶς ναὸς ἐδεδηλώθη φεῦ! καὶ κατέστη ναὸς τοῦ ἀντιθέου Μωαμεθαγισμού.

Ἀποκεφαλίσεις εὐγενῶν Ἑλλήνων, λεηλασία τριήμερος, λάφυρα. Τὸ πρὸς τὸν λιμένα μέρος τῆς πόλεως ἐκυριεύθη ὕστερον πάντων καὶ ὁ ἀρχιναύαρχος Νοταρᾶς αἰχμαλωτευθεὶς τότε ἀπεκεφαλίσθη μετὰ τῶν δύο υἱῶν του, αἱ κεφαλαὶ δὲ αὐτῶν ἐτέθησαν ἐπὶ τῆς τραπέζης τοῦ αἰμοδιΐφου οὗχ ἦτον ἡ οἰνοπότου σουλτάνου. Τὴν αὐτὴν δὲ τύχην ἔσχον καὶ οἱ πλείστοι τῶν αἰχμαλωτευθέντων ἐπιφανῶν ἀνδρῶν μετὰ τῶν παίδων αὐτῶν, ἐξαιρουμένων μόνον τῶν καλῶν μειρακίων καὶ κορασίων, τὰ ὅποια προσεφέροντο θύματα εἰς τὴν ἀκολασίαν τοῦ τυράννου. — Ὅλον τὸ στρατόπεδον καὶ ὅλα τὰ πλοῖα ἦσαν ἐμπλεα λείας συνισταμένης εἰς πολύτιμα φορέματα, σκεύη χρυσα, ἀργυρᾶ, χάλκινα, κασσιτέρινα. Ἀναρίθμητα βιβλία ἐκ τῶν πλουσίων Βυζαντινῶν βιβλιοθηκῶν φορτωμένα ἐπὶ ἀμαξῶν ἐπέμφθησαν εἰς ἀνατολὴν καὶ δύοσιν ἀνθ' ἐνὸς ἀργυροῦ νομίσματος ἐπωλοῦντο δέκα τόμοι τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἄλλων περιφήμων συγγραφέων. Αἱ εἰκόνας ἐκαίοντο ἵνα διὰ τοῦ πυρὸς αὐτῶν βράζωσι τὰ κρέατα. Τὴν τρίτην δὲ μόλις ἡμέραν ἔλαβε πέρας τὸ ἔργον τῆς κατακτήσεως, τῆς λεηλασίας, τῆς καταστροφῆς, ἐρημώσεως καὶ τῶν λοιπῶν ἀρρήτων δεινῶν τῆς δυστήνου πόλεως τοῦ Κωνσταντίνου, ἅτινα σὺν τοῖς ἄλλοις ἔχει τις ἰδεῖν ἐν τῇ λεπτομερεῖ διηγήσει τῆς πολιορκίας καὶ ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ὅσων αὕτη ὑπέστη δεινῶν παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἱστοριογράφοις Δούκα καὶ Φραντσῆ.

§ 952. **Κατακτήσεις Μωάμεθ ἐν Σερβίᾳ, Βοσνίᾳ, Βλαχίᾳ, Κραῒνῃ, Καρινθίᾳ, Στειρίᾳ κλ.** Ἡ εἰδησις τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος μεγάλου συμβάντος καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ διήγειρε πολλὸν τρόμον εἰς ἅπαντα τὸν Χριστιανικὸν κόσμον, κα-

τανοῦντα ἤδη τὸν ὅποιον ἠπείλει κίνδυνον εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην ἢ ἔνθεν τοῦ Βοσπόρου παγίωσις τῶν ἐπὶ μονίμου στρατοῦ πολλῶν χιλιάδων ἀνδρῶν ἐρρωμένον καὶ ὑπὸ τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ ἐμπνεομένου νέου κράτους. Καὶ τῷντι ἡ κατὰκτησις τοῦ Βυζαντίου δὲν ἦτο εἰμὴ ἡ ἀρχὴ τοῦ θριαμβευτικοῦ σταδίου τοῦ Μωάμεθ. Ἀφοῦ οὗτος συνώκισε πάλιν τὴν νέαν καθέδραν του καὶ διερρύθμισε τὰ κατ' αὐτὴν τουρκικῶ τῷ τρόπῳ, ἐπεχείρησε τὰς περαιτέρω αὐτοῦ δορικτησίας ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ συγχρόνως. Ἐν ἔαρι τοῦ 1456 ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τοῦ *Βελιγραδίου* φρουρίου ὀχυρωτάτου, τὸ ὅποιον πρὸ παντὸς ἄλλου ἐζήτησε νὰφαίρῃ ἀπὸ τῆς κυριότητος τῶν Οὐγγρων. Ἡ ἄλωσις αὐτοῦ ἤθελεν ἔχει βεβαίως δεινὰ ἐπακόλουθα. Ἀλλ' ὅμως ὁ ἀνδρεῖος Οὐνούαδης καὶ ὁ ὑπὸ εὐσεβοῦς φρονήματος ἐμπνεόμενος *Ἰωάννης Καπιστράνος*, ὅστις ὅμοιος πρὸς τὸν ἐξ Ἀμβιανοῦ ἐκείνον Πέτρον ἢ Κουκκούπετρον συνήθροισεν οἶκσθαι μικρὸν τινα σταυροφορικὸν στρατὸν καὶ μετ' αὐτοῦ ἐρρίφθη εἰς τὴν ἐν ἐσχάτῃ ἀμυχανίᾳ εὐρισκομένην πόλιν, κατάρθρωσαν διὰ τινος εὐτυχοῦς ἐξόδου νὰ ἐκδιώξωσι τοὺς Τούρκους καὶ νὰποτρέψωσιν οὕτως ἐκ τῆς Οὐγγαρίας ἐπὶ τινα χρόνον τὸν περαιτέρω κίνδυνον. Ἐξεναντίας δὲ ἡ *Σερβία*, ἡ *Βοσνία* καὶ ἡ *Βλαχία* ἐχειρώθησαν ὑπ' αὐτῶν καὶ πορθητικαὶ ἐπιδρομαὶ εἰς *Κραϊναν*, *Καρινθίαν* καὶ *Στεiriαν* διήγειραν ἤδη τὸν τρόμον εἰς τὴν Γερμανίαν.

§ 953. **Ῥποταγὴ τοῖς Τούρκοις Τραπεζοῦντος, Κριμαίας, Γαλατᾶ, Ἀμάστριος, Πελοποννήσου.** Ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ ὁ τελευταῖος Κομνηνὸς Δαυὶδ παρέδωκεν ἀμαχητὶ τὰ λείψανα τοῦ Τραπεζοῦντιου κράτους του εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Μωάμεθ καὶ ἡ Καραμανικὴ δυναστεία, ἡ μᾶλλον ἐπίφοβος ἀντίζηλος τῆς Τουρκικῆς, ἠναγκάσθη τέλος νὰ ὑποκύβῃ ἐνώπιον αὐτοῦ. Αὐτὸ δὲ τοῦτο ἐπραξε καὶ ὁ χάνης τῆς Κριμαίας· οἱ δὲ Γενοῦται ἀπέβαλον οὐ μόνον τὸν Γαλατᾶν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ *Ἀμαστριν*, ἥτις μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἶχε καταστῇ τὸ κυριώτερον αὐτῶν ἐμπορεῖον. — Ἐν τῇ Πελοποννήσῳ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κωνσταντίνου *Δημήτριος* καὶ *Θωμᾶς* ἐστερήθησαν τῶν δεσποτεϊῶν των καὶ αἱ λοιπαὶ μικραὶ ἡγεμονίαι πλὴν τινων Ἑνετικῶν λιμένων καθηρέθησαν, ὥστε ἀπὸ τοῦ νῦν ἡ Ἑλλάς ἅπασα ὤφειλε νὰ αἰσθάνηται τὸν τραχὺν καὶ ὑπεροπτικὸν πάτον τοῦ νικητοῦ καὶ τούτου ἕνεκα μῖσος ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν κληρονομικῶς μεταδιδόμενον ἐκράτει διὰ παντὸς κεχωρισμένας τὰς δύο κατὰ τε τὴν καταγωγὴν καὶ τὸ θρησκευμα ἀσυμμίκτους ἐθνικότητας. Μόνον δὲ εἰς τὴν περίπτωσιν ὅτι οἱ Τούρκοι ἐσεδάσθησαν τὸ θρησκευμα τῶν ἡττημένων, ὤφειλον οἱ Ἕλ-

λνες τὴν διατήρησιν τῆς ἐθνικότητος καὶ τῶν οὐσιωδεστέρων αὐτῶν ιδιοτήτων περὶ τὴν θρησκείαν, τὰ ἤθη καὶ τὴν γλῶσσαν.

§ 954. **Ἀλωσις Εὐβοίας, συνθήκη Μωάμεθ καὶ Ένετων.** Τοῦ Μωάμεθ ὁ ἐκκαιδεκαέτης πρὸς τοὺς Ένετοὺς πόλεμος, ὅστις ἐκ μέρους τῶν Τούρκων μετὰ τοσαύτης ὀμότητος διεξήχθη, ὥστε π. χ. ἐπὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Εὐβοίας ὅλοι οἱ αὐτόθι Ένετοὶ ἀνεσκολοπίσθησαν, ἐτετραχίσθησαν ἢ διεπρίσθησαν, ἔλαβε πέρας τῷ 1479 διὰ τινος συνθήκης εἰρήνης καὶ φιλίας, ἥτις ὅμως ὑπεχρέωσε τὴν Ένετικὴν πολιτείαν εἰς μεγίστας θυσίας, ἤγουν τὴν παραχώρησιν τῆς Εὐβοίας, τῆς Κροίας, τοῦ Σταυροδρομοῦ καὶ τὴν πληρωμὴν ὀρισμένου φόρου καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν μετοῦ πολυ καὶ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐμφάνισιν τῶν Τούρκων, ὅτε οὗτοι ἐβοήθησαν διὰ στόλου 100 πλοίων τοὺς Ένετοὺς διαπολεμοῦντας πρὸς τὴν Νεάπολιν, ἵνα κυριεύσῃ τὸν Ὑδρουῖντα (Otranto). Εἶχε δὲ ἤδη ἀποφασίσῃ ὁ ὑπὸ τῶν νικῶν μεθῶν δορικτήτης νὰ καταστρέψῃ τὴν Ῥώμην ὡς τὸ κέντρον τοῦ δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ μετ' αὐτῆς νὰ συνεξαφανίσῃ, ὡς ἐνόμιζεν, ἐκ τῆς γῆς τὴν Χριστιανικὴν πίστιν, ὅτε κατ' εὐτυχίαν τῆς δύσεως τῇ 3 Μαΐου 1481 προκατελήφθη ὑπὸ τοῦ θανάτου καταλιπὼν εἰς μὲν τὸ ἑαυτοῦ ἔθνος τὴν μεγίστην ὑπὲρ ἑαυτοῦ δόξαν ὡς καθιδρυτοῦ τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, εἰς δὲ τοὺς Χριστιανοὺς τὴν ἀνάμνησιν τρομερωτάτου πορθητοῦ καὶ τυράννου.

§ 955. **Βαϊαζήτ Β' (1481-1511).** Ἐπὶ τοῦ Βαϊαζήτ Β', ὅστις ἐκδοτος εἰς βίαν θεωρητικὸν ἠγάπα τὴν ἡσυχίαν, ὁ Χριστιανικὸς κόσμος ἀπῆλαυσε τινος ἀνέσεως· διότι ἐνῷ ἤρξαντο αἱ κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐπιχειρήσεις τῶν Τούρκων, ὁ ἀνακαινισθεὶς πρὸς τοὺς Ένετοὺς πόλεμος δὲν ἔφερεν εἰς οὐδὲν σπουδαῖον ἀποτέλεσμα. Οὐχ ἦττον καὶ ὁ φιλήσυχος οὗτος σχετικῶς πρὸς τοὺς προκατόχους τοῦ σουλτάνου δὲν ἡμέλησεν ἐκ διαλειμμάτων τοῦλάχιστον νὰ διατηρῇ διὰ τῶν εἰς Οὐγγαρίαν καὶ Αὐστρίαν μέχρι Βικεντίας ἐπιδρομῶν καὶ λεηλασιῶν ἀκμαῖον τὸν πρὸς τοὺς Τούρκους φόβον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 7Η'.

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΚΩΝ.

§ 956. **Νομοθεσία Τούρκων, παιδεία, πολίτευμα, σουλτάνος, βεζύρης, πολιτικὸν συμβούλιον (ἡδύα-**

νιον), **καδιασκέρης, δεφτεδάροι, νισιανδσίδαι, ἀγάδες.** Ὅτε ὁ Μωάμεθ παρέδωκε τὸ κράτος εἰς τὸν υἱόν του Βαϊαζήτ Β' διὰ ῥήτου νόμου καθιέρωσε τὸ ὑπ' αὐτοῦ καὶ προλαβόντων Ἀσιατῶν δεσποτῶν ἐνεργούμενον κυβερνητικὸν **ἀξίωμα**, ὅτι πᾶς μέλλων διάδοχος τοῦ θρόνου πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐξουσίας, «πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἡσυχίας τοῦ κόσμου», ὀφείλει νὰ φαίρῃ τὴν ζωὴν ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν του! — Τοῦτον δὲ τὸν Μωάμεθ Β' τιμᾷ τὸ Τουρκικὸν ἔθνος καὶ μέχρι τῆς σήμερον οὐ μόνον ὡς τὸν ἀνδρειότατον πολεμικὸν καὶ μέγιστον δορικτήτην, ἀλλὰ καὶ ὡς τὸν μέγαν νομοθέτην, διακοσμητὴν τῆς πολιτείας καὶ προαγωγὸν τῆς παιδείας. Ἡ διὰ τῆς ἐπιμελείας αὐτοῦ καταρτισθεῖσα νομοθεσία (κανονισμὸς) κανονίζει τὰς ἀρχὰς τοῦ κράτους, ὁρίζει τὰς προσόδους αὐτῶν καὶ περιέχει καὶ τὸ ποινικὸν μέρος. Τὸ πολίτευμα τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους δὲν εἶνε εἰμὴ ἐπὶ στρατιωτικῇ βάσει ἐρειδόμενος **μηχανισμὸς** τις διοικήσεως κατὰ τοὺς βαθμοὺς τῶν ἀρχῶν καὶ ἀξιωματῶν, ἅτινα πάντα ἔχουσι τὴν ὑπόστασιν τῶν εἰς τὴν ἀπόλυτον καὶ ἀπεριόριστον, μόνον δὲ διὰ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἔστιν ἔπου μετριαζομένην θέλησιν τοῦ ὑπερτάτου ἀρχηγοῦ, τοῦ σουλτάνου. — Μετὰ τὸν σουλτάνον ἀμέσως ἔπεται ὡς ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ ὁ μέγας βεζύρης, ὅστις προΐσταται τοῦ διβανίου ἥτοι τοῦ πολιτικοῦ συμβουλίου. Ἡ πολιτεία δὲ αὕτη θεωρεῖται κατὰ τὸν ἀνατολικὸν τρόπον ὡς μετακινήτός τις οἶκος ἢ ὡς σκηνὴ καὶ κατὰ τὴν εἰκόνα ταύτην ἐπονομάζονται καὶ οἱ διάφοροι κλάδοι τῆς διοικήσεως· ὡς ἡ σκηνὴ δηλονότι στηρίζεται ἐπὶ τέσσάρων στύλων, οὕτω καὶ ἡ Ὀθωμανικὴ πολιτεία ἐρείδεται ἐπὶ τέσσάρων τάξεων ἀρχῶν, ἐνῶ οἱ βεζύραι ὡς στηρίγματα τοῦ διβανίου, οἱ δύο καδιασκέραι ἢ δικασταὶ τοῦ στρατοῦ ὁ μὲν εἰς τὴν Εὐρώπην, ὁ δὲ ἄλλος διὰ τὴν Ἀσίαν, οἱ δύο δεφτεδάροι ἢ οἰκονομικοὶ διοικηταὶ καὶ οἱ νισιανδσίδαι ὡς γραμματεῖς τῆς ἐπικρατείας διὰ τὰς ἐξωτερικὰς υποθέσεις παριστῶσι τοὺς τέσσαρας στύλους τοῦ κράτους. Οἱ προΐσταμενοι τῆς αὐλικῆς θεραπείας ἦσαν οἱ ἐσωτερικοὶ ἀγάδες, οἱ δὲ στρατηγοὶ τῆς τακτικῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως οἱ ἐξωτερικοὶ ἀγάδες.

§ 957. **Πασάδες, βεγλέρβεγαι, σιαντσιαάβεγοι, πασχλίκια, σιαντσιαάκια, μολλάδες, καδίδες, οὐλεμάδες, γνωμοδότησις (φετῶς), σχολεῖα νομικά, γενίτσαροι, τιμαριοῦχοι.** Αἱ διάφοροι Εὐρωπαϊκαὶ καὶ Ἀσιατικαὶ ἐπαρχίαι διετέλουν ὑπὸ πασάδες ἥτοι σατράπας τῶν ὁποίων προΐσταντο οἱ δύο βεγλέρβεγαι ὁ μὲν εἰς ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ὁ δ' ἕτερος ἐν τῇ Ἀσίᾳ· εἰς τοὺς πασάδες δὲ καὶ ἀγάδες ὑπέκειντο οἱ σιαντσιαάβεγοι. Βραδύτερον δὲ τὸ κράτος ἐπὶ τῆς μεγίστης αὐτοῦ ἐκτάσεως διηρέθη εἰς 21

πασαλίκια, καὶ ταῦτα ὁμοῦ εἰς 250 *σιαντσιάκια*. Εἰς τοὺς δύο καδιασκέρας ἢ ἀνωτάτους δικαστὰς ὑπήγοντο οἱ *μολλάδαι* εἰς τὰς μεγαλειτέρας καὶ οἱ *καδίδες* εἰς τὰς μικροτέρας πόλεις. Μεγάλην δὲ πολιτικὴν θρησκευτικὴν δύναμιν εἶχεν εἰς τὴν κυβέρνησιν καὶ διοίκησιν τοῦ κράτους ὁ σύλλογος τῶν οὐλεμάδων θεολόγων ὁμοῦ καὶ νομομαθῶν ἀνδρῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων εἰς ὅλας τὰς σπουδαίας ὑποθέσεις ἐζητεῖτο *γνωμοδότησις* (*φετῶς*) τὸ παρὰ Ῥωμαίοις *responsum prudentium*. Πρὸς μόρφωσιν δὲ νομικῶν ἵδρυσεν ὁ Μωάμεθ Β' πολλὰ ἀνώτερα *σχολεῖα* ἐκτὸς ἄλλων πρὸς τὴν λοιπὴν ἐκπαίδευσιν συντελῶν· διότι ὁ αὐτὸς εἰδείχθη οὐχ ἥττον προστάτης τῶν λογίων καὶ ποιητῶν. — Τὸν πυρῆνα τοῦ στρατοῦ ἀπετέλουν οἱ *γενίτσαροι*, περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ συγκροτήσεως τῶν ὁποίων ἐγένετο ἤδη λόγος προηγουμένως. Ἐκτὸς τοῦ μονίμου στρατοῦ διαταγὴ τις πρὸς τοὺς βεγλερβέγας τῆς Ῥούμελης καὶ ἀνατολῆς ἐδύνατο κατὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ συναγάγῃ ἱκανὴν ἐπίκουρον ἐξ ὑποτελῶν δυνάμιν· διότι εἰς τὰς πλείστας ἐπαρχίας ἀκίνητα κτήματα διηρημένα εἰς μεγαλιέτερα ἢ μικρότερα παρεχωροῦντο εἰς Ὀσμάνους, οἵτινες ὡς *τιμαριοῦχοι*, ἀλλ' ὄχι κατὰ κληρονομίαν, ὥφειλον κατὰ λόγον τοῦ εἰσοδήματός τῶν νὰ παρατάττωσιν εἰς πόλεμον ἀριθμὸν τινα ἱππέων.

§ 958. **Φόροι, καταπίσεις, ἀγγαρεύαι, εἰσφοραί.** Αἱ πρόσδοι τοῦ κράτους προήρχοντο ἐκ τῆς δεκάτης, τὴν ὁποίαν ὑπεχρεοῦντο οἱ Μουσουλμάνοι νὰ πληρώνωσιν ἐκ τοῦ κεφαλικοῦ φόρου, τοῦ ἐγκτητικοῦ καὶ τοῦ ἐπὶ τῆς κινητῆς περιουσίας τῶν μὴ Μουσουλμάνων, τοὺς ὁποίους ἐκτὸς τούτου οἱ *σατράπαι* καὶ οἱ τούτων ὑπάλληλοι κατεπίεζον αὐθαρετώτατα δι' ἀγγαρευῶν καὶ ἄλλων *βιαίων* εἰσπράξεων, καὶ τέλος ἐκ τῶν εἰσφορῶν τῶν ὑποτελῶν ἐθνῶν.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΠΕΡΣΑΙ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 30'.

ΠΕΡΣΑΙ ΥΠΟ ΣΑΣΣΑΝΙΔΑΣ

§ 959. **Μακεδόνες, Σελευκίδαι, Ἀρσακίδαι.** Εἰρη-
ται (τομ. Α', σελ. 592) ὅτι κατέλυθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου Μακεδόνης
τὸ μέγα Περσικὸν κράτος. Ἐπὶ δὲ τῆς διαιρέσεως τοῦ κράτους τοῦ
μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐτέθη ἡ Περσία ὑπὸ τοῦ Σελευκίδας μέ-
χρις Ἀντιόχου τοῦ θεοῦ (262-247), ὅτε τὸ 256 ὁ Πάροθος Ἀρσάκης
ἀπέστη καὶ ἐγένετο ἀρχηγὸς τοῦ οἴκου τῶν Ἀρσακιδῶν. Ἀρσάκης ὁ
Β' (247-227) ἐνίκησε Σέλευκον τὸν Καλλινίκον (238). Ἐπὶ δὲ τοῦ
Ἀντιόχου τοῦ Γ' υἱοῦ τοῦ Καλλινίκου ἐπικαλουμένου κεραυνοῦ ἀνεκη-
ρύχθη ἡ Παρθία ἐλευθέρη, οἱ δ' Ἀρσακίδαι ἤρχον μέχρις Ἀλεξάνδρου
τοῦ Σευήρου (222-235), ὅτε (τῷ 226) ὁ Πέρσης Ἀρδισχίρ Βαβεγάν
ἢ καθ' Ἑλληνας Ἀρταξέρξης ἐκθρονίσας τὸν Ἀρσακίδην Ἀρτάβανον
Δ' ἐγένετο ἀρχηγὸς τοῦ οἴκου τῶν Σασσανιδῶν, ὅστις ἤρξεν ἀπὸ τοῦ
225 μ. Χ.—651.

§ 960. **Ἐκτασις τοῦ κράτους τῶν Σασσανιδῶν.** Ἡ
ἐκτασις τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀρταξέρξου Δ' (Ἀρδισχίρ) υἱοῦ τοῦ Σασσάν
ιδρυθέντος κράτους ὑπῆρξε κατὰ διαφόρους ἐποχὰς πολλὴ διάφορος.
Ἐπὶ Χοσρόου Α' ἐξετείνετο τοῦτο ἀπὸ τῆς Μεσογείου μέχρι τοῦ Ἰν-
δοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰαξάρτου μέχρι τῆς Ἀραβίας καὶ Αἰγύπτου. Ἐπὶ
δὲ Χοσρόου Β' ἐξετείνεται ἔτι περαιτέρω ἕως τῆς Ὑμενῆς. Διηγεῖτο
δὲ εἰς 4 ἐπαρχίας: Ἀσσυρίαν, Μηδίαν, Περσίαν καὶ Βακτριανήν.
Συνήθης τῶν Σασσανιδῶν καθέδρα ἦτο ἡ παρὰ τὴν ἀνατολικὴν τοῦ
Τίγρεως πλευρὰν Κτησιφών, ἥτις μετὰ τῆς ἀπέναντι κειμένης Σελευ-
κείας ἀπετέλει ὁμοῦ τὴν λεγομένην Δίπολιν (Μαδάϊν).

§ 961. **Πόλεμοι τῶν Περσῶν.** Οἱ Πέρσαι εἶχον ἐξαρχῆς
πολέμους διηνεκεῖς ὅτε μὲν πρὸς τοὺς Τούρκους, ὅτε δὲ πρὸς τοὺς Βυ-
ζαντινοὺς. Ἐκτὸς τοῦ καθιδρυτοῦ τῆς δυναστείας μεταξὺ τῶν (25)
Σασσανιδῶν ἀξιολογούμενουτος εἶνε μάλιστα ὁ Χοσρόης Α' ἐπικαλού-

μενος *Νουσχιβαν* ἦτοι δίκαιος σύγχρονος τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Οὗτος ἔδωκε πέρας εἰς τὸν μετὰ τῶν Βυζαντινῶν μέγαν πόλεμον, τὸν ὅποιον ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τοῦ προκατόχου του. Ἐνδοὺς δὲ εἰς τὰς ὑποκινήσεις τῶν Ὀστρογόθων ἀνεκαίνισεν αὐτὸν πάλιν διὰ τινος εἰς Συρίαν ἐπιδρομῆς· μετὰ τὴν ἐν τῇ ἀνατολῇ ὁμῶς ἐμφάνισιν τοῦ ἀνδρείου Βελισσαρίου ἠναγκάσθη νὰ ὑποστρέψῃ πάλιν εἰς τὰ ἴδια καὶ περιωρίσθῃ εἰς τὸν Λαζικὸν πόλεμον, μετὰ τὸν ὅποιον ἀρκεσθεῖς εἰς πληρωμὴν ἐτησίου φόρου παρητήθη τὰς ἐπὶ τῆς Κολχίδος ἀξιώσεις του.

Πολιτισμός Περσῶν ἐπὶ Χοσρόου Α' (531-579). Διαρκούσης δὲ τῆς 48ετοῦς βασιλείας του τὸ Νεοπερσικὸν κράτος ἔλαβε πολλὰς ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐσωτερικὰς μεταρρυθμίσεις: ἡ διοίκησις τῶν 4 αὐτοῦ ἐπαρχιῶν ἐπετράπη εἰς ἰσαριθμούς ἀκριβῶς ἐπιτηρουμένους σατράπας· ἡ νομοθεσία, τὸ στρατιωτικὸν καὶ τὸ φορολογικὸν σύστημα ἐβελτιώθησαν· καὶ ἡ γεωργία διὰ τε τῆς ὑποστηρίξεως τῶν χωρικῶν καὶ τῆς τεχνιτῆς ἀρδεύσεως τῶν ἀγρῶν προήχθη μεγάλως· συγχρόνως σχολεῖα ἀνώτερα καὶ κατώτερα ἰδρύθησαν καὶ οἱ περιφημότεροι τῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἰνδικῆς πεπαιδευμένων συρρεύσαντες ἐνταῦθα διέδωκαν τὰ σπέρματα τοῦ πολιτισμοῦ.

Στάσις ἐπὶ Ὀρμίσδα. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ εἰρημένου Χοσρόου ἐξεράγη στάσις μεγάλη, ἥτις προκλήθεισα ὑπὸ τῆς θηριώδους διαγωγῆς τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Ὀρμίσδα συνεπήγαγε τούτου μὲν τὴν κάθειρξιν καὶ ἀποτύφλωσιν, τοῦ δὲ ἐγγόνου του Χοσρόου Β' τοῦ Παρβίζου τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν φυγάνδευσιν.

Χοσρόης Β' (594-628). Εἰκαὶ δὲ ὁ Χοσρόης Β' διὰ μόνης τῆς ἐνεργοῦς ὑποστηρίξεως τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου, οὗτινος τὴν θυγατέρα τὴν διὰ τὸ ἐξαίσιον κάλλος τῆς ἐν τοῖς ἀνατολικῇς ἄσμασι πολυδμνητον *Σχιράν* ἐνυμφεύθη, ἐδυνάθη νὰ ἀναλάβῃ πάλιν τὴν πατριὸν ἀρχήν, οὐχ ἥττον ἐπιλαθόμενος τῆς εὐεργεσίας ἐπὶ τῇ προφάσει δῆθεν ὅτι ἤθελε νὰ ἐκδικηθῇ τὸν ὑπὸ τοῦ Φωκᾶ πρᾶχθέντα φόνον τοῦ πενθεροῦ του, ἡγεῖρεν ὅπλα κατὰ τῶν Βυζαντινῶν καὶ διὰ συνεχῶν πολέμων ἀφῆρσεν ἀπ' αὐτῶν πολλὰς χώρας κατὰ τε τὴν *Ἀσίαν*, τὴν *Ἀφρικὴν* καὶ *Εὐρώπην*, ὥστε τὸ νέον Περσικὸν βασιλεῖον ἔλαβεν ἤδη σχεδὸν ὅσῃν καὶ τὸ ἀρχαῖον ἐπὶ Κύρου εἶχεν ἑκτασιν. Ἡ ἀκμὴ του ὁμῶς αὕτη δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ· διότι μετοῦ πολὺ ὁ ἡρωϊκὸς αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος διὰ τῆς παρὰ τὴν Νινευὶ κρίσιμου μάχης (627) οὐ μόνον τὰ ἀπολεσθέντα πραγματικῶς ἀνεκτήσατο, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Περσικὴν αὐτὴν χώραν θριαμβευτικῶς εἰσέβαλεν, ὅπου στασιάσας ὁ τοῦ Παρβίζου υἱὸς Σιρόης καὶ φονεύσας αὐτὸν συνωμολόγησε μετὰ τοῦ νικητοῦ εἰρήνην, καθ' ἣν ἡ Περσικὴ ἐπικράτεια περιωρίσθη εἰς

τὰ πρῶτα αὐτῆς ὄρια. Τὸν πατροκτόνον Σιρόην βασιλεύσαντα ἑνδεκα μόνον μῆνας διεδέχθησαν ἐν τέσσαρσιν ἔτεσι δώδεκα δυνάσται. Εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας ἐπεκράτουν ἀπείθεια, διαφωνία καὶ στάσεις τρομεραί. Ἡ ἐπιδρομὴ δὲ τῶν Ἀράβων ἤνωσε τέλος τὰ ἀλληλομαχοῦντα κόμματα ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ δεκαεξαετοῦς Ἰσδυγέρθου. Ἀλλ' ἡ παρὰ Καδесиάν μάχη ἔδωκε τέλος εἰς τὸ βασίλειον τῶν Σασσανιδῶν καὶ εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Ζωροάστρου (651).

§ 962. **Ῥ'ποταγὴ Περσῶν διαφόροις λαοῖς.** Ἐκτοτε δὲ ἡ Περσία ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ἰσλαμικοῦ κράτους καὶ κοινωνεῖ τῆς τύχης αὐτοῦ. Καὶ πρῶτον μὲν ἐπὶ δύο αἰῶνας ἀφ' οὗτου τοῖς καλίφαις ὑπετάγῃ ἀπετέλει μέρος τοῦ μεγάλου αὐτῶν κράτους. Ἐπειδὴ δὲ τὸ κράτος τῶν καλίφων διεσπάρθη κατὰ τὴν ἐνάτην καὶ δεκάτην ἑκατονταετηρίδα ὑπὸ διαφόρων δυναστῶν, ἡ Περσία διηρέθη καὶ αὕτη καὶ ὑποδιηρέθη εἰς διαφόρους δυναστείας, ὧν μᾶλλον ἄξιοι λόγου ἦσαν αἱ τῶν Βουϊδῶν, Σαμαριδῶν καὶ Ταχηριδῶν. Κατὰ δὲ τὴν ἐνδεκάτην ἑκατονταετηρίδα ὑπετάγῃ τῇ δυναστείᾳ τῶν Γασναυιδῶν σουλτάνων, ὅτε κατηργήθησαν αἱ μικραὶ ἐκεῖναι δυναστείαι· τότε ἡ Περσία ἦν ὡς τις μεγάλη ἐπαρχία τοῦ μεγάλου ἐκείνου κράτους. Ἀφοῦ δὲ ταχέως κατελύθησαν καὶ οἱ Γασναυῖδαι καὶ οἱ Σελδεσουκκοὶ Τοῦρκοι ἴδρυσαν κράτος Τουρκικόν, ἡ Περσία διετέλεσεν (1038-1223) ὑπ' αὐτούς. Μετὰ δὲ τούτους ὑπετάγῃ τοῖς Μογόλοις, οἵτινες κατέλυσαν τὸ Σελδεσουκκικὸν κράτος, ἀπὸ τοῦ 1224-1383, ὅτε ὁ φοβερὸς Ταμερλάνος ἐγένετο ἀρχηγὸς τοῦ Μογολικοῦ κράτους. Ἀποθανόντος δὲ αὐτοῦ μετ' οὐ πολὺ ὑπερίσχυσαν οἱ Τουρκομᾶνοι, οἵτινες ἐδέσποσαν καὶ τῆς Περσίας ἀπὸ τοῦ 1408-1499. Τῷ δὲ 1505 ἀρχεῖται ἡ δυναστεία τῶν Σοφιδῶν.

§ 963. **Ἀλλοιώσεις χαρακτῆρος, γλώσσης καὶ θρησκείας Περσῶν.** Κατὰ τοὺς μακροὺς τούτους χρόνους τῆς ὑποταγῆς τῶν Περσῶν, ὅπως ὁ πολιτικὸς βίος αὐτῶν σὺν τῷ χρόνῳ μετεβάλλετο ἀναλόγως τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐκάστοτε δυναστευόντων λαῶν, οὕτω μετεβάλλοντο καὶ οὗτοι. Καὶ ἡ μὲν ἀρχαία τῶν Περσῶν Ζωροαστρικὴ θρησκεία ἐξέλιπεν ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ τῆς Μωαμεθανικῆς· ἡ δὲ γλῶσσα αὐτῶν, ἥτις ἐπὶ τῶν Σασσανιδῶν (229-636 μ. Χ.) μεγάλως ἀνεπτύχθη, ἔκτοτε οὕτω σὺν τῷ χρόνῳ μετεβλήθη, ὥστε ἀπέβη κράμα Περσικῆς καὶ Ἀραβικῆς, ἐν ᾧ διακρίνεται ἡ Δερικὴ διάλεκτος ἡ οὖσα γλῶσσα τῆς αὐλῆς καὶ τῆς φιλολογίας.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΙΣΠΑΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ρ'.

ΑΡΑΒΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

§ 964. **Ἀκμή τοῦ ἐν Ἰσπανίᾳ Ἀραβικοῦ κράτους (756-1087).** Ἡ Ἀραβικὴ Ἰσπανία, ἣν ἐχώριζεν ἀπὸ τῆς Χριστιανικῆς ὁ Δούριος ποταμός, διέπρεψε καὶ ηὐτύχησε τὰ μάλιστα ἐπὶ τῶν Ὀμεισθῶν ἐμμένων τῆς Κορδούβης (756-1031) καὶ ἰδίως ἐπὶ τῆς 50ετούς σχεδὸν κυβερνήσεως τοῦ Ἀβδουρραχμάνου Γ' (912-961), ὅστις ὑπέταξεν ὅλην τὴν Μαυριτανίαν, καὶ ἐπὶ τοῦ πολυμαθοῦς υἱοῦ αὐτοῦ Χακῆμ Β' καὶ τοῦ μεγάλου στρατηγοῦ Ἀλμανζόρ. Ἡ χώρα πρὸς νότον τοῦ Δουρίου περιεῖχεν ὑπὲρ τὰ 25 ἑκατομμύρια κατοίκων καὶ ὑπὲρ τὰς 80 μεγάλας πόλεις, ἡ δὲ μητρόπολις Κόρδουβα περιελάμβανεν ἑκατομμύριον ψυχῶν, 60 μεγαλοπρεπῆ τσαμιά, 60,000 μεγαλείτερα κτίρια, 80 δημόσια σχολεῖα καὶ πανεπιστήμιον μετὰ δημοσίας βιβλιοθήκης περιεκτικῆς 600,000 τόμων. Ἡ αὐλικὴ πολυτέλεια καὶ ἡ λαμπρότης τῶν ἀνακτόρων ἰδίως τῆς Ἀλζάρας, ἣν ἐκόσμουσαν 4300 μαρμάρινοι κίονες, λεγόμεναι φαίνονται σχεδὸν μυθώδεις. Γεωργία, βιομηχανία καὶ ἐμπορία ἐξαιρέτως μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ποίησις, ἐκ δὲ τῶν ἐπιστημῶν κατεξοχὴν μαθηματικά, ἀστρονομία καὶ ἀστρολογία, χημεία καὶ ἱατρικὴ ἤκμασαν ἐν βραχεὶ χρόνῳ θαυμασίως. Καθ' ὅλην δὲ τὴν περίοδον ταύτην διήρκει ἀδιακόπως ὁ ἀγὼν τῶν Ἀράβων πρὸς τοὺς εἰς τὰ ἀρκτικὰ μέρη, Ἀστουρίαν καὶ Βισκαίαν, καταφυγόντας Γότθους καὶ πρὸς τοὺς ὁμόρους Φράγκους. Τέλος οἱ ἐμίραι ὑπέκυψαν εἰς τὴν ὑπεροχὴν τῶν βεζυρῶν καὶ διοικητῶν, οἵτινες ἰδρυσαν ἐν ταῖς ἐπιτετραμμέναις αὐτοῖς ἐπαρχίαις κράτη ἴδια. Ταῦτα δὲ πάντα ἐκτὸς τῆς Σαραγόσσης περιῆλθον ἀκολούθως ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἀλμοραβίδου σουλτάνου τοῦ Μαρόκκου Ἰουσσούφ (1087), τὸν ὁποῖον ἐκεῖνος εἶχε προσκαλέσῃ εἰς βοήθειαν κατὰ τῶν ἤδη ἰσχυρῶν καταστάντων Χριστιανῶν, ὥστε ἐκτοτε ἡ Ἀραβικὴ Ἰσπανία διατελεῖ ἡνωμένη μετὰ τοῦ Μαρόκκου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΡΑ'.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

§ 965. Α'. **ΑΣΤΟΥΡΙΑ**. Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀράβων κατὰλυσιν τοῦ Βεσιγοτθικοῦ κράτους, πολλοὶ φυγάδες Γότθοι καὶ ἰθαγενεῖς Ἰσπανοὶ καταφυγόντες εἰς τὸ βόρειον τῆς Χερσονήσου μέρος διέσωσαν τὴν αὐτονομίαν αὐτῶν εἰς τὰ ἀπρόσιτα τῆς Ἀστουρίας ὄρη.

Πελάγιος (718-734) πρῶτος βασιλεὺς Ἀστουρίας, Ἀλφόνσος Α' (739-751). Ἡγεμῶν τις αὐτῶν τὸ ὄνομα Πελάγιος κατατροπώσας δις (718-734) Ἀράβικοὺς στρατοὺς ἀνηγορεύθη πρῶτος βασιλεὺς τῆς Ἀστουρίας. Ὁ κατ' ἐκλογὴν δεύτερος τούτου διάδοχος Ἀλφόνσος Α' υἱὸς τοῦ τῆς Κανταβρίας δουκὸς Πέτρου ἤνωσε τὴν τελευταίαν χώραν μετὰ τῆς Ἀστουρίας καὶ ὑπέταξε μέρος τῆς Γαλλικίας.

Ἀλφόνσος Β' (791-842), Ἀλφόνσος Γ' (866-910). Ὁ Ἀλφόνσος Β' προύχρησε μέχρι τοῦ Τάγου καὶ κατέστησε μητρόπολιν τοῦ Ἀστουρικοῦ κράτους τὴν πρὸ μικροῦ κτισθεῖσαν Ὁβιεδον. Ἀλφόνσος Γ' ὁ ἐπικληθεὶς μέγας ἐπὶ τῶν πολλῶν εὐτυχῶν αὐτοῦ πολέμων πρὸς τοὺς Ἀράβας ἐγένετο κύριος καὶ τῆς Κορδοβας καὶ τῆς Σαλαμάγκας, ὥκισεν ἐρημωθείσας πόλεις, διεργύμισε τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ κράτους κατάστασιν καὶ ἐδείχθη εἰσάκρον ἐλευθέριος πρὸς τὰς ἐκκλησίας.

Γαρσίας (910-914), Ἀλφόνσος Ε' (1020). Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Γαρσίας μετέστησε τὴν καθέδραν εἰς Λεγεῶνα (Leon) μετονομάσας κατὰ ταύτην τὸ μέχρι τοῦδε Ἀστουρικὸν βασίλειον. Μετὰ πολλοὺς δ' ἐν μέρει μὲν ἐνδόξους, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐπικερδεῖς πολέμους τὸ Λεγεῶνειον κράτος περιωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀλμανζόρ εἰς τὴν Ἀστουρίαν καὶ εἰς μέρος τῆς Γαλλικίας. Ἀλλ' ἕνεκα τῆς μετοῦ πολυ ἐπελθούσης παρακμῆς τῆς τῶν Ὁμεϊαδῶν δυναστείας Ἀλφόνσος ὁ Ε' ἔσχυσε νάποκαταστήσῃ πάλιν τὸ εἰρημένον κράτος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου περὶ τὰ μέσα τῆς Γ' ἑκατονταετηρίδος ἡ Καστιλλία ἀπεσπάσθη γενομένη αὐτόνομος, ὡς τοιαύτη ἐκυριεύθη καὶ ἐδῆώθη ὑπὸ τοῦ Ἀλμανζόρ, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τούτου πάλιν εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς ἐπανήχθη ἑκτασιν.

Βασιλεὺς, κόμειτες, ἐπίσκοποι, γεωργία, ἐπιτηδεύματα, μοναστήρια, ἐκπαίδευσις. Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν κατοίκων τοῦ Λεγεωνεῖου κράτους εἶχε Γερμανικὴν καταγωγὴν, τὸ δὲ πολίτευμα αὐτοῦ ἦτο ὑποτύπωσις τοῦ Βεσιγοτθικοῦ. Ὁ βασιλεὺς ἐκλεγόμενος μεταξὺ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ρεκесουίνθου ὑπὸ τῶν κληρικῶν καὶ κοσμικῶν μεγί-

στάνων περιορίζετο ὑπὸ τῶν ἐπιφανῶν αὐλικῶν, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν ἀνωτέραν ἀριστοκρατικὴν τάξιν· τῶν ἐπαρχιῶν προΐσαντο κόμιτες. Οἱ ἐπίσκοποι, καίτοι διοριζόμενοι καὶ παυόμενοι ὡς ὑποτελεῖς ὑπὸ τοῦ βασιλέως, εἶχον ἤδη ἰκανὴν δύναμιν εἰς τὰ πράγματα. Ἐκ τῶν ἐφ' ἵππου ἰδίαις δαπάναις ἐν πολέμῳ ὑπηρετούντων συνίστατο ἡ κατωτέρα τάξις τῆς ἀριστοκρατίας. Αἱ πόλεις ἤρξαντο νὰ προάγωνται, ἀφ' οὗτο, γενομένου σπανιωτέρου τοῦ πολέμου, βιομηχανία καὶ ἐμπορεία δὲν εὗρισκον ἐμπόδια εἰς τὴν ἀνάπτυξίν των. Πίστις δὲ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ αὐξανομένη εὐπορία περιεποίησαν εἰς αὐτὰς κατὰ πρῶτον εἰς τὰς Καστιλλικὰς διὰ τοῦ κόμιτος Σάγγχου 1012, ἔπειτα δὲ εἰς τὴν πόλιν Λεγεῶνα διὰ τοῦ Ἀλφόνσου Ε' ἰδιαίτερα ἀστικά δικαιώματα, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐξηκολούθει νὰ ὑφίσταται ἡ Βεσιγοθικὴ νομοθεσία. Γεωργίαν καὶ ἐπιτηδεύματα μετῆρχοντο κατὰ τὸ πλεῖστον Ἀράβες αἰχμάλωτοι. Τὰ μοναστήρια ἦσαν ἤδη πολυάριθμα, ἀλλ' ἡ ἐκπαίδευσις, ἐπικρατούσης τῆς τραχείας καὶ ἱεποτικῆς πρὸς τὰ ὄπλα κλίσεως, δὲν ἐδύνατο νὰ προοδεύῃ.

§ 966. Β'. **ΙΣΠΑΝΙΚΗ ΜΑΡΚΙΑ.** Ἡ ὑπὸ Καρόλου τοῦ μεγάλου ἰδρυθεῖσα Ἰσπανικὴ Μαρκία, τὴν ὁποίαν ταχέως πάλιν αἱ τῶν Ἀράδων πρόοδοι περιώρισαν διηρεῖτο κατὰ τὸν τρόπον τῶν Γερμανικῶν χωρῶν εἰς πολλὰς κομιτείας. Τινὲς ἐξ αὐτῶν, ὡς ἡ Πομπελῶν καὶ ἡ Ἀραγωνία, ἐπὶ Λοδοβίκου ἤδη τοῦ εὐσεβοῦς εἶχον ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῆς τῶν Φράγκων ἀρχῆς. Οἱ κόμιτες τῆς Βαρκελωνῆς κατέστησαν κληρονομικοὶ ταύτης κύριοι ἀναγνωρίζοντες ἀπλῶς τοὺς βασιλεῖς τῆς Φραγκίας ὡς κυριάρχας αὐτῶν. Ὁ τῆς Πομπελῶνος κόμης Σάγγχος Α' ἔλαβε τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα καλούμενος βασιλεὺς τῆς Πομπελῶνος ἢ τῆς Ναυάρρας (905), καὶ ταχέως εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ προσέλαβε διὰ κληρονομίας καὶ τὴν Ἀραγωνίαν.

Σάγγχος βασιλεὺς τῆς Ναυάρρας (1000-1035). Σάγγχος ὁ μέγας βασιλεὺς τῆς Ναυάρρας κυριεύσας καὶ ἄλλας εἰς τὴν πρώην Ἰσπανικὴν Μαρκίαν ἀνηκούσας κομιτείας καὶ διὰ τῆς συζεύξεώς του μετὰ τῆς κληρονόμου τῆς Καστιλλίας προσκτησάμενος καὶ ταύτην τὴν ἀπὸ τοῦ Λεγεῶνος ἀποττᾶσαν καὶ ἓνα σχεδὸν αἰῶνα αὐτόνομον διατελέσασαν κομιτείαν, προσέτι δὲ καταστήσας ὑποτελῆ καὶ τὸν βασιλέα τοῦ Λεγεῶνος, ἤνωσεν οὕτω σύμπασαν τὴν Χριστιανικὴν Ἰσπανίαν, ἐξαιρουμένης τῆς Βαρκελωνῆς, ὑπὸ τὸ κράτος αὐτοῦ, ὅπερ ἀπὸ τῶν Πυρρηναίων ἐξετείνετο μέχρι τοῦ Δουρίου, καὶ ἤδη ἡτοιμάζετο νὰ καταλύσῃ τὰς Μωαμεθανικὰς πολιτείας, ὅσαι εἶχον σχηματισθῇ ἐκ τῆς διαλύσεως τοῦ Ὀμειαδικοῦ κράτους, ὅτε ἐπελθὼν ὁ θάνατος ἐμπατίωσε τὸν σκοπὸν του (1035). Ἡ διαίρεσις τοῦ βασιλείου του

μεταξὺ τῶν τεσσάρων υἱῶν αὐτοῦ κατέθραυσεν ἐκ νέου τὴν μόλις ἐνωθεῖσαν Χριστιανικὴν δύναμιν καὶ ἔσωσε τοὺς Σαρακηνούς, οἵτινες σχεδὸν ἡμίσειαν ἔτι χιλιετηρίδα, καίπερ εἰς μικρὰν ἔκτασιν περιορισμένοι, διετηρήθησαν ἐν τῇ Χερσονήσῳ.

Καστιλλία μετὰ τῆς Λεγεῶνος, Ἀραγωνία, Βαρκελώνη (Καταλωνία). Διάφορα ἀνοσιουργήματα, δολοφονίαι καὶ ἀδελφομαχίαι συνεπήγαγον τελευταῖον τὴν διαίρεσιν εἰς δύο κράτη ἢ βασιλεία: τὴν Καστιλλίαν, εἰς ἣν μετοῦπουλο προσετέθη ὁ Λεγεών, καὶ τὴν Ἀραγωνίαν, πλησίον τῶν ὑποίων ὕφιστατο ἔτι καὶ ἡ κομιτεία τῆς Βαρκελώνης ἢ τῆς Καταλωνίας. Οἱ τρεῖς Χριστιανοὶ κυρίαρχοι τῆς Ἰσπανίας: Ἀλφόνσος ς' βασιλεὺς τῆς Καστιλλίας, ὁ Σάγχος Α' βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας καὶ ὁ Ῥαιμουῆδος Βερεγγάριος κόμης τῆς Βαρκελώνης, ἠνώθησαν περὶ τὸ τέλος τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος, ἵνα καταστρέψωσι τὸ Ἀραβικὸν κράτος ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ καὶ ἀληθῶς ἠυδοκίμησαν τοσοῦτον εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των, ὥστε οἱ Ἀράβες κινδυνεύοντες ἠναγκάσθησαν νὰ καλέσωσιν εἰς βοήθειάν των τοὺς Μοραβίθας ἐκ τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἀπήλλαξαν μὲν οὗτοι ἐλθόντες τοὺς ὁμοπίστους αὐτῶν ἀπὸ τῆς Χριστιανικῆς κυριότητος, τοὺς ὑπέταξαν ὅμως εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν.

Ῥοδερίκος Διάξ ἢ Κιδ περίδοξος πολεμιστής. Κατὰ τὸν προκείμενον πόλεμον ἤκμασεν ὁ ἐν τοῖς ἔθνοισι ἤσμασι πολυύμνητος Ῥοδερίκος Διάξ ἐπικαλούμενος Κιδ (Cid), δι' οὗ ὁ βασιλεὺς τῆς Καστιλλίας Φερδινάνδος καὶ ὁ τούτου υἱὸς Ἀλφόνσος ς' κατώρθωσαν τὰς πλείστας κατὰ τῶν Ἀράβων νίκας· παρὰ τοῦ Ἀλφόνσου δὲ δις ἀχαριστηθεὶς καὶ ἐξορισθεὶς τελευταῖον ἠγωνίσθη ἀνεξαρτήτως κατὰ τῶν Μαύρων καὶ εὐτύχησε νὰ κυριεύσῃ καὶ τὴν Οὐαλεντίαν (1094)· τὸ δὲ εὐτύχημα τοῦτο προεκάλεσε τὴν χάριν καὶ τὴν ἐκ νέου εὐνοίαν τοῦ Ἀλφόνσου πρὸς αὐτόν.

§ 967.Γ'. ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ (PORTUGALE). Τοῦ πρὸς τοὺς Ἀλμοραβίδας ἀγῶνος τοῦ Ἀλφόνσου ς' μετέσχε καὶ ὁ τῆς Βουργουνδίας κόμης Ἐρρίκος πλάγιός τις συγγενὴς τῶν Καπετιδῶν καὶ διέπρεπεν ἐν αὐτῷ πολλάκις. Τούτου δ' ἕνεκα ὁ Ἀλφόνσος εὐγνωμονῶν τῷ ἔδωκε σύζυγον τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θυγατέρα καὶ τῷ ἐπέτρεψε τὴν ὑποτελὴ ἡγεμονίαν τῆς μεταξὺ τῶν ποταμῶν Μινίου καὶ Δουρίου κειμένης χώρας (1094), ἥτις μετοῦπουλο προαχθεῖσα εἰς κράτος αὐτόνομον ὠνομάσθη Πορτογαλία ἀπὸ τοῦ Portus cale καὶ κατὰ παραφθοράν Portugale.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΡΒ'.

ΑΡΑΒΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

§ 968. **Παρακμή (1087-1212).** Οἱ ὑπὸ τῆς Καστίλι-
 λίας πεισθέντες Ἀραβες ἡγεμόνες προσεκάλεσαν τῷ 1086 εἰς βοή-
 θειαν αὐτῶν τοὺς *Μοραβήθας*, οἵτινες ἀνέκαθεν μὲν νομάδες, ἀπὸ
 μικροῦ δὲ ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἴδιον κράτος διὰ δορικτησίας καὶ τῷ 1070
 τοῦ Μαρόκκου ἐν τῇ δυτικῇ παραλίᾳ τῆς ἀρχαίας Μαυριτανίας ἰδρύ-
 σαντες, ὑπὸ τὸν Ἰουσσούφ βέν Τασχίνον πρῶτον τοὺς Χριστιανοὺς
 περὶ Ζαλάκκαν 1086 κατετρόπωσαν· ἀκολούθως ὁμοῦς τὴν Ἀραβικὴν
 αὐτὴν Ἰσπανίαν ὡς ἐπαρχίαν τοῦ κράτους αὐτῶν ἀνέδειξαν. Καταλυ-
 θείσης δὲ τῷ 1146 τῆς τῶν *Μοραβήθων* ἐν Ἀφρικῇ δυναστείας ὑπὸ
 τῶν ἐνθουσιαστῶν Ἀλμοχαδῶν, ὁ ἀρχηγὸς τούτων Ἀβδελμουμέν τοῦ
 καλῖφου τὸν τίτλον φέρων διεπεραιώθη τῷ 1160 ἤδη εἰς Ἰσπανίαν
 καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰουσσούφ Ἀβέν Ἰακούβ γενναῖος ἐπίσης καὶ μεγα-
 λόφρων ἀνὴρ, ἀφῆρσεν ἐν βραχεὶ χρόνῳ ἀπ' ἐκείνους πᾶσαν τὴν ἐπὶ
 τῆς Χερσονήσου κυριότητα. Ἀλλὰ μεγάλη τις ἐν τοῖς περὶ Τόλητον
 πεδίοις (*las Navas de Tolosa*) νίκη τῶν Χριστιανῶν (1212) ἔθραυσε
 πάλιν τὴν Ἀλμοχαδικὴν δύναμιν καὶ ἔκτοτε τὸ Ἀραβικὸν κράτος
 περιωρίσθη σχεδὸν εἰς μόνην τὴν Γρανάδαν καὶ τὴν μικρὰν ἐπικρά-
 τειαν τῆς Ἀλικάντης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΡΓ'.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

§ 969. Α'. **ΚΑΣΤΙΛΙΑ.** Ἡ Καστίλλια ὑπὸ ἐμφυλίου
 πολέμου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλφόνσου ς' (1109) διαταραχθεῖσα
 ἠνωρθώθη μὲν πάλιν διὰ τοῦ ἐκ θυγατρὸς ἐγγόνου τούτου Ἀλφόνσου
 Ζ', ὅστις ἦτο φεουδάρχης τῆς Ἀραγωνίας καὶ Ναυάρρας καὶ αὐτο-
 κράτορα ἐαυτὸν ἀπεκάλει, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ τούτου καὶ διηρέθη χάριν
 τῶν δύο υἱῶν του, ὧν ὁ μὲν πρεσβύτερος Σάγγχος Γ' ἔλαβε τὴν
 κυρίως Κασταλλίαν, ὁ δὲ νεώτερος, Φερδινάνδος Β' τὸν *Λεγεῶνα* μετὰ
 τῆς Γαλλικίας καὶ Ἀστουρίας (1157).

Ἐμφύλιοι ἀγῶνες. Ἐκ δὲ τῆς διαιρέσεως ταύτης σφοδραὶ ἐσωτε-
 ρικαὶ ἐριδὲς προέκυψαν. Ἐν τούτῳ ὁ πρὸς τοὺς Ἀραβας ἀγὼν ἐξηκο-

λούθει γενναίως καὶ μετ' ἐπιτυχίας ἰδίως διὰ τοῦ ζήλου τῶν περὶ τὰ μέσα τῆς IB' ἑκατονταετηρίδος σχηματισθέντων ἱπποτικῶν ταγμάτων τῆς Καλατράνας, τῆς Ἀλκαντάρας καὶ τοῦ ἀγίου Ἰακώβου τῆς Κομποστέλλας, ἕως οὗ ὁ Ἀλφόνσος Η' ἠνωμένος μετὰ τῆς Ἀραγωνίας καὶ Ναυάρρας ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πέρας εὐτυχὲς διὰ τῆς περὶ Τόλητον κρίσιμου μάχης (1212). Ὁ ἀπὸ θυγατρὸς ἑγγονος αὐτοῦ Φερδινάνδος Γ' ὁ Ὅσιος ἦνωσε πάλιν (1230) τὸ ὅλον κράτος, τὴν Καστίλλιαν, μετὰ τοῦ Λεγεῶνος κανονίσας διὰ νόμου τὸ ἀδιαίρετον αὐτοῦ, προσεκτήσατο τὴν Κόρδουβαν, Μουραίαν, Ἰαένην καὶ Σευίλλιαν, ἐπαγίωσε τὴν Χριστιανικὴν κυριαρχίαν ἐν Ἀνδαλουσίᾳ καὶ κατέστησε καὶ τὴν Γρανάδαν αὐτὴν φόρου ὑποτελεῇ.

Ἀλφόνσος Γ' ὁ σοφὸς (1252-1284). Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ἀλφόνσος Γ' ὁ ἐπονομασθεὶς σοφὸς ἔνεκα τῆς πολυμαθείας καὶ ἰδίως τῶν ἀστρονομικῶν γνώσεών του εἰσήγαγε μετὰ τινὰς βελτιώσεις εἰς τὴν διοίκησιν, μετὰξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ἡ τῶν ὀλεθρίων τοπικῶν προνομίων (fueros) κατάργησις, ἀλλὰ διὰ τὴν ὑπερβολικὴν πολυτέλειάν του ἀξίαν ἀνατολικοῦ μᾶλλον ἢ Εὐρωπαϊοῦ ἡγεμόνος καὶ διὰ τὸ λάθος, εἰς ὃ περιέπεσε τοῦ νάγκωρᾶσθαι τὸν μάταιον τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Γερμανίας κατεπίεσε δεινῶς τοὺς ὑπηκόους καὶ προσεκάλεσεν οὕτω ἐσωτερικὰς ταραχάς, ἔνεκα τῶν ὁποίων μόλις ἐδυνήθη νὰ ὑπερασπισθῇ τὰ ὅρια τοῦ κράτους κατὰ τῶν Ἀράβων.

Ἰδάλγοι, καβαλλιέροι, βαρῶνοι. Ἡ Καστίλῖα διαρκοῦντος τοῦ πρὸς τοὺς Ἀράβας ἀγῶνος ὑπερέβαλε κατὰ τε τὴν δύναμιν καὶ τὸ μέγεθος τὰ λοιπὰ Χριστιανικὰ κράτη τῆς Χερσονήσου. Αἱ κατακτήσεις αὐτῆς διενέμοντο συνήθως μετὰξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν βαρῶνων, οἵτινες ἦσαν τὰ κυριώτερα τοῦ ἀγῶνος στηρίγματα. Ὁ βασιλεὺς ἐντεῦθεν ἐγένετο κύριος μεγάλων κτημάτων, ἅτινα παρεχώρει ὡς τιμάρια (féouda) εἰς τοὺς κατωτέρους εὐγενεῖς τοὺς καλουμένους ἰδάλγους καὶ καβαλλιέρους. Οἱ δὲ βαρῶνοι μετὰ τῆς αὐξήσεως τῶν γαιῶν τῶν ἀπέκτησαν τοιαύτην ἰσχὺν ὥστε ἐφέροντο ὡς ἡγεμόνες ἀνεξάρτητοι καὶ ἐζήτουν ἔχοντες σύμμαχον καὶ τὸν κληρον νὰ περιορίσῃσι διὰ παντὸς τρόπου τὸν βασιλέα καὶ νὰ ἐλαττώσῃσι τὰ κτήματά του. Κατὰ τὴν πάλιν δὲ ταύτην μετὰξὺ βασιλείας καὶ ἀριστοκρατίας αἱ πόλεις ὑποστηρίζουσαι τὴν πρώτην ἔλαβον εἰς ἀμοιβὴν δικαίωματα καὶ ἐλευθερίας, καὶ περὶ τὰ τέλη ἤδη τῆς IB' ἑκατονταετηρίδος ἀπεσταλμένοι τούτων ἐμφανίζονται εἰς τὰς κόρτας, τουτέστι εἰς τὰς κοινὰς συνόδους, αἵτινες πρότερον μόνον ὑπὸ τῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων, τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου, συνεκροτοῦντο.

§ 970. Β'. **ΑΡΑΓΩΝΙΑ.** Ὁ βασιλεὺς αὐτῆς Πέτρος Α'

ἐν τῷ πρὸς τοὺς Ἀραβας ἀγῶνι ἐκυρίευσεν τῷ 1096 τὴν Ἱάσκαν, ὃ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Ἀλφόνσος Α' τὴν Σαραγόσσαν (1118). Διὰ τῆς συζεύξεως δὲ τῆς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ραμίρου Β' θυγατρὸς Πετρονέλλης μετὰ τοῦ κόμιστος τῆς Βαρκελώνης Ραιμόνδου Βαρεγγαρίου, τοῦ ὁποῦο ὁ πατὴρ εἶχε προσκτήσῃ δι' ἐπιγαμίας τὸ πρὸς νότον τοῦ Δουρχντίου κείμενον ἡμισυ τῆς Προδигίας, ἠνώθη ἡ Καταλωνία μετὰ τῆς Ἀραγωνίας (1137).

Ἀλφόνσος Β' (1162-1196), Ἰάκωβος Α' (1213-1276), Πέτρος Γ' (1276-1285). Ὁ Ἀλφόνσος Β' προσέθετο ἐκ κληρονομίας εἰς τὸ κράτος τὴν κομιτείαν τῆς Ρουσιλλιῶνος. Ὁ δὲ Πέτρος Β' ἔπεσεν ἐν τῷ Ἀλβογανικῷ πολέμῳ ὑπερασπιζόμενος τὸν ὑποτελῆ αὐτῷ ἀντικόμιτα τῆς Καρκασσωνίας (1213). Ὁ Ἰάκωβος Α' ἦ, ὡς λέγεται, ὁ κατακτητὴς (1213-1276) ἀφῆρεσεν ἀπὸ τῶν Ἀράβων ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων χωρῶν καὶ τὰς Βαλλεαρίδας νήσους, τὰς ὁποίας καταστήσας βραδύτερον ὁμοῦ μετὰ τῶν ἐν Γαλλίᾳ Ἀραγωνικῶν κτήσεων ἰδίον βασιλείον ἔδωκεν εἰς τὸν νεώτερον υἱόν του Ἰάκωβον, ἐξ οὗ προέκυψε νέον κράτος καὶ πλάγιος κλάδος τοῦ Ἀραγωνικοῦ οἴκου. Ἐπειτα δ' ἐκυρίευσεν καὶ τὸ Μωαμεθανικὸν βασιλείον τῆς Οὐαλεντίας. Ὁ πρεσβύτερος υἱὸς αὐτοῦ Πέτρος Γ' (1276-1285) ὡς γαμβρὸς τοῦ Μαμφρέδου ἀπέκτησε διὰ τοῦ Σικελιωτικοῦ ἑσπερινοῦ τὴν Σικελίαν.

Ἐπίδοσις τῶν πόλεων, σύνοδοι τῶν τάξεων (cortes), ἀρχιδικαστής. Αἱ πόλεις ἐπέδωκαν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους μεγάλως ἐν μὲν τῇ Ἀραγωνίᾳ διὰ τῆς εὐνοίας τῶν βασιλέων, οἵτινες εὗρισκον εἰς αὐτάς στήριγμα κατὰ τῶν ἰσχυρῶν καὶ πολλάκις ἀντιπράττοντων εὐγενῶν, ἐν δὲ τῇ Καταλωνίᾳ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας. Ἀντιπρόσωποι δὲ τούτων εἰς τὰς κόρτας (cortes), συνόδους τῶν τάξεων, παρουσιάζονται ἐκεῖ μὲν περὶ τὰ μέσα ἤδη τῆς IB', ἐνταῦθα δὲ κατὰ πρῶτον περὶ τὰ μέσα τῆς II' ἑκατονταετηρίδος. Ἀρχὴ τις ὅλως ἀνεξάρτητος ἢ τοῦ ἀρχιδικαστοῦ (justitia) ἐξωμάλιζεν ἐν Ἀραγωνίᾳ ἀπάσας τὰς μεταξὺ βασιλέως καὶ τῶν τάξεων ἑριδας.

§ 971. Γ'. **NAVARRA.** Πρωίμως ἤδη ἀναχαιτισθείσης τῆς αὐξήσεως τῆς Ναυάρρας ὑπὸ γειτόνων κραταιοτέρων, ἠναγκάσθη νὰ ἐνωθῇ μετὰ τῆς Ἀραγωνίας (1076-1134). Ἀπόγονός τις τοῦ παλαιοῦ βασιλικοῦ οἴκου ἀνηγορεύθη ἔπειτα βασιλεὺς καὶ διὰ τῆς ἐξαιρέσεως τοῦ ἄρρενος γόνου τούτου τὸ στέμμα περιῆλθε (1234) εἰς τὸν κόμιτα τῆς Καμπανίας Θεοβάλδον, οὗτινος ἡ ἐγγονὴ Ἰωάννα βασιλὶς ἀπὸ τοῦ 1274 συνεζεύχθη (1284) μετὰ τοῦ Φιλίππου Δ' βασιλέως τῆς Γαλλίας.

§ 972. Δ'. **ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ**. Τὸν ἱδρυτὴν τοῦ Πορτογαλικοῦ κράτους Ἐρρίκον τὸν Βουργουνδικὸν διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλφόνσος Α' (1112-1185), ὅστις μετὰ τὴν περὶ Οὐρίκην κατὰ τῶν Ἀράβων νίκην (1139) ἔλαβε πρῶτος τὸ τοῦ βασιλέως ἀξίωμα, ἔπειτα δὲ (1143) ἐν κοινῇ συνόδῳ συγκροτηθεῖσα εἰς Λαμέγον ἐρρύθμισε τὸ νέον κράτος διὰ νόμων καὶ πολιτεύματος συμφώνων πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ μεσαίωνα. Διὰ τῆς βοηθείας Ἀγγλων καὶ Βέλγων σταυροφόρων ἐκυρίευσεν τὴν Λισβόνναν (1147) καὶ ὑπὸ τῶν παρ' αὐτοῦ ἱδρυθέντων ἱπποτικῶν ταγμάτων τῆς Αὐίδος καὶ τοῦ ἀγίου Μιχαὴλ ὑποστηριζόμενος προέβη μέχρι τῆς Ἀλγαρουίας.

Σάγγχος Α' (1185-1211). Ὁ υἱὸς τοῦ Σάγγχος Α' πράξαί πολλαὺν ὑπὲρ τῆς γεωργίας ἐπωνομάσθη ἐντεῦθεν φιλογεωργὸς (Lavrador). ἀξιομνημόνευτος δὲ εἶνε ἡ γενναία ἀντίστασις, τὴν ὁποίαν αὐτὸς τε καὶ οἱ διάδοχοί του: Ἀλφόνσος Β' (1211-1223), Σάγγχος Β' (1229-1245) καὶ Ἀλφόνσος Γ' (1245-1276) ἔδειξαν κατὰ τῶν ἀξιώσεων τοῦ κλήρου ἐνισχυομένου ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἱεραρχίας. Ὁ δ' Ἀλφόνσος Γ' κατακτήσας καὶ τὴν Ἀλγαρουίαν ἔδωκεν εἰς τὸ κράτος τὴν μόνιμον αὐτοῦ ἑκτασιν.

Κραταίαι τινὲς ἀριστοκρατία καὶ κληρὸς φίλαρχος καὶ φίλερις ἀντετάχθησαν ἐξαρχῆς πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Πορτογαλίας καὶ διεκώλυσαν ὁμοῦ τῶν πόλεων τὴν ἐπίδοσιν, καίτοι ἀντιπρόσωποι τούτων τοῦλάχιστον τῶν ἀξιολογωτέρων παρέστησαν ἤδη κατὰ τὴν ἐν Λαμέγω κοινὴν σύνοδον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΡΔ'.

ΑΡΑΒΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

§ 973. **ΓΡΑΝΑΔΑ**. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ὑφίστατο ἐτι τὸ ἐχθρικῶς πρὸς τὰ Χριστιανικὰ τῆς Πυρηνναίας χερσονήσου κράτη διακείμενον Μωαμεθανικὸν βασίλειον τῆς Γρανάδας, ὅπου ἀπὸ τοῦ Μωάμεθ Α' Ἀβὲν Ἀλαμάρ οἱ Ἀραβες εἶχον συσσωρευθῆ. Εἰς τοῦτο δὲ μᾶλλον ἢ εἰς ἐκεῖνα ὑπῆρχε τάξις ἐσωτερικὴ, ἐτιμᾶτο ἡ παιδεία καὶ ἤκμαζε κατεξοχὴν ἡ ποίησις. Λαμπρότατα δὲ κτίρια, ἐν οἷς διεκρίνετο τὸ παμμέγιστον ἀνάκτορον τῆς Ἀλάμβρας, ἀνήγγελλον τὰ ἄπειρα αὐτοῦ πλοῦτη. Ἀλλ' ὁ ἀπὸ τοῦ 1310 ἀρξάμενος περὶ θρόνου αἰματηρὸς ἀγὼν μεταξὺ τῶν δύο ἀντιπάλων μερίδων Ἀλαμάρ καὶ Φαραδὺ καὶ αἱ εἰς τοῦτον βραδύτερον ἐπελθοῦσαι ἐχθρο-

πραξίαι τῶν δύο εὐγενεστέρων τοῦ κράτους φυλῶν, τῶν *Ζεγρίων* καὶ *Ἀβενσεραγίων*, συνεπήγαγον τὴν ἐξασθένεισιν καὶ τέλος τὴν ἀνατροπὴν αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΡΕ'.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

§ 974. Α'. **ΚΑΣΤΙΛΙΑ**. Περί τὴν ἐξοδὸν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος τρομερὸς ἐμφύλιος πόλεμος ἐκραγεί, ζῶντος ἔτι τοῦ Ἀλφόνσου Ι', ἕνεκα τῆς ἀποκλείσεως τῶν ἀπογόνων τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἀποθανόντος πρεσβυτέρου υἱοῦ του πρὸς χάριν τοῦ δευτεροτόκου *Σάγχου Δ'* (1280-1295) διέσεισε τὴν *Καστιλλίαν* καὶ ἐπῆνεγκε τὸν περιορισμὸν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ ὁμόρων Χριστιανῶν ἡγεμόνων. Αἱ ἐσωτερικαὶ δὲ ταραχαὶ καὶ τῶν ἀριστοκρατικῶν αἰ θρασυαὶ ἀξιώσεις κινήθησαν ἔτι πλέον ἐπὶ τοῦ διαδόχου ἐκείνου *Φερδινάνδου Δ'* (1295-1312). Μόλις δὲ ὁ υἱὸς τοῦ *Φερδινάνδου Δ'* Ἀλφόνσος ΙΑ' (1312-1350) ἐδυνήθη νὰ ποικιλοποιήσῃ ἐπὶ τινὰ χρόνον τὴν ἐσωτερικὴν ἡσυχίαν καὶ νὰ περιορίσῃ τὴν ἀριστοκρατίαν μάλιστα τοὺς δύο ἰσχυροὺς οἴκους τῶν Ἀρων καὶ τῶν Λάρων. Αὐτὸς δὲ οὗτος ἔχων σύμμαχον καὶ τὴν Πορτογαλίαν ἔθραυσεν ὀριστικῶς διὰ τῆς περὶ τὸν ποταμὸν *Σάλαδον* ἐνδόξου νίκης (1340) τὴν δύναμιν τῶν Μάβρων καὶ σύναμα διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς πεισματωδῶς ὑπὸ τῶν Ἀφρικανῶν Σαρακηνῶν ὑπερασπιζομένης Ἀλγεξίρας ἐν τῇ Ἀνδαλουσίᾳ ἅτε κλειδὸς τῆς Ἰσπανίας ἐδυνήθη νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὰς ἐκ τοῦ Μαρόκκου ἐρχομένας ἐπικουρίας. Πρὸς ὑπόστασιν τῶν ἀναλωμάτων τοῦ πολέμου εἰσέχθη ὑπὸ τῆς κοινῆς συνόδου ὁ διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς συναλλαγὰς ἐπιβλαβέστατος φόρος, καλούμενος *ἀλκανάλα*, ὅστις εἰσεπράττετο ἀπὸ παντὸς κινήτου καὶ ἀκινήτου πράγματος, ὡσάκις τοῦτο ἐπωλεῖτο ἢ ἀντηλλάσσετο.

Πέτρος ὁ ὠμὸς (1350-1369). Ὁ τοῦ Ἀλφόνσου υἱὸς *Πέτρος* ὁ ὠμὸς ἐξηκολούθησε δι' ὅλης τῆς βασιλείας του νὰ ἀνοσιουργῇ λυσσῶδως κατ' ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν, ἕως οὗ ὁ ἱπποτικὸς νόθος ἀδελφός του Ἑρρίκος Τρασταμέρος ἐκ τῆς κοινῆς ὠφελοῦμενος δυσαρρεστήσεως ἤγειρε τὰ ὅπλα κατ' αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς βοήθειας Γάλλων μισθοφόρων τεταγμένων ὑπὸ τὸν ἀνδρεῖον *Βερτράνδον Δουγκεσκλῖνον* τὸν κατετρόπωσε τέλος καὶ τὸν ἐφόνευσε καίτοι κραταιῶς ὑπὸ τοῦ μέλανος ἡγεμόνος τῆς Ἀγγλίας ὑποστηριζόμενον.

Ἑρρίκος Β' (1369-1379). Ἀναγνωρισθεὶς δὲ ἀκολούθως παρὰ πάντων ὡς βασιλεὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ **Ἑρρίκου Β'** ἀπέκρουσεν εὐτυχῶς τὰς ἀποπειράς πολλῶν συγγενῶν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ ἔσχυσεν δι' ἀγαθῆς κυβερνήσεως νὰ ἐξαλείψῃ τὴν μνήμην τῆς ἀδελφοκτονίας.

Ἰωάννης Α' (1379-1390) καὶ **Β'** (1406-1454), **Ἑρρίκος Δ'** (1454-1474). Ὁ υἱὸς τοῦ **Ἰωάννης Α'** ἐπιχειρήσας νὰ κυριεύσῃ τὴν Πορτογαλίαν ἀπέτυχε. Ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ **Ἑρρίκος Γ'** (1390-1406) περιόρισε τὰς ἐπὶ τῆς ἀνηλικιότητός του εἰς τὰ βασιλικά δικαιώματα γενομένας ὑπὸ κοσμικῶν καὶ κληρικῶν μεγιστάνων ἐπεμβάσεις καὶ δι' ἀγαθῶν διατάξεων συνετέλεσεν εἰς τὴν εὐημερίαν τῆς χώρας· ἀλλὰ καὶ οὗτος κατέλιπε διάδοχον ἀνήλικον τὸν **Ἰωάννην Β'**, ὅστις βραδύτερον ἐπέτρεψεν ὅλην τὴν κυβέρνησιν εἰς τὸν φιλόδοξον εὐνοϊκόν του **Ἀλβάρου Λούναν**, ἕως οὗ οὗτος διεγείρας καθ' ἑαυτοῦ τὸ μῖσος τῶν μεγιστάνων, ἀπέναντι τῶν ὁποίων ἤθελε νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν βασιλείαν, ἐγένετο θύμα αὐτῶν. Τὸ ἀγέρωχον δὲ καὶ ἡ θρασύτης τούτων ἐφθασεν εἰς τὸν ὑψίστον βαθμὸν ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς **Ἑρρίκου Δ'** τὸν ὁποῖον, ἀποκλεισθεῖσης τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ **Ἰωάννας**, διεδέχθη ἡ ἀδελφὴ του **Ἰσαβέλλα**, ἥτις ἔλαβε σύζυγον τὸν ἐπίδοξον τῆς **Ἀραγωνίας** διάδοχον **Φερδινάνδου**.

Ἐπίδοσις τῶν πόλεων, νομοθεσία. Εἰκαὶ δὲ κατὰ τὴν **ΙΔ'** ἡδὴ ἑκατονταετηρίδα ἡ δύναμις τῶν εὐγενῶν καὶ ἰδίως τῶν καλουμένων *grandes* συγγενῶν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ χωροδеспοτῶν κατέστη ἀνωτέρα τῆς βασιλικῆς, οὐχ ἥττον ὅμως καὶ αἱ πόλεις ὑπὸ τῶν βασιλέων εὐνοούμεναι ἔλαβον πολλὴν ἐπίδοσιν. Ὁ **Σάγγχος Δ'** παρεχώρησεν αὐταῖς κατὰ τὸ 1281 τὸ ὁποῖον παραυτίκα ἐξήσκησαν δικαίωμα τῆς συνομολογήσεως συνθηκῶν πρὸς ἰδίαν ἑαυτῶν ἄμυναν. Ἐπὶ δὲ τοῦ **Ἰωάννου Α'** νύξήθη ἡ δύναμις αὐτῶν μέχρι τῆς εἰς τὸ βασιλικὸν συμβούλιον συμμετοχῆς. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ συντήρησις τῶν ἐν ταῖς συνόδοις ἀντιπροσώπων αὐτῶν ἀνετέθη εἰς τὴν κυβέρνησιν, διὰ τοῦτο ἡ σύγκλησις τῶν ἀπέβη ὅλως ἔργον ταύτης, ὥστε κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν νεωτέρων χρόνων τὸ δικαίωμα τῆς ἀντιπροσωπεύσεως περιορίσθη εἰς ἕξ μόνον πόλεις. Ἡ ὑπὸ τοῦ **Φερδινάνδου Γ'** ἀρχαζμένη καὶ ὑπὸ τοῦ **Ἀλφόνδου Γ'** εἰς πέρας ἀχθεῖσα *νομοθεσία* (*las siete partidas*), ἥτις ἦτο συλλογὴ τῆς ἐξ ἐθίμων, ἐκ τοῦ **Ῥωμαϊκοῦ** καὶ **κανονικοῦ** δικαίου, μόλις ἐπὶ τοῦ **Ἀλφόνσου ΙΑ'** (1348) ἔλαβε τὸ κύρος αὐτῆς ἐν γένει.

§ 975. **Β'. ΑΡΑΓΩΝΙΑ.** Ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ **Πέτρου Γ'** τοῦ κυριεύσαντος τὴν **Σικελίαν** μετὰ τὸν **Σικελιωτικὸν** ἐσπερινὸν ὁ μὲν πρεσβύτερος **Ἀλφόνσος Γ'** ἔλαβε τὴν **Ἀραγωνίαν** (1285-1299), ὁ δὲ νεώτερος **Ἰάκωβος Β'** τὴν **Σικελίαν**, ὥστε οὕτως ἐχωρίσθησαν

τὰ συμφέροντα τῶν δύο βασιλείων, ὁ δὲ χωρισμὸς οὗτος ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλφόνσου· ὁ δὲ Ἰάκωβος ἀνέλαβε τὸν πατρικὸν ἐν Ἀραγωνίᾳ θρόνον (1291-1327), διαδεχθέντος αὐτὸν ἐν τῇ εἰρημένῃ νήσῳ τοῦ ἀδελφοῦ του Φρειδερίκου Β', ὅστις συζευχθεὶς μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀνδεγαυικοῦ Καρόλου Β' ἱδρυσεν αὐτόθι νέαν δυναστείαν. Ἐν τούτῳ δὲ ὁ Ἰάκωβος ἀφαιρέσας ἀπὸ τῶν Πισατῶν καὶ Γενοατῶν τὴν Σαρδόνιαν προσκάλεσε πόλεμόν τινα πρὸς τοὺς τελευταίους δαπανηρὸν καὶ πεισματώδη, τὸν ὅποιον ἠναγκάσθη νὰ ἐξακολουθήσῃ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλφόνσου Δ' (1327-1336), καίτοι ἀπησυχολημένος εἰς δεινὰς ἐσωτερικὰς ἐριδας οὕσας σχεδὸν ἀδιαλείπτους ἐν Ἀραγωνίᾳ διὰ τὸ ὑπερβολὴ ἐλεύθερον καὶ σχεδὸν δημοκρατικὸν αὐτῆς πολίτευμα.

Κόρται (σύνοδοι), ενώσεως προνόμια. Οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀραγωνίας οὐδὲν ἐδύναντο νὰ ἐπιχειρήσωσιν ἄνευ τῆς γνώμης καὶ συμπράξεως τῆς κοινῆς συνόδου (τῶν κορτῶν), ἥνπερ συνεκρότουν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ἀνωτέρας καὶ κατωτέρας τάξεως τῶν εὐγενῶν (τῶν ἰδάλγων), τοῦ κλήρου καὶ τῶν διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας εἰς μέγαν πλοῦτον καὶ ἀκμὴν προαχθεῖσων πόλεων. Αἱ κόρται οὐ μόνον εἶχον τὸ δικαίωμα τῆς νομοθετήσεως καὶ τῆς ἐπιψηφίσεως τῶν φόρων, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἐν Σαραγόσῃ συνόδου ἔλαβον καὶ τὰ οὕτω λεγόμενα **ἐνώσεως προνόμια**, κατὰ τὰ ὁποῖα ὁ μὲν βασιλεὺς ὑπεχρεοῦτο ἐπὶ πάσης ἐκλογῇ τῶν συμβούλων του νὰ ζητῇ τὴν γνώμην καὶ συγκατάθεσιν ἐκείνων, εἰς δὲ τὰς κόρτας ἐπετρέπετο, καθ' ἣν περίπτωσιν ὁ βασιλεὺς ἄνευ τῆς δικαστικῆς αὐτῶν ἀποφάσεως ἤθελεν ἐπιβάλῃ ποινὴν εἰς μέλος τι τῆς συνόδου, νὰ ἐκλέγωσιν ἄλλον κύριον καὶ βασιλέα.

Πέτρος Δ' (1336-1387), Ἀλφόνσος Ε' (1416-1456). Ταῦτα τὰ λίαν περιοριστικὰ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας προνόμια ἀνέτρεψε μὲν ὁ τραχὺς καὶ δεσποτικὸς Πέτρος Δ' (1336-1387), ἀφοῦ κατέστειλε τὴν ἐκραγεῖσαν κατ' αὐτοῦ ἐπανάστασιν, ἀλλ' ὅμως ἐκώρυσεν ἐκ νέου τὰ καθεστῶτα **δίκαια καὶ ἔθιμα** καὶ ἵνα μὴ συμβῇ τοῦ λοιποῦ οὐδεμία τοῦ ὑπάρχοντος πολιτεύματος παραβίασις ἐδόθη εἰς τὸν ἀρχιδικαστὴν (justitia) τὸ δικαίωμα τοῦ συμβιβάζειν ὀριστικῶς ὅλας τὰς μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς συνόδου ἢ μεταξὺ τούτων καὶ τοῦ βασιλέως ἀναφυομένας ἐριδας. Κατὰ τὴν ἀρχὴν δὲ τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος, ἐκλιπούσης μετὰ τοῦ Μαρτίνου ἐγγόνου τοῦ εἰρημένου Πέτρου τῆς ἀρχαίας Βαρχελωνικῆς δυναστείας, αἱ κόρται τῶν τριῶν συστατικῶν τοῦ βασιλείου μερῶν: Ἀραγωνίας, Καταλωνίας καὶ Οὐαλεντίας, ἀνεκλήρυξαν (1412) βασιλέα τῆς τε Ἀραγωνίας καὶ Σικελίας τὸν Φερδινάνδον ἱμφάντην τῆς Καστιλλίας ὡς πλησιέστερον ἐκ τοῦ θή-

λεος γένους κληρονόμον τοῦ θρόνου. Δι' αὐτοῦ δὲ καὶ τοῦ ἵπποτικοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλφόνσου Ε' τοῦ δορικτήτου τῆς Νεαπόλεως τὰ δικαιώματα τῶν κορτῶν ἔλαβον νέαν αὐξήσιν, θεσπισθέντος μεταξύ ἄλλων τοῦ νὰ γίνηται τοῦ λοιποῦ μόνον διὰ συναινέσεως αὐτῶν ἡ ἀναγόρευσις τοῦ ἀρχιδικαστοῦ καὶ εἰς τὴν ἐπικρίσιν αὐτῶν νὰ ὑποβάλληται ἡ δημόσιος αὐτοῦ διαγωγή. Ὁ δὲ τοῦ Ἀλφόνσου δεύτερος διάδοχος εἶνε ὁ μετὰ τῆς βασιλίδος τῆς Καστιλλίας Ἰσαβέλλας συζευχθεὶς Φερδινάνδος ὁ καθολικὸς (1479-1516).

§ 976. Γ'. **ΙΣΠΑΝΙΑ.** Ἡ ἔνωσις τῆς Ἀραγωνίας καὶ Καστιλλίας διὰ τῆς συζύξεως τοῦ Φερδινάνδου μετὰ τῆς Ἰσαβέλλας ἦτο μόνον κατ' ὄνομα, καθόσον ἐκεῖ μὲν ὁ Φερδινάνδος, ἐνταῦθα δὲ ἡ Ἰσαβέλλα ἐκυβέρνηον ἀνεξαρτήτως καὶ ἀπέκρουον πᾶσαν εἰς τὰ οἰκεῖα ἐπέμβασιν.

Φερδινάνδος ὡς ἀρχιμάρτυρας, ἱερὰ ἀδελφότης, ἱεροκρισία (δικαστήριον βασιλικόν). Ἀμφοτέρων ὅμως αἱ προσπάθειαι ἔτεινον εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ ἀμφοτέροι ἠκολούθουν τὰς συμβουλὰς τοῦ συνετοῦ καρδινάλιου Ξιμενέζου τοῦ μετέπειτα ἀρχιεπισκόπου τοῦ Τολήτου. — Πρὸ παντὸς ἄλλου ἐζήτουν νὰ μειώσωσι τὴν δύναμιν τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου, αὐξήσωσι δὲ τὴν τοῦ στέμματος. Πρὸς τοῦτο ὁ πονηρὸς Φερδινάνδος ἐξαιτησάμενος ἔλαβε παρὰ τοῦ πάπα τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιμαγίστρου τῶν τριῶν Καστιλλικῶν ἵπποτικῶν ταγμάτων καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ διορίζειν τοὺς Ἰσπανοὺς ἐπισκόπους. Ἐπειτα δὲ ἀφῆρσεν ἀπὸ τῶν εὐγενῶν τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν καὶ ἀνέθετο τὴν διαχείρισιν αὐτῆς εἰς ἴδια ὑπὸ νομομαθῶν συγκεκροτημένα δικαστήρια, ἅτινα διὰ τῆς ἀμερολήπτου καὶ ταχείας ἐκδικάσεως τῶν ὑποθέσεων ἐνέπνευσαν φόβον ὅμοῦ καὶ ἐμπιστοσύνην. Πρὸς διατήρησιν δὲ τῆς κοινῆς ἡσυχίας καὶ κατὰπαυσιν τῆς ληστείας καὶ τῶν ἐρίδων μετεχειρίσθη τὴν εἰς πολλὰς πόλεις ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς ἱερᾶς ἀδελφότητος Ἑρμανδὰδ ὕφισταμένην πολιτικὴν φρουράν, τὴν ὁποίαν διωργάνωσε καὶ ἐνίσχυσεν ἐκ νέου. Ἀλλὰ τὸ κραταιότερον μέσον πρὸς αὐξήσιν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ὑπῆρξεν ἡ καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ Ξιμενέζου εἰσαχθεῖσα ἱεροκρισία (inquisition), ἥτις ἀμέσως μὲν ἀπευθύνετο κατὰ τοῦ πολλάκις διὰ τῆς βίας καὶ δι' ἀπειλῶν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν προσαγομένων Ἰουδαίων καὶ Μαύρων (Moriskos), εὐθὺς ὅμως κατέστη τρομερὰ μάστιξ ἀπάσης τῆς Ἰσπανίας. Ἐπειδὴ εἰς τὸν βασιλεῖα ἀνῆκε τὸ δικαίωμα τοῦ διορίζειν τὸν ἀρχιεποκρίτην καὶ ὅλους τοὺς δικαστάς, ἐντεῦθεν ἡ ἱεροκρισία ἐν Ἰσπανίᾳ ἔλαβε τὸν χαρακτῆρα πολιτικοῦ ἰδρύματος, ἥτοι δικαστηρίου βασιλικοῦ, ὅπερ ἱερατικοῖς ὅπλοις χρώμενον οὐ μόνον κατὰ αἵρετικῶν καὶ κρυφίων

Ἰωαμεθανῶν ἐξήσκει τὰ φοικώδη αὐτοῦ μέσα, ἀλλὰ καὶ εὐγενεῖς καὶ κληρὸν ἐκράτει εἰς φόβον διηνεκῇ καὶ τὴν ἐλευθέραν τοῦ πνεύματος ἐνέργειαν εἰς δεσμὰ βαρύντατα καθυπέβαλλε. Ἡ ἐλαχίστη ὑπόνοια, ἡ ψευδὴς ἐχθροῦ μαρτυρία ἐδύναντο νὰ φέρωσιν εἰς τὴν στυγεράν ἱεροκριτικὴν εἰρκτὴν, ὅπου ἀνακριταὶ καταχθόνιοι ἐζήτουν διὰ τῶν τρομερωτάτων βασάνων νάποσπάσωσιν ὁμολογίαν τῆς ἐνοχῆς καὶ τὸν σταθερὸν δι' ὑφάσματος διαστροφῶν καὶ παγίδων νὰ περιστοιχίσωσιν· ἄπειρα θύματα παρεδίδοντο ἐν τελετῇ πομπῶδει (Autos da fé) εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον ἢ ἐξετέχοντο διὰ βίου εἰς τὰς εὐρωτιώσας φυλακάς, ἐνῶ τὸ δημόσιον ταμεῖον ἐπλούτει διὰ τῆς δημεύσεως τῆς περιουσίας αὐτῶν. Οὐδέποτε θρόνος καὶ ἱερὸς βωμὸς συναπετέλεσαν τοιοῦτον ἐπικίνδυνον σύνδεσμον κατὰ τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐθνῶν οἷος ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ συνέστη ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς ἱεροκρισίας.

Κατακτήσεις Φερδινάνδου καὶ Ἰσαβέλλας, κατάλυσις τοῦ Ἀραβικοῦ κράτους ἐν Ἰσπανίᾳ (τῇ 2 Ἰανουαρίου 1492). Ἀφοῦ ὁ Φερδινάνδος καὶ ἡ Ἰσαβέλλα ἐστρέψωσαν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, ἐστρεψαν τότε τὴν προσοχὴν των καὶ εἰς κατακτήσεις. Τὸ βασίλειον τῆς Γρανάδας, ὅπερ ἀπὸ πολλοῦ μὲν εἶχε γενῇ ὑπόφορον, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ Καστιλλιακοῦ κράτους ἐδυνήθη νάνακτῇ τὴν τελείαν αὐτονομίαν του, μετὰ δεκαετῇ αἱματώδη πόλεμον ἐκυριεύθη τελοσπάντων καὶ οὕτω τὸ ἐπὶ τῆς χερσονήσου κράτος τῶν Σαρακηνῶν μετὰ 780 ἐτῶν διάρκειαν ἔπαυσε διὰ παντός.

Διωγμὸς Ἀράβων καὶ Ἰουδαίων. Ἡ καταρχὰς δοθεῖσα ὑπόσχεσις τελείας ἐλευθερίας τῆς θρησκείας, ὅπως ποτὲ καὶ οἱ Ἀράβες δορικτῆται εἶχον παρὰχωρήσει αὐτὴν εἰς τοὺς Χριστιανούς, ἀνεκλήθη δυστυχῶς μετοῦπου ἀφελείσης εἰς τοὺς Μωαμεθανοὺς τῆς ἐκλογῆς μεταξὺ τῆς μεταναστεύσεως ἢ τῆς εἰς τὸν Χριστιανισμὸν προσελεύσεως. Τότε ἄπειροι κατέλιπον τὴν χερσονήσον περαιοθέντες εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἄλλοι δὲ ἀγαπῶντες περιπαθῶς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς των παρεδέχθησαν μετ' ἐσωτερικῆς ἀποδοκιμασίας τὴν διδασκαλίαν τοῦ εὐαγγελίου, ἀλλὰ διὰ τῆς τραχύτητος τῆς ἱεροκρισίας καὶ τῶν καταπίεσεων τῆς κυβερνήσεως ἠναγκάσθησαν πολλάκις νάποσταθῇσιν. Καὶ τούτων μὲν οἱ ἀπόγονοι βραδύτερον ἐπὶ Φιλίππου Γ' ἐξωρίσθησαν, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι περὶ τὰς 170,000 οἰκογενεάς εὐθὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Γρανάδας διατάχθησαν ἐπὶ ποινῇ θανάτου καὶ ἀπωλείᾳ τῆς περιουσίας των νάναχωρήσωσιν ἐκ τῆς Ἰσπανίας. Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν περίπτωσιν ὁ πάπας Ἀλέξανδρος ἀπένειμεν εἰς τὸν Φερδινάνδον τὸν τίτλον τοῦ καθολικοῦ ἕνεκα τοῦ ὑπὲρ πίστεως ζήλου.

Ἐν τούτῳ ἡ Ἰσαβέλλα, τῆς ὁποίας ἡ δόξα διαμένει ἀκήρατος μάλι-

στα ἔνεκα τῆς ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῆς διὰ τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου γενομένης ἀνακαλύψεως τοῦ νέου κόσμου, ἀπεβίωσε κατὰ τὸ 1504 καταλιπούσα διάδοχον τῆς ἀρχῆς τὴν θυγατέρα της Ἰωάνναν συζευχθεῖσαν μετὰ τοῦ Φιλίππου τοῦ Βουργουνδικοῦ. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὸν οὐ πολὺ ὕστερον (1506) συμβάντα θάνατον τοῦ Φιλίππου ἡ Ἰωάννα ἐξέστη τῶν φρενῶν, ὁ Φερδινάνδος, ὠφελούμενος ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης, κατέλαβε τὴν Καστιλλίαν καὶ ἤνωσεν αὐτὴν ἔκτοτε ἑντελῶς μετὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ κράτους. Μετοῦ πολυ δὲ (1512) προσεκλήσατο καὶ τὴν Ναυάρραν ἀποσπᾶσας αὐτὴν ἐκ τῆς Γαλλικῆς κυριαρχίας, ὑπὸ τὴν ὁποίαν μέχρι τοῦδε διετέλει.

§ 977. Δ'. **ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ.** Ὁ τοῦ Ἀλφόνσου Γ' διάδοχος Διούσιος (1279 - 1325) μετερχόμενος αὐστηρὰν δικαιοσύνην ὤθεν καὶ τὸ ἐπώνυμον αὐτοῦ δίκαιος ἀποκατέστησε τὴν διαταραχθεῖσαν ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν, συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας, δι' ἔμφρονος τῶν δημοσίων πόρων διαχειρίσεως ἀνέδειξε τὴν κυβέρνησίν του ἐλευθεριωτέραν ἅμα καὶ λαμπροτέραν, ἀνωκοδόμησεν ἢ ἱδρυσεν πολλὰς πόλεις καὶ φρούρια καὶ διεπολέμησεν ἀκαμάτως τοὺς Ἀραβας κατὰ θάλασσαν· καίπερ δὲ ὑπέικων τῷ πάπῃ, οὐδὲν ἤττον περιώρισε τὴν αὐξήσιν τῶν ἀπολαύσεων καὶ ἱδρυμάτων τοῦ κλήρου. Διὰ τῶν κτημάτων τῶν Ναϊτῶν ἐπροίκισε τὸ κατὰ τὸ 1319 ἔτος συσταθὲν τάγμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ ἀπὸ Λισσαβῶνος εἰς Κοΐμβραν τῷ 1312 μετατεθὲν πανεπιστήμιον ἔλαβεν ἰδίως ὑπὸ τὴν προστασίαν του. Ὁ Ἀλφόνσος Δ' (1325-1357) ἐδείχθη πάντῃ ἀνάξιος τοῦ πατρὸς του μικρὸν περὶ τῶν συμφερόντων καὶ περὶ τῶν νόμων τοῦ βασιλείου φροντίζων. Διατάξας τὸν νόμον τῆς τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Πέτρου περικαλλοῦς συζύγου Ἀγνῆς δὲ Κάστρου, πρότερον παλλακῆς, προεκάλεσε διὰ τῆς πράξεως ταύτης δεινὰς οἰκιακὰς ἐριδας, αἵτινες μόλις διὰ τῆς ἀποβιώσεώς του κατέπαυσαν. Ὁ Πέτρος Α' (1357-1367) ἐδείχθη αὐστηρότατος, ἀλλὰ μόνον πρὸς τοὺς ἐνόχους καὶ ἰδίως πρὸς τοὺς φονεῖς τῆς ἀγαπητῆς του Ἀγνῆς (Ignez de Castro), τῆς ὁποίας τὸν νεκρὸν ἐκθάψας ἐκήδευσεν μεγαλοπρεπέστατα. Μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τῆς πρώτης γυναικὸς του Κωνσταντίας Φερδινάνδου (1367-1383) ἐξέλιπεν ὁ λεγόμενος γνήσιος Βουργουνδικὸς οἶκος· διότι, μισουμένης τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Βεατρίκης ὡς συζευχθείσης μετὰ τοῦ Ἰωάννου Α' βασιλέως τῆς Καστιλλίας, νόθος τις υἱὸς τοῦ Πέτρου τὸ ὄνομα Ἰωάννης μέχρι τοῦδε ἀρχιμάγιστρος τοῦ τάγματος τῆς Θεοτόκου (Avis) ἐπέτυχε μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τῶν Καστιλλιανῶν περὶ Ἀλιουβαράταν οὐ μακρὰν τῆς Λισσαβῶνος ἀναγορευθῆ βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας (1385-1433). Ἀπὸ

τοῦ ἀρχηγέτου δὲ τούτου τοῦ μὴ γνησίου, ὡς λέγεται, *Βουργουνδικοῦ οἴκου* ἄρχεται ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῆς Πορτογαλίας διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Ἀβύλας (Ceuta) ἐν τῇ Ἀφρικῇ, τὴν ὁποίαν διεδέχθησαν διάφοροι πολλοῦ λόγου ἄξια ἀνακαλύψεις ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ. Ταῦτας δ' ἐξετέλεσε μάλιστα ὁ τρίτος υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἑρρίκος ὁ ἐπικληθεὶς κατ' ἐξοχὴν *θαλασσοπόρος* (navigator). Ὁ δὲ πρεσβύτερος καὶ κληρονόμος τοῦ θρόνου Ἐδουάρδος (1433-1438) οὐ μόνον ἀπέτυχεν ἐν τῇ κατὰ τῆς Τάγγιδος ἐπιχειρήσει αὐτοῦ, ἀλλ' ἠναγκάσθη καὶ νὰ θυσιάσῃ τὸν ἀδελφόν του Φερδινάνδον τὸν σταθερὸν ἡγεμόνα ἐγκαταλιπὼν αὐτὸν διὰ βίου αἰχμαλώτον εἰς χεῖρας τῶν Μωαμεθανῶν. Ὁ Ἀλφόνσος Ε' (1438-1481) διὰ πολλῶν εἰς Ἀφρικὴν ἐκστρατειῶν καὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Τάγγιδος (1471) ἐκτίσαστο τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Ἀφρικανοῦ· ματαίως ὅμως ἐζήτησεν οὗτος διὰ μακροῦ πολέμου νὰ προσκτήσῃ ὡς σύζυγος τῆς Ἰωάννας θυγατρὸς τοῦ Ἑρρίκου Δ' τὴν Καστιλλίαν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐγένετο ὁ περίπλους τοῦ ἀκρωτηρίου Βοϊαδόρου (1439) καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀνεκαλύφθησαν αἱ Ἀζόραι· μετοῦπολιν δὲ Πορτογάλοι προήγαγον τὸν πλοῦν των μέχρι τοῦ Πρασίνου ἀκρωτηρίου καὶ ἐπὶ τῆς τελευταῖας τοῦ εἰρημένου Ἑρρίκου (1461) προέβησαν ἤδη καὶ μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Σιέρρας Λεόνας. Ὁ Ἰωάννης Β' (1481-1495) ὑπεστήριξε μετὰ πολλοῦ ζήλου τὴν συνέχειαν τῶν ἀνακαλύψεων, ἐκ τῶν ὁποίων μνείας μάλιστα ἄξια εἶνε ἡ τῆς Εὐέλπιδος ἄκρας γενομένη ὑπὸ τοῦ Βαρθολομαίου Διάζου (1486) καὶ διὰ τῆς καθαιρέσεως τῆς ὑπὸ τῶν προκατόχων του παραμεληθείσης ὑπερβολικῆς ἰσχύος τῶν εὐγενῶν ἀποκατέστητε πάλιν τὸ βασιλικὸν ἄζωμα.

Συγχρόνως παρανόμως γινόμεναι ἀπαλλοτριώσεις κτημάτων τοῦ στέμματος ἀνεκλήθησαν καὶ ἡ ὑπερτάτη δικαιοδοσία ἐκηρύχθη ὡς ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τῆς βασιλείας. Αἱ πόλεις κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, τὸ μὲν ἀπολαύουσαι τὴν ἰδιαιτέραν πολλῶν βασιλέων προστασίαν, τὸ δὲ μετερχόμεναι κερδαλέον ἐμπόριον προήχθησαν εἰς μεγίστην ἀκμὴν. Ἐν γένει δὲ διὰ τῶν ἀνακαλύψεων καὶ τῶν εἰς αὐταὶ ἐφερον κατακτήσεων ἡ μικρὰ Πορτογαλία χωρὶς νῆανμιγνύηται εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς Εὐρώπης πράγματα ἐγένετο κυρία τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου καὶ δι' αὐτοῦ ἐκτίσαστο τὴν μεγίστην ἰσχὺν εἰς τὰς ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς σχέσεις τῶν Εὐρωπαϊκῶν πολιτειῶν.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΚΤΟΝ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΥ ΑΙΩΝΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΡΓ'.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ

§ 978. **Διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ.** Ὁ Χριστιανισμὸς ἔλαθε κατὰ τὸν μεσαῖωνα τὴν μεγίστην αὐτοῦ ἑκτασιν.

Σάξονες. Μετὰ τῆς τῶν Σαξόνων εἰς τοῦτον προσελύσεως, ἣτις κατωρθώθη διὰ τοῦ πολυετοῦς ἀγώνος τοῦ μεγάλου Κρόλου εἰσαχθεῖς εἰς ὅλα τὰ Γερμανικὰ ἔθνη διεδόθη κατὰ τὴν Θ' καὶ Γ' ἑκατονταετηρίδα ἀπὸ τῆς Γερμανίας καὶ εἰς τὰς ὑμέρους χώρας βορείως καὶ ἀνατολικῶς, τουτέστι εἰς τὰ Σκανδιναυικὰ καὶ Σλαυικὰ ἔθνη καὶ εἰς τοὺς Οὐγγρους.

Σλαῦοι. Οἱ νότιοι Σλαῦοι : Μοραβοὶ καὶ Βοημοὶ ἔλαβον μὲν τὴν πρώτην τοῦτου γνῶσιν ἀπὸ Βυζαντινῶν ἱεραποστόλων, ἠνώθησαν ὅμως ἀκολούθως μετὰ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾧ οἱ βόρειοι Σλαῦοι οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ ἐν Ταυρίδι Χάζαροι διὰ τῶν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν σχέσεων τῶν καὶ ἰδίως διὰ τοῦ ζήλου τῶν δύο Ἑλλήνων μοναχῶν τῶν περιωνύμων ἀδελφῶν Μεθοδίου καὶ Κυρίλλου ἠσπάσθησαν τὸ ἀνατολικὸν δόγμα.

Τὰ βόρεια τῆς Εὐρώπης. Ἀπὸ τῆς ΙΑ' δ' ἑκατονταετηρίδος καὶ οἱ πάπαι πρὸ πάντων ἐσπούδασαν διὰ τῶν πρέσβων αὐτῶν ἢ τῶν πληρεξουσίων ἐπισκόπων νὰ προαγάγῃσι τὴν περαιτέρω διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὸν ὅποιον ἤδη ἐδέχθησαν καὶ οἱ κάτοικοι τῶν νοτίων παραλιῶν τῆς Βαλτικῆς Πομμερανοί, Ἑσθόνιοι, Λειβόνιοι, Κουρλάνδιοι καὶ οἱ Πρώσσοι μετὰ μακρὸν (63ετῇ) πρὸς τὸ Τευτονικὸν Τάγμα ἀγῶνα, ὕστερον δὲ πάντων οἱ Λιθουανοὶ ἐπέσθησαν διὰ τοῦ μεγάλου αὐτῶν δουκὸς Ἰαγέλλωνος νὰ δεχθῶσι τὸ βάπτισμα.

§ 979. **Ὁ μοναστικὸς βίος καὶ τὰ μοναχικὰ τάγματα.** Ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ὁ Χριστιανισμὸς ὑφίστατο ἄνευ μοναχῶν καὶ μοναστηρίων· μόλις δὲ κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος ἀναφαίνεται τὸ πρῶτον τούτων ἔχνος ἐν Αἰγύπτῳ.

Ἀντώνιος ὁ μέγας, Παχώμιος, Βασίλειος ὁ μέγας. Ὡς πρῶτος δὲ μοναστῆς καὶ τοῦ μοναχικοῦ συστήματος πατὴρ ἀναφέρεται ὁ ἐκ τοῦ Κόματος τῆς Θηβαίδος ἐν τῇ ἄνω Αἰγύπτῳ καταγόμενος ἅγιος ἢ μέγας Ἀντώνιος ὅστις τῷ 305 ἔτει διανείμας τὴν περιουσίαν του εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀπαρνηθεὶς τὸν κόσμον καταρχὰς μὲν διέτριβεν ὑπὸ διαφόρους στερήσεις καὶ ταλαιπωρίας πέριξ τῶν τάφων, ἔπειτα δὲ κατεστάθη ἐν τῇ ἐρήμῳ παρὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Τὸ ἀσύνηθες τοῦ φαινομένου διήγειρε τὸν κοινὸν θαυμασμόν· ἡ δὲ τιμὴ, ἥς ὁ εἰρημένος ἔτυχε παρὰ τε τῷ Ἀλεξανδρείας ἐπισκόπῳ Ἀθανασίῳ καὶ παρ' αὐτῷ τῷ αὐτοκράτορι Κωνσταντίνῳ, ἐνίσχυσε καὶ ἀνέδειξε τὸ ἐπιχείρημα αὐτοῦ ἐπαγωγόν. Ὅθεν χιλιάδες Αἰγυπτίων ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμά του· ἡ ἐσχάτη ἀμάθεια καὶ ἡ ὑπερβάλλουσα ὕλική δυστυχία τοῦ λαοῦ συνετέλεσαν οὐσιωδῶς εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῶν ἀρχῶν τούτων τοῦ μοναχισμοῦ. Ἡ Νειλόνησος Ταβεννά, ὅπου ἄλλος περίφημος μοναχὸς ὁ τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου μαθητὴς Παχώμιος ἐγκατέστη, ἐγένετο τὸ κυριώτερον κέντρον συναθροίσεως μοναχῶν καὶ ἀσκητριῶν. Μετοῦ πολυ δὲ τὸ φαινόμενον δὲν περιορίζετο πλέον εἰς μόνην τὴν Αἴγυπτον, ἀλλ' ἐξετάθη μετὰ μεγίστης ταχύτητος καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας χώρας, μάλιστα δὲ εἰς Παλαιστίνην καὶ εἰς Πόντον, ὁ δὲ ἅγιος Βασίλειος († 379) ὑπέβαλε πρῶτος εἰς κανόνας αὐστηροῦς τὸν μοναστικὸν βίον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πλείστοι ἡσπάζοντο τοῦτον διότι ἡλπιζον νὰ εὕρωσιν ἐν αὐτῷ ἀπαλλαγὴν τῶν ἐξωτερικῶν φροντίδων καὶ ἀνακούφισιν ἐκ τῶν δεινῶν τοῦ κόσμου, ἕκαστος συμπεραίνει ὅτι ἡ ἐξαρχὴ περὶ τοὺς κανόνας αὐστηρότης ἐν τῇ πράξει ἐμετριάζετο πολλαχῶς καὶ πολλάκις μάλιστα παρέδιαζετο μέχρι διεγέρσεως δημοσίου σκανδάλου.

Κοινοβιάται, ἀναχωρηταὶ ἢ ἐρημίται, Συμεὼν ὁ στυλῖτης. Διὸ ἡ ἕκτη ἤδη Οἰκουμενικὴ σύνοδος ἡ ἐν Τρούλλῳ ἠναγκάσθη νάπαγορεύσῃ εἰς τὰς γυναῖκας τὸ διανυκτερεύειν ἐν τοῖς μοναστηρίοις τῶν μοναχῶν καὶ τανάπαλιν. Οὐχ ἥττον δὲ καὶ ἡ ἐβδόμη οἰκουμενικὴ σύνοδος ἡ δευτέρα ἐν Νικαίᾳ, ἐθεώρησεν ἐπάναγκες τὸ νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ἐκδοθεῖσαν ἀπαγορευτικὴν διάταξιν τῆς ἰδρύσεως τῶν οὕτω λεγομένων διπλῶν ἢ μικτῶν μοναστηρίων, ἐν οἷς μοναχοὶ καὶ μοναχαὶ συνδιητῶντο ἐν πλήρει κοινωνίᾳ. Ὅλαι ὅμως αἱ ἀπαγορεύσεις αὗται ἔμειναν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἀτελεσφόρητοι· ὅθεν πολλοὶ μὴ θεωροῦντες πλέον τὸν ἐν τοῖς μοναστηρίοις βίον ἐγγνώμενον ἀγιότητα ἢ ἱκανῶς θεάρεστον, παρεκινήθησαν νάρνηθῶσιν αὐτόν, ὥς πρότερον εἶχον ἀρνηθῇ τὸν κόσμον, καὶ ἐντεῦθεν προέκυψεν ἡ διαφορὰ μεταξύ κοιναβιατῶν καὶ ἀναχωρητῶν ἢ ἐρη-

μιτῶν. Ἐκ τῶν τελευταίων δὲ τούτων οἱ μὲν φέροντες ἐπὶ τῶν ὤμων σταυρὸν *ὑπέρογκον* καὶ ἀλύσεις εἰς τοὺς πόδας μύλῃς ἐσύροντο· οἱ δὲ ἀπεκδυμένοι τὰ ἱμάτιά των περιφέροντο ὀλόγυμνοι ἢ ὡς οἱ βοσκοὶ μοναχοὶ ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ περιπλανῶντο μετὰ τῶν ἀγγελῶν εἰς νομάς ἢ κατελάμβανον τὴν φωλεάν τινος θηρίου· ἐζήτουν νὰ ἐξομοιωθῶσιν, ὅσον ἔνεστι, πρὸς τὰ ἄγρια κτήνη καὶ ἀπέβαλλον καὶ τὴν συνήθειαν τοῦ νίπτεσθαι διὰ τοῦ ὕδατος. Ἄλλοι δ' ἐπενόουν ἀσκήσεις καὶ σκληραγωγίας ὁμοίας πρὸς τὰς τῶν Ἰνδῶν *φακίρων*, ὡς π. Χ. ὁ τριάκοντα ἔτη ἐπὶ στύλου τὸν βίον του διανύσας *Συμεών*, ὅστις ἐντεῦθεν ἐπωνομάσθη *Στυλῖτης*. Οἱ τοιοῦτοι δὲ συνήθως ἐδεικνύοντο ἐναντίον ὄλων τῶν φυσικῶν αἰσθημάτων περιφρονηταὶ οὐ μόνον τῶν πρώην γνωρίμων καὶ φίλων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν γονέων καὶ ἀδελφῶν των θεωροῦντες αὐτοὺς πλέον οὐδὲ βλέμματος ἀξίους· καὶ ὁμως ἐθαυμάζοντο ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ σχεδὸν ὡς ἱσάγγελοι ἐτιμῶντο!

Βενέδικτος, Βενεδικτῖνοι. Βραδύτερον περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 7^{ου} αἰῶνος εἰσῆλθῃ ὁ μοναστικὸς βίος καὶ εἰς τὴν δύσιν διὰ τοῦ ἐκ *Νουρσίας Βενεδίκτου*, λαθὼν ἐνταῦθα πάντῃ διάφορον μορφήν καὶ ἀνάπτυξιν κατὰ λόγον τῆς φύσεως τοῦ κλίματος, τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς τότε κοινωνικῆς καταστάσεως. Εἰς ἐκεῖνον δὲ ἀποδίδεται οὐ μόνον ἡ ἀνέγερσις τοῦ πρώτου ἐν τῷ ὄρει *Κασσίμφ* τῆς κάτω Ἰταλίας μοναστηρίου, ἀλλὰ καὶ ἡ σύνταξις τοῦ κανόνος, ὃν οὐσιωδῶς παρεδέχθησαν καὶ τὰ μετέπειτα μοναστικά καταστήματα καὶ ἡ ἰδρυσις τοῦ περιφήμου τάγματος τῶν *Βενεδικτῖνων*, ὅπερ αὐξήθην καὶ ἐξαπλώθην ταχέως πάνταχοῦ ἐκτίσεν ἐκ τῶν ἐλευθερίων συνεισφορῶν τῶν Χριστιανῶν πάμπολλα μοναστήρια συναμιλλώμενα πρὸς τὰ φρούρια τῶν ἱπποτῶν καὶ τὰ παλάτια τῶν ἡγεμόνων. Τὰ ἰδρύματα δὲ ταῦτα, τῶν ὁποίων τὰ μέλη ὑπεχρεοῦντο πρὸ πάντων εἰς τὴν τήρησιν τριῶν ὅρων: τῆς παντοτεινῆς πτωχείας, τῆς ἀγαμίας καὶ τῆς τελείας ὑπακοῆς εἰς τοὺς ἀνωτέρους των, παρείχον κατὰ τοὺς αἰῶνας ἐκείνους τῆς βαρβαρότητος καὶ ἀνομίας, εἰς ἣν ἡ δύσις διετέλει, ἀληθῆ εὐεργεσίαν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα· διότι διαρκοῦντος μάλιστα ἔτι ἀκμαίου τοῦ πρώτου Χριστιανικοῦ ζήλου, μετέβαλλον συνήθως δρυμοὺς καὶ ἐρήμους πεδιάδας εἰς ἀρούρας εὐκάρπους· ἐχρησίμευον ὡς καταφύγια τῆς καταδιωκομένης ἀθωότητος· ἐξημέρουν τὰς ἀγρίας ψυχὰς διὰ τῆς κηρύξεως τοῦ εὐαγγελίου· μετέδιδον διὰ τῆς συστάσεως σχολείων τὰς ἀρχὰς τῆς παιδείας καὶ χρηστοθείας εἰς τὴν νεολαίαν καὶ διέσωζον τὰ φιλογολικά λείψανα τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος ἀπὸ τῆς τελείας αὐτῶν ἀπωλείας.

Κλουνιακοί, Καρθούσιοι, Κιστερτιανοί, Πραιμοντιανοί. Ἐπειδὴ

ὁμως προϊόντος τοῦ χρόνου ἤρξαντο νὰ διαφθείρωνται, μειωθείσης τῆς τάξεως καὶ πειθαρχίας ἕνεκα τῆς αὐξήσεως τοῦ πλούτου αὐτῶν ἢ τῶν παραχωρουμένων ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τῆς ἐπιτηρήσεως καὶ δικαιοδοσίας τῶν ἀρμοδίων ἐπισκόπων, ἐντεῦθεν αὐστηροὶ καὶ εὐσεβεῖς ἄνδρες ἰδίως ἐν τῇ Γαλλίᾳ ἐσπούδασαν νὰ μεταρρυθμίσωσι τὸν μοναστηριακὸν βίον δι' ἰδρύσεως νέων ταγμάτων καὶ τῆς ὑπαγωγῆς αὐτῶν εἰς αὐστηροτέρους κανόνας. Τοιοῦτοτρόπως δ' ἐγεννήθησαν μεταξὺ τοῦ Ι' καὶ ΙΒ' αἰῶνος νέα λόγου ἄξια τάγματα τὰ ἐξῆς: α) τὸ **τάγμα** τῶν **Κλουνιακῶν** (Cluniacenses) ἐν Βουργουνδίᾳ, ὅπερ ἔλαβε τοσαύτην ὑπόληψιν, ὥστε αἱ διατάξεις του κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα μετεδόθησαν καὶ εἰς 2000 ἄλλα μοναστήρια· β') τὸ **τάγμα** τῶν **Καρθουσίων**, κληθέν οὕτως ἀπὸ τινος μοναστηρίου (Carthusia, Chartreuse) κτισθέντος ὑπὸ τοῦ ἐκ Κολωνίας Βρυόνως ἐν τινι τραχεῖα κοιλάδι πέριξ τῆς Γρατιανουπόλεως (Grenoble), ἐνθα οἱ μοναχοὶ κατεδικάζοντο εἰς σιωπὴν, συνεχῆ προσευχὴν, μακρὰν νηστείαν καὶ εἰς σκληρὰς μαστιγώσεις· γ') τὸ **τάγμα** τῶν **Κιστερτιανῶν** ἀπὸ τῆς ἐν Κιστερτίῳ (Citeaux) παρὰ τὴν Διδιώνα μονῆς ἐπίσημον μὲν ἐξαρχῆς, καταστὰν δὲ πολὺ ἐπισημότερον μετὰ τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἐν ἀρχῇ τῆς ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος μεταρρυθμίσιν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Βερνάρδου, ἐξ οὗ ἐπωνομάσθη ἐν Γαλλίᾳ τὸ **τάγμα** τῶν **Βερναρδίνων** καὶ δ') τὸ **τάγμα** τῶν **Πραιμοντιανῶν** ἀπὸ τοῦ Πραιμοντίου κειμένου ἐν τινι δρυμῶδει τοποθεσίᾳ οὐ μακρὰν τοῦ Λαουδοῦνου (Lâon) καὶ κτισθέντος ὑπὸ Νορβέρτου τοῦ μετέπειτα ἀρχιεπισκόπου Μαγδεβούργου.

Ἐπαίται, Φραγκίσκος, Φραγκισκανοὶ (Μινορίται, Γυμνόποδες, Ἐνυπόδητοι, Καπουκίνοι), Δομίνκος, Δομινικανοὶ. Πάντη δὲ διάφορα τῶν εἰρημένων ἦσαν τὰ οὕτω λεγόμενα τῶν ἐπαϊτῶν **μοναχῶν** **τάγματα**, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ ἐν ἀρχῇ τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος ἰδρυθέντα τῶν Φραγκισκανῶν καὶ Δομινικανῶν φέρουσι τὰ πρωτεία. Ὁ ἰδρυτὴς τοῦ πρώτου Φραγκίσκος υἱὸς πλουσίου τινὸς ἐμπόρου ἐκ τοῦ κατὰ τὴν Ὀμβρικήν Ἀσσισίου ἀκούσας ποτὲ τὸ εὐαγγέλιον προστάζον τὴν ἀπάρνησιν τῶν ἐγκοσμίων ἡσθάνθη τοιοῦτον ἐνθουσιασμόν, ὥστε ἀπεφάσισεν εὐθὺς νάριερώσῃ τὴν ζωὴν του εἰς τὴν πνευματικὴν θεωρίαν καὶ εἰς τὴν ἄσκησιν. Παραιτηθεὶς δὲ ὅλα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ἀγαθὰ του ἐξῆλθεν ὡς ἐπαίτης ῥακένδυτος νὰ κηρύττῃ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. Ταχέως δὲ διὰ τοῦ πυρίνου ζήλου του προσέλκυσε πολλοὺς ὁπαδοὺς, οἵτινες κατὰ τὸ παράδειγμά του καταλιπόντες πᾶν ὅ,τι εἶχον καὶ ἐξωσμένοι μὲ σχοινίον περιφέροντο ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἐνήστευον, προσηύχοντο, ἐμαστίγουν τὰ νῶτά των καὶ ἐπορίζοντο τὰ πρὸς ζωάρκειάν των ἐκ τῶν ἐκουσίων προσφορῶν καὶ ἐλέων. Προϊόντος δὲ

τοῦ χρόνου οἱ Φραγκισκανοί, τῶν ὁποίων τὸ τάγμα ἐξηπλώθη πανταχοῦ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, διηρέθησαν εἰς πολλοὺς κλάδους· καὶ καταρχὰς μὲν οἱ σφόδρα ζηλωταὶ *Μεινорίται* (*fratres minores*, μικρότεροι ἀδελφοί, κληθέντες οὕτως ἐκ μετριοφροσύνης), οἱ ὅποιοι ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τοῦ τολμηροῦ πνεύματος τοῦ ἀρχηγοῦ ἐπηγγέλλοντο τελείαν ἀκτημοσύνην, διεκρίθησαν ἀπὸ τῶν μετριοτέρων, οἵτινες ἐπέβαλλον πτωχείαν ἀπόλυτον μόνον εἰς τοὺς κατ' ἰδίαν ἀδελφούς· ὅχι ὅμως καὶ εἰς τὴν ἀδελφότητα ἐν γένει, ὑπὲρ δὲ τῶν ἀρχῶν τῶν ἐμάχοντο καὶ πρὸς τοὺς πάπας αὐτοὺς ὑποστηρίζοντας τὴν τελευταίαν γνώμην ἀδιακρίτως. Βραδύτερον δ' ἐχωρίσθησαν εἰς γυμνόποδας, *Ένυποδήτους* (*Calceati*), *Καπουκίνους* ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ αὐχένι συνερραμμένου καλύμματος (*capua*), δι' οὗ ἐδύναντο νὰ σκεπάζωσι τὴν κεφαλὴν κλ. Τοῦ δὲ δευτέρου τάγματος ἦτοι τῶν *Δομινικανῶν* ἢ *Ίεροκηρύκων* ἀρχηγὸς ὑπῆρξεν Ἰσπανός τις *Δομίνικος* ἐκ τοῦ εὐγενοῦς οἴκου τῶν Γουσμάνων, ὅστις διὰ τῆς συστάσεως αὐτοῦ προέθετο κύριον σκοπὸν τὴν διατήρησιν τῆς καθαρότητος τοῦ ἐπικρατοῦντος ἐν τῇ δύσει δόγματος καὶ τὴν ἐξάλειψιν ὅλων τῶν αἰρετικῶν δοξῶν, ἰδίως δὲ τὴν ἀπὸ τῆς πλάνης ἐπιστροφὴν τῶν ἐν τῇ Λαγγουδοκίᾳ Ἀλβιγγίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων αὐτὸς εἶχε διατροίφῃ πολλὰ ἔτη. Ὁμοίως δὲ πρὸς τοὺς Φραγκισκανοὺς καὶ οἱ *Δομινικανοί* ὑπεχρεοῦντο εἰς παντελεῖαν πτωχείαν καὶ ἐσπούδαζον διὰ στερήσεων καὶ αὐστηρῶν σωματικῶν ἀσκήσεων νὰ κερδήσωσι τὰ οὐράνια. Τούτου δ' ἕνεκα μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ Ἀλβιγγικοῦ πολέμου εἰς τοὺς *Δομινικανούς* κατεξοχὴν ἐπετράπησαν τὰ μυστικὰ *ιεροδικαστήρια* στηριζόμενα ἐπὶ Δρακοντείων νόμων, σκληρῶν ἀνακρίσεων καὶ ἐπὶ τῇ φρικώδους διὰ πυρᾶς καταδίκης.

Καρμηλίται, *Αὐγουστῖνοι* ἢ *Ερμηῖται*. Τὰ τάγματα τῶν Ἑπαιτῶν, εἰς τὰ ὁποῖα πλὴν τῶν εἰρημένων συγκατελέγοντο καὶ οἱ *Καρμηλίται*, οἱ *Αὐγουστῖνοι* ἢ *Ερμηῖται* καὶ ἄλλοι, ὀργανισμένα κατὰ τύπους ἰδίους ὑπῆρξαν τὰ κραταιότερα ἐρεῖσματα τῶν παπῶν, ἀφ' ὧν ἔλαβον τὰ μέγιστα προνόμια, — οἷον τὸ νὰ ἐξομολογῶσι πανταχοῦ, νὰ δίδωσιν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, νὰ κηρύττωσιν ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς — καὶ εἰς τῶν ὁποίων τὴν δικαιοδοσίαν μόνον ὑπῆγοντο ἀμέσως. Οἱ Φραγκισκανοὶ ἐξουσίαζον τὴν καρδίαν τοῦ λαοῦ μετέχοντες τῶν παθημάτων καὶ εὐφροσυνῶν του, ὅθεν ἐπέδρων κυρίως ὡς ἐπιμεληταὶ τῶν ψυχῶν. Οἱ δὲ *Δομινικανοί* ἀφιερῶντο κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰς ἐπιστήμας, ἐπλήρουν τὰς ἑδρας ἐν τοῖς πανεπιστημίοις, ὅθεν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀνεδείχθησαν ἐπίσημοι ἐκκλησιαστικοὶ διδάσκαλοι, οἷον Θωμᾶς Ἀκυνάτης Βουοναυεντούρας κλ. Βραδύτερον

ὁμοῦς ἀπέβησαν οἱ τυφλοὶ ὑπερασπισταὶ ὅλων τῶν τῆς Ῥώμης κατα-
 χρήσεων ἐναντίον τοῦ ἐλευθερίου πνεύματος τῶν μεγάλων συνόδων καὶ
 διὰ τῆς διαγωγῆς αὐτῶν ταύτης καὶ διὰ τῆς ἀσθενοῦς πρὸς τὴν νέαν
 κλασσικὴν καὶ ἀνθρωπικὴν παιδείαν πάλης των καὶ διὰ τῶν περὶ
 τοὺς αἰρετικοὺς κατασκοπιῶν των ἐφείλκυσαν πανταχοῦ τὸ μῖσος καὶ
 τὴν κοινὴν περιφρόνησιν.

Τὰ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ μορφωθέντα ἱπποτικά τάγματα, περὶ ὧν
 ἐγένετο λόγος προηγουμένως (σελ. 633), διεσπάρησαν μετοῦπολιν
 χρόνον καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ προσέκαλεσαν τὴν σύστασιν ὁμοίων ἐν
 Ἰσπανίᾳ, Πορτογαλίᾳ καὶ Λειβονίᾳ. — Πρὸς τοῖς μοναστηρίοις δὲ
 τῶν μοναχῶν πρωίμως ἤδη εἶχον σχηματισθῇ καὶ πολυάριθμα γυ-
 ναικῶν ἢ καλογραιῶν μοναστήρια οὐχ ἥττον σκανδαλώδη ἢ τῆς
 ἀνατολῆς.

§ 980. **Τὸ σχίσμα ἢ ὁ χωρισμὸς τῆς ἀνατολικῆς καὶ
 δυτικῆς ἐκκλησίας.** Ἡ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Λατίνων ἐχθρα
 εἶνε ἀρχαιοτάτη, τοῦλάχιστον τοσοῦτον ἀρχαία ὅσον καὶ ἡ δούλωσις,
 ἣν ἡ Ἑλλάς ὑπέστη διὰ τῆς Ῥώμης.

Ἀμοιβαῖον μῖσος Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων πρὸ τοῦ Χριστιανι-
 σμοῦ. Εἰς τὰς καρδίας τῶν Ἑλλήνων ἐνυπῆρχεν ἔκτοτε ἀνεξάλει-
 πτον τὸ αἶσθημα τῆς γενομένης ὕβρεως, τὸ ὅποιον νύξανεन ἡ συνεί-
 δησις τῆς πνευματικῆς ὑπεροχῆς των καὶ ἐζήτει παραμυθίαν ἢ ἀποζη-
 μίωσιν ἐν τῇ περιφρονήσει τῶν αὐθάδων ξένων. Ἐξεναντίας δὲ οἱ
 Λατῖνοι μνήμονες τῶν Ῥωμαϊκῶν θριάμβων ἐθεώρουν τὴν Ῥώμην ὡς
 τὴν ὑπὸ τῆς εἰμαρμένης προσρισθεῖσαν βασιλίδα τοῦ κόσμου καὶ ἐλη-
 σμόνουν, ὅτε ἀνεπόλουν τοὺς λαμπροὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου καὶ
 τοῦ Τραϊανοῦ καὶ αὐτὴν τὴν προτέραν καὶ τὴν ἔπειτα βαρβαρότητά
 των. Ἡ μετάθεσις τῆς αὐτοκρατορικῆς καθέδρας εἰς τὸ Βυζάντιον
 ἐχορήγησεν εἰς τὴν πόλιν ταύτην τὴν ἔκτοτε κληθεῖσαν Κωνσταντι-
 νούπολιν καὶ μετ' αὐτῆς εἰς ὅλας τὰς χώρας, ὅπου ἡ Ἑλληνικὴ ὠμι-
 λεῖτο γλῶσσα ἀνωτέραν τιμὴν καὶ ἐνίσχυσε τὰς περὶ ὑπεροχῆς ἢ
 τοῦλάχιστον περὶ ἰσότητος ἀξιώσεις τῶν Ἑλλήνων, διότι περὶ τὰ ἐκ-
 κλησιαστικά καὶ περὶ τὴν ἐπιστήμην ἀναμριδύλωσεν ἢ προτίμησιν ἀνῆ-
 κεν εἰς τοὺς διδασκάλους, τοὺς Ἑλληνας, ἀπέναντι τῶν μαθητῶν,
 τῶν Ῥωμαίων.

Διαφοραὶ θρησκευτικαί. Ὑπὸ τοιαύτας σχέσεις καὶ ἐν τοιαύτῃ τῶν
 ψυχῶν διαθέσει ἢ πρὸς καιρὸν ὁμόνοια ἤτο φαινομένη μόνον ἢ τεχνητὴ
 καὶ ἐσθ' ὅτε ἔργον τυχαίων περιστάσεων. Ἡ ἀποστροφή ὑπῆρχεν ἐμμο-
 νος καὶ ὁ χωρισμὸς εἴτε πρότερον εἴτε ὕστερον ἀναπόφευκτος· μόνον
 ἡ ἐγγύριος διαφωνία τοῦ ἀνατολικοῦ κλήρου ἀνέβαλεν αὐτόν· διότι ἐπὶ

τῶν αἰωνίων ἐρίδων, τὰς ὁποίας διάφοροι αἰρέσεις προεκάλουν, πάντοτε μερίς τις ἐπεκαλεῖτο τὴν ὑποστήριξιν τῆς Ῥώμης καὶ δι' αὐτῆς ὡσεπιτοπλεῖστον ἐθριάμβευεν αὕτη καὶ τότε ἡ Ῥώμη περιέβαλε τὴν ὠφέλιμον φιλίαν. Ἀλλὰ κατὰ μικρὸν διαφοραὶ τινες περὶ τε τὴν λειτουργίαν καὶ τὸ δόγμα παρεισφρήσασαι ἐπηύξησαν τὸ ἀμοιβαῖον μῖσος, καὶ τοῦτο ἐξήφθη πρὸ πάντων διὰ τῆς ἀμοιβαίας ζηλοτυπίας τῶν πατριαρχῶν τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Ῥώμης.

Ἀξιώσεις τοῦ πάπα. Ἐκ τούτων ὁ πάπας ἀφ' οὗτου ἀπεσπάσθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Φράγκων ἐκ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους καὶ ἐν μέρει δι' αὐτῆς τῆς ἀποσπάσεώς του εἶδεν ὑπερτεροῦν καὶ εὐδοκίμου ἂν πολὺ πλέον ἢ πρότερον τὸ ἀξίωμα του· καυχώμενος δὲ ὅτι εἶνε ὁ ἄμεσος διάδοχος τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων, ἐφ' ᾧ ὡς ἐπὶ πέτρᾳ στερεᾷ ὁ Χριστὸς προώρισεν τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας του, ἐθεώρει ἑαυτὸν ἐξάρχοντα ὅλων τῶν ἀρχιερέων τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου καὶ μάλιστα τῶν κατεзоχὴν λεγομένων πατριαρχῶν: *Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων, Ἀλεξανδρείας καὶ Κωνσταντινουπόλεως*. Ἀλλ' ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως συνδέων τὰ ἑαυτοῦ πράγματα πρὸς τὰ τοῦ θρόνου, τοῦ ὁποίου αἱ ἀκτίνες αὐτὸν ἀμέσως περιήστραπτον, οὐ μόνον ἀπεποιεῖτο τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ὑπεροχῆς ἐκείνου, ἀλλ' εἶχε μάλιστα καὶ οὗτος τὴν αὐτὴν ἀξίωσιν, τὴν ὁποίαν ἐδήλου ἀποχωρώντως ὁ ἐπίσημος τίτλος του: *οἰκουμενικὸς πατριάρχης*. Προσωπικῇ τις ἔρις δύο πατριαρχῶν ἔδωκε τέλος τὸ σύνθημα τῆς ῥήξεως, ἥτις ἐπὶ τέλους συνεπήγαγε τὸ σχίσμα τῆς ἐξαρχῆς μιᾶς καὶ ἀδιαιρέτου Χριστιανικῆς ἐκκλησίας.

Ἰγνάτιος, Βάρδας, Φώτιος. Ὁ πατριάρχης Ἰγνάτιος θυγατρίδους τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου καὶ υἱὸς τοῦ Μιχαὴλ Ῥαγγαβῆ ἐπαύθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Γ' κατὰ προτροπὴν τοῦ συμβούλου του *καίσαρος Βάρδα*, τὸν ὁποῖον ἐκεῖνος ἠθέλησε νὰ τιμωρήσῃ διὰ τὴν ἀσέβειάν του. Ἀντὶ δὲ τοῦ παυθέντος ὑψώθη ἀπὸ λαϊκοῦ εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον, εἰς ἑξ ἡμέρας ὅλους τῆς χειροτονίας τοὺς βαθμοὺς διελθὼν ὁ περιώνυμος διὰ τὴν πολυμαθειάν του Φώτιος (857). Ἀλλ' ὁ Ἰγνάτιος μὴ ἀνεχόμενος τὴν ἀδικίαν καὶ προσπαθὼν νὰ ἀναλάβῃ τὴν ποιμαντορίαν διήγειρε μετὰ τῶν φίλων του πολλὰς εἰς τὴν ἐκκλησίαν ταραχάς, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ πρὸς κατάπαυσιν αὐτῶν ἠναγκάσθη νὰ συγκαλέσῃ σύνοδον οἰκουμενικὴν, εἰς ἣν ἐπὶ τῇ αἰτήσει αὐτοῦ ἐπεμψε καὶ ὁ πάπας Νικόλαος Α' τρεῖς τοποτηρητάς. Συγκροτηθεὶς δὲ τῆς συνόδου (861) ἐκ τριακοσίων δεκαοκτῶ ἐπισκόπων, τῶν ὁποίων προήδρουν κατὰ συγκατάθεσιν τῆς Βυζαντινῆς κυβερνήσεως καὶ τιμῆς χάριν οἱ τοῦ πάπα ἀντιπρόσωποι, ἀνεθεματίσθη ὁ Ἰγνά-

τιος καὶ ἐπεκυρώθη ὁ Φώτιος· ὁ δὲ πάπας ἔμεινε λίαν εὐχαριστημένος ὅτι τρόπον τινὰ ἐγένετο ὁ διαιτητὴς τῶν διαμαχομένων. Μετοῦπολι ὅμως ἀνεφύη αἰτία στάσεως μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο ἐκκλησιῶν.

Βούλγαροι, Βόγορις. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους δηλονότι εἶχον δεχθῇ τὸ χριστιανικὸν δόγμα οἱ Βούλγαροι διὰ τῆς ἐπιμελείας τοῦ Φωτίου καὶ τοῦ ζήλου τῶν προειρημένων δύο Ἑλλήνων μοναχῶν Μεθοδίου καὶ Κυρίλλου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς Βόγορις μὴ λαβὼν ἐγκαίρως τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τέλεσιν τῶν ἱεουργιῶν σκεύη καὶ ἄμφια ἀπετάθη καὶ πρὸς τὴν Ῥώμην συγχρόνως, ὁ πάπας καίτοι γινώσκων ὅτι ὑπῆρχον ἤδη ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ Βυζαντινοὶ κληρικοὶ ἐπεμψεν ἀμέσως Ἱταλοὺς ἀποστόλους, οἵτινες ἀντὶ νὰ φέρωσιν εἰς τοὺς νεοφωτιστοὺς λόγους εἰρήνης ἀγάπης καὶ θεοσεβείας ἐξετράπησαν εἰς δεινὰ κατὰ τῶν Βυζαντινῶν κηρύγματα προσπαθοῦντες νὰ σφετερισθῶσιν αὐτοὶ τὴν πνευματικὴν τῆς χώρας διοίκησιν· καὶ ἀπέτυχον μὲν ἐπὶ τέλους, ἠῤῥξαντο ὅμως τὴν δυσμένειαν τῶν δύο ἐκκλησιῶν.

Νικόλαος πάπας καὶ Φώτιος ἀφορίζονται ἄμοιβαίως, Βασίλειος Μακεδὼν, Ἀδριανὸς Β'. Πρῶτος δὲ ὁ Νικόλαος, ὅστις ἐνόησεν ὅτι πατριαρχεύοντος τοῦ Φωτίου δὲν ἐδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τῶν φιλάρχων σκοπῶν του, ἀνακαλέσας ἐπὶ συνόδου, τὴν ὁποῖαν συνεκρότησεν ἐπιτηδες ἐν Ῥώμῃ, τὰ ψηφισθέντα πρότερον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι του εἶχον διὰ δωροδοκίας δώσῃ τὴν συναίνεσιν των ἐξεσφενδόνισε τὸν ἀφορισμὸν του κατὰ τοῦ εἰρημένου πατριάρχου. Ἀλλ' ὁ ἀφορισθεὶς δὲν ἐδράδυνε νὰ μεταχειρισθῇ τὰ αὐτὰ πνευματικὰ ὅπλα καὶ πρὸς τούτοις τὴν πολυμαθείαν του κατὰ τοῦ τολμηροῦ ἀρχιερέως τῆς Ῥώμης. Ἐπὶ συνόδου δηλαδὴ καὶ οὗτος γενομένης ἐν Κωνσταντινουπόλει (866) ἀνταφώρισεν αὐτὸν καὶ κατέδειξε θαρραλέως τὰς δογματικὰς καὶ ἄλλας καينوτομίας, εἰς ἃς ἡ δυτικὴ ἐκκλησία παρεξετράπη, καὶ ἤλεγξε τοὺς Ῥωμαίους ὡς θελήσαντας ἐκ φιλαρχίας νὰ ποσάσωσι τοὺς Βουλγάρους ἀπὸ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μετὰ παρέλευσιν δ' ἐνὸς ἔτους (867) ὁ τοῦ Μιχαὴλ διάδοχος Βασίλειος ὁ Μακεδὼν καθήρσε τὸν Φώτιον καὶ ἀντεισήγαγε τὸν Ἰγνάτιον, ὅστις ἐφιλιώθη εὐθύς μετὰ τῆς Ῥώμης. Ὅθεν ὁ τοῦ Νικολάου Α' διάδοχος Ἀδριανὸς Β' ἐπεμψεν τοποτηρητὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν, οἵτινες ἐπὶ συνόδου ἀφώρισαν τὸν Φώτιον. Ἡ Βουλγαρία ὅμως, τὴν ὁποῖαν ἐσπούδαζεν ἡ Ῥώμη νὰ ὑποτάξῃ, ἔμεινεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἰωάννης Η' πάπας, Θεόφιλος αὐτοκράτωρ, Φώτιος. Διὰ τοῦτο ὁ τοῦ Ἀδριανοῦ Β' διάδοχος πάπας Ἰωάννης Η' ἔστειλε νέους πρέσ-

βεις διωρισμένους ἢ νὰ λάβωσιν ἐγγράφως τὴν παραχώρησιν τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ῥώμης ἢ, ἂν εὕρωσιν ἀντίστασιν, νὰ φορίσωσιν ἐκ μέρους τοῦ τὴν σύνοδον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἄλλ' ἔως οὗ οὗτοι ἔλθωσιν ἐκεῖ, ἀπέθανε μὲν ὁ Ἰγνάτιος, ἀνέβη δὲ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τὸ δεύτερον ὁ Φώτιος ὑπὸ τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ Θεοφίλου· τότε δέ, ὅτε αὐτοκράτωρ καὶ ὁ Φώτιος ἐπεμφαν κοινὴν πρὸς τὸν Ἰωάννην Η' πρεσβεῖαν ἐξαίτουμένοι τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ὁμονοίας. Ὁ πάπας ὅμως ἀντὶ νὰ δεχθῇ εὐμενῶς τὴν χριστιανικὴν αἴτησιν αὐτῶν παρήγγειλεν εἰς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει πεμφθέντας ἀντιπροσώπους τοῦ νὰ μὴ κυρώσωσι τὴν πατριαρχίαν τοῦ Φωτίου εἰμὴ ὑπὸ τοὺς τρεῖς τούτους ὅρους: α') εἰὰν ζητήσῃ ὁ Φώτιος συγγνώμην διὰ τὰ παρελθόντα· β') εἰὰν ἡ Βουλγαρία ὑποταχθῇ ὁλοκλήρως εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης καὶ γ') εἰὰν δοθῇ ὑπόσχεσις τοῦ νὰ μὴ χειροτονηθῇ τοῦ λοιποῦ πατριάρχης ἀπὸ λαϊκοῦ. Ἄλλ' ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκροτηθεῖσα σύνοδος (880) ἐπεκύρωσε μὲν τὸν Φώτιον, ἀπέβαλε δὲ μετ' ἀγανακτήσεως τὰς προτάσεις τοῦ πάπα Ἰωάννου, ὅστις παροξυνθεὶς ἐντεῦθεν ἔστειλε νέον πρέσβυν εἰς Κωνσταντινουπόλιν νὰνατρέψῃ τὰ παρὰ τῆς συνόδου ἀποφασισθέντα, ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς νὰ κατορθώσῃ τι ἀφώρισε τὸν πατριάρχην καὶ τοὺς κοινωνοὺς αὐτοῦ ἀρχιερεῖς.

Σέργιος, Μιχαὴλ Κηρουάριος. Μετὰ τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο ἔμειναν τὰ μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν πράγματα ἐκκερμη, ἤτοι ἄνευ τινὸς συνδιαλλαγῆς, ἀλλὰ καὶ ἄνευ ἐξακολουθήσεως τῆς ἐριδος μέχρι τοῦ 998 ἔτους, ὅτε ὁ Σέργιος συγγενὴς τις τοῦ Φωτίου πατριαρχεύσας καὶ ἀναλαβὼν τὸν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ζῆλον ἐκείνου ἐθεβαίωσε συνοδικῶς τὰ κατὰ τῶν καινοτομιῶν τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας ὑπ' ἐκείνου πραχθέντα καὶ ἐξήλειψεν ἐκ τῶν διπτύχων τὸ ὄνομα τοῦ πάπα, ὡς δεξαμένου τὴν εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος «καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ (filioque)» προσθήκην. Κατόπιν δὲ τούτου καὶ ὁ Μιχαὴλ Κηρουάριος (πατριαρχεύσας 1053) ἀφώρισε πάλιν συνοδικῶς τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν διὰ τὰς διαφορὰς τῆς καὶ μάλιστα διὰ τὴν εἰρημένην εἰς τὸ σύμβολον προσθήκην, διὰ τὴν εἰς τοὺς ἱερεῖς ἀπαγόρευσιν τοῦ γάμου καὶ τὴν χρῆσιν τῶν ἀζύμων ἐν τῇ θεῇ εὐχαριστίᾳ. Ἐκτοτε ἐκόπη ὀριστικῶς πᾶσα κοινωνία μεταξὺ τῶν δύο ἐκκλησιῶν καὶ ὅλαι αἱ μετέπειτα μάλιστα ἀπὸ τῆς προχωρήσεως τῶν Τούρκων γενόμενα κατ' ἐπανάληψιν ἀποπειραὶ περὶ ἐνώσεως αὐτῶν ἀπέβησαν ἀτελεσφόρητοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΡΖ'.

ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ

§ 981. Ἀνάπτυξις τοῦ πολιτεύματος ἐν Γερμανίᾳ, Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πολιτεύματος ἔλαβεν ἐν τῇ Γερμανίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ πάντῃ ἄλλην ἢ ἐν τῇ Γαλλίᾳ τάσιν. Ἐνῷ δηλονότι τὸ τῶν βασιλέων κράτος ἀδιακόπως ἐν τῇ Γαλλίᾳ ἐπέδιδε καὶ ἰσχυροποιεῖτο διὰ τῆς συνεχοῦς αὐξήσεως τῶν ἀπὸ τοῦ στέμματος ἐξηρητημένων χωρῶν καὶ τῆς ἐν τῷ οἴκῳ τῶν Καπετιδῶν καὶ τοῖς συγγενέσιν αὐτοῦ κλάδοις διατηρήσεως τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου, ἐξεναντίας ἐν ἐκείναις ἐμειοῦτο καὶ ἐξησθένει ἀδιαλείπτως. Διότι οἱ μὲν τῆς Ἀγγλίας βασιλεῖς διατελοῦντες εἰς πόλεμον διηνεκῇ πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ Σκωτίαν καὶ πρὸς τοὺς ἰδίους αὐτῶν βαρῶνους καὶ τελευταῖον πρὸς τοὺς ἀντιπάλους βασιλεῖς ἠναγκάζοντο νὰ παραχωρῶσιν εἰς τὸν λαὸν πάντοτε μεγαλειότερα δικαιώματα. Ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ τὸ τῶν αὐτοκρατόρων ἀξίωμα δὲν ἐδύνατο εἶμὴ νὰ κλίνη ἐπὶ μᾶλλον εἰς ἐλάττωσιν τὸ μὲν διὰ τῆς συνεχοῦς τῶν δυναστειῶν μεταβολῆς καὶ τῆς μετ' αὐτῆς συνεχομένης διατηρήσεως τοῦ ἐκλεκτικοῦ δικαιώματος, τὸ δὲ διὰ τῆς ἰδιορρύθμου αὐτῶν ἐκείνων σπουδῆς πρὸς αὐξήσιν τοῦ ἰδίου αὐτῶν οἴκου δυνάμεως, οὗ χάριν ἄσμενοι ἐθυσίαζον δικαιώματα καὶ προσόδους ἐν ἄλλαις ἐπαρχίαις πρὸς ἡγεμόνας καὶ πόλεις, τῶν ὁποίων ἡ δύναμις καὶ ἀνεξαρτησία κῆζάνοντο ἐκ τούτου ἐπὶ μᾶλλον. Τοιοῦτοτρόπως δὲ τὸ Γερμανικὸν κράτος προϊόντος τοῦ χρόνου διελύθη εἰς πλείστας μερικὰς ἐπικρατείας κυριαρχούσας καθ' ἑαυτάς καὶ ἔλαβε μορφήν κοινοπολιτείας ἡγεμόνων μετὰ τινος αἰρετοῦ ἀρχηγοῦ. Ἐπὶ τῆς καταλύσεως ἤδη τῆς δυναστείας τῶν Οὐενσταουφιδῶν τὸ κράτος ἔνεκα τῆς κατακερματίσεως τῶν πρώην δουκάτων περιελάμβανεν 116 κληρικὰς καὶ 100 κοσμικὰς ἡγεμονίας καὶ εἰς ἐκείνας μὲν ἀνῆκον 6 ἀρχιεπισκοπαί, 37 ἐπισκοπαί, 70 ἡγουμενίαι (Ableien) καὶ τὰ 3 ἵπποτικὰ τάγματα· εἰς ταύτας δὲ 4 ἐκλέκτορες, 6 δοῦκες, 30 κόμιτες καὶ 60 περίπου ἐλεύθεραι πόλεις.

Ἐν τῇ Ἰταλίᾳ πάντῃ διαφόρως ἀπὸ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης ἀνεπτύχθη κατὰ τὸν μεσαῖωνα σύστημά τι ἰσορροπίας καὶ διετηρήθη μάλιστα διὰ τῆς Φλωρεντίας, ἥτις διετέλει ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀντιπαρασταμένων κυρίων πολιτικῶν δυνάμεων τῆς ἄρκτου· Ἐνετίας καὶ Μεδιολάνου, καὶ τῶν τῆς μεσημβρίας· τοῦ παπικοῦ κράτους καὶ τῆς Νεαπόλεως, μεταξὺ μοναρχιῶν καὶ δημοκρατιῶν.

§ 982. **Πολιτικά ἐταιρεῖται, σύλλογοι, ὁμοσπονδίαι.**

Κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ μεσαίωνα ὡς χαρακτηριστικὸν τοῦ χρόνου τούτου φαινόμενον παρουσιάζεται τὸ πνεῦμα τῶν πολιτικῶν ἐταιρειῶν ἢ συνδέσμων, ὅπερ διαδύει ὅλας τοῦ βίου τὰς σχέσεις καὶ ἐκδηλοῦται εἰς τὰ κληρικὰ τάγματα, εἰς τὸ ἱπποτικὸν σύστημα, εἰς τὰς ἐνώσεις (Hansen) τῶν ἐμπόρων, εἰς τὰς συντεχνίας τῶν χειρωνακτῶν, εἰς τὰ πανεπιστήμια ἰδίᾳ τῶν ἐγγχωρίων σπουδαστῶν, εἰς τὰ στίφη τῶν μισθοφόρων, εἰς τῶν τεκτόνων καὶ ζωγράφων τὰς ἐνώσεις, ἀπὸ δὲ τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος καὶ εἰς τὰς ὁμοσπονδίας τῶν πόλεων καὶ τῆς ἀριστοκρατίας. Τὰ πλείστου δὲ λόγου ἄξια προΐοντα τοῦ πνεύματος τούτου τῆς συνενώσεώς εἰσι τὰ ἱπποτικά τάγματα καὶ αἱ τάξεις τῶν πολιτῶν.

§ 983. **Α'. Τὸ ἱπποτικὸν σύστημα.** Τοῦτο προκύψαν ἐκ τῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἤδη Φράγκοις λίαν τιμωμένης ἱππικῆς ὑπηρεσίας, ἣτις ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ τιμαριωτισμοῦ (φεουδαϊσμοῦ) ἐξησκαίετο ὑπὸ μόνων τῶν ἐχόντων μεγαλειτέρᾳ τιμάρια (φέουδα)· διὸ καὶ προήχθη ἔκτοτε εἰς μεῖζον ἀξίωμα, σῶμα δὲ καὶ εἰς κρείττονα ἀνάπτυξιν διὰ τῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς Γερμανῶν βασιλέων συνεπιζομένων ἀγώνων. Ἐκ τῆς στενωτέρας δ' ἐνώσεως τῶν εἰς ὁμοειδῆ ὑπηρεσίαν ἐχόντων δικαίωμα τιμαριούχων ἐμορφώθη ἰδιάζουσά τις καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς Χριστιανικοῖς ἔθνεσι τῆς δύσεως ἐπικρατοῦσα τάξις ἱππέων ἢ ἱπποτῶν (*ordo militaris, militia*), οἵτινες, ἀφοῦ διήρχοντο τοὺς δύο βαθμούς: τοῦ εὐγενοῦς ἀκολουθου (*junior, røgen* ἀπὸ 7-14 ἐτῶν) καὶ τοῦ ἐφήβου ὀπλοφόρου ἢ παραστάτου (*armiger, famulus* Γερμανιστὶ *Knappen* ἀπὸ 14-21 ἐτῶν), ἀναγνωριζόμενοι ὡς τοιοῦτοι ὑπεχρεοῦντο νὰ προστατεύωσι τοὺς ἀσθενεῖς καὶ καταθλιβομένους μάλιστα γυναῖκας καὶ ἱερωμένους, νὰ ἐκδικῶνται τὴν εἰς τὰ πρόσωπα ταῦτα γενομένην ἀδικίαν ἢ ὕβριν, νὰ διατηρῶσι τὴν ἑαυτῶν τιμὴν ἀλύμαντον καὶ πρὸς τὸ γυναικεῖον φύλον ἰδίως νὰ φέρωνται κοσμίως καὶ εὐγενῶς. Ἡ παραδοχὴ εἰς τὴν τάξιν τοῦ ἱππότου ἐγίνετο πάντοτε μετὰ τινος πανηγυρικῆς πομπῆς συνήθως εἰς μεγάλας αὐλὰς καὶ εἰς αὐλικὰς ἐορτάς, ἐν ᾗ ὑπῆρχε λαμπρὰ ὁμήγυρις ἡγεμόνων, ἱερωμένων καὶ εὐγενῶν. Ὅσακις δ' ἐπιφανῆς τις νεανίας ἐχειροτονεῖτο ἱππότης, συμπαρίσταντο συνήθως καὶ πολλοὶ ἄλλοι κατωτέρως τάξεως νέοι, οἵτινες ἔχοντες τὴν ἀπαιτουμένην ἡλικίαν καὶ ἐκπληρώσαντες ἤδη τὰ ἑαυτῶν καθήκοντα, ἤγουν μετασχόντες τῶν ἐκστρατειῶν τῶν κυρίων τῶν ὡς ὀπλοφόροι ἢ ἱπποκόμοι αὐτῶν κτλ., προεβιβάζοντο εὐθὺς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἱππότου· ὁ δὲ προβιβάσμὸς ἐτελεῖτο μετὰ τριπλῆς διὰ τῆς λεπίδος τοῦ ξίφους προσψεύσεως, ἀπαγγελλομένων καὶ

τινων ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων. Καὶ ἐὰν ἡ πρᾶξις ἐγίνετο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προηγείτο πάντοτε λειτουργία καὶ οἱ ἱερεῖς ἐφιλοδοροῦντο γενναίως· συμπόσιον δὲ καὶ ἄλλαι εὐθυμίαι ἐπεσφράγιζον συνήθως τὴν ἐορτὴν τῆς ἡμέρας.

Ἰππηλασία. Τὸ ἱποτικὸν σύστημα προήχθη εἰς τὴν μεγίστην αὐτοῦ λαμπρότητα διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν ἱππηλατικῶν ἀγώνων τῶν κοινῶς εἰς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν τοῦ μεσαίωνος *Torneamentum*, Γαλλιστὶ *Tournoi* καὶ Γερμανιστὶ *Turnier* λεγομένων, οἵτινες κατὰ τὴν ΙΑ' ἐκάτονταετηρίδα ἔλαβον μορφὴν σταθερὰν ὑποβληθέντες εἰς ῥητοὺς κανόνας. Συνήθως δὲ οὗτοι συνεκροτοῦντο εἰς τιμὴν πανηγύρεως τινος ἢ ἐπισήμου ἐορτῆς καὶ προηγγέλλοντο εἰς τοὺς ἱππότες, οἵτινες ἤρχοντο ἐκ πλησιεστέρων καὶ ἀπωτέρων πόλεων λαμπροστόλιστοι ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν τεθωρακισμένοι καὶ ἐφ' ἵππων κεκαλυμμένων μὲ λαμπρὸν σιδηροῦν κάλυμμα. Ἦσαν δὲ μόνον εὐγενεῖς καὶ ἀμέμπτου διαγωγῆς ἱππῆται δεκάοι, διὸ καὶ ἕκαστος ὤφειλε νάποδειξῃ πρότερον εἰς τοὺς ἀγωνοθέτας ὅτι ἦτο ἄξιός τοῦ ἀγῶνος. Πρὸς διατήρησιν δὲ τῆς περὶ τοῦτον εὐταξίας ἦσαν διωρισμένα διάφορα πρόσωπα, οἷον ἄρχοντες, κήρυκες, δαιτηταί, οἵτινες ἐχώριζον ἀπ' ἀλλήλων τοὺς σκληρῶς ἀγωνιζομένους, καὶ ραβδοῦχοι, οἵτινες καθυσάχαζον τὸν λαὸν θορυβοῦντα.

Ἰππόδρομος. Ὁ τόπος τῶν ἀγώνων (ἱππόδρομος) ἦτο κυκλοειδῶς περιπεφραγμένος. Ἐπὶ ὑψηλῶν ξύλινων θεωρείων ἐκάθηντο αἱ δέσποιναι καὶ οἱ ἐνδοξότεροι θεαταί, περίξ δὲ ἵστατο τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ. Τὰ ζεύγη τῶν ἀγωνιστῶν, οἵτινες προδιεκρίνοντο ἢ διὰ κλήρων ἢ ὡς ἐκ τοῦ βαθμοῦ, εἰσέρχοντο ἔφιπποι εἰς τὸν φραγμὸν μετὰ μουσικῆς καὶ πομπικῆς παρατάξεως ἐκφωνοῦντος τοῦ κήρυκος τὰ ὀνόματα αὐτῶν.

Ὅπλα ἱππομάχων, ἱππομαχία. Τὰ δ' ἐν χρῆσει κατὰ τὸν ἀγῶνα ὅπλα ἦσαν καταρχὰς μὲν ξύλινα ξίφη μετὰ σιδηρῶν, ἀλλ' ὅχι κοπτερῶν ἀκωκῶν, βραδύτερον δὲ τὰ συνήθη ξίφη μὴ ἡκονημένα ὅμως, καὶ τὸ δόρυ. Προηγείτο δὲ ὁ δορατισμός, καθ' ὃν οἱ δύο ἔφιπποι περιτρέχοντες ἐσπούδαζον νὰ κρημίσωσιν ἀπὸ τοῦ ἵππου ἕκαστος τὸν ἀνταγωνιστὴν του διὰ πληγῶν ἢ μᾶλλον κρουσμῶν τοῦ δόρατος. Ἐπειτα ἐμάχοντο διὰ τοῦ ξίφους πεζοὶ καὶ ἔφιπποι. Πληγαὶ δὲ συνήθως δὲν συνέβαινον ἕνεκα τοῦ θωρακισμοῦ τῶν μαχομένων καὶ τὸ κέντημα δὲν ἐπετρέπετο. Τελευταίον ἡγωνίζοντο πολλοὶ πρὸς πολλοὺς καὶ ἀφοῦ ἀνεχώρουν οἱ ἱππῆται ἐξηκολοῦθον τὸν ἀγῶνα οἱ νεανῖαι πρὸς ἰδίαν αὐτῶν ἀσκήσιν.

Βραβεῖα. Οἱ εἰς ὅλα δὲ τὰ εἶδη τοῦ ἀγῶνος νικῶντες ἱππῆται ἐλάμβανον κατὰ τὴν ἀπόφασιν τῶν κριτῶν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἐπι-

φανεστάτων καὶ ὠραιοτάτων δεσποινῶν τὴν οὕτω λεγομένην εὐχαριστίαν (Dank), ἥτις συνίστατο εἰς ἄλυσιν χρυσῆν, εἰς σπάθην μετὰ ζωστήρος, εἰς κεντημένην ζώνην, εἰς χρυσοῦν δακτύλιον ἢ ἄλλο τι πολύτιμον δῶρον. Ὁ λαμβάνων δὲ τὸ δῶρον ἱππότης εἶχε τὴν ἄδειαν νάσπασθῇ εἰς τὰ χεῖλη τὴν δέσποιναν, ἥτις ἐδείχθη τοσοῦτον εὐμενὴς πρὸς αὐτόν.

§ 984. Β'. **Ἡ γένεσις καὶ μύρφωσις ἐλευθέρας τινὸς καὶ δικαιοῦχου τάξεως πολιτῶν καθ' ὅλην τὴν πρώην τοῦ μεγάλου Καρόλου ἐπικράτειαν:**

α) Ἐν τῇ ἄνω καὶ μέσῃ Ἰταλίᾳ, ὅπου διαρκούσης τῆς περὶ ἀμφιέσεως ἢ περιβολῆς (investitura) ἐριδος ἢ ἀστυνομία, ἢ δικαστικῇ ἐξουσίᾳ καὶ ἡ διοίκησις τῶν πόλεων περιῆλθον εἰς τὰς χεῖρας ἐγγυρίων ἢ ἀστικῶν ἀρχῶν, τῶν ὁποίων προέσταντο οἱ αἰρετοὶ consules communis καὶ αἱ ὁποῖαι ὡς πρὸς τοὺς Ὀνσταουρίδας αὐτοκράτορας διετήρησαν τὰ κεκτημένα.

Δικαιώματα αὐτοκράτορος, τοποτηρηταί, πολίταρχοι. Κατὰ τὴν ἐν ἐν τοῖς Ῥογαλικοῖς πεδίοις γενομένην σύνοδον ἐπὶ τῆς δευτέρας τοῦ Φρειδερίκου Α' ἐκστρατείας εἰς τὴν Ἰταλίαν ὠρίσθησαν τὰ κυριαρχικὰ τοῦ αὐτοκράτορος δικαιώματα καὶ πρὸς ἐξάσκησιν τούτων ἐγκατέστησαν ὑπ' αὐτοῦ αὐτοκρατορικοὶ τοποτηρηταί (podestà), οἵτινες ὁμῶς καταχρησάμενοι τῇ ἐξουσίᾳ αὐτῶν ἀπεβλήθησαν· ὅθεν ἀντ' αὐτῶν διωρίσθησαν ἀστικοὶ διοικηταί ἢ πολίταρχοι. Βραδύτερον δὲ καὶ ἡ τῶν βαναύσων τάξις ἀποκεκλεισμένη μέχρι τοῦδε τῆς κυβερνήσεως, ἥτις ἀνῆκεν εἰς μόνον τὰ τῶν εὐπατριδῶν γένη, κατώρθωσε νὰ γείνη μέτοχος αὐτῆς διὰ τινος ἀρχηγοῦ τοῦ λαοῦ (capitano del popolo), ὅστις τοῦ λοιποῦ ἀντιπαρετάσσετο ἐχθρικῶς πρὸς τὸν πολίταρχον. Ὁσάκις δὲ τὰ πράγματα ἀπῆτουν τὴν ἑνώσιν καὶ τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἐνέργειαν τῆς οὕτω διηρημένης τάξεως τῶν πολιτῶν, τότε ἀντιτίθετο ἡ πολιτικὴ ἐξουσία τῆς πόλεως (la signoria) εἰς τινα ὁμορον ἡγεμόνα ἢ στρατιωτικὸν ξεναγὸν (condottiere) ἐπὶ χρόνον ὠρισμένον.

β) Ἐν τῇ Γερμανίᾳ ἐμορφώθη κατὰ τὸν αὐτὸν σχεδὸν τρόπον τὸ πολίτευμα τῶν πόλεων, τοὔτεστι δι' ἀπαλλαγῆς (exemption) ἀπὸ τῆς τοῦ κόμιτος δικαιοδοσίας καὶ δι' ἐνώσεως πλειόνων κοινοτήτων εἰς μίαν πόλεως κοινότητα.

Τοιαῦτα ἀπαλλαγὰ ἀπὸ τῆς τῶν δημοκομίτων (Gaugrafen) ἐξουσίας, οἷαν ἦδη οἱ ἐπίσκοποι καὶ ἡγούμενοι κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα εἶχον τύχη ὑπὲρ τῶν ἑαυτῶν ἐπικρατειῶν, ἀπενεμήθησαν βραδύτερον καὶ εἰς τὰς πόλεις χάριν τῆς αὐξήσεως καὶ εὐδοκιμήσεως αὐτῶν, καὶ ἐντεῦθεν ἐσχηματίσθη τὸ οὕτω λεγόμενον ἀστικὸν πολίτευμα. Ὁ τῆς

πόλεως ἄρχων, π. χ. ὁ ἐπίσκοπος, καθίστα πρὸς διαχείρισιν μὲν τῆς ποινικῆς καὶ ἀστυνομικῆς ἐξουσίας ἐπίτροπον (Vogt) ὅστις ἀναγνωρίζομενος καὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος καθόσον ἀπέβλεπεν εἰς τὴν περὶ τὸ τιμωρεῖν τὰ ἐγκλήματα ἐξουσίαν του, ἐκαλεῖτο πολιορκόμης (Burggraf), ἐὰν ἀπ' αὐτοῦ ἐζήρητο καὶ ἡ ὑπεράσπισις γειτονικῆς τινος πόλεως, πρὸς ἐνέργειαν δὲ τῆς πολιτικῆς ἢ ἀστικῆς δικαιοσύνης ἄλλην ἀρχήν, τὸν *κωμάρχην* (Schultheisse). Ἀμφοτέροι δὲ οὗτοι καὶ ἰδίως ὁ *κωμάρχης* περιορίζοντο ἐν τῇ ἐξασκήσει τῆς ἐξουσίας των ὑπὸ τῶν *παρέδρων* (scabini, Schöffen), οἵτινες ἐξελέγοντο μετὰ τῶν ἐλευθέρων κτηματιῶν ὑπὸ τοῦ εἰρημένου ἐπιτρόπου συμπραττόντων καὶ τῶν πολιτῶν. Ἐκ τούτων δὲ τῶν παρέδρων καὶ παρὰ τούτοις προσέτι ἐσχηματίσθη εἰς πολλὰς πόλεις *συμβούλιον* τι (γερουσία) ἐκ 12 ἢ πλείονων ὑπὸ τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν, ἐξαιρουμένων τῶν χειρωνάκτων, ἐκλεγομένων μελῶν, ὅπερ ὑπὸ τὴν προεδρίαν ἐνὸς ἢ δύο *δημάρχων* (Bürgermeister, *magistri civium* ἢ *consules*) ἀπέσπασε κατὰ μικρὸν τὴν ἐξουσίαν τῶν προμνημονευθέντων ἐπιτρόπων (Vögte) καὶ τῶν *κομάρχων* (Schultheisse) καὶ κατέστησε τούτους πάντῃ ἀχρήστους. Ἰδίως κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ Φρειδερίκου Β' καὶ τῆς μεσοβασιλείας αἱ πόλεις ἐκτῆσαντο τὸ μὲν εἰρηνικῶς διὰ προνομίων ἢ διὰ χρημάτων, τὸ δὲ διὰ τῆς ἰσχύος τῶν ὅπλων παρόμοια, ἀλλὰ μᾶλλον περιορισμένα κυριαρχικὰ δικαίωματα, οἷον τὸ ἀπὸ τῆς βασιλείας ἀνεξάρτητον, αὐτοκυβέρνησιν, ἡγεμονικὰ νόμια: οἷον τὸ χαράττειν νομίσματα, εἰσπράττειν δασμοὺς, τελῶνια, τῶν ὁποίων ἡ ἐνέργεια ἀνῆκεν εἰς τοὺς δημάρχους καὶ τοὺς συγκροτοῦντας τὸ συμβούλιον πολίτας μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Καὶ κατὰ τὴν περίπτωσιν δὲ ταύτην αἱ συντεχνίαι ἀνήρπασαν εἴτε ὅλας τὰς θέσεις ἢ τοῦλάχιστόν τινας ἐκ τῶν κρειττόνων, αἵτινες ἕως τότε ἀπετέλουν τὸ προνόμιον τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν καὶ οὗτοι ἀπῆρέσκοντο πολὺν χρόνον νὰ μετέλθωσι βάνανυσον τέχνην.

γ) Ἐν τῇ Γαλλίᾳ ἡ ὑψηλὴ ἀριστοκρατία καὶ ὁ κληρὸς ἀπένειμαν εἰς τὰς πόλεις κυριαρχικὰ δικαιώματα εἴτε ἐπὶ χρήμασιν εἴτε διότι ἐν τῇ ἀκμῇ τῶν πόλεων ἐβλεπον τὸ ἴδιον ἐαυτῶν συμφέρον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΡΗ'.

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

§ 985. Ἀναγραφαί, Λογγιβαρδικὸν δίκαιον, Σα-

ξονικὸς καὶ Σοηβικὸς καθρέπτης, χάρται μεγάλοι βασιλέων. Αἱ γραφαὶ τοῦ μεσαίωνα νομοθεσίαι ἦσαν εἴτε ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν εἰσηγμέναι καὶ ἐπικεκυρωμέναι ἀναγραφαὶ τοῦ ἰσχύοντος εἴτε ἰδιωτικαὶ ἐργασίαι, αἵτινες μετέπειτα ἔλαβον δημόσιον κύρος οἷον τὸ *Δογγιβαρδικὸν τιμαριωτικὸν δίκαιον*, ὁ *Σαξονικὸς καὶ ὁ Σοηβικὸς καθρέπτης* (συλλογαὶ ἐθίμων ἀφορῶσαι ἢ μὲν εἰς τὴν βορείαν, ἢ δὲ εἰς τὴν νοτίαν Γερμανίαν), καὶ τὸ ὑπὸ *Ἐρρίκου Βράκτωνος* κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἐν Ὁξονίῳ ἐπεξεργασθὲν κοινὸν δίκαιον (*common law*), καθ' οὗ δὲν ἐδυνήθη νὰ ἰσχύσῃ ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ *Ῥωμαϊκὸν δίκαιον*, ὅπως ἰσχυρεῖ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἰδίως ἐν ταῖς μεσημβριναῖς αὐτῆς χώραις, εἴτε τέλος χάρται τῶν βασιλέων, οἷον ὁ τοῦ Ἰωάννου βασιλέως τῆς Ἀγγλίας λεγόμενος *Μέγας χάρτης* ἐλευθεριῶν (*magna charta libertatum*) καὶ ὁ ὅμοιος τοῦ Ἀνδρέου Β' βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας· ὅ,τι δὲν ὑπῆρχεν ἤδη πρότερον ἰσχύον δίκαιον, ὥρισθη δι' ἀποφάσεων συντεταγμένων ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων μετὰ τῶν κατὰ τόπους κοινοβουλίων.

§ 986. **Δικαστικά, τῶν ἐλευθέρων ἰσότης ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων, συνεδρίαὶ δημοσίαι καὶ μυστικαί.** Καθόσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰ δικαστικά, διαρκούντος τοῦ μεσαίωνα ἀνὰ πᾶσαν τὴν δυτικὴν καὶ μέσσην Εὐρώπην ἐπεκράτουν κατὰ τὸν ἐξωτερικὸν τύπον τοῦλάχιστον αἱ ἀρχαὶ τοῦ ἀρχαίου Γερμανικοῦ δικαίου. Οὐδεὶς δημόσιος ὑπάλληλος οὐδ' ὁ βασιλεὺς αὐτὸς ἐδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ αὐτεπαγγέλτως δικαστικὴν τινὰ πράξιν τόσον εἰς πολιτικάς ὅσον καὶ εἰς ποινικάς ὑποθέσεις. Εἰς ὅλας τὰς δίκας ἐτηρεῖτο πάντοτε ἐτι ἢ πλήρης ἰσότης ὅλων τῶν ἐλευθέρων. Αὐτοκράτορες καὶ βασιλεῖς καὶ ὁ ἑσχατος χωρικὸς ὤφειλον νὰ ὑποστηρίξωσι τὰ δίκαια αὐτῶν αὐτοπροσώπως ἢ διὰ τινος πληρεξουσίου ἐπιτρόπου. Οὐδεὶς δὲ δικαστὴς ἐδύνατο νὰ δικάσῃ καθ' ἑαυτὸν ἢτοι ἄνευ παρέδρων, ὁμοτίμων (*pares*) τοῦ δικάζομένου. Διαρκούσης δὲ τῆς δίκης ἐπετρέπετο εἰς πάντα ἐλεύθερον νὰ παρίσταται, ἀπεκλείοντο δὲ μόνον γυναῖκες, παῖδες καὶ μὴ ἐλεύθεροι. Τοσοῦτον δὲ ἡ δημοσιότης τῆς διαδικασίας ὑπῆρχε στενῶς συνδεδεμένη πρὸς ὅλας τὰς ἐξεις καὶ δόξας τοῦ λαοῦ, ὥστε οὐδὲ τῶν τρομερῶν Οὐεστεφαλικῶν δικαστηρίων τῶν ἄλλως λεγομένων Οὐημίων (*Vehmgericht*) ἡ διαδικασία ἦτο κεκαλυμμένη οὕτω μὲ τὸν πέπλον τῆς μυστικότητος ὥς ἡ κατὰ τὸν ἑπειτα χρόνον μορφωθείσα καὶ μάλιστ' ἐν Γερμανίᾳ πανταχοῦ σχεδὸν ἐπικρατήσασα· καὶ αὐτὰ δηλονότι τὰ δικαστήρια συνεδρίαζον ὥς καὶ πάντα τᾶλλα ἐν ὑπαίθρῳ ὑπὸ φιλύρας καὶ δρυὸς ἢ ἐν ἀγοραῖς καὶ ἐκκλησίαις. Καὶ οὐ μόνον συνεκρότουν πολλάκις πάντῃ δημοσίας συνεδριάσεις, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς

οὕτω λεγομένας μυστικὰς εἶχον πολυαριθμούς περιεστῶτας, ὧν ἕκαστος, καίτοι μὴ ὧν μέλος τοῦ δικαστηρίου, ἠδύνατο νὰ προσχωρήσῃ ἐλευθέρως εἰς τὴν συζήτησιν καὶ προκειμένης διερωτήσεως νὰ λαμβάνῃ τὸν λόγον καὶ νὰ δίδῃ γνώμην. Οὕτω δὲ πολλάκις ἐξήκοντα μέχρις ἑκατὸν καὶ μέχρι τριακοσίων μάλιστα καὶ πλείονων ἐλευθέρων παρέδρων (σκαθίνων) ἀπετέλουν τὸ σύνολον τῶν περιεστῶτων τοιοῦτου μυστικοῦ δικαστηρίου.

§ 987. **Οὐήμια δικαστήρια.** Τὰ Οὐήμια δικαστήρια ὕφισταντο μόνον ἐπὶ τῆς ἐρυθρᾶς γῆς οὕτω λεγομένης ἕνεκα τῶν περὶ φόνου δικῶν ἐν Οὐεστεφαλίᾳ καὶ τὴν ἡμέραν ἐν ὑπαίθρῳ συνεδριάζοντα συνέκειντο εἰς τὰς κατὰ πᾶσαν τὴν Οὐεστεφαλίαν διεσπαρμένας ἐλευθέρους ἐδρας ἐξ ἐλευθέρων δικαστικῶν παρέδρων (σκαθίνων) ὑπὸ τὴν προεδρείαν ἐνὸς ἐλευθεροκόμιτος, τὸν ὅποιον διώριζεν ὁ αὐτοκράτωρ. Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου αἱ ἐλεύθεροι ἔχουσιν ἐδρας ἐξέτεινον ἐπὶ μᾶλλον τὴν ἀρμοδιότητά των, ὥστε κατὰ τὴν ΙΕ' ἑκατοντατηρίδα ἐδύναντο νὰ εἰσαχθῶσιν ἐνώπιόν των ἐκ πάσης τῆς Γερμανίας δίκαι περὶ ὠρισμένων ἐγκλημάτων, οἷον αἰρέσεως, ἱεροσυλίας, προδοσίας, κλοπῆς, ἐπιπορκίας, φόνου, κιβδηλείας κτλ. Πρὸς ἐκτέλεσιν δὲ τῶν ἀποφάσεων ὕφιστατο σύστημά τι δικαστικῶν παρέδρων (σκαθίνων) συνιστάμενον ἐξ 100,000 μελῶν διεσπαρμένων καθ' ὅλην τὴν Γερμανίαν καὶ ἐχόντων μυστικὰ ἀναγνωρίσεως σημεῖα. Ἡ καταγινωσκόμενη ποινὴ ἦτο συνήθως ἡ ἀγχόνη (στραγγαλισμός).

§ 988. **Ἑλλείψεις τῆς διαδικασίας.** Εἰκαὶ δὲ εἰς τὴν δημοσιότητα ἐστηρίζετο ἡ Γερμανικὴ διαδικασία, ὅπως ὅμως κατὰ τὸν μεσαίωνα ὕφιστατο, εἶχεν οὐ μικρὰς ἐλλείψεις, τοιαῦται δ' ἐν πρώτοις ἦσαν αἱ πολυαριθμοὶ ἐξαιρέσεις καὶ ἀπαλλαγαὶ ἀπὸ τῆς συνήθους δικαιοδοσίας· ἔπειτα τὰ ἄσυλα καὶ αἱ συνήθως ἐπὶ συστάσει ἰσχυρῶν προσώπων κοσμικῶν ἢ κληρικῶν διδόμεναι χάριτες καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς μεγίστους κακούργους. Ἄλλη σημαντικὴ ἐλλειψὶς ἦτο, ὅτι εἰς τὰ ποινικὰ καταδιώξεις ἐξ ἐπαγγέλματος δὲν ἐλάμβανε χώραν, ἀλλ' ὤφειλεν ὁ βλαφθεὶς νὰ παρουσιασθῇ ὡς ἐγκαλῶν καὶ ἐν περιπτώσει ἥττης νὰ ἔχη πρὸ ὀφθαλμῶν ποινὴν ἢ τοῦλάχιστον πρόκλησιν εἰς δίκην ἐὰν μὴ καὶ πόλεμον μετὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀντιπάλου του· ἐκ τούτου ἄρα πολλὰ ἐγκλήματα ἔμενον ἀτιμώρητα· διότι ὁ βλαφθεὶς ἢ ὁ ληστευθεὶς ἠναγκάζετο νὰ σιωπᾷ ἀπέναντι τοῦ ἰσχυροῦ κακούργου ἢ, ἐὰν ἠσθάνετο ἐαυτὸν ἱκανῶς ἰσχυρόν, ἐδράττετο εὐθὺς τῶν ὅπλων, τὰ ὅποια εἰς τέλος ἀπεφάσιζον καὶ οὕτως ἐσχηματίσθη κατὰ φυσικὸν τρόπον τινὰ λόγον τὸ δίκαιον τῆς χειροδικίας ἢ τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου (Faustrecht, le droit du plus fort).

§ 989. **Ἐξεύσεις ἐνοχῆς διὰ μονομαχίας, κρίσεως θείας.** Πρὸς ἐξεύρεσιν τῆς ἐνοχῆς ἢ ἀθωότητος ἐχρησίμευον πρὸ πάντων αἱ *μονομαχίαι* καὶ αἱ λεγόμεναι *κρίσεις θεοῦ* (*ordalia*). Ἡ κατανάγκασις τοῦ ἀντιπάλου πρὸς τὴν διὰ μονομαχίας διάλυσίν τινος διαφορᾶς ἐθεωρεῖτο ὡς ἀπόρροια τοῦ δικαίωματος τοῦ φέρειν ὄπλα, ὃ δὲ ἡττώμενος ὑπέκειτο εἰς τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου. Μόνον γυναῖκες, ἀνάπηροι καὶ πρεσβύτει ἐδύναντο νάντικατασταθῶσι δι' ἀντιπροσώπων, οἵτινες ἡττώμενοι ἐπέσυρον τὴν ποινὴν ἐκείνην. Ἐπὶ τῶν ἀπείρων δὲ κρίσεων τοῦ θεοῦ ἀπεφάσιζον ἐκτὸς τοῦ ξίφους *πεπυρακτωμένοι σίδηρος*, *ζέον ὕδωρ* καὶ τὰ παρόμοια· πρὸς δὲ τούτοις μέσον σύνθηες ὑπῆρχεν ὁ ὄρκος, διὰ τοῦ ὁποίου, καὶ ἐὰν ἑκατὸν μάρτυρες κατέθετον ὡς αὐτόπται περὶ τινος ληστείας ἢ φόνου, ὃ πράξας τὸ ἐγκλημα ἐδύνατο, ὡσάκις δὲν συνελαμβάνετο ἐπ' αὐτοφώρῳ, νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς ἐνοχῆς καὶ ποινῆς. Ἀλλ' εἰς ὅλα τὰ εἰρημένα ἄτοπα καὶ παράλογα μέσα τῆς διαδικασίας προσετίθετο καὶ τὸ φρικῶδες τῶν βασανιστηρίων, δι' οὗ ὁ δικαστὴς κατ' ὀρθὴν νάποσπῃ ἀπὸ στόματος τοῦ θύματός του οἶαν ἤθελεν ὁμολογίαν περὶ τοῦ ἀληθῶς πρᾶχθέντος καὶ τοῦ μὴ πρᾶχθέντος πολλάκις καὶ τοῦ καθαρῶς ἀδυνάτου ἐγκλήματος, π. χ. προκειμένου περὶ *γοητείας*, περὶ *μαγείας* καὶ τοιούτων ἄλλων ἀνοήτων ἐνοχοποιήσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΡΘ'.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

§ 990. **Φιλολογία Χριστιανική, Λατινική, ἔθνικη.** Ἡ φιλολογία τοῦ μεσαίωνος ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ ἦτο ἐν μέρει μὲν *Χριστιανολατινική*, τῆς ὁποίας ἐπεμελεῖτο πανταχοῦ ἡ τάξις τῶν πεπαιδευμένων, ἰδίως μάλιστα ἡ τοῦ κλήρου καὶ ἡ ὁποία σκοπὸν εἶχε τὴν διατήρησιν καὶ ἐπαύξησιν τῶν γνώσεων ἐν μέρει δὲ *ἐθνικὴ* καὶ κατεξοχὴν ποιητικὴ ἀφορώσα εἰς τὸν λαὸν καὶ ἔχουσα ὡς ὄργανον τὰς ἐγχωρίους γλώσσας, αἵτινες ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος ἔλαβον κατὰ μικρὸν σταθερωτέραν τινὰ μορφήν παρὰ τε τοῖς Γερμανικοῖς καὶ τοῖς Ρωμαιοῖς ἔθνεσι.

§ 991. Α'. **Ἡ Ἐθνικὴ φιλολογία τῶν Γερμανικῶν ἔθνων.** α) Αἱ ποιήσεις τῶν Σκανδιναυίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ Ἰσλανδοὶ διὰ τοῦ ἀπὸ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης χωρισμοῦ τῶν διετήρησαν ἐπὶ μακρότατον τὴν καθαρότητα τῆς γλώσσης αὐτῶν καὶ ἐθνικότητος,

διαστέλλονται εἰς ἐθνικάς καὶ εἰς Χριστιανικάς. Ἐκ τῶν πρώτων ὑπάρχουσι 3 κύρια εἶδη:

1) Αἱ ἱερατικαὶ ποιήσεις περιέχουσι ὕλην μυθολογικὴν καὶ εἴτε εἰς πᾶσαν τὴν μυθολογίαν διὰ γενικῶν χαρακτηρισμῶν ἐπεκτεινόμεναι, κοσμογονικαί, εἴτε εἰς μερικοὺς μόνον παραδόσεων κύκλους καὶ εἰς τινὰς θεότητας περιοριζόμεναι.

2) Ἑρῳϊκαὶ ῥοδαί, αἵτινες ἢ περιστρέφονται ἀποκλειστικῶς εἰς βορείους παραδόσεις ἢ ἀναφέρονται πρὸς τὰ Γερμανικά φύλα κοινῶς, ὁμοῦ δὲ μετὰ τῶν ἱερατικῶν ποιήσεων ἀποτελοῦσι τὴν λεγομένην ἀρχαίαν Ἑδδαν, συλλογὴν τινὰ γενομένην ἐν Ἰσλανδίᾳ κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ὑπὸ Σαιμούνδου τοῦ σοφοῦ καὶ θεωρουμένην ὡς τὸ μέγα ἐθνικὸν ἔπος τῶν Σκανδιναύων (σελ. 533).

3) Ἀσματα αἰοιδῶν (σκάλδων) ἅτινα πραγματεύονται ἱστορικὰ ἀντικείμενα ἀπὸ τοῦ Η' μέχρι τοῦ ΙΑ' αἰῶνος.

Παρακμὴ ἐθνικῆς ποιήσεως, Χριστιανικὴ ποίησις, πεζὸς λόγος. Ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἡ ἐθνικὴ ποίησις παρήκμασε καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν τῇ Γερμανίᾳ. Ἀλλὰ κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἐμορφώθη Χριστιανικὴ τις ποίησις, πρὸς τῇ ὁποίᾳ ἤρξατο νάναζῃ καὶ καθολικωτέρᾳ τις δημώδης ποίησις. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ χρόνῳ συμπύπτει πλουσία τις εἰς τὸ πεζὸν φιλολογία ἔχουσα εἴτε ἀφηγηματικὴν ὕλην: ἱστορίαν, μύθους, παραδόσεις, εἴτε διδακτικὴν: συλλογαὶ νόμων καὶ τὴν νεωτέραν Ἑδδαν, τουτέστι συλλογὴν τινὰ ᾠσμάτων συνταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Σνόρου Στυρλεσῶνος καὶ προσδιορισθεῖσαν εἰς μὲρῶσιν νεωτέρων σκάλδων ἥτοι ποιητῶν.

6) Οἱ Ἀγγλοσάξονες εἶχον καθάπερ καὶ οἱ Σκανδιναῖοι παλαιόθεν πλουσίαν ποιητικὴν φιλολογίαν, ἐνῷ ὁ ἐπικός μὲν τύπος ἦτο ὁ ἐπικρατῶν, ἡ δὲ ὕλη ἐν μέρει μὲν δημώδης ὡς παρὰ τῷ Βεουλφρίῳ, ἐν μέρει δὲ ἐκκλησιαστικὴ. Κατὰ μικρὸν δὲ μόλις ἐπὶ τῶν βασιλείων τοῦ Πλανταγενετικοῦ οἴκου ἡ ἐγχώριος γλῶσσα, ἡ Ἀγγλική, ἐδυνήθη νὰ φθάσῃ εἰς καθολικωτέραν ἰσχύν, τὴν ὁποίαν ἀδίκως Γαλλικὴ ἐπίδρασις ἐσπούδαζε νὰ τῇ ἀφαιρήσῃ. Ἀλλὰ καὶ νῦν ἐτι ἠναγκάζετο νὰ παλαίῃ πρὸς διάφορα στοιχεῖα: Λατινικόν, Ἀγγλοσαξονικόν, Δανικόν καὶ Γαλλικόν, ἅτινα ἐμελλεν ἐπὶ τέλους νὰ ἐνώσῃ ἐν ἑαυτῇ δι' εἰρηνικῆς συγχωνεύσεως. Αἱ νότιαι καὶ αἱ βόρειαι τῆς Ἀγγλίας χῶραι διεκρίνοντο ἀπ' ἀλλήλων οὐσιωδῶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς φιλολογίας: ἐκεῖ ὑπερίσχυεν ἡ βορειογαλλικὴ ἐπίδρασις διὰ τῶν ἱποτικῶν παθητικῶν ᾠσμάτων (romances), ἐνταῦθα δὲ περιπλανώμενοι δίκην συντεχνιτῶν αἰοδοί, οἱ λεγόμενοι μινιστρέλοι καὶ Harpers οἱ αὐτοί, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου μετεχειρίζοντο μουσικοῦ ὀργάνου, τῆς ἄρπας (κινύρας) ἀπήγγελλον ἀρ-

χαῖα Γερμανικά δημώδη ἄσματα, ἅτινα βαθμηδὸν μετεποινήθησαν διὰ τῆς Προδιγικτικῆς ποιήσεως. Μεγαλείτερα δὲ ποιήσεως ἔργα ἀνεφάνησαν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὅτε οἱ ποιηταὶ διὰ μιμήσεως ξένων καὶ ἐν μέρει ἀρχαίων κλασσικῶν παραδειγμάτων ἐζήτησαν νὰ διακριθῶσιν ἀπὸ τῶν μινιστρέλων καὶ ἔδωκαν εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν τεχνικωτέραν μορφήν. Εὐτυχέστερον δὲ παντὸς ἄλλου ὁ Χαύκερος (Chaucer † 1400) ἐμιμήθη εἰς τὰ λεγόμενα μυθάρια τῆς Κανταβρυγίας, Γαλλικὰ καὶ Ἰταλικὰ ποιήματα.

Ἀρχαία Γαλλικὴ ἢ Κελτικὴ γλῶσσα ἐν Οὐαλλίᾳ καὶ Σκωτίᾳ, ἡρωϊκὰ ἄσματα. Ἐν τῇ Οὐαλλίᾳ καὶ Σκωτίᾳ διετηρήθη ἡ ἀρχαία Γαλλικὴ ἢ Κελτικὴ γλῶσσα καὶ σὺν αὐτῇ διεσώθη μέγας πλοῦτος ἡρωϊκῶν ἁσμάτων, τὰ ὅποια ἐψάλλον καὶ διέδιδον οἱ βάρδαι ἢ αἰδοὶ καὶ τὰ ὅποια κατὰ πρῶτον ὁ Ἰάκωβος Μακφερσὼν ἐν ἔτει 1762 συναθροίσας ἐξέδωκε διὰ τοῦ τύπου. Ἡ Μακφερσῶνειος δὲ αὕτη συλλογὴ, ἣτις εὐθὺς ἔλαβεν Ἀγγλικὴν τινα ἐπεξεργασίαν, διήγειρε καταρχὰς πολλὰς ἀμφιβολίας περὶ τῆς γνησιότητος τῶν κοινοποιηθέντων ἁσμάτων, ἕως οὗ κατὰ τὸ 1807 ἐράνη ἐκδοσίς τις τοῦ ἀρχαίου Γαλλικοῦ πρωτοτύπου ἐνώπιον τοῦ ὁποίου, καίτοι ἐν πολλοῖς διαφέροντος τῆς πολὺ ἐλευθερίου ἐξαγγλισεώς του, ἡ σκέψις τῆς κριτικῆς ἠναγκάσθη νὰ σιγήσῃ. Ὅθεν τὴν σήμερον θεωρεῖται καὶ τιμᾶται ὡς ἀρχαῖόν τι ἐθνικὸν ἔπος τῶν Σκώτων, ὅπερ κατὰ τὴν ἑξαρσιν τῶν ὕμνων προσεγγίζον εἰς τὸν λυρισμόν, ὑποθέτει ὡς κέντρον τὸν αἰοῖδον *Ὅσσιανον* υἱὸν τοῦ *Φιγγάλου* ἢ *Φινν-Μακ Κογχάλ* Καληδονίου ἥρωος ἀκμάσαντα περὶ τὴν ἐξοδὸν τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος ἢ κατ' ἄλλους πιθανώτερον περὶ τὸν Θ' αἰῶνα. Ὁ ὑπὸ πολλῶν πράξεων καὶ παθημάτων συνοδευόμενος ἀγὼν τοῦ *Φιγγάλου* πρὸς τὸν κραταῖον *Σουαράνον* βασιλέα τοῦ *Δοχλίνου*, — δι' οὗ ἐννοεῖται βεβαίως ἡ Νορβηγία καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἥρωος αὐτοῦ κατορθωθείσα λύτρωσις τῆς *Εἰρίννης* ἡτοῖ τῆς *Ἰέρννης* ἢ *Ἰρλανδίας*, — ἀποτελεῖ τὸ κύριον ἀντικείμενον τοῦ ποιήματος. Ἐπὶ τοῦ πραγματικοῦ δὲ τούτου χωρίου τοῦ δράματος κινεῖται ὅλος ὁ κόσμος τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ τοῦ ἡρωϊκοῦ καὶ ποιητικοῦ κύκλου παριστῶντων μετὰ τόνου ἄκρως ἐλεγειακοῦ τὸ ἐπίκαιρον παντὸς μεγάλου καὶ κραταίου ἐπὶ τῆς γῆς.

γ) Ἡ Γερμανικὴ φιλολογία διαφέρει ὅλων τῶν ἄλλων νεωτέρων φιλολογιῶν ὡς δυναμένη νὰ ἐπιδείξῃ τὰ πρωταίτερα γραπτὰ μνημεῖα, καίτοι ἀπωλέσθησαν μὲν ἐξολοκλήρου τὰ ἀρχαῖα ἄσματα τῶν ἐθνικῶν Γερμανῶν, τὰ ὅποια οὗτοι συνεΐθιζον νὰ φάλλωσιν ἢ πρὸ τῆς μάχης ἢ ἐν συμποσίῳ πρὸς δόξαν τῶν θεῶν αὐτῶν καὶ ἡρώων, ἐκ δὲ τῆς πλουσίας δημώδους ποιήσεως, ἣτις εἶχεν ὑποκείμενον τὰς μετὰ τῆς μεγάλης

τῶν ἐθνῶν μεταναστεύσεως συνδεομένας ἡρωϊκὰς παραδόσεις: τὴν Γοτθικὴν, τὴν Φραγκικὴν, τὴν Βουργουνδικὴν, τὴν Οὐννικὴν, δὲν διεσώθησαν εἰμὴ μόνον τοῦ Ἰλδεβρανδείου ἄσματος τινα τεμάχια. Ἀντὶ τούτων ὅμως ὑπάρχουσιν ἔτι πολλὰ καὶ ἀξιόλογα λείψανα τῶν ὑπὸ τῶν κληρικῶν γενομένων πρωΐμων δοκιμίων πρὸς ἐδραιοτέραν στήριξιν τοῦ Χριστιανισμοῦ διὰ τῆς διαδόσεως Χριστιανικῶν συγγραμμάτων ἐν τῇ δημῳδῇ γλώσῃ· τοιαῦτα δὲ εἰσι πρὸ πάντων εἰς μὲν τὸ πεζὸν ἢ εἰς τὸν Δ' ἡδὴ αἰῶνα ἀνατρέχουσα Γοτθικὴ τῆς ἁγίας Γραφῆς μετὰ φρασὶς τοῦ ἐπισκόπου Οὐλφιλᾶ ὑπὸ ποιητικὴν δὲ μορφήν δύο εὐαγγελίων ἁρμονίαι, ἡ μία «*der Krist*» στιχουργημένη εἰς τὴν ὑψηλὴν (*hoch*), καθαρῶσαν, Γερμανικὴν γλῶσσαν ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Ὁτφρείδου καὶ ἡ ἄλλη «*der Heliand*» εἰς τὴν λεγομένην ταπεινὴν (*platt*), δημῳδὴν, Γερμανικὴν, ἔργον ἀγνώστου συγγραφέως.

Θρησκευτικὸν πνεῦμα ἐν τῇ ποιήσει, Σοηβικὴ διάλεκτος. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως δὲ τῶν σταυροφορικῶν πολέμων τὸ πνεῦμα τῆς ποιήσεως, ὅπερ εἶχε κυριεύσει ὅλον τὸν Εὐρωπαϊκὸν κόσμον, εἰσέδυσσε καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν διατελοῦσαν τότε εὐτυχῶς ὑπὸ τὸ τοσούτων νέων φαινομένων κυσφόρον κράτος τῶν Ὀεנסταουφιδῶν. Εὐγενὲς ἱπποτικὸν φρόνημα ὑπέθαλπε καὶ ἐξωογόνει αὐτό· εἰκαὶ δὲ ἡ μετὰ τῶν πεπολιτισμένων ὁμόρων χωρῶν γνωριμία καὶ τὸ παράδειγμα τῶν Προβιγκιακῶν ποιητῶν, περὶ ὧν προσεχῶς, ἔπρεπεν ἐξανάγκης νὰ ἔχωσιν ἰσχὺν εἰς μίμησιν, οὐχ ἥττον ἡ Γερμανικὴ ποίησις φέρουσα ἴδιον χαρακτηριστῆρα, τὸ βαθὺ καὶ ἐνδόμυχον τοῦ αἰσθήματος, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς φυτὸν ἰθαγενὲς καὶ ὄχι ἀπλῶς ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσκομισθέν. Ὅμοίως πρὸς τοὺς τροβαδούρους τῆς Προβιγκίας κατέλαθεν ὁρμή τις πρὸς τὴν ποίησιν τοὺς εὐγενεστέρους καὶ γενναιοτέρους ἄνδρας τῆς Γερμανίας· οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ ἔθνους καὶ οἱ ἐνδοξότεροι τῶν ἐξ ἡρωϊκῶν γενῶν καταγομένων εἴτε ἐδεικνύοντο προστάται ἐκείνης καὶ περιεστοιχοῦντο ὑπὸ αἰδῶν, οἷον οἱ Αὐστριακοὶ δούκες τοῦ Βαμβεργικοῦ οἴκου καὶ ὁ χωροκόμης τῆς Θυριγγίας Ἑρμαννος, εἴτε ἀφιέρουν καὶ αὐτοὶ οὗτοι τὰς ὥρας τῶν εἰς τὴν μούσαν, οἷον ὁ αὐτοκράτωρ Ἑρρίκος 5' ὁ Κορραδίνος, ὁ βασιλεὺς τῆς Βοημίας Ὁθωνόκαρος, ὁ Βρανδεμβουργικὸς Μαρκίων Ὁθων, οἱ δούκες τῆς Βραβαντίας, τῆς Βρατισλαβίας καὶ ἄλλοι. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ὀεנסταουφικῆς δυναστείας ἤκμαζε μάλιστα ἡ Σοηβικὴ διάλεκτος, ἥτις εἶχεν ὑψωθῇ εἰς αὐλικὴν γλῶσσαν, ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἐθνικὴ τῆς ἐποχῆς ταύτης ποίησις μεταχειρισθεῖσα αὐτὴν ἰδίως ὡς ὄργανον ὀνομάζεται Σοηβικὴ καὶ διαστέλλεται εἰς λυρικὴν καὶ ἐπικὴν.

Λυρικὴ ποίησις. Ἡ Λυρικὴ ποίησις γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς
GEN. ΙΣΤΟΡΙΑ Β'.

Μιννωδίας (*Minnegesang*) ἐξυμνεῖ ἔρωτας γυναικῶν, ἔργα καὶ καλλωνάς τῆς φύσεως διὰ στιχουργίας ἐντέχνου ὁμοίας πρὸς τὴν Προβιγκιακὴν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Μιννωδῶν εἶνε μέγας. Ἡ σειρὰ δὲ αὐτῶν ἀρχεταὶ ἀπὸ Ἑρρίκου τοῦ Οὐαλδεκίου καὶ μετὰ τοῦτον ἔπονται ὡς ὀνομαστότεροι τῶν ἄλλων ὁ *Ἀρτμαννος* ἐξ Ἀούης, ὁ αἰσθηματικώτατος *Γοττοφρίδος* ἐξ Ἀργεντοράτου, ὁ σπουδαῖος καὶ μελαγχολικὸς *Οὐόλφραμος* *Ἐσχεμβάχιος*, ὁ εὐθυμὸς *Οὐάλτερος* *Φαγελουίδιος* καὶ ὁ μέγας μάγιστρος *Ἑρρίκος* *Ὁφτερδίγγιος*, ὅλοι ἀκμάσαντες κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος. Πολλάκις οἱ περιφημότεροι αἰεδοὶ συνήρχοντο εἰς ποιητικὸν ἀγῶνα, καὶ τοιοῦτόν τινα περιγράφει τὸ ἔτι σωζόμενον *ποίημα* τοῦ *Οὐαρτεβούργου*. Ἡ διατήρησις δὲ ἱκανοῦ μέρους Μιννωδιῶν ἑκατὸν τεσσαράκοντα περίπου ποιητῶν ὀφείλεται εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἐκ Μαννεσίας *Ρυδιγέρου* κατὰ τὸ 1300 ἔτος ἐν *Τιγύρω* συνταχθεῖσαν συλλογὴν.

Ἐπική. Οὐχ ἥττον τῆς λυρικῆς καὶ ἡ ἐπική τῶν χρόνων ἐκείνων ποίησις εἶνε πλουσία ἔχουσα ὡς ὕλην κατὰ τὸ πλεῖστον μὲν ἐγχώρια ἦτοι ὅλως Γερμανικά, ἐν μέρει δὲ καὶ ξένα διηγήματα τὴν λεγομένην *Ῥωμαντικὴν ποίησιν* αποτελοῦντα. Ὅλα δὲ τὰ ἐγχώρια, ἐξ ὧν ἀπαρτίζεται ἡ κυρίως καλουμένη ἐθνικὴ ποίησις, ἀνάγονται εἰς ἐξ παραδόσεων κύκλους κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐξ κυρίων Γερμανικῶν φύλων· οὗτοι δὲ εἰσιν· ὁ τοῦ κάτω *Ῥήνου* ἢ ὁ *Φραγκικός*, ὁ *Βουργουνδικός*, ὁ *Ὀστρογοθτικός*, ὁ *Οὐννικός*, ὁ *Βορειογερμανικός* καὶ ὁ *Δογγιβαρδικός*, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἔχει ὡς κέντρον τὸν *Σιγεφρίδου* υἱὸν τοῦ βασιλέως *Σιγεμούνδου*, εἰς δὲ ἡ παράδοσις ἀπέδιδε τὴν κατατρόπωσιν τῶν *Νιβελούγγων* γένους τινὸς νάνων τῆς ἀπωτάτης ἄρκτου καὶ τὴν ἀπ' αὐτῶν ἀφαίρεσιν μεγάλου θησαυροῦ (*Hort*). ὁ δὲ δεῦτερος τὴν ἐν *Οὐορματία* *Βουργουνδικὴν αὐλήν*· ὁ τρίτος τὸν *Βερναῖον Δευτέριχον*· ὁ τέταρτος τὸν *Ἀπτίλαν* μετὰ τῶν συγγενῶν του· ὁ δὲ πέμπτος παριστᾷ ἐν τῷ ἡρωϊκῷ ποιήματι «*Γουδρόυν*» τὸν τυχοδιωκτικὸν βίον *Φρεισίων*, *Δανῶν* καὶ *Νορβηγῶν* θαλασσοδασυλέων καὶ ὁ τελευταῖος τὰ κατωρθώματα τῶν βασιλέων *Ῥοθήρου* καὶ *Ὀττουέτου* καὶ ἄλλων ἡρώων.

Οἱ τέσσαρες πρῶτοι ἐκ τῶν εἰρημένων κύκλων συμμιγνύονται πάντως εἰς τὸ περίφημον *ποίημα* τῶν *Νιβελούγγων* (*Nibelungen Nôt*), τὸ μέγιστον ἐθνικὸν ἔπος τῶν Γερμανῶν, ὅπερ ἐξ 20 ῥαψωδιῶν συγκεῖμενον κατὰ πρῶτον περὶ τὸ 1210 ἠνώθη εἰς μίαν συλλογὴν, μέχρι δὲ τοῦ 1225 ἔλαβε δύο ἔτη διασκευάς, ὧν ἡ τελευταία ὑποτίθεται ὡς ἔργον τοῦ προμνημονευθέντος *Ἑρρίκου Ὁφτερδίγγιου*. Τὸ κύριον δὲ θέμα εἶνε ὁ τραγικὸς θάνατος τοῦ εἰρημένου βασιλόπαιδος *Σιγεφρίδου*

καὶ ἡ τῆς συζύγου τοῦ Χριεμχίλδης ἀδελφῆς τοῦ τῶν Βουργουνδίων βασιλέως Γυνθήρου, ἐκδίκησις γενομένη τοιοῦτοτρόπως, ὥστε μετ' αὐτῆς συνδέεται καὶ ἡ καταστροφή ὁλοκλήρου γενεᾶς ἡρώων. Τὸ δὲ τῆς Γουδρουν ποίημα ἀποτελοῦν, ὡς εἴρηται, τὸν πέμπτον κύκλον, ἔχει τῶν Νιβελούγγων τὰ δευτερεῖα καὶ παραβάλλεται ὑπὸ νεωτέρων Γερμανῶν φιλολόγων πρὸς τὴν Ὀδύσσειαν ὡς ἐκεῖνο πρὸς τὴν Ἰλιάδα. Ἡ βιαία ἀπαγωγὴ τῆς Γουδρουν θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῶν Ἡγε-λίγγων Ἐττέλου διὰ τοῦ ἐκ Νορμανίας Ἀρμούττου, καθ' ἣν ὁ πατὴρ αὐτῆς καταδιώκων τὴν ἄρπαγα ἀπόλλυται, ἡ ὑπὸ πολλῶν ἀλγυδόνων περιστοιχουμένη διατριβὴ αὐτῆς ἐν Νορμανίᾳ, ἡ καρτερὰ πίστις αὐτῆς πρὸς τὸν ἐρωμένον τῆς *Ερβιγον* καὶ ἡ διὰ τούτου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Ὀρτουεῖνου ἀπελευθέρωσίς τῆς ἀποτελοῦσιν ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος ποιήματι σειράν ποικίλων καὶ τὴν προσοχὴν ἀδιακόπως ἐλκυουσῶν σκηνῶν, αἵτινες συνέρχονται εἰς τὴν ἁρμάνικὴν ἰδέαν τῆς νικώσης καλλονῆς καὶ ἀρετῆς. Εἰς τὸν Λογγιβαρδικὸν κύκλον τέλος ἀνήκουσι διαφόρων ἡρώων βασιλέων παραδόσεις, ἐξ ὧν ἀπαρτίζεται τὸ λεγόμενον *βιβλίον τῶν ἡρώων* (*Heldenbuch*).

Ῥωμαντική. Πάντῃ δὲ ἀντίθετος πρὸς τὴν γνησίαν Γερμανικὴν ποίησιν παρίσταται ἡ λεγομένη *Ῥωμαντική* (μυθιστορικὴ) λαμβάνουσα ὡς ὑπόθεσιν ξένα διηγήματα, ἰδίως Γαλλικὰ καὶ Βρεταννικὰ ἢ καὶ ὅλως ἀρχαῖα. Μεταξὺ δὲ τῶν περὶ ταύτην ἀσχοληθέντων πολυαριθμῶν ἱπποτικῶν αὐδῶν διακρίνεται τὰ μάλιστα ὁ Οὐόλφραμος *Ἐσχεμβάχιος*, ὅστις ἐξῆ καταρχὰς τοῦ IB' αἰῶνος παρὰ τῇ Θυριγγικῇ αὐλῇ ἐν *Ἐισενάχῃ* καὶ μετέσχεν, ὡς λέγεται, καὶ τοῦ περιφήμου Οὐαρτε-βουργικῶ πολέμου. Τὰ κυριώτερα δὲ αὐτοῦ ἔργα πλὴν 7 λυρικῶν ᾠδῶν εἰσὶ:

α) *Ὁ Παρκίβαλος*, τὸ τελειότατον ἐντεχνον ἔπος, ὅπερ συνδέει τὰς περὶ τοῦ Κελτοβρεταννοῦ βασιλέως Ἄρτου καὶ τῶν ἱπποτῶν τῆς στρογγύλης τραπέζης τοῦ παραδόσεις μετὰ τῶν περὶ τοῦ ἁγίου *Γράαλ*, προτιθεμένου ἐν αὐτῷ τοῦ ποιητοῦ νὰ δεῖξῃ ποῦ ἡ περὶ θεοῦ ἀμφιβολία ἄγει τὸν ἄνθρωπον, πόθεν αὕτη προέρχεται καὶ πῶς δύναται νὰ ποτραπῇ ἢ νὰ διαλυθῇ.

β) *Ὁ Τιτουρέλ*, τοῦ ὁποῦο δύο μόνον τεμάχια διεσώθησαν, πραγματευόμενα περὶ τοῦ ἔρωτος τῆς Σιγουνηνσίας ἀνεψιᾶς τοῦ Παρκιβάλου καὶ τῶν ὁποίων ἄλλοι ἀνώνυμοι ἀκολούθως ἀνεπλήρωσαν.

καὶ γ) ὁ *Οὐϊλλεάλμος*, ποίημα, ἀνήκον εἰς τὸν κύκλον τῶν περὶ τοῦ μεγάλου Καρόλου παραδόσεων. Μετὰ τὰ *Ἐσχεμβάχεια* δὲ ταῦτα ποιήματα μνείας ἄξιά εἰσιν: ὁ *Τριστάν* καὶ *Ισόλδης* τοῦ Γοττοφρίδου ἐξ Ἀργεντοράτου ἀριστοῦργημα κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν στι-

χουργίαν· τὸ Ῥολάνδειον ἄσμα ἢ ἡ *Ρογκεναλικὴ μάχη* τοῦ Πφαφ-
φήνου Κορράδου· ἡ *Φλώρα* καὶ ἡ *Βλανσχεφλουρ* τοῦ Κορράδου Φλε-
κίου· ὁ *Τρωϊκὸς πόλεμος* τοῦ Κορράδου ἐξ Ἑρβιπόλεως· ἡ *Αἰνειὰς*
τοῦ Ἑρρίκου Οὐαλδεκίου καὶ τέλος τὸ ἡρωϊκὸν περὶ τοῦ μεγάλου
Ἀλεξάνδρου ἔπος τοῦ Λαμπρέχτου, ὅπερ κατὰ τινὰ μυθώδη θαυμά-
σιον τρόπον συνδέει τὰ περὶ τῶν σταυροφορικῶν πολέμων μετὰ τῶν
κατορθωμάτων τοῦ ἥρωος τῆς Μακεδονίας, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ κυρία
ιδέα εἶνε· ὅτι τὰ πάντα καὶ αὐτὴ ἡ μεγίστη τοῦ κόσμου τούτου δόξα
εἶνε ματαιότης, καὶ ὅτι ὁ παράδεισος δὲν ἀποκτᾶται διὰ τῆς γῆνης
δυνάμεως.

Παρακμὴ τῆς Γερμανικῆς ἐθνικῆς ποιήσεως. Τὴν ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν
ἔτη (1196-1300) διαρκέσασαν ἀκμὴν τῆς εἰρημένης Γερμανικῆς ἐθνι-
κῆς ποιήσεως διεδέχθη κατὰ τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνα ἡ ἐπὶ μᾶλλον
προβαίνουσα παρακμὴ αὐτῆς, ἀφοῦ αὐτοκράτορες, ἡγεμόνες καὶ εὐγε-
νεῖς μετὰ τὴν κατὰλυσιν τῆς τῶν Ὀευσταουφιδῶν δυναστείας εἰς
ὕλικὰς μᾶλλον ἀποκτήσεις ἢ εἰς ποιητικὰς ἡδονὰς ἀποβλέποντες
ἔπαυσαν νὰ προστατεύωσι καὶ περιθάλπωσι τοὺς ποιητάς. Καὶ τὸ μὲν
ἔπος κατὰ τοὺς ὑστέρους τούτους τοῦ μεσαίωνος χρόνους περιορίσθη
εἰς ἀφύεις ἐπεξεργασίας προηγουμένων ἡρωϊκῶν ποιήσεων καὶ μάλιστα
ὅχι τῶν κρειττόνων, ἀλλὰ τῶν νεωτέρων καὶ ἀσθενεστέρων· ἡ δὲ λυ-
ρικὴ ποίησις ἀπὸ τῶν φρουρίων τῶν εὐγενῶν ἵπποτῶν κατέφυγεν εἰς
τὰς πενιχρὰς οἰκίας τῶν χειροτεχνῶν, οἵτινες κατὰ τὰς ἐορτασίμους
ἡμέρας εἰς σχολὰς συντεχνικῶς ὀργανισμένας συνερχόμενοι ἐξήσκουν
καθ' ὠρισμένους περὶ τὸ ᾄδειν κανόνας τὴν οὕτω λεγομένην *Μαϊ-
στρωδιάν* (*Maistergesang*), ἔχουσαν χαρακτῆρα πάντη θρησκευτικὸν ἢ
ἀπλῶς εἰς τὸν πρακτικὸν βίον ἀποβλέπουσαν. — Περὶ τὴν ἐξοδὸν δὲ
τοῦ μεσαίωνος ἐγεννήθη κατὰ πρῶτον καὶ τὸ Γερμανικὸν δράμα ἐν
μέρει μὲν ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραστάσεων τῶν παθῶν τοῦ Σω-
τῆρος, ἐν μέρει δ' ἐκ τῶν κατὰ τὴν ἀπόκρεων εἰθισμένων τέρψεων.
Ὅθεν ὑφίσταντο παραλλήλως δύο πάντη διάφορα εἶδη, ἅτινα ὅμως
καὶ κατὰ παράδοξον τρόπον συνεμίχθησαν, ἥτοι τὰ οὕτω λεγόμενα
μυστήρια, καταρχὰς Λατινιστὶ μετὰ μερικῶν Γερμανικῶν ᾠδῶν, καὶ
οἱ ἀγῶνες τῆς ἀπόκρεω. — Συγχρόνως δ' εὐρίσκονται ἤδη καὶ αἱ ἀρ-
χαὶ τῆς χρήσεως τοῦ πεζοῦ λόγου εἴτε εἰς τὰς νομικὰς συλλογὰς,
οἷον εἰς τὸν Σαξονικὸν καὶ εἰς τὸν Σοηδικὸν καθρέπτην· εἴτε εἰς τὰ
πολυάριθμα χρονικά, ἰδίως τῶν πόλεων τῆς δυτικῆς Γερμανίας, καὶ
τέλος εἰς τὰς ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος ὁμιλίας, περὶ τὰς ὁποίας διέπρεψαν
μάλιστα ὁ Ἰωάννης Ταύλαρος († 1361) καὶ ὁ I. Γεΐλερος († 1510),
ζήσαντες ἀμφοτέροι ἐν Ἀργεντοράτῳ.

§ 992. Β'. Ἡ ἔθνικὴ φιλολογία τῶν Ῥωμανικῶν ἔθνων.

α) Τὰ Γερμανικὰ ἔθνη ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν τὴν ἔμφυτον αὐτοῖς πρὸς τὴν ποίησιν κλίσιν εἰς τὰς ὁποίας ἐπύρθησαν τῶν Ῥωμαίων χώρας. Ἀλλὰ παρῆλθον αἰῶνες πολλοὶ ἕως οὗ αἱ ἐκ Ῥωμαϊκῶν καὶ Γερμανικῶν στοιχείων μορφωθεῖσαι νέαι γλῶσσαι ὠριμάσωσιν, ὥστε νὰ ἐφαρμοσθῶσιν εἰς ἔντεχον ποίησιν. Πρώτη δὲ ἡ Προβυγκιακὴ διάλεκτος (καλουμένη *langue d'oc* πρὸς διαστολὴν τῆς ἐν τῇ βορείᾳ Γαλλίᾳ ὀμιλουμένης *langue d'oïl* ἢ *d'oui*) ἔτυχεν ὑπὸ εὐτυχείας τοῦ βίου σχέσεις τοιαύτης ὠριμότητος. Ἡ Προβυγκία ἐξήρτητο καταρχὰς ἀπὸ τοῦ Ἀρελατικοῦ βασιλείου ἀλλ' οἱ κόμιτες αὐτῆς καλούμενοι καὶ κόμιτες Ἀρελάτης ἦσαν σχεδὸν αὐτόνομοι. Τούτων δ' ἐκλιπόντων, ἡ χώρα περιῆλθεν εἰς τοὺς κόμιτας τῆς Βαρκελλώνης καὶ οὕτως ἠνώθη ἐπὶ τινα χρόνον μετὰ τῆς Ἀραγωνίας, ἔπειτα ἐξηπλώθη ἐπίσης, καθὼς καὶ εἰς ὅλην τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν, ἡ Προβυγκιακὴ γλῶσσα (*roman-provençal*). Τὸ ὥραϊον δὲ ταύτης ἄνθος εἶνε ἡ κατὰ τὸν IB' καὶ τὸν IG' αἰῶνα ἀκμάσασα Μιννωδία τῶν τρουβαδούρων, εὐρετῶν, τουτέστι ἡ εὐθυμος ἐκείνη ποίησις (*Gaya ciencia*), τὴν ὁποίαν οὐδ' οἱ πρώτιστοι ἄνδρες ἡσχύνοντο νὰ καλλιεργῶσι καὶ ἐπαγγέλλωνται, διό καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν Προβυγκιακῶν ποιητῶν φθάνει σχεδὸν εἰς τριακοσίους. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν εὐρίσκονται Καταλώνιοι, Ἰταλοί, Ἀγγλοὶ καὶ ὀνόματα ὑψηλῶν προσώπων, οἷον τοῦ Γουλιέλμου κόμιτος τῆς Πικταυίας καὶ δουκὸς τῆς Ἀκουϊτανίας, Ριχάρδου τοῦ Λεοντοθύμου καὶ τοῦ φίλου αὐτοῦ Βλονδέλου, τοῦ Ἀλφόνσου Α' βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας, τοῦ Πέτρου Γ' καὶ τοῦ Φρειδερίκου βασιλέων τῆς Σικελίας. Τὰ ποιήματα δὲ τῶν τρουβαδούρων ὅλα σχεδὸν λυρικά ποικίλα κατὰ τὸ μέτρον καὶ τὸν ρυθμὸν ἦσαν συνήθως ὠρισμένα νὰ ψάλλωνται δημοσίως καὶ νὰ συνοδεύωνται ὑπὸ τῆς κινύρας. Τὸ δ' ἔργον τοῦτο ἀνελάμβανον εἴτε αὐτοὶ οἱ τῶν ποιημάτων συντάκται, οἵτινες εὐδοκιμοῦντες ἐλάμβανον εἰς ἀμοιβὴν δῶρα ἱμάτιον, ὄπλον, ἵππον ἢ ἄλλο τι πολύτιμον πρᾶγμα, ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν ὥραϊων δεσποινῶν, εἴτε ἄλλοι ἔχοντες τὸ προτέρημα τῆς παραστάσεως, οἱ καλούμενοι σκῶπται (*Jougleurs, jocolatores*). Ἰδίαν δὲ πάντῃ μεταξὺ αὐτῶν ἀπετέλουν τάξιν οἱ λεγόμενοι *Sirventes*, οἵτινες ἀπήγγελλον ἔπαινον ἢ ψόγον ἐπὶ πάντων σχεδὸν τῶν ἀντικειμένων τοῦ βίου, ἐπὶ μερικῶν προσώπων καὶ ἐπὶ ὁλοκλήρων τάξεων. Ἀλλὰ κατὰ τὸν ID' αἰῶνα ἡ ὥραϊα τῶν τρουβαδούρων τέχνη ἐκλινεν ἤδη εἰς τὴν παρακμὴν τῆς. Ματαίως δὲ ἡ πόλις Τολῶσα ἐζήτησε διὰ τῆς ἰδρύσεως (1324) τῆς ἀκαδημίας τῶν τερπνῶν παιγνίων (*academie des jeux floraux*), ἥτις ἐν ἐνιαυσίαις

συνεδριάσειν ἀντήμειβε τοὺς ἀρίστους αἰοιδοὺς διὰ τινος χρυσοῦ ἰου, νὰ ἐνισχύσῃ τὴν περικιτέρω αὐτῆς ἄσκησιν καὶ νὰναρριπίσῃ τὸν πρῶτον ζῆλον. Εἰς μάτην καὶ ὁ Ἰωάννης Α' βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας ἤγειρεν (1388) ὅμοιον τι ἱδρυμα ἐν Βαρκελώνῃ. Αἱ εὐγενεῖς ἱπποτικαὶ ὧδαι ἐξετράπησαν εἰς συμποσιακὰ ἄθλια ἄσματα καὶ ἡ Προβιγκιακὴ γλῶσσα ἐξηκολούθει ἐπὶ νὰ ὀφίσταται μόνον ἐν τῇ δημῳδαί γλῶσσῃ τῆς Λαγγεδοκίας.

β) Ὅργανον τῆς ἐθνικῆς τῶν Γάλλων φιλολογίας ἐγένετο ἀκολούθως ἡ βόρειος ἢ Οὐαλλονικὴ γλῶσσα (Roman-wallon, langue d'oïl ἢ d'oui), ἐν ἣ ἀνεπτύχθη ἰδίως διὰ τῶν λεγομένων ἐνταῦθα Trouvères ἡ ἐπικὴ μυθιστορικὴ ποίησις (le Roman) παρὰστῶσα πρὸ πάντων τὸ πνεῦμα καὶ τοὺς τύπους τῆς Ῥωμαντικῆς ἱπποτείας καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν λαμπρὰν ἐκδήλωσιν οἶόν τινος ἀνθυπάρκτου κόσμου. Δύο δὲ μάλιστα κύκλοι παραδόσεων ἐχορήγησαν τὴν ὕλην εἰς τὴν νεωτέραν ταύτην ποίησιν: ὁ Φραγκικὸς ἢ μᾶλλον Νορμαννικὸς περὶ τὴν ἐν Ῥογκευάλλῃ μάχην τοῦ μεγάλου Καρόλου στρεφόμενος καὶ ὁ Βρεταννικὸς ἀφορῶν εἰς τὰ περὶ τοῦ βασιλέως Ἄρτου καὶ τῆς στοργγύλης αὐτοῦ τραπέζης, σύναμα δὲ καὶ εἰς τὴν περὶ τοῦ ἁγίου Γράαλ παράδοσιν. Ἡ ἐν Ῥογκευάλλῃ μάχη, καθ' ἣν ὁ Φραγκικὸς στρατὸς προσβληθεὶς ἐξαιφνης ὑπὸ Ἀράβων καὶ Βασκῶν ἔπαθεν ἥτταν μεγάλην καὶ ὁ περίφημος Ῥολάνδος ἀπέθανε τὸν ἡρωϊκὸν θάνατον, δὲν ἦτο βεβαίως συμβεβηκὸς λίαν ἐνδοξον διὰ τὸν Κάρολον καὶ τοὺς Φράγκους· ἀλλ' οὐχ ἥττον διέμεγεν ἀνεξάλειπτος εἰς τὴν μνήμην τοῦ λαοῦ καὶ ἐνωρὶς ἤδη ἐγένετο τῆς ποιήσεως ἀγαπητὸν ἀντικείμενον· εἰς τοῦτο συνέτρεχον ἄλλοι σπουδαιότεροι λόγοι καὶ ἰδίως ἡ Χριστιανικὴ ἐποψις, ὑπὸ τὴν ὁποίαν τὸ συμβεβηκὸς ἐκεῖνο ἐθεωρεῖτο· ὁ Κάρολος δηλονότι καὶ ἀτυχήσας ἐν τῇ εἰρημένῃ μάχῃ οὐδὲν ἥττον κατάρθρωσεν ἐν γένει νὰ θέσῃ ὅρια εἰς τὰς προόδους τῶν Ἀράβων καὶ νὰ ἐγείρῃ πέραν τῶν Πυρηναίων ἀμυντικὰ ἱδρύματα ὡς κοινὸν ἀπάσης τῆς δύσεως προπύργιον. Οἱ δὲ περίφημοι αὐτοῦ ἱππῶται καὶ πρὸ πάντων ὁ Ῥολάνδος ἔπεσον μαχόμενοι πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεως· οὗτοι δὲ εἰκαὶ γήνως ἠττήθησαν, ὅμως ἡ οὐρανία δάφνη τῆς νίκης ἀνήκεν αὐτοῖς. Οὗτοι ἀπέθανον τὸν ἡρωϊκὸν θάνατον ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ, διὸ καὶ ἐθεωροῦντο ὡς μάρτυρες. Εἰς τοιαύτην δ' ἐννοίαν ἀναντιρρήτως συνετάχθη τὸ ἀρχαῖον Ῥολάνδειον ἄσμα, τοῦ ὁποίου συνεχῶς γίνεται μνεῖα καὶ τὸ ὅποιον ἐχρησίμευεν ὡς Καστόρειον μέλος εἰς τοὺς σταυροφοροὺς καὶ κατεξοχὴν εἰς τοὺς Νορμαννοὺς· διότι ἀνευ τοιαύτης οὐρανίας παραμυθίας δυσκόλως ἀτυχοῦς συμβάντος ἐξύμνησις ἐδύνατο νὰ ἔχῃ τὴν δύναμιν τοῦ διεγείρειν τὴν πρὸς τὸ μάχεσθαι τόλμην.

Ἄλλως ἢ τῆς Ῥογκευαλλικῆς μάχης ἱστορία συνυφαίνεται μυθωδῶς καὶ μετὰ πλείστων τεραστίων διηγήσεων, αἵτινες φέρουσιν εἰς συνάφειαν τοὺς ἥρωας τοῦ Καρόλου τοὺς λεγομένους παλαδίνους, ἥτοι περιπλανωμένους ἱπποτάς μετὰ τῶν μαγείων τῆς ἀνατολῆς. Ἡ περιφημότερα δὲ τούτων ἐγγράφη, ὡς λέγεται, ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Δοροκόρτου *Τουρπίνου* συγχρόνου τοῦ Καρόλου. — Ὡς δὲ ὁ πρῶτος, οὕτω καὶ ὁ δεύτερος κύκλος στηρίζεται εἰς ἀρχὴν ἱστορικὴν ἔχει δηλαδή ὡς κέντρον πρόσωπον πραγματικὸν τὸν Ἄρτον βασιλέα τῆς Βρεταννίας ἐκ Κελτικῶν γένους ἀκμάσαντα κατὰ τὸν 5^{ον} αἰῶνα καὶ πολλοὺς κατὰ τῶν ἔτι εἰδωλολατρῶν Σαξόνων πολέμους πολεμήσαντα. Ἄλλ' ἔπειτα πλουτίζεται ὁμοίως πρὸς ἐκεῖνον διὰ πολλῶν μυθευμάτων, τοσοῦτον μᾶλλον θαυμασίων, καθόσον ἐν τῇ ποιήσει ταύτῃ προέκειτο νάναπτυχθῇ τὸ ἰδανικὸν τῆς εὐτελοῦς ἱπποτείας εἰς τὰ πρόσωπα τῶν δώδεκα ἱπποτῶν τῶν συγκροτούντων τὴν περίφημον στοργύλην τράπεζαν καὶ προσέτι καθόσον μετ' αὐτῆς συνείχετο καὶ ἡ τὸ Χριστιανικὸν στοιχεῖον μετὰ τοῦ ἱπποτικῶν πνεύματος συνδιαλάττουσα μυστηριώδης ἐκείνη παράδοσις τοῦ ἁγίου *Γράαλ* (*saint Graal, sang réal, sanguis realis*) περὶ σκεύους τινὸς ἀδάμαντίνου, τὸ ὁποῖον δι' ἀγγέλων εἰς τὴν γῆν κομισθὲν ἐφυλάττετο ὑπὸ καθιερωμένων ἱπποτῶν ἐν τινὶ χρυσῷ ναῶ τοῦ ὄρους Σαλβατίου (*Montsalvatch*). Τὸ δὲ σκεῦος τοῦτο ὑπετίθετο ὅτι ἦτο ἐκεῖνο, ἐξ οὗ ὁ Χριστὸς ἔφαγε μετὰ τῶν μαθητῶν του τὸν ἄμῶν τοῦ πάσχα καὶ ἐν ᾧ ὁ Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθείας ἐδέχθη τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Σωτῆρος μετὰ τὴν διὰ τῆς λόγχης τοῦ Λογγίνου κέντησιν αὐτῆς ἐκρεῦσαν αἷμα. Ὑπὸ τὸ ὄνομα δὲ τοῦ ἱεροῦ τούτου κειμηλίου ἡ λειψάνου ἐπενοήθη ὑπὸ τῶν Τροβέρων πληθὺς μεγάλη ἀλλήγορικῶν ἱπποτικῶν ποιήσεων, αἵτινες εἶχον τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ παραστήσωσι: πῶς ὁ ἱππότης δι' ὑψηλοτέρας πάντοτε καθοσιώσεως ὤφειλε νὰ καταστήσῃ ἑαυτὸν ἄξιον τῶν μυστηρίων καὶ ἱερῶν, τῶν ὁποίων ἡ φίλαξις ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τὸ ἀνώτατον τοῦ ἐπαγγέλματός του τέρμα. — Βραδύτερον δὲ οἱ Τροβέροι ἐξαντλήσαντες τὴν ὁποίαν οἱ δύο εἰρημένοι κύκλοι παρέσχον αὐτοῖς ὕλην ἐτράπησαν καὶ εἰς ἀντικείμενα ἀρχαῖα. Ὅθεν μετέπλασαν τὰ κατορθώματα τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Τρωϊκῶν ἡρώων εἰς ἱπποτικά μυθιστορήματα. Εἰς ὅλα δὲ ταῦτα ἐμφανίζονται αἱ Φέαι (φανταστικαὶ νύμφαι), τὰς ὁποίας ἡ φαντασία τῶν ἱπποτῶν τῆς Γαλλίας μετεποίησεν εἰς θεὰς Μοῖρας. Ἐκτὸς δὲ τῶν ποιήσεων τούτων ὑπῆρχον καὶ ἅπειρα μυθώδη διηγήματα ἢ δημώδη μυθιστορήματα (*fabliaux, contes, nouvelles*), ἅτινα ἐξ Ἀραβικῶν καὶ Ἰνδικῶν πηγῶν ἠντλημένα εἶχον διαδοθῇ διὰ τῶν Προ-

βιγικιακῶν καὶ εἰς ἄλλας χώρας. Ἀπὸ δὲ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος εὗρον εὐνοϊκὴν ὑποδοχὴν καὶ αἱ ἀλληγορικαὶ καὶ σατυρικαὶ ποιήσεις, αἵτινες ἀπετείνοντο κατὰ τῶν καταχρήσεων τοῦ κοσμικοῦ βίου καὶ τῆς ἐκκλησίας. Μία δὲ τῶν ἀρχαιοτάτων ἀλληγορικῶν διηγήσεων εἶνε καὶ ἡ περιώνυμος τῆς ἀλώπεκος μυθιστορία (Roman tu Renard), ἥτις ὑπαινίττεται τὰς μηχανοραφίας τοῦ Ῥεινάρδου Φοῦξ αὐλικοῦ τινος τῆς Λοθαριγγίας καὶ ἡ ὁποία ἀκολούθως ἔλαβε πολλὰς τροπολογίας, ὅθεν προέκυψαν δύο ἄλλαι οὐχ ἥττον περίφημοι καὶ περιεκτικώτεραι ἐκείνης μυθιστορίαι: ἡ ἐστεμμένη ἀλώπηξ (le Renard couronné) καὶ ἡ νέα ἀλώπηξ (nouveau Renard).

γ) Ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ, καίτοι ὑπὸ διαφόρων πολιτικῶν ταραχῶν κυμαινομένη, ὁ λαὸς ἀνεπτύσσετο ἀδιακόπως καὶ ἐξ αὐτοῦ προέκυψαν ποιηταί, οἵτινες ἐξύμνησαν τὰ κατορθώματα ἐγχωρίων ἡρώων. Εἰς Καταλωνικὴν γλῶσσαν συγγενῇ πρὸς τὴν Προβιγικικὴν ἐψαλλον τροβαδούροι. Ἐν δὲ τῇ Καστιλλιακῇ, ἥτις ἐκφράζει καθαρῶς καὶ ἀμιγρῶς τὸ χαρακτῆρα τοῦ ἐλευθέρου, ἀνδρείου καὶ εὐσεβεστάτου λαοῦ συνετάχθησαν κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα ἐμμέτρως τὰ ἐξ ἀρχαιοτέρων δημοδῶν ᾠσμάτων τὴν γένεσιν αὐτῶν λαβόντα χρονικὰ τῶν κατορθωμάτων τοῦ πολυαγάστου Κίδου (Cid), ἅτινα πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἡ ἀρχὴ τῆς Ἰσπανικῆς ποιήσεως. Ὡς δὲ ὁ Κίδος οὕτω καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἥρωες ἐχορήγησαν ὕλην εἰς δημῶδη μυθιστορήματα (Romancero). Ἀφοῦ δὲ διὰ τοῦ Ἀλφόνσου τοῦ σοφοῦ ἀνήκοντος καὶ αὐτοῦ τούτου εἰς τοὺς αἰοιδοὺς ἡ Καστιλλιακὴ ἐγένετο ἡ ἐπικρατοῦσα τῆς Ἰσπανίας γλῶσσα, ταχέως καὶ ἡ Καστιλλιακὴ ποιήσις προώδευσε μάλιστα δὲ κατὰ τὸν ΙΔ' καὶ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, ὅτε ξένα παραδείγματα καὶ πρὸ πάντων ὁ θαυμαζόμενος Δάντης ἔδωκεν εἰς αὐτὴν νέαν ὥθησιν.

δ) Ἡ ἐθνικὴ φιλολογία τῆς Ἰταλίας ἐκ τῆς λοιπῆς αὐτῆς παιδείας προέουσα ἐν γένει ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς τε ἐκκλησίας καὶ τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος εὐρισκομένη ἔλαβε διὰ ποιητικῶν ἔργων τὴν πρώτην αὐτῆς ἀνάπτυξιν κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, ὅτε ἤρξατο νὰ ἐπικρατῇ ἐπὶ μᾶλλον εἰς τὸν λαὸν καὶ τὸ τῆς καλλιτεχνίας αἶσθημα. Ἐν τῇ βορείᾳ Ἰταλίᾳ ἡ Προβιγικικὴ ποιήσις ἔτυχε πολλῆς ὑποδοχῆς καθ' ὅν χρόνον ἐν τῇ Σικελίᾳ ἤκμαζεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Νορμαννικῆς αὐλῆς σχολή τις ποιητικὴ, εἰς ἣν καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερίκος Β' καὶ ὁ ἀρχιγραμματεὺς αὐτοῦ Πέτρος ἀνήκον. Ἐκ τῆς διττῆς δὲ ταύτης ἀφορμῆς προέκυψεν ἐν Φλωρεντίᾳ τῇ κυριωτέρᾳ ἑδρᾷ πολιτικῆς καὶ φιλολογικῆς ἐνεργείας ἡ παλαιὰ Ἰταλικὴ ποιητικὴ σχολή, ἥτις παρήγαγε τοὺς τρεῖς πρώτους μεγάλους

ἄνδρας τῆς Ἰταλίας: τὸν Δάντην Ἀλιγιέρην, τὸν Φραγκίσκον Πετράρχαν καὶ τὸν Ἰωάννην Βοκκάκιον.

Δάντης, Πετράρχας, Βοκκάκιος. Ὁ Δάντης (1265-1321), γέννημα τῆς Φλωρεντίας, μαθητὴς τοῦ Βρουνέττου, ἐγκρατὴς ὄλων τῶν γνώσεων τῆς ἐποχῆς του, ἐκπρέπει ὡς πολεμιστὴς, ὡς πολιτικός, ὡς λόγιος καὶ ποιητής. Ἀτε δὲ ὁπαδὸς τῆς Οὐελφικῆς μερίδος εὔρε παρὰ τοῖς Σκάλαις ἐν Οὐκρόνῃ φιλόξενον ὑποδοχὴν, ἐπειτα δ' ἐν Ῥαυέννῃ, ὅπου καὶ ἀπέβιώσε. Ἡ θεία αὐτοῦ *κωμωδία* (*la divina Commedia*), ἣτις ἀπηθανάτισε τὸ ὄνομά του, εἶνε ἡ πηγὴ τῆς Ἰταλικῆς γραπτῆς γλώσσης, εἰς ἣν οὗτος ὕψωσε τὴν κοινὴν διάλεκτον (τὴν οὕτω λεγομένην *volgare*), καὶ παριστᾷ πλήρη τινὰ τοῦ αἰῶνος εἰκόνα, ἐν ᾗ διακρίνονται ὅλαι αἱ τάσεις αὐτῶν: Ῥωμαντικὴ, σχολαστικὴ, πολιτικὸν κράτος, *ιεραρχία*, οἱ θεοὶ τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ τὸ καθολικὸν θρήσκευμα. Ὑπὸ τοῦ Βιργιλίου χειραγωγούμενος ἦτοι ὑπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου ἀπλῶς ὁδηγούμενος ὁ ποιητὴς περιπορεύεται ἄδην καὶ καθαρτῆριον πῦρ, εἰς δὲ τὸν παράδεισον εἰσάγεται διὰ τῆς θεοφωτίστου ἐρωμένης του Βεατρίκης τοῦ συμβόλου χριστιανικῆς σοφίας· πανταχοῦ δὲ ζητεῖ νὰ πορισθῇ διασαφῆσεις περὶ τῶν αἰνιγμάτων τοῦ βίου τούτου· ἡ θεία κωμωδία περιλαμβάνει ὁλόκληρον κόσμον. Ὁμοιον πνεῦμα πρὸς τὸ τοῦ Δάντου ἀνευρίσκεται καὶ εἰς τὸν νεώτερον Πετράρχαν τὸν ἐξ Ἀρητίου (1304-1374), ὅστις ἐνώπιον τῶν συγγραφέων τῆς Ῥώμης ἐλησμονήσῃ τὴν ξηρὰν τῆς νομικῆς ἐπιστήμης σπουδὴν καὶ μόνον διὰ τοῦ ἔρωτος πρὸς τὴν παρ' αὐτοῦ ὕμνηθεῖσαν Λαύραν συνεδέετο μετὰ τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἡ Λαύρα εἴλκυσεν αὐτὸν πλησίον τῆς Ἀδενιῶνος· καὶ τῷ ἐνέπνευσεν τὸν ἐνθουσιασμόν πρὸς σύνταξιν τῶν αἰσθηματικωτάτων ἐκείνων ποιήσεών του ἐν τῇ Ἰταλικῇ γλώσσῃ, αἵτινες κυρίως διατήρησαν τὴν μνήμην του παρὰ τῷ λαῷ καὶ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις, ἐν ᾧ αἱ ἄλλαι φιλολογικαὶ ἐργασίαι του, ἀφ' ὧν ἠλπιζε νὰ θερίσῃ μεγαλειτέραν δόξαν, ἐλησμονήθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον. Ὁ αἰὼν αὐτοῦ ἀνεγνώρισεν ἐπαξίως τὴν μεγάλην περὶ τὴν ποιητικὴν τέχνην ἀξίαν του καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως ταύτης δείγμα ἀποχρῶν εἶνε ἡ ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου τῆς Ῥώμης διὰ τῆς δάρφνης τοῦ ποιητοῦ στέψις του. Τὰς Λατινικὰς ἐπιστολάς αὐτοῦ καὶ τὸ ποίημα «ὁ Σκιπίων ἢ ἡ Ἀφρικὴ» ὑπερβαίνουνσι πολὺ αἱ πλήρεις φαντασίας καὶ βαθέων αἰσθημάτων Ἰταλικά ποιήσεις του, ὧδαι (*sonettes*) κατὰ τὸ πλεῖστον, αἵτινες τὸν ἀναδεικνύουσιν ἀριστοτέχνην τῆς Μιννωδίας. Ὁ ἐν τοῖς πέριξ τῆς Φλωρεντίας γεννηθεὶς Βοκκάκιος (1313-1375) μετὰ τοῦ Πετράρχου διὰ τοῦ ὑπὲρ τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἐνθουσιασμοῦ οἰκειότατα συνδεδεμένος καὶ ὡς ἐκεῖνος διὰ πε-

ριηγήσεων μορφωθείς ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος διδάσκαλος τοῦ Ἰταλικοῦ πεζοῦ λόγου. Ἐκ τῶν διαφόρων δὲ αὐτοῦ συγγραμμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνέπτυξεν ὅλον τὸν πλοῦτον τῆς γλώσσης προέχει ἡ συλλογὴ ἑκατὸν διηγημάτων ἀντληθεῖσα ἐν μέρει ἀπὸ ἀρχαίων Γαλλικῶν *fabliaux* καὶ ἐπονομασθεῖσα βραδύτερον *il decamerone*. — Ἀφοῦ δὲ ἡ Ἰταλία παρήγαγε τρεῖς τοσοῦτον μεγαλοφυεῖς νοῦς, ἐπῆλθε παῦλά τις ἡ παῦσις περὶ τὴν ἐθνικὴν αὐτῆς φιλολογίαν, καθότι οἱ ἄριστοι ἄνδρες ἐτράπησαν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Ἄλλ' ὁ εὐγενὴς ζῆλος ἐλευθερίων ἡγεμόνων τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος, ιδίως τοῦ ἐκ Μεδίκων Λαυρεντίου, ἔδωκε νέαν ἀναπτέρωσιν εἰς τὴν Ἰταλικὴν ποίησιν. Αὐτὸς οὗτος ὁ Λαυρέντιος ἐδείχθη εὐτυχὴς λυρικός ποιητὴς κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Πετράρχου· ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ φίλος του ὁ λόγιος Ἀγγελοῦ Πολιτιανός. Ἄλλος δὲ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Λαυρεντίνου προστατευόμενος ὁ Δουδοβίκος Πούλκης († 1483) ἔψαλεν εἰς μεγαλειτέρόν τι ἔπος τὰς τύχας τοῦ Ῥολάνδου ἄνευ μὲν ἐνότητος περὶ τὴν ὕλην, ἀλλ' εἰς γλώσσαν εὐφραδιστάτην. Ὁ κόμης Βοιάρδος εὖνους τις τοῦ δουκὸς τῆς Ἑσθης Ἡρακλέους ἐπεξεργάσθη πιστῶς τὰς περὶ τοῦ ἐρωτολήπτου Ῥολάνδου παραδόσεις. Τὴν ὁδὸν δέ, ἣν ἀμφότεροι οἱ εἰρημένοι ἄνδρες ἀνέωξαν, ἐβάδισε κατὰ τὸν ἀκόλουθον αἰῶνα ὁ τολμηρὸς Ἀρίστος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΡΓ'.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΕΘΝΩΝ

§ 993. Α'. **Ἑλληνική.** Εἰκαὶ δὲ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐγένετο ἤδη λόγος, οὐχ ἥττον χάριν τῆς γενικῆς συνόψεως τῆς φιλολογίας πάντων τῶν ἐθνῶν προστίθενται καὶ ἐνταῦθα ἐπὶ τὸ περιληπτικώτερον τὰ ἀλλαχοῦ (σελ. 334-357) ἐκτενέστερον ἐκτεθειμένα. Εἰς τὸ διὰ τῆς διαιρέσεως τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου περὶ τὴν ἐξοδὸν τοῦ Β' αἰῶνος αὐτόνομον καταστάν *Βυζαντίνων* ἢ μᾶλλον *Ἑλληνικὸν* κράτος ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα μέχρι τοῦ Ἰουστινιανοῦ δὲν ἦτο ἐτι ἡ ἐπικρατοῦσα, ἀλλ' ἀντ' αὐτῆς ἐγένετο χρῆσις τῆς Λατινικῆς ὡς ὀργάνου δημοσίου. Κατὰ πρῶτον δ' ἐπὶ τοῦ Μαυρικίου ἢ Ἡρακλείου ἡ τελευταία ὑπεχώρησεν ἐντελῶς εἰς ἐκείνην καὶ ὀλίγα τινα μόνον λείψανα αὐτῆς διετηρήθησαν ἐν τῇ πολιτικῇ ἢ ἐπιστήμῳ γλώσσῃ ὅν τρόπον διετηρήθησαν καὶ τῆς Γαλλικῆς ἐν τῇ πολιτικῇ γλώσσῃ τῆς Ἀγγλίας

κατὰ τὸν μεσαῖωνα. Εἰκαὶ δὲ ἡ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς συγγραφεῦσι συνήθης Ἑλληνικὴ γλῶσσα σώζει ὅλους τοὺς τύπους τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, στερεῖται ὅμως τῆς ἀρμονίας, τῆς ἰσχύος καὶ χάριτος, ἥτοι τῶν πλεονεκτημάτων ἐκείνων, ἅτινα χαρακτηρίζουσι τὴν γλῶσσαν τῶν συγγραφέων τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος. Ὅπως δὲ τὸ ὄργανον τῆς συγγραφῆς, οὕτω καὶ τὰ συγγραφικὰ καὶ ἰδίως τὰ περὶ ὧν ἐνταῦθα ὁ λόγος φιλολογικὰ ἢ ποιητικὰ ἔργα τῶν Βυζαντίνων παριστῶσι τὴν ἐποχὴν τοῦ παρηκμαχότος Ἑλληνισμοῦ.

Ποίησις, ἐπίγραμμα. Ἐν ᾧ εἰς ὅλα τὰ νεώτερα τοῦ μεσαίωνος ἔθνη ἡ ποίησις προέκυψεν, ὡς εἶδομεν, ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῶν σπλάγγων, διὸ καὶ φέρει ἐθνικὸν χαρακτῆρα, ἐξεναντίας εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς αὕτη δὲν ἦτο εἰμὴ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπομίμησις ἀρχαιοτέρων ὁμοίων ἔργων ἢ συλλογὴ τις καὶ συρραφὴ ἐκ διαφόρων πρωτοτύπων. Οἱ πρῶτοι δὲ καὶ πλείονες τῶν παρ' αὐτοῖς καλούμενων ποιητῶν εἰσιν ἐπιγραμματικοὶ ἥτοι στιχουργοὶ ἀπλῶς, οἵτινες εἴτε ὑπὸ τῆς ἀνάγκης κινούμενοι εἴτε τὴν αὐλικὴν εὐνοίαν θηρεύοντες ἐπαρουσιάζοντο διὰ συντόμων ποιημάτων τῆς περιστάσεως καθ' ὅλα τὰ εὐτυχήματα ἢ δυστυχήματα τῶν αὐτοκρατόρων καὶ τῶν μεγιστάνων. Μεταξὺ αὐτῶν τινες ἐξυψώθησαν καὶ ὑπὲρ τοὺς κοινούς καὶ τετριμμένους τύπους καὶ εἰς τοὺς ὀλίγους τούτους ἀνήκουσι· Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, εἰς ὃν ἐκτὸς 153 ἐπιγραμμάτων αποτελούντων τὸ 8 βιβλίον τῆς Ἀνθολογίας τοῦ Κωνστ. Κεφαλᾶ, ἀποδίδεται προσέτι πλημμελῶς καὶ ἡ σχεδὸν ὁλοκληρῶς ἐκ στίχων τοῦ Εὐριπίδου συντεθειμένη τραγωδία· Χριστὸς πάσχων. Ὁ Παῦλος Σιλεντιάριος ἀκμάσας κατὰ τὸ ἥμισυ τῆς 5' ἑκατονταετηρίδος καὶ ὁ σχεδὸν σύγχρονος αὐτοῦ Ἀγαθίας ὁ Σχολαστικός. Συλλογαὶ δ' ἐπιγραμμάτων ἦ, ὡς ἄλλως λέγονται, Ἀνθολογίαι ἐγένοντο πολλάι, ἐξ ὧν αἱ ὀνομαστότεραι καὶ περιεκτικώτεραί εἰσιν· ἡ πρώτη τοῦ Ἀγαθίου εἰς 7 βιβλία, ἡ τοῦ προμνησθέντος Κεφαλᾶ ἀκμάσαντος κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα εἰς 15 βιβλία περιλαμβάνουσα καὶ πολλὰ τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων ἐπιγράμματα καὶ ἡ τελευταία τοῦ Μαξίμου Πλανοῦδου μοναχοῦ τινος τῆς 14' ἑκατονταετηρίδος εἰς 7 βιβλία.

Ἔπος. Ἐν δὲ τῇ ἐπικῇ ποιήσει δύο μόνον καθ' ὅλην τὴν μακρὰν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας περίοδον διεκρίθησαν:

1) Ὁ Κόϊντος Σμυρναῖος Καλαβρὸς κληθεὶς μὲν οὕτω, διδοὶ τὸ χειρόγραφον τοῦ ποιήματός του εὗρεθῇ ὑπὸ τοῦ Βησσαρίωνος ἐν Καλαβρίᾳ κατὰ τὸν 1Ε' αἰῶνα, ἀκμάσας δὲ πιθανῶς περὶ τὸ τέλος τοῦ Δ' ἢ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος. Τὸ ἔπος αὐτοῦ «Παραλειπόμενα Ὀμήρῳ ἢ τὰ μεθ' Ὀμηρον» εἰς 14 βιβλία διαλαμβάνει τὰ ἀπὸ τῆς τελευτῆς τοῦ Ἑκτορος ἕως τῆς παρὰ τὴν Εὐβοίαν ναυαγίας τῶν

Ἑλλήνων ἐν χρονολογικῇ σχεδὸν τάξει καὶ κατὰ μίμησιν ἀρχαίων ἐπικῶν περὶ τε τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν τρόπον, παρεννευρομένων καὶ τῶν θεῶν αὐτῶν τοῦ Ὀμήρου· καίτοι δὲ μηδεμίαν ἐν γένει ἐφευρέσεως τέχνην ἐμφαίνον, δὲν στερεῖται ὅμως καὶ χωρίων, ἐν οἷς εὐρίσκεται ἀληθὴς ποιητικὴ ἐξάρσις.

2) Νόννος ὁ Πανοπολίτης ἀκμάσας πιθανῶς κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα. Καταρχὰς οὗτος ἦτο, ὡς φαίνεται, ἐθνικὸς ἢ εἰδωλολάτρης καὶ ὡς τοιοῦτος ἐποίησε τὰ Διονυσιακὰ ἢ Βασσαρικὰ εἰς 48 βιβλία· βραδύτερον δὲ ὡς Χριστιανὸς συνέταξε παράφρασιν διὰ στίχων τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου. Τὰ Διονυσιακὰ, ἥτοι τὰ περὶ τῶν μυθολογούμενων ἐκστρατειῶν τοῦ Διονύσου διακρίνονται διὰ πλησμονῆς μυθικῶν διηγήσεων, διὰ ποιητικῆς ἐξάρσεως ἐν ταῖς περιγραφαῖς καὶ διὰ τοῦ πλούτου τῆς γλώσσης, στεροῦνται ὅμως ἀπλότητος, ἰσχύος καὶ βαθύτητος, πολλάκις δ' ἔχουσι καὶ τὸ ἐλάττωμα τοῦ κόμπου ἥτοι διθυραμβώδους καὶ τῆς μακρηγορίας ἢ πλατειάσεως.

Ἐκτὸς δὲ τῶν εἰρημένων ἄλλαι λόγου ἄξιαι Βυζαντιναὶ ποιήσεις εἰσὶν: τὰ καθ' Ἡρῶ καὶ Λέανδρον ἔργον γραμματικῶ τοῦ Μουσαίου ἀποδοθὲν ψευδῶς εἰς τὸν ἀρχαῖον Ἀθηναῖον Μουσαῖον τὸν σύγχρονον τοῦ Ὀρφέου. Τὰ Ὀμηρόκεντρα ἢ Ὀμηροκέντρωνες, σχοινοτενὴς τις περιγραφή τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποῖαν συμφανθεῖσαν ἐκ μερικῶν ἢ μηδόλων ἢ μικρὸν μεταβεβλημένων στίχων τοῦ Ὀμήρου ἤρξατο μὲν ὡς λέγεται ὁ Πελάγιος Πατρίκιος, ἤγαγε δὲ εἰς πέρας ἡ αὐτοκράτειρα Εὐδοκία (450 μ. Χ.) ἢ Ἑλένης ἀρπαγὴ τοῦ Λυκοπολίτου Κολουθου, ποίημα παντάπασιν ἄχαρι. Τὰ Ἰλιακὰ τοῦ Κωνσταντινοπολίτου Ἰωάννου Τσέτσου (ἀκμ. κατὰ τὸ 1150), ἥτοι τὸ ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Πάριδος μέχρι τῆς ἐκ τῆς Τρωάδος ἐπανόδου τῶν Ἑλλήνων ποίημα περιλαμβάνον 1676 ἐξαμέτρους εἰς 3 μέρη: τὰ πρὸ Ὀμήρου, τὰ Ὀμήρου, τὰ μεθ' Ὀμηρον καὶ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ἡ Ἱστορικὴ βίβλος περιεκτικὴ 12,675 πολιτικῶν στίχων φέρουσα συνήθως τὸ ὄνομα «Χιλιάδες» ἀπὸ τῆς ἀνὰ χιλίους στίχους διαιρέσεώς της καὶ ἀποτελοῦσα σειρὰν μυθολογικῶν καὶ ἱστορικῶν διηγημάτων, ἐρμηνειῶν διαφόρων παροιμιῶν καὶ φράσεων καὶ παρομοίων ἄλλων ἀντικειμένων ἄνευ πάσης τάξεως καὶ συναρθείας. — Ἐπὶ τέλους μνείας ἄξιά εἰσι καὶ τινα συγγενῆ πρὸς τὴν ποίησιν μυθιστορήματα τῶν Βυζαντινῶν οἷον τοῦ ἐξ Ἑμέσσης καταγομένου Ἡλιοδώρου ἀκμάσαντος περὶ τὴν λῆξιν τοῦ Δ' αἰῶνος τὰ Αἰθιοπικὰ εἰς 10 βιβλία πραγματευόμενα μετὰ πολλῆς χάριτος καὶ ὑπὸ ἠθικὴν ἐποψίν τοὺς ἔρωτας τοῦ Θεαγένους καὶ τῆς Χαρικλείας· τοῦ Δόγγου πιθανῶς ὄχι πολὺ μεταγενεστέρου τοῦ Ἡλιοδώρου τὰ Ποιμενικὰ ἢ

τὰ κατὰ *Δάφνιν* καὶ *Χλόην* εἰς 4 βιβλία, μυθιστόρημα ἀπλοῦν μὲν ὡς πρὸς τὴν ἐφεύρεσιν, θελκτικὸν δὲ εἰσάκρον διὰ τῆς ἀθώας παραστάσεως τοῦ ποιμενικοῦ καὶ ἀγροτικοῦ βίου καὶ διὰ τῆς εὐχερείας καὶ χάριτος τοῦ ὕφους, τὸ πρῶτον τῶν παρὰ τοῖς νεωτέροις εὐδοκιμησάντων τοιοῦτου εἶδους συγγραμμάτων καὶ τὸ κάλλιστον ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν τοῦ Ἀχιλλέως *Τατίου* (ἀκμ. κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα) τὰ κατὰ *Λευκίππην* καὶ *Κλειτοφῶντα* εἰς 8 βιβλία ἤττον ἐπιτυχῆς τοῦ προηγουμένου ἕως τῆς ῥητορικῆς αὐτοῦ πολυλογίας· τοῦ *Χαρίτωνος* Ἀφροδιστεύς κατὰ τὸν 5' αἰῶνα τὰ κατὰ *Χαιρέαν* καὶ *Καλλιρόην* ἐρωτικὰ διηγήματα εἰς 8 βιβλία καὶ τοῦ *Εὐμαθίου* ἢ *Εὐσταθίου* ἐκ Θηβῶν τὸ καθ' *Ἑσμίην* καὶ *Ἑσμινίαν* δράμα εἰς 11 βιβλία ὅλων τῶν εἰρημένων τὸ ὑποδεέστερον.

§ 994. Β'. **Ἀραβικὴ καὶ Περσικὴ.** Πολὺ πλουσιωτέρα καὶ ἀσυγκρίτως ἐθνικωτέρα τῆς *Βυζαντινῆς* παρουσιάζεται ἡ τῶν Ἀράβων καὶ Περσῶν τῶν κυριωτέρων τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἀντιπροσώπων φιλολογία. Ἡ Ἀραβικὴ γλῶσσα ἐξαρχῆς εὐσχημάτιστος καὶ ἐπιδεκτικὴ ἀναπτύξεως, πλουσία λέξεων καὶ εὐκάμπτων τύπων πρὸ τοῦ *Μωάμεθ* ἤδη ἐδείχθη ἐξαίρετον πρὸς τὴν ποιήσιν ὄργανον. Καὶ καθαρῶτατα μὲν ὠμιλεῖτο παρὰ τοῖς *Βεδουϊνοῖς*, φιλολογικὴ δὲ αὐτῆς χρῆσις ἐγένετο τὸ πρῶτον παρὰ τοῖς Ἀμειρίδαϊς. Ἀλλὰ κατὰ τὸν τελευταῖον πρὸ τοῦ *Μωάμεθ* αἰῶνα πλησίον ταύτης προήχθη ἡ τῶν *Κορείσιτων* διάλεκτος ἐπὶ τῆς παραλίας Ἑδσας, ἰδίως ἐν *Μέκκᾳ*, ἔνθα μικρὸν πρὸ τῆς ἐμφανίσεως ἐκείνου εἶχε μορφωθῆ καὶ ἐπιτήδειόν τι κατὰ μίμησιν τοῦ *Συριακοῦ* Ἑστραγγέλου ἀλφάβητον, ὅπερ βραδύτερον ὡς ἐκ τοῦ κυριωτέρου τῆς χρήσεώς τοῦ τύπου ὠνομάσθη *Κουφικόν*. Ἀπὸ τῆς ἀναγραφῆς δὲ τοῦ κορανίου ἤρξατο ἐποχὴ κυρία τῆς τε γλώσσης καὶ τῶν γραμμάτων. Ὁ Μουσουλμάνος ὤφειλε νὰναγινώσκῃ τὸ κοράνιον καὶ ἔνεκα τῶν πολυαρίθμων σχολείων, ἅτινα μετὰ τῶν τσαμίων καὶ πλησίον τούτων ἰδρύθησαν, εἰς πάντας, ἐξαιρουμένου μόνου τοῦ ὄχλου, τὸ ἀναγινώσκειν κατέστη σὺνηθες. Αἱ δ' ἄπειροι αἰτήσεις ἀντιγράφων ἔθεσαν πλείστους ἀντιγραφεῖς εἰς ἀσχολίαν. Τὸ *Κουφικόν* ἀλφάβητον ἐτελειοποιήθη καὶ ἔτι εὐχερέστερον ἐγένετο τὸ *Νετζέ*, εἰς ὃ ἐκείνο βραδύτερον ὑπεχώρησε. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κορανίου ἀνεπτύχθη ἡ Ἀραβικὴ γραμματικὴ. Μετὰ μίαν δὲ ἤδη γενεάν ἀνθρώπων ἀπὸ τοῦ *Μωάμεθ* ἤκμασεν ὁ Ἀβούλ Ἀφουὰδ ὁ πρῶτος Ἀραβὶς γραμματικὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ καὶ συντάκται λεξικῶν ἐνεφανίσθησαν πάμπολλοι. Ἡ Βάσρα δὲ ἢ Βασσόρα καὶ ἡ Κούφα ἐγένοντο αἱ κυριώτεραι ἑδραι τῆς περὶ τὴν Ἀραβικὴν γλῶσσαν σπουδῆς καὶ δύο γραμματικῶν αἱρέσεων.

Γλῶσσα Περσῶν. Εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς γλώσσης καὶ οἱ Πέρσαι ἔνεκα τοῦ κορανίου ἐπεδόθησαν προαίματα. Μεταξὺ δὲ τῶν πρώτων παρ' αὐτοῖς, οἵτινες συνέταξαν Ἀραβικὰς γραμματικὰς, ἦσαν ὁ Σι-βοῦτος καὶ ὁ Σεδζέσχος. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐπὶ τῶν Σαμανιδῶν ἀρξά-μένης καὶ ἰσχυρῶς προαχθείσης ἀναζωπυρήσεως τῆς ὠραίας Περσικῆς εὐγλωττίας ἐν τῇ Περσικῇ γλώσσῃ καὶ ἀφ' ὅτου ὁ Γασναυίδης Μαχμούτ καὶ μετέπειτα ὁ Σελδεσοῦκος Ἀλπ Ἀρασλάν διέταξε νὰ συντάσσωνται τὰ δημόσια ἔγγραφα Περσιστί, ἡ Ἀραβικὴ ἔκτοτε ἔσχεν ἀπαιτητικὴν καὶ εὐτυχῇ ἀντίζηλον τὴν γλῶσσαν ἐκείνων, τῆς ὁποίας τὸ κράτος ἐξετάθη καὶ ἐπὶ τὴν Ἰνδικὴν καὶ μέχρι τῆς σήμερον ὀρίσεται, μεμιγμένη ὅμως μετ' ἀραβικῶν στοιχείων καὶ διατηροῦσα ἔτι τὸ Ἀραβικὸν ἀλφάβητον.

Τριγενὴς ἡ γλῶσσα τῶν Μουσουλμάνων. Μετὰ τῶν Τούρκων ἡ Ὀσμάνων προσετέθη εἰς τὸ Ἀραβικὸν καὶ Περσικὸν τρίτον τι συγ-γενοῦς γλώσσης γένος· καὶ ἐθησαύρισε μὲν τοῦτο ἀπὸ τῶν πλουσίων ἀποθηκῶν ἀμφοτέρων ἐκείνων, ἔμεινεν ὅμως κατὰ τε τὴν ἀρχαίαν Τσαχαταϊκὴν καὶ τὴν ἔπειτα Ὀσμανικὴν διάλεκτον πολὺ ὕστερον αὐτῶν.

Ποίησις Ἀράβων καὶ Περσῶν. Πρὸ τοῦ Μωάμεθ ἤδη Ἀραβες καὶ Πέρσαι ἐνηδύνοντο εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἦσαν γόνιμοι ποιηταί. Οἱ Ἀραβες εἶχον τὰ ἑπτὰ αὐτῶν Μοαλλακάτια ὡς παραδείγματα πρω-τοτύπου καὶ πολὺ ἀνωτέρως τῶν αὐτοφῶν ἀρχῶν ποιήσεως, οἱ δὲ Πέρσαι εἶχον πρὸ πάντων πλήρη φαντασίας μυθολογήματα. Ἀπὸ τῶν μυθολογημάτων τούτων ὁ Μωάμεθ, καίτοι ἄλλως εὐμενὴς πρὸς τὴν ποίησιν ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ Κορανίου τοῦ αὐτοῦ, ὅπερ ἐν μέρει εἶνε λίαν ποιητικόν, ἀπέτρεπε τοῦς πιστοῦς του. Ἀλλ' ἡ Ἀραβικὴ ποίησις ἐξηκολούθει ἀταράχως τὴν ἐθνικὴν αὐτῆς πορείαν καὶ ἐναντίον τῆς τοῦ Μωάμεθ παραινέσεως ἐξηγέρθη ἐκ νέου παρὰ τοῖς Μουσουλ-μάνοις Πέρσαις τὸ εἰς αὐτὸν ἀπαρέσκον εἶδος ποιήσεως, ὅπερ καὶ οἱ Ἀραβες ἠσπάσθησαν· ὥστε μύθων ἢ μυθικῶν πλασμάτων διηγηταὶ ἀπετέλουν ἔκτοτε τάξιν τινὰ ἀνθρώπων κανονικὴν εἰς ὅλον τὸ κράτος τοῦ Ἰσλαμισμού. Ὅτι δὲ τοιοῦτοτρόπως ἀνεπτύχθη καὶ ἐπέδωκε παρ' ἀμφοτέροις ἐκείνοις τοῖς ἔθνεσι μετὰ σημαντικῆς διαφορᾶς τοῦ ἐθνικοῦ ποιητικοῦ χαρακτῆρος, τοῦτο παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς ἔλαβεν ἀγροίκον τινα μεταβλάστησιν, ἥτις οὔτε διὰ πρωτοτυπίας οὔτε δι' ἐπιτηδεϊότητος περὶ τὴν μίμησιν δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰ εὐ-πρεπῆ Ἀραβικῆς καὶ Περσικῆς ποιήσεως ἔργα. Ἐθνικὴ ἦτο ἡ ποίη-σις παρὰ τοῖς Ἀραβι καὶ Πέρσαις καὶ ποιητικὴ ὁρμὴ ἐνυπῆρχεν εἰς τὸν λαόν, ἀλλὰ κοινὴ ἐκεῖ τε καὶ ἐνταῦθα ἡ τύχη τῆς ποιήσεως τοῦ

νὰ ἐξοκείλῃ εἰς ὑπηρεσίαν δεσποτῶν. Καὶ εἶνε μὲν εὐάρεστον τὸ φαινόμενον ὅτι Ἀραβες, Πέρσαι καὶ Ὀθωμανοὶ δυνάσται ἠρέσκοντο νὰ ἔχωσι περὶ ἑαυτοῖς ποιητάς, νὰ προκαλῶσιν εἰς ποιήσεις, ὡς ὁ Γασναυίδης Μαχμουτ τὸν Φερδούσσην, καὶ πλουσίως νάνταμείδωσιν, οὐδὲν ἥττον ὁμοῦς ἡ ἡγεμονικὴ εὐνοία παρήγαγεν ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἐλαττώματα, ὅσα παρακολουθοῦσιν ἀνελεύθερον καὶ φιλοκερδῆ ποιήσιν. Αὐλικοὺς ποιητάς, πανηγυριστάς, ὕμνωδούς, στιχουργούς· ἔχει ὁ Μουσουλμανικὸς κόσμος ἀναριθμήτους· ἡ πρὸς τὸ ἐγκωμιάζεσθαι κλίσις τῶν ἀργυροδοτούντων ἡγεμόνων καὶ μεγιστάνων ὑπῆρχεν ἀκόρεστος καὶ παρώτρυνε εἰς νέαν πάντοτε ἐπαύξησιν πανηγυρικῶν ὑπερβολῶν. Ὁ Ἀβού Τεμὰν ἔλαβε διὰ τὸ ποίημα αὐτοῦ «Ἀρμασά» 50,000 χρυσοῦς (φλωρία)· ὁ Ρουδεγῆς ἔνεκα τῆς μεταφράσεως τῶν μύθων τοῦ Πιλπάιος 80,000 χρυσοῦς· ὁ δὲ Νισαμὲ δι' ἐν τῶν ποιημάτων του 5,000 χρυσοῦς, πέντε ἵππους, πέντε ἡμιόνους καὶ πέντε δεσμίδας λεπτῶν ὕφασμάτων. Ἐντεῦθεν ἄρα ἡ πανηγυρικὴ ποίησις ἰδιόν τι εἶδος ἐν τῇ Μωαμεθανικῇ καὶ ἐξαιρέτως ἐν τῇ Ἀραβικῇ ποίησει. Τοῦτο δ' ἀκριβῶς περιῆλθε καὶ εἰς τοὺς Ὀθωμανούς, ὅχι ὁμοῦς καὶ ἡ ποιητικὴ ἐμπλησις, ἥτις καὶ ἐν τῇ ὁδῷ τῆς εἰρημένης ἀποπλανήσεως τῆς ποιήσεως πρὸς τὸν ὄνιον ἔπαινον ἦτο παρὰ τοῖς Ἀραβσι καὶ Πέρσαις ἐθνικὴ καὶ περιεποιεῖ πανταχοῦ τιμὴν μὲν εἰς τὴν ποίησιν, φιλόζενον δὲ ὑποδοχὴν εἰς τοὺς ποιητάς καὶ τοσαύτην συμπάθειαν ὑπὲρ τῶν τοιούτων, ὥστε κλέπτῃς τις, ὅστις δικαζόμενος ἀπήγγειλε τέσσαρας εὐφυνεῖς στίχους, ἀπελύθη τῆς ποινῆς. Ἡ ἀνατολικὴ ἀπειροκαλία τοῦ μὴ γνέειν μετὰ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ καλοῦ τὸ ταπεινόν καὶ δυσειδὲς εἶνε ἰδίᾳ καὶ τῶν τριῶν ἐθνῶν, περὶ ὧν ὁ λόγος, καὶ ἡ λεπτότης αἰσθητικῆς κρίσεως ἄλλοτρίᾳ αὐτοῖς· διὸ καὶ πάσα σατυρικὴ ποίησις ἀκομψος. — Ἀπὸ τῶν γενικῶν τούτων παρατηρήσεων, προβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν μερικωτέραν περιγραφὴν τῆς Μουσουλμανικῆς ποιήσεως.

Ἀραβικὴ ποίησις. Ἡ Ἀραβικὴ ποίησις παρίσταται σπουδαιοτέρα τῆς Περσικῆς, ἐνεδύναται εἰς τὰ ὅπλα καὶ εἰς τὸ αἷμα, ἔχει τὴν ἰσχύν της ἐν τῇ λυρικῇ καὶ διαπλέκει ταύτην πλουσίως μετ' ἠθικῶν ἀποφθεγμάτων, ἄνευ τῶν ὁποίων οὐδεὶς ποιητὴς θεωρεῖται πλήρης καὶ τέλειος. Ὁ ὀρίζων αὐτῆς εἶνε περιορισμένος καὶ ἡ πάντοτε ἐπαναλαμβανομένη ἐξύμνησις τοῦ γένους, τοῦ ἵππου, τῆς ἐρωμένης, τοῦ εὐνου ἡγεμόνος δίδει αὐτῇ τὸν χαρακτῆρα τῆς μονοτονίας. Διαπυρον ὁμοῦς φλόγα πνέουσιν ὁ ἔρως καὶ ἡ ἐκδίκησις αὐτῆς· ἡ σφοδρότης ἐκείνου δεικνύεται οὐχ ἥττον μεγάλη ἢ εἰς τὰ μονογαμικὰ ἔθνη· ὡς εὐγενὲς καὶ ἔντιμος ἐθεωρεῖτο ὁ θάνατος ὁ πλὴν τοῦ ἐν ταῖς μάχαις ἐξ ἔρωτος ἐρήμου ἐλπίδων προσερχόμενος. Ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ προστατέθη εἰς

τοῦτο κομψότης ἢ γυναικαρεσκεία (*galanterie*) καὶ ἡ ποίησις ἀπέβη ὁ κάλλιστος τῶν ἐορτῶν στολισμός. Κυριώτερα τῆς λυρικῆς ποιήσεως εἶδη ἦσαν: τὸ *Κασσίδιον* σκοποῦν ἔπαινον, μάλιστα δὲ τὸν τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ, καὶ τὸ *Γασέλιον* βραχύτερον ἐκείνου καὶ ἐρωτικὸν ὥσπερ τοπλεῖστον. *Μεσνεβή* λέγονται τὰ δι' ὁμοιοκαταληκτῶν διπλοστίχων ἐκτιθέμενα διηγηματικὰ καὶ περιγραφικὰ ποιήματα. *Μακαμέτ* δὲ ἐκαλεῖτο συνάθροισις τις διασκεδάσεως χάριν ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ καὶ διὰ στίχων, ὅθεν προέκυψεν ἰδίον τι διηγηματικῆς ποιήσεως εἶδος, τὸ τῶν *Μακαμίων*, εἰσαχθὲν κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἀβούλ Φαδῆ Ἀχμέτ Ἀμαδανῆ († 1007). Τὸ ὁμοιοτέλευτον ὑπῆρξεν ἀνάκαθεν σύνθηρος παρὰ τοῖς Ἀραβσι καὶ διέμεινε, καίτοι μὴ ἑλλειπούσης τῆς τῶν συλλαβῶν ποσότητος, οὐσιῶδες ἀπαιτούμενον. Ἐκτὸς τούτου ὅμως τὸ ἐν τῇ περὶ τὰς λέξεις καὶ τὰ γράμματα παιδιᾷ καθυπερβολὴν ἀρεσκόμενον πνεῦμα τῶν Ἀράβων ἔφερεν εἰς παντοίας στιχουργοτεχνίας. Μυθιστορικὰ περὶ ἔρωτος διηγήματα ἔλαβον οἱ Ἀράβες κατὰ πρῶτον ἀπὸ τῶν Περσῶν. Οὐχ ἦττον δὲ προῖμως ἤδη μετηνέχθησαν εἰς τὸ Ἀραβικὸν οἱ μῦθοι τοῦ *Πηλπαῖος*. Τέλος τὰ διηγήματα τῆς *Χαλιμᾶς* ἢ τῶν *χιλίῶν* καὶ *μιάς* νυκτῶν ἀποτελοῦσιν ἄθροισμά τι στοιχείων ἑτερογενῶν καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν δὲν εἶνε κλασσικὴ. Ἡ σύνταξις τῶν ἤρξατο, ὡς φαίνεται, κατὰ τὸ 1250· μετέπειτα ἔλαβον ταῦτα προσθήκας ἐκ διαφόρων πηγῶν, οὐδέποτε ὅμως ἀπετέλεσαν ἐν ὅλῳ. — Ἐξ ἀρχαίων ἐν μέρει προμωαμεθανικῶν χρόνων ἔχρουσι τὴν ἀρχὴν τῶν: ἱπποτικὸν τι ἔπος τὰ κατορθώματα τοῦ Ἀντάρου, ὅπερ ὁ Ἀδμαῆς κατὰ παραγγελίαν τοῦ Ἀρὸν συνέγραψε κατὰ τὸν Η' αἰῶνα καὶ δύο συλλογαὶ μικτῶν ποιήσεων, ἡ μεγάλη καὶ ἡ μικρὰ Ἀμασά, ἡ μὲν ὑπὸ τοῦ Ἀβού Τεμάν κατὰ τὸ 830, ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ Βοκταρῆ κατὰ τὸ 880 συντεταγμέναι. Ἐν τῇ πρώτῃ ὑπάρχουσι πολλὰ μέρη οὕτως ἐξαίρετα, ὥστε ἀντιτασσόμενα πρὸς τὰς ποιήσεις τοῦ Μοντενβεβῆ ἐκ Κούφης (915-965) δύνανται νὰ τοῦ διαμφισβητήσωσι τὴν τάξιν τοῦ πρώτου Ἀραβος ποιητοῦ. Αἱ ποιήσεις τοῦ Μοντενβεβῆ εἰσι κατεξοχὴν πανηγυρικαί. Ἡ μουσα αὐτοῦ στερεῖται τοῦ πλεονεκτήματος τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ὁ ποιητικὸς αὐτοῦ χαρακτήρ δὲν εἶνε ὅλος ἄσπιλος. Τερπνὰ ἐξεναντίας καὶ ἐντελῶς εὐπετῇ εἰσι τὰ Μακάμια τοῦ Ἀβούλ Κασὶμ Χαριρῆ (1054-1124) καὶ χαρίεντα τὰ ἄσματα καὶ ἐλεγεία τοῦ βεζύρου Ἀβού Ἰσμαῆλ Θογραῆ ἐξ Ἰσπαχάνης († 1121). Ἡ παρακμὴ τῆς Ἀραβικῆς ποιήσεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἡ Περσικὴ ὑψώθη, ἀνεστάλη μικρὸν ἔτι χρόνον διὰ τῆς ὁποίας ἔτυχε παρὰ τοῖς φατιμίταις ἐν Αἰγύπτῳ προστασίας, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος κατέστη ἀδιάδραστος. Ἐκτοτε ἡ Ἀραβικὴ ποίησις εὗρεν ἄσυ-

λον εἰς τὴν πατρίαν αὐτῆς χώραν, ὅπου ὁμοῦς τοῦ λοιποῦ τὰ μυθεύματα τῆς Χαλιμάς ὑπερίσχυσαν.

Περσική ποίησις. Παρὰ τοῖς Πέρσαις ἡ ἐθνικὴ εὐθυμία δὲν κατεστάλη οὐδαμῶς ὑπὸ τοῦ Ἰσλαμισμού. Αὕτη καὶ ἡ πρὸς τὸν ῥωμαντισμὸν κλίσις, ἐν γένει ἡ τοῖς Πέρσαις ἰδιόζουσα ποιητικὴ διάθεσις ἀνέδυσαν πάλιν σὺν τῇ ἀνανεώσει τῆς Περσικῆς γλώσσης. Ὁ Ἰσλαμισμὸς προσέθετο εἰς ταύτας καὶ τινα ἰσχυρὸν μυστικισμόν χαρακτηρεῖ. Αἱ ἀπαρχαὶ δὲ τῆς νεωστὶ ἐγερθείσης Περσικῆς ποιήσεως ἀνήκουσιν εἰς τοὺς χρόνους τῶν Σαμανιδῶν. Ἐπὶ τοῦ τρίτου αὐτῶν Νάσρ Ἀβούλ Χασσάν († 942) ἤκμασεν ὁ Ῥουδεγῆς ὁ πρωϊμώτερος ἐν τῇ Περσικῇ γλώσσῃ ποιητής, ὅστις ἐπεχείρησε καὶ τὴν πρώτην ἐκ τοῦ Ἀραβικοῦ μετάφρασιν τῶν μύθων τοῦ Πιλπάτος. Ἐπὶ τοῦ Μανσοῦρ († 976) ὁ Δακικῆς ἐποίησεν ἑκατὸν ἐπιστολάς τινος ἐθνικοῦ ἔπους, αἵτινες ἔπειτα ἀπετέλεσαν τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τοῦ Φερδουσσή τὸν Σιάχ Ναμέν. Τὴν ἀληθεῖ ὁμοῦς ἐξαρσιν αὐτῆς ἔλαβεν ἡ Περσικὴ ποίησις ἐπὶ τοῦ Γασσανίδου Μαχμούτ· πάντως ὅχι ἄνευ τοῦ κραταίου μοχλοῦ τῆς αὐλικῆς εὐνοίας. Ὁ Μαχμούτ καθιέρωσε τὸ αὐλικὸν ἀξίωμα ἡγεμόνος ποιητοῦ, ὅστις ἐκ τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ περιωπῆς ἐμελλε νὰ κρίνῃ περὶ τῆς ἀξίας τῶν ποιητικῶν ἔργων. Ὁ Ἀνσαρῆς ὑπῆρξεν ὁ κατὰ πρόωτον τὸ ἀξίωμα τοῦτο μεταλθών. Ἀπὸ τοῦ Δακικῆ καὶ Ἀνσαρῆ, ὅστις παρήγαγεν ἐκ νέου τὴν ἤδη ἐν τινι Πελεδικῷ ποιήματι ἐπεξεργασθεῖσαν παράδοσιν τοῦ Οὐαμίχ καὶ Ἀσρά, ἡ προσοχὴ τῶν Περσῶν ἐστράπη πρὸς τὸ ἐθνικὸν ἔπος καὶ ὁ ἐκ τῆς ἀρχαίας Βακτριανῆς πάλειος Θεοῦ καταγόμενος Φερδουσσης († 1030) ἀνεδείχθη ὁ ὑπέρτατος ἀπάντων τῶν Μουσουλμάνων ποιητῶν ἡγεμὼν διὰ τοῦ περιωνίμου αὐτοῦ ἔπους Σιάχ Ναμέ, περιλαμβάνοντος ἐν 60,000 διπλοῖς στίχοις ὅλην τὴν Περσικὴν ἡρωικὴν ἱστορίαν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἕως τῆς πτώσεως τῶν Σασσανιδῶν. Ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ Ἑσσεδῆς ἀνεπλήρωσε τὸ μείναν ἀτελὲς μέρος τοῦ ποιήματος. Μετέπειτα προστάται τῶν ποιητῶν ἐδείχθησαν οἱ Σελδουσκιδαι καὶ ὁ βεζύρης Νιζαμελμούκ, ἀπολαύσαντες καὶ οὗτοι οὐχ ἥττον τὰ ἐγκώμια τῶν προστατευθέντων. Ὁ δεύτερος ἐκ τῶν ἐπτά κλασσικῶν ποιητῶν τῆς Περσίας Ἐμβερῆς († 1152), ὅστις ἔζη ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Σανδζάρ, καὶ ὁ σύγχρονος αὐτοῦ Φεριαβῆς εἰσιν οἱ προεξάρχοντες τῶν πανηγυρικῶν ποιητῶν τῆς Περσίας. Κατόπιν τούτων εὐθὺς ὁ Σεναῖς († 1180) εἰσήγαγε τὸν ποιητικὸν μυστικισμόν, ὅστις παραδόξως παρὰ μὲν τοῖς σπουδαίοις Ἀραψι δὲν εὐδοκίμησε, παρὰ δὲ τοῖς εὐθύμοις Πέρσαις ἐξέπρεψε μεγάλως ἐν τῇ ποιήσει. Συγχρόνως ὁμοῦς ἀνεφάνη οικειότατα συνδεδεμένος μετὰ τῆς Περσικῆς

ἐθνικότητος ὡς ποιητῆς τοῦ μυθιστορικοῦ ἔπους ὁ *Νισαμῆς* († 1180) ὁ τρίτος εἰς τὴν σειρὰν τῶν παρὰ Πέρσαις πρωτοτύπων ποιητῶν. Τὸ περὶ τοῦ ἔρωτος τοῦ *Χοσρόου Παρβίζου* καὶ τῆς *Σχιρίνης* ἦτο ἐπιτηδειότατον νὰ ἐλκύσῃ μετὰ τοῦ *Σιάχ Ναμὲν* τὴν ἐθνικὴν εὐνοίαν. Τὰ λοιπὰ αὐτῆς ποιήματα: *Γιουσσούφ* καὶ *Σουλεϊκά*, *Λεϊλά* καὶ *Μεδζούν*, *Χέφτ Παϊγέρ* (αἱ ἐπτὰ καλλοναί), ἐν ᾧ περιέχεται τὸ μυθικὸν διήγημα τοῦ *Τουρανδότη*, καὶ ἐν Ῥωμαντικὸν ἔπος τοῦ Ἀλεξάνδρου, παρήγαγον εἰς τὸ μέσον ποιητικὰς ὑποθέσεις πολλαχῶς ἔπειτα παρ' ἄλλων ἐπεξεργασθείσας. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἔζη ὁ νομοθέτης τῆς Περσικῆς ποιήσεως καὶ μετρικῆς, Ῥεσχιδδὶν *Βατβάτ* († 1182). Πρὸς τὸ Ῥωμαντικὸν ἔπος ὁ μυστικισμὸς διημφισθέτησε τὰ πρωτεῖα βοηθούμενος κατὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν ὁποίων οἱ *Μογολικοὶ* χρόνοι ἐπὶνεγκον δεινῶν. Κατὰ τὴν πρώτην δ' ἔφοδον τῶν *Μογόλων* ἀπέθανεν ὑπερεκατοντούτης ἤδη (1218) ὁ μυστικὸς ποιητῆς *Φεριδ-διδδὶν Ἀττάρ*, μετὰ δὲ τοῦτον ὡς ἐξαίρετος μυστικὸς ποιητῆς ἐκλείσθη ὁ *Μεβλανὰν Δζελαλεδδὶν Ρουμὶ* ἐκ *Βακτρίας* († 1262), τοῦ ὁποίου τὸ ποίημα συγκείμενον ἐκ 30,000 καὶ ἐπέκεινα διπλῶν στίχων κατεξοχὴν *Μεσνευίων* ἔχει ἐν τῇ *Μουσουλμανικῇ ἀνατολῇ* τὴν μεγίστην δόξαν πρὸς τῷ *Σιάχ Ναμὲ* τοῦ *Φερδουσσῆ* καὶ παρὰ τοῦ ὁποίου τὸ ὑπὸ τοῦ *Δζελαλεδδὶν* ἰδρυθὲν τάγμα τῶν ὀρχουμένων *Δερβισάδων* (*Μεβλεβίων*) ἔλαβε τὸ σύμβολόν του. Ὡς ἠθικολόγος δὲ ἄνευ μυστικισμοῦ περίφημος ἀνεδείχθη ἔπειτα ὁ ἐκ *Σχιρᾶς Σααδῆς* († 1291), τοῦ ὁποίου τὰ δύο μεγαλείτερα ποιήματα: *Βοστὰν* (ὁ καρπόκηπος) καὶ *Γιουλιστὰν* (ροδόκηπος), περιέχουσι παραμυθητικὰς παρατηρήσεις περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Ἐν τούτῳ Περσικῇ ποιήσει μετεδόθη καὶ εἰς τὴν Ἰνδικήν. Ὁ *Χοσρόης Δελενῆς* († 1311) ἔγραψε Ῥωμαντικὸν τι ἔπος περὶ Ἀλεξάνδρου. Μέχρι τοῦδε πολλοὶ ἤδη ποιηταὶ ἐκτὸς τῶν κύριων ποιημάτων των συνέταττον καὶ *Κασσίδια* καὶ *Γαζέλια*. Ὡς ἐξαίρετος τῶν Περσικῶν λυρικῶν ἐπαρουσιάσθη ἤδη ὁ *Χαφὶς* ἐκ *Σχιρᾶς* († 1384), τοῦ ὁποίου τὸ *Διθάνιον* (συλλογὴ ποιημάτων) πνέει οἶνον καὶ ἔρωτα καὶ τὴν μεγίστην εὐθυμίαν· ὁ τελευταῖος τῶν ἐπτὰ κλασσικῶν ποιητῶν ὑπῆρξεν ὁ *Ἀβδερραχμὰν Δζαμί* (1417-1497) ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ *Τιμουρίδου Χοσσέιν* ἀπολαύων τῆς εὐνοίας τοῦ βεζύρου *Μέρ Ἀλισχέρ*, εὐτυχῆς μὲν τῶν προηγηθέντων μιμητῆς, καθ' ὅλα δὲ δεύτερος. Μετ' αὐτοῦ δὲν ἔπαυσε μὲν ἡ Περσικὴ ποίησις, τῆς ὁποίας ὠνομάσαμεν τοὺς κυριωτέρους ἀντιπροσώπους, παρῆλθον ὅμως ὁ νεαρὸς βίος καὶ ἡ ἀκμὴ αὐτῆς. Ὁ *Χατιφὶς* ἀνεψιὸς τοῦ *Δζαμί*, ὁ *Φαχρεδδὶν*, ὁ *Μεστουφῆς* καὶ *Φεϊδῆς*, ὅστις ἔζη ἐπὶ Ἀκχάρ ἐν τῇ Ἰνδικῇ, ἐξακολουθοῦσι τὴν σειρὰν τῶν ποιητῶν κατὰ τοὺς νεωτέρους

χρόνους καὶ τοῦλάχιστον ἡ Περσικὴ στιχουργία δὲν ἐξέλιπεν οὐδὲ νῦν ἔτι. Ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Σιάχ τῆς Περσίας ὑφίσταται ἔτι τὸ αὐλικὸν ἀξίωμα ἐνὸς ποιητοῦ ἡγεμόνος καὶ καθ' ἐκάστην συντάσσονται διὰ στίχων ἔργα καὶ πράξεις τοῦ Σιάχ καὶ ταῦτα κατατίθενται ἐν τοῖς ἀρχείοις! Ἡ πρὸς τοὺς μύθους τοῦ Πιλπάιτος κλίσις διέμεινεν ἀναλλοίωτος. Μετὰ τὸν Ῥουδαγὴν μετέφρασεν αὐτοὺς καὶ αὖθις ἐπὶ τοῦ Γασναυίδου Βαράμ Σιάχ, ὁ Νάσρ Ἀλλάχ, μετέπειτα δὲ κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα ὁ Χαδζρᾶς Χοσαῖν Βαῆζ, καὶ ἐκ νέου πάλιν κατὰ τὸ 1590 ὁ τοῦ Ἀκθάρ βεζύρης Ἀβούλ Φάδ. Ἐκ τῶν μεσαιωνικῶν δὲ πηγῶν τῆς Περσικῆς ποιήσεως πάμπολλα μυθάρια, διηγήματα, μυθιστορήματα ἀνέκδοτα κτλ. μετεδόθησαν εἰς τὴν Χριστιανικὴν δύσιν.

Τουρκικὴ ποίησης. Ἡ Τουρκικὴ ποίησης ἀνέκαθεν διττὴ: Τσαγκαταϊκὴ καὶ Ὀσμανικὴ, ἐνωρὶς ἤδη ἐρίγησε παρὰ τοῖς μὴ Ὀθωμανοῖς Τούρκοις· παρὰ δὲ τοῖς Ὀθωμανοῖς, ὧν ὁ ἀρχαιότατος ποιητὴς Ἀασίκ πασᾶς ἀνήκει εἰς τὰς ἀρχάς τῆς ἰδρύσεως τοῦ κράτους αὐτῶν († 1332), ἀριθμοῦνται 2,200 ποιηταί, ἐξ ὧν τεσσαράκοντα μὲν φημίζονται ὡς κρείττονες, μετὰξὺ δὲ τούτων ἑπτὰ ὡς ἐξαιρετοὶ καὶ ὡς πρῶτος ἀπάντων θεωρεῖται ὁ λυρικὸς Βακὴς (1526-1594). Ἐξαρχῆς ἡ μὴ ποιητικὴ φύσις τῶν Ὀσμάνων προωρίσθη εἰς παραδοχὴν καὶ ἀπομίμησιν ξένων ἔργων. Μεταφράσεις ἐκ τοῦ Περσικοῦ καὶ ἰδίως τῶν ῥομαντικῶν ἐποποιῶν ἐγένοντο ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μωάμεθ Α'. τὸ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ποίημα κατέστη βιβλίον προσφιλὲς φιλοδοξικτητῶν σουλτάνων καὶ ἡρωικὴ μυθιστορία ἀγαπητὴ ἀναγινωσκόντων Ὀθωμανῶν τροφή. Ἀλλὰ καὶ τοῦ Πιλπάιτος οἱ μῦθοι μετεφράσθησαν ὡσάτως διὰ τοῦ Ἀλῆ Δζελεβῆ (Βασίς Ἀλισσῆ † 1543) ὡς Χουμαϊνναμέ ἐκ τοῦ Περσικοῦ καὶ ἔνεκα τῆς κατὰ τὴν Τουρκικὴν περὶ τοῦ καλοῦ κρίσιν ἀνθρῶς γλώσσης ἔλαβον μεγάλην ὑπόληψιν. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἡ ποιητικὴ φιλολογία καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῇ τῶν Τούρκων ἐπλούτησαν διὰ ξένης περιουσίας. Ὁ Ἀμουράτ Β' καὶ ὁ Μωάμεθ Β' ἀντήμειβον θαυσιλῶς τοὺς ποιητάς· ἀπὸ δὲ τοῦ Βαϊαζήτ Β' ὑπῆρχον αὐλικοὶ ποιηταὶ μισθοδοτούμενοι. Ὁ πανηγυριστὴς Σατὴς ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος κατὰ τὴν σειρὰν καὶ μετ' αὐτὸν ἄλλοι τριάκοντα τοιοῦτοι. Ὁ ἄγριος Σελίμ περιεστοιχεῖτο ὑπὸ ποιητῶν. Ὁ Σολιμάν Β' ἐστιχοῦργει αὐτὸς οὗτος καὶ ἄλλοι οἱ περὶ αὐτὸν ἐφιλοτιμοῦντο νὰ τὸν μιμηθῶσιν. Ἀλλ' ὅγκος ἀλλοκότου φαντασίας ὑπῆρξε πάντοτε μέγα παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς πρὸς τὴν γνησίαν ποίησιν κώλυμα. Τὴν λυρικὴν αὐτῶν μολύνουσι πολὺ πλέον καὶ δυσωδέστερον παρὰ τὴν Ἀραβικὴν καὶ Περσικὴν παχυλοτάτης αἰσθητικότητος παρεκτροπαί. Ἡ

πανηγυρικῇ αὐτῶν ὑφούται ὑπὲρ τὰ νέφη, ἐν ᾧ ὁ πανηγυριστὴς στι-
χουργὸς ἔρπει χαμαί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΡΙΑ'.

ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ

§ 995. Ἐπιστήμαι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ αὐτοκρατορίᾳ
ιδίαι, ἐν τῇ δύσει παρὰ τοῖς κληρικοῖς, παρ' Ἀρα-
ψι. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ μεσαίωonos αἱ ἐπιστήμαι ἐκαλλιεργοῦντο
μόνον ἐν τῷ Βυζαντινῷ κράτει, εἰς τοῦ ὁποῖου τὰς σημαντικωτέρας
πόλεις καὶ ἰδίως εἰς Κωνσταντινούπολιν, Βηρυττὸν καὶ Ἀντιόχειαν,
ἤκμαζον σχολαὶ τῆς Νεοπλατωνικῆς φιλοσοφίας, τῆς γραμματικῆς
καὶ ῥητορικῆς, ἐν ᾧ ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ ἔκειναι ἦσαν σχεδὸν
ἀποκλειστικῇ τῆς ιδιοκτησίας τοῦ κλήρου καὶ τῶν μοναχῶν καὶ ὑπὸ
τούτων μόνον ἐδιδάσκοντο ἐντὸς τῶν περιφήμων μοναστηρίων καὶ εὐ-
σεβῶν καθιδρυμάτων τοῦ Σαιντγάλλου, τῆς Κορβέας, τῆς Φούλδης,
τῆς Πατερβώρος, τῆς Ἰλδεσεΐμης, τῶν Παρισίων κλ. Ἀπὸ δὲ τῆς
Θ' ἑκατονταετηρίδος ἔλαβον ταχεῖαν τινα ἑξαρσιν καὶ μεγάλην ἀνά-
πτυξιν παρὰ τοῖς Ἀραψιν οὐ μόνον ἐν Ἀσίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἰσπα-
νίᾳ ἐνταῦθα μάλιστα πολὺ πλεόν ὑπὸ Χακῆμ Β', οὗτινος ἡ ἐποχὴ
ἀποτελεῖ τὸν χρυσοῦν αἰῶνα τῆς Ἀραβικῆς φιλολογίας. Οἱ καλίφαι
δὲν ἐρείδοντο οὐδεμιᾶς δαπάνης εἰς συλλογὴν Ἑλληνικῶν, Περσικῶν,
Κοπτικῶν καὶ Χαλδαϊκῶν χειρογράφων, ἅτινα ἑταιρεῖται πεπαιδευμέ-
νων μετῆνεγκον εἰς τὸ Ἀραβικόν. Ἐν πάσαις ταῖς Ἀραβικαῖς ἐπαρ-
χίαις, οἷον ἐν Βαγδατίῳ, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Ἰσπαχάνῃ, Σαμαρκάνδῃ,
Δαμασκῷ, Κούφῃ, Βασσόρᾳ, ἑξαιρέτως δ' ἐν Κορδύβῃ ὑπῆρχε πληθὺς
μεγάλῃ φιλολογικῶν καταστημάτων, σχολείων καὶ πανδιδακτηρίων,
ἐν οἷς οὐ μόνον Μωαμεθανοὶ, ἀλλὰ καὶ Χριστιανοὶ καὶ Ἰουδαῖοι, πρὸς
δὲ καὶ τινες καλίφαι παρευρίσκοντο εἰς τὰς παραδόσεις τῶν μαθημά-
των τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἱατρικῆς, τῶν μαθηματικῶν καὶ φυσικῶν
ἐπιστημῶν.

§ 996. Ἐπιστήμαι ἐν Εὐρώπῃ καὶ παρὰ μὴ κλη-
ρικοῖς, πανεπιστήμια. Κατὰ πρῶτον δὲ περὶ τὸ 2 ἡμισυ τοῦ
μεσαίωonos ἤρξαντο ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ αἱ ἐπιστήμαι καὶ ἐκτὸς τῶν
τειχῶν τῶν μοναστηρίων νὰ διδάσκωνται καὶ ἐπιμελῶς ὑπὸ λαϊκῶν νὰ
σπουδάζωνται, ὑπὸ κληρικῶν καὶ κοσμικῶν ἡγεμόνων νὰ προάγωνται,
πρὸ πάντων ὁμῶς διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν σχολείων καὶ τῆς ἰδρύσεως

τῶν πανεπιστημίων νὰ μορφῶνται καὶ ἐπεκτείνωνται. Τὰ πρῶτα πανεπιστήμια ἔλαβον τὴν γένεσιν τῶν διὰ τῆς ἐκ πασῶν τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν συρροῆς φιλομαθῶν νέων καὶ ἀνδρῶν εἰς τὴν ἐν Παρισίοις περίφημον σχολὴν τῆς θεολογίας καὶ φιλοσοφίας καὶ εἰς τὴν οὐχ ἥττον ὀνομαστὴν σχολὴν τῆς νομικῆς ἐν Βονωνίᾳ, ὅπου διδάσκαλοι καὶ διδασκόμενοι ἀπετέλουν προνομιοῦχόν τι σωματεῖον ἥτοι καθολικόν τι ἐκπαιδευτήριον ἔχον ἰδίαν δικαιοδοσίαν καὶ διατελοῦν ὑπὸ τὴν ἐφορίαν τῆς ἐκκλησίας. Κατὰ τὸ παράδειγμα δὲ τῶν δύο τούτων καταστημάτων, εἰς τὰ ὅποια κατὰ μικρὸν εἰσῆχθη καὶ ἡ τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν διδασκαλία, ἰδρύθησαν ἀπὸ τῆς ΙΓ' ἐκατονταετηρίδος καὶ πάμπολλα ἄλλα ἐν Μομπελλίῳ, Τολώσῃ, Σαλαμαντική, Κοιμβρικῇ, Ὁξονίᾳ, Κανταβρυγίᾳ, Πισᾷ, Παταυίᾳ, Λειψίᾳ, Εἰδελδέργῃ, Πράγᾳ, καὶ ἀλλαχοῦ, τὰ ὅποια πάπαι, αὐτοκράτορες καὶ βασιλεῖς ἐπροίκισαν διὰ μεγάλων καὶ ἐντίμων προνομίων. Εἰς ταῦτα δὲ προσετέθησαν περὶ τὸ τέλος τοῦ μεσαίωνος δύο πλείστου λόγου ἄξια προαγωγικὰ μέσα ἱκανὰ νὰ διαγείρωσι καὶ ταχέως νὰ διαδώσωσι πάντῃ νέον ἐπιστημονικὸν βίον.

§ 997. Α'. **Ἡ ἀποκατάστασις τῆς σπουδῆς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας.** Αὕτη ἐκινήθη κατὰ πρῶτον ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὸ ἰθαγενῶν: τοῦ Πετράρχου καὶ Βοκκακίου, ἔπειτα δὲ ὑπὸ Ἑλλήνων πεπαιδευμένων, οἵτινες ἄφ' ὅτου ἀνεκκινίσθησαν αἱ πρὸς ἔνωσιν τῆς κατὰ τὸν Θ' καὶ Ι' αἰῶνα διαιρεθείσης Χριστιανικῆς ἐκκλησίας ἀπέπειραι καὶ ἔτι μᾶλλον ἀπὸ τῆς κατακτήσεως τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἦλθον μετὰ τῶν φιλολογικῶν αὐτῶν θησαυρῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν, εὗρον ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν εὐπατριδῶν, ἰδίως ἐν τῇ οἰκογενεῇ τῶν Μεδίκων τὴν φιλικωτάτην ὑποδεξίωσιν, ἐπαρουσιάσθησαν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσιν ὡς διδάσκαλοι τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ παιδείας καὶ διέδωκαν διὰ τε τῶν ἰδίων αὐτῶν ἀσχολιῶν καὶ διὰ διαφόρων διακεκριμένων μαθητῶν Λευρεντίου Βάλλα, Μαρσιλίου Φικίνου καὶ τῶν Γερμανῶν: Ἀγρικόλα καὶ Καπνίανος, τὴν γνῶσιν ἐκείνων ἅμα δὲ καὶ τινα κρείττονα φιλοκαλίαν.

Ἑλληνες λόγιοι φιλοξενοῦνται ἐν Ἰταλίᾳ. Ἡ Ἰταλία ἔχει κατεξοχὴν τὴν δόξαν τοῦ ὅτι ἐδέχθη τοὺς Ἑλληνας, ἐτίμησε τὴν παιδείαν αὐτῶν καὶ ἐχρησίμωσεν ὡς ἡ κυρία γέφυρα, δι' ἧς μετεδόθησαν κατὰ πρῶτον τὰ σπέρματα ἀληθοῦς πολιτισμοῦ, εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην. Καταρχὰς ἤδη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος πεπαιδευμένοι ἄνδρες ἐπεχείρησαν νὰ διδάσκωσιν αὐτόθι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ δύο ἐπιμελέστατοι μαθηταὶ τοῦ Ἰωάννου Ραβεννάτου ἀπῆλθον προθύμως

εἰς Ἑνετίαν, ἵνα διδασχῶσι παρὰ τῶν ἐκεῖ διατριβόντων λογίων Ἑλλήνων Δημητρίου Κυδωνίου καὶ Μανουὴλ Χρυσολωρᾶ. Ὁ Χρυσολωρᾶς ἐπέστη νὰ κατοικήσῃ μονίμως ἐν Ἰταλίᾳ, διωρίσθη ὡς διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ ἐκίνησε τὴν ζήλοτυπίαν ἄλλων πόλεων, τὰς ὁποίας βραδύτερον ἐτίμησε διὰ τῆς διδασκαλικῆς του παρουσίας. Πολλοὶ δ' Ἕλληνες ἀκολούθως, ἔν' ἀποφύγῃσι τοὺς κινδύνους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀποκατεστάθησαν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, ἥτις τοὺς ἐδέχετο τόσον φιλοφρόνως, καὶ διήγειραν ἐνταῦθα τὴν πρὸς τὴν πάτριον αὐτῶν παιδείαν κλίσιν· καθότι ἡ ἀνάμνησις μεγάλου παρελθόντος καὶ ἡ διὰ τῆς ἐμπορίας προσκτηθεῖσα εὐδαιμονία ἀνεδείκνυνον αὐτὴν ὡς χώραν ἐπιτηδεῖαν πρὸς κρεῖττονα πολιτισμόν. Οἱ μεγιστάνες ἡμιλλῶντο περὶ τὴν ὑποστήριξιν καὶ προαγωγὴν κλασσικῶν σπουδῶν. Οὕτως οἱ Μεδικοί· ἀπὸ τοῦ Κόσμου μέχρι τοῦ Λαυρεντίου, ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως Ἀλφόνσος Ε' (1435-1458), ὅστις ἕνεκα ἑνὸς χειρογράφου τοῦ Λιβίου ἐλησμώνησε τὴν μετὰ τοῦ ἀντιπάλου του διαφορὰν, καὶ ὁ πάπας Νικόλαος Ε' (1447-1455). Ὁ Κόσμος διὰ τῶν ἐμπνεύσεων τοῦ Γεμιστοῦ ἢ Πλήθωνος συνέλαβε τοσοῦτον πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν σεβασμόν, ὥστε ἵδρυσεν ἰδίαν *Πλατωνικὴν ἀκαδημίαν*, τῆς ὁποίας τὴν δόξαν ἐξύψωσεν ὁ Μαρσίλλιος Φικίνος (1433-1499), ὁ τὸν Πλάτωνα εἰς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν μετενεγκών. Ἄλλοι δὲ ἠνωμένοι εἰς ἐταιρείας ἐζήτουν κατ' ἄλλον τρόπον νὰ προβιάσωσι τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαιότητος. Ὁ Κόσμος εὗρισκεν εἰς τοὺς μεγάλους αὐτοῦ θησαυροὺς καὶ εἰς τὰς ἐκτεταμένους ἐμπορικὰς σχέσεις τὰ μέσα τοῦ ἐκπληροῦν εὐκόλως τὸν περὶ τὸ συλλέγειν ζῆλόν του, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλονται ἑκατοστούτες χειρογράφων. Κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ περιώδευσεν ὁ Εὐτυχὴς Πόγγιος Βρακχιλιώνης, ὅστις ἐν Σαινγαλλῶ ἀνεκάλυψε δεκαεῖς χειρογραφοὺς κλασσικῶν. Πολλὰ ἐκομίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Αὐρίππου καὶ Φραγκίσκου Φιλέλφου εἰς Ἑνετίαν· οὐδεὶς ὅμως ἐκτῆσατο τοσαῦτα φιλολογικὰ κειμήλια ὡς ὁ τῶν Μεδίκων Λαυρέντιος, ὅστις ὑπερέβαλε καὶ αὐτὸν τὸν πάππον τοῦ Κόσμου ὡς φίλος καὶ προαγωγὴς τῶν ἐπιστημῶν ἔχων πρὸς τοῦτο συνεργοὺς ἐπιτηδεῖους τοὺς ἐκ Βυζαντίου πρόσφυγας Ἕλληνας, διὰ τῶν ὁποίων ἀνήγειρε πάμπολα Ἑλληνικὰ σχολεῖα ἐν Φλωρεντίᾳ. Φίλος δὲ αὐτοῦ τὰ μάλιστα ἀγαπητὸς ἦτο ὁ περίφημος *Ἀγγελος Πολιτιανὸς* († 1494) διδάσκαλος τῆς ἀρχαίας φιλολογίας ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ πολλῶν Ἑλληνικῶν συγγραμμάτων ἄριστος μεταφραστής. Ἡ Φλωρεντία ἦτο κατα τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ τὸ κέντρον τῶν κλασσικῶν σπουδῶν. Ἐνταῦθα συνέρρεον ἐκ πασῶν τῶν χωρῶν φιλομαθεῖς νέοι· ὀφίστατο δὲ ἔτι καὶ ἡ Πλατωνικὴ ἀκαδημία.

§ 998. Β'. **Ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας.** Αὕτη ἐγένετο διὰ τοῦ ἐκ Μογουντίας καταγομένου Ἰωάννου Γουτεμβέργου, ὅστις διαρκούσης τῆς 20ετούς ἐν Στρασβούργῳ διατριβῆς του εἶχεν ἤδη ἐπιχειρήσῃ πολλὰς περὶ τὸν τύπον ἀποπείρας, ὅτε εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἐπανελθὼν (1446) ἐδυνήθη διὰ τῆς βοήθειας τοῦ πλουσίου χρυσοχόου Ἰωάννου Φαύστου καὶ τοῦ ἐπιτηδείου βιβλίων ἀντιγραφείως Πέτρου Σχοιφφέρου νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον (1450). Τὸ πρῶτον τυπώθην σύγγραμμα ὑπῆρξεν ἡ Γουτεμβέργικὴ παλαιὰ Γραφή. Ἀλλ' ὁ κύριος ἐφευρέτης τῆς τυπογραφίας Γουτεμβέργιος δὲν εὐτύχησε νὰπολαύσῃ εἰς τέλος τοὺς καρποὺς τῶν κόπων του· διότι ὁ Φαύστος διανεχθεὶς πρὸς αὐτὸν κατώρθωσε νὰ τῷ ἐπιδικασθῶσι διὰ τοῦ δικαστηρίου ἕνεκα τῶν χρηματικῶν προκαταβολῶν του ὅλοι οἱ χαρακτῆρες καὶ τὰ σκεύη, ἀκολούθως δὲ ἠνωμένος μετὰ τοῦ Σχοιφφέρου, εἰς θν ἐξέδωκε τὴν κόρην του, προῆγαγε τὸ ἀρξάμενον ἔργον. Ὁ Σχοιφφερὸς, νοὺς ἰκανώτατος, ἐρεῖρε τὸ εἰς κατασκευὴν τῶν χαρακτῆρων ἐπιτήδειον μεταλλικὸν μίγμα καὶ τὴν πρόσφορον μελάνην. Ἡ καταρχὰς δὲ μυστικὴ φυλακτομένη τέχνη ἐγένετο παραυτίκα πανταχοῦ γνωστὴ, ἀφοῦ, ἀλωθείσης τῆς Μογουντίας, ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Δειθέρου καὶ τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του Ἀδόλφου πολέμῳ, πολλοὶ στοιχειοθέται κατέφυγον εἰς ἄλλας χώρας. Ἐν βραχεὶ ὅλαι αἱ σημαντικαὶ τῆς Γερμανίας πόλεις καὶ Ἰταλίας εὐρέθησαν κάτοχοι πιστηρίων καὶ διὰ Γερμανῶν ὁμοτέχνων ἡ νέα ἐφεύρεσις προσεκομίσθη εἰς ὅλα τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη. Τὴν δι' αὐτῆς δ' εὐκόλον γενομένην τῶν βιβλίων διάδοσιν κατέστησεν ἔτι εὐκολωτέραν καὶ ἡ σχεδὸν σύγχρονος χρῆσις τοῦ ἐκ λίνου χάρτου ἀντὶ τοῦ ἐκ βάμβακος καὶ τῆς πολλοῦ τιμωμένης διφθέρας (Περγαμηνῆς). Ὡστ' ἔκτοτε τὰ βιβλία, ἅτινα μέχρι τοῦδε μόνον οἱ πλούσιοι καὶ οἱ ἐν τέλει ἐδύναντο νὰ πορισθῶσι, περιῆλθον εἰς χεῖρας ἀπάντων καὶ ὅ,τι τὸ πνεῦμα ἐδημιούργησε δὲν ἦτο πλέον ἀποκλειστικὸν κτῆμα τῶν προνομιούχων τάξεων, ἀλλ' εἰσέδυσεν εἰς τὸν δημόσιον βίον, εἰς τὸν ἐλεύθερον κόσμον.

§ 999. **Σχολαστικὴ φιλοσοφία.** Ἐκ τῶν ἐπιστημῶν τὴν πρῶτην κατὰ τὸν μεσαῖωνα ἐπέχει τὰξιν ἡ σχολαστικὴ φιλοσοφία καλουμένη οὕτως ὡς προσελθοῦσα ἐκ τῶν μοναστηριακῶν σχολείων, κύριον δὲ ἀντικείμενον ἔχουσα τὴν θεολογίαν, ὅπως οἱ ἐκκλησιαστικοὶ πατέρες, αἱ συνοδικαὶ ἀποφάσεις καὶ τὰ τῶν παπῶν ψηφίσματα τὴν ἐμόρφωσαν δογματικῶς. Ὁ ἀπὸ τῆς Θ' μέχρι τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος χρόνος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ προπαρασκευαστικὴ τῆς σχολαστικῆς περιόδου, καθ' ἣν διεκρίθησαν πρὸ πάντων ὁ Γέρβερτος ὁ μετέπειτα πάπας Σύλβεστρος Β', ὁ ἐκ Τουρῶνων Βερεγγάριος, ὁ

Σκώτος Ἐρινγένης, ὁ Ραύανος Μαῦρος, ὁ Λαμφράγκος καὶ ὁ Ἀνσελμος ἐκ Κανταβριγίας. Εἰς δὲ τὴν περαιτέρω αὐτῆς ἀνάπτυξιν ἔδωκεν ἀφορμὴν ἡ κατὰ τὸ μέσον τοῦ IB' αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Ῥοσκελλίνου διεγερθεῖσα ἔρις περὶ τῆς σημασίας τῶν γενικῶν ἰδεῶν (universalia), ὅθεν ἐπῆλθεν ἡ τῶν σχολαστικῶν διαίρεσις εἰς ὀνοματικούς (Nominalistae) καὶ πραγματικούς (Realistae) ἐξ ὧν ἐκεῖνοι ὀπαδοὶ τοῦ εἰρημένου Ῥοσκελλίνου ἐπρίσθουν ὅτι αἱ ἐκ τῆς πείρας ἢ διὰ τῆς διανοητικῆς ἀπλῶς δυνάμει ἀποκτώμεναι ἰδέαι δὲν ἔχουσι πραγματικὴν ὄντοτητα, ἀλλ' εἰσὶ μόνον ὀνόματα (nomina) ἢ ἐκ τοῦ υποκειμένου ἔννοιαι τοῦ ἀνθρώπου (universalia post rem). Οἱ δὲ πραγματικοί, ὧν ἡγεῖτο ὁ Γουλλιέλμος ἐκ Καμπελλίων (Champeaux), παρεδέχοντο ἐξεναντίας τὴν πραγματικότητα τῶν γενικῶν ἰδεῶν (universalia in re). Οὐχ ἥττον δὲ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος φιλοσοφίας καὶ ὁ κατὰ τὴν αὐτὸν χρόνον ἐκραγεῖς ἐπὶ θεολογικῶν ζητημάτων ἀγὼν μεταξὺ τοῦ περιφήμου Πέτρου Ἀβελάρδου τοῦ ἀτυχοῦς ἐραστοῦ τῆς Ἑλμοσίας καὶ τοῦ κραταιοῦ Βερνάρδου ἐκ Κλαϊρβῶ, ὅστις κατέρωθσε τὴν ἐπὶ συνόδου καταδίκην τοῦ πρώτου, ζητήσαντος νὰ ἐνώσῃ ἐν τῷ περὶ τριάδος δόγματι τὸν λόγον καὶ τὴν ἀποκάλυψιν μετ' ἀλλήλων. Εἰς ὅλην τὴν ἀκμὴν ὅμως καὶ τελειότητα αὐτῆς προήχθη ἡ σχολαστικὴ κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα διὰ τῆς ἐνώσεως αὐτῆς μετὰ τῆς Ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας, γενομένης κατὰ πρῶτον ἤδη γνωστῆς εἰς Λατινικὰς μεταφράσεις ἐκ τοῦ Ἀραβικοῦ καὶ βραδύτερον ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ κειμένου. Ἡ διαλεκτικὴ κατέστη τοῦ λοιποῦ ἡ βάσις καὶ τὸ κύριον ὅπλον τῆς σχολαστικῆς καὶ κατὰ τὴν νέαν ταύτην τῆς ἐπιστῆμης φάσιν διεκρίθησαν πρὸ πάντων τρεῖς ἄνδρες: Ἀλβέρτος ὁ μέγας, ὁ τοῦτου μαθητῆς Θωμᾶς Ἀκινάτης καὶ ὁ τοῦ τελευταίου ἀντίπαλος Ἰωάννης Δοῦνσος. Σκώτος περὶ ἐκάστου τῶν ὁποίων, ὡς τῶν κορυφαίων τῆς ἐποχῆς, ἀνάγκη νὰ εἰπώμεν ὀλίγα τινά. Ὁ Ἀλβέρτος (1250) διδάξας εἰς τὰ μοναστηριακὰ σχολεῖα τῆς Ἰλδεσίας, Ῥατισβόνης, Κολωνίας καὶ εἰς Παρισίους, ὤψωτο πρῶτος τὴν δόξαν τοῦ Ἀριστοτέλους· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ φιλοσοφία τοῦ Σταγειρίτου παρήγαγε δυσκολίας εἰς συμβιβασμὸν τῶν γνωμῶν του μετὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων, ἐντεῦθεν ἠναγκάσθη νὰ διακρίνῃ τὴν ἀληθεῖαν εἰς φιλοσοφικὴν καὶ θεολογικὴν καὶ νὰ χωρίσῃ κατὰ ταῦτα τὴν θεολογίαν εἰς φυσικὴν καὶ δογματικὴν. Ὁ δὲ Θωμᾶς Ἀκινάτης Νεαπολιτανὸς ἐξ εὐγενοῦς οἴκου, ἀφοῦ ἐξεπαιδεύθη ἐν Παρισίοις παρὰ τῷ εἰρημένῳ Ἀλβέρτῳ, ἐπεσκέφθη ὡς διδάσκαλος ὅλας σχεδὸν τὰς ἐνδόξους τῆς Ἰταλίας πόλεις πανταχοῦ ὑπὸ ἀπείρων μαθητῶν περικυκλούμενος καὶ θαυμαζόμενος. Ἡ μεγάλη διαλεκτικὴ τέχνη, δι' ἧς

οὗτος εὗρισκε μὲν νέας θέσεις, ἐπολέμει δὲ καὶ ἀνέτρεπε παλαιάς, τὸν ἀνέδειξαν ἀρχηγὸν φιλοσοφικῆς αἵρέσεως, τῆς ὁποίας οἱ ὁπαδοὶ ἐαυτοῦς μὲν ὠνόμαζον *Θωμιστάς*, ἐκείνον δὲ *Ἀγγελικὸν διδάσκαλον* (*doctor angelicus*). Κατὰ τὴν ὀξύνουαν, ἣτις ἀνέσυρε τὰ πάντα εἰς τὴν ἀκροτάτην κορυφὴν, ὑπερέβη αὐτὸν πολὺ ὁ ἀντίπαλός του, ἥτοι ὁ μέγας *Δοῦνος Σκῶτος* (1275-1308), ὁ ἐντεῦθεν κατεξοχὴν ἐπνομασθεὶς *ὀξυνούστατος* (*doctor subtilissimus*), *Φραγκισκανὸς τὸ τάγμα* καὶ *Ἰρλανδοὺς τὴν καταγωγὴν*. Ἐδίδαξε δὲ οὗτος ἐν Ὁξονίῳ μετὰ μεγίστης φήμης καὶ διὰ τῶν νέων διαιρέσεων καὶ ἀφαιρέσεων του ὑπερβαλὼν ὅλους τοὺς ἕως τότε σχολαστικούς κατέστη ἡγεμὼν δευτέρως σχολαστικῆς αἵρέσεως, ἥς οἱ ὁπαδοὶ ὠνομάζοντο *Σκωτισταί*. Καὶ αὐτὸν μὲν ἐνηγκαλίσθησαν ἐξαιρέτως οἱ *Φραγκισκανοί*, τὸν δὲ *Θωμᾶν* οἱ *Δομινικανοί*. Ἡ συγγραφικὴ δὲ ἀμφοτέρων γονιμότης δὲν ἦτο μικρά· ὁ εἰς κατέλιπε δεκαοκτὼ τόμους εἰς ὁλόκληρον φύλλον, ὁ δ' ἕτερος δεκατέσσαρας χωρὶς τῶν μεινάντων ἀνεκδότων. Ἐν τούτῳ ἡ μελέτη τῶν ἐν τοῖς Ἀριστοτελικαῖς συγγράμμασι περιχομένων φυσικοῖστορικῶν ἀντικειμένων προεκάλεσε συγχρόνως καὶ τινὰς φυσικὰς ἐρεῦνας· ὁ μέγας Ἀλβέρτος ἤδη κατεγίνετο περὶ αὐτὰς ὁμοῦ μετὰ τῆς σχολαστικῆς καὶ κατεσκεύασεν, ὡς λέγεται, πολλὰς τεχνικωτάτας μηχανάς. Πολὺ δὲ πλέον ἐνησχολήθη ὁ ἐξ Ἀγγλίας *Ρογήρος Βάκων* (1214-1294) *Φραγκισκανὸς μοναχὸς διδασκθεὶς ἐν Παρισίοις καὶ διδάξας ἐν Ὁξονίῳ*. Ἀποῦ, ὡς νοῦς βαθύς, ἐγνώρισε τὰς μεγάλας ἐλλείψεις τοῦ ἐπιστημονικοῦ βίου τῆς ἐποχῆς του, ἠθέλησε νὰ βαδίσῃ ἄλλην ὁδὸν καὶ μετὰ πολλὰ πειράματα καὶ πολλὰς νέας ἀνακαλύψεις ἐπεχείρησε τέλος διὰ τινος μεγάλου συγγράμματος (*opus magnum*) νὰ στηρίξῃ τὴν φιλοσοφίαν εἰς νέας βάσεις. Ἀλλ' ἀνὴρ τοσοῦτον τῶν συγχρόνων του διαφέρων καὶ ὑπερέχων δὲν ἐδύνατο εἰμὴ νὰ σύρῃ καθ' ἑαυτοῦ, τὸν φθόνον· ὅθεν καταδιωχθεὶς ὡς μάγος ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακὴν, ἐκ τῆς ὁποίας δὲν ἐλευθερώθη εἰμὴ μετὰ πολλὰ ἔτη ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του.

Μυστικὴ φιλοσοφία. Καθ' ὃν δὲ χρόνον ἡ Σχολαστικὴ ἤκμαζεν, ἀνεφάνη καὶ ἡ ἀντίθετος αὐτῆς *Μυστικὴ* γέννημα θερμῆς καὶ πλήρης αἰσθημάτων καρδίας ἐνυπάρχουσα ἐν μέρει εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ἣτις κατανοεῖται διὰ τῆς ἐσωτερικῆς ἢ ἐνδομύχου αἰσθήσεως μᾶλλον ἢ διὰ τῆς ὀξύτητος τοῦ νοῦ. Ὡς δ' ἐκείνη προσέλαβε συνεργὸν τὴν Ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν, οὕτως αὕτη ἐστηρίχθη διὰ τοῦ εὐσεβοῦς *Φραγκισκανοῦ καρδιναλίου Βοναυεντούρα* (1221-1274) εἰς τὴν *Πλατωνικὴν φιλοσοφίαν* καὶ εὔρε πολλοὺς παρὰ τοῖς *Γερμανοῖς* μάλιστα ὁπαδοὺς, ἐξ ὧν ὁ ἐπισημότερος εἶναι ὁ κατὰ τὸ τέλος τῆς *ΙΓ'* ἐκα-

τονταετηρίδος ἐν Ἀργεντοράτῳ γεννηθεὶς Δομινικανὸς μοναχὸς Ἰωάννης Ταύλερος, οὗτινος αἱ ἐνθουσιώδεις διδασκαλίαι ἐστερέωσαν οὐκ ὀλίγους ἀμφιβόλους εἰς τὴν πίστιν. — Ἡ ἀντίταξις δ' ἐν γένει τῶν Μυστικῶν πρὸς τὴν Σχολαστικὴν ἐπήγαγε πρῶτῃ τὴν ταπεινώσιν αὐτῆς ἀλλ' ὅχι καὶ τὴν τελείαν πτώσιν τῆς· εἰς ταύτην συνετέλεσαν κυρίως ἡ ὑπὸ τοῦ ἐσχάτου περιωνύμου σχολαστικοῦ Γουλιέλμου Ὁκκάμου († 1347) μέχρι τοῦ ἀκατανοήτου ἢ μέχρις ἱλιγγιάσεως προαχθεῖσα χρῆσις καινῶν τύπων, ἡ ἐπὶ μᾶλλον διάδοσις τῆς κλασσικῆς παιδείας, ἥτις δὲν ἐδύνατο εἰμὴ νάποστραφῇ τὰς ἀκαίρους καὶ ἀηδεῖς ἐκείνας λεπτολογίας, αἱ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα γινόμεναι περὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας πρόοδοι καὶ τέλος ἡ ἐπελθοῦσα ἐκκλησιαστικὴ μεταρρύθμισις.

§ 1000. **Ἡ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου.** Αὕτη μετὰ τὴν Σχολαστικὴν τὸ κυριώτερον σπουδῆς ἀντικείμενον τοῦ μεσαίωνος ἔλαβε τὴν γένεσιν τῆς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ. Καὶ μέχρι μὲν τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ὑπῆρχεν αὐτόθι μόνῃ ἢ ἐν Ῥαυέννῃ σχολή, κατὰ δὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ ΙΒ' (1118) ἰδρύθη καὶ ἡ τῆς Βονωνίας καταστάσα ἐξαρχῆς περίφημος διὰ τοῦ θεμελιωτοῦ αὐτῆς τοῦ Γερμανοῦ Ἰρνερίου (Werner) καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ τῶν οὕτω λεγομένων Γλωσσατόρων, καθόσον αἱ κυριώτεραι ἀσχολίαι τῶν συνίσταντο εἰς ἐρμηνείας (γλώσσας) τῆς Ἰουστινιανείου νομοθεσίας ἤτοι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου. Ὁ περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἐκ Βονωνίας ἀποβλήθει Πλακέντιος κατέφυγεν εἰς Μομπέλλιον τῆς Γαλλίας καὶ ἱδρυσεν αὐτόθι νέου δικαίου σχολήν. Ἡ τῆς Βονωνίας ἐν τούτῳ ἐξηκολούθει νάκμάζῃ καὶ πολλοὶ ἐπίσημοι ἄνδρες ἐκόσμησαν αὐτὴν ἀλληλοδιαδόχως κατὰ τὸν ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶνα. Κατὰ μικρὸν δ' ἐφηρμόσθη ἡ διαλεκτικὴ μέθοδος, τῶν σχολαστικῶν καὶ εἰς τὴν προκειμένην ἐπιστήμην, ἥτις ἀπὸ τῆς Ἰταλίας ἐξηπλώθη ἤδη καὶ εἰς ἄλλας χώρας, ἀλλ' οὐδαμοῦ εὔρε τὴν αὐτὴν περίθαλψιν, ἥς ἔτυχεν ἐν τῷ πατρίῳ αὐτῆς ἐδάφει. Πρὸς τὸ συμφέρον δὲ τῆς ἐκκλησίας πλησίον τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου καὶ τὸ κανονικὸν ἐγένετο ἀντικείμενον δημοσίας διδασκαλίας· ὡς διδάσκαλοι δὲ τούτου ἐπαρουσιάσθησαν ἐκ τῆς κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Πάπα εὐγενίου Γ' δοθείσης ἀφορμῆς πολλοὶ ἄνδρες, λαβόντες ὡς βάσιν τῶν παραδόσεων τῶν συλλογῇ τινων παπικῶν διατάξεων (Corpus decretorum), τὴν ὁποίαν συνέταξεν ὁ τοῦ μοναστηρίου τῶν Βενεδικτίνων Μάγιστρος Γρατιανὸς († 1158) καὶ ἡ ὁποία ἀκολούθως οὐ μόνον προσθήκας ἔλαβεν, ἀλλὰ καὶ διεσκευάσθη ἐπὶ τοῦ πάπα Γρηγορίου Θ' (1234), διὰ τοῦ Δομινικανοῦ Ῥαθμούνδου Πενναφορτίου.

§ 1001. **Ἡ Ἱστοριογραφία.** Αὕτη ἀποτελεῖ κύριον τῆς Βυζαντινῆς φιλολογίας τοῦ μεσαίωνος κλάδον, περὶ τὸν ὁποῖον ἀσμένως

ἡσχολοῦντο καὶ ἡγεμονικὰ προσέτι πρόσωπα. Μετὰ δὲ τοὺς Βυζαντινοὺς οἱ μᾶλλον καὶ ἔτι ἀπληστότερον περὶ τὴν ἱστοριογραφίαν ἀσχοληθέντες ἦσαν οἱ Ἀραβες· διότι ἡ ἱστορικὴ φιλολογία τῶν ἀριθμεῖ ὑπὲρ τοὺς 1200 συγγραφεῖς. Ἀλλὰ, ἐξαιρουμένων ὀλίγων τινῶν οἷον τοῦ Ἀβού Δζαφάρ Μασσουδῆ ἀκμάσαντος περὶ τὸν Ι' αἰῶνα, τοῦ Ἀβούλ Σαράδιζ καὶ Ἑλ Μακλίν, ἀκμασάντων ἀμφοτέρων περὶ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, καὶ τοῦ Μακρτζῆ περὶ τὸν ΙΔ') οἱ πλεῖστοι ἐπραγματεύθησαν τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιστήμην ἀκρίτως καὶ τοῦτο μὲν δι' ὑπερβολῶν, εἰς ἃς τοὺς παρέσυρεν ἡ πρὸς αὐξήσιν τῆς ἐθνικῆς δόξης κλίσις, τοῦτο δὲ δι' ἀναμίξεως τοῦ θαυμαστοῦ. Περὶ τῶν πολυαριθμῶν δὲ Βυζαντινῶν ἱστοριογράφων τῶν ἀκμασάντων ἀπὸ τοῦ Ζωσίμου μέχρι τοῦ 1453 λεκτέον ὅτι οἱ πλείονες πλὴν τοῦ ἔτι εἰς τοὺς Ῥωμαίκοὺς χρόνους ἀνήκοντος Ζωσίμου ἐπραγματεύθησαν σχεδὸν ἀλληλοδιαδόχως ὥς αὐτόπται τὴν εἰδικὴν ἱστορίαν ὠρισμένων τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἐποχῶν οἷον ὁ Πρίσκος, ὁ Μάλχος, ὁ Ἀγαθίας, ὁ Μένανδρος καὶ πρὸ πάντων ὁ κριτικώτατος Προκόπιος τὴν ἱστορίαν τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ· ὁ Θεοφύλακτος Σιμοκάττης τὴν τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου· ὁ Νικηφόρος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως τὴν τῶν διαδόχων τοῦ Μαυρικίου ἕως τοῦ 768 ἔτους· ὁ Λεόντιος καὶ ὁ Γενέσιος τὴν ἀπὸ τοῦ (813-861)· ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος τὴν τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου· Λέων ὁ Διάκονος τὴν τῶν χρόνων τοῦ Ῥωμανοῦ ἕως τοῦ Τσιμισκῆ — 975· ὁ Μιχαὴλ Ψελλὸς τὴν τῶν ἀκολουθῶν χρόνων — 1039· ὁ Νικηφόρος Βρυέννιος τὴν ἀπὸ τοῦ 1057-1081· ἡ δ' εὐφρεστάτη σύζυγος αὐτοῦ καὶ θυγάτηρ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' Ἄννα Κομνηνὴ τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ πατρὸς τῆς (Ἀλεξιάδα) ἐν κλασσικῇ γλώσσῃ· ὁ Ἰωάννης Κίνναμος τὰ τῆς ἐποχῆς τοῦ Καλοῖωάννου καὶ τοῦ Ἑμμανουήλ· ὁ Νικήτας Ἀκομινάτος Χωνιάτης τὰ τῶν χρόνων 1118-1204· ὁ Γεώργιος Ἀκροπολίτης τὰ περὶ τῆς Λατινικῆς αὐτοκρατορίας 1204-1261· ὁ Γεώργιος Ποχυμέρης τὰ τῶν ἐφεξῆς χρόνων — 1308· ὁ Ἰωάννης Καντακουζηνὸς τὰ μετὰ 1320-1359· ὁ Λαόνικος Χαλκοκονδύλης Ἀθηναῖος, ὁ Ἰωάννης Δούκας καὶ ὁ Γεώργιος Φρανσῆς τὰ περὶ τῶν ἐσχάτων χρόνων τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἄλλοι δὲ πάλιν ἀνατρέχοντες εἰς τὴν ἀρχαιότητα καὶ ἰδίως εἰς τὴν Παλαιὰν Γραφὴν συνένεττον ἐκλογὰς ἢ χρονικὰ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου μέχρι τῆς ἐποχῆς ἢ συνεχείας ὁμοίων ἐπιχειρήσεων. Ἐξ αὐτῶν, οἵτινες πρὸς διαστολὴν τῶν πρώτων, ὥς αὐτοπτῶν καὶ ἐξ ἰδίων πληροφοριῶν συγγραφέων, καλοῦνται κοινῶς *χρονογράφοι*, μνείας ἄξιοί εἰσιν· ὁ Εὐσέβιος Παμφίλου ἐπίσκοπος Καισαρείας συγγραφέας παντοδαπὴν ἱστορίαν ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἕως

τοῦ 325 μ. Χ. ὁ Ἡσύχιος Μιλήσιος — 518· ὁ Γεώργιος Σύγκελος μέχρι Διοκλητιανοῦ 284· ὁ Θεοφάνης Ἰσαάκιος — 813 καὶ κατὰ συνέχειαν ὁ Ἰωάννης Καμενιάτης, ὁ Σιμεὼν Μεταφραστὴς καὶ Γεώργιος ὁ Μοναχὸς μέχρι τοῦ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου· ὁ Ἰωάννης Σκυλίτσης μέχρι τοῦ 1081· κατ' ἀκολουθίαν ὁ Ἰωάννης Μαλαλᾶς ἀπὸ Ἀδάμ μέχρι τοῦ Ἰουστινιανοῦ· ὁ Γεώργιος Κεδρηνὸς μέχρι τοῦ Ἰσακίου Κομνηνοῦ 1057· ὁ Ζωναρᾶς καὶ ὁ Μιχαὴλ Γλυκάς — 1118· τὸ χρονικὸν πασχάλιον (ἔργον πολλῶν ἀγνώστων συγγραφέων) — 628· ὁ Κωνσταντῖνος Μανασσῆς διὰ στίχων μέχρι τοῦ Νικηφόρου Βοτανιάτου 1028 καὶ ὁ Εὐφραίμιος ὡσαύτως διὰ στίχων ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος ἕως τοῦ 1204. — Εἰκαὶ δὲ οὐκ ὀλίγοι τῶν προεξηγμένων ἱστορικῶν ἦσαν κληρικοί, οὐδὲν ἤττον ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία ὑφίστατο ἀνεξάρτητος τῆς πολιτικῆς καὶ περὶ αὐτῆς συνέγραψαν ἰδίως ὁ Εὐσέβιος, ὁ Σωκράτης, ὁ Σωζόμενος, ὁ Θεοδώρητος, ὁ Εὐάγγελος, ὁ Ἰωάννης Μόσχος, ὁ Σιμεὼν Μεταφραστὴς καὶ τελευταῖον ὁ Νικηφόρος Κάλλιστος Ξανθόπουλος. — ἔδωκαν εἰς αὐτὴν ποιητικὸν σχεδὸν χαρακτῆρα. Ἐν δὲ τῇ δύσει μέχρι τῆς IB' ἑκατονταετηρίδος ἡ ἱστορία εὐρίσκετο ἀπακλειστικῶς εἰς τὰς χεῖρας τῶν κληρικῶν· τὰ δὲ ὑπ' αὐτῶν συγγραφόμενα λατινιστὶ ἦσαν ἡ συναξάρια καὶ βιογραφίαι τῶν ἁγίων ἡ χρονικά ἡ εἰδικῶν πραγμάτων περιγραφαί. Χρήσις τῆς ἐγχωρίου γλώσσης εἰς συγγραφὴν ἱστορίας ἐγένετο καταρχὰς μόνον ἐν τῇ βορείᾳ Εὐρώπῃ, ἀπὸ δὲ τῶν Σταυροφοριῶν καὶ ἐν τῇ νοτίᾳ καὶ μέσῃ· εἰς τὴν πρώτην δὲ τάξιν ὡς ἱστοριογράφοι ἀνήκουσιν οἱ Ἴταλοι καὶ ἕνεκα τοῦ πλούτου καὶ ἕνεκα τῆς ιδιότητος τῶν ἱστορικῶν αὐτῶν ἔργων κατὰ τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος.

Ἡ συλλογὴ τῶν Βυζαντινῶν ἐγένετο κατὰ πρῶτον μὲν ἐν Παρισίοις (1664-1711) ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Corpus scriptorum historiae Byzantinae» εἰς 42 τόμους· κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους χρόνους (1828) ὁ περίφημος Νειβούρος ἐπεχείρησεν ἐν Βόννᾳ νέαν τελειοτέραν ἐκδοσιν ἔχων συνεργάτας πολλοὺς ὀνομαστοὺς φιλολόγους, τὸν Οὐάλτερν, τὸν Δίνδορφον, τὸν Σκοπῆνον, τὸν Μεινέκιον καὶ τὸν Λάχμανον.

§ 1002. **Γεωγραφία.** Ἐκ τῆς Γεωγραφίας τὴν αὐξησιν μετὰ τὸν Αἰγύπτιον Κοσμᾶν Ἰνδικοπλεύστην τὸν διαδόντα κατὰ τὸ ἡμισυ τῆς Ζ' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος τὰς πρώτας ἐξ αὐτοφίας εἰδήσεις περὶ Ἰνδικῆς καὶ Ταπροβάνης, συνετέλεσαν πρὸ πάντων οἱ Ἀραβες διὰ τε τῶν κατακτήσεων αὐτῶν καὶ διὰ τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ περιηγήσεων, αἵτινες ἐξετάθησαν μέχρι τῆς Σινικῆς, τῶν ἀνατολικῶν νήσων τῆς Ἰνδικῆς καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀφρικῆς. Ἡ ἀπωτέρα ἄρκτος ἐγένετο γνωστὴ διὰ τῶν Νορμανθῶν, οἵτινες ἐπισκέφθησαν

πρῶτοι καὶ τὴν Ἰσλανδίαν, καὶ τὴν Γροιλλανδίαν καὶ αὐτὴν τῆς βορείου Ἀμερικῆς τὴν παραλίαν Μασσαχουσέτιαν καὶ Ῥοδόνησον· αἱ εὐσεβεῖς ἀποδημίαι, βραδύτερον αἱ σταυροφορίαι, αἱ πρεσβεῖαι καὶ ἱεραπόστολοι ἐπολλαπλασίασαν τὰς περὶ τοῦ ἀνατολικοῦ κόσμου γνώσεις. Ὁ Ἑνετὸς Μάρκος Πόλλος (1272) νέος ἔτι ἐπλευσε μετὰ τοῦ πατρὸς του εἰς τὴν Ἰνδικήν, περιηγήθη ὅλην τὴν ἀνατολικὴν Ἀσίαν μέχρι τοῦ Πεκίνου, ἐπεσκέφθη τὴν ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν καὶ ἐπανῆλθε μετὰ 24 ἔτη εἰς Ἑνετίαν· ὑπὸ τῶν Γενοατῶν δ' αἰχμαλωτευθεὶς καὶ ἐν φυλακῇ διατελὼν ὑπηγόρευεν τὰ τῆς μακρᾶς περιηγήσεώς του ὑπομνήματα εἰς Λατινικὴν γλῶσσαν, ἐξ ἧς ταῦτα μετηνέχθησαν εἰς διαφόρους γλώσσας· νεώτεροι ἔρευναι ἀνεγνώρισαν τὴν ἀλήθειαν τῶν διηγήσεων αὐτοῦ καὶ τῶν τοῦ Ἡροδότου. Ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως δὲ τῆς ναυτικῆς πυξίδος (κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα) τολμηροὶ ἄνδρες, κατὰ πρῶτον μάλιστα Πορτογάλλοι, ἐπεχειρήσαντες μακροὺς πλοῦς εἰς μέχρι τοῦδε ἀγνώστους θαλάσσας, κατώρθωσαν θαυμασίας ἀνακαλύψεις, περὶ ὧν θέλει γενῆ λόγος ἐν οἰκείῳ τόπῳ.

§ 1003. **Μαθηματικά καὶ φυσικά ἐπιστήμαι.** Περὶ ταύτας οἱ κατὰ τὴν Ἰσπανίαν Ἀράβες ὑπῆρξαν οἱ πρόδρομοι καὶ διδάσκαλοι τῆς λοιπῆς Εὐρώπης. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς θεωρίας μάλλον ἢ διὰ τῆς παρατηρήσεως καὶ πείρας ἐζήτουν οὗτοι νάνιχνεύσασαι τὰ φυσικά φαινόμενα, ἐντεῦθεν αἱ ἀσυχολίαι τῶν δὲν εἶχον ἀληθῶς ἐπιστημονικὸν σκοπὸν, ἀλλ' ἐστρέφοντο περὶ τὴν ἀστρολογίαν, μαγίαν καὶ ἀλχημίαν. Κατὰ πρῶτον δὲ περὶ τὴν ἐξόδον τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἔνθεν μὲν ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀκριβοῦς κατανοήσεως τῶν οὐρανίων φαινομένων, ἔνθεν δὲ ἡ ἐνδελεχὴς μελέτη τῶν συγγραμμάτων Ἑλλήνων μαθηματικῶν παρήγαγε τὴν ἐπιστημονικὴν σπουδὴν τῆς μαθηματικῆς ἐξαιρέτως ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ. Εἰς τὰς φυσικὰς δ' ἐπιστήμας συγκατηρίθμουν οἱ Ἀράβες καὶ τὴν ἰατρικὴν. Ἀλλ' ὅσω ἡ φαρμακολογία προήχθη ὑπ' αὐτῶν διὰ τῆς σπουδῆς τῆς βοτανικῆς καὶ τῶν πολλὰν περὶ τὴν χημεῖαν ἀνακαλύψεων, εἰς ἃς ἔφερον ἡ ματαία ἀναζήτησις τοῦ φιλοσοφικοῦ λίθου, ἔχοντος δῆθεν τὴν δύναμιν τοῦ μεταβάλλειν ὅλα τὰ μέταλλα εἰς χρυσόν, τοσούτῳ ἐξεναντίας παρημελήθη ἡ τὴν βάσιν ἐκείνης ἀποτελοῦσα ἀνατομία, καὶ τοῦτο ἐκ λόγου θρησκευτικοῦ, ὡς ἀπαγορεύοντος τοῦ Κορανίου τὴν ἀνατομὴν τῶν σωμάτων. Αἱ εἰς τὴν δύσιν μεταφυτευθεῖσαι ἱατρικαὶ γνώσεις τῶν Ἀράβων ἐτελεσφόρησαν κατὰ πρῶτον ἐν Σαλέρνῳ, ὅπου ἡ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος (1030) ἰδρυθεῖσα ἱατρικὴ σχολὴ διετήρησεν ἀμείνωτον τὴν δόξαν αὐτῆς μέχρι τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος. Παρ' αὐτὴν δὲ ἤκμασε καὶ ἡ τοῦ Μομπελλίου καὶ ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος εἰς

πολλὰ τῆς Ἰταλίας πανεπιστήμια ἐδιδάσκετο πολὺ πληρέστερον ἢ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιστήμη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἱπποκράτους καὶ ἰδίως τοῦ Γαληνοῦ, τῶν ὁποίων ὁμῶς δὲν ἐγνωρίζοντο δυστυχῶς εἰμὴ αἱ παρεφθαρμέναι Ἀραβικαὶ μεταφράσεις. Ἡ ἀσκήσις δὲ τῆς ἱατρικῆς αὐτῆς τέχνης ἦτο μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἔργον ἰδίων τοῦ κατωτέρου κλήρου καὶ συνείχετο μετὰ θρησκευτικῆς θαυματουργίας.

§ 1004. **Πλαστικαὶ τέχναι καὶ μουσική.** Μεταξὺ τῶν πλαστικῶν τεχνῶν, αἵτινες, διαρκούντος τοῦ μεσαίωνος, διετέλουν ὑπηρετοῦσαι ἐξαιρέτως τὴν θρησκείαν, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἶχε τὴν ἀδιαφιλονείκητον ὑπεροχὴν· ἀνεπτύχθη δὲ αὕτη, ὥς ποτε ἡ Ἑλληνικὴ, πλουσίως εἰς διάφορα εἶδη φέροντα ἰδίον χαρακτῆρα.

α') **Χριστιανικὴ ἀρχιτεκτονικὴ.** Ἐν τῇ Χριστιανικῇ ἀρχιτεκτονικῇ διακρίνονται δηλονότι τρία κυριώτερα εἶδη ἢ τρεῖς τύποι:

1) Ὁ Βυζαντινός, ὅστις ἔχει ὡς βάσιν τὴν τοῦ ἀρχαίου Χριστιανισμοῦ οἰκοδομὴν βασιλικῶν στοῶν ἐσωτερικῶς διηρημένων καὶ ἐπὶ κίονων ἢ στύλων ἐρείδωμένων, καὶ τοῦ ὁποίου τέλειον πρότυπον ἐθεωρεῖτο ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ διὰ τῶν περιφήμων ἀρχιτεκτόνων: Ἀνθεμίου τοῦ ἐκ Τράλλεων καὶ Ἰσιδώρου τοῦ Μιλησίου κτισθεὶς καὶ εἰς τὴν θείαν Σοφίαν ἀφιερωθείς ναός.

2) Ὁ Ῥωμανικὸς ἢ στρογγυλότοξος καὶ

3) Ὁ Γοτθικὸς ἢ ὀξυτόξος.

Ἀρχαιοτάτη Χριστιανικὴ ἀρχιτεκτονικὴ. Ἡ ἀρχαιοτάτη Χριστιανικὴ ἀρχιτεκτονικὴ λαβοῦσα τὴν Ῥωμαϊκὴν ὡς παράδειγμα δὲν παρεδέχθη ἀπειθείας τὴν διὰ μεγαλοπρεπῶν καμαρωμάτων διακρινομένην, ἀλλὰ τὴν τῶν ἀρχαίων μεγάλων ναῶν τῶν ἄλλως λεγομένων βασιλικῶν, ὅπου ὁ βωμὸς εἶχε τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμικύκλῳ ἀψίδι τοῦ βήματος καὶ ἡ κοινότης κατεῖχε τὴν ἐπιμήκη ἑκτασιν, ἥτις διὰ δύο στίχων κίωνων διηρεῖτο εἰς τρία κύτη. Κατὰ μικρὸν δὲ μετεβλήθη τὸ ἀρχικὸν εἶδος τῶν βασιλικῶν, ἐν ᾧ ἐξυψώθη μὲν ἱκανῶς τὸ μέσον κύτος ὑπὲρ τὰ πλάγια κύτη, ἠνῶθησαν δὲ οἱ κίονες δι' ἡμικύκλων τόξων, ἐπελθόντος καὶ ἐνὸς ἐγκαρσίου κύτους ἰσοῦψους καὶ ἰσοπλατοῦς μὲ τὸ μέσον ἐπίμηκες κύτος, προσετέθη δὲ καὶ τις ὑπόγειος κρυπτὴ ὑπὸ τὸν κύριον βωμὸν (τὸ θυσιαστήριον), ἔνθα κατετίθεντο τὰ ὅστα τοῦ ἐπωνύμου Ἀγίου. Διὰ τῆς ἐνώσεως δὲ τῆς τοιαύτης βασιλικοειδοῦς οἰκοδομῆς μετὰ τῆς κατασκευῆς θόλων ἢ τρούλων ἐμορφώθη κατὰ τὸν Ε' καὶ Σ' αἰῶνα ἰδιός τις τύπος, ὁ Βυζαντινός. Τὰ κυριώτερα δὲ μνημεῖα τῆς παλαιᾶς Χριστιανικῆς τέχνης εἰσὶ: πολλαὶ βασιλικάι ἐν Ῥώμῃ, πολλαὶ ἐν Ῥαβέννῃ καὶ ἄλλαις πόλεσι τῆς Ἰταλίας, τὸ ὀκταγώνιον τῆς Μυνστερικῆς ἐκκλησίας ἐν Ἀκχισγράνῳ. Ἐν δὲ τῇ ἀνατολῇ ἐκτὸς

τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ τοῦ ἁγίου Τάφου ἐν Ἱερουσαλὴμ κλ.

Ῥωμανικός. Ὁ Ῥωμανικός τύπος ἔχει ὡσαύτως ὡς βάσιν τὴν τῶν βασιλικῶν οἰκοδομὴν καὶ κοινὰ μετ' αὐτῶν τό τε στρογγύλον τόξον καὶ τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ καθόσον ἀφορᾷ τὴν ὑπογραφὴν ἢ σχεδιογράφησιν. Ἡ περαιτέρω δὲ ἀνάπτυξις τοῦ τῶν βασιλικῶν τύπου, τὴν ὁποίαν ἐκεῖνος ἔθετο σκοπόν, ἤρξάτο ἐσωτερικῶς. Ἐνταῦθα δηλονότι ἐκτὸς τῆς εἰς τὸ θυσιαστήριον ὀρισμένης ἐκτάσεως προσετέθη καὶ ἰδιαίτερός τις χορὸς ἐξυψωμένος ἱκανῶς ὑπὲρ τὸ ἔδαφος τοῦ κύτους καὶ τῆς ἐντεῦθεν προκυψάσης νεωτέρας ἐκτάσεως ἐγένετο χρῆσις εἰς τινὰ εὐρυχωροτέραν κρυπτήν. Ἀκολουθῶς εἰσῆχθη τὸ σταυροφόρον καμάρωμα ἀντὶ τῆς ἐπιπέδου στέγης καὶ τῶν μονήρων θόλων. Ἄλλ' αἱ οὐσιωδέστεραι μεταβολαὶ συνίστανται εἰς τὰ καθέκαστα, ἰδίως εἰς τὴν ἐπεργασίαν ἐκπεπονημένων κτόνων. Ἐξωτερικῶς ἐμφανίζεται ὅλος ὁ πλοῦτος τοῦ προκειμένου τύπου τοῦτο μὲν ἐν τῷ προσώπῳ, ἰδίως τῷ μετὰ πλουσίῳν κοσμημάτων ἡσκημένῳ πυλῶνι, τοῦτο δὲ ἐν τῷ ἀκρογείσιῳ διαπεποικιλμένῳ πλουσίῳ, καὶ τέλος ἐν τῇ πυργοποιᾷ, ἥτις πολλάκις δὲν περιορίζεται εἰς τὴν κεντρικὴν τοῦ σταυροῦ θέσιν, ἀλλὰ περιλαμβάνει διπλοῦς πύργους ἐπὶ τοῦ μετώπου, οἵτινες σχηματίζουν μετὰ τῆς τῶν θόλων οἰκοδομῆς ἐν σύμπλεγμα. Τὰ κυριώτερα ἔργα τοῦ Ῥωμανικοῦ τύπου, ἅτινα ἀπετελέσθησαν κυρίως ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν κληρικῶν, εὐρίσκονται ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ πρωϊαίτατα ἐν τῇ Σαξωνίᾳ καὶ βραδύτερον ἐν ταῖς παραρρηναίαις χώραις. Πολυάριθμα δὲ εἰσι καὶ τὰ μνημεῖα τῆς μεταβατικῆς περιόδου ἐκ τοῦ Ῥωμανικοῦ εἰς τὸν Γοτθικὸν τύπον, ἐν ᾧ ἀναφαίνεται σπουδὴ τις πρὸς ἰσχυροτέραν ἐκτύπωσιν τῆς πρὸς τὰ ἄνω τάσεως.

Τὸ ἴδιον τοῦ εἰς ἀέριους καὶ αἰθήριαις μορφαῖς κλίνοντος Γοτθικοῦ εἶδους, ὅπερ ἔχει κοινὰ μετὰ τοῦ Ῥωμανικοῦ τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ, ὡς πρὸς τὴν ὑπογραφὴν καὶ τὸ πλουσίῳ κεκοσμημένον τριμερὲς κύριον πρόσωπον, δεικνύεται ἐσωτερικῶς μὲν ἐν τῇ ἰδιορρυθμωμορφώσει τῶν κτόνων διὰ τῆς προσαρμογῆς ἡμικτόνων εἰς τὸν στρογγύλον κορμόν, τῆς πλουσίας διαιρέσεως καὶ πληρώσεως μεγάλων καὶ πλατέων θυρίδων, τῆς περιβολῆς τοῦ νῦν μείζονος καὶ φωτεινοτέρου, ἀλλὰ διὰ τῆς παραλείψεως τῆς κρυπτῆς μὴ ἐξυψωμένου πλέον χοροῦ μετὰ πλάγια κύττη καὶ ἐνὸς παρεκκλησίῳν στεφάνου, τοῦ πλουσίου χρωματισμοῦ τῶν κιονοκράνων, τοίχων καὶ ἰδίως τῶν ὑέλων τῶν θυρίδων. Ἐξωτερικῶς δὲ ἡ διαφορὰ τῆς Γοτθικῆς ἀπὸ τῆς Ῥωμανικῆς ἐκκλησίας εἶνε μᾶλλον καταφανὴς ἢ ἐσωτερικῶς. Τὰ κυριώτερα δὲ ἐκείνης χαρακτηριστικὰ ἀποτελοῦσιν: αἱ διηρθρωμένοι ἀντηρίδες μετὰ

τόξων ὀξυτενῶν εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ ὀγκώδους τῶν τοίχων, οἱ πλουσίως κεκοσμημένοι πλάγιοι πυλώνες παρὰ τὰς πλευράς τοῦ σταυροῦ, ἡ ἀποτελέσεις τῶν μετώπων δι' ὑψηλῶν ὀξυτελευτών ἀετωμάτων, ἡ πλαστικὴ κόσμησις τῶν πυλώνων δι' ἀγαλμάτων καὶ ἀναγλύφων, ἡ διάκρισις τοῦ κυρίου μετώπου διὰ προσκτίσεως δύο πρὸς τὰ πλάγια κύτη ἀντιστοιχοῦντων καὶ τοῦ ὅλου πολὺ ὑπερεξεχόντων πύργων συγκεείμενον ἐκ πολλῶν τετραγώνων ὀροφῶν, ὑπὲρ τὰς ὁποίας ὑψοῦται πυραμιδοειδῆς τις ἄκρα ἐκ διωρυγμένων πλευρῶν. Ἄλλ' ὅμως ἡ πυργοποιία αὕτη εἰς σπανίας περιστάσεις καὶ σχεδὸν μόνον ἐν Γερμανίᾳ κατωρθοῦτο.

Ἑταιρεῖαι λιθοξόων. Ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς IB' ἑκατονταετηρίδος οἱ λαῖκοι ἐν γένει ἐπεδόθησαν δραστηριώτερον εἰς τὴν τέχνην καὶ ἐπιστήμην, διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἔκτοτε περιῆλθεν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν κληρικῶν εἰς τὰς τῶν κοσμικῶν τεχνιτῶν. Πρὸς ἐκτέλεσιν τοσούτων μεγάλων καὶ πολυδαιδάλων κτιρίων ἐσχηματίσθησαν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ IG' αἰῶνος αἱ οὕτω λεγόμεναι οἰκοδομικαὶ καλύβαι (Bauhütten), τούτέστι διαρκεῖς ἑταιρεῖαι λιθοξόων ἢ λατόμων μετὰ συντεχνικοῦ ὁργανισμοῦ, οἵτινες κατὰ τὸ δεύτερον ἡμῶν τῆς IE' ἑκατονταετηρίδος (1459) ἠνώθησαν εἰς μίαν ἀδελφότητα διὰ πάσης τῆς Γερμανίας, ἔχοντες ὡς κέντρα τὸ Ἀργεντόρατου τὴν Βιενναν καὶ τὴν Κολωνίαν.

Ἀρχαιότατα ἀρχιτεκτονικῆς μνημεῖα. Τὰ ἀρχαιότατα μνημεῖα τῆς Γερμανικῆς ἀρχιτεκτονικῆς εὐρίσκονται ἐν τῇ βορείᾳ Γαλλίᾳ: αἱ μητροπολιτικαὶ ἐκκλησίαι τῶν Παρισίων, τοῦ Καρνούτου (Chartres) τῶν Βιτουρίγων, τοῦ Δουροκόρτου, τῆς Ῥοτομάγου, τῆς Σαμαροβρίβης καὶ ἐν ταῖς Κάτω Χώραις ἐν Ἀμβέρσῃ, Βριξέλλαις κλ. Ποικιλωτέρᾳ δὲ διαμόρφωσις καὶ διαίσεις τῶν τύπων: δύο ἐγκάρσια κύτη, ἰδιὸν τι παρεκκλήσιον παρὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, ἠνωμένη μετὰ πλείονων κοσμημάτων παρουσιάζεται εἰς τὰ κτίρια τῆς Ἀγγλίας, εἰς τὰς ἐκκλησίας τοῦ Δουροβέρνου, τῆς Σαλισβουρίας, τοῦ Ἐβοράκου, τοῦ Οὐεστμινστέρου ἐν Λονδίῳ μετὰ τοῦ παρεκκλησίου, ἐν ᾧ περιέχεται ὁ τάφος τοῦ Ἑρρίκου Ζ'. Τὴν μεγαλειτέραν δὲ ἀνάπτυξιν ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀρχιτεκτονικὴ ἔλαβεν ἐν αὐτῇ τῇ Γερμανίᾳ. Ἐνταῦθα ἐμφανίζεται αὕτη τρόπον τινὰ εἰς ἀγωνισμόν πρὸς τὰς κυριωτέρας μορφὰς τοῦ Ῥωμανικοῦ εἶδους ἐν ᾧ προσαρτᾶται εἰς αὐτὰς τὸ ἑτεροειδὲς ὀξυτινὲς τόξον. Ἀλλὰ ταχέως ὑπερισχύει τὸ Γερμανικὸν στοιχεῖον καὶ κατὰ τὸ ἡμῶν τῆς IG' ἑκατονταετηρίδος (1248) ἄρχεται ἡ οἰκοδομὴ τοῦ τελείου ἀριστουργήματος τῆς Γερμανοχριστιανικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἥτοι τοῦ ἐν Κολωνίᾳ μητροπολιτικοῦ ναοῦ. Εἰς τὸν αὐτὸν δ' αἰῶνα

ἀνήκουσιν οἱ ἐν Φρειβούργῳ, Ἀργεντοράτῳ καὶ Ρατισβόνη ναοί, εἰς τοὺς ὁποίους κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἐπῆλθον ὁ τῆς Βιέννης ἅγιος Στέφανος καὶ οἱ τῆς Πράγας καὶ Οὐλμης, καθ' ὃν χρόνον εἰσῆχθη καὶ ἀπλούστερόν τι σύστημα, μεθ' ὕψηλῶν ἐπίσης κυτῶν μάλιστα εἰς τὰς βορειοδυτικὰς χώρας: Μάρβουργον, Οὐετσλάρην καὶ Μίνδην. Περὶ τὸ τέλος δὲ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος καὶ ἰδίως κατὰ τὸν ΙΕ' τὸ σύστημα τοῦτο ἀπλοποιεῖται ἔτι μᾶλλον, ἰδίως εἰς τὰς Βαλτικὰς χώρας. Ἐλάχιστα δὲ καθαρὸς εὐρίσκεται ὁ τῆς Γερμανικῆς ἀρχιτεκτονικῆς τύπος ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, τῆς ὁποίας τὰ μεγαλοπρεπέστερα κτίριά εἰσιν οἱ ἐν Μεδιολάνῳ καὶ ἐν Καρθαουσίᾳ παρὰ τὸν Τίκινον μητροπολιτικοὶ ναοί. Ἀσυγκρίτως δὲ καθαρώτερος, ἀλλ' ὅχι καὶ ἄνευ ἐπιδράσεως τῆς τῶν Μαύρων τέχνης: ἀνευρίσκεται οὗτος εἰς τὰς μητροπόλεις τῆς Ἰσπανίας.

Ἰσλαμική τέχνη. Ὁ Ἰσλαμισμὸς ἐπωρῆλῆθη κατὰ τὴν εἰς τὰς πρώην Ῥωμαϊκὰς χώρας ἐξάπλωσιν αὐτοῦ ὅσους αὐτόθι εὑρε τύπους τέχνης, ἰδίως τοῦ ἀρχαίου Χριστιανισμοῦ, πρὸς τοὺς οἰκίους αὐτοῦ σκοπούς. Ἀλλ' οὐδὲν ἦττον ἡ Ἰσλαμικὴ τέχνη διακρίνεται τῆς Χριστιανικῆς οὐσιωδῶς διὰ τῆς ἐλλείψεως πάσης εἰκονικῆς παραστάσεως, ἰδίως ἀνθρωπίνων μορφῶν, τὰς ὁποίας ἡ θρησκεία αὐστηρῶς ἀπαγορεύει. Τὴν εἰκονογραφίαν δὲ ἀναπληροῦ ἑνταῦθα τὸ ὅλως ἄτεχνον μέσον τῶν γραμμῶν.

Ἐν τῇ οἰκοδομῇ τῶν τσαμίων ὑπάρχουσι δύο κύριοι τύποι, καθόσον ταῦτα εἴτε συνίστανται ἐκ μιᾶς μεγάλης τετραγώνου καὶ διὰ στοῶν περιβεβλημένης αὐλῆς, ἀποτελοῦσιν ἄρα ἀρχιτεκτονικόν τινα καλλωπισμὸν ἀνοικτῆς τινος πλατείας, εἴτε παρίστωσι κεκλεισμένον τι κτίριον μεθ' ἑνὸς θόλου ἐπιτεθειμένον εἰς τὸ κύριον σῶμα καὶ μετ' ἄλλων παρακειμένων δευτεραίων θόλων ὡς ἐν τοῖς Βυζαντινοῖς κτιρίοις. Τοὺς ἰδίους δὲ τῆς οἰκοδομῆς ταύτης χαρακτῆρας συνιστῶσιν ἐκτὸς τοῦ μιναρέ, ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ὁποίου ὁ Μουεζζίν ἀναγγέλλει τὰς πέντε εὐκτηρίους ὥρας τῶν Μουσουλμάνων, τὸ σχῆμα τοῦ τόξου ὡς τὸ ἵππειον πέταλον καὶ ὀξυτενές, τὰ πλούσια κοσμήματα, ἀραβουργήματα (arabesques), καὶ αἱ ἐπιγραφαί.

Μαύρων τέχνη ἐν Ἰσπανίᾳ. Ἐκ τῶν μνημείων τῆς τῶν Μαύρων τέχνης εὐρέθησαν ἐν Ἰσπανίᾳ τσαμιά ἀρχαιοτάτου εἶδους τὰ ἐν Κορδύβῃ καὶ ἀνάκτορα ἡ ἐξαφανισθεῖσα παντάπασιν Ἀξζάρα παρὰ τὸν Βαίτιν, ἡ ἔτι διατηρουμένη Ἀλάμβρα καὶ ἡ ὡς μεταγενεστέρα ἀπομίμησης περίφημος Ἀλκαζάρ ἐν Τολήτῳ. Τὴν ἀπὸ τῆς Μαυρικῆς δὲ ἀρχιτεκτονικῆς μετέβασιν εἰς τὸν τύπον τῶν μνημείων τῆς ἀνατολικῆς Ἀσίας ἀποτελοῦσι τὰ τσαμιά τῆς Αἰγύπτου, τὰ ἐν Καῖρῳ καὶ ἐν

Ἀλεξανδρεία καὶ τῆς Συρίας ἐν Δαμασκῷ καὶ ἐν Ἱερουσαλήμ. Τὰ τσαμιά τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ Κωνσταντινουπόλεως ἀνήκουσιν εἰς τοὺς ὑστέρους χρόνους τῆς Μωαμεθανικῆς τέχνης καὶ ἔχουσιν ὡς βάσιν τῶν Βυζαντινῶν θόλων τὴν οἰκοδομήν, καθόσον ἐμφανίζεται ἐπαναλαμβάνομένη κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἢ κατασκευὴ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας· καὶ ἡ Ἰνδικὴ καὶ ἡ Περσία δεικνύουσι μνημεῖα Μωαμεθανικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα αὐτῶν ἔχουσι τὴν ἀρχὴν τῶν ἀπὸ τῆς τοῦ μεγάλου Μογόλου κυριότητος κατὰ τὸν ΙΣ' αἰῶνα.

6') Γλυπτικὴ καὶ ἡ ζωγραφικὴ. Αὗται δὲν ἐδύναντο νὰ εὐδοκιμήσωσι παρὰ τοῖς Ἀραβῖν, ὡς ἀπαγορευόντος τοῦ Κορανίου ὅλας τὰς εἰκονικὰς παραστάσεις, ἰδίως ἀνθρωπίνων μορφῶν, καὶ τοῦτο ἐκ φόβου μὴ οἱ Μουσουλμάνοι ἐξοκείλωσιν εἰς τὴν ἀρχαίαν εἰδωλολατρείαν. Καὶ ἐν ταῖς Χριστιανικαῖς ἐκκλησίαις ὡσαύτως δεικνύεται τις ὀρρωδία κατὰ τοῦ πλαστικοῦ σχηματισμοῦ, ἰδίως τῶν ἐλευθέρων ἀγαλμάτων, ὡς ἀναπολούντων τὴν εἰκονολατρείαν τῶν ἐθνικῶν. Ὅθεν ἡ γλυπτικὴ δὲν ἐχρησίμευεν εἰμὴ μόνον εἰς κοσμητικὰ σκοποὺς, καὶ ὑπελείπετο μόνον ἡ γραφικὴ διακόσμησις τῶν μεγάλων ἐπιφανειῶν τῶν τοίχων καὶ τῶν θόλων ἐν ταῖς βασιλικαῖς καὶ ἐν τοῖς Βυζαντινοῖς κτιρίοις. Ἡ κλίσις πρὸς λαμπρότητα ἐκπλήττουσαν, ἴσως δὲ καὶ ἡ ἰδέα χρονιωτέρας διατηρήσεως ἔδωκε πρωῒμως ἤδη τὴν γένεσιν τῶν ψηφιδωτῶν (mosaïques) ἐπὶ χρυσοῦ ἐδάφους ἀντὶ τῶν τοιχοζωγραφιδῶν.

Δίπτυχα, σκευή, μεταλλικὰ κοσμήματα, ψηφιδωτά. Τὰ πλείστου λόγου ἄξια ἔργα τῆς παλαιᾶς Χριστιανικῆς γλυπτικῆς εἰσι σαρκοφάγοι κεκοσμημένοι δι' ἀναγλύφων, ξόανα ἐξ ἐλεφαντίνου ὅσπου ἰδίως τὰ δίπτυχα, ἥτοι σανίδες ἢ πίνακες ἐλεφάντινοι πρὸς τὸ ποιεῖν πάταγον κεκοσμημένοι ἐξώθεν δι' ἀναγλύφων, σκευὴ πολυτελείας καὶ μεταλλικὰ κοσμήματα.

Τοιχογραφίαι, ψηφιδωτόν, εἰκόνες χειρογράφων. Αἱ ἀρχαιόταται Χριστιανικαὶ τοιχογραφίαι ὑπάρχουσιν ἐν ταῖς σύριγγι, μνημείοις τῆς Ῥώμης καὶ Νεαπόλεως, ἐν ᾧ ἐξεναντίας οἱ τοῖχοι καὶ οἱ θόλοι τῶν ἐκκλησιῶν ἐκοσμοῦντο μᾶλλον διὰ ψηφιδωτῶν εἰκόνων, συντεθειμένων ἐκ χρωματισμένων ὑελίνων ψηφίων. Ἀξία δὲ λόγου διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀναπτύξεως τῆς ζωγραφικῆς εἰσι καὶ αἱ πολυάριθμοι μικρογραφικαὶ εἰκόνες ἐν τοῖς χειρογράφοις.

Τοιχογραφία, γλυπτικὴ, ζωγραφικὴ, ὑελογραφία, ἐν Ἱταλίᾳ, Γερμανίᾳ, Φλωρεντίνῃ σχολῇ. Μεγαλητέρα δὲ τις ἐπίδοσις ἀμφοτέρων τῶν τεχνῶν παρεσκευάζετο κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἐν Ἱταλίᾳ τῆς

μὲν γλυπτικῆς διὰ τοῦ Νικολάου Πισάτου γεννηθέντος περὶ τὸ 1200, ὅστις ἔλαβεν ὡς παράδειγμα τὴν ἀρχαίαν, τῆς δὲ ζωγραφικῆς διὰ τοῦ Καμβούου († περὶ τὸ 1300) καὶ τοῦ Δουκκίου, οἵτινες εὐδοκίμησαν μάλιστα περὶ τὴν τῶν πινάκων ζωγραφίαν. Εἰς ταύτην δὲ ἡσκήθησαν καὶ αἱ Γερμανικαὶ ζωγραφικαὶ σχολαί, ἐξ ὧν ἡ τῆς Κολωνίας διευθυνομένης ὑπὸ τοῦ μαγίστρου Γουλιέλμου καὶ Στεφάνου τὴν προήγαγον αἴφνης εἰς τελειότητα. Ἡ τοιχογραφία παρηγκωνίσθη ἀκολούθως ἐν Γερμανίᾳ διὰ τῆς περὶ τὸ τέλος τῆς Ι' ἑκατονταετηρίδος πιθανῶς ἐν Βαυαρίᾳ ἐφευρεθείσης, ὡς πάντῃ νέους εἶδους τέχνης, ὑελογραφίας καὶ ἐχρησίμευε τυχὸν ἔτι πρὸς καλλωπισμὸν τῶν τοίχων τοῦ χοροῦ τῶν μητροπολιτικῶν ναῶν οἷον ἐν τῷ τῆς Κολωνίας ἢ τῶν αἰθουσῶν καὶ τῶν διασταυρουμένων ὁδῶν ἢ στοῶν. Τόσῳ δὲ σπουδαιότερον ἡσκειτο ἐν Ἰταλίᾳ διὰ τοῦ Γιώττου († 1336) καὶ τῆς μετ' αὐτοῦ ἀρχομένης Φλωρεντινῆς σχολῆς.

γ') Μουσική. Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς συνετέλεσαν ἰδίως ὁ τῶν Μεδιολάνων ἐπίσκοπος Ἀμβρόσιος καὶ ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ μέγας. Ὑπ' ἐκείνου, ὡς λέγεται, εἰσῆχθησαν κατὰ πρῶτον αἱ καὶ νῦν ἔτι συνήθως ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ἀντιφωναί, οἱ ὕμνοι καὶ ἀγρυπνίαι (vigiliai): ἀλλ' ἡ κατ' αὐτὸν ἐπονομαζομένη Ἀμβροσιανὴ δοξολογία (Te Deum laudamus) ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἀπὸ τινος ἀγνώστου συντάκτου. Γρηγόριος δὲ ὁ μέγας, ἰδρυτὴς τῆς Ῥωμαϊκῆς μουσικῆς σχολῆς, ὑπῆρξεν ὁ δημιουργὸς τῆς οὕτω λεγομένης Γρηγοριανῆς ἢ Ῥωμαϊκῆς δοξολογίας, τῆς Χορωδίας καὶ ἐν γένει τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἥτις ἀπὸ τῆς Ῥώμης μετεδόθη καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν μεσαιωνικὴν Δύσιν καὶ τὴν ὁποίαν ἰδίως ὁ μέγας Κάρολος καὶ ὁ Ἀλφρέδος ἐπροστάτευσαν καὶ προήγαγον. — Κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ὁ Βενεδικτῖνος μοναχὸς Γουτδων ὁ ἐξ Ἀρητίου ἔθετο τὰς βάσεις τοῦ νεωτέρου τῶν μουσικῶν σημείων συστήματος, καὶ ὁ Φράγκος ἐκ Κολωνίας τῆς περὶ τοῦ μουσικοῦ χρόνου ἢ μέτρου διδασκαλίας. Ἐν δὲ τῇ κοσμικῇ μουσικῇ ἔλαβον ἰδίως φήμην τὸ Ῥολάνδειον ᾄσμα, μέλος τι Καστόρειον διεγείρον εἰς τὰς μάχας τὸν ἐνθουσιασμόν, καὶ βραδύτερον ἀπὸ τοῦ ΙΒ-ΙΕ' αἰῶνος αἱ ᾠδαὶ τῶν τρουαδούρων, τῶν μινιστρέλλων καὶ τῶν μινωδῶν. Κατὰ τὴν ἀρχὴν δὲ τῶν νεωτέρων χρόνων ὁ περίφημος Παλεστρίνης (1529-1594) ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, καὶ ὁ σύγχρονος αὐτοῦ Ὁρλάνδος Λάσσος ἐν Φλανδρίᾳ προήγαγον εἰς τελειότητα τὸ σύστημα τῆς νεωτέρας ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΡΙΒ'.

ΕΜΠΟΡΙΑ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

§ 1005. **Ἀκμὴ ἔμπορείας καὶ βιομηχανίας παρὰ τοῖς Ἀραβῶν.** Ἀμφότεραι αὗται αἱ εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀνθρώπων τοσοῦτον συντελεῖς ἀσχολίαι ἤκμαζον κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ μεσαίωνος κατεξοχὴν εἰς τὰς χώρας τῶν Ἀράβων καὶ μάλιστα ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ. Ἡ κατὰ γῆν ἔμπορία γενομένη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἰσλαμίου διὰ τῶν ἐμπορικῶν συνοδιῶν (caravanes) περιελάμβανε τὴν βορείαν καὶ βορειοανατολικὴν Ἀφρικὴν, τὴν Ἀραβίαν, τὴν Περσίαν καὶ τὰς λοιπὰς τῆς ἐσωτερικῆς Ἀσίας χώρας μέχρι τῆς Σινικῆς, ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ τὰς παρὰ τὴν ἀνατολικὴν καὶ βορείαν παραλίαν τοῦ Εὐξείνου πόντου χώρας καὶ τὴν Ἰσπανίαν· αἱ δὲ θαλασσοπολῖται αὐτῶν ἐξεστεινόντο ἐπὶ τὸν Ἀραβικὸν καὶ Περσικὸν κόλπον, τὴν Ἰνδικήν, τὴν Σιναιαν καὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν.

Θαλάσσιον ἔμπόριον παρ' Ἰταλοῖς. Κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ μεσαίωνος τὸ θαλάσσιον ἔμπόριον ὑπῆρχε :

α') Πρὸς νότον ἀποκλειστικῶς σχεδὸν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἰταλῶν. Καταρχὰς ἡ Ἑνετία καὶ ἡ Γένοβα συμμετείχον ἐπίσης τοῦ τῆς μεσογείου κράτους, καὶ ἐκείνη μὲν ἰδίως εἶχε τὸ τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, τὸ τῆς Συρίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς ἔμπόριον, αὕτη δὲ τὸ τοῦ Εὐξείνου πόντου, τὸ Βυζαντινόν καὶ τὸ τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἀμφότεραι δὲ εἶχον καταλάβῃ τὰς ἀξιολογωτέρας αὐτόθι νήσους καὶ αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος μέρος καὶ τὴν Τουρκικὴν χερσόνησον. Ἀφοῦ ὅμως μακρὸς τις πόλεμος μεταξὺ τῶν δύο ἀντιζήλων ἔκρινε περὶ τῆς ὑπεροχῆς τῆς πρώτης, αὕτη μετὰ τοῦ ἀνατολικοῖνδικοῦ ἐμπορίου ἤνωσε καὶ τὸ τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου.

β') Ὅλαι αἱ παραλίαι τῆς δυτικῆς καὶ βορείας Εὐρώπης ἀνήκον εἰς τὴν ἐμπορικὴν ἐπικράτειαν τῆς Ἀνσεατικῆς (Γερμανικῆς) ὁμοσπονδίας. Ὁ σύνδεσμος οὗτος 80 ὥς ἔγγιστα πόλεων τῶν Κάτω Χωρῶν, τῆς Γερμανίας καὶ Πρωσσίας πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἐμπορικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων κατὰ τῆς πειρατείας καὶ τῆς αὐθαιρεσίας τῶν ἰσχυρῶν ἐμορφώθη ἀπὸ τοῦ ἡμίσεως τῆς ΙΓ' ἐκατονταετηρίδος κατὰ μικρὸν ἐκ πολλῶν μερικωτέρων ἐνώσεων ἢ ὁμοσπονδιῶν καὶ διηρεῖτο καταρχὰς εἰς 3 μέρη βραδύτερον εἰς 4 (quartiere) : τὸ Οὐεστ-φαλικὸν ἔχον κέντρον τὴν Κολωνίαν, τὸ Πρωσσικὸν μετὰ τοῦ Δαν-

ζίγου, τὸ Οὐενδικὸν μετὰ τῆς Λυβέκκης καὶ τὸ Σαξονικὸν μετὰ τῆς Βρουνσουϊκῆς. Αὐτὸς δὲ οὗτος εἶχεν ἐμπορικὰ γραφεῖα (comptoirs) ἐν Βρυγίῳ, Νοβογοροδία καὶ εἰς ὅλους τοὺς λιμένας τῆς Βαλτικῆς καὶ Γερμανικῆς θαλάσσης καὶ ἐν αὐτῇ προσέτι τῇ Ἰσπανίᾳ, ἐπῆγε πολέμους μετ' ὀλοκλήρων στόλων καὶ συνεκρότει συνόδους κατὰ πόλεις. Ἡ Λυβέκκη ἔλαβε κατὰ μικρὸν τὴν διεύθυνσιν τῆς ὅλης ὁμοσπονδίας, τὴν ὁποίαν πολὺν χρόνον τῇ διημιρυσθήτησεν ἡ Κολωνία.

Ἀφοῦ ἡ Οὐϊνέθα παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Βιάδρου, μία τῶν μεγίστων πόλεων τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα (1043) καὶ ἡ Ἰουλίνη κατὰ τὸν ΙΒ' (1170) κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν Δανῶν, ἤκμασαν ἔκτοτε κατεξοχὴν τὸ Ἀμβουργον καὶ ἡ Λυβέκκη. Ἀμφότεραι αἱ πόλεις αὗται συνῆψαν μετ' ἀλλήλων δεσμὸν (1241) πρὸς ἀμοιβαίαν ὑπεράσπισιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν δικαιοματίων των, πρὸ πάντων ἀπέναντι τῆς Δανίας· οἱ δὲ Λυβέκκιοι κατέστρεψαν τῷ 1247 τὴν Κοδανίαν ἥτοι Κοπεγχάγην (Copenhagen). Ὁ σύνδεσμος δὲ οὗτος ὑπῆρξεν ἡ βάσις τῆς μεγάλης Γερμανικῆς Ἄνσας. Ἐτι δὲ περὶ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἡ εἰρημένη ὁμοσπονδία ἐξέτεινε τὰς ἐμπορικὰς σχέσεις τῆς παραιτέρω εἰς τὴν Ἀγγλίαν, Φλανδρίαν, Δανίαν, Πομπρανίαν, Λειβονίαν κλ.

Μεσόγειον ἐμπόριον. Τὸ ἐσωτερικὸν ἢ μεσόγειον ἐμπόριον μεταξὺ ἀνατολῆς καὶ δύσεως διὰ τοῦ Ῥήνου καὶ Ἰστρου καὶ μεταξὺ Ἰταλίας καὶ τῶν βορείων χωρῶν ἀπὸ τοῦ Δανζίγου καὶ Κιόβου μέχρις Ἑνετίας ἐγένετο διὰ μεσολαβήσεως τῶν κατοίκων τῆς Βιέννης, τῆς Ρατισβώνης, τῆς Νυρεμβέργης καὶ τοῦ Ἀργεντοράτου. Ἐν τούτῳ καὶ οἱ Βρεσλαυοὶ μετήρχοντο ἐκτεταμένον διαμετακομίσεως ἐμπόριον μεταξὺ τῆς νοτίης Εὐρώπης καὶ Κωνσταντινουπόλεως, Ἑνετίας κλ., καὶ τῆς βορείας· τῶν Πρωσικῶν καὶ Σλαβικῶν χωρῶν, καὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ μεσαίωνος αἱ ἀγοραὶ τοῦ παρὰ τὸν Μοῖνον Φραγκοφορτίου προήχθησαν εἰς μεγίστην φήμην. Παρὰ τὸν Ἰστρον εἶχεν ἰδίως ἡ Βιέννα, παρὰ δὲ τὸν Ῥήνον ἡ Κολωνία τὸ δικαίωμα τῆς ναυπηγήσεως καὶ ναυτιλίας. Τὸ κυριώτερον δ' ἐμπορεῖον τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς Γαλλίας καταρχὰς μὲν ἦτο ἡ Αὐγουστοβόνα (Troyes) παρὰ τὸν Σηκουάναν, βραδύτερον δὲ (ἀπὸ τοῦ 1445) ὑψώθη τὸ παρὰ τὴν συρροὴν τοῦ Ῥοδανοῦ καὶ Ἀραρος Λούγδουνον (Lyon) εἰς πρώτην ἀγοράν.

Ἐπιτηδεύματα κατὰ πόλεις, συντεχνίαι. Τὰ κατὰ πόλεις ἐπιτηδεύματα ἔλαβον μεγαλειτέραν σημασίαν διὰ τῆς συστάσεως τῶν συντεχνιῶν καὶ εὗρον οὐσιώδη προαγωγῆς μέσα εἰς τὰς χρείας τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἱπποτῶν, καὶ ἔτι μᾶλλον εἰς τὸν αὖξοντα ἀριθμὸν καὶ τὴν ἐπὶ μᾶλλον προβαίνουσαν εὐδαιμονίαν τῶν κατοίκων τῶν πό-

λεων. Οἱ κυριώτεροι σταθμοὶ τοῦ μεγαλεμπορίου, οἷον ἡ Ἐνετία, ἡ Φλωρεντία, τὸ Μεδιόλανον, ἡ Μασσαλία, ἡ Οὐαρκελώνη, ἡ Ἀμβέρσα, ἡ Κολωνία, ἦσαν ἐνταυτῷ καὶ τὰ ἐργαστήρια τῆς παντοδαπῆς τεχνικῆς βιομηχανίας.

Ἀπὸ τοῦ ἡμίσεως τῆς IB' ἑκατονταετηρίδος ἤρξαντο ὅσοι τὸ αὐτὸ μετήρχοντο ἐπιτήδευμα νὰ ἐνώνωνται εἰς συντεχνίας, ἵνα περιορίζωσι τὴν ἀσκησιν τοῦ ἐπιτηδεύματός των εἰς τὰ μέλη τῆς συντεχνίας καὶ κανονίζωσιν αὐτὴν κατὰ νόμους ὠρισμένους οἴκοθεν καὶ ὑπὸ τινος κοινοῦ συμβουλίου κεκυρωμένους. Ἐντὸς δὲ τινος ὠρισμένης περιφερείας περὶ τὴν πόλιν δὲν ἐπετρέπετο νάσκωνται ἐπιτηδεύματα, ὅσα ἐν τῇ πόλει αὐτῇ συντεχνικῶς ἐνηργοῦντο. Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ ἀρχὴν οἱ τὸ αὐτὸ ἐπαγγελλόμενοι ἐπιτήδευμα, ὁσάκις ἐκ πολλῶν πόλεων συνήρχοντο ἢ συνετύγγανον, ἐθεωροῦντο ὡς στενῶς πρὸς ἀλλήλους συνδεδεμένοι ἥτοι ὡς ἀδελφοί, ὥστε ἡ συντεχνία ἐξετείνετο ὑπὲρ τὰ ὅρια τῆς πόλεως διὰ τῆς χώρας καὶ πέραν ταύτης προσέτι.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΡΧΑΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ α-476 μ. Χ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΡΩΜΑΙΟΙ 3—212.

	σελ.	3—14
§ 461. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣ'. ΙΤΑΛΙΑ		3— 6
462. "Ορια		6
463. "Ορη		6— 7
464. Διαιρέσεις τῆς Ἰταλίας τριμερῆς		7—13
465. Νῆσοι		13—14
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'. ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ		15—23
466. Ἀρχαῖοι τῆς Ἰταλίας κάτοικοι		15—20
467. Παραδόσεις περὶ Λατίου καὶ κτίσεως Ῥώμης		20—23
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ'. ΒΑΣΙΛΕΙΑ (753-509)		23—41
468. Ῥωμύλος (753-716)		23—24
469. Νουμάς Πομπήλιος (715-672)		24—26
470. Ἀρχαία Ῥωμαϊκὴ κοινωνία		26—28
471. Τὸ ἀρχαιότατον Ῥωμαϊκὸν πολίτευμα μέχρι Σερούτου Τυλλίου		28—30
472. Τύλλιος Ὀστίλλιος (672-640)		30—31
473. Ἄγκος Μάρκιος (640-616)		31
474. Λεύκιος Ταρκύνιος Πρίσκος (616-578)		31—32
475. Σερούτος Τύλλιος (578—534)		32—34
476. Πολίτευμα Σερούτου Τυλλίου		34—38
477. Στρατιωτικὸς ὀργανισμὸς		38—39
478. Λ. Ταρκύνιος ὁ ἀλαζὼν (534-510)		39—41
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'. ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟ- ΚΡΑΤΙΑ (509-264)		41—86
479. Μεταβολὴ πολιτεύματος		41—44
480. Ἐπακολουθήματα τῆς ἐξώσεως τῶν Ταρκυνίων		44—48
481. Αἱ ἐκ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ λαοῦ ἐσωτερικαὶ μεταβολαὶ (494-472)		48—51

§ 482. Πόλεμος πρὸς τοὺς Οὐλοῦσκους, Κοριολανός.	σελ. 52— 53
483. Ὁ τῶν Φαβίων πόλεμος πρὸς τοὺς Οὐϊεντανούς (482-474)	" 53— 54
484. Οἱ πρὸς τοὺς Οὐλοῦσκους καὶ Αἰκανοὺς πόλεμοι μέχρι τοῦ 458, Κιγκιννάτος δικτάτωρ	" 54
485. Ἀγὼν τῶν πλειθίων πρὸς τοὺς πατρικίους περὶ ἰσπολιτείας	" 54— 55
486. Ἡ πρώτη δεκαδαρχία (451)	" 55
487. Ἡ δευτέρα δεκαδαρχία (450)	" 55— 58
488. Οἱ νόμοι τῶν ὑπάτων Οὐαλερίου καὶ Ὀρατίου (448 ἢ 449)	" 58— 59
489. Αἱ προτάσεις τοῦ δημάρχου Γ. Κανουληφου καὶ τῶν συνάρχων αὐτοῦ (444 ἢ 445)	" 59— 62
490. Ὁ τελευταῖος πρὸς τοὺς Οὐϊεντανούς πόλεμος (405-396).	" 62— 63
491. Γαλατικὸς πόλεμος (389 ἢ 390)	" 63— 66
492. Τέλος τῆς μεταξὺ πατρικίων καὶ δημοτῶν πάλης διὰ τῶν Δικινείων καὶ Σεστίων νόμων (377-367).	" 66— 70
493. Οἱ Γαλατικοὶ καὶ ἄλλοι πόλεμοι μέχρι τῶν Σαμνιτικῶν (361-346).	" 70
494. Ὁ πρῶτος πρὸς τοὺς Σαμνίτας πόλεμος (342-340).	" 71— 72
495. Πόλεμος πρὸς τοὺς Λατίνους (339-337).	" 72— 73
496. Δεύτερος πρὸς τοὺς Σαμνίτας πόλεμος (325-304)	" 73— 76
497. Τρίτος πρὸς τοὺς Σαμνίτας πόλεμος (298-290)	" 76— 78
498. Πόλεμος πρὸς τοὺς Ταράντινους καὶ τὸν Πύρρον βασιλεῖα τῆς Ἠπείρου (282-272).	" 78— 82
499. Συμπλήρωσις τῆς κατακτήσεως τῆς Ἰταλίας.	" 82— 83
500. Σχέσις τῶν ἐθνῶν τῆς Ἰταλίας πρὸς τὴν Ῥώμην	" 83— 84
501. Ἑσωτερικὴ τῆς Ῥώμης κατάστασις	" 84— 86
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ (264-31 π.Χ.).	" 86—116
502. Ὁ πρῶτος πρὸς τοὺς Καρχηδόνιους πόλεμος (264-241)	" 86— 91
503. Πόλεμος πρὸς τοὺς Ἰλλυριοὺς (229-228).	" 91— 92
504. Κατάκτησις τῆς ἐντὸς τῶν Ἀλπεων Γαλατίας (225-218)	" 92
505. Δεύτερος πρὸς τοὺς Καρχηδονίους πόλεμος (218-201).	" 93—100
506. Οἱ δύο πρῶτοι πόλεμοι πρὸς Φίλιππον τὸν Γ' βασιλεῖα τῆς Μακεδονίας	" 101
507. Πρῶτος Μακεδονικὸς πόλεμος, Φίλιππος (214-205)	" 101
508. Δεύτερος Μακεδονικὸς πόλεμος ἢ Φιλιππικὸς (200-197)	" 101—103
509. Τρίτος Μακεδονικὸς πόλεμος, Περσεὺς (171-168).	" 103—104
510. Πανοῦργος ἐπέμβασις τῶν Ῥωμαίων εἰς Ἑλλάδα καὶ Ἀνατολὴν πρὸς ἐντελῆ αὐτῶν ὑποταγὴν.	" 104
511. Τρίτος Καρχηδονικὸς πόλεμος, ὑποταγὴ Καρχηδόνος (149-146).	" 104—108
512. Τελευταῖοι κατὰ Μακεδονίας καὶ Ἑλλάδος πόλεμοι, ὑποταγὴ αὐτῶν (148-146).	" 108—111
513. Οἱ περαιτέρω ἐν Ἰβηρίᾳ πόλεμοι.	" 111—112
514. Πόλεμοι Ῥώμης πρὸς τοὺς Γαλάτας, Αἰγυας, Ἰστροὺς, Δαλμάτας, Βαλιαρεῖς.	" 112—113
515. Ὁ πρῶτος δουλικὸς πόλεμος (135;-132).	" 113
516. Ἑσωτερικὴ τῆς Ῥώμης κατάστασις τῶν χρόνων τούτων	" 113—114
517. Διοικήσις τῶν ἐπαρχιῶν	" 114—116
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΑ'. ΠΑΡΑΚΜΗ ΙΔΙΩΣ ΕΞ ΕΜΦΥΛΙΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ	" 117—161
518. Οἱ δύο ἀδελφοὶ Γράκχοι (133-121)	" 117—121
519. Ἰουγουρθικὸς πόλεμος (111-106).	" 121—123
520. Πόλεμος πρὸς Κίμβρους καὶ Τεύτονας (113-101)	" 123—124

§ 521. Δεύτερος δουλικὸς πόλεμος ἐν Σικελίᾳ (103-100).	σελ.	124
522. Ἐμφύλιος διαμάχαι, ἀντιζηλία Μαρίου καὶ Σύλλα (100-91)	"	125—126
523. Ὁ Μαρσικὸς ἢ συμμαχικὸς πόλεμος (91 ἢ 90-88).	"	126—128
524. Ἐμφύλιος πόλεμος Μαρίου καὶ Σύλλα (88-82).	"	128—130
525. Ὁ πρῶτος, πρὸς Μιθριδάτην πόλεμος (87-84).	"	130—132
526. Τέλος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, προγραφαὶ (83-82).	"	132—135
527. Δικτατορία, πολιτ. διατάξεις καὶ ἀποδύσεις Σύλλα (81-79).	"	135—138
528. Πόλεμος πρὸς τὸν Σερτώριον, δολοφονία αὐτοῦ (80-72).	"	138—139
529. Ὁ δουλικὸς πόλεμος (73-71).	"	139—140
530. Ὁ πειρατικὸς πόλεμος (78—67).	"	140
531. Δεύτερος πρὸς τὸν Μιθριδάτην πόλεμος (83-81).	"	140
532. Τρίτος πρὸς Μιθριδάτην πόλεμος (74-64).	"	141—142
533. Συνωμοσία Λ. Σεργίου Κατιλίνα (65-62).	"	142—144
534. Ἡ πρώτη τριανδρία (60), Ἰούλιος Καῖσαρ (100-44).	"	144—146
535. Καῖσαρος Γαλατικὸς πόλεμος (58-51).	"	146—148
536. Δεύτερος ἐμφύλιος πόλεμος (49-48).	"	148—151
537. Καῖσαρος Ἀλεξανδρείαν πόλεμοι (48-47).	"	151
538. Καῖσαρος κατὰ Φαρνάκου πόλεμος (47).	"	151—152
539. Καῖσαρος τελευταῖοι κατὰ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Πομπηίου πό- λεμοι (47-45).	"	152—153
540. Δολοφονία Καῖσαρος (44)	"	153—155
541. Ἀποτελέσματα τῆς δολοφονίας τοῦ Καῖσαρος	"	155—156
542. Δευτέρα τριανδρία (43)	"	156—159
543. Πόλεμος Μ. Ἀντωνίου πρὸς Πάρθους (39-34)	"	159
544. Πόλεμοι Ὀκταυιανοῦ ἐν Ἰλλυρία καὶ Δαλματία (35-33).	"	159—160
545. Πόλεμος Ὀκταυιανοῦ κατ' Ἀντωνίου (31-30).	"	160—161
ΚΕΦ. ΔΒ' ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ (30 π. Χ.—476 μ. Χ.).	"	161—198
546. Χῶραι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους	"	161—164
547. Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ, Ὀκταυιανὸς Ἀύγουστος αὐτοκρά- τωρ (30 π. Χ.—14 μ. Χ.).	"	164
548. Τὸ ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων πολίτευμα μέχρι Διοκλητιανοῦ (30 π. Χ.—284 μ. Χ.).	"	164—168
549. Οἱ ἐπὶ Ἀύγουστου πόλεμοι (19 π. Χ.—9 μ. Χ.).	"	168—169
550. Οἰκτικαὶ συμφοραὶ καὶ θάνατος Ἀύγουστου	"	169
551. Τέσσαρες αὐτοκράτορες ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Ἀύγουστου (14-68)	"	169—172
552. Τρεῖς αὐτοκράτορες ὑπὸ τῶν λεγεῶνων ἀναγορευθέντες (68—69)	"	172
553. Οἱ τρεῖς Φλαῦιοι	"	172—174
554. Οἱ εὐτοχίστατοι τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας χρόνοι (96-180)	"	174—177
555. Παρακμὴ τῆς Ῥώμης ἰδίως ἐνεκα τῶν πραιτωριανῶν (180-284).	"	177—181
556. Στρατιωτικὴ διαφθορά, ἐπιδρομαί, 18 ἢ 19 (τριακκοντα ἐπικαλούμενοι) τύραννοι (235-270).	"	181—183
557. Λ. Δομήτιος Αὐρηλιανὸς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν αὐτοκράτορες μέχρι Διοκλητιανοῦ (270-284)	"	183—185
558. Κ. Αὐρήλιος Οὐαλέριος Διοκλητιανὸς (Ἰόβιος) (284-305). Πρώτη διαιρέσις τοῦ κράτους, Μαξιμιανός, Κωνσταντῖος, Γαλέριος, Κωνσταντῖνος, Μαξιμίνος, Μαξέντιος.	"	185—187
559. Κωνσταντῖνος ὁ μέγας (324-337) μόνος αὐτοκράτωρ, ἐνω- σις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους	"	187—189
560. Τρεῖς υἱοὶ τοῦ Κωνσταντίνου διάδοχοι, Κωνσταντῖνος		

	(337-340), Κώνσταντος (337-350) καὶ Κωνσταντίου (337-361).	σελ. 189—191
§ 561.	Φλαύτιος Κλαύδιος Ἰουλιανός (361-363).	" 191
562.	Φλαύτιος Ἰωβιανός (363-364).	" 191
563.	Φλαύτιος Οὐαλεντινιανός Α' (364-375) καὶ Οὐάλης (364-378)	" 191—192
564.	Θεοδόσιος ὁ μέγας (379-395), ἔκθεσις τοῦ κράτους.	" 192—193
565.	Γρατιανός καὶ Οὐαλεντινιανός Β' (375), Θεοδόσιος, Μάξι- μος, Εὐγένιος.	" 193
566.	Τὸ δυτικὸν Ῥωμαϊκὸν κράτος ἀπὸ Ὀνωρίου μέχρι τῆς κα- ταλύσεως αὐτοῦ (395-476). Ὀνώριος (395-423).	" 193—195
567.	Ἰωάννης ὁ πρωτοπουργός ὡς αὐτοκράτωρ (423-425), Οὐα- λεντινιανός Γ' (425-455).	" 195—196
568.	Μάξιμος αὐτοκράτωρ (455), Βανδῆλοι ἐν Ῥώμῃ.	" 196—197
569.	Ὅκτω αὐτοκράτορες μετὰ Μάξιμον.	" 197—198
	ΚΕΦΑΛ. ΛΓ'. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ.	" 198—212
570.	ΘΡΗΣΚΕΙΑ.	" 198—202
571.	ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ.	" 202—203
572.	Α. ΠΟΙΗΣΙΣ.	" 203—205
573.	Β' ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ.	" 205—207
574.	ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ.	" 207—208
575.	ΤΕΧΝΗ.	" 208—212
576.	ΕΠΙΤΗΔΕΥΜΑΤΑ.	" 212

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΜΕΣΗ ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ 476-1492.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

ΕΛΛΗΝΕΣ 215—357.

	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΔ'. ΔΙΑΠΛΑΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑ- ΝΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ (395-565).	" 215—224
577.	Γνήσιον λείψανον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὁ ἐν τῇ «Ἑλ- λινικῇ αὐτοκρατορίᾳ» Χριστιανικός Ἑλληνισμός.	" 215
578.	Αἷτια τῆς διασώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς διαρκείας τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας.	" 215—216
579.	Ἀρκάδιος (395-408).	" 216—217
580.	Θεοδόσιος ὁ Β' (408-450).	" 217
581.	Πουλχερία μόνη καὶ μετὰ τοῦ Μαρκιανοῦ (450-457).	" 217—218
582.	Λέων Α' (457-474) ὁ ἐπικαλούμενος Μακέλλης.	" 218
583.	Λέων Β' (474) καὶ Ζήνων (474-476 καὶ 477-491).	" 218—219
584.	Ἀναστάσιος Α' (491-518).	" 219—220
585.	Ἰουστίνος Α' ὁ Θράξ (518-527).	" 220
586.	Ἰουστινιανός Α' (527-565) ὁ καλούμενος μέγας.	" 220—224
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕ'. ΕΠΙΔΡΟΜΑΙ ΒΑΡΒΑΡΩΝ.	" 224—258
587.	Βεσιγότθοι, Ἀλάριχος (395-398).	" 224—227
588.	Βανδῆλοι (465-475).	" 227

§ 589. Ἄλλοι καὶ Βούλγαροι	σελ. 227—228
590. Σλαῦοι	" 228—230
591. Πάλιν Σλαῦοι, Οὐννοί	" 230—231
592. Ἀδαροι	" 231—232
593. Τοῦρκοι	" 232—234
594. Πάλιν Σλαῦοι καὶ Βούλγαροι	" 234—247
595. Θέματα τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, ἐπίδοσις Ἑλλάδος	" 247—248
596. Ἦττα Σαρακηνῶν ὑπ' Ἑλλήνων καὶ ἀνάκτησις Κρήτης	" 248—249
597. Νεῖαι Βουλγαρικαὶ ἐπιδρομαὶ καὶ πανωλεθρία Βουλγάρων ὑπὸ Νικηφόρου Οὐρανοῦ παρὰ τὸν Σπερχιόν	" 249—253 " 253
598. Πατοινᾶκαι, Οὔχοι	" 253—258
599. Ἐπιδρομὴ Νορμανῶν, Ρόδερτος Γουισκάρδος ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΣ'. ΠΑΡΑΚΜΗ ΙΔΙΩΣ ΕΝΕΚΑ ΕΠΙΔΡΟΜΩΝ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΕΡΙΔΩΝ.	" 258—269
600. Κατάληψις χωρῶν καὶ ἐξάντησις τοῦ κράτους ὑπ' ἄλλων ἐθνῶν	" 258—259 " 259—260
601. Ἐσωτερικαὶ πολιτικαὶ τε καὶ θεσκαυτικαὶ ἐμφύλιοι ἔριδες	" 260—269
602. Σχίσμα τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς ἐκκλησίας, ζημίαι τοῦ Ἑλληνισμοῦ ΚΕΦ. ΛΖ'. ΚΑΤΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ ΥΠΟ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ.	" 269—286
603. Σελδισοῦνκοι ἢ Σαρακηνοὶ καταπιέζουσι τοὺς Χριστιανοὺς ἐν Παλαιστίνῃ	" 269—271
604. Ἐξήγερσις κατὰ Σαρακηνῶν ἐν Κλερμοντίᾳ διὰ Πέτρου τοῦ ἐξ Ἀντιανοῦ	" 271
605. Αἱ ἐπὶ τῶν σταυροφορῶν ἐκστρατεῖαι	" 271—273
606. Ἀποτελέσματα τῶν σταυροφοριῶν	" 273
607. Μακεδόνες αὐτοκράτορες (867-1057) καὶ Κομνηνοὶ (1057- 1185)	" 273—280
608. Ἀγγελοὶ (1185-1204), Ἰσαάκιος Ἀγγελοῦ (1185-1194)	" 280—281
609. Τετάρτη σταυροφορία, ἄλωσις Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Λατίνων (1204) ΚΕΦ. ΛΗ'. ΛΑΤ. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ (1204-1261).	" 281—286 " 286—292
610. Βαλδουῖνος Α' αὐτοκράτωρ (1204-1205), διανομὴ τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας	" 286—287 " 287
611. Φραγκικὰ δοκῆατα, βαρωνίαι, κομιτεῖαι	" 287—288
612. Ἑλληνικαὶ ἡγεμονίαι	" 288—289
613. Κακοδαιμονία τῆς Λατινικῆς αὐτοκρατορίας	" 289
614. Ἐρρίκος (1206-1216)	" 289
615. Πέτρος Κουρτεναῖος (1217-1220)	" 289
616. Ρόδερτος Κουρτεναῖος (1221-1228)	" 289
617. Θεόδωρος τῆς Ἠπείρου (1222-1230), Θεόδωρος Λάσκαρις Α' τῆς μικρᾶς Ἀσίας (1204-1222)	" 289—290
618. Βαλδουῖνος Β' (1228-1261) καὶ μετὰ Ἰωάννου Βρυσενίου (1231-1237)	" 290—291
619. Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγος τῆς μικρᾶς Ἀσίας (1259-1282) καὶ Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοῦ 1261 ΚΕΦ. ΛΘ'. ΕΝΤΕΛΗΣ ΠΑΡΑΚΜΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑ- ΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ (1261-1453)	" 291—292 " 293—334
620. Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγος (1261-1281) ἀρχηγέτης τοῦ οἴ- κου τῶν Παλαιολόγων	" 293

§ 621. Μιχαὴλ Ἀνδρόνικος Β' (1281-1327).	σελ. 293—295
622. Καταλᾶνοι	" 295—296
623. Ἀνδρόνικος Β' ὁ πρεσβύτερος (1281-1327), Ἀνδρόνικος Γ' ὁ νεώτερος (1327-1340), Ἰωάννης Καντακουζηνός, Συργιάννης	" 296—302
624. Καντακουζηνός καταλαμβάνει Κωνσταντινούπολιν, Ματθαῖος υἱὸς Καντακουζηνοῦ αὐτοκράτωρ	" 302—303
625. Ἐμφύλιοι σπαραγμοί, ἀντιζηλία Ματθαίου Καντακουζηνοῦ καὶ Ἰωάννου Παλαιολόγου.	" 303—311
626. Ταμερλᾶνος, νίκη Ἀγκύρας (1402).	" 311—312
627. Μουράτ Β' (1421-1451).	" 312—313
628. Αἰσχρά συνθήκη Ἰω. Παλαιολόγου (1424-1447) καὶ Τούρκων	" 313
629. Πόλεμοι Ἑνετῶν καὶ Τούρκων	" 313
630. Κάρολος Τόκκος, Ζάκυνθος, Κεφαλληνία, Ἀκαρνανία, Αἰτωλία, Ἠπείρος	" 314
631. Ἀτυχὴς ἀπόπειρα ἐνώσεως δυτικῆς καὶ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, Ἰωάννης Παλαιολόγος	" 314—321
632. Παραχαὶ ἐμφύλιοι ἐν Οὐγγαρίᾳ, Οὐνιάδης, ἤττα Τούρκων	" 321—323
633. Γεώργιος Καστριώτης ἡ Σκεντέρβειος	" 323—324
634. Μουράτ καὶ Οὐγγρων συνθήκη, διάλυσις αὐτῆς, ἤττα Χριστιανῶν παρὰ Βάρναν	" 324—325
635. Ἐλεσινότης τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, Ἰωάννης Παλαιολόγος Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος ἐν Πελοποννήσῳ.	" 325—327
636. Ἥττα Οὐνιάδου παρὰ τὸ Κοσσυφοπέδιον ὑπὸ Μουράτ	" 327—328
637. Μωάμεθ Β' κατακτητὴς Κωνσταντινουπόλεως	" 328—329
638. Κωνσταντῖνος δέχεται τὸ ἐνωτικὸν τῶν ἐκκλησιῶν δυτικῆς καὶ ἀνατολικῆς ἐπὶ βοήθειά κατὰ Τούρκων.	" 329—330
639. Διαίρεσις Ἑλλήνων ἐνεκα τοῦ ἐνωτικοῦ, διολκὴ Τουρκικοῦ στόλου εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον	" 330—332
640. Διάρκεια τῆς πολιτείας ἀπὸ 6 Ἀπριλίου μέχρι 28 Μαΐου, ἄλωσις Κωνσταντινουπόλεως, θάνατος Κωνσταντῖνου.	" 332—334
ΚΕΦ. Μ'. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ	" 334—357
641. Αἰζῶσις ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐν τῇ Ἑλλ. αὐτοκρατορίᾳ	" 334—336
642. Οἱ Ἕλληνες μετέδωκαν τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν τοῖς ἀπαιδεύτοις Εὐρωπαίοις καὶ πρὸ τῆς πτώσεως τῆς ἐαυτῶν αὐτοκρατορίας καὶ μετ' αὐτήν.	" 336—344
643. ΠΟΙΗΣΙΣ.	" 344—346
644. Ἐπιγραμματοποιΐα	" 344
645. Ἀνθολογίαι	" 344
646. Ἐπικὴ	" 344—346
647. Πολιτικοὶ στίχοι	" 346
648. ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ. 1) Σοφιστικὴ καὶ ῥητορικὴ.	" 346—357
649. 2) Μυθιστορία	" 347—348
650. 3) Γραμματολογία καὶ γραμματικὴ.	" 348—350
651. 4) Ἱστορία.	" 350—353
652. 5) Χρονογραφία.	" 353
653. 6) Γεωγραφία	" 353—354
654. 7) Μαθηματικὴ	" 354—355
655. 8) Φιλοσοφία.	" 355—357
656. 9) Νομικὴ.	" 357
657. 10) Ἱατρικὴ	" 357

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΓΕΡΜΑΝΟΙ 358—474.

	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΑ'. ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΕΘΝΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ.	σελ. 358—361
§ 658.	Χώρα.	" 358—360
659.	"Εθνη τῆς ἐλευθέρας Γερμανίας.	" 360—361
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΒ'. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ.	" 361—366
660.	Θρησκευμα.	" 361—362
661.	Πολίτευμα.	" 362—365
662.	Στρατιωτικά.	" 365
663.	Βίος καὶ ἥθη.	" 366
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΓ'. ΠΟΛΕΜΟΙ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΚΑΙ ΡΩΜΑΙΩΝ.	" 366—373
664.	Πανωλεθρία Κιμβρων καὶ Τευτόνων (113-101 π. Χ.), Ῥωμαῖοι κατακτώνται τὴν ἀριστερὰν τοῦ Ῥήνου ὄχθην (58-57).	" 366—367
665.	Ῥωμαῖοι κατακτώνται Ῥαιτίαν, Οὐνδελικίαν, Νωρικόν (15 π. Χ.).	" 367
666.	Κατακτητικαὶ ἀποπειραὶ Ῥωμαίων ἐν τῇ κυρίῳ Γερμανίᾳ (12 π. Χ.—16 μ. Χ.) ἐπὶ Δρούσου καὶ Τιβερίου.	" 366—369
667.	Ἀγῶνες Γερμανῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας (7-10 μ. Χ.).	" 369
668.	Ἐκστρατεία τοῦ Γερμανικοῦ (14-16 μ. Χ.).	" 369—370
669.	Πόλεμος μεταξὺ Ἀρμινίου καὶ Μαρκοῦ (17 μ. Χ.).	" 370—371
670.	Ὁ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν Βαταῶν πόλεμος (69-70).	" 371
671.	Ἐπιδρομαὶ Γερμανῶν κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους.	" 371—373
	ΚΕΦΑΛ. ΜΔ'. Ἡ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΑΣΙΣ.	" 373—378
672.	Διάλυσις τοῦ Γαθρικοῦ βασιλείου ὑπὸ τῶν Οὐγῶν, Ἀλάριχος, Ῥαδάγαϊσος.	" 373—375
673.	Γενικὴ μετανάσταςις Γερμανικῶν φύλων εἰς τὰς δυτικὰς χώρας.	" 375—377
674.	Διάλυσις τοῦ τῶν Οὐγῶν βασιλείου.	" 377—378
	ΚΕΦ. ΜΕ'. ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ ΝΕΑ.	" 378—396
675.	Κράτη Ἀσίας, Ἀφρικῆς καὶ Εὐρώπης, Γερμανικά τε καὶ ἄλλα.	" 378—379
676.	Τὸ κράτος τοῦ Ὀδοάκρου (476-493) ἐν Ἰταλίᾳ.	" 379
677.	Τὸ κράτος τῶν Ὀστρογόθων ἐν Ἰταλίᾳ (493-555).	" 379—380
678.	Ἑσωτερικὴ ἱστορία τῆς κυβερνήσεως τοῦ Θεουδέρικου.	" 380—382
679.	Βυζαντινὴ δυναστεία ἐπὶ τῆς Ἰταλίας (555-568).	" 382
680.	Τὸ κράτος τῶν Λογγιβάρων (568-774), Ἀλβούτος.	" 382—383
681.	Τὸ κράτος τῶν Βανδάλων ἐν τῇ Ἀφρικῇ (429-534).	" 383—385
682.	Τὸ Σοθδικόν κράτος ἐν Ἰσπανίᾳ (409-585).	" 385—386
683.	Τολωσαῖον κράτος τῶν Βεσιγόθων (419-531).	" 386—387
684.	Αἰρετόν κράτος τῶν Βεσιγόθων ἐν Ἰσπανίᾳ (536-712).	" 387—388
685.	Τὸ ἐν Γαλατίᾳ κράτος τῶν Βουργουνδίων (407-533 ἢ 534).	" 388—389
686.	Τὸ Φραγκικόν κράτος ἐπὶ τῶν Μερουγγιδῶν.	" 389—396
	ΚΕΦ ΜΖ'. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ.	" 396—402
687.	ΘΡΗΣΚΕΙΑ.	" 396—398
688.	ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ.	" 398—402
	ΚΕΦ. ΜΖ'. ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΑΚΜΗ.	" 402—419

§ 689.	Κράτη ἐπὶ Καρόλου τοῦ μεγάλου Γερμανικὰ καὶ ἄλλα . . .	σελ. 402—403
690.	Τὸ Φραγκικὸν κράτος ἐπὶ τῶν Καρολιδῶν (752-887) . . .	" 403—415
691.	Νορμαννῶν ἐπιδρομαὶ καὶ Σλαβῶν . . .	" 415—416
692.	Λοθάριος τὸ κράτος διανέμει μεταξὺ τῶν τριῶν αὐτοῦ υἱῶν . . .	" 416—417
693.	Κάρολος ὁ Γ' . . .	" 417—418
694.	Ἑσωτερικὴ ἱστορία . . .	" 418—419
	ΚΕΦ. ΜΗ'. ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΙ ΚΑΡΟΛΙΔΑΙ (887-918) . . .	" 419—421
695.	1) Ἀρνούλφος (887-899) . . .	" 419—420
696.	2) Λουδοβίκος ὁ Παῖς (900-911) . . .	" 420
697.	3) Κορράδος Α' ὁ Φράγκος (911-918) . . .	" 420—421
	ΚΕΦ. ΜΘ'. ΣΑΞΟΝΙΚΗ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ (919-1024) . . .	" 421—429
698.	1) Ἑρρίκος Α' (919-936) . . .	" 421—422
699.	2) Ὅθων Α' (936-973) . . .	" 422—425
700.	3) Ὅθων Β' (973-983) . . .	" 425—426
701.	4) Ὅθων Γ' (983-1002) . . .	" 426—428
702.	5) Ἑρρίκος Β' ὁ ἐπικαλούμενος Ἅγιος (1002-1024) . . .	" 428—429
	ΚΕΦ. Ν'. ΦΡΑΓΚΙΚΗ ἢ ΣΑΔΙΚΗ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ (1024-1125) . . .	" 429—441
703.	1) Κορράδος Β' ὁ Σάλιος (1024-1039) . . .	" 429—430
704.	2) Ἑρρίκος Γ' (1039-1056) . . .	" 430—431
705.	3) Ἑρρίκος Δ' (1056-1106) . . .	" 431—438
706.	4) Ἑρρίκος Ε' (1106-1125) . . .	" 438
707.	Ματαβολὴ τοῦ πολιτεύματος τῆς Γερμανίας ἐπὶ τῆς Σαξονικῆς καὶ Φραγκικῆς δυναστείας . . .	" 438—439
708.	Λοθάριος Γ' ὁ Σάξων (1125-1137) . . .	" 439—441
	ΚΕΦ. ΝΑ'. ΟΕΝΣΤΑΟΥΦΙΚΗ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ (1138-1254) . . .	" 441—452
709.	1) Κορράδος Γ' (1138-1252) . . .	" 441
710.	2) Φρειδερίκος Α' Βαρβαρόσσας (1152-1192) . . .	" 441—445
711.	3) Ἑρρίκος δ' (1190-1197) . . .	" 445—446
712.	4) Φίλιππος ὁ Σουηδικὸς (1198-1208) καὶ Ὅθων Δ' (1198-1215) . . .	" 446—448
713.	5) Φρειδερίκος Β' (1215-1250) . . .	" 448—450
714.	6) Κορράδος Δ' (1250-1254), Γουλιέλμος (1255-1256) . . .	" 450—451
715.	Ἡ μεσοβασίλεια ἐν Γερμανίᾳ (1256-1273) . . .	" 451—452
	ΚΕΦ. ΝΒ'. ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΕΚ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΟΙΚΩΝ (1273-1374) . . .	" 452—460
716.	1) Ροδόλφος ὁ Ἀψβουργικὸς (1273-1291) . . .	" 452—455
717.	2) Ἀδόλφος ὁ Νασσαυικὸς (1292-1298) . . .	" 455
718.	3) Ἀλβέρτος Α' ὁ Αὐστριακὸς (1298-1308) . . .	" 455—457
719.	4) Ἑρρίκος ὁ Λουξεμβουργικὸς (1308-1313) . . .	" 457
720.	5) Λουδοβίκος Δ' ὁ Βαυαρὸς (1314-1347) καὶ Φρειδερίκος ὁ Αὐστριακὸς (1314-1330) . . .	" 457—460
	ΚΕΦ. ΝΓ'. ΒΟΗΜΙΚΗ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ (1347-1437) . . .	" 460—471
721.	1) Κάρολος Δ' (1347-1378) . . .	" 460—462
722.	2) Οὐένσελγος (1378-1410) . . .	" 462—464
723.	3) Σιγισμούνδος (1410-1437) . . .	" 464—471
	ΚΕΦ. ΝΔ'. ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ἢ ΑΨΟΒΟΥΡΓΙΚΗ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ (1438-1493) . . .	" 471—474
724.	1) Ἀλβέρτος Β' ὁ Αὐστριακὸς (1438-1439) . . .	" 471
725.	2) Φρειδερίκος Γ' (1440-1493) . . .	" 471—474

BIBΛION ΟΓΔΟΟΝ

ΓΑΛΛΟΙ 475-500.

ΚΕΦ. ΝΕ'. ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΕΘΝΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΓΑΛΛΙΑΣ	σελ. 475—478
§ 726. Χώρα, ὀνόματα, ὅρια, διαίρεσις, ὄρη, ἀκρωτήρια, ποταμοί	" 475—476
727. Ἀκυϊτανία, Γαλλία Κελτική ἢ Λουγδουνική, Ναρβωνίτις, Βελγική	" 476
728. Τὰ νότια τῆς Γαλλίας ἔλαβον Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν τὸ πρῶτον ἐκ Μασσαλίας, Μασσαλιωτῶν πολιτεῦμα	" 476—478
ΚΕΦ. ΝΖ'. ΟΙ ΓΑΛΛΟΙ ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΚΑΙ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ (68 π. Χ.—887 μ. Χ.)	" 478—479
729. Βοήθεια Ῥωμαίων τοῖς Μασσαλιώταις κατὰ Γαλατῶν, Σέξ- τια ὕδατα, Ναρβών, Ὀργέτοριξ, Καίσαρ	" 478
730. Γαλατία ἐπὶ Καίσαρος	" 478—479
731. Φράγκοι Μιρσβίγβαι (481-752), Καρολίδοι (752-887) ἐν Γαλλίᾳ	" 479
ΚΕΦ. ΝΖ'. ΟΙ ΓΑΛΛΟΙ ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΤΕΛΕΥ- ΤΑΙΟΥΣ ΚΑΡΟΛΙΔΑΣ (887-987)	" 480—482
732. 1) Ὅσων κόμης τῶν Παρισίων (887-898)	" 480
733. 2) Κάρολος ὁ Εὐήθης (898-923)	" 480—481
734. 3) Ῥοδόλφος θούξ τῆς Βουργουνδίας (923-936)	" 481
735. 4) Λουδοβίκος Δ' (936-954)	" 481
736. 5) Λοθάριος (954-986)	" 481—482
737. 6) Λουδοβίκος ὁ σαρπός (fainéant) (986-987)	" 482
738. Κληρονήματα, 4 δουκάτα	" 482
ΚΕΦ. ΝΗ'. ΟΙ ΓΑΛΛΟΙ ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΤΕΣΣΕΡΑΣ ΠΡΩΤΟΥΣ ΚΑΠΕΤΙΔΑΣ (987-1108)	" 483—485
739. 1) Οἶων Καπίτος (987-996)	" 483
740. 2) Ῥόδερτος (996-1031)	" 483—484
741. 3) Ἑρρίκος Α' (1031-1060)	" 484
742. 4) Φίλιππος Α' (1060-1108)	" 484—485
ΚΕΦ. ΘΘ'. ΟΙ ΓΑΛΛΟΙ ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΠΕΝΤΕ ΚΑ- ΠΕΤΙΔΑΣ (1108-1270)	" 485—491
743. 1) Λουδοβίκος ς' ὁ παχὺς (1108-1137)	" 485
744. 2) Λουδοβίκος Ζ' (1137-1180)	" 485—486
745. 3) Φίλιππος Αὐγουστος Β' (1180-1223)	" 486—488
746. 4) Λουδοβίκος Η' (1123-1126)	" 488—489
747. 5) Λουδοβίκος Θ' (1227-1270)	" 489—491
ΚΕΦ. Ξ'. ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΙ ΚΑΠΕΤΙΔΑΙ (1270-1328)	" 491—494
748. 1) Φίλιππος Γ' ὁ τομηρὸς (1270-1285)	" 491—492
749. 2) Φίλιππος Δ' ὁ ἐπονυμαζόμενος καλὸς (1285-1314)	" 492—493
750. 3) Λουδοβίκος Ι' ὁ ἐπικαλούμενος φιλόνοικος (Hutin) (1314- 1316)	" 493
751. 4) Φίλιππος Ε' (1316-1322)	" 493
752. 5) Κάρολος Δ' ὁ καλὸς (1322-1328)	" 493—494
ΚΕΦ. ΞΑ'. ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΟΥΔΑΛΕΝΣΙΑΝΟΥ ΟΙΚΟΥ (1328-1589)	" 494
753. 1) Φίλιππος ς' (1328-1350)	" 494—495

§ 754. 2) Ἰωάννης ὁ ἀγαθός (1350-1362)	σελ. 495—496
755. 3) Κάρολος Ε' Δουφίνος ὁ ἐπικαλούμενος σοφός (1364-1380)	" 496
756. 4) Κάρολος ς' (1380-1422)	" 496—497
757. 5) Κάρολος Ζ' (1422-1461)	" 497—498
758. 6) Δουδοβίκος ΙΑ' (1461-1483)	" 498—499
759. 7) Κάρολος Η' (1483-1498)	" 499—500
760. Νόμοι	" 500

BIBLION ENATON.

ΒΡΕΤΑΝΟΙ 501-532.

ΚΕΦ. ΕΒ'. ΧΟΡΑ ΚΑΙ ΕΘΝΗ ΤΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ	501—504
761. Χώρα, ὀνόματα, ὄρια, διαίρεσις, ὄρη, ἀκρωτήρια, ποταμοί, πόλεις	" 501—502
762. Βρετανία, Ἰβερνία, μικραὶ νῆσοι	" 502—503
763. Κάτοικοι: Γαλάται, Κέλται, Γερμανοὶ (Κίμβροι)	" 503—504
764. Ἡθῃ, ἔθιμα Βρετάνων, προϊόντα, κλίμα	" 504
ΚΕΦ. ΕΓ'. Οἱ ΒΡΕΤΑΝΟΙ ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ	504—506
765. Πρώτη ἐκστρατεία Καίσαρος εἰς Βρετανίαν (55 π. Χ.)	" 504—505
766. Δευτέρα ἐκστρατεία Καίσαρος εἰς Βρετανίαν (54 π. Χ.)	" 505—506
ΚΕΦ. ΕΔ'. Οἱ ΒΡΕΤΑΝΟΙ ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΑΓΓΛΟΥΣ ΚΑΙ ΣΑΞΟΝΑΣ (450-1016)	" 507—513
767. Ἰδρυσις ἐπὶ τὰ Ἀγγλικῶν Σαξονικῶν βασιλείων	" 507—508
768. 1) Ἐγέριτος καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ μέχρι τοῦ μεγάλου Ἀλφρέδου (826-871)	" 508—509
769. 2) Ἀλφρέδος ὁ μέγας (871-901)	" 509—510
770. 3) Ἐδουάρδος Α' (901-925)	" 510
771. 4) Ἀθελστάν (925-941)	" 510
772. 5) Ἐδμοῦνδος (941-946)	" 510—511
773. 6) Ἐδρέδδος (946-955)	" 511
774. 7) Ἐδούδος (955-959)	" 511
775. 8) Ἐδέγαρδος (959-975)	" 511—512
776. 9) Ἐδουάρδος Β' (975-979)	" 512
777. 10) Ἐθέλρεδος (979-1016)	" 512—513
ΚΕΦ. ΕΕ'. ΔΑΝΟΚΡΑΤΙΑ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ (1016-1042)	513—514
778. 1) Κανούτος ὁ ἐπικαλούμενος μέγας (1016-1035)	" 513
779. 2) Ἀράλδος Ἀρεφούτος (1036-1039)	" 513—514
780. 3) Ἀρδικανούτος (1039-1041)	" 514
ΚΕΦ. ΕΖ'. ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΣΑΞΟΝΙΚΗΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΣ (1042-1066)	" 514—515
781. Ἐδουάρδος Γ' (1042-1066)	" 514—515
ΚΕΦ. ΕΖ'. NORMANNOI ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΑΓΓΛΙΑΣ (1066-1154)	" 515—519
782. 1) Γουλιέλμος Α' ὁ δορικτῆτης (1066-1087)	" 515—516
783. 2) Γουλιέλμος Β' ὁ ξανθός (1087-1100)	" 516
784. 3) Ἑρρίκος Α' (1100-1135)	" 516—517
785. 4) Στέφανος ὁ τῶν Βλεσῶν (Blois) (1135-1154)	" 517—519

	ΚΕΦΑΛ. ΞΗ'. ΟΙ ΤΕΣΣΑΡΕΣ ΠΡΩΤΟΙ ΠΛΑΝ- ΤΑΓΕΝΕΤΑΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ (1154-1272)	σελ. 519—525
§ 786.	1) Ἑρρίκος Β' (1154-1189)	* 519—521
787.	2) Ριχάρδος ὁ Λεοντόθυμος (1189-1199)	* 521—522
788.	3) Ιωάννης ὁ ἀκτῆμων (Lackland) (1199-1216)	" 522—523
789.	4) Ἑρρίκος Γ' (1216-1272)	" 523—525
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΘ'. ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΙ ΠΛΑΝΤΑ- ΓΕΝΕΤΑΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ (1272-1399)	* 525—528
790.	5) Ὁ Ἐδουάρδος Α' (1272-1307)	* 525—526
791.	6) Ἐδουάρδος Β' (1307-1327)	* 526—527
792.	7) Ἐδουάρδος Γ' (1327-1377)	" 527—528
793.	8) Ὁ Ριχάρδος Β' (1377-1399)	" 528
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ο'. ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΛΑΓΚΑΣΤΡΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ (1399-1461)	* 528—530
794.	1) Ἑρρίκος Δ' (1399-1413)	" 528—529
795.	2) Ἑρρίκος Ε' (1413-1422)	" 529
796.	3) Ἑρρίκος Γ' (1422-1461)	" 529—530
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΑ'. ΤΡΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΕΒΟΡΑΚΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ (1461-1485)	* 530—532
797.	1) Ἐδουάρδος Δ' (1461-1483)	* 530—531
798.	2) Ὁ Ἐδουάρδος Ε' (1483)	" 531
799.	3) Ριχάρδος Γ' (1483-1485)	" 531—532

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

ΣΚΑΝΔΙΝΑΥΟΙ (ΔΑΝΟΙ, ΣΟΥΗΔΟΙ, ΝΟΡΒΗΓΟΙ) 533-584.

	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΒ'. ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΣΚΑΝΔΙ- ΝΑΥΙΑΣ, ΔΑΝΟΙ	* 533—578
800.	Χώρα, ἔθνη	" 533
801.	Δανία: χώρα, μυθιστορικοὶ χρόνοι	" 533—536
802.	Δυναστεία τῶν Σκιλδούγγων	" 536—537
803.	Ἰάρος Ουιδιφάδμος, Ἀράλδος Τλδετάνδος	" 537—538
804.	Ῥανίαρος Λοδρόκος	" 538
805.	Πόλεμοι τῶν Δανῶν κατὰ Καρόλου τοῦ μεγάλου	" 538—539
806.	Βάπτισις Ἀράλδου Κλάκ	" 539
807.	Ἀποστολὴ τοῦ ἁγίου Ἀναργάρου (826-865)	" 539—540
808.	Γόρκος ὁ Γηραιὸς πολέμιος τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὸ Δανίερικον	" 540
809.	Εἰσβολὴ Ὁθύνος τοῦ Β' εἰς Δανίαν (975), πρόθεσις τοῦ Χριστιανισμοῦ	* 541
810.	Κατακτήσεις Σιγνώνος ἐν Ἀγγλίᾳ (981)	" 541—542
811.	Κανούτος ὁ μέγας (1014-1036), θρίαμβος τοῦ Χριστιανισμοῦ	" 542—543
812.	Σύστασις Δανικοῦ ἔθνους	" 543—544
813.	Πειρατεῖαι καὶ ἀποικίαι Νορμανδῶν	" 544—546
814.	Σκανδιναῶν ἀνακαλύψεις χωρῶν	" 546
815.	Δυναστεία Ἑσθριθιδῶν (1047-1375)	" 546—548
816.	Ἐνδοξος βασιλεία Βαλδεμάρου τοῦ μεγάλου (1157-1182)	* 518—519
817.	Ἐπέκτασις τῆς Δανίας ἐπὶ Κανούτου γ' (1162-1202), σταυ- ροφορίαι καὶ θρησκευτικὴ μεταβολὴ ἐν Δανίᾳ	" 549
818.	Βαλδεμάρος ὁ Νικητὴς (1202-1241), Δανίεργογον καὶ κατὰ- ΓΕΝ. ΙΣΤΟΡΙΑ Β'.	

κτῆσις τῆς Ἑσθονίας	σελ. 550—551
§ 819. Νόμοι Βαλδεμάρου	" 551
820. Ἐρῖχος Δ' ὁ Πλοκπένιγγος (1241-1250), ἐμφύλιος πόλεμος.	" 552
821. Ἀδελ (1250-1252), πρόεδρος	" 552—553
822. Χριστοφόρος, Ἐρῖχος Ε', Ἐρῖχος ς' (1252-1320), ἀγὼν τῆς βασιλείας κατὰ τοῦ κλήρου	" 553—554
523. Ἐρῖχος ς'	" 554—555
824. Χριστοφόρος Β' (1320-1333), ταπείνωσις τῆς βασιλείας	" 555—556
825. Ἀναρχία Βαλδεμάρου Γ' (1340-1375)	" 556—557
826. Μαργαρίτα Δανίας καὶ Νορβηγίας βασίλισσα (1375-1412)	" 557—558
827. Ἡ Μαργαρίτα βασίλισσα τῆς Σουηδίας	" 559
828. Ἑνωσις τῆς Καλμαρίας (1397) καὶ κυβέρνησις τῆς Μαργα- ρίτας	" 559—560
829. Ἐρῖχος ὁ Ποιμμεράνιος ἀρχηγὸς τῶν ἡνωμένων κρατῶν, πό- λεμος κατὰ τοῦ Σλεσβιγίου (1412-1435)	" 560—562
830. Ἐξωσις Ἐρίχου (1439), Χριστοφόρος ὁ Βαυαρὸς (1440-1448)	" 562—563
831. Χριστιανὸς Α' (1448-1481), διαρρηξίς τῆς ἐνώσεως (1448), ἑνωσις Δανίας καὶ Νορβηγίας	" 563—564
832. Χριστιανὸς ὁ Α' βασιλεὺς τῶν ἡνωμένων κρατῶν, ἑνωσις Ὀλοστεινῶν μετὰ τῆς Δανίας (1460)	" 564—566
833. Ἰωάννης βασιλεὺς τῶν τριῶν ἡνωμένων κρατῶν (1481-1513)	" 566—567
834. Χριστιανὸς Β' βασιλεὺς τῆς Δανίας καὶ Νορβηγίας (1513)	" 567—569
835. Πρῶται βιαιοπραγίαι τοῦ Χριστιανοῦ	" 569—570
836. Κατάκτησις τῆς Σουηδίας (1520)	" 570—572
837. Διὰ καὶ ἀπελευθέρωσις τῆς Σουηδίας	" 572—573
838. Ὁ Χριστιανὸς καθαιρεῖται ἐν Δανίᾳ, τέλος τῆς ἐνώσεως τῆς Καλμαρίας (1523)	" 573—575
839. Νόμοι Χριστιανοῦ Β'	" 575
840. Πολιτισμὸς τῆς Δανίας μέχρι τῆς θεησκευτικῆς ἀναμορφώσεως	" 575—577
841. Φιλολογία	" 577
842. Βιβλιοθήκαι, σχολεῖα, πανεπιστήμια, βιβλία, τυπογραφία	" 577—578
ΚΕΦ. ΟΓ'. ΣΟΥΗΔΟΙ	" 578—582
843. Χώρα	" 578
844. Παραδόσεις περὶ θεῶν, ἡρώων καὶ γενάρχων τῶν Σουηδῶν	" 578—579
845. Πειρατεῖαι, ἐμφύλιοι ἀγῶνες-εὐγενῶν οἰκῶν	" 579
846. Ἀμοῦνδοι, Χριστιανισμὸς (1024-1052)	" 579—580
847. Σουήηκεροι, Βόνδοι, Κανούτοι, Φολκούγγεροι, Μάγνος Α' Λαδουλάς	" 580—581
848. Ἀκμὴ ἀριστοκρατικῶν	" 581
849. Στενστούριος, Γουσταῦος Βάζας	" 581—582
ΚΕΦ. ΟΔ'. ΝΟΡΒΗΓΟΙ	" 582—584
850. Χώρα, κάτοικοι	" 582
851. Ἀράλδος Ἀαρφάγρος	" 582—583
852. Ἀκων Ε' (1217-1263)	" 583
853. Ἰσλανδία	" 584

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ

ΣΛΑΥΟΙ (ΙΔΙΑΙ ΡΩΣΣΟΙ) 585—618.

	ΚΕΦ. ΟΕ'. ΧΩΡΑ, ΛΑΟΙ, ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ.	σελ. 585—58
§ 854.	Όρια	585
855.	Ποταμοί	585
856.	Όρη	585
857.	Λαοί.	585—586
858.	Χαρακτήρ καὶ βίος τῶν Σλαύων.	586
859.	Θρησκεία	587
860.	Έορταί.	587
861.	Γλώσσαι, γράμματα.	587—588
	ΚΕΦ. ΟΖ'. ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΡΩΣΣΩΝ	588—597
862.	Ύούρικος, Σίνεος καὶ Τρύδερος (862-879).	588
863.	Ίγώρ (912-945).	588—592
864.	Δευτέρα συνθήκη Ῥώσσιων καὶ Ἑλλήνων.	593—595
865.	Σβιατοσλαύος (945-972).	595—596
866.	Ίαροπόλκος (972-980), Βλαδίμιρος ὁ μέγας (980-1015).	596
867.	Έσωτερικὴ κατὰστασις τῆς Ῥωσσίας.	596—597
	ΚΕΦ. ΟΖ'. ΠΟΛΩΝΟΙ (840-1080).	597—598
868.	Λίγος, Πιάστης, Βολεσλαύος (992-1025).	597—598
	ΚΕΦ. ΟΗ'. ΜΟΡΑΥΟΙ, ΒΟΗΜΟΙ (743-1180).	598—600
869.	ΜΕΓΑΛΗ ΜΟΡΑΥΙΑ, Σαρνσλαύος.	598—599
870.	ΒΟΗΜΙΑ.	599—600
871.	Σέρβοι, Βόνιοι, Κροῦται.	600
	ΚΕΦΑΛ. ΟΘ'. ΟΥΓΓΑΡΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΡΑ ΤΟΝ	
	ΙΣΤΡΟΝ ΣΚΥΘΙΚΑ ΕΘΝΗ (894-1225).	600—603
872.	Λαὸς Ουγγρικός.	600—602
873.	Βασιλεία κληρονομικὴ.	602
874.	Σκυθικοὶ λαοί.	602—603
	ΚΕΦΑΛ. Π'. ΡΩΣΣΟΙ, ΠΟΛΩΝΟΙ, ΒΟΗΜΟΙ ΚΑΙ	
	ΟΥΓΓΡΟΙ (1155-1270).	603—608
875.	ΡΩΣΣΟΙ. Γεώργιος Δολγορούκης, Μογόλοι.	603—604
876.	ΠΟΛΩΝΟΙ. Βολεσλαύος, Μογόλοι, παλατῖνος (ἀρχιστρά- τηγος).	604—606
877.	ΒΟΗΜΟΙ, Βρατισλαύος Β', Βλατισλαύος Β', Ούενσελαύος Α', Όθωνόκαρος Β'.	606—607
878.	ΟΥΓΓΡΟΙ, Κολομάνος, Άνδρέας Β', Βέλος Δ'.	607—608
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΑ'. ΡΩΣΣΟΙ, ΠΟΛΩΝΟΙ, ΟΥΓΓΡΟΙ	
	ΚΑΙ ΒΟΗΜΟΙ (1270-1526).	608—616
879.	ΡΩΣΣΟΙ.	608—610
880.	ΠΟΛΩΝΟΙ, Λαδισλαύος, Κασιμίρος ὁ μέγας, δυναστεία Ίαγγελώνων, Λαδισλαύος Β'.	610—612
881.	ΟΥΓΓΡΟΙ ἀπὸ Ούενσελάου μέχρι Λουδοβίκου.	613—615
882.	ΒΟΗΜΟΙ ἀπὸ Ύουδόλφου μέχρι Λαδισλάου Β'.	615—616
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΒ'. ΣΕΡΒΟΙ, ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ, ΒΟ-	
	ΣΝΙΟΙ, ΜΟΛΔΑΥΟΙ ΚΑΙ ΒΛΑΧΟΙ (1040-1526).	616—618
883.	ΣΕΡΒΟΙ.	616—617
884.	ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ.	617

§ 885. ΒΟΣΝΙΟΙ	σελ.	617
886. ΜΟΛΔΑΥΟΙ, ΒΛΑΧΟΙ	"	617—618

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ

ΙΤΑΛΙΚΑ ΚΡΑΤΗ 619—647.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΓ'. ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΑΝΩ ΚΑΙ ΜΕ- ΣΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ (887-1504)	"	619—620
887. Ὑπὸ ἰδίους βασιλεῖς ἕως τοῦ 961	"	619—620
888. Ὑπὸ Γερμανοῦς βασιλεῖς ἀπὸ τοῦ 961 ἔτους	"	620
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΔ'. ΕΝΕΤΙΑ	"	620—621
889. Δῆμαρχοι, Ὀστρογότθοι, Βυζαντινοί	"	620—621
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕ'. ΠΑΠΙΚΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙ- ΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ	"	621
890. Οὐρβανός, Λέων, Ματθίᾶν	"	621
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Πς'. ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑΙ (1096-1273)	"	622—635
891. Γεωγραφικὴ ἔκφοις τῆς Εὐρώπης κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Σταυροφοριῶν	"	622—623
892. Γενικά περὶ σταυροφοριῶν	"	623—624
893. Ἡ πρώτη σταυροφορία (1096-1100)	"	624—626
894. Ἡ δευτέρα σταυροφορία (1147-1149)	"	626—627
895. Ἡ τρίτη σταυροφορία (1189-1193)	"	627—628
896. Ἡ τετάρτη (εὐτεῖα λεγομένη) σταυροφορία (1204-1264)	"	628—630
897. Ἡ πέμπτη σταυροφορία (1228-1229)	"	630—631
898. Ἡ ἕκτη σταυροφορία (1248-1254)	"	631—632
899. Ἡ ἑβδόμη σταυροφορία (1270)	"	632
900. Ἀποτελέσματα τῶν σταυροφοριῶν	"	632—635
ΚΕΦΑΛ. ΠΖ'. ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΚΑΤΩ ΙΤΑΛΙΑΣ	"	635—636
901. Νορμανδοί, Βυζαντινοί, Ταγκρέδος, Γυσκάρδος, Ρουγῆρος	"	635—636
ΚΕΦ. ΠΗ'. ΝΗΣΟΙ (ΣΙΚΕΛΙΑ, ΣΑΡΔΩ, ΚΟΡΣΙΚΗ)	"	636—637
902. ΣΙΚΕΛΙΑ	"	636—637
903. ΣΑΡΔΩ καὶ ΚΟΡΣΙΚΗ	"	637
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΘ'. ΚΡΑΤΟΣ ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΣΙΚΕΛΙΑΣ (1130-1282)	"	637—639
904. Ἐπὶ τῶν Νορμαννῶν (1130-1194)	"	637
905. Ἐπὶ τῶν Ὀνστακουριδῶν (1194-1266)	"	637—638
906. Ἐπὶ τῆς Ἀνδεγαυικῆς δυναστείας (1266-1282)	"	638—639
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ψ'. ΚΡΑΤΗ ΙΤΑΛΙΑΣ (1172-1504)	"	639—647
907. Α'. ΑΝΩ ΙΤΑΛΙΑ 1) Σαβαυθία (Savonia)	"	639
908. 2) Μεδιόλανον	"	639—641
909. Β'. ΜΕΣΗ ΙΤΑΛΙΑ. 1) Τοσκάνη	"	641—643
910. Γ'. ΚΑΤΩ ΙΤΑΛΙΑ. Νεάπολις	"	643—647

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΡΑΒΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΟΙ 648—699.

ΚΕΦ ΞΑ'. ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ	"	648—649
--	---	---------

§ 911. Χώρα, πόλεις, λαὸς τῆς Ἀραβίας	σελ.	648
912. Παραδόσεις μέχρι Μωάμεθ (X.—662)	"	648—649
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΒ'. ΜΩΑΜΕΘ	"	649—652
913. Μωάμεθ	"	649—650
914. Θρησκεία Μωάμεθ	"	650—652
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΓ'. ΚΑΛΙΦΑΙ	"	652—657
915. Διάδοχοι (καλίφαι) 4 τοῦ Μωάμεθ	"	652—654
916. Οἱ Ὀμειάδαι (καλίφαι, 661—750)	"	654
917. Κατακτήσεις πρὸς δυσμὰς	"	654—655
918. Κατακτήσεις πρὸς ἀνατολάς	"	655
919. Ἐκτασίς τοῦ κράτους τῶν καλιφῶν	"	655—656
920. Ἐμφύλιοι ἀγῶνες	"	656
921. Πολίτευμα	"	656—657
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΔ'. ΑΒΒΑΣΙΔΑΙ (750-1055)	"	657—660
922. Ἀβούλ Ἀββᾶς (750-754), ἀλ Μανσούρ (754-775)	"	657
923. Μουσσᾶς ἀλ Χαδῆς (785-786), Ἀρούν ἀλ Ρασιδ (786-809), Μαμούν (813-833)	"	657—658
924. Μοτασσίμ (833-842), Τοῦρκαι δορυφόροι	"	658
925. Μοταμῆθ (870-892), στάσεις	"	658—659
926. Αἰρέσεις θρησκευτικαὶ ἐδομήκοντα, Ὀθμάν ἀλ Καρμάθ	"	659—660
927. Καχῆρ. Ραῖλ (934-940), Μοῦζ ἐξ Δαουλᾶ (945). ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΕ'. ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΟΥ ΑΡΑΒΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	"	660—668
928. Α'. Δυναστεία ἐν Ἀφρικῇ	"	660—662
929. Β'. Δυναστεία ἐν Αἰγύπτῳ	"	662—664
930. Αἱ Τυρκικαὶ δυναστεῖαι ἰδίως ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΖ'. ΜΟΓΟΛΟΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΚΑΛΙΦΑΤΟΥ ΒΑΓΔΑΤΙΟΥ	"	664—668
931. Φυλαὶ Μογόλων, Τεμουτοῖν, κατακτήσεις Μογόλων	"	668—672
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΖ'. ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΟΘΩΜΑΝΟΙ	"	672—697
932. Μιχαὴλ Παλαιολόγος (1261-1281)	"	672—673
933. Ἀνδρόνικος ὁ πρεσβύτερος (1281-1327)	"	673—675
934. Τοῦρκων καταγωγή, Σολιμάν, Ἐρτογρούλ Ὀθωμάν	"	675
935. Πρόσδος Τοῦρκων	"	675—676
936. Οὔρχάν (1326-1359), Ηραῦσα, Ἰωαννῖται, Ἀνδρόνικος Γ'	"	676
937. Ἐξαιετὴς ἐμφύλιος πόλεμος Ἑλλήνων, Οἰμούρδεσις	"	676—677
938. Γάμος Οὔρχάνου μετὰ τῆς θυγατρὸς Καντακουζηνοῦ, Ἀπό- καυκος, Ἰωάν. Ε' Παλαιολόγος, Ματθαῖος Καντακουζηνός	"	677
939. Μαχηταί, αὐλικοί, βεζύρης, καθισκίρης, σιπαχίδαι, ἀκινθξί, γενίτσαροι, παιδομάζωμα	"	677—678
940. Μουράτ (1359-1389), Ἀδριανούπολις ἔδρα Τοῦρκων	"	678—679
941. Βαϊαζήτ Α' (1389-1403), ἀποκλεισμός Κωνσταντινουπό- λεως, ἥττα Χριστιανῶν περὶ Νικόπολιν	"	679—681
942. Ταμερλᾶνος ἢ Τιμούρ (1336-1405)	"	681—682
943. ἥττα περὶ Ἀγκυραν Βαϊαζήτ ὑπὸ Ταμερλάνου καὶ θάνατος	"	683—684
944. Ἀλληλομαχία τῶν τεσσάρων υἱῶν τοῦ Βαϊαζήτ	"	684
945. Μουράτ Β' (1421-1451)	"	684—688
946. Μουράτ καθίστησι τὴν Πελοπόννησον ὑπόφορον, ἥττα Οὐνιά- δου περὶ τὸ Κοσσυφοπέδιον	"	688—689
947. Γεώργιος Καστριώτης (Σκεντέρβεις)	"	689
948. Κωνσταντῖνος ΙΑ' ὁ τελευταῖος τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατο- ρίας αὐτοκράτωρ	"	689—690

§ 949.	Μωάμεθ Β'	σελ.	690
950.	Ἑτοιμασίαι Μωάμεθ πρὸς ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πολιορκία καὶ ἄλωσις αὐτῆς.	"	690—692
951.	Ἄλωσις Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸν Ἀμμῆρον.	"	692—695
952.	Κατακτήσεις Μωάμεθ ἐν Σερβίᾳ, Βοσνίᾳ, Βλαχίᾳ, Κραϊνῇ, Καρινθίᾳ, Στερίᾳ κλ.	"	695—696
953.	Ὑποταγὴ τοῖς Τούρκοις Τραπεζοῦντος, Κριμαίας, Γαλατᾶ, Ἀμάστριος, Πελοποννήσου.	"	696—697
954.	Ἄλωσις Εὐβοίας, συνθήκη Μωάμεθ καὶ Ἐνετῶν.	"	697
955.	Βαΐαζιτ Β' (1481—1511).	"	697
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η' ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΚΩΝ.	"	697—699
956.	Νομοθεσία Τούρκων, παιδεία, πολιτεῦμα, σουλτᾶνος, βεζύρης, πολιτικὸν συμβούλιον (διδάνιον), καθιασκήρης, δεφεδάροι, νισιανδσίδαι, ἀγάδες.	"	697—698
957.	Πασάδες, βεγλέρβεγαι, σιαντσιάβεγαι, πασαλίκια, σιαντσιάκια, μολλάδες, καδίδες, οὐλεμάδες, γνημοδότῃσις (φετζές), σχολεῖα νομικά, γινίτσαροι, τιμαριούχοι.	"	698—699
958.	Φόροι, καταπίσεις, ἀγγαρεῖαι, εἰσφοραί.	"	699

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΠΕΡΣΑΙ 700—702

	ΚΕΦ. 3ῴ. ΠΕΡΣΑΙ ὑΠΟ ΣΑΣΣΑΝΙΔΑΣ.	"	700—702
959.	Μακεδόνες, Σελευκίδαι, Ἀρακίδαι.	"	700
960.	Ἑκτασις τοῦ κράτους τῶν Σασσανιδῶν.	"	700
961.	Πόλεμοι τῶν Περσῶν.	"	700—702
962.	Ὑποταγὴ Περσῶν διάφοροις λαοῖς.	"	702
963.	Ἀλλοιῶσις χαρακτῆρος, γλώσσης καὶ θρησκείας Περσῶν.	"	702

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΙΣΠΑΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ 703—717.

	ΚΕΦ. Ρ'. ΑΡΑΒΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ.	"	703
964.	Ἀκμὴ τοῦ ἐν Ἰσπανίᾳ Ἀραβικοῦ κράτους (756-1087).	"	703
	ΚΕΦ. ΡΑ'. ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ.	"	704—706
965.	Α' ΑΣΤΟΥΡΙΑ.	"	704—705
966.	Β' ΙΣΠΑΝΙΚΗ ΜΑΡΚΙΑ.	"	705—706
967.	Γ' ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ (PORTUGALE).	"	706
	ΚΕΦ. ΡΒ'. ΑΡΑΒΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ.	"	707
968.	Παρακμὴ (1087-1212).	"	707
	ΚΕΦ. ΡΓ'. ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ.	"	707—710
969.	Α' ΚΑΣΤΙΛΛΙΑ.	"	707—708
970.	Β' ΔΡΑΓΩΝΙΑ.	"	708—709
971.	Γ' ΝΑΥΑΡΡΑ.	"	709
972.	Δ' ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ.	"	710
	ΚΕΦ. ΡΔ'. ΑΡΑΒΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ.	"	710—711
973.	ΓΡΑΝΑΔΑ.	"	710—711

	ΚΕΦ. ΡΕ'. ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ	σελ. 711—717
§ 974.	Α'. ΚΑΣΤΙΛΙΑ	" 711—712
975.	Β' ΑΡΑΓΩΝΙΑ	" 712—714
976.	Γ' ΙΣΠΑΝΙΑ	" 714—716
977.	Δ' ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	" 716—717

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΚΤΟΝ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΥ ΑΙΩΝΟΣ 718 — 774.

	ΚΕΦ. ΡΖ'. ΘΡΗΣΚΕΙΑ	" 718—726
978.	Διδόσεις τοῦ Χριστιανισμοῦ	" 718
979.	Ὁ μοναστικὸς βίος καὶ τὰ μοναχικὰ τάγματα	" 718—723
980.	Τὸ σχίσμα ἢ ὀχωρισμὸς τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς ἐκκλησίας	" 723—726
	ΚΕΦ. ΡΖ'. ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ	" 727—731
981.	Ἀνάπτυξις τοῦ πολιτεύματος ἐν Γερμανίᾳ, Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ	" 727
982.	Πολιτικά ἐταιρίαι, σύλλογοι, ἑορτασμοὶ	" 728
983.	Α' Τὸ ἱπποτικὸν σύστημα	" 728—730
984.	Β' Ἡ γένεσις καὶ ἀνάπτυξις ἐλευθέρων τινὸς καὶ δικαιοῦχου τάξεως πολιτῶν καθ' ὅλην τὴν πρῶν τῶν μεγάλου Καρόλου ἐπικράτειαν	" 730—731
	ΚΕΦ. ΡΗ'. ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ	" 731—734
985.	Ἀναγρᾶσαι, Λογγοβαρδικὸν δίκαιον, Σαξονικὸς καὶ Σουηδικὸς καθρέπτης, χάρται μεγάλοι βασιλέων	" 731—732
986.	Δικαστικά, τῶν ἐλευθέρων ἰσότης ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων, συνεδρία δημόσια καὶ μυστικά	" 732—733
987.	Οὐδέμη δικαστήρια	" 733
988.	Ἐλλείψεις τῆς διαδικασίας	" 733
989.	Ἐξέυρεσις ἐνοχῆς διὰ μονομαχίας, κρίσεις θείας	" 734
	ΚΕΦ. ΡΘ'. ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ	" 734—746
990.	Φιλολογία Χριστιανική, Λατινική, Ἑθνική	" 734
991.	Α' Ἑθνική φιλολογία τῶν Γερμανικῶν ἔθνων	" 734—740
992.	Β' Ἡ ἑθνική φιλολογία τῶν Ῥωμαϊκῶν ἔθνων	" 741—746
	ΚΕΦ. ΡΙ'. ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΕΘΝΩΝ	" 746—756
993.	Α' Ἑλληνική	" 746—749
994.	Β' Ἀραβική καὶ Περσική	" 749—756
	ΚΕΦ. ΡΙΑ'. ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ	" 756—771
995.	Ἐπιστήμαι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ αὐτοκρατορίᾳ ἰδίαι, ἐν τῇ δόσει παρὰ τοῖς κληρικοῖς, παρ' Ἀραβί	" 756
996.	Ἐπιστήμαι ἐν Εὐρώπῃ καὶ παρὰ μὴ κληρικοῖς, πανεπιστήμια	" 756—757
997.	Α' Ἡ ἀποκατάστασις τῆς σπουδῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας	" 757—758
998.	Β' Ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας	" 759
999.	Σχολαστικὴ φιλοσοφία	" 759—762
1000.	Ἡ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου	" 762
1001.	Ἡ ἱστοριογραφία	" 762—764
1002.	Γεωγραφία	" 764—765
1003.	Μαθηματικά καὶ φυσικὰ ἐπιστήμαι	" 765—766
1004.	Πλαστικὰ τέχνη καὶ μουσική	" 766—771
	ΚΕΦ. ΑΛ. ΡΙΒ'. ΕΜΠΟΡΙΑ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ	" 772—774
1005.	Ἀκμὴ ἐμπορίας καὶ βιομηχανίας παρὰ τοῖς Ἀραβί	" 772—774

